

ბ. გოგიჩაძე, ი. ფანცულაია

სამედიცინო მიკრობიოლოგიისა და იმუნოლოგიის
ქართულ-ინგლისურ-რუსული
განმარტებითი
ლექსიკონი

გამომცემლობა „მერიდიანი“
თბილისი 2008

წინამდებარე ლექსიკონის ღირსება იმაში მდგომარეობს, რომ მასში ასახულია როგორც სამედიცინო მიკრობიოლოგიური ახ-როვნების ტერმინოლოგიური ლექსიკა, ასევე თანამედროვე მეცნიერული თუ პრაქტიკული თემატიკის მრავალფეროვნება.

აღნიშნული ლექსიკონი წარმოადგენს ამგვარი შრომის შექმნის ერთ-ერთ პირველ ცდას საქართველოში, მიზანი კი მდგომარეობს სპეციალური ტერმინოლოგიისა და ცნებების სრულყოფასა და სტანდარტიზებაში. გარდა სამედიცინო მიკრობიოლოგიური და იმუნოლოგიური ტერმინოლოგიისა, ლექსიკონში შეტანილია ის სიტყვები, სიტყვათა კომბინაციები და ტერმინები, რომლებიც განსაკუთრებით ხშირად გვხვდება სამედიცინო-ბიოლოგიური ორიენტაციის სამეცნიერო ლიტერატურაში.

ლექსიკონში მიკრობიოლოგიურ, და იმუნოლოგიურ საკითხებთან ერთად აღწერილია მოლეკულური ბიოლოგიის, გენეტიკის, ეკოლოგიის, სამედიცინო პარაზიტოლოგიის (პროტოზოოლოგია, ჰელმინთოლოგია, არაქნოენტომოლოგია) ტერმინები და განმარტებები, ბაქტერიული, ვირუსული და სხვა ეტიოლოგიის ძირითადი დაავადებები. მასში განმარტებულია სამედიცინო მიკრობიოლოგიური და იმუნოლოგიური პროფილის 2400-ზე მეტი გაერცელებული ცნება, სიტყვათა კომბინაცია და ტერმინი, მათი ეტიმოლოგია, სოც შემთხვევაში კი სინონიმი. გარდა ამისა, ლექსიკონში სათანადო ყურადღება ეთმობა სოციურთი ინფექციური პროფილის დაავადების გამომწვევი აგენტების ბიოლოგიურ თავისებურებებს.

წიგნი სასარგებლო იქნება სტუდენტებისათვის და შესაბამისი პროფილის სპეციალისტებისათვის.

რედაქტორები:

- მ. ჩიჯავაძე – მედიცინის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი
 ა. ქორელი – ბიოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი

UDC (უაკ)579.61+577.27] (038)

გ-605

© გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2008

© გ. გოგიჩაძე, ი. ფანცულაია

ISBN 978-9941-10-056-7

„თუ მისჯილი აქვს ვინმეს მტანჯავი შრომა და ელოდება ბედკრულს ტანჯვა-წვალება, ნუ დაავადლებთ მჭედლის უროთი კვერვას, ნურც მაღაროში მადნის ძნელ მოპოვებას და, შეადგინოს მან ლექსიკონი და ეს შრომა ყველა სახის ტანჯვა-წამებას გაუტოლდება“.

სკალინგერი ჟიულ ცეზარ (1484-1558), ფრანგი ფილოლოგი.

წინასიტყვაობა

სამედიცინო მიკრობიოლოგია და იმუნოლოგია ბიოლოგიისა და მედიცინის ერთ-ერთი ყველაზე უფრო განვითარებადი მეცნიერებების დარგებია. აღნიშნული თემატიკის ირგვლივ სახელმძღვანელოს შექმნის პროცესში („სამედიცინო მიკრობიოლოგია“, 2007) გაჩოიბრკვა, რომ ამ დარგში ბევრი ტერმინი და ცნება საჭიროებს დახვეწას, უკეთ გათვითცნობიერებას და ქართული ენის კანონებში მოქცევას. საჭიროა მათი შესაბამისობაში მოყვანა როგორც რუსულ, ასევე განსაკუთრებით, ინგლისურ ტერმინოლოგიასთან.

ამრიგად, წინამდებარე ლექსიკონის შექმნის ძირითადი მიზანი მდგომარეობს სპეციფიკური ტერმინებისა და ცნებების სრულყოფასა და სტანდარტიზებაში. ლექსიკონში შეტანილი გვაქვს ის სიტყვები და ტერმინები, რომლებიც განსაკუთრებით ხშირად გვხვდებიან როგორც სამედიცინო მიკრობიოლოგიის და იმუნოლოგიის, ასევე სამედიცინო, სამედიცინო-ბიოლოგიური ორიენტაციის სამედიცინო ლიტერატურაში. გარდა ამ ტიპის ტერმინებისა და ცნებებისა, ლექსიკონში წარმოდგენილია მომიჯნავე დისციპლინების (ეპიდემიოლოგია, ინფექციოლოგია, ციტოლოგია, ბიოქიმია, გენეტიკა, მოლეკულური ბიოლოგია და ა.შ.) ზოგიერთი ტერმინი და ცნება. გარდა სხვადასხვა ინფექციური დაავადებების ეტიოლოგიური აგენტების ბიოლოგიური თავისებურებების აღწერისა, ლექსიკონში მოცემულია ამ ტიპის დაავადებების კლინიკის მოკლე ანალიზიც.

ლექსიკონი შეიცავს 2400-ზე მეტ ყველაზე უფრო გავრცელებულ ცნებას და ტერმინს. ფრჩხილებში მოყვანილია მათი ეტიმონი, განმარტება, ხოლო ზოგ შემთხვევაში – სინონიმი. ყოველი სტატიის ბოლოს მოყვანილი გვაქვს ქართულის შესაბამისი ინგლისური და რუსული ტერმინები და ცნებები.

აღნიშნული ლექსიკონი წარმოადგენს „სამედიცინო მიკრო-

ბიოლოგიის და იმუნოლოგიის“ თემისადმი მიძღვნილ ერთ-ერთ პირველ ცდას საქართველოში. აღნიშნული დარგები იმდენად სწრაფად ვითარდება, რომ ზოგიერთი ტერმინი და ცნება იცვლება, ძველდება, იძენს ახალ შინაარსს და ა.შ. აქედან გამომდინარე, გაასრულებული გეაქვს დასახული მიზნის შესრულების მთელი სირთულე. ნებისმიერ შენიშვნას, წინადადებას და ა.შ. მადლიერების გრძნობით მივიღებთ.

ბიოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი გ. გოგიჩაძე

ბიოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი ი. ფანცულაია

 უ ე მ ო კ ლ ე ბ ა ნ ი

არაბ. — არაბული
 ბერძნ. — ბერძნული
 გერმ. — გერმანული
 ესპ. — ესპანური
 იაპ. — იაპონური
 ინგლ. — ინგლისური
 ინდ. — ინდური
 იტალ. — იტალიური
 იხ. — იხილეთ
 ლათ. — ლათინური
 მალ. — მალაიზიური
 პერ. — პერუული
 სპარს. — სპარსული
 უარყ. — უარყოფითი
 ფრანგ. — ფრანგული
 შდრ. — შეადარეთ
 ჩეხ. — ჩეხური

ქართული ანბანი

ა ან, ბ ბან, გ გან, დ დონ, ე ენ, ვ ვინ, ზ ზენ, თ თან, ი ინ, კ კან, ლ ლას, მ მან, ნ ნარ, ო ონ, პ პარ, ჟ ჟან, რ რაე, ს სან, ტ ტარ, უ უნ, ფ ფარ, ქ ქან, ღ ღან, ყ ყარ, შ შინ, ჩ ჩინ, ც ცან, ძ ძილ, წ წილ, ჭ ჭარ, ხ ხან, ჯ ჯან, შ შაე

ა

აბზიმიზმი (ბერძნ. anti წინააღმდეგ, ინგლ. body სხეული, enzymes ფერმენტები) – ხელოვნური გზით მიღებული იმუნოგლობულინებია, რომელთაც გააჩნიათ ანტი სხეულების სპეციფიკურობა ანტიგენის თვისებების მქონე ბიოლოგიური რეაქციის რომელიმე შეაღწეული პროდუქტისადმი. ინგლისურად: abzymes. რუსულად: абзимы.

აბორტული ფაქტორები (ბერძნ. a უარყ. თავსართი, ბიოს სიციოცხლე, ლათ. factor მწარმოებელი, მკეთებელი) – არაორგანული ბუნების ფაქტორების (ტემპერატურა, ტენიანობა, სინათლე და სხვა) ერთობლიობა, რაც გარკვეულ როლს ასრულებს ცოცხალი ორგანიზმების არსებობაში. ინგლისურად: abiotic factors. რუსულად: абиотические факторы.

აბორიგენი (ლათ. aborigines მკვიდრი) – ამა თუ იმ ქვეყნის, ტერიტორიის მკვიდრი მაცხოვრებელი, თავდაპირველი ბინადარი. იგივეა, რაც ავტოქთონი. ინგლისურად: aborigene. რუსულად: абориген.

აბორტინი – *Brucella abortus bovis*-ის 15-20-დღიანი კულტურის ექსტრაქტი. იყენებენ ბრუცელოზის სადიაგნოზო კანის სინჯუბის დასადგმელად. ინგლისურად: abortine. რუსულად: абор-

აბორტული ინფექცია (ლათ. abortivum დღენაკლული) – ინფექციური დაავადებების ნაკლებგამოხატული მიმდინარეობა წაშლილი კლინიკური სურათით. გამომწვევე აგენტი იჭრება ორგანიზმში, მაგრამ არ (ვერ) მრავლდება ორგანიზმის მაღალი ბუნებრივი რეზისტენტობის ანდა შექმნილი სპეციფიკური იმუნიტეტის გამო. ინგლისურად: abortive infection. რუსულად: abortивные инфекции.

აბსცესი (ლათ. abscessus ჩამოცლა) – ქსოვილის ან ორგანოს კაფსულით შემოსაზღვრული ჩირქოვანი ანთების კერა. ჩირქოვანი ღრუ, რომელიც საღი ქსოვილებისაგან არის გამოყოფილი. სინონიმი: ჩირქგროვა. ინგლისურად: abscess. რუსულად: абсцесс.

აბამაგლობულინემია (ბერძნ. a უარყ. თავსართი, gamma ბერძნული ანბანის მესამე ასო, ლათ. globulus ბურთულა, haima სისხლი) – სისხლის შრატში გამაგლობულინების კონცენტრაციის მკვეთრი დაქვეითება ან სრული ელიმინაცია. ინგლისურად: agammaglobulinemia. რუსულად: агаммаглобулинемия.

აბარი (მალ. agahr, aigahr ლაბა) – იგივე აგარაგარი. ზოგიერთი (ძოწეული, წაბლა) წყალმცენარისაგან მოპოვებული ლაბოვანი ნივთიერება. გამოიყენება მრეწველობის სხვადასხვა სფეროში, მიკრობიოლოგიაში კი საკ-

ვები ნიადაგების დასამზადებლად. ინგლისურად: agar. რუსულად: агар.

აგლუტინაცია (ლათ. agglutination შეწებება) – ერთროცობების, ბაქტერიების გუნდებად შეწებება და დალექვა. ამ ტიპის რეაქციას იყენებენ სისხლის ჯგუფების დასადგენად, სხვადასხვა ინფექციური დაავადებების სადიაგნოზოდ და სხვა. ინგლისურად: agglutination. რუსულად: агглютинация.

აბრეკაცია (aggregatio შეერთება შეწებება) – ტერმინი აერთიანებს მთელ რიგ პროცესებს, რომლებიც წარმოქმნიან სხვადასხვა სიდიდის და სიმტკიცის უჯრედულ, ბაქტერიულ და სხვ. კომპლექსებს (აგრეგატებს). ინგლისურად: aggregation. რუსულად: агрегация.

ადაპიანის ასპარილა – იხ. ასკარიდა.

ადაპიანის პარაბრიპის ვირუსები – იხ. პარაბრიპის ვირუსები.

ადაპიანის T-უჯრედოვანი ლეიქემია – აღნიშნული ჰემობლასტოზის განვითარებას იწვევს სპეციფიკური ონკოგენური ვირუსი რეტროვირუსების ოჯახიდან. ეს ვირუსი შიდსის გამომწვევი ვირუსის – აივ-ის მონათესავეა. ორივე ვირუსისათვის სამიზნეობიექტები ერთი და იგივე ტიპის სისხლის უჯრედები, T-ჰელპერები არიან. ამ ვირუსებს T-უჯრედებზე სემოქ-

მედების სხვადასხვა მექანიზმი გააჩნიათ. აივ-ისაგან განსხვავებით, T-ლეიქემიის გამომწვევი ვირუსი ამ უჯრედების სიმონურ ტრანსფორმაციას უწევს სტიმულაციას (ციტოპროლიფერაციული მოქმედება). ინგლისურად: human T-cell leucemia. რუსულად: T-клеточная лейкемия человека.

ადაპტობენა (ლათ. adaptatio შეგუება, მორგება) – ნივთიერებები, რომლებიც ხელს უწყობენ იმუნური სისტემის სტიმულაციას და ორგანიზმის რეზისტენტობის გაზრდას. ადაპტოგენებს მიეკუთვნება მცენარეული და ცხოველური წარმოშობის ქიმიური ნივთიერებები, აგრეთვე ხელოვნურად სინთეზირებული ან კონსტრუირებული ბიოლოგიურად აქტიური ნივთიერებები. ინგლისურად: adaptogenes. რუსულად: адаптогены.

ადენოასოცირებული ვირუსები (ბერძნ. aden ჯირკვალი, ლათ. associatio კავშირი, virus შხამი) – დეფექტური, სატელიტური პარავირუსები (იხ.), რომელთა რეპლიკაცია კონტროლირდება ადენოვირუსების გენომით. გენომი წარმოდგენილია დნმ-ს ერთი, ერთჯაჭვიანი მოლეკულით. გარეთა მემბრანა არა აქვთ. ინგლისურად: adenoassociated viruses. რუსულად: аденоассоциированные вирусы.

ადენოვირუსები (ბერძნ. aden ჯირკვალი, ლათ. virus შხამი)

– დნმ-ს შემცველი ვირუსებია. მათი ზომები 70-90 ნმ-ს აღწევს. ბინადრობენ ადამიანის ნუქისებრ ჯირკვლებში. იწვევენ სასუნთქი გზების კატარს, კონიუნქტივიტს და სხვა. ექსპერიმენტულ ცხოველებში, კერძოდ, ზაზუნებში, იწვევენ ავთვისებიანი სიმსივნეების (სარკომების) განვითარებას. ინგლისურად: adenoviruses. რუსულად: аденовирусы.

ადენოზინტრიფოსფატი – ოგივე ატფ. ადენინის, რიბოზის და 3 ფოსფატის ჯგუფის შემცველი ორგანული ნივთიერება. უმნიშვნელოვანეს როლს ასრულებს ბიოლოგიურ სისტემებში ენერჯის გადატანაში. ინგლისურად: adenosine triphosphate. რუსულად: аденозинтрифосфат.

ადიპოზური ქსოვილი (ლათ. adipose ცხიმოვანი, ქონიანი) – ცხიმოვანი ქსოვილი. ინგლისურად: adipose tissue. რუსულად: адипозная ткань.

ადიტიური (ლათ. additius დამატებითი) – ის, რაც ერთმანეთს ემატება. ქიმიური ნივთიერებების ან ფიზიკური ფაქტორების ისეთი თვისებები, რომლებიც ჯამდება, ერთმანეთს ემატება. ინგლისურად: additive. რუსულად: аддитивный

ადიუვანტი (ინგლ. adjuvant დამხმარე, სასარგებლო) – სამკურნალო ნივთიერება, რომელიც ორგანიზმში შეყვანისას თანდათანობით იხარჯება. ინგ-

ლისურად: adjuvant. რუსულად: адъювант.

ადოლესცენცია (ლათ. adolesco გაზრდა) – ზოგიერთი ტრემატოდის სასიცოცხლო ციკლის შუალედური (ლარვის) სტადია. საბოლოო (დეფინიტიური) მასპინძლის ორგანიზმში გარდაქმნება ზრდასრულ პეღმინთად. ინგლისურად: adolescencia. რუსულად: адолесценция.

ადოპტაცია (ლათ. adoptio შეიღალა აყვანა) – იმუნური სტატუსის (იმუნოკომპეტენტური უჯრედების ან ანტისხეულების) გადატანა ერთი ინდივიდიდან მეორეში. ამ მოვლენას ადოპტაციური იმუნიტეტი ეწოდება. ინგლისურად: adoptation. რუსულად: адаптация.

ადჰეზია (ლათ. adhaesio შეზრდა, შეწყებება) – 1. მიკროორგანიზმების სამიზნე-უჯრედებთან შეწყებების თვისება. 2. უჯრედების ერთმანეთთან და სხვადასხვა სხეულებთან შეწყებების თვისება. ინგლისურად: adhesion. რუსულად: адгезия.

აერაცია (ბერძნ. aer ჰაერი) – საკვები ნივთიერების გამდიდრება სტერილური ჰაერით ან ჟანგბადით, რაც ხელს უწყობს ბიომასის გამოსავალს აერობული მიკროორგანიზმების კულტივირებისას თხევად საკვებ ნივთიერებაში. ინგლისურად: aeration. რუსულად: аэрация.

აერობი (ბერძნ. aer ჰაერი, bios სიცოცხლე) – მიკროორგა-

ნიშნები, რომელთა ზრდისა და გამრავლებისათვის აუცილებელია თავისუფალი ჟანგბადის არსებობა. ინგლისურად: aerobes. რუსულად: аэробы.

აეროზოლი (ბერძნ. aer ჰაერი, sole კოლოიდური ხსნარი) – ჰაერში შეწონილი უმცირესი ნაწილაკები. მედიცინაში იყენებენ სამკურნალო პრეპარატების ორგანიზმში შესაყვანად ინჰალაციის საშუალებით, აგრეთვე საღეხინფექციოდ. ინგლისურად: aerosol. რუსულად: аэрозоль.

აეროკოკები (Aerococcus) – 1-2 მკმ-ის დიამეტრის, უმოძრაო, ასპოროგენური, გრამ-დადებითი კოკების გვარი. წარმოქმნიან ტეტრადებს ან მოკლე ძეწკვებს. ქემოორგანოტროფებია. აწარმოებენ გლუკოზის, ფრუქტოზის, საქაროზის, გალაქტოზის, მანოზის, მალტოზის ფერმენტირებას მჟავის წარმოქმნით. მიკროაეროფილებია. ბინადრობენ ჰაერში, ბოსტნეულში, ხორცის პროდუქტებში. ტიპური სახეობაა Aerococcus viridans. ინგლისურად: aerococci. რუსულად: аерококки.

აერომონასები (Aeromonas) – მოღუნული ჩხირებისმაგვარი, კოკებისმაგვარი ან ძაფისებრი ფორმის, ასპოროგენური, მონოტრიქული, ქემოორგანოტროფული, ფაქულტატურ-ანაერობული, გრამ-უარყოფითი ბაქტერიების გვარია Vibrionaceae-ს ოჯახიდან. ზომები: 1-4 X 2-8 მკმ. ნახშირწყლების ფერმენტაციას ახორ-

ციელებენ არასტაბილურად. ბინადრობენ მტკნარ წყალსაცავებში, ჩამდინარე წყლებში. იწვევენ თევზების და ბაყაყების დაავადებებს. გამოიყოფიან დიარეით დაავადებულებიდან, მკვეთრად დაქვეითებული რეზისტენტობის ფონზე. ინგლისურად: aeromonases. რუსულად: аеромонады.

აეროტაქსისი (ბერძნ. aer ჰაერი, taxis განლაგება რიგში) – უჯრედების მოძრაობის ერთ-ერთი ფორმა – ტაქსისი (იხ.) ჟანგბადის მიმართულებით. ინგლისურად: aerotaxis. რუსულად: аэротаксис.

აეროფობია (ბერძნ. aer ჰაერი, phobos შიში) – ცოფის (ჰიდროფობიის) ერთ-ერთი ყველაზე დამახასიათებელი სიმპტომი – ჰიპერმგრძობიარობა ჰაერის მცირე მოძრაობაზეც კი. ინგლისურად: aerophobia. რუსულად: аэрофобия.

ავიდუზი (morbis) – ორგანიზმის ცხოველქმედების, მისი ჰომეოსტაზის დარღვევა გარეგანი ან შინაგანი გამღიზიანებლების, ფიზიკური, ქიმიური, ბიოლოგიური და სხვა ფაქტორების გავლენით. ინგლისურად: illness, disease. რუსულად: болезнь.

ავიდურობა (ლათ. avidus ხარბი) – ანტისხეულების ჰეტეროგენური ნარევის უნარი შეუკავშირდეს შესაბამის მაკრომოლეკულურ (პოლიდეტერმინან-

ტურ) ანტიგენს. ავიდურობა იმუნური შრატების, ძირითადი მახასიათებელია. ინგლისურად: avidity. რუსულად: авидность.

ავირულენტური (ბერძნ. *a* უარყ. თავსართი, *virulentus* შხამიანი) – არაშხამიანი, ინდიფერენტული. აღნიშნულ ტერმინს ნეკულებრივ იყენებენ მიკროორგანიზმების შემთხვევაში. ინგლისურად: non-virulent. რუსულად: авирулентный.

ავსტრალიური ანტიგენი – B. კეპატიტის გამომწვევი ეირუსის ერთ-ერთი ანტიგენია (HBs). პირველად, 1965 წელს აღმოაჩინა ბ. ბლუმბერგმა ლეიკემიით დაავადებულთა შრატში, შემდეგ კი ავსტრალიელ აბორიგენებში. ინგლისურად: australian antigen. რუსულად: австралийский антиген.

ავტოანტიგენები (ბერძნ. *autos* თვით, *anti* წინააღმდეგ, *genos* გვარი, წარმოშობა) – ორგანიზმის საკუთარი ანტიგენები, რომლებიც თავიანთ ანტიგენურ თვისებებს ნორმაში არ აელენენ, გარკვეულ პირობებში კი ავტოანტისხეულების წარმოქმნას იწვევენ. ინგლისურად: autoantigens. რუსულად: аутоантигены.

ავტოვაქცინა (ბერძნ. *autos* თვით, ლათ. *vaccinus* ძროხისა) – ავადმყოფიდან გამოყოფილი პათოგენური მიკრობებისაგან დამზადებული ვაქცინა მისივე სამკურნალოდ. ინგლისურად: autovaccine. რუსულად: аутовак-

цина.

ავტოიმუნისაცია (ბერძნ. *autos* თვით, ლათ. *immunis* რაიმესაგან განთავისუფლებული) – ორგანიზმის სენშეუვალობა მასში არსებული და შემდგომ მისგანვე გამოყოფილი ნივთიერებების გავლენით. ინგლისურად: autoimmunisation. რუსულად: аутоиммунизация.

ავტოიმუნური რეაქციები (ბერძნ. *autos* თვით, ლათ. *immunis* რაიმესაგან განთავისუფლებული) – ორგანიზმის იმუნური ძალების რეაგირება თავისივე ქსოვილებისადმი. ინგლისურად: autoimmune reactions. რუსულად: аутоиммунные реакции.

ავტოინვაზია (ბერძნ. *autos* თვით, ლათ. *invasio* შეჭრა) – თვითდასენიანება ინვაზიური დაავადებების გამომწვევებით, მაგალითად, ქელმინთებით. ინგლისურად: autoinvasion. რუსულად: аутоинвазия.

ავტოკლავი (ბერძნ. *autos* თვით, ლათ. *clavis* გასაღები) – ქერმეტულად დახურული ლითონის ჭურჭელი, ცილინდრი, რომელშიც წყლის ორთქლს აცხელებენ მაღალი წნევის პირობებში. იყენებენ ქირურგიული ხელსაწყოებისა და შესახვევი მასალის გასასტერილებლად. ინგლისურად: autoclave. რუსულად: автоклав.

ავტოლიზი (ბერძნ. *autos* თვით, *lysis* დაშლა) – ქსოვილების, უჯრედების და მათი

კომონენტების თვითმონელება საკუთარი ფერმენტების მიერ. ინგლისურად: autolysis. რუსულად: аутолиз.

აზტოსეროთერაპია (ბერძნ. autos თვით, ლათ. serum შრატის, ბერძნ. therapeia მკურნალობა) – ავადმყოფის მკურნალობა საკუთარი სისხლის შრატით. ინგლისურად: autoserotherapy. რუსულად: аутосеротерапия.

აზტოტროფები (ბერძნ. autos თვით, trophos კება) – ორგანიზმი (მაგ., მწვანე მცენარეები, ზოგიერთი ბაქტერია), რომლებიც არაორგანული შენაერთებიდან ასინთეზებს მისთვის აუცილებელ ორგანულ ნივთიერებებს. ინგლისურად: autotrophs. რუსულად: автотрофы.

აზალიდები – მოქმედების ფართო სპექტრის ანტიბიოტიკების კლასი. სტრუქტურით ახლოს არიან მაკროლიდებთან. ახასიათებთ დაბალი ტოქსიკურობა და მაღალი აქტიურობა. ამ კლასის ყველაზე ცნობილი პრეპარატია აზიტროსამიცილინი. ინგლისურად: azalides. რუსულად: азалиды.

აზოტობაქტერი (ლათ. Azotobacter) – აერობული აზოტმაფიქსირებელი ბაქტერია. ფორმა ოვალურია, სპორებს არ წარმოქმნის. გრამ-უარყოფითია. გამოიმუშავებს ვიტამინებს, ე.წ. ზრდის ნივთიერებებს, ასევე ზოგიერთ ანტიბიოტიკს. ინგლისურად: azotobacter. რუსულად:

азотобактер.

აზოტოვანი ფუძეები – ნუკლეინის მჟავებში შემავალი კომპონენტები. ცნობილია 5 აზოტოვანი ფუძე: ადენინი, გუანინი, ციტოსინი, თიმინი და ურაცილი. ინგლისურად: nitrogenic bases. რუსულად: азотистые основания.

აივ (აბრევიატურა: ადამიანის იმუნოდეფიციტის ვირუსი) – რნმ-ს შემცველი, ცილინდრული ფორმის ნუკლეოიდის მქონე ვირუსი, რომელსაც გააჩნია ფერმენტი რევერტაზა. ახასიათებს გამოკვირტვა უჯრედის პლაზმური მემბრანიდან. აზიანებს იმუნოკომპეტენტურ უჯრედებს. ინგლისურად: HIV. რუსულად: ВИЧ.

აიროვანი განგრენა (ბერძნ. gangraina განგრენა) – აღწერილი იქნა 1562 წელს ა. პარეს მიერ. დაავადება ვითარდება ბაქტერიის (*Clostridium perfringens*) მოხვედრისას ჭრილობის ზედაპირზე, სადაც ბაქტერიები აქტიურად მრავლდებიან ჟანგბადის დაქვეითებული შემცველულობის პირობებში. ბაქტერიის ალფატოქსინი აზიანებს უჯრედების (მათ შორის ერთროციტების) მემბრანებს, რაც იწვევს ლიზისს. დამახასიათებელია ქსოვილების ნეკროზი და ლპობის სუნის მქონე აირის წარმოქმნა. სამკურნალო და პროფილაქტიკური მიზნებისათვის შესაძლებელია გამოყენებული იქნეს პენიცილი-

ნი. ვაკცინა შემეშავებული არ არის. ინგლისურად: gas gangrene. რუსულად: газовая гангрена.

აიროქსანი ბანბრანის კლოსტრიდი (ბერძნ. gangraina განგრენა, kloster თითისტარი) – დაავადების ძირითადი გამომწვევეია Clostridium perfringens-ის A ტიპი, რომელიც 1892 წელს აღმოაჩინეს ამერიკელებმა უ.უელსმა და გ.ნატელმა. გრამ-დადებითებია, ფაკულტატური ანაერობები, შთაღებები არ აქვთ. ერთადერთი კაფსულისწარმოქმნელი სახეობაა პათოგენური კლოსტრიდიებიდან. კარგად იღებება ანილინის საღებავებით. ცენტრალურად და სუბტერმინალურად ლოკალიზებული სპორები დიდი სიმისაა. ბაქტერიას გააჩნია 12 იდენტიფიცირებული ტოქსინი და კვებითი ტოქსიკოინფექციის წარმოქმნელი ენტეროტოქსინი. ინგლისურად: gas gangrenes clostridium. რუსულად: клостридия газовый гангрены.

აქანთამებიოზი – Acanthamoeba-ს გვარის უმარტივესებით გამოწვეული ინფექცია, რაც ელინდება კანის და შინაგანი ორგანოების ნეკროზული დაზიანებებით. შესაძლებელია სწრაფად მიმდინარე მენინგოენცეფალიტების განვითარება, ხშირად ლეტალური შედეგით. ინგლისურად: acanthamebiasis. რუსულად: акантамебиаз.

აქარი(ციდ)ი (ბერძნ. akari ტიპია, caedo ეკლავ) – ტიპების

მოსასპობად გამოყენებული ქიმიური ნივთიერებები. ინგლისურად: acaricides. რუსულად: акарициды.

აკინეტობაქტერიები (Acinetobacter) – ეუბაქტერიების (იხ.) ერთ-ერთი გვარია. 1-1,5 X 1,5-2,5 მკმ სომის მოკლე, მსხვილი ჩხირებია, ოვოიდები ან კოკები. უმოდრონი არიან. სპორებს არ წარმოქმნიან. შეიძლება გააჩნდეთ კაფსულა და ფიმბრიები. პეპტიდოგლიკანი მდგრადია ლიზოციმის მოქმედებისადმი. ქემორგანოტროფებია. იმუნოდეფიციტურ პირებში იწვევს საავადმყოფოსშიდა ინფექციებს (სეფსისს, მენინგიტს, ოტიტებს, ჭრილობის და დამწვრობის ინფექციებს, შარდ-სასქესო ორგანოების და კუჭ-ნაწლავის დაავადებებს). ინგლისურად: acinetobacteria. რუსულად: акинетобактерии.

აკმე (ბერძნ. akme მწვერვალი) – ავადმყოფობის განვითარების კულმინაციური, უმაღლესი წერტილი. იგივე კრიზისი. ინგლისურად: acme. რუსულად: акме.

ალასტრიმი (Variola minor) – ნატურალური ყვავილის მსუბუქი ფორმა (ლეტალობა არ აღემატება 1%-ს). გამომწვევეია სუსტი რეაქტიულობის ვირუსი. ინგლისურად: alastrim. რუსულად: алястрим.

ალბენდაზოლი (Albendazol) – ექინიკოკოზების თერაპიაში გამოყენებული პრეპარატი. არღვევს ნემატოდების ნაწლავების

უჯრედების მიკროტუბულური აპარატის ფუნქციონირებას, აგრეთვე გლუკოზის ტრანსპორტს. ინგლისურად: albendazole. რუსულად: альбендазол.

ალელემბი (ბერძნ. allelon ორმხრივი) – ერთი გენის სახელცვლილებები ან სხვადასხვა მდგომარეობა, რაც იწვევს ერთი და იგივე ნიშან-თვისების ვარიაციებს. ალელური გენები ლოკალიზებული არიან ჰომოლოგიური ქრომოსომების იდენტურ ლოკუსებში. ალელებია დომინანტური და რეცესიული გენები. ინგლისურად: alleles. რუსულად: аллели.

ალერგენი (ბერძნ. allos შეცვლილი, სხვა, ergon მოქმედება, genesis წარმოშობა) – ნივთიერება (უცხო ცილა, მიკრობი, ყვავილის მტვერი, საკვები პროდუქტი, სამკურნალო პრეპარატი და სხვა), რომელიც იწვევს ალერგიულ რეაქციას. ინგლისურად: allergen. რუსულად: аллерген.

ალერგია (ბერძნ. allos შეცვლილი, სხვა, ergon მოქმედება) – იმუნური რეაქცია, რაც გამოიხატება ორგანიზმის ჰიპერრეაქტიულობაში ამა თუ იმ ნივთიერების (ალერგენის) მოქმედების მიმართ. ინგლისურად: allergy. რუსულად: аллергия.

ალერგიული კონტაქტური დერმატიტი (ბერძნ. allos შეცვლილი, სხვა, ლათ. contactus შეხება, ბერძნ. derma კანი, itis ანთება) – შენელებული ტიპის

ჰიპერმგრძობელობის კანის რეაქციის კლინიკური გამოვლინება. ვითარდება კანის განმეორებითი შეხებისას სპეციფიკურ ალერგენტან. ინგლისურად: allergic contact dermatitis. რუსულად: аллергический контактный дерматит.

ალერგოლოგიური მეთოდი (ბერძნ. allos შეცვლილი, სხვა, ergon მოქმედება) – მდგომარეობის ინფექციური ალერგიის (შენელებული ტიპის ჰიპერმგრძობელობის) დადგენაში დიაგნოსტიკურ პრეპარატ-ალერგენსუ. ამ მიზნით ატარებენ კანის ალერგიულ სინჯებს შესაბამისი ალერგენებით. ინგლისურად: allergologic method. რუსულად: аллергологический метод.

ალიმენტური (ლათ. alimentum საკვები, საზრდო) – კვებაზე დამოკიდებული, კვებისგან წარმოქმნილი. ინგლისურად: alimentary. რუსულად: алиментарный.

ალიმენტურ-ტოქსიკური ალემია (ლათ. alimentum საკვები, საზრდო, ბერძნ. toxikon შხამი, ლათ. aleukia) – დაავადება, რომელიც ვითარდება სოკო Fusarium sporotrichioides-ის ტოქსინებით კონტამინირებული მარცვლეულის საკვებად გამოყენებისას. დამახასიათებელია ლეიკოციტების რაოდენობის მკვეთრი დაქვეითება სისხლში. ინგლისურად: alimentary-toxic aleukemia. რუსულად: алиментарно-токсическая алейкия.

ალოპურინოლი (Allopurinol) – აღნიშნულ პრეპარატს იყენებენ შაგასის დაავადების და ღლიშმანიოზების სამკურნალოდ. გააჩნია მრავლობითი ფარმაკოლოგიური აქტიუობა. იწვევს პურინების მეტაბოლიზმის დარღვევას. ინგლისურად: allopurinol. რუსულად: аллопуринол.

ალოტრანსპლანტაცია (ბერძნ. allos სხვა, ლათ. trans იქით, იქითა, plantatio ნერგი) – ქსოვილების და ორგანოების გადანერგვა ერთი სახეობის ფარგლებში. ინგლისურად: allotransplantation. რუსულად: аллотрансплантация.

ალოქორონი მიკროორგანიზმები (ბერძნ. allos სხვა, chthon სამშობლო, მიწა-წყალი) – მიკრობები, რომლებიც ამა თუ იმ კონკრეტული რეგიონისათვის დამახასიათებელი არ არიან. ინგლისურად: allochton microorganisms. რუსულად: аллохтонные микроорганизмы.

ალფავირუსები (Alphavirus) – Togaviridae-ს ოჯახის ერთ-ერთი გვარია. ამ გვარში შედის ვენესუელის ენცეფალიტის, აგრეთვე ცხენების აღმოსავლეთის და დასავლეთის ცხელებების გამომწვევი ვირუსები. ინგლისურად: alphaviruses. რუსულად: альфавирусы.

ალფაფეტოპროტეინი (ალფა – ბერძნული ალფაბეტის პირველი ასო, ლათ. fetus ჩანასახი, ბერძნ. protos პირველი, უმთავრე-

სი) – ცილაა, რომელსაც გამოყოფს ნაყოფი და ახალშობილი ბავშვი. შემდეგ მისი სეკრეცია წყდება. ჰეპატომის განვითარების შემთხვევაში კვლავ იწყება მისი სინთეზი. გააჩნია სადიავნოზო მნიშვნელობა. ინგლისურად: alphafetoprotein. რუსულად: альфаетопротеин.

ალფაჰერპესვირუსები (Alpha-herpesvirinae) – ჰერპესვირუსების ამ ქვეოჯახს მიეკუთვნება მარტივი ჰერპესვირუსის 2 სეროტიპი, აგრეთვე ჩუტყვაილას და სარტყლისებრი ლიქენის, იგივე ჰერპეს-ზოსტერის ვირუსი. ინგლისურად: alphaherpesviruses. რუსულად: альфагерпесвирусы.

ამანტადინი (Amantadin) – ვირუსსაწინააღმდეგო პრეპარატია. იყენებენ გრიპის პროფილაქტიკისათვის, აგრეთვე პარკინსონიზმის სამკურნალოდ. ინგლისურად: amantadine. რუსულად: амантадин.

ამასტიგოტები – ტრიპანოსომების (იხ.) უჯრედშიდა, ოვალური ფორმის უშოლტო სტადია. ინგლისურად: amastigotes. რუსულად: амастиготы.

ამბოცეპტორი (ლათ. ambo ორივე, ceptor მიმღები) – ანტისხეული, რომელიც ფიქსირებულ კომპლემენტთან ერთად იწვევს ბაქტერიული უჯრედების ლიზისს (ჰემოლიზონები, ბაქტერიოლიზინები). ინგლისურად: amboceptor. რუსულად: амбоцентор.

ამიბები (ბერძნ. amoibe ცვლილება) – უმარტივესების ტიპის, ფესვფეხიანთა (სარკოდინების) კლასის ერთ-ერთი ერთუჯრედოანი, მარტივად აგებული ორგანიზმებია, რომელთა სხეულის ფორმა მკვეთრად ცვალებადობს. სოკოვანი სახეობა იწვევს ადამიანისა და ცხოველების დაავადებებს. ძირითადად პარაზიტობენ ნაწლავებში. განსაკუთრებით საშიშია დიზენტერიული ენტამება (იხ.). ინგლისურად: amoeba. რუსულად: амеба.

ამიბიოზი (amoebiasis) – ხანგრძლივად მიმდინარე ინვაზიური დაავადება, რომლის გამომწვევია დიზენტერიული ამება (*Entamoeba histolytica*). აზიანებს მსხვილ ნაწლავს, იწვევს ღვიძლის, ფილტვების და სხვა შინაგანი ორგანოების აბსცესებს. ინგლისურად: amoebiasis. რუსულად: амебиаз.

ამინსალიზმი (ლათ. amens თაუზეხელადებული, გიჟი, ბერძნ. ismus მდგომარეობა) – ცოცხალ ორგანიზმთა თანაცხოვრების ერთ-ერთი ფორმა, როდესაც ერთი სახეობა თრგუნავს მეორეს, თავად კი მის უარყოფით გავლენას არ განიცდის. ინგლისურად: amensalism. რუსულად: аменсализм.

ამიკაცინი (Amikacin) – ანტიბაქტერიული, ნახევრადსინთეზური ანტიბიოტიკია. ამინოგლიკოზიდების (იხ.) ჯგუფიდან. მაღალეფექტურია ლურჯ-მწვანე

ჩირქის ჩხირის მიმართ. ინგლისურად: amikacin. რუსულად: амикацин.

ამინოავტოტროფები (ინგლ. amines ამინოჯგუფი, ბერძ. autos თვით, trophos კვება) – ასეთი ტიპის მიკროორგანიზმებს ძალუძთ სრულად დააკმაყოფილონ თავისი მოთხოვნილება ცილებითა და ნუკლეინის მჟავების სინთეზისათვის აუცილებელ აზოტში, ატმოსფერული და მიწისპირა აზოტის მეშვეობით. ინგლისურად: aminoautotrophes. რუსულად: аминоавтотрофы.

ამინოგლიკოზიდები – Actinomycetes-ის და Micromonospora-ს გვარების წარმომადგენლების მიერ სინთეზებული ანტიბიოტიკების ჯგუფი. მოქმედების მექანიზმი მდგომარეობს ცილის სინთეზის დარღვევაში. ამინოგლიკოზიდების უმნიშვნელოვანესი წარმომადგენლებია: სტრეპტომიცინი, ნეომიცინი, მონომიცინი, კანამიცინი, გენტამიცინი, ამიკაცინი და სხვა. ყველა ამ პრეპარატს გააჩნია ფართო მოქმედების სპექტრი, როგორც გრამ-დადებითი, ასევე გრამ-უარყოფითი ბაქტერიების მიმართ. ინგლისურად: aminoglycosides. რუსულად: аминоглицозиды.

ამინოჰაპები (ინგლ. amines ამინოჯგუფი) – ორგანული ნივთიერებები, რომლებიც აერთიანებენ მჟავებისა და ამინების თვისებებს, ე.ი. მათ გააჩნიათ

კარბოქსილის (COOH) და ამინის (NH₂) ჯგუფები. ცილის მოლეკულების ძირითადი სტრუქტურული ერთეულია. ინგლისურად: aminoacids. რუსულად: аминокислоты.

აპინოქეტეროტროფები (ინგლ. amines ამინოჯგუფი, heteros სხვა, trophos კვება) – ასეთი ტიპის მიკროორგანიზმების კვებისათვის აუცილებელია მზარდანიული ანოტური შენაერთები: სოვიერთი ამინოჰევა, ფუქე, ვიტამინი და სხვა. ინგლისურად: aminoheterotrophs. რუსულად: амногетеротрофы.

ამიტოზი (ბერძ. α უარყოფითი, mitos ძაფი) – უჯრულის გაყოფის ერთ-ერთი ხერხი, რაც მდგომარეობს ბირთვის და ბოლოს, ციტოპლაზმის პირდაპირ გაყოფაში ორად. ამიტოზით იყოფა ბაქტერიების აბსოლუტური უმრავლესობა. ინგლისურად: amitosis. რუსულად: амитоз.

ამონიფიკაცია – ანოტური ნივთიერებების გარდაქმნა ამონიაკად (NH₃) და მის მარილებად, რაც ხორციელდება ლამობის ბაქტერიების (პროტეუსი, ფსევდომონასები, კლასტრიდიები, აქტინომიცეტები და სხვა) ფერმენტების საშუალებით. ინგლისურად: ammonification. რუსულად: амонификация.

ამპიოქსი (Ampiox) – ანტიბაქტერიული კომბინირებული პრეპარატია, რომელიც მიიღება ამპიცლინის ოქსაცილინთან

კომბინაციით. მოქმედების სპექტრი მოიცავს გრამ-დადებით ბაქტერიებს და გრამ-უარყოფით ბაქტერიების უმეტესობას. ამპიოქსისადმი რეზისტენტულნი არიან ფსევდომონასები, კლებსიელები, პროტეუსი და ა.შ. იყენებენ სეფსისის, ენდოკარდიტის, მძიმე პნევმონიების და სხვა შემთხვევებში. ინგლისურად: ampiox. რუსულად: ампиокс.

ამპიცილინი (Ampicillin) – მოქმედების ფართო სპექტრის მქონე ნახევრადსინთეზური ანტიბიოტიკა პენიცილინების მე-3 თაობიდან. აქტიურობას კარგავს პენიცილინაზების მეშვეობით. იყენებენ უროინფექციების, გონორეის, მენინგოკოკური ინფექციების, მუცლის ტიფის, დიზენტერიის და სხვა შემთხვევებში. ინგლისურად: ampicillin. რუსულად: ампициллин.

ამპლიფიკაცია (ლათ. amplificatio გაფართოება) – ქრომოსომაში ლოკალიზებული ამა თუ იმ გენის ორი, სამი ან მეტი ასლის შექმნა. ინგლისურად: amplification. რუსულად: амплификация.

ამფიტრიქები (ბერძ. amphir გველი, ახლოს, thrix თმა, ბეწვი) – ბაქტერიები, რომელთაც ორივე პოლუსზე გააჩნიათ შოლტების კონა. ინგლისურად: amphitriches. რუსულად: амфитрихи.

ამფოტერიცინი В – წარმოადგენს ყველაზე უფრო მნიშვნელოვან სოკოს საწინააღმდეგო წა-

მალს. იგი კლასიფიცირებულია როგორც პოლიენის კომპონენტი. ახასიათებს მნიშვნელოვანი რენალური ტოქსიკურობა. ინგლისურად: amphotericin B. რუსულად: амфотерицин В.

ანაბიჭღი – მიკროპრეპარატი, რომელიც მზადდება სუფთა სასაგნე მინის შეხებით იბიექტთან (მაგ., ბიოპტატთან, ორგანოების ფრაგმენტებთან, მკერივი კონსისტენციის საკვებ პროდუქტებთან, კანთან და ლორწოვან გარსთან, სოკოების, აქტივომიცეტების, ზოგჯერ ბაქტერიების კოლონიებთან). პრეპარატებს აშრობენ, აფიქსირებენ, ღებავენ და სწავლობენ მიკროსკოპში. ინგლისურად: imprint. რუსულად: отпечаток.

ანაბიოზი (ბერძნ. anabiosis გაცოცხლება) – დროებითი მდგომარეობა, როდესაც სასიცოცხლო პროცესები იმდენად შენელებულია, რომ თითქმის საერთოდ გამჭრალა სიცოცხლის ყველა ნიშანწყლის გამოვლინება. დამახასიათებელია მიკროორგანიზმებისათვის, სოკოებისათვის, მცენარეებისა და ზოგიერთი ცხოველისათვის. ინგლისურად: anabiosis. რუსულად: анабиоз.

ანაბოლიზმი (ბერძნ. anabole ამაღლება) – მეტაბოლიზმის შემადგენელი ნაწილია და მიმართულია უჯრედის მიერ საკვები ნივთიერებების ათვისებისაკენ, შედარებით მარ-

ტივი მოლექულებიდან როული მოლექულების სინთეზისაკენ. ინგლისურად: anabolism. რუსულად: анаболизм.

ანაპრობიზმი (ბერძნ. an უარყოფითი, aer ჰაერი, bios სიცოცხლე) – მიკროორგანიზმები, რომლებიც ცოცხლობენ მხოლოდ უჰაერო პირობებში, უჰანგბადოდ. განასხვავებენ ობლიგატურ ანაპრობებს (რომლებიც მუდმივად ცხოვრობენ უჰანგბადო არეში) და ფაკულტატურ ანაპრობებს (რომელთაც ძალუძთ ცხოვრება როგორც უჰანგბადო არეში, ასევე თავისუფალი ჰანგბადის არსებობის პირობებში). ანაპრობებია ზოგიერთი ბაქტერია, ინფუზორია, ჭია (თამისებურნი, ასკარიდები) და მოლუსკი. ინგლისურად: anaerobes. რუსულად: анаэробы.

ანაპრობიოზი (ბერძნ. an უარყოფითი, aer ჰაერი, bios სიცოცხლე) – მიკროორგანიზმის არსებობა ჰაერისა და თავისუფალი ჰანგბადის გარეშე. ინგლისურად: anaerobiosis. რუსულად: анаэробноз.

ანაპროსტატი (ბერძნ. an უარყოფითი, aer ჰაერი, statos დამდგარი) – სტაბილურად ანაპრობული პირობების შესაქმნელად გამიზნული ხელსაწყო. იყენებენ ანაპრობების კულტივირებისათვის. ინგლისურად: anaerostat. რუსულად: анаэроостат.

ანამნეზი (ბერძნ. anamnesis მოგონება) – ექიმის მიერ აუად-

მყოფის ან მისი ახლობლების გამოკითხვის შედეგად შეკრებილი ცნობები ავადმყოფობის შესახებ. ინგლისურად: *anamnesis*. რუსულად: *анамнез*.

ანატოქსინები (ბერძნ. *ana* უკან, უკუ, *toxikon* შხამი) – იგივე ტოქსოიდები. ტოქსინემიური ინფექციების (იხ. ტოქსინემია) აქტიური იმუნოპროფილაქტიკოსათვის გამოყენებული იმუნოპრეპარატებია. ამზადებენ ეგზოტოქსინებისაგან. ტოქსინს ამუშავებენ ფორმალინით 35-40°C-ზე 3-4 კვირის განმავლობაში. ამის შედეგად ტოქსინები კარგავენ ტოქსიკურ თვისებებს, თუმცა კი ინარჩუნებენ ანტიგენობას და იმუნოგენობას. ინგლისურად: *anatoxins*. რუსულად: *анатоксины*.

ანაფილაქსია (ბერძნ. ბერძნ. *ana* უკან, უკუ, *phylaxis* დაცვა) – გაძლიერებული მგრძობელობა, რომელიც უეითარდება ადამიანს მის ორგანიზმში (კანში, კანქვეშ, კუნთებში) უცხო ცილის, ანტიგენის განმეორებითი (6-12 დღის შემდეგ) შეყვანისას. ამის ტიპური გამოვლინებაა ანაფილაქსიური შოკი. ანაფილაქსიის საწინააღმდეგოდ იყენებენ ადრენალინს, ეფედრინს, ანტიჰისტამინურ საშუალებებს, კორმონულ პრეპარატებს და სხვა. ინგლისურად: *anaphylaxis*. რუსულად: *анафилактиция*.

ანბინა (ლათ. *angere* ეუჭერ, ქ. ზნობ) – მწვავე ინფექციურ-

ალერგიული დაავადებაა, რაც გამოიხატება სასის, ნაჭის, მეზოფარინგისა და ნუშისებრი ჯირკვლების ანთებაში. ინგლისურად: *angina*. რუსულად: *ангина*.

ანგიომა (ბერძნ. *angeion* სისხლძარღვი, *oma* სიმსიენე) – სისხლძარღვებისა და ლიმფური სადინრების კეთილთვისებიანი სიმსიენე. ინგლისურად: *angioma*. რუსულად: *ангиома*.

ანგიომატოზი (ბერძნ. *angeion* სისხლძარღვი, *oma* სიმსიენე, *osis* მდგომარეობა) – მრავლობითი ანგიომები. ინგლისურად: *angiomatosis*. რუსულად: *ангиоматоз*.

ანემია (ბერძნ. *an* უარყოფითი, *haima* სისხლი) – დაავადებათა ჯგუფი, რომელსაც ახასიათებს ერითროციტებში ქემოგლობინისა და სისხლში ერითროციტების რაოდენობის შემცირება. ანემიას იწვევს სისხლის დაკარგვა, სისხლწარმოქმნის დარღვევა და ერითროციტების გაძლიერებული დაშლა (აუტიომუნური ანტისხეულებით, ქემოლიზური შხამებით და სხვა). ინგლისურად: *anemia*. რუსულად: *анемия*.

ანესთეზია (ბერძნ. *anaesthesia* უგრძობლობა) – ტკივილის გრძნობის დათრგუნვა, გაუტკივრება სხვადასხვა ნივთიერებების (ნოვოკაინის, კოკაინის, დიკაინის და სხვა) მოქმედებით. ინგლისურად: *anaesthesia*. რუსულად: *анестезия*.

ანთიპა (*inflammatio*) – ორგა-

ნიწმის დამცველობითი რეაქცია სხეადასხვა პათოგენური გამლიზიანებლების მიმართ. ქსოვილის ან ორგანოს დაზიანების ადგილას უღინდება სისხლის მიმოქცევის დარღვევა, რასაც თან ახლავს ქსოვილების დისტროფია. ანთება მოიცავს 3 ძირითად კომპონენტს: ალტერაციას, ექსუდაციას და პროლიფერაციას. ანთების ბიოლოგიური მნიშვნელობა მდგომარეობს დაავადების გამომწვევი აგენტების მოსპობაში ან ორგანიზმში მათი გავრცელების შეზღუდვაში. ინგლისურად: inflammation. რუსულად: воспаление.

ანთრაქსი (ბერძნ. anthrax ნახშირი) – იხ. ჯილეხი.

ანთროპოგენური (ბერძნ. anthropos ადამიანი, ლათ. genaos წარმოქმნა) – ადამიანის მიერ შექმნილი ქიმიური და ფიზიკური ბუნების ფაქტორები, რომელთაგან ზოგიერთებს კანცეროგენური თვისებები აღმოაჩნდათ. ინგლისურად: anthropogenic. რუსულად: антропогенный.

ანთროპოზოონოზები (ბერძნ. anthropos ადამიანი, zoon ცხოველი, nosos ავადმყოფობა) – ადამიანის ინფექციური და ინვაზიური ავადმყოფობები, რომლებიც მას ცხოველებისაგან გადაეცემა (ცოფი, ტრიქინელოზი, ჯილეხი და სხვა). ინგლისურად: anthroponoses. რუსულად: антропозоозы.

ანთროპინოზები (ბერძნ. an-

thropos ადამიანი, nosos ავადმყოფობა) – ინფექციური და ინვაზიური დაავადებები, რომლებითაც მარტო ადამიანი ავადდება (მუცლის ტიფი, გრიპი, წითელა, ქუნთრუშა და სხვა). ინგლისურად: anthroponoses. რუსულად: антропонозы.

ანილინი (aniline) – ნიტრობენზოლის გადამუშავების პროდუქტია, უფერო, სეთოვანი შხამიანი სითხე. იყენებენ ე.წ. ანილინის საღებავების დასამზადებლად, აგრეთვე პოლიურეტანის დასამზადებელი ნახეარპროდუქტების წარმოებაში. მისგან იღებენ ანტიოქსიდანტებს და ვულკანიზაციის დამანქარებლებს. ანილინისაგან იღებენ სხეადასხვა ფარმაცევტულ საშუალებებს და პერბიციდებს. კანცეროგენურია ვირთაგეები-სათვის. ანილინის წარმოებაში დასაქმებულ მუშებს ზოგ შემთხვევაში უვითარდებათ შარდის ბუშტის კიბო. ინგლისურად: aniline. რუსულად: анилин.

ანიმალიზაცია (ლათ. animal ცხოველი) – ვირუსის და ბაქტერიის პასირება (გადათესვა) ცხოველის ორგანიზმში. ინგლისურად: animalization. რუსულად: анимализация.

ანკილოსტრომიდოზი (ბერძ. ankilos მრუდე, stoma პირი, ლათ. osis მდგომარეობა) – იგივე ურცინარიოზი. Ancylostoma duodenale-ს მიერ გამოწვეული კელმინთოზი. ხასიათდება ეოზინოფილით,

ანემიით, დისკეფსიით, გამოფიტი-
ვით. ინგლისურად: ancylostomia-
sis. რუსულად: анкилостомоз.

ანომალია (ბერძნ. an უარყოფითაქსარით, homalos თანაბარი) –
საერთო ნორმისაგან ატიპური
გადახრა (მაგ., განვითარების
ანომალია). ინგლისურად: anom-
aly. რუსულად: аномалия.

ანტაგონიზმი (ბერძნ. antago-
nisma ბრძოლა, მეტოქეობა) –
საპირისპირო, საწინააღმდეგო
მოქმედება. მიკრობიოლოგია-
ში ელვინდება ერთი სახეობის
დათრგუნვაში მეორე სახეობის
მიერ (მაგ., ერთ-ერთი სახე-
ობა გამოყოფს მეორე სახეობის
საწინააღმდეგო ტოქსინს, ანტი-
ბიოტიკს და ა.შ.). ინგლისურად:
antagonism. რუსულად: анта-
гонизм.

ანტიანტისხეულები (ბერძნ.
anti წინააღმდეგ, ლათ. cor-
pus სხეული) – ანტისხეულის
მოლეკულის სხედასხეა უბ-
ნების საწინააღმდეგო ანტისხ-
ეულები. განასხვავებენ: ანტი-
ალოტიპურ, ანტიისოტიპურ და
ანტიიდოტიპურ ანტიანტისხე-
ულებს. ძალუძთ გააძლიერონ
ან დათრგუნონ იმუნური პასუხი.
ინგლისურად: antiantibodies. რუ-
სულად: антиантитела.

ანტიბიოზი (ბერძნ. anti წი-
ნააღმდეგ, bios სიცოცხლე) –
ერთ-ერთი სახეობის არსებობის
შეუქმდებლობა მეორესთან ერ-
თად გარემოს ინტოქსიკაციის
გამო. ინგლისურად: antibiosis.

რუსულად: антибиоз.

ანტიბიოტიკი (ბერძნ. anti
წინააღმდეგ, bios სიცოცხლე) –
მიკროორგანიზმების (უმდაბლესი
სოკოები, აქტინომიცეტები)
მიერ გამოყოფილი ნივთიერებები
(პენიცილინი, სტრეპტომიცინი
და მრავალი სხვა), რომლებსაც
უმცირეს კონცენტრაციებშიც კი
ძალუძთ ბაქტერიებისა და სხვა
მიკროორგანიზმების მოსპობა.
ბუნებრივ ანტიბიოტიკებს გააჩ-
ნიათ სინთეზური ანალოგები.
პირველი ანტიბიოტიკი – პენი-
ცილინი 1929 წელს აღმოაჩინა
შოტლანდიელმა ა.ფლემინგმა.
ინგლისურად: antibiotics. რუსუ-
ლად: антибиотики.

ანტიბიოტიკოგრამა (ბერძნ.
anti წინააღმდეგ, bios სიცოცხლე,
gramma ასო) – პათოგენური
მიკრობების ამა თუ იმ ანტი-
ბიოტიკისადმი მგრძობელობის
ხარისხის დასადგენი ლაბორა-
ტორიული მეთოდი. ინგლისუ-
რად: antibioticogramm. რუსულად:
антибиотикограмма.

ანტიბიოტიკორეზისტენტობა (ბერძნ. anti წინააღმდეგ, bios
სიცოცხლე, ლათ. resisto წინააღ-
მდეგობის გაწევა) – მიკროორ-
განიზმების ადაპტაცია გარემო
პირობების ცვლილებებისადმი.
'სოგიერთი ბაქტერია შეიცავს
ფერმენტებს – ლაქტამაზებს
რომლებიც იწვევენ ანტიბიო-
ტიკების ბეტა-ლაქტამაზური
რგოლის ჰიდროლიზს, რის შეშ-
დეგაც ისინი ექლარ აელენენ თა-

ვის ანტიმიკრობულ პოტენციას. ინგლისურად: antibioticoresistance. რუსულად: антибиотикорезистентность.

ანტიგენემია (ბერძნ. anti წინააღმდეგ, genos გვარი, წარმოშობა, haima სისხლი) – უცხო ანტიგენების და აუტოანტიგენების ცირკულაცია სისხლში. ინგლისურად: antigenemy. რუსულად: антигемия.

ანტიგენი (ბერძნ. anti წინააღმდეგ, genos გვარი) – ორგანიზმისათვის უცხო ნივთიერება, ჩვეულებრივ, ცილა ან ცილის კომპლექსი პოლისაქარიდთან, რომელიც ორგანიზმში მოხვედრისას იწვევს სპეციფიკური ანტისხეულების წარმოქმნას. ინგლისურად: antigen. რუსულად: антиген.

ანტიგენური ბალახრა – ცვლილებები ვირუსების ანტიგენურ შემადგენლობაში, რაც გამოიწვეულია ვირუსის გენომში მონათესავე ვირუსის გენეტიკური მასალის ჩართვით. ინგლისურად: antigenic displacement. რუსულად: антигенный сдвиг.

ანტიგენური ფორმულა (ბერძნ. anti წინააღმდეგ, genos გვარი, წარმოშობა) – ბაქტერიების ანტიგენური სტრუქტურის სიმბოლური გამოსახულება. ჩვეულებრივ, მხედველობაში იღებენ იმ ანტიგენებს, რომელთაც გარკვეული მნიშვნელობა აქვთ სეროლოგიური ტიპირებისათვის ანდა ეფექტური იმუნიტეტის

ინდუქციისათვის. ამ მანუენებელს იყენებენ საღმონელების, სტრეპტოკოკების, ლეპტოსპირების სახეობრივი და ტიპური იდენტიფიკაციისათვის. ინგლისურად: antigenic formula. რუსულად: антигенная формула.

ანტიგენურობა (ბერძნ. anti წინააღმდეგ, genos გვარი, წარმოშობა) – ანტიგენის მოლეკულის თვისება, გამოიწვიოს გარკვეული ძალის იმუნური პასუხი. განპირობებულია ანტიგენის მოლეკულის უბნით, რომელიც იმუნური სისტემის მეშვეობით ამოიცნობა, როგორც უცხო სუბსტანცია. ინგლისურად: antigenicity. რუსულად: антигенность.

ანტიგენ-წარმდგენი უჯრედი (ბერძნ. anti წინააღმდეგ, genos გვარი, წარმოშობა) – იმუნოკომპეტენტური უჯრედები, რომლებიც უცხო ანტიგენს ჯერ ჩაუტარებენ პროცესინგს, შემდეგ კი წარუდგენენ მას სხვა უჯრედებს. ანტიგენ-წარმდგენი უჯრედებია: დენდრიტული უჯრედები, მაკროფაგები, T-უჯრედები. ინგლისურად: antigen-presenting cells. რუსულად: антиген-презентирующие клетки.

ანტიდოტები (ბერძნ. anti წინააღმდეგ, dotos მიცემული) – შხამის საწინააღმდეგო საშუალებები, რომელთაც შხამით მოწამელის შემთხვევაში იყენებენ (მაგ., ანტიგიურსინი). ანტიდოტები მითრიდატე VI პონტოელიდან იღებენ სათავეს.

ინგლისურად: antidotes. რუსულად: антитоды.

ანტილიმფოციტური შრატის (ბერძნ. anti წინააღმდეგ, ლათ. lymphა ანკარა წყალი, ბერძნ. kytos უჯრედი) – ლიმფოციტების საწინააღმდეგო შრატი, რომელსაც იყენებენ ალოტრანსპლანტაციების დროს რეციპიენტის იმიუნური სტატუსის დასათრგუნავად. ინგლისურად: antilymphocytic serum. რუსულად: антимфоцитарная сыворотка.

ანტიმიკრობული საშუალებები (ბერძნ. anti წინააღმდეგ, mikroს პატარა, მცირე) – მიკროორგანიზმების ცხოველქმედების დამთრგუნველი ფაქტორებია. მათ მიეკუთვნებიან დეზინფექტანტები, ანტისეპტიკები, სტერილიზანტები, აგრეთვე ქიმიოთერაპიული საშუალებები (ანტიბიოტიკები, სულფანილამიდები და სხვა). ინგლისურად: antimicrobial means. რუსულად: антимикробные средства.

ანტიმიკრობული სპექტრი (ბერძნ. anti წინააღმდეგ, mikroს პატარა, მცირე, ლათ. spectrum დანახვა, მოჩვენება) – ანტიმიკრობული საშუალებების მიკრობიოსტატიკური ან მიკრიბოციდური მოქმედების დიაპაზონი. ანტიბიოტიკორეზისტენტობის განვითარებასთან ერთად, ანტიმიკრობული სპექტრი შეიძლება შეიცვალოს. ინგლისურად: antimicrobial spectrum. რუსულად: антимикробный спектр.

ანტიპერისტალტიკა (ბერძნ. anti წინააღმდეგ, peristaltikos მოძვერი, გარსშემოვლებული) – კუჭისა და ნაწლავების კედლების შეკუმშვა ჩვეულებრივის საწინააღმდეგო მიმართულებით. შებრუნებული პერისტალტიკა. ინგლისურად: antiperistaltics. რუსულად: антиперисталтика.

ანტიპირეტიკები (ბერძნ. anti წინააღმდეგ, pyretos ცხელება) – სიცხისდამწვევი საშუალებების საერთო სახელწოდება. ინგლისურად: antipyretics. რუსულად: антипиретики.

ანტირაბიული აცრები (ბერძნ. anti წინააღმდეგ, ლათ. rabies ცოფი) – იგივე პასტერის აცრები. ცოფის საწინააღმდეგო საშუალებები ვაქცინებისა და შრატების მეშვეობით. ინგლისურად: antirabic inoculations. რუსულად: антирабические прививки.

ანტირაბიული ვაქცინა (ბერძნ. anti წინააღმდეგ, ლათ. rabies ცოფი, vaccinus ძროხისა) – ლ.პასტერის მიერ შემუშავებული ცოფის საწინააღმდეგო ვაქცინა. იგი წარმოადგენს ცოფის ატენუირებულ ვირუსს. ინგლისურად: antirabic vaccine. რუსულად: антирабическая вакцина.

ანტირაბიული შრატი (ბერძნ. anti წინააღმდეგ, ლათ. rabies ცოფი) – ცოფის საწინააღმდეგო პასიური იმუნოზაცია, აცრა შრატის ანტისხეულების მეშვეობით. ინგლისურად: antirabic serum.

რუსულად: антирабическая сыворотка.

ანტი სეპტიკა (ბერძნ. anti წინააღმდეგ, sepsis ლპობა) – ქირურგების, ოპერირებულების, დაჭრილების და ა.შ. კანსა და ლორწოვან გარსებზე პათოგენური და პირობით-პათოგენური მიკროორგანიზმების სწრაფი დათრგუნვის ღონისძიებების სისტემა. პრინციპში, ანტი სეპტიკა იგივე დამსოგავი დეზინფექციაა (იხ.) ადამიანთან მიმართუბაში. ინგლისურად: antisepsis. რუსულად: антисептика.

ანტი სეპტიკაზმი (ბერძნ. anti წინააღმდეგ, sepsis ლპობა) – ნივთიერებები, რომლებიც სპობენ მიკროორგანიზმებს ჭრილობაში, სხვა რომელიმე პათოლოგიურ კერაში ან საერთოდ, ორგანიზმში. ინგლისურად: antiseptics. რუსულად: антисептики.

ანტი სხეული (ბერძნ. anti წინააღმდეგ) – იმუნოგლობულინური ბუნების ცილა, რომელიც წარმოიქმნება ორგანიზმში ანტიგენის შეყვანის საპასუხოდ. ანტისხეულების სინთეზს აწარმოებენ B-ლიმფოციტები, ხოლო სეკრეციას – პლაზმური უჯრედები. ინგლისურად: antibody. რუსულად: антитело.

ანტი ტოქსინიზმი (ბერძნ. anti წინააღმდეგ, toxikon შხამი) – ანტისხეულები, რომლებიც წარმოიქმნებიან ორგანიზმში ბაქტერიული თუ სხვა წარმოშობის ტოქსინის შეჭრის საპასუხოდ.

ინგლისურად: antitoxis. რუსულად: антитоксины.

ანტი შრატინი – შრატინი, რომელიც მიღებულია ცხოველის ან ადამიანის იმუნისაცვის შედეგად. ინგლისურად: antiserum. რუსულად: антисыворотка.

ანურიკა (ბერძნ. an უარყოფის თავსართი uron შარდი) – თირკმლების მიერ შარდის გამოყოფის სრული შეწყვეტა. ინგლისურად: anuria. რუსულად: анурия.

აპიკალური (ლათ. apex წვერი) – ზედა მხარე, ზევით მიმართული. ინგლისურად: apical. რუსულად: апикальный.

აპოპტოზი (ბერძნ. apo დან, ptosis დაწვეა, დაკემა) – უჯრედების დაპროგრამებული სიკვდილი. ნეკრობიოზის (იხ.) განსაკუთრებული ფორმა, რომელიც მიმდინარეობს გენეტიკურად დეტერმინირებული პროგრამით. ინგლისურად: apoptosis. რუსულად: апоптоз.

აპოფერმენტინი (ბერძნ. apo დან, fermentum საფუარი) – სინონიმი: აპოენზიმი. ორ- და მრავალკომპონენტური ფერმენტების ცილთაგანი ნაწილი, რომლის კატალიზური აქტიუობის გამოსაყვანად აუცილებელია არაცილოვანი კომპონენტის – კოფაქტორის (კოფერმენტის) არსებობა. აპოფერმენტი განსაზღვრავს ფერმენტის შერწყმით მოქმედებას და მისი აქტიუობის რეგულაციის შესაძლებლობებს. ინგლისურად:

apocnzyme. რუსულად: апофермент.

აპრიორი (ლათ. a priori თავიდან, დასაბამიდან) – მსჯელობა, რომელიც არ ეყრდნობა ცდას, ექსპერიმენტს.

არასპირუსული ვექტორები (ლათ. virus შხამი, vector მტარებელი, გადამტანი) – ტრანსპოზონების ან ე.წ. ჩართული (Is) თანმიმდევრობების თვისებების მქონე დნმ-ს მოლეკულები. ვირუსული ვექტორებისაგან გამოირჩევიან უსაფრთხოებით და კონსტრუირების სიმარტივით. ინგლისურად: nonviral vectors. რუსულად: невирусные векторы.

არაკონტაგიოზური დაავადება (ლათ. contagio გადადება) – ანთროპოზოონოზების ჯგუფში შემაჯავლი ინფექციური დაავადებები, რომელთა გამომწვევი აგენტი ბუნებრივ პირობებში არ გამოიყოფა გარემოში ავადმყოფი ადამიანიდან. ასეთ შემთხვევებში ადამიანი არ არის სენგადამდები გარემომყოფთათვის. არაკონტაგიოზურ დაავადებებს მიეკუთვნებიან: ტულარემია, ზოგიერთი ნეიროვირუსული დაავადება (მაგ., კოფი, ტკიპისმიერი ენცეფალიტი და სხვა). ინგლისურად: noncontagious diseases. რუსულად: неконтагиозные заболевания.

არასპეციფიკური რეზისტენტობა (ლათ. specificum თავისებურება, resisto წინააღმდეგობის გაწევა) – ორგანიზმის დაცვის

პირველი ბარიერია (სპეციფიკური დაცვის (იხ.) განვითარებაზე). აღნიშნულ მოვლენას უსრუნველყოფს: მექანიკური ბარიერები (კანი, სასუნთქი გზების, კუჭ-ნაწლავის ტრაქტის ღორწოვანი გარსები, მოციმციმე ეპითელიუმი), ფიზიკურქიმიური ბარიერები (ფერმენტები, წყალბად-იონთა კონცენტრაცია, ორგანული მუყაუები) და იმუნობიოლოგიური ბარიერები (ფაგოციტები, კომპლემენტი, ინტერფერონები, სისხლის შედედების ინჰიბიტორები, ფიბრონექტინი). ინგლისურად: non-specific resistance. რუსულად: неспецифическая резистентность.

არასრული ვირუსები (ლათ. virus შხამი) – ვირუსები, რომელთა ვირიონებს არ გააჩნიათ გენომის ნაწილი, რასაც შედეგად მოყვება ინფექციური აქტივობის დაკარგვა. არასრული ვირუსები მეტ-ნაკლები რაოდენობითაა წარმოდგენილი ნებისმიერი ვირუსის პოპულაციაში. არასრული ვირუსებისაგან განსხვავებით, დეფექტური ვირუსების (იხ.) პოპულაციის ყველა ვირიონს არასრული გენომი აქვთ. ინგლისურად: incomplete viruses. რუსულად: неполные вирусы.

არასტერილური იმუნიტეტი (ლათ. sterilis უნაყოფო, immunitas რაიმესაგან გათავისუფლება) – ასეთი ტიპის იმუნიტეტის დროს მიკობაქტერიები (მათი

ლ-ფორმები) თავის სიცოცხლის-უნარიანობას პირველად კერაში ინარჩუნებენ მრავალი წლის განმავლობაში. ინგლისურად: non-steril immunity. რუსულად: нестерильный иммунитет.

არატრანსმისიული დაავადებები (ლათ. transmissio გადაცემა) – ანთროპოზოონოზები, რომლებიც უშუალოდ, კონტაქტით, კბენით, დანერწყვით, დაბინძურებული ობიექტებით და ა.შ. გადაეცემა. არატრანსმისიული ანთროპოზოონოზებია: ცოფი, ლასას ცხელება, ლიმფოციტური ქორიომენინგიტი, ხუნინის, მაჩუპოს, გუანარიტოს, საბიას ჰემორაგიული ცხელებები და ა.შ. ინგლისურად: non-transmissible diseases. რუსულად: нетрансмиссионные заболевания.

არაქნოენტომოლოგია (ბერძნ. arachne ობობა, entoma მწერები, logos მოძღვრება) – მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის ობობას-ნაირებსა და მწერებს. ინგლისურად: arachnoentomology. რუსულად: арахноэнтомология.

არბოვირუსები (ინგლისური სიტყვების arthropod borne viruses-ის შემოკლებული ვარიანტი, რაც ქართულად ნიშნავს „ეგესასხსრიანებით გადატანილ ვირუსს“) – რნმ-გენომიანი ვირუსების ჰეტეროგენური ჯგუფი. ამჟამად, არბოვირუსები გადანაწილებული არიან ტოგა- (ალფავირუსის გვარი), ბუნია- (ბუნიავირუსის, ფლებოვირუსის, ნაიროვირუს-

სის გვარები), ფლავი-, რეო- და რაბდოვირუსების (ვეზიკულური სტომატიტის ვირუსი) ოჯახებში. ინგლისურად: arboviruses. რუსულად: арбовирусы.

არეა (ლათ. area ფართობი, სივრცე) – ამა თუ იმ კონკრეტული სახეობის გავრცელების არე, ადგილსამყოფელი (ბიოტოპი). ინგლისურად: area. რუსულად: ареал.

არენავირუსების ოჯახი (Arenaviridae) – აღნიშნულ ოჯახში შედის 12 სახეობა, რომელთაც მიეკუთვნებიან ლიმფოციტური ქორიომენინგიტის, ლასას ცხელების ვირუსები და სხვა. ინგლისურად: arenaviruses. რუსულად: аренавирусы.

არკანობაქტერიები (Arcanobacterium) – ჩხირისებრი, ასპეროგენური, უმოძრაო, ფაკულტურ-ანაერობული, ქემოორგანოტროფული, გრამ-დადებითი ბაქტერიების გვარია. ზომები 0,3-0,8 - 1,0 - 1,5 მკმ-ია. ადამიანის და სხვა ცხოველების ობლიგატური პარაზიტებია. ერთადერთი სახეობაა A. haemolyticum. ინგლისურად: arcanobacteria. რუსულად: арканобактерии.

არტეფაქტი (ლათ. artefactum ხელოვნური) – ამა თუ იმ გამოსაკვლევეი ობიექტისათვის არა-დამახასიათებელი სტრუქტურა, მოვლენა, რაც ამახინჯებს კვლევის შედეგებს. ინგლისურად: artefact. რუსულად: артефакт.

არქეობაქტერიები (ბერძნ.

arche დასაწყისი, bakterium ჩხირი) – ცოცხალი არსებების ერთ-ერთი უძველესი შტო. გააჩნიათ საერთო ნიშან-თვისებები პროკარიოტებთან (უჯრედის კედლის სტრუქტურა, CO₂-ის აუტოტროფული ფიქსაციის ტიპი) და ეუკარიოტებთან (საერთო რიმოსომული ცილა, ქრომოსომულ დნმ-ში პისტონების და ინტრონების არსებობა). გააჩნიათ უნიკალური, მხოლოდ მათთვის დამახასიათებელი ნიშან-თვისებები. ინგლისურად: archebacteria. რუსულად: архебактерии.

ასპსტიკა (ბერძნ. a უარყოფითი, sepsis ლპობა) – ამ მეთოდის ფუძემდებელია ჯ.ლისტერი (1867). მოიცავს მიკროორგანიზმზე ზემოქმედების პირდაპირი (სტერილიზაცია, დეზინფექცია, ანტისეპტიკა) და არაპირდაპირი მეთოდების ერთობლიობას, მიმართულს ინფექციის გამომწვევის მოხვედრის წინააღმდეგ ჭრილობაში და ავადმყოფის ორგანოებში ოპერაციების, სამკურნალო და სადიაგნოზო პროცედურების ჩატარებისას და ა.შ. ასეპტიკას ექვემდებარება გადასახვევი მასალა, საოპერაციო თეთრეული, ხელთათმანები და საერთოდ, ყველაფერი, რასაც კი შეხება აქვს ჭრილობასთან. ინგლისურად: asepsis. რუსულად: асептика.

ასტარიდა (*Ascaris lumbricoides*) – მრგვალი ჭიების ტიპის

წარმომადგენელია. აავედებს, ადამიანს, ფრინველებს, ლორებს. ბინადრობს წვრილ ნაწლავებში. დაინვაზირების მთავარი წყაროა ასკარიდის კვერცხებით დაბინძურებული ნიადაგი, მიეკუთვნება გეოქელმინთებს. ასკარიდებისათვის დამახასიათებელია სქესობრივი დიმორფიზმი. ინგლისურად: ascaris. რუსულად: аскаринда.

ასკომიცეტები (ჩანთიანი სოკოები) – გააჩნიათ ერთუჯრედიანი მიცელიუმი (ერთუჯრედიანი საფუარების გამოკლებით). ასკომიცეტებს მიეკუთვნებიან *Aspergillus*-ის, *Penicillium*-ის და სხვა გვარების ცალკეული წარმომადგენლები. ინგლისურად: ascomycetes. რუსულად: аскомицеты.

ასკოსპორები (ბერძნ. askos ტომსიკა, spora დათესვა, თესლი) – სოკოს სპორები, რომლებიც წარმოიქმნებიან სპეციალურ სტრუქტურებში. ინგლისურად: ascospores. რუსულად: аскоспоры.

ასპერგილოზი (ლათ. *Aspergillus* ობის სოკო, ბერძნ. osis მდგომარეობა) – ადამიანის დაავადება, რომელსაც იწვევს ზოგიერთი *Aspergillus*-ის გვარის ობის სოკო. კერძოდ, *Aspergillus flavus* გამოყოფს ძალზე მძლავრ ჰეპატოტროპულ ტოქსინს – აფლატოქსინს (იხ.). ინგლისურად: aspergilosis. რუსულად: аспергилез.

ასპირაცია (ლათ. aspiratio ჩასუნთქვა) – 1. სხეულის ღრუ-დან ან ორგანოდან ექსუდატის, ჩირქის, ჰაერის ამოქაჩვა. 2. ჩასუნთქვის დროს სასუნთქ გზებში სითხის, საჭმლის ნაწილაკის მოხვედრა. ინგლისურად: aspiration. რუსულად: аспирация.

ასფიქსია (ბერძნ. ა უარყ. თავსართი, sphyxis პულსი) – სუნთქვის შეწყობა, სუნთქვის შეზღუდვა. ინგლისურად: asphyxia. რუსულად: асфиксия.

ასციტი (ბერძნ. askos ტომარა, წყლის გუდა) – მუცლის წყალმანკი, სითხის დაგროვება მუცლის ღრუში. ინგლისურად: ascites. რუსულად: асцит.

ასციტური ნიადაგები (ბერძნ. askos ტომარა, წყლის გუდა) – ასციტური სითხის შემცველი საკვები ნიადაგები მიკროორგანიზმებისათვის. ინგლისურად: ascite media. რუსულად: асцитные среды.

ასციტური სითხე (ბერძნ. askos ტომარა, წყლის გუდა) – ასციტის (იხ.) შემთხვევაში მუცლის ღრუში დაგროვილი ტრანსუდატი. ინგლისურად: ascite fluid. რუსულად: асцитная жидкость.

ატენუაცია (ლათ. attenuo გასუსტება) – მიკროორგანიზმების პათოგენურობისა და ვირულენტობის ხელშეწყობის შესუსტება. ატენუირებულ ცოცხალ ვაქცინებს დაკარგული აქვთ ვირულენტობა, სამაგიეროდ შენარ-

ჩუნებული აქვთ ანტისხეულების წარმოქმნის უნარი. ინგლისურად: attenuation. რუსულად: аттенуация.

ატიპიზმი (ბერძნ. ა უარყ. თავსართი, typos ანაბეჭდი) – არატიპური (მაგ., მიტოზი, სრდა, ქსოვილის აგებულება). ატიპური უჯრედი (დიდი სომის, მაღალი ბირთვულ-ციტოპლაზმური შეყარდებით, მრავალბირთვიანი) ავთვისებიანობის მანყენებელია. ინგლისურად: atypism. რუსულად: атипизм.

ატიპური ინფექცია (ბერძნ. ა უარყ. თავსართი, typos ნიშნის, ანაბეჭდი) – მდგომარეობა, როდესაც ამა თუ იმ ინფექციის კლინიკური სიმპტომები ატარებს არაგამოხატულ, ატიპურ ხასიათს. დაკავშირებულია გამომწვევის სუსტ პათოგენურ თვისებებთან, ორგანიზმის მაღალ ბუნებრივ რეზისტენტობასთან. ეფექტურ ანტიმიკრობულ მკურნალობასთან ანდა სამივე ფაქტორის ერთობლივ მოქმედებასთან. ინგლისურად: atypical infection. რუსულად: атипичная инфекция.

ატოპიური (ბერძნ. ა უარყ. თავსართი, topos ადგილი, ადგილმდებარეობა) – უჩვეულო ადგილზე განვითარება. მაგ., ატოპიური ტრანსპლანტატი – როდესაც რომელიმე ორგანო გადაწერტილია მისთვის უჩვეულო ადგილზე. ინგლისურად: atopic. რუსულად: атопичный.

ატრაქტანტები (ლათ. attractere მიზიდვა, ყურადღების მიპყრობა) – ბუნებრივი და სინთეზური ტოქსიკური ნივთიერებები, რომლებიც სუნით იზიდავენ ცხოველებს ანდა იწვევენ დადებით ქემოტაქსისს ერთუჯრედიან ორგანიზმებში. განასხვავებენ სქესობრივ ატრაქტანტებს (ფერომონების ჯგუფის ნივთიერებებს), რომლებიც ხელს უწყობენ მდედრის და მამრის შეხვედრას და ნივთიერებებს, რომლებსაც იყენებენ ცოცხალი ორგანიზმების (მაგ., მწერების) მიზიდვისათვის დაკვირვების, დაჭერის ან განადგურების მიზნით. ინგლისურად: attractants. რუსულად: аттрактанты.

აუმენტინი (Augmentin) – კომბინირებული ანტიბიოტიკი, რომელიც შექმნილია ამოქსიცილინის (ყართო მოქმედების სპექტრის პენიცილინის) და კლავულანის მჟავის (ბეტა-ლაქტამისების ინჰიბიტორის) საფუძველზე. აქტიურია როგორც გრამდადებითი, ასევე გრამ-უარყოფითი, აერობული და ანაერობული ბაქტერიების მიმართ, რომელთა რიცხვში შედის ბეტა-ლაქტამისების გამომწეშავებელი ბაქტერიებიც. ინგლისურად: augmentin. რუსულად: аугментин.

აუტბრიდინგი (ინგლ. outbred არასისხლისმიერ ნათესაობაში მყოფი) – ერთი სახეობის, არანათესაური ინდივიდების შეჯვარება. აუტბრიდინგს თან მოს-

დევს ჰეტეროზისი (იხ.). ინგლისურად: outbreeding. რუსულად: аутбридинг.

აუტომუნური დაავადებები (ბერძნ. autos თვით, ლათ. immunitas რაიმესაგან გათავისუფლება) – აღნიშნული იმუნოპათოლოგიის საფუძველშია: აუტომუნური რეაქციები ჯვარედინად მორეაგირე ანტიგენებთან; საკუთარ ნორმალურ ქსოვილებთან მორეაგირე იმუნოკომპეტენტური უჯრედების ანომალური კლონების წარმოქმნა; კონკრეტული ანტიგენის მიმართ გენეტიკურად დაპროგრამებული სუსტი იმუნური პასუხი და სხვა. აუტომუნური დაავადებებია: სისტემური წითელი მგლურა, ქრონიკული გლომერულონეფრიტი, რეკმატიოიდული ართრიტი, პაშიმოტოს თირეოიდიტი, პირველადი მიქსედემა, თირეოტიკოზი, პერნიციოზული ანემია და მრავალი სხვა. ინგლისურად: autoimmune diseases. რუსულად: аутоиммунные заболевания.

აუტონფექცია (ბერძნ. autos თვით, ლათ. infectio ეწამლაჲ, ვასენიანებ) – ენდოგენური ინფექციის სახესხვაობაა, რომელიც წარმოიქმნება თვითდასენიანების შედეგად, გამომწევევი აგენტის გადატანის გზით ერთი ბიოტოპიდან მეორეში (მაგ., პირის ღრუდან ან ცხვირიდან ჭრილობის ხედაპირზე). ინგლისურად: autoinfection. რუსულად: аутоинфекция.

აუტოტროფები (ბერძნ. *autos* თვით, *trophe* კვება) – ორგანიზმები (მაგ., ბაქტერიები, მცენარეები), რომლებიც თავისი უჯრედების შენებისათვის იყენებენ არაორგანულ ნახშირბადს (CO_2 -დან). ინგლისურად: *autotrophs*. რუსულად: *аутотрофы*.

აუტოქთონური მიკროორგანიზმები (ბერძნ. *autos* თვით, *chthon* სამშობლო, მიწა-წყალი) – მიკრობები, რომლებიც დამახასიათებელია ამა თუ იმ კონკრეტული რეგიონისათვის. ინგლისურად: *autochthonous microorganisms*. რუსულად: *аутохтонные микроорганизмы*

აუქსოტროფები (ბერძნ. *auxo* ვზრდი, *trophe* საკვები) – მიკროორგანიზმები, რომელთაც მეტაციის შედეგად დაკარგული აქვთ რომელიმე მეტაბოლიტის (ამინომჟავების, ვიტამინების და ა.შ.) დამოუკიდებელი სინთეზის უნარი. აუქსოტროფები ბინადრობენ მხოლოდ ისეთ გარემოში, სადაც აღნიშნული მეტაბოლიტი ხელოვნურადაა შეტანილი. ინგლისურად: *auxotrophs*. რუსულად: *ауксотрофы*.

აფთები (ბერძნ. *aphthai* წყლულები) – მცირე ზომის ლოკალური, მტკივნეული, მოყვითალო ფერის წყლულები პირის ღრუს, უფრო იშვიათად კი საშოს ლორწოვან გარსზე. წარმოიქმნებიან მწვავე და ქრონიკული პერპესული სტომატიტის, პერპესული ანგიინის, თურქულის და სხვა

ინფექციური დაავადებების შემთხვევაში. ინგლისურად: *aphthae*. რუსულად: *афты*.

აფთოვირუსები (*Aphthovirus*) – პიკორნავირუსების ოჯახის აფთოვირუსების გვარს მიეკუთვნება თურქულის (იხ.) გამომწვევი ვირუსი. თურქულის ვირუსული ბუნება დადგენილ იქნა ჯერ კიდევ 1898 წელს ფ.ლუკლერისა და კ.ფროშის მიერ. არსებობს თურქულის გამომწვევი ვირუსის 7 სეროტიპი, რომლებიც ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან ტიპურ-სპეციფიკური ანტიგენებით. თურქული მიეკუთვნება ანთროპოზოონოზების ჯგუფს. ინგლისურად: *aphthoviruses*. რუსულად: *афтовирусы*.

აფინობა (ლათ. *affinis* მეზობელი, მონათესავე) – იგივე თვისობა. ანტისხეულის მოლეკულის აქტიური ცენტრების შეკავშირების სიმტკიცე ანტიგენის დეტერმინანტურ ჯგუფებთან. ინგლისურად: *affinity*. რუსულად: *афинность (сродство)*.

აფლატოქსინი (ტოქსინის სახელწოდება წარმოდება *Aspergillus flavus*-ის პირველი ასოებიდან) – უმდაბლესი სოკოს *Aspergillus flavus*-ის მიერ გამოყოფილი ტოქსინი, რომელიც ფრინველებში და სხვა ცხოველებში იწვევს უმიიმეს მოწამულას და ღვიძლის სიმსივნეებს. შესაძლებელია კანცეროგენური იყოს ადამიანისთვისაც. ინგლისურად: *afatoxin*. რუსულად: *афлатоксин*.

აφлатоксин.

აქსოსტილი – 1. სპიროქეტების უჯრედის გასწვრივ ლოკალიზებული შეკუმშვადი ფიბრილების კონა. უწოდებენ პერიპლაზმურ ძაფსაც. ასრულებს საყრდენ და ლოკომოტორულ ფუნქციებს. 2. ტრიქომონასებსა და ლამბლიტებში – საყრდენი ელასტიკური ძაფი. ინგლისურად: axial flagellum. რუსულად: аксостиль.

აქტინობაცილი (Actinobacillus) – პოლიმორფული, გრამ-უარყოფითი, ქემორგანოტროფული, ასპოროგენური ბაქტერიების გვარი. გააჩნიათ ჩხირების და კოკების (1,0 X 0,4 მკმ), ზოგჯერ კი ძაფისებრი ფორმა. შლიან გლუკოზას და ფრუქტოზას მჟავისა და აირის წარმოქმნით. პარაზიტებია ან კომენსალები. ტიპური სახეობაა A. ligriensis. ინგლისურად: actinobacilli. რუსულად: актинобациллы.

აქტინომიკოზი (ბერძ. aktinos სხივი, mykes სოკო) – ადამიანისა და ცხოველების ქრონიკული ინფექციური დაავადებაა, რომელიც გამოწვეულია აერობული და ანაერობული მიკროორგანიზმებით – აქტინომიცეტებით, რომლებიც ამჟამად ბაქტერიებს მიეკუთვნებიან. ხასიათდება ქსოვილებისა და ორგანოების გრანულომატოზური დაზიანებით, რასაც თან ახლავს ინფილტრაციები, აბსცესები, ფისტულები და სხვა. ინგლისურად: actinomy-

cosis. რუსულად: актиномикоз.

აქტინომიკომა (ბერძ. aktinos სხივი, mykes სოკო, oma სიმსინე) – აქტინომიცეტებით გამოწვეული გრანულომა. ინგლისურად: actinomycoma. რუსულად: актиномикома.

აქტინომიცეტები (Actinomycetes) – ძაფისებრი ფორმის, დატოტილი, გრამ-დადებითი მიკროორგანიზმების დიდი ჯგუფია, რომელიც გაერთიანებულია ბაქტერიებში. ცალკეული სახეობები განაპირობებენ აქტინომიკოზის განვითარებას, სხვები კი აწარმოებენ ანტიბიოტიკებს. ინგლისურად: actinomycetes. რუსულად: актиномицеты.

აქტინომიცინები – Streptomyces (Actinomyces)-ის გვარის მიკროორგანიზმებით პროდუცირებული ანტიბიოტიკების ჯგუფის საერთო სახელწოდება. გააჩნიათ მაღალი აქტივობა გრამ-დადებითი ბაქტერიების, მიკობაქტერიების და სოკოების მიმართ. ინგლისურად: actinomycines. რუსულად: актиномицины.

აქტინოფაგი (ბერძ. aktis, aktinos სხივი, phagos მშთანთქმელი) – ვირუსი, რომელიც იწვევს აქტინომიცეტების ლიზისს. ინგლისურად: actinophage. რუსულად: актинофаг.

აქტიური იმუნიტატი (ლათ. activus მოქმედი, imunitas რაიმესაგან გათავისუფლება) – ორგანიზმში სენშუევალობის გამოწვევა ხელოვნურად, მასში

ცოცხალი ვაქცინის, ატენუირებული მიკროორგანიზმების ინოკულაციით. ორგანიზმი თვით ანუ აქტიურად გამოიმუშავებს ანტისხეულებს უცხო ანტიგენის წინააღმდეგ. აქტიური იმუნიზაციის ხელოვნურად გამოიმუშავების მეთოდი მდგომარეობს ორგანიზმის აცრაში ვაქცინის (იხ.) საშუალებით. ინგლისურად: active immunity. რუსულად: активный иммунитет.

აქტიური ტრანსპორტი (ლათ. activus მოქმედი, transportare გადატანა, გადაგზავნა) – კვების ამ მექანიზმის საშუალებით, გახსნილი საკვები ნივთიერებები უჯრედში შედიან კონცენტრაციის გრადიენტის საპირისპიროდ, ამიტომ კვების ეს მექანიზმი ითხოვს ენერჯიის ხარჯვას. აქტიურ ტრანსპორტში მონაწილეობენ პერიპლასმურ სივრცეში ლოკალიზებული განსაკუთრებული შემოჭავი, შემაკავშირებელი ცილები, რომლებიც არ არიან პერმეაზების იდენტურები. ისინი არ შედიან უჯრედული მემბრანების სტრუქტურებში და ლოკალიზებულნი არიან პერიპლასმურ სივრცეში. აღნიშნულ შემაკავშირებელ ცილებს არ გააჩნიათ კატალიზური აქტიურობა, სამაგიეროდ ახასიათებთ ძალზე მაღალი ტროპიზმი გარკვეული საკვები ნივთიერებების მიმართ. ინგლისურად: active transport. რუსულად: активный транспорт.

აქტიური ცენტრი – 1) მოლეკულების ქიმიური ჯგუფი, რომელიც განსაზღვრავს მათი მოქმედების სპეციფიკურობას. 2) იხ. პარატოპები. ინგლისურად: active center. რუსულად: активный центр.

აქსესორული (ლათ. accessori-უს არაძირითადი, შემთხვევითი) – დამატებითი. იხ, რაც უერთდება რაიმეს. ინგლისურად: accessory. რუსულად: акцессорный.

აციდოზი (ლათ. acidus მჟავე, ბერძნ. osis მდგომარეობა) – ორგანიზმში მჟავე-ტუტოვანი წონასწორობის დარღვევის ფორმა, რომელსაც ახასიათებს ანიონთა და კათიონთა თანაფარდობის გადახრა ანიონების მატებისაკენ. ინგლისურად: acidosis. რუსულად: ацидоз.

აციდოფილია (ლათ. acidus მჟავე, ბერძნ. phylia სიყვარული) – უჯრედების შეღებვა მჟავე საღებავებით. სინონიმები: ოქსიფილია, ეოზინოფილია. ინგლისურად: acidophylia. რუსულად: ацидофилия.

აციკლოვირი (Acyclovir) – პრეპარატს ახასიათებს მაღალი ტროპიზმი ვირუსებით ინფიცირებული უჯრედებისადმი. მისი სტრუქტურა წააგავს გუანოზინის მოლეკულას, ნახშირწყლვანი ციკლის გარეშე. იყენებენ მარტივი პერპესვირუსით გამოწვეული ინფექციების შემთხვევაში. ინგლისურად: acyclovir. რუსულად: ацикловир.

აცინეტობაქტერი (გვარი *Acinetobacter*) – მცირე ზომის (0,5 X 1,0 მკმ), კაფსულიანი, უმოძრაო ჩხირებია. ნაცხებში განლაგებულია წყვილებად, მოკლე ძეწკვების ან უწყსრიგო გროვების სახით. აღნიშნულ ბაქტერიებს გამოყოფენ წყლიდან, ნიადაგიდან, პასტერიზებული რძიდან, გაყინული პროდუქტებიდან და სხვა. პათოგენური პირდაპირ კავშირშია პაციენტის იმუნური სტატუსის დარღვევებთან, რადგანაც ბაქტერიებს არ გააჩნიათ პათოგენობის რაიმე ფაქტორი (გამონაკლისს წარმოადგენს უჯრედის კედლის ლიპოპოლისაქარიდული კაფსულა, რომელიც თრგუნავს ფაგოციტური რეაქციების ეფექტურობას და აადვილებს ადაპტიაციას ეპითელიუმზე). ინგლისურად: *acinetobacter*. რუსულად: *ацинетобактер*.

ატრბ – ხელოვნური იმუნობაცია ინფექციური დაავადებების აღკვეთის ან მათი კლინიკური მძიმდინარეობის შესუსტების მიზნით, ორგანიზმში შრატის ან ვაქცინის შეყვანის საშუალებით. ინგლისურად: *inoculation*. რუსულად: *прививка*.

ახალშობილთა ინფექციები (ლათ. *infectio* ეწამლავ, ვასენიანებ) – ახალდაბადებულთა ინფიცირება შესაძლებელია დედიდან პლაცენტის საშუალებით (ლისტერიოზი, სიფილისი, ტუბერკულოზი, ტოქსოპლაზმოზი, პერპესი, B ჰეპატიტის ვირუსი,

ტრიპანოსომოზი და სხვა). მშობიარობის შემდგომ, ბავშვების ინფიცირება შესაძლებელია მოხდეს დედისაგან და მომსახურე პერსონალისაგან. ამ პერიოდში უფრო ხშირად ადგილი აქვს სეფსისის, მენინგიტის, პერიტონიტის, პნემონიის, ოსტეომიელიტის, ოტიტის, ენდოკარდიტის, გასტროენტეროკოლიტის და სხვ. დაავადებების განვითარებას. ინგლისურად: *newborns' infections*. რუსულად: *инфекции новорожденных*.

ახალშობილთა მიკროფლორა (ბერძნ. *mikros* პატარა, მცირე, *Flora* – რომაული მითოლოგიიდან: ყვავილებისა და გაზაფხულის ქალღმერთი) – ნორმალურად განვითარებული ნაყოფი სტერილურია. სამშობიარო გზების გაყლისას, ნაყოფის კანზე და ლორწოვან გარსებზე ჩნდება მიკრობები (ლაქტობაცილები, გრამ-დადებითი კოკები, კორინებაქტერიები და სხვა). ამას ემატება ახალშობილის კონტაქტი პაერთან და გარემოს სხვა ობიექტებთან, დედასთან და მომსახურე პერსონალთან. კუჭ-ნაწლავში ჭარბობენ ანაერობული ბაქტერიები (ლაქტობაცილები და ბაქტერიოიდები). ნაწლავის ჩხირი და სხვა ენტერობაქტერიები ზრდასრულებთან შედარებით, ახალშობილებში უფრო მცირე რაოდენობით გვხვდება. ინგლისურად: *microflora of newborns*. რუსულად: *микрофлора*

новорожденных.

A-პროტეინი – სტაფილოკოკების ზოგიერთი შტამის უჯრედის კედლის შემადგენლობაში შემავალი ცილა. ინგლისურად: A protein. რუსულად: A белок.

A ჰეპატიტის ვირუსი – A ჰეპატიტის (HAV - Hepatitis A virus) გამომწვევი მიეკუთვნება პიკორნავირუსების ოჯახის ენტეროვირუსების გვარს. იწვევს ყველაზე უფრო გავრცელებულ ვირუსულ ჰეპატიტს. ვირუსი პირველად, 1979 წელს აღმოჩენილ იქნა ს.ფეინსტოუნის მიერ. ვირუსს აქვს ერთჯაჭვიანი რნმ და ცილოვანი ბუნების ვირუს-სპეციფიკური ანტიგენი. ვირიონის დიამეტრი 27-28 ნმ-ია. ეს ვირუსი ისევე როგორც სხვა ენტეროვირუსები, საკვებთან ერთად ხედება კუჭ-ნაწლავის ტრაქტში, სადაც რეპლიცირდება წვრილი ნაწლავის ლორწოვანი გარსის და რეგიონული ლიმფური კვანძების ეპითელიურ უჯრედებში. შემდგომ ამისა, ვირუსი იჭრება სისხლში. A ჰეპატიტის ვირუსის ძირითადი სამიზნეა ღვიძლის უჯრედები, რომელთა ციტოპლაზმაში ხდება მისი რეპროდუქცია. ჰეპატოციტების დაზიანებას თან ახლავს სიყვითლის განვითარება და სისხლის შრატში ტრანსამინაზების კონცენტრაციის მომატება. გადაცემის ძირითადი მექანიზმი ფეკალურ-ორალურია. ინფექციის გადატანის შემდეგ ყალ-

ბობა ჰუმორული იმუნიტეტი მთელი სიცოცხლის მანძილზე. ინგლისურად: hepatitis A virus. რუსულად: вирус А гепатита.

ბ

ბაბეშ-მარნისტიის მარცვლები – იგივე ვოლუტინის მარცვლები. აღმოაჩინეს ე. ბაბეშმა და პ. ერნსტმა. დიფთერიის ჩხირის – *Corynebacterium diphtheriae*-ს დამახასიათებელი შემსხვილებებია ერთ ან ორივე პოლუსზე, რაც ბაქტერიას აძლევს კვერთხის ფორმას. ინგლისურად: Babes-Ernst granules. რუსულად: гранулы Бабеша-Эрнста.

ბაბეშია (რუმინელი მეცნიერის, ე. ბაბეშის სახელის მიხედვით) – *Babesiidae*-ს ოჯახის უმარტივესების გვარია, რომლის წარმომადგენლები მრავლდებიან მასპინძლის ერთროციტებში. ზოგიერთი სახეობა (ჩვეულებრივ, *Babesia bovis*) ადამიანებში იწვევს მალარიის მსგავს დაავადებას. გადამიტანებია იქსოდისებრი და არგასისებრი ტკიპები. ინგლისურად: Babesia. რუსულად: Бабезия.

ბაბეშიოზი (რუმინელი მეცნიერის, ე. ბაბეშის სახელის მიხედვით, ბერძნ. *osis* მდგომარეობა) – ადამიანის (განსაკუთრებით, სპლენექტომირებულების) იშვიათი მალარიისმაგვარი ავადმყოფობა, რომლის გამომწვევია *Babesia bovis*. გადამიტანებია იქ-

სოდისებრი და გამაზისებრი ტკიპები. ინგლისურად: babesiosis. რუსულად: бабесиоз.

ბაბეშ-ნეგრიის სხეულაკები – აღნიშნული ციტოპლაზმური სტრუქტურები ნეირონებსა და განგლიოზურ უჯრედებში აღწერეს რუმინელმა ვ.ბაბეშმა (1892) და იტალიელმა ა.ნეგრიმ (1903). ამ სხეულაკების აღმოჩენა ცოფით დაავადების უტყუარი დადასტურებაა. მათი გამოვლენა შესაძლებელია როგორც დაღუპულ ცხოველებში, ასევე ადამიანშიც. აღნიშნული სხეულაკების დიამეტრი 4-10 მკმ-ს აღწევს. ინგლისურად: bodies of Babes-Negri. რუსულად: тельца Бабеша-Негри.

ბაღინა (ინგლ. budding გამოკვირება) – ვირუსის მორფოგენეზის ერთ-ერთი სტადია. ვირუსის ნაწილაკების გამოსვლის პროცესი უჯრედის პლაზმური მემბრანიდან გამოკვირებით. ახასიათებთ რეტროვირუსებს (აიუ-ს, თაგვების ლეიკემიების ვირუსებს, T-ლეიკემიის ვირუსს და ა.შ.). ინგლისურად: budding. რუსულად: отпочковывание.

ბავშვთა პნეიმოკოკი – იხ. მახვილა.

ბაზალური სხეულაკი (ბერძნ. basis საფუძველი) – ორგანოიდი, რომელიც დასაბამს აძლევს შოლტებს ბაქტერიებში და უმარტივესებში. მდებარეობს ციტოპლაზმაში. ინგლისურად: basal body. რუსულად: базальное те-

лече.

ბაზიდიოსპორები (ბერძნ. basidia ფუძე, mykes სოკო, spora დათესვა, თესლი) – სოკოების სპორები, რომლებიც წარმოიქმნებიან მიცელიუმის ბოლო უჯრედიდან – ბაზიდიუმიდან. ინგლისურად: basidiospores. რუსულად: базидиоспоры.

ბაზოფილი (ბერძნ. basis ფუძე, philia სიყვარული) – ლეიკოციტების ერთ-ერთი ფორმა, რომლის ციტოპლაზმის შედარებით დიდი გრანულები ძირითადი საღებავებით იღებება მუქ ლურჯად. ინგლისურად: basophil. რუსულად: базофил.

ბაკულოვირუსები (ინგლ. baculine ჩხირისებრი, ლათ. virus შხამი) – ბაკულოვირუსების ოჯახის წარმომადგენლებს გააჩნიათ ორჯაჭვიანი რგოლოვანი დნმ. ამ ვირუსების მასპინძლების წრე შემოსახლვრულია ფეხსახსრიანებით. ვირუს-სპეციფიკურ ცილებს ასინთეზებენ ინფექციის გეიან სტადიაზე. ინგლისურად: baculoviruses. რუსულად: бакуловирусы.

ბალანტიდიუმი (Balantidium coli) – პარაზიტული ინფუზორიების წარმომადგენელია, რომელიც ბინადრობს და პარაზიტობს ადამიანის მსხვილ ნაწლავში. იწვევს დაავადება ბალანტიდიოზს ადამიანსა და ღორებში. მსხვილ ნაწლავში წარმოქმნის დიდი ზომის წყლულებს. ლეტალობა 30%-ს აღწევს. ინგ-

ლისურად: balantidium. რუსულად: балантидий.

ბართოლინიტი (დანეული ანატომის, კბართოლინის სახელის მიხედვით, რომელმაც ქალის სასქესო ორგანოებში აღმოაჩინა ე.წ. ბართოლინის ჯირკვლები, itis ანთება) – ბართოლინის ჯირკვლების გამომტანი სადინრების ანთება. გამომწვევია სხვადასხვა მიკრობი, უფრო ხშირად გონოკოკი. ანთებითი შეშუპების შედეგად, ჯირკვლის სადინარი იხშობა. ინგლისურად: bartholinitis. რუსულად: бартолинит.

ბაროტოლერანტული ბაქტერიემია (ბერძნ. baros მიძიმე, ლათ. tolerantia მოთმინება) – ბაქტერიები, რომელთაც ძალუძთ ზრდა და გამრავლება როგორც ნორმალური ატმოსფერული წნევის, ასევე მაღალი წნევის პირობებშიც. ინგლისურად: barotolerant bacteria. რუსულად: баротолерантные бактерии.

ბარტონელა (Bartonella) – Bartonellaceae-ს ოჯახის გვარია. აერთიანებს უჯრედშიდა, გრამ-უარყოფით, ფაკულტატურ-აერობულ ბაქტერიებს (Bartonella bacilliformis, B. henselae, B. quintana), რომელნიც თავისი ზრდისათვის საჭიროებენ ერთროციტების დაშლის პროდუქტებს. ბარტონელები 1-3 X 0,3-0,5 მკმ-ის ზომის მოკლე ჩხირებია, რომელთაც სოფჯერ კოკობაცილების ფორმა აქვთ. გიმწას მეთოდიით იღე-

ბებიან მოწითალო-იისფრად. ძირითადი სამიზნე-უჯრედებია ერთროციტები და ენდოთელური უჯრედები. გადაცემის მექანიზმი ტრანსმისიულია (გადამტანია მოსკიტი Phlebotomus verrucarum) ან პარენტერული. დაავადება ენდემურია სამხრეთ ამერიკისათვის. აღნიშნული ბაქტერია გამოყო ბარტონმა 1909 წელს. ინგლისურად: Bartonella. რუსულად: Бартоелла.

ბარტონელოზი (Bartonellosis) – საკმაოდ იშვიათი ინფექციაა, რომლის გამომწვევია Bartonella bacilliformis. ენდემურია სამხრეთ ამერიკის ზოგიერთი ქვეყნისათვის გადამტანია ენდემური მოსკიტი Phlebotomus verrucarum. ყველაზე უფრო მიძიმე კლინიკური მიმდინარეობა ახასიათებს ოროიას ცხელებას და კარიონის ავადმყოფობას. ამ უკანასკნელიდან გამოყოფენ 2 ფორმას: 1) მწვავეს, მაღალი ტემპერატურით, მკვეთრად მოხატული ანემიით და მაღალი ლეტალობით; 2) კანის ფორმას (პერუს მეტეკტი), რომელიც ვითარდება მწვავე ფორმის განვითარებიდან 1-2 თვის შემდეგ. ამ ორი ფორმის იდენტურობა თვითდასენიანების გზით დაამტკიცა ქ. ლიმას სამედიცინო ფაკულტეტის სტუდენტმა, დ. კარიონმა, რომლის სახელიც დაარქვეს ავადმყოფობას. მკურნალობას ატარებენ ანტიბიოტიკებით. ინგლისურად: bartonellosis. რუსულად: бартоел-

ლევ.

ბაქტერიამტარებლობა (ბერძნ. bakterion ჩხირი) – უსიმპტომოდ მიმდინარე ინფექცია. ინგლისურად: bacteria-carrier. რუსულად: бактерионосительство.

ბაქტერიემია (ბერძნ. bakterion ჩხირი) – ერთუჯრედიანი მიკროორგანიზმი, რომელსაც მემბრანით შემოსაზღვრული ბირთვი არ გააჩნია. ზოგიერთი მათგანი იწვევს მძიმე ინფექციურ დაავადებებს (შავი ჭირი, ქოლერა, კეთრი, ტუბერკულოზი და სხვა). საპროფიტული ბაქტერიები მონაწილეობენ ნიადაგისა და წყლის თვითგაწმენდაში, ორგანული ნივთიერებების მინერალიზაციაში. ზოგიერთი ბაქტერია გამოიყენება ბიოლოგიურად აქტიური ნივთიერებების მისაღებად, ხოლო ზოგიერთი – კვების პროდუქტების დასამზადებლად. ინგლისურად: bacteria. რუსულად: бактерии.

ბაქტერიემიის ანტიბიოტიკები (ბერძნ. bakterion ჩხირი, anti წინააღმდეგ, genos გვარი, წარმოშობა) – ბაქტერიის უჯრედის სტრუქტურაში განასხვავებენ შოლტის, სომატურ, კაფსულის და სხვა ანტიგენებს. შოლტის ანუ H-ანტიგენები ლოკალიზებულინი არიან ბაქტერიის ლოკომოტორულ აპარატში – შოლტებში. სომატური ანუ O-ანტიგენი დაკავშირებულია ბაქტერიის უჯრედის კედელთან, კაფსულის ანუ K-ანტიგენი ლოკალიზებუ-

ლია კაფსულის წამოქმენელი ბაქტერიების უჯრედის კედლის ზედაპირზე. გარდა ზემოაღნიშნულებისა, ცნობილია აგრეთვე Vi (ვირულენტური) ანტიგენი და სხვა. ინგლისურად: bacterial antigens. რუსულად: бактериальные антигены.

ბაქტერიემიის დისოციაცია (ბერძნ. bakterion ჩხირი, ლათ. dissociatio განცალკევება, კავშირის დარღვევა) – პოპულაციის ცვალებადობის ერთ-ერთი ფორმა, რაც მდგომარეობს პოპულაციაში ისეთი ინდივიდების და კლონების წარმოქმნაში, რომლებიც საწყისი ტიპისაგან განსხვავდებიან კოლონიების ფორმით და ზოგიერთი სხვა ნიშან-თვისებით. ყველაზე უფრო ცნობილია S- და R- დისოციაციები. R-ფორმებს ზოგჯერ ძალუძთ რევერსია საწყის ფორმაში. ბაქტერიების დისოციაციის მოვლენის გათვალისწინება აუცილებელია დიაგნოსტიკური ხასიათის კვლევებში, ბაქტერიული პრეპარატების წარმოებაში და მიკრობიოლოგიურ მრეწველობაში. ინგლისურად: bacterial dissociation. რუსულად: диссоциация бактерий.

ბაქტერიემიის იმობილიზაცია (ბერძნ. bakterion ჩხირი ლათ. immobilis უმოძრაო, უძრავი) – ბაქტერიების მოძრაობის უნარის აღკვეთა სპეციფიკური იმუნური შრატების ან ფაგების საშუალებით. იყენებენ ქოლერის გამომ-

წვევის სწრაფი აღმოჩენისათვის და სიფილისის სეროლოგიური დიაგნოსტიკისათვის. ინგლისურად: immobilization of bacteria. რუსულად: иммобилизация бактерий.

ბაქტერიების ინვოლუციური ფორმები (ბერძნ. bakterion ჩხირი, ლათ. in ში, solvo ვაბრუნებ, ვატრიალებ) – ამა თუ იმ სახეობის ბაქტერიისათვის უჩვეულო უჯრედული ფორმები, რომლებიც წარმოიქმნებიან არახელსაყრელი პირობების გავლენით. ამ უკანასკნელთა ზემოქმედების შეწყვეტისას, ბაქტერიები კვლავ უბრუნდებიან ნორმალურ, საწყის მორფოლოგიურ მდგომარეობას. იხ. ბაქტერიების L-ტრანსფორმაცია. ინგლისურად: involution forms of bacteria. რუსულად: инволюционные формы бактерии.

ბაქტერიების კოაგულაზა (ბერძნ. bakterion ჩხირი, ლათ. coagulo ვადელებ) – იგივე პლაზმოკოაგულაზა. ცხოველების სისხლის პლაზმის შემადგელებელი ბაქტერიული პროტეინაზების ჯგუფი. მიეკუთვნება პათოგენურობის ფერმენტებს. აღნიშნული ფერმენტი არაერთგვაროვანია ლოკალიზაციით, მოქმედების სპეკტრით, პროდუცენტებით, ანტიგენური სპეციფიკურობით. არსებობს თავისუფალი და უჯრედული კოაგულაზა. ინგლისურად: bacterial coagulase. რუსულად: бактериальная коагулаза.

ბაქტერიების ონტოგენეზი (ბერძნ. bakterion ჩხირი, on, ontos არსებული, გენეზის წარმოშობა) – არასპოროგენურ ეუბაქტერიებში (იხ.) ინდივიდუალური განვითარების ციკლი. წარმოდგენილია ახალგაზრდა და ზრდასრული ფორმებით. პირველი ფორმა მეორისაგან განსხვავდება უფრო მცირე ზომებით, ინტენსიური მეტაბოლიზმით და ამასთან დაკავშირებული უფრო მეტი მგრძობელობით გარემოს მანე ფაქტორების ზემოქმედებისადმი. სპორის წარმოქმნელ ბაქტერიებში – არახელსაყრელ პირობებში არსებობისას, ონტოგენეზი წარმოდგენილია სპორით. ინგლისურად: bacteria ontogenesis. რუსულად: онтогенез бактерии.

ბაქტერიების სიმკვრივე (ბერძნ. bakterion ჩხირი) – ბაქტერიული სიმკვრივის გამოთვლა ხდება საკვები ნიადაგის გარკვეული მოცულობის ცენტრიფუგირებით და ნალექი მასის განსაზღვრით (ე.წ. ნედლი წონა). ბაქტერიების მშრალ წონას ითვლიან 100° C-ზე გამოშრობილი ცენტრიფუგატის მასის გამოკვლევის შედეგად. ინგლისურად: bacterial density. რუსულად: плотность бактерии.

ბაქტერიემია (ბერძნ. bakterion ჩხირი, haima სისხლი) – ბაქტერიების არსებობა სისხლში. ბაქტერიემიის შემთხვევაში ბაქტერიები სისხლში ვერ მრავ-

დღეებიან. ინგლისურად: bacteraemia. რუსულად: бактериемия.

ბაქტერიოლიზი (ბერძნ. bacterion ჩხირი, lysis დაშლა) – ბაქტერიების დაშლა, მაგ., ბაქტერიოფაგებით, ლიზოციმით, სხვადასხვა ქიმიოპრეპარატებით და ა.შ. ინგლისურად: bacteriolysis. რუსულად: бактериолиз.

ბაქტერიოლიზინები (ბერძნ. bakterion ჩხირი, lysis დაშლა) – ანტისხეულები, რომლებიც კომპლემენტის მონაწილეობით შლიან ბაქტერიების უჯრედის კედელს და იწვევენ ბაქტერიოლიზს. ინგლისურად: bacteriolysins. რუსულად: бактериолизины.

ბაქტერიოლოგია (ბერძნ. bacterion ჩხირი, logos მოძღვრება) – მეცნიერება ბაქტერიების შესახებ. მიკრობიოლოგიის ერთ-ერთი დარგია. ინგლისურად: bacteriology. რუსულად: бактериология.

ბაქტერიოლოგიური იარაღი (ბერძნ. bacterion ჩხირი, logos მოძღვრება) – ადამიანების მასობრივი განადგურების იარაღი, რომლის მოქმედებაც ემყარება მაღალპათოგენური მიკროორგანიზმების და მათი ტოქსინების გამოყენებას. ბაქტერიული იარაღის სიაში ჩართულნი არიან შავი ჭირის, ჯილეხის, ქოთაოს, ქოლერის, ბრუცელეოზის, ტულარემიის და სხვა ნოზოლოგიების ჯამომწვევი აგენტები, აგრეთვე ჰაერით გადამდები და ტეტანუსის გა-

მომწვევთა ტოქსინები. ინგლისურად: bacterial weapon. რუსულად: бактериальное оружие.

ბაქტერიოლოგიური კოდექსი (ბერძნ. bakterion ჩხირი) – შემუშავებულია სისტემატიკური ბაქტერიოლოგიის საერთაშორისო კომიტეტის მიერ. აღნიშნული კოდექსის მიხედვით, ბაქტერიის ახალი შტამის აღწერისას, კულტურის სიცოცხლისუნარიანი ერთი ნიმუში უნდა ჩაბარდეს ოფიციალურად აღიარებული კულტურების კოდექსიაში. ინგლისურად: bacteriological codex. რუსულად: бактериологический кодекс.

ბაქტერიოლოგიური მარყუში (ბერძნ. bakterion ჩხირი, logos მოძღვრება) – ბაქტერიული პროფილის ლაბორატორიების ინსტრუმენტი. იყენებენ მასალის აღებისათვის, გადატანისათვის, დათესვისათვის და სხვა პროცედურებისათვის. შედგება პლასტიკის და მარყუეისაგან. ამზადებენ პლატინის ან ნიკელ-ფოლადის მავთულისაგან. სამუშაოს დაწყებამდე ახდენენ მარყუეის სტერილიზაციას, რის შემდეგაც მას აციეებენ ჰაერზე ანდა სინჯარების (ფინჯნების) სტერილურ კედელზე. ინგლისურად: bacteriological loop. რუსულად: бактериологическая петля.

ბაქტერიოსტაზი (ბერძნ. bacterion ჩხირი, stasis დგომა, შეგუება) – ბაქტერიების ზრდა-გამ-

რავლების შეჩერება ფიზიკური ან ქიმიური ფაქტორების საშუალებით. ინგლისურად: bacteriostasis. რუსულად: бактериоста-
зис.

ბაქტერიოსტატიკური მოქმედება (ბერძნ. bakterion ჩხირი, stasis დგომა, შეგუბება) – ბაქტერიების ზრდისა და გამრავლების სრული ან ნაწილობრივი დათრგუნვა, რაც საბოლოოდ მათი დაღუპვით მთავრდება. ინგლისურად: bacteriostatic action. რუსულად: бактериостатическое действие.

ბაქტერიოფაგები (ბერძნ. bakterion ჩხირი, phago ეშთანთქაე) – ბაქტერიების ვირუსები, რომლებიც მრავლდებიან ბაქტერიებში და იწვევენ მათ ღიზისს. გამოიყენება სამკურნალო მიზნებისათვის (მაგ., ანტისტაფილოკოკური ფაგი). ბაქტერიოფაგის აღმოჩენებად ითვლებიან ინგლისელი ფ.ტუორტი (1877-1950), ფრანგი ფ.დ ერელი (1873-1949) და ქართველი გ.ელიავა (1892-1937). ინგლისურად: bacteriophages. რუსულად: бактериофаги.

ბაქტერიოქოლია (ბერძნ. bakterion ჩხირი, chole ნალველი) – ნალველში ბაქტერიების არსებობა და გამრავლება. ინგლისურად: bacteriocholia. რუსულად: бактериохолия.

ბაქტერიოცინები (ბერძნ. bakterion ჩხირი, ლათ. caedere მოკვლა) – ბაქტერიოცინოგენური კლასშიდების შემცველი

ზოგიერთი ბაქტერიის მიერ წარმოებული ცილები. აღნიშნული ცილები ახდენენ ბაქტერიციდურ ეფექტს ანალოგიურ ან გენეტიკურად ახლო მდგომ მიკროორგანიზმებზე. ინგლისურად: bacteriocins. რუსულად: бактериоцины.

ბაქტერიოცინოგენოვარი (ბერძნ. bakterion ჩხირი, ლათ. caedere მოკვლა, ბერძნ. genos დაბადება, წარმოშობა, ლათ. varians ცვალებადი) – ბაქტერიოცინების მაპროდუცირებელი ბაქტერიის შტამი. ინგლისურად: bacteriocinogenovar. რუსულად: бактериоциногеновар.

ბაქტერიოცინოვარი (ბერძნ. bakterion ჩხირი, ლათ. caedere მოკვლა, varians ცვალებადი) – ბაქტერიოცინების მოქმედებისადმი მგრძობიარე ბაქტერიის შტამი. ინგლისურად: bacteriocinovar. რუსულად: бактериоциновар.

ბაქტერიოფლი აპი (ბერძნ. bakterion ჩხირი) – თხევადი საკვები ნივთიერების ზედაპირზე წარმოქმნილი მთლიანი ან ფრაგმენტული შრე, რომლის დანახვა შეუიარაღებელი თვალით შესაძლებელია. შედგება მხოლოდ ბაქტერიებისაგან (მაგ., ვიბრიონებისაგან, მიკობაქტერიებისაგან), ხოლო ზოგჯერ - თვით ბაქტერიების მიერ სინთეზებული ექსტრაცელულური მაკრომოლეკულებისაგან. გაანჩია სადიაგნოზო მნიშვნელობა. ინგ-

ლისურად: bacterial film. რუსულად: бактериальная пленка.

ბაქტერიული პრეპარატი (ბერძნ. bakterion ჩხირი, ლათ. praeparatus დამზადებული) — ბაქტერიების საფუძველზე შექმნილი ან მათი მეტაბოლიზმის შედეგად მიღებული სამკურნალო ან პროფილაქტიკური საშუალება. ინგლისურად: bacterial preparation. რუსულად: бактериальный препарат.

ბაქტერიული სტანდარტი (ბერძნ. bakterion ჩხირი, ინგლ. standard) — იგივე სიმღერივის სტანდარტი. წერილად დაფხენილი მინის, ლატექსის ან სხვა ნივთიერების სესპენზია, რასაც იყენებენ ბაქტერიული სესპენზიის სიმკვრივის ვიზუალური განსაზღვრისათვის. ინგლისურად: bacterial standard. რუსულად: бактериальный стандарт.

ბაქტერიული ფილტრი (ბერძნ. bakterion ჩხირი, filtrum ნაბადი, ქეჩა) — წერილფოროვანი მოწყობილობა, რომელიც განკუთვნილია სითხის გასაწმენდად მიკროორგანიზმებისაგან (ბაქტერიებისაგან). მზადდება სხვადასხვა მასალებიდან. აქვს სხვადასხვა ზომების ფორები. ინგლისურად: bacterial filter. რუსულად: бактериальный фильтр.

ბაქტერიული შოკი (ბერძნ. bakterion ჩხირი, ინგლ. shock დაკვრა, დარტყმა) — მიიმე ტოქსიკური სინდრომი, რომელიც

ართულებს ზოგიერთი მიკრობული დაავადების მიმდინარეობას. ადგილი აქვს შარდ-სასქესო სისტემის ქრონიკული კეროვანი ინფექციის აქტივაციისას, კუჭ-ნაწლავის დაავადებისას, მენინგიტის, სეპტიცემიის, ინფიცირებულ ორგანოებზე ქირურგიული ჩარევის შემთხვევებში და ა.შ. ვითარდება სწრაფად, სისხლში ბაქტერიების (განსაკუთრებით გრამ-უარყოფითების), ბაქტერიების და ტოქსინების ანდა მხოლოდ ტოქსინების დიდი რაოდენობის შეჭრისას. ეს მდგომარეობა ვლინდება პროტეოლიზური ენზიმების გამოთავისუფლებით, კომპლემენტის აქტივაციით და ა.შ., რასაც თანახლავს კაპილარული სისტემის შევიწროება და სტაზი, DWS-სინდრომი, ჰიპოქსია და ა.შ. პროგნოზი არაკეთილსაიმედოა. ინგლისურად: bacterial shock. რუსულად: бактериальный шок.

ბაქტერიური (ბერძნ. bakterion ჩხირი, uros შარდი) — ბაქტერიების გამოყოფა შარდთან ერთად. ინგლისურად: bacteriuria. რუსულად: бактериурия.

ბაქტერიციდი (ბერძნ. bakterion ჩხირი, caedo ვკლავ) — ნივთიერებები, რომელთაც გააჩნიათ ბაქტერიების განადგურების უნარი (მაგ., ანტიბიოტიკები, სულფანილამიდები, ფიტონციდები და სხვა). ინგლისურად: bactericides. რუსულად: бактерициды.

ბაქტერიციდული მოქმედება

(ბერძნ. bakterion ჩხირი, caedo ეკლავ) – ბაქტერიების ცხოველ-
მყოფელობის დათრგუნვა ბაქტე-
რიციდული შენაერთებით. ინგ-
ლისურად: bactericide action. რუ-
სულად: бактерицидное дейст-
вие.

ბაქტერიოიდები (Bacteroides)
– ამ გვარის წარმომადგენ-
ლები წარმოადგენენ მძიმე ან-
აერობული ინფექციების (სეფ-
სისების, პერიტონიტების და
აბსცესების) ყველაზე უფრო
გავრცელებულ გამომწვევებს.
ანაერობული, გრამ-უარყოფითი
ჩხირებია, სპორებს არ წარმო-
ქმნიან. ყველაზე უფრო ცხო-
ბილი პათოგენია *Bacteroides*
fragilis. ნორმალური ფლორის
წარმომადგენლებია. კაფსულა
წარმოადგენს ვირულენტობის
მნიშვნელოვან ფაქტორს. სამ-
კურნალოდ ძირითადად იყენებენ
მეტრონიდაზოლს, ხოლო ცე-
ფოქსიტინი, კლინდამიცინი და
ლევომიციტინი ალტერნაციული
წამლებია. ინგლისურად: bacteroi-
des. რუსულად: бактерииды.

**ბაცილები (ლათ. bacillus ჩხი-
რი)** – ჩხირისებრი ფორმის ბაქ-
ტერიები, რომლებიც ივითარებენ
სპორას. გაერთიანებულნი არიან
აერობული და ფაკულტატური
ანაერობული ქემოპეტეროტ-
როფულ, სპორის წარმომქნელ
Bacillaceae-ს ოჯახში. ინგლისურ-
ად: bacilli. რუსულად: баци-
ллы.

ბაციტრაცინი (Bacitracin) –

პოლიპეტიდური ანტიბიოტიკი,
რომელსაც გააჩნია ანტიბაქტე-
რიული მოქმედება. გამოიყვას
Bacillus subtilis-ის კულტურიდან.
აქტიურია ჰემოლიზური სტრეპ-
ტოკოკის, სტაფილოკოკების,
ზოგიერთი გრამ-დადებითი აერო-
ბული ჩხირის მიმართ. გამოიყ-
ენება ადგილობრივად. ინგლი-
სურად: bacitracin. რუსულად:
бацитрацин.

**ბდელოვიბრიონები (Bdel-
lovibrio) –** მოძრავი, მოღუნული
ფორმის ბაქტერიები, რომლე-
ბიც იკვებებიან სხვა ცოცხალი,
გრამ-უარყოფითი ბაქტერიებით
(მათ რიცხვში სხვადასხვა სა-
შიში დაავადებების გამომწვე-
ვებით). იწვევენ მსხვერპლის
ლიზისს. აერობებია. ბდელოვი-
ბრიონებს დიდი როლი ენიჭე-
ბათ დაბინძურებული წყლების
გასუფთავებაშიც. ინგლისურ-
ად: bdellovibrions. რუსულად:
бделловибрионы.

**ბირკიტის ლიმფომა (ლათ.
lympha ანკარა წყალი, ბერძნ.
oma სიმსიენე) –** ინგლისელი
დ.ბერკიტის მიერ 1957 წელს
 აღმოჩენილი და შესწავლილი
სიმსიენე, რომელიც ხშირად
გვხვდება აფრიკელ ბავშვებში.
სიმსიენე ჩვეულებრივ აზიანებს
ყბებს და ხშირად უსარმაზარ
ზომებს აღწევს. ადამიანის პირ-
ველი სიმსიენეა, რომლის ვირუ-
სული ეტიოლოგია საბოლოოდაა
დადგენილი. გამომწვევი აგენტია
ჰერპესვირუსისმაგვარი, ჯამ-

ს შემცველი ეპშტეინ-ბარის ვირუსი. მოგვიანებით ასეთივე ჰისტოგენეზის სიმსივნე (ვისცერული ფორმა) იქნა აღწერილი მსოფლიოს თითქმის ყველა ქვეყანაში. ეფექტურია მეტოტრექსატის ინექციები. ინგლისურად: Burkitt's lymphoma. რუსულად: лимфома Беркитта.

ბერჯის სარკვევი – ბაქტერიების ტაქსონების სახელწოდებების სისტემატიზებული სია, მორფოლოგიური, ფიზიოლოგიური და ეკოლოგიური თავისებურებების აღწერასთან ერთად. შექმნილია ამერიკელი ბაქტერიოლოგის, დ. ბერჯის მიერ. 1994 წელს გამოვიდა მე-9 გამოცემა. ინგლისურად: definition of Bergy. რუსულად: определитель Берджи.

ბეტა-ლაქტამაზები – ბაქტერიების პერიპლაზმურ სივრცეში არებული ფერმენტები, რომლებიც ბეტა-ლაქტამურ ანტიბიოტიკებში იწვევენ ბეტა-ლაქტამური რგოლის ინაქტივაციას (ჰიდროლიზს). ინგლისურად: beta-lactamases. რუსულად: бета-лактамазы.

ბეტა-ლაქტამები – ანტიბიოტიკები, რომელთაც თავის სტრუქტურაში გააჩნიათ აქტიური საწყისი – ბეტა-ლაქტამური რგოლი, რომლის დაშლისას პრეპარატები კარგავენ აქტიურობას. მოქმედების ტიპი ბაქტერიციდურია. ბეტა-ლაქტამებია პენიცილინები, ციკლოსპორინები,

კარბაპენემები და მონობაქტამები. ინგლისურად: beta-lactam drugs. რუსულად: бета-лактамы.

ბეტა-ლაქტამური რგოლი – ანტიბიოტიკების სტრუქტურაში არსებულ ამ ტიპის რგოლს გააჩნია ბაქტერიციდული თვისებები. ინგლისურად: beta-lactam ring. რუსულად: бета-лактамовое кольцо.

ბეტაჰერპესვირუსები (Beta-herpesvirinae) – ჰერპესვირუსების ოჯახის ერთ-ერთი ქვეოჯახია. ჰერპესვირუსების აღნიშნული ქვეოჯახის წარმომადგენელია ციტომეგალოვირუსი (იხ.). ინგლისურად: betaherpesviruses. რუსულად: бетатерпесвирусы.

ბეჯელი – ენდემური სპიროქეტოზია, რომელიც უმთავრესად გვხვდება აფრიკაში, სირიაში, ინდოეთსა და პაკისტანში. კლინიკური სურათი მეორადი სიფილისის მსგავსია, ამიტომაც მას აკუთვნებენ სიფილისის არავენერულ ფორმას. გამომწვევია Treponema pallidum-ის endemicum-ის ქვესახეობა. ინგლისურად: bejel. რუსულად: бежелъ.

ბინარული (ლათ. binarius) – ორმაგი. ორი ნაწილისაგან, კომპონენტისაგან შემდგარი. კლინეს მიერ დამკვიდრებული ცხოველებისა და მცენარეების ორმაგი ლათინური დასახელება (ბინარული ნომენკლატურა). სინონიმი: ბინომენი. ინგლისურად: binary. რუსულად: бинарный.

ბინოკულარული (ლათ. bini

ორი, oculus თვალი) – ბინოკულარული მიკროსკოპი – ორი ოკულარით აღჭურვილი მიკროსკოპი, რომელთა საშუალებითაც შესაძლებელია საკვლევი ობიექტის განხილვა ორივე თვალით ერთდროულად. ინგლისურად: binocular. რუსულად: биноклярный.

ბიოგენეზი (ბერძნ. bios სიცოცხლე, genesis წარმოშობა) – თეორია, რომელიც ხსნის ცოცხალი ორგანიზმების წარმოქმნას მხოლოდ ცოცხალი ორგანიზმებისაგან. ინგლისურად: biogenesis. რუსულად: биогенез.

ბიოდოზა (ბერძნ. bios სიცოცხლე, dosis ულუფა, ჯერი) – ულტრაიისფერი სხივების რაოდენობა, რომელიც 24 საათის განმავლობაში იწვევს კანის მინიმალურ ერითემას. ინგლისურად: biodose. რუსულად: био-доза.

ბიოვარები (ბერძნ. bios სიცოცხლე, var სახესხვაობა) – მიკროორგანიზმების რომელიმე სახეობის ვარიანტები, რომლებიც ძირითადი ტიპისაგან განსხვავდებიან ბიოლოგიური თვისებებით. ინგლისურად: biovars. რუსულად: биовары.

ბიოლიზი (ბერძნ. bios სიცოცხლე, lysis დაშლა) – ცოცხალი ქსოვილების, ორგანული ნივთიერების დაშლა სხვადასხვა ორგანიზმების მეშვეობით. ინგლისურად: biolysis. რუსულად: биолиз.

ბიოლინები (ბერძნ. bios სიცოცხლე, ლათ. linea ძაფი) – ცოცხალი ორგანიზმის ცხოველქმედების სხვადასხვა კონსისტენციის პროდუქტები (ფიზიოლოგიურად აქტიური ნივთიერებები), რომელთა მეშვეობითაც ისინი გაელენას ახდენენ თავის მსგავს ინდივიდებზე, სხვა სახეობებზე და საერთოდ, თანასაზოგადოების საარსებო გარემოზე. ბიოლინებში შედიან ანტიბიოტიკები, ფიტონციდები და სხვა. განასხვავებენ ფიტოლინებს, რომელთაც გამოყოფენ მცენარეები და ტელერგონებს, რომელთაც გამოყოფენ ცხოველები. ინგლისურად: biolins. რუსულად: биол-ины.

ბიოლოგია (ბერძნ. bios სიცოცხლე, logos მოძღვრება) – აერთიანებს მეცნიერებებს ცოცხალი ბუნების, მისი აგებულებისა და ფუნქციების, წარმოშობის, განვითარების და ურთიერთ-თანაცხოვრების შესახებ. ბიოლოგია მჭიდროდაა დაკავშირებული ისეთ მეცნიერებებთან, როგორებიცაა მედიცინა, ქიმია, ფიზიკა, მათემატიკა, ტექნიკური მეცნიერებები, რის შედეგადაც წარმოიქმნენ მისი ახალი დარგები: ბიოქიმია, ბიოფიზიკა, მოლეკულური ბიოლოგია და ა.შ. ინგლისურად: biology. რუსულად: биология.

ბიოლოგიურად აქტიური ნივთიერებები (ბერძნ. bios სიცოცხლე, logos მოძღვრება) –

ცოცხალი ორგანიზმის მიერ გამოიშვავებული ნივთიერებები (მაგ., ჰორმონები), რომლებიც ასტიმულირებენ მის განვითარებას ან ფუნქციებს. ინგლისურად: biologically active substances. რუსულად: биологически активные вещества.

ბიოლოგიური იარაღი (ბერძნ. bios სიცოცხლე, logos მოძღვრება) – სამხედრო მიზნებისათვის ადამიანის, ცხოველებისა და მცენარეების დაავადებების გამოწვევა და გაურცვლება ბიოლოგიური აგენტებით (ბაქტერიებით, ვირუსებით და სხვა). ინგლისურად: biological weapon. რუსულად: биологическое оружие.

ბიოლოგიური მეთოდი (ბერძნ. bios სიცოცხლე, logos მოძღვრება) – იგივე ექსპერიმენტული მეთოდი ანუ ბიოსინჯი. მდგომარეობს გამოსაკვლევი მასალით ლაბორატორიული ცხოველების ან სხვა ბიოლოგიური ობიექტების (ქათმის ემბრიონი, ქსოვილთა კულტურა) დასენიანებაში. იყენებენ გამომწვევი აგენტის სუფთა კულტურის მისაღებად, ტოქსინის ტიპის დასადგენად, ანტიმიკრობული ქიმიოთერაპიული პრეპარატების აქტიურობის განსასაზღვრელად და ა.შ. ინგლისურად: biological method. რუსულად: биологический метод.

ბიოლოგიური ნომენკლატურა (ბერძნ. bios სიცოცხლე, logos მოძღვრება, ლათ. nomenclatura

სახელების ჩამოწერა) – ბიოლოგიური სისტემატიკის დარგი, რომელიც განიხილავს ორგანიზმების სახელწოდებების პრინციპებს და წესებს. მაგალითად, ზესამეფოს აღნიშნავენ როგორც Procarvotae, სამეფოს – Bacteria. გეარის ზეით იყენებენ საყოველთაოდ ცნობილ დაბოლოებებს: რიგისათვის – ales, ოჯახისათვის – aceae და ა.შ. ინგლისურად: biological nomenclature. რუსულად: биологическая номенклатура.

ბიოლოგიური სიკვდილი (ბერძნ. bios სიცოცხლე, logos მოძღვრება) – ორგანიზმში ნივთიერებათა ცვლის სრული შეწყვეტა, რასაც თან ახლავს ქსოვილებისა და ორგანოების შეუქცევადი ცვლილებები. ინგლისურად: biological death. რუსულად: биологическая смерть.

ბიოლოგიური სინჯი (ბერძნ. bios სიცოცხლე, logos მოძღვრება) – 1. ვაქცინებისა და შრატების კონტროლის მეთოდი, რითაც განისაზღვრება მათი ტოქსიკურობა, პათოგენურობა და იმუნოლოგიური აქტიურობა. 2. ინფექციური დაავადებების დიაგნოსტიკის მეთოდი, რაც მდგომარეობს ლაბორატორიული ცხოველების დასენიანებაში, გამომწვევი აგენტების და მათი ტოქსინების აღმოჩენის მიზნით. ინგლისურად: biological test. რუსულად: биологический тест.

ბიოლოგიური ნომენკლატურა (ბერძნ.

bios სიცოცხლე, ლათ. *lumen* სინათლე, შუქი, *escent* სუსტი მოქმედების აღმნიშვნელი სუფიქსი) – ცოცხალი ორგანიზმების ხილული ნათება, რაც დაკავშირებულია მათ ცხოველქმედებასთან და განპირობებულია განსაკუთრებული ნივთიერებების – ლუციფერინების ფერმენტული დაჟანგვით. ბიოლუმინესცენცია შემჩნეულია რიგ ცოცხალ არსებებში: ბაქტერიებში, უმარტივესებში, ზოგიერთ სოკოში, ნაწლავღრუიანებში, ჭიებში, კიბოსნაირებში, მოლუსკებში, აგრეთვე ზოგიერთ ხერხემლიანში, კერძოდ, თევზებში. ინგლისურად: *bioluminescence*. რუსულად: *биOLUMИНЕСЦЕНЦИЯ*.

ბიომასა (ბერძნ. *bios* სიცოცხლე, ლათ. *massa* ნაჭერი, გროვა) – მიკრობული პოპულაციის საერთო რაოდენობა (რიცხვი) დროის კონკრეტულ მომენტში. მიკრობთა ერთობლიობა სითხის გარკვეულ მოცულობაში. ინგლისურად: *biomass*. რუსულად: *биомасса*.

ბიომი (ბერძნ. *bios* სიცოცხლე) – ამა თუ იმ პოპულაციის ერთობლიობა, რომელიც წარმოიქმნება გარკვეულ რეგიონში, აბიოტური და ბიოტური ფაქტორების მოქმედების შედეგად. ინგლისურად: *biome*. რუსულად: *биом*.

ბიომორფოზი (ბერძნ. *bios* სიცოცხლე, *morphosis* წარმოქმნა, ფორმირება) – ორგანიზმის ცვ-

ლილებები, რაც განპირობებულია მისი შეგუებით გარემოპირობებთან. ინგლისურად: *biomorphosis*. რუსულად: *биоморфоз*.

ბიონტი (ბერძნ. *bion* ცოცხალი არსება) – ორგანიზმი, რომელიც ევოლუციის პროცესში შეგუებულია განსაზღვრულ გარემოში (ბიოტოპში) არსებობას. განასხვავებენ ბიონტების მრავალ ფორმას: აერობიონტებს, ჰიდრობიონტებს და ა.შ. ინგლისურად: *biont*. რუსულად: *бионт*.

ბიოპტიკა (ბერძნ. *bios* სიცოცხლე, *optikos* რაც ეხება მხედველობას) – ბიოლოგიის დარგი, რომელიც სწავლობს ცოცხალი ორგანიზმების მიერ სინათლის გამოყენებას ორიენტაციისათვის. ინგლისურად: *biooptics*. რუსულად: *биооптика*.

ბიოპოლიმერები (ბერძნ. *bios* სიცოცხლე, *poly* მრავალი, *meros* ნაწილი) – მაღალმოლეკულური ბიოლოგიური შენაერთები, რომლებიც შეადგენენ ცოცხალი ორგანიზმების სტრუქტურულ კომპონენტებს (ცილები, ნუკლეინის მჟავები, პოლისაქარიდები და სხვა). ინგლისურად: *biopolymers*. რუსულად: *биополимеры*.

ბიოპრეპარატი (ბერძნ. *bios* სიცოცხლე, ლათ. *praeparatus* გამზადებული) – ბიოლოგიური წარმოშობის პრეპარატები, რომლებიც მოქმედებენ ცოცხალ ორგანიზმებზე და გამოიყენებიან

დაავადებების პროფილაქტიკისა და მკურნალობისათვის (მაგ., კობრატოქსინი, აპიტოქსინი და სხვა). ინგლისურად: biopreparations. რუსულად: биопрепараты.

ბიოპტატი (ბერძნ. bios სიცოცხლე, ლათ. punctio ჩხვლეტა) – სადიაგნოზო მიზნებისათვის ჩხვლეტით აღებული ბიოფსიური მასალა, მაგალითად, სხვადასხვა თხევადი კონსისტენციის მასალა (ძელის ტენი, სისხლი, ექსუდატი და ა.შ.). ინგლისურად: bioplate. რუსულად: биоплат.

ბიოსესტონი (ბერძნ. bios სიცოცხლე, seston გაცრილი) – წყალში შეწონილი ცოცხალი ორგანიზმები. ინგლისურად: bioseston. რუსულად: биосестон.

ბიოსინთეზი (ბერძნ. bios სიცოცხლე, synthesis სინთეზი) – უჯრედში ნუკლეინის შეკვების, ცილების და სხვა ორგანული ნივთიერებების წარმოქმნა ბიოკატალიზატორების (ფერმენტების) მეშვეობით. ინგლისურად: biosynthesis. რუსულად: биосинтез.

ბიოსფერო (ბერძნ. bios სიცოცხლე, sphaire სფერო) – დედამიწის გარსი, რომლის შედგენილობა, სტრუქტურა და ენერგეტიკა განისაზღვრება ცოცხალი ორგანიზმების ერთობლივი ცხოველქმედებით. ბიოსფეროს მიეკუთვნება ლითოსფეროს ზედა ნაწილი, ატმოსფერო და ჰიდროსფერო. ინგლისურად: biosphere. რუსულად: биосфера.

ბიოტა (ბერძნ. biota სიცოცხლე) – რომელიმე ტერიტორიისათვის დამახასიათებელი ცოცხალ ორგანიზმთა ისტორიულად ჩამოყალიბებული ერთობლიობა. ინგლისურად: biota. რუსულად: биота.

ბიოტერორიზმი (ბერძნ. bios სიცოცხლე, ინგლ. terrorism ტერორიზმი) – მოსახლეობის განადგურების მიზნით ქვეყნის ტერიტორიაზე სხვადასხვა ინფექციური აგენტების ან ბიოტოქსინების შეტანა სხვადასხვა საშუალებებით. ინგლისურად: bioterrorism. რუსულად: биотерроризм.

ბიოტექნიკა (ბერძნ. bios სიცოცხლე, techne უნარი, ხელოვნება) – ტექნიკური ხელსაწყოები, რომლებიც განკუთვნილი არიან ბიოლოგიური კვლევა-ძიებისათვის. ინგლისურად: biotechnique. რუსულად: биотехника.

ბიოტექნოლოგია (ბერძნ. bios სიცოცხლე, techne უნარი, ხელოვნება, logos მოძღვრება) – იმ მეთოდების ერთობლიობა, რომელთა საშუალებით იღებენ ადამიანისათვის საჭირო პროდუქტებს (სხვადასხვა წამლებს, ანტიბიოტიკებს, მონოკლონურ ანტისხეულებს და ა.შ.). ამ მიზნის მისაღწევად იყენებენ გენეტიკური (უჯრედული და გენური) ინჟინერიის მიღწევებს. ინგლისურად: biotechnology. რუსულად: биотехнология.

ბიოტიპი (ბერძნ. bios სი-

ცოცხლე, *typos* ანაბეჭდი, ნი-
მუში) – ორგანიზმების ჯგუფი,
რომელთაც გააჩნიათ მსგავსი
გენოტიპი და ფენოტიპი (მაგ.,
კლონი ბაქტერიებსა და მცენარე-
ებში). ინგლისურად: *biotype*.
რუსულად: *биотип*.

ბიოტოპი (ბერძნ. *bios* სიცოცხ-
ლე, *topos* ადგილი) – ბიოსფეროს
ნაწილი, რომელსაც გააჩნია
ერთგვაროვანი აბიოტური პირო-
ბები (კლიმატი, რელიეფი და
სხვა). ეს უკანასკნელი გან-
საზღვრავს ორგანიზმების სახე-
ობრივ შემადგენლობას, აგრეთვე
მათი არსებობის თავისებურე-
ბებს. ინგლისურად: *biotope*. რუ-
სულად: *биотоп*.

ბიოტოქსინები (ბერძნ. *bios*
სიცოცხლე, *toxikon* შხამი) –
ცოცხალი ორგანიზმების (მაგ.
ბაქტერიების, მცენარეების, მწე-
რების, ქვეწარმავლების და სხვ.)
მიერ გამოყოფილი შხამიანი
ნივთიერებები (ტოქსინები). ინ-
გლისურად: *biotoxins*. რუსულად:
биотоксины.

ბიოტროფები (ბერძნ. *bios*
სიცოცხლე, *trophe* კვება) – ორ-
განიზმები, რომლებიც იკვებე-
ბიან ცოცხალი ორგანიზმებით.
მიეკუთვნებიან პეტეროტროფებს.
ბიოტროფებია ფიტო- და სოო-
ფაგები (პარაზიტების ჩათვლით).
ინგლისურად: *biotrophs*. რუსუ-
ლად: *биотрофы*.

ბიოტორმი ფაქტორები (ბერ-
ძნ. *bios* სიცოცხლე, ლათ. *factor*
მწარმოებელი, მკეთებელი) –

ერთ-ერთი ეკოლოგიური ფაქ-
ტორი, რომელიც გულისხმობს
ცოცხალი ორგანიზმების ერთ-
იერთდამოკიდებულებას, ურთ-
იერთსეგავლენას (პარაზიტის
სეგავლენა მასპინძელზე, მტაცე-
ბლისა – მსხვერპლზე და ა.შ.).
ინგლისურად: *biotic factors*. რუსუ-
ლად: *биотические факторы*.

ბიოფიზიკა (ბერძნ. *bios* სი-
ცოცხლე, *physis* ბუნება) – მეც-
ნიერება, რომელიც შეისწავლის
ცოცხალ ორგანიზმებში მიმდო-
ნარე ფიზიკურ და ქიმიურ პრო-
ცესებს, აგრეთვე ბიოლოგიური
სისტემების ულტრასტრუქტურას
ცოცხალი მატერიის ორგანიზა-
ციის ყველა დონეზე. ინგლი-
სურად: *biophysics*. რუსულად:
биофизика.

ბიოფილტრი (ბერძნ. *bios* სი-
ცოცხლე, ფრანგ. *filtre* ბოჭკო) –
ნამდინარე წყლების გამწმენდი
მოწყობილობა. მიკრობიოლო-
გიური ფილტრი ნეკუდებრივ
წარმოადგენს რეზერეუარს ორ-
მაგი ფსკერით, რომელიც საე-
სეა მსხვილგრანულოვანი გამ-
ფილტრაეი მასალით (ხრეშით,
წილით, კერამიტიტით და სხვა).
ინგლისურად: *biofilter*. რუსულად:
биофильтр.

ბიოქიმიკა (ბერძნ. *bios* სიცოცხ-
ლე, *chemeia* ქიმიკა) – მეცნიერება,
რომელიც შეისწავლის ცოცხალ
ორგანიზმებში შემავალი ნივ-
თიერებების ქიმიურ სტრუქტურას,
თვისებებსა და ლოკალი-
ზაციას, აგრეთვე ორგანიზმების

ცხოველქმედების პროცესში მიმდინარე ქიმიურ რეაქციებს. ინგლისურად: biochemistry. რუსულად: биохимия.

ბიოქიმიური მეთოდები (ბერძნ. bios სიცოცხლე, chemia ქიმია) – ბაქტერიების საიდენტიფიკაციო ბიოქიმიური მეთოდები მოიცავს: ნახშირწყლების ფერმენტაციას, ცილების დაშლას, ტესტს ნიტრატრედუქტაზურ აქტიურობაზე, ქრომატოგრაფიას და ა.შ. ბიოქიმიურ მეთოდებს მიეკუთვნება აგრეთვე ნუკლეინის მჟაეების საიდენტიფიკაციო მეთოდები. ინგლისურად: biochemical methods. რუსულად: биохимические методы.

ბიოცენოზი (ბერძნ. bios სიცოცხლე, koinos საერთო) – მიკროორგანიზმების, სოკოების, მცენარეებისა და ცხოველების ერთობლიობა, რომლებიც არსებობენ ხმელეთის ან წყალსატევის მქტად თუ ნაკლებად ერთგვაროვან არეალში (ბიოტოპში). ინგლისურად: biocenosis. რუსულად: биоценоз.

ბიოციდები (ბერძნ. bios სიცოცხლე, caedo ვკლავ) – ნივთიერებები, რომლებიც სპობენ ყოველივე ცოცხალს. ინგლისურად: biocides. რუსულად: биоциды.

ბიოპელმინთები (ბერძნ. bios სიცოცხლე, helminthes ჭია) – იმ პელმინთების ზოგადი სახელწოდება, რომელთა სასიცოცხლო ციკლის დასრულებისათ-

ვის აუცილებელია მასპინძლის ცვლა. ბიოპელმინთები შეიძლება განვითარდნენ ორი ან სამი მასპინძლის მონაცვლეობითაც კი. აღნიშნული მასპინძლები ზოგჯერ ცხოველების სხედასხვა სახეობებს მიეკუთვნებიან. ინგლისურად: biohelminthes. რუსულად: биогельминты.

ბისექტოლი (Biseptol) – იგივე ბაქტერიმი. სულფანილამიდების კლასის წარმომადგენელია. ინგლისურად: biseptol. რუსულად: бисептол.

ბიტნერის ვირუსი – ჯ. ბიტნერის მიერ 1936 წელს აღმოჩენილი ვირუსი. იგივე რძის ფაქტორი. რეტროვირუსების ოჯახის ონკოგენური ვირუსია (B ტიპის ვირუსი), რომელიც იწვევს თაგვების სარძევე ჯირკვლის ექსპერიმენტულ კიბოს. ეს ერთადერთი ვირუსია, რომელიც ექსპერიმენტში იწვევს არა ლეიკემიებისა და სარკომების, არამედ ეპითელური წარმოშობის სიმსივნეების (კიბოს) განვითარებას. ამ ვირუსის დიფერენცირებულ (მწიფე) ფორმებს გააჩნიათ ექსცენტრულად ლოკალიზებული, ელექტრონულად მკერვი ნუკლეოიდი. ინგლისურად: Bitner's virus. რუსულად: вирус Битнера.

ბიურნუს სინჯი – კან-ალერგიული სინჯი ბრუცელოზის შემთხვევაში. ინგლისურად: Burne test. რუსულად: проба Бюрне.

ბიფიდობაქტერიუმი (*Bifidobacterium*) – მიეკუთვნებიან აქტინომიცეტების გვარს. გრამ-დადებითები, უსპორო, უმოძრაო ჩხირებია, რომლებიც ხშირად იტოტებიან და ბოლოებში ივითარებენ ქინძისთავისმაგვარ შემსხვილებებს. ანაერობებია, თუმცა ამჟღავნებენ ტოლერანტობას ჟანგბადისადმი. შეადგენენ ბაქტერიების ნაწლავების ნორმალური ფლორის 80-90%-ს. თრეუნავენ სხვადასხვა ლაბობის და პათოგენური მიკრობების განვითარებას. წარმოქმნიან K და B ჯგუფის ვიტამინებს და ხელს უწყობენ ნახშირწყლების მონელებას. ამ ბაქტერიების პათოგენური თვისებების შესახებ ცნობები არ მოიპოვება. ინგლისურად: *bifidobacteria*. რუსულად: *бифидобактерии*.

ბიცილინი – პენიცილინების ჯგუფის ანტიბაქტერიული პრეპარატი. ინგლისურად: *bicillin*. რუსულად: *бициллин*.

ბლასტომიკოზები (ბერძნ. *blastos* ყლორტი, ღივი, *mykes* სოკო, *osis* მდგომარეობა) – კანისა და შინაგან ორგანოთა სოკოვანი დაავადებები, რომლებსაც იწვევენ საფუარები ან საფუარისებრი სოკოები. ინგლისურად: *blastomycoses*. რუსულად: *бластомикозы*.

ბლასტ-ტრანსფორმაცია (ბერძნ. *blastos* ყლორტი, ღივი, *transformo* გარდაქმნი) – T- და B-ლიმფოციტების გარდაქმნა

(ტრანსფორმაცია) ამავე რიგის ნაკლებდიფერენცირებულ უჯრედებად, რასაც ადგილი აქვს სპეციფიკური და არასპეციფიკური ფაქტორების ზეგავლენით. T-უჯრედები აქტივირდება ფიტოჰემაგლუტინინით და კონკრეტული ანაეალინ A-თი, ხოლო B-უჯრედები – ჭიაფერათი (*Phytolecca americana*) და ლიპოპოლისაქარიდით. ბლასტ-ტრანსფორმაცია პირველად აღწერა კანადელმა მბაინმა 1964 წელს. ინგლისურად: *blast-transformation*. რუსულად: *бласт-трансформация*.

ბლენორეა (ბერძნ. *blennos* ღორწო, *rheo* მიოვდინები) – მწვავე, ჩირქოვანი კონიუნქტივიტი. ახალდაბადებულთა ბლენორეა, როგორც წესი, გამოწვეულია გონოკოკებით. დაინფიცირებას ადგილი აქვს ნაყოფის გავლისას დედის სამშობიარო გზებში. ზღაპრული ავადდებიან არაპირდაპირი კონტაქტის გზით. ინგლისურად: *blenorhoeae* (*gonococcal ophthalmia*). რუსულად: *бленоррея*.

ბლეფაროპლასტი (ბერძნ. *blepharon* ქუთუთო, *plastos* წარმოქმნა) – სინონიმი: ბლეფარობლასტი, პარაბაზალური სხეულაქი, კინეტოპლასტი. შოლტიანი უმარტივესების ციტოპლაზმაში არსებული სხეულაქი, რომლის საშუალებითაც შოლტის ბოლო დამაგრებულია ციტოპლაზმის გარეთა შრეში. ბლეფაროპლასტი შოლტებს უსრუნველყოფს

ენერგიით. შეიცავს ღნმ-ს. ინგლისურად: blepharoplast. რუსულად: блефаропласт.

ბონიფიკაცია (ფრანგ. bonification გაუმჯობესება) – ეპიდემიოლოგიური ღონისძიებაა მაღარის კოლოების წინააღმდეგ, რაც გულისხმობს კოლოების გაერკვლებისა და გამრავლების აღკვეთის გაჯანსაღებას. ინგლისურად: bonification. რუსულად: бонификация.

ბორდეტელები – იხ. ყივანახველას ბორდეტელები.

ბორელიები (Borrelia) – ტრეპონემების ოჯახის ერთ-ერთი გვარია. სახელწოდება მიიღეს ფრანგი ბაქტერიოლოგის, ა. ბორელის გვარის მიხედვით. (იხ. შებრუნებითი ტიფის ბორელია). ინგლისურად: Borrelia. რუსულად: Боррелии.

ბორელიოზი (ფრანგი ბაქტერიოლოგის, ა. ბორელის გვარი, ბერძნ. osis მდგომარეობა) – Borrelia-ს გვარის სპიროქეტების მიერ გამოწვეული დაავადება. ინგლისურად: borreliosis. რუსულად: боррелиоз.

ბოტულიზმი (ლათ. botulus ძეხვი) – მწვავე ინფექციური დაავადება ცენტრალური ნერვული სისტემის დაზიანებით. სიკვდილს იწვევს გულის ან სასუნთქი გზების დაზიანებით. ინგლისურად: botulism. რუსულად: ботулизм.

ბოტულიზმის კლოსტრიდია (ლათ. botulus ძეხვი, ბერძნ. kloster

თითისტარი) – ბოტულიზმის გამომწვევია ანაერობული ბაქტერია (Clostridium botulinum) და მისი ტოქსინი (ბოტულოტოქსინი). უძლიერესი ბიოლოგიური ტოქსინია. მის 6 კგ-ს შეუძლია მოკლას დედამიწის მთელი მოსახლეობა. აზიანებს უმთავრესად ცენტრალურ ნერვულ სისტემას. აღნიშნული ბაქტერია განსაკუთრებით კარგად მრავლდება უჰაერო გარემოში – ხორცის, თევზის, ხილის, ბოსტნეულის, სოკოს და სხვა არასაკმარისად გასტერილებულ კონსერვებში. გააჩნია სუბტერმინალურად ლოკალიზებული სპორები. ინგლისურად: botulism's clostridium. რუსულად: клостридия ботулизма.

ბოქსი (ინგლ. box ყუთი, კოლოფი) – 1. სპეციალურად გამოყოფილი ოთახი სახიფათო ნივთიერებებთან სამუშაოდ. 2. ტიხრებით გამოყოფილი ადგილი აყადმყოფის ცალკე მოსათავსებლად. 3. იზოლირებული, პერმეტული, სტერილური კამერა ქსოვილთა კულტურაზე სამუშაოდ. ინგლისურად: box. რუსულად: бокс.

ბრანჩამელა (Branchamella) – Neisseriaceae-ს ოჯახის ერთ-ერთი გვარია. უმოძრაო, ასპროგენური, გრამ-უარყოფითი, ქემოორგანოტროფული, აერობული, არასწორი მრგვალი ფორმის, 1-0,6 მკმ-ის ზომის ეუბაქტერიებია. პიგმენტებს არ აწარმოებენ. ნახ-

წირწყლებს არ აფერმენტებენ. ტიპური სახეობაა *B. catarrhalis*. ინგლისურად: *Branchamella*. რუსულად: *Бранхамеллы*.

ბრილ-ცინსერის დაავადება – პარტახტიანი ტიფის შემდგომი (10 წლის შემდეგაც კი) რეციდივების განვითარება. ინგლისურად: *Brill-Zinsser disease*. რუსულად: *Бриль-Цинссера болезнь*.

ბრუსელა (Brucella) – ნაკლებმოძრავი, მკაცრი აერობები (ან მიკროაეროფილები), მცირე ზომის (1,5-0,6 X 0,7-0,5 მკმ) ჩხირისმაგვარი, კოკისმაგვარი ან სფერული ფორმის უჯრედებია. არა აქვთ შოლტები, გრამ-უარყოფითებია. საკვებ ნივთიერებაში ნელა იზრდებიან. ეგზოტოქსინს არ წარმოქმნიან. გაანინათ მძლავრი ალერგიული თვისებები. ინგლისურად: *Brucella*. რუსულად: *Бруцеллы*.

ბრუსელაინი – ბრუსელების კულტურის ნუკლეოპროტეინული ექსტრაქტი ლიპიდების გარეშე. იყენებენ კანის სინჯების დასადგმელად ბრუსელაის საღიაგნოზოდ. ინგლისურად: *brucellin*. რუსულად: *бруцелин*.

ბრუსელაიზი (brucellosis) – ადამიანისა და ცხოველების ინფექციური დაავადებაა, რომელიც გამოწვეულია *Brucella*-ს ჯგუფის ბაქტერიებით. დაავადებული ცხოველიდან ადამიანს გადაეცემა ალიმენტური ან კონტაქტური გზით. ინფექციის

წარმოადგენს მსხვილი რქოსანი საქონელი, თხა და ღორი. ავადმყოფობას სახელი დაერქვა ინგლისელი ექიმის, დ. ბრუსის საპატივცემოდ, რომელმაც პირველმა გამოყო ბრუსელაის აღმდრელი აგენტი. ინგლისურად: *brucellosis*. რუსულად: *бруцеллез*.

ბუბონი (ბერძნ. bubon საზარდული) – საზარდულის არეში (ზოგჯერ ივლიაში, კისერზე და სხვაგან) განვითარებული ლიმფადენიტის ზოგადი სახელწოდება (მაგ., შავი ჭირის ბუბუნური ფორმა). ინგლისურად: *bubon*. რუსულად: *бун*.

ბუზები (Muscidae) – მწერების კლასი, ორფრთიანების რიგი. ცნობილია დაახლოებით 5000 სახეობა. ზოგიერთი მათგანი სისხლისმწოველია. ზოგი კი მტაცებელი. ზოგიერთი მათგანი (მაგ., ოთახის ბუზი) ადამიანისა და ცხოველების ინფექციური დაავადებების (დიფტერია, ქოლერა, მეცლის ტიფი და სხვა) მექანიკური გადამტანია. ზოგჯერ ბუზების მატლებს შეუძლიათ მიაზების (იხ. მიაზი) გამოწვევა. ზოგიერთი ბუზი (მაგ., ბუზი ცეცე) მძიმე დაავადების (ტრიპანოსომოზის) სპეციფიკური გადამტანია. ინგლისურად: *flies*. რუსულად: *мухи*.

ბუზი ცეცე (Glossiana palpalis) – ტრიპანოსომების (იხ.) სპეციფიკური გადამტანი ბუზი, რომელიც ბინადრობს აფრიკაში.

ინგლისურად: tsetse fly. რუსულად: муха цеце.

ბუნებრივი კილერები (ინგლ. killer მკლელი) – ბუნებრივ ანუ ნატურალურ კილერებს (NK – ნატურალური კილერები) გააჩნიათ ე.წ. მცირე ლიმფოციტების მორფოლოგია. წარმოიქმნებიან საერთო ლიმფოიდური ღეროვანი უჯრედისაგან. ამ უჯრედების სამიზნეს წარმოადგენს უჯრედშიდა პარაზიტებით (ბაქტერიებით, ვირუსებით, უმარტივესებით) დაინფიცირებული უჯრედები და ტრანსპლანტატის ალოგენური უჯრედები. ციტოტოქსიკურ ფუნქციასთან ერთად, NK-ები გამოიმუშავენ ციტოკინებსაც, რომლებიც აძლიერებენ ამ უჯრედების ეფექტორულ ფუნქციას. ინგლისურად: natural killers. რუსულად: естественные килеры.

ბუნებრივი-კეროვანი ინფექციები – ბუნებრივი კერები ჩამოყალიბდა უხსოვარ დროში, კერძოდ, პარაზიტიზმის ევოლუციის პროცესში. ამ ტიპის დაავადებებს ენდემურებსაც უწოდებენ. ბუნებრივი კერა წარმოადგენს ბიოტოპს (იხ.) კონკრეტულ გეოგრაფიულ ტერიტორიაზე. ინფექცია გადაეცემა ერთი ცხოველიდან მეორეს სისხლისმწოველი ფეხსახსრიანების საშუალებით. ინგლისურად: natural nidial infections. რუსულად: природно-очаговые инфекции.

ბუნიავირუსები (Bunyavirus) –

ბუნიავირუსების ოჯახის ერთ-ერთი გვარია. ამ გვარის წარმომადგენლების მიერ წარმოქმნილი არბოვირუსული ინფექციები მიმდინარეობს ენცეფალიტების ტიპით (კალიფორნიული ენცეფალიტი). ინგლისურად: Bunyaviruses. რუსულად: Буньявирусы.

ბუნიავირუსების ოჯახი (Bunyaviridae) – აღნიშნულ ოჯახს სახელი ეწოდა უგანდის ერთ-ერთი რაიონის – ბუნიამევრას მიხედვით. ოჯახში შედის 260-ზე მეტი არბოვირუსი. ოჯახში 5 გვარია (Bunyavirus, Phlebovirus, Nairovirus, Hantavirus, Tospovirus). ვირუსების შეჭრა მასპინძლის უჯრედებში ხორციელდება რეცეპტორული ენდოციტოზის საშუალებით. ადამიანში იწვევენ კლინიკური სურათით და სიმძიმით განსხვავებულ დაავადებებს – უსიმპტომო ინფექციით დაწყებული და მძიმე ჰემორაგიული ცხელებით დამთავრებული. აღნიშნული ვირუსები კალიფორნიის ცხელების (იხ.), კონგო-ყირიმის ჰემორაგიული ცხელების (იხ.), მოსკიტური ცხელების (იხ.) და სხვა დაავადებათა გამომწვევეებია. მათი მასპინძლებია მღრღნელები, ფრინველები, შინაური ცხოველები. ბუნიავირუსების უმეტესობა გადაეცემა კოლოებით. მკურნალობა ატარებს სიმპტომურ ხასიათს. ინგლისურად: Bunyavirus family. რუსულად: семейство Буньявирусов.

ბურკჰოლდერიები (Burkholderia) – ეწოდება Pseudomonadaceae-ს ოჯახის ერთ-ერთ გვარს. მათგან 2 სახეობა პათოგენურია ადამიანისათვის: Burkholderia (Pseudomonas) mallei – ქოთაოს გამომწვევი და Burkholderia (Pseudomonas) pseudomallei – მელიოიდოზის გამომწვევი. აღნიშნული ბაქტერიები გრამ-უარყოფითებია, ქემოროგანოტროფები, სპორებს არ წარმოქმნიან. საკვები ნივთიერებისადმი მოთხოვნა არ არიან. ტიპური უჯრედგარეთა პარაზიტებია. წარმოქმნიან მრგვალ, მონაცრისფრო-მოთეთრო ფერის ლორწოვანი კონსისტენციის კოლონიებს. ქოთაოს გამომწვევს ახასიათებს მკვეთრად გამოხატული პოლიმორფიზმი: გვხვდება ჩხირისებრი, ძაფისებრი ფორმები, კოლბისმაგვარი სტრუქტურები გამობერილობებით და სხვა. ქოთაოს გამომწვევი – Burkholderia (Pseudomonas) mallei აღმოჩენილ იქნა ფ.ლეფლერის და პ.შუტცის მიერ 1882 წელს. ინგლისურად: Burkholderia. რუსულად: Буркхолдери.

ბუფერები (ინგლ. buffer მაყუნი, ჩამხშობი) – რომელიმე სუსტი მჟავისა და მისი ხსნადი მარილის ნარევის შემცველი ხსნარი. ბუფერული ხსნარი აწონასწორებს იმ ცვლილებებს, რომლებიც შეიძლება წარმოიშვას ხსნარის განზავების შედეგად ანდა მასში მარილის ან მჟავის დამატებისას. ინგლისურად:

buffers. რუსულად: буферные.

B ჰეპატიტის ვირუსი – აღმოჩენილ იქნა 1970 წელს დეინას მიერ. მიეკუთვნება Hepadnaviridae-ს ოჯახს. ვირიონებს აქვთ სფერული ფორმა, დიამეტრი დაახლოებით 42-47 ნმ. გენომი შედგება რგოლოვანი, ორჯაჭვიანი დნმ-ს მოლეკულისაგან, აქვს ერთჯაჭვიანი მონაკვეთი ც. ვირუსს ახასიათებს მდგრადობა მაღალი ტემპერატურებისადმი. მის შემადგენლობაში აღმოჩენილია 4 ანტიგენი: HBs (ავსტრალიური ანტიგენი. იხ.), HBc, HBc და HBx. ინფექციის კარიბჭეს სისხლძარღვები წარმოადგენენ. ღვიძლის უჯრედების დაზიანება იმუნურადაა განპირობებული. B ჰეპატიტის შემდგომ საკმაოდ ხშირია ციროზების და ჰეპატიტების განვითარება. დადგენილია ვირუსის გადაცემის შესაძლებლობა სქესობრივი კონტაქტების შემთხვევაში. გარდა ამისა, არსებობს ნაყოფის ტრანსპლაცენტური დაინფიცირების, აგრეთვე ახალშობილების დასენიანების შესაძლებლობა. ინგლისურად: hepatitis B virus. რუსულად: вирус В гепатита.

ბ

ბადამტანები – ფეხსახსრიანებია (ბუხები, ტიკები, კოლოები და სხვა), რომელთაც გადააქვთ ინფექციური და ინ-

ვაისური დაავადებები. განასხვავებენ სპეციფიკურ და მექანიკურ გადამტანებს. სპეციფიკური გადამტანია კოლო ანოფელესი, რომლის ორგანიზმში პლაზმოდიუმი განიცდის მორფოფიზიოლოგიურ ცვლილებებს. მექანიკური გადამტანია ოთახის ბუზი. ინგლისურად: carriers. რუსულად: переносчики.

ბამაგლობულინი (ბერძნ. gamma, ლათ. globulus ბურთულა) – სისხლის პლაზმის გლობულინების ფრაქცია, რომელიც ანტისხეულების უმეტესობას შეიცავს. გამაგლობულინებს გამოყოფენ შესაბამისი ანტიგენებით იმუნისებული ადამიანისა და ცხოველების შრატვიდან. იყენებენ პროფილაქტიკისა და მკურნალობისათვის. ინგლისურად: gammaglobulins. რუსულად: гаммаглобулины.

ბამაჰერპევირუსი (მაგალითად, მიულერის, კიტ-ტაროცის ნიადაგები, სელენიტის ბულიონი, თიოგლიკოდატის ნიადაგი). ასეთი ტიპის საკვებ ნიადაგებს იყენებენ ბაქტერიების გარკვეული ჯგუფის დაგროვებისათვის, რისი მიღწევაც შესაძლებელია ცალკეული სახეობებისათვის ოპტიმალური, ხოლო სხვა სახეობებისთვის არახელსაყრელი პირობების შექმნით. უფრო ხშირად, ამ მიზნის მისაღწევად იყენებენ სხვადასხვა საღებავებს და ქიმიურ ნივთიერებებს, კერ-

ძოდ, ნაღვლის მჟავების მარილებს, ანტიბიოტიკებს, ფუქსინს, გენციანის იისფერს, ბრილიანტის მწვანეს და სხვა. ინგლისურად: enrichment media. რუსულად: среда обогащения.

ბამაჰერპევირუსები (Gamma-herpesvirinae) – ჰერპესვირუსების ოჯახის აღნიშნული ქვეოჯახის წარმომადგენელია ეპშტეინ-ბარის ვირუსი, რომლის სხვადასხვა ვარიანტები იწვევენ ინფექციურ მონონუკლეოზს და ბერკიტის ლიმფომას. ინგლისურად: gammaherpesviruses. რუსულად: гаммагерпесвирусы.

ბამბუსია (*Gambusia affinis*) – ცოცხალმშობიარე თევზი, რომელიც იკვებება კოლოების მატლებითა და ჭუპრებით. განსაკუთრებით აქტიურად ანადგურებს მალარიის გადამტანი კოლოს, ანოფელესის მატლებს. საქართველოში შემოტანილია 1925 წელს კუბიდან ექიმ ნ.რუხაძის მიერ. სპეციალურად მალარიასთან საბრძოლველად. ინგლისურად: gambusia. რუსულად: гамбузия.

ბამფინარი (ციტომეტრია) – მეთოდი მდგომარეობს ლაზერის სხივის გამოყენებით უჯრედების აღმორჩენასა და დათვლაში. ამ მიზნის მისაღწევად იყენებენ უჯრედის ზედაპირული ცილების საწინააღმდეგო მონოკლონურ ანტისხეულებს. ინგლისურად: flow cytometry. რუსულად: проточная цитометрия.

ბამოკპირტვა – ცნება აღნიშნავს ზოგიერთი ვირუსის გამოსვლის პროცესს პლაზმური მემბრანიდან ან კარიოლემიდან (იხ. ბადინგი). ინგლისურად: budding. რუსულად: отпочковывание.

ბანბრძნა (ბერძნ. gangraina განგრენა) – ნეკროზის ერთ-ერთი სახე, როდესაც სისხლის მომარაგების სრული მოშლის შედეგად ზიანდება როგორც ზედაპირული, ასევე ღრმად მდებარე ქსოვილები, ძვლები და სახსრები. ზოგჯერ თან სდევს ჩირქოვანი ინფექცია. განასხვავებენ განგრენის 2 ფორმას: მშრალსა და სველს. ინგლისურად: gangrene. რუსულად: гангрена.

ბანვითარების მანკები – ორგანიზმის ნორმალური აგებულებიდან გადახრა, რასაც ადგილი აქვს ემბრიონულ პერიოდში, ხოლო უფრო იშვიათად – დაბადების შემდგომ. შეიძლება განპირობებული იყოს სხედასხვა შინაგანი (მემკვიდრული, პორმონული, სასქესო უჯრედების ბიოლოგიური არასრულფასოვნება და სხვა) და გარეგანი (ვირუსული ინფექცია, მაიონებელი დასხივება და სხვა) ფაქტორებით. სინონიმებია: განვითარების ანომალიები, სიმახინჯეები. ინგლისურად: defects of development. რუსულად: дефекты развития.

ბანიპრი სოლიტერი (*Diphyllobotrium latum*) – მიეკუთვნება

ბრტყელი ჭიების ტიპს. მისი სიგრძე მერყეობს 2-დან 10 მეტრამდე (იშვიათად მეტ სიგრძესაც აღწევს). მისი პროგლოტილები მოკლეა, მაგრამ განიერი, მათი რიცხვი ზოგჯერ 4000-ს აღწევს. განიერი სოლიტერის პირველი შუალედური მასპინძელია ნინაბფეხიანი კობოსნაირი ციკლოპი, მეორე კი მტკნარი წყლის თევზი, რომელშიც ფინა პარაზიტობს. დეფინიტურ მასპინძლებს წარმოადგენენ ადამიანი, ძაღლი, ღორი, კატა და ზოგიერთი გარეული ცხოველი. ინგლისურად: fish tapeworm. რუსულად: широкий лентец.

ბანსაქუთრაპით საშიში ინფექციები – იხ. გსი.

ბანციკლოვირი (*Gancyclovir*) – აციკლოვირის წარმოებულა. აქტივირდება ძუძუმწოვრების კინაზებით და ვირუსული წარმოშობის ფოსფოტრანსფერაზებით. აციკლოვირზე უფრო ტოქსიკურია, სამაგიეროდ მაღალ აქტიურობას ამჟღავნებს ციტომეგალოვირუსისადმი. ინგლისურად: ganciclovir. რუსულად: ганцикловир.

ბარდნერელა (*Gardnerella*) – სახელი ეწოდათ ამერიკელი ბაქტერიოლოგის, ჰ. გარდნერის საპატივცემულოდ. გვარში შედის ერთადერთი სახეობა – *Gardnerella vaginalis*. მცირე ზომის (1-2 X 0,3-0,6 მკმ), უმოძრაო კოკობა (ცილებია. საკმაოდ მომთხიციანი

არიან საკეები ნიადაგებისადმი. იწვევენ გლუკოზის, მალტოზის, რიბოზის, ფრუქტოზის, გალაქტოზის, ინულინის და არაბინოზას ფერმენტაციას მკაფის წარმოქმნით. კატალაზა-უარყოფითებია, არ წარმოქმნიან H_2S -ს და ინდოლს. იწვევენ პემორაგიულ ცისტიტს, პიელონეფრიტს და ვაგინიტებს. ამ უკანასკნელი პათოლოგიის ძირითადი სიმპტომია გამონაყოფი უსიამონო („თექვის“) სუნით, რაც განპირობებულია ანომალური ამინების წარმოქმნით. ინგლისურად: Gardnerella. რუსულად: Гарднереллы.

ბასტრონტეროკოლიტი (ბერძნ. gaster კუჭი, enteron ნაწლავი, kolon კოლინჯი, itis ანთება) – კუჭ-ნაწლავის ტრაქტის ინფექციური ან არაინფექციური ბუნების მწვავე ანთებითი დაავადება. გასტროენტეროკოლიტის სინდრომით მიმდინარეობს ქოლერა, საღმონელოზები, დიზენტერია, ამებიაზი, კოლი-ენტერიტები, კვებითი ინტოქსიკაციები და სხვა. გარდა ამისა, გასტროენტეროკოლიტი შეიძლება გამოწვეული იყვეს პირობით-პათოგენური მიკროორგანიზმებით, ქიმიური ნივთიერებებით და სხვა. ინგლისურად: gastroenterocolitis. რუსულად: гастроэнтероколит.

გენების შემკავშირებული ჯგუფი – ორი ან რამდენიმე გენის ერთობლიობა (შეკავში-

რება), რომლებიც ერთობლივად გადაეცემიან ტრანსფორმაციის, ტრანსდუქციის ან კონიუგაციის შემთხვევაში. ინგლისურად: group of joint genes. რუსულად: группа соединенных генов.

გენერალიზაცია (ლათ. generalis საერთო, ზოგადი) – ავადმყოფობის ან მისი გამომწვევი აგენტის ერთი რომელიმე კერიდან მთელ ორგანიზმსა ან ორგანოში გავრცელება. ავადმყოფობის გართულება. ინგლისურად: generalization. რუსულად: генерализация.

გენი-რეგულატორი (ბერძნ. genos დაბადება, წარმოშობა, ლათ. regulare წესრიგში მოყვანა) – გენი, რომელიც ცილის მოლეკულაში ამინომჟავების განლაგების კოდირების საშუალებით აკონტროლებს ფერმენტების სინთეზს. ინგლისურად: gene-regulator. რუსულად: ген-регулятор.

გენომი (ბერძნ. genos დაბადება, წარმოშობა) – გენთა ერთობლიობა, რომელიც დამახასიათებელია ამა თუ იმ სახეობის ორგანიზმის ქრომოსომათა ჰაპლოიდური კომპლექტისათვის. ინგლისურად: genome. რუსულად: геном.

გენოტაქსონომია (ბერძნ. genos დაბადება, წარმოშობა, taxis განლაგება რიგში, nomos კანონი) – ეფუძნება გენეტიკურ ნიშან-თვისებებს, რომელთა დადგენა ხდება ტრანსფორმა-

ციის, ტრანსდუქციის და კონიუგაციის, აგრეთვე მემკვიდრეობის ქრომოსომგარეშე ფაქტორების, პლაზმიდების, ტრანსპოზონების და ფაგების ანალიზის საშუალებით. ინგლისურად: genotaxonomy. რუსულად: генотаксономия.

გენოტიპი (ბერძნ. genos დაბადება, typos ანაბეჭდი, ნიმუში) – ამა თუ იმ ინდივიდისათვის დამახასიათებელი ალელური გენების ერთობლიობა. უფრო ფართო გაგებით, გენოტიპი წარმოადგენს ყველა მემკვიდრული ფაქტორის ერთობლიობას. ინგლისურად: genotype. რუსულად: генотип.

გენტამიცინი (Gentamycin) – მრავალი გრამ-უარყოფითი ჩხირის საწინააღმდეგო (მაგ., Pseudomonas aeruginosa) ეფექტური პრეპარატი. ინგლისურად: gentamycin. რუსულად: гентамицин.

გენური ინჟინერია (ბერძნ. genos დაბადება, წარმოშობა, ინგლ. enginery მექანიკური მოწყობილობა, მანქანები) – გულისხმობს ცალკეული გენების მიღებას და მათ შეყვანას სხვა უჯრედების, ორგანიზმების გენომებში, უკანასკნელთა ფენოტიპის შეცვლის მიზნით. ახლო მომავალში გენური ინჟინერია დიდ წარმატებებს მიაღწევს მემკვიდრული დაავადებების ლიკვიდაციის საქმეში. ინგლისურად: gene engineering. რუსულად: генная инженерия.

გენციანვიოლეტი – იის-

ფერი ფუძე საღებავია. იყენებენ ბაქტერიების შესაღებად, როგორც ანტისეპტიკს პიოდერმატოზებისას და ა.შ. ინგლისურად: gencianviolet. რუსულად: генцианвиолет.

გზარი (genus) – ერთ-ერთი ძირითადი ტაქსონომიური ერთეული, რომელიც აერთიანებს მონათესავე სახეობებს. ინგლისურად: genus. რუსულად: род.

გზარნარის სხეულები – ჩუტყვავილას და ძროხის ყვავილის დროს ეპითელურ უჯრედებში გამოვლენილი ციტოპლაზმური აციდოფილური სხეულაკები. აღმოაჩინა ჯ. გვარნერიმ 1893 წელს. ინგლისურად: Guarneri bodies. რუსულად: тельца Гварнери.

გიგანტური უჯრედები – 3,4 და მეტი ბირთვისაგან შემდგარი უჯრედები. ზოგიერთ დაავადებას (უფრო ხშირად, ინფექციურ დაავადებებს) ახასიათებს პათოგნომური გიგანტური უჯრედები: ლანგჰანსის, ფინკელდეი-უორტინის, შტერნბერგ-რიდის და ა.შ. ზოგიერთი ტიპის გიგანტურ უჯრედს აქვს მხოლოდ ერთი ბირთვი, სამაგიეროდ – დიდი მოცულობის ციტოპლაზმა. ინგლისურად: giant cells. რუსულად: гигантские клетки.

გიმზას მითოდით უკლებვა – უმარტივესების, სხვადასხვა ტიპის ცხოველური უჯრედების, აგრეთვე ზოგიერთი ბაქტერიის შედგების რთული მეთოდა.

სადებაუი შედგება ეოზინისაგან, მეთილენის ღურჯისა და აზურისაგან, რომლებიც იხსნებიან მეთანოლში ანდა მეთანოლის ნარევიში გლიცერინთან. მეთოდი მოწოდებულია გერმანელი გ. გიმზას მიერ. ინგლისურად: Gimsa painting method. რუსულად: окраска по Гимза.

გლიკოგენი (ბერძნ. glykys ტკბილი, gennaos წარმოეუბ) – პოლისაქარიდი, ცხოველური სახამებელი, სამარაგო ნახშირწყალი. ორგანიზმში წარმოიქმნება მონოსაქარიდ გლუკოზისაგან და მარაგდება ღვიძლსა და კუნთებში. გლიკოგენი წარმოადგენს ენერგეტიკული ცელის ძირითად კომპონენტს. ინგლისურად: glycogen. რუსულად: ГЛИКОГЕН.

გლიკოზიდი (ბერძნ. glykys ტკბილი) – მონო- და ოლიგო-საქარიდების ციკლური ფორმების კონდენსაციის პროდუქტები სხვადასხვა სპირტებთან, ფენოლებთან, ამინებთან და სხვ. გლიკოზიდებს მიეკუთვნება მედიცინაში გამოყენებული მრავალი ფიზიოლოგიურად აქტიური ნივთიერება (გულის გლიკოზიდები, სოგიერთი ანტიბიოტიკი, საპონინები და ალკალიოიდები). ინგლისურად: glycosides. რუსულად: ГЛИКОЗИДЫ.

გლიკოლიზი (ბერძნ. glykys ტკბილი, lysis დაშლა) – ნახშირწყლების (უმთაერესად, გლუკოზის) ანაერობული ფერმენტაციის გზით დაშლის პროცესი.

გლიკოლიზის საბოლოო პროდუქტია რძის მჟავა. გლიკოლიზის პროცესის შედეგად გამოთავისუფლებული ენერგია გამოიყენება უჯრედების ცხოველქმედებისათვის. გლიკოლიზი მჭიდროდაა დაკავშირებული სუნთქვასთან და დუდილთან. ინგლისურად: glycolysis. რუსულად: ГЛИКОЛИЗ.

გლიკოპექტიდები – წარმოადგენენ მსხვილ მოლეკულებს, რომლებიც ძნელად გადიან გრამ-უარყოფითი ბაქტერიების უჯრედის კედლის ფორებში. აქედან გამომდინარე, მათი მოქმედების სპექტრი შემოსახლურულია გრამ-დადებითი ბაქტერიებით. წარმომადგენლებია ვანკომიცინი და ტეიკოპლანინი. ინგლისურად: glycopeptides. რუსულად: ГЛИКОПЕПТИДЫ.

გნოტობიოლოგია (ბერძ. gnotos, bios სიცოცხლე, logos მოღერება) – ექსპერიმენტული ბიოლოგიის, მედიცინის, ვეტერინარიის დარგი, რომელიც შეისწავლის სტერილური ცხოველების მიღებისა და გაზრდის საკითხებს. ასეთი ცხოველები საშუალებას იძლევიან განსახლვრულ იქნეს მიკრობებისა და მაკროორგანიზმების ურთიერთობის ფორმები და მექანიზმები. ინგლისურად: gnotobiology. რუსულად: ГНОТОБИОЛОГИЯ.

გოგირდბაქტერიები – ბაქტერიები, რომლებიც გოგირდწყალბადს ჟანგავენ გოგირდმუ-

ვამდე. ინგლისურად: sulphate-bacteria. რუსულად: серобактерии.

ბოლჯის აპარატი – უჯრედის ორგანოიდი, რომელიც შედგება ორმაგი მემბრანების წყებისაგან, რომელთა შორის ლოკალიზებულია ცისტერნები, ხოლო ორგანოიდის პერიფერიაზე, სხვადასხვა ზომის ვაკუოლების მცირე რაოდენობა. უფრო ხშირად განლაგებულია ბირთვის სიახლოვეს. მონაწილეობს სეკრეტორულ პროცესებში. პირველად აღწერა იტალიელმა პისტოლოგმა კ. გოლჯიმ 1898 წელს. სინონიმები: გოლჯის კომპლექსი, ფირფიტოვანი კომპლექსი. ინგლისურად: apparatus of Golgi. რუსულად: аппарат Гольджи.

ბონის ბირბ – Mycobacterium tuberculosis-ით პირველადი ინფიცირება. ხასიათდება პირველადი კომპლექსის წარმოქმნით, რომელიც შედგება მცირე ზომის კერისაგან და პარატრაქეული და ფილტვის ფესვში არსებული ლიმფური კვანძებისაგან. შემდგომში ადგილი აქვს აღნიშნული კერის კალცინაციას და მის დაფარვას შემაერთებელქსოვილოვანი კაფსულით. პირველად აღმოაჩინა ჩეხმა მეცნიერმა ა.გონმა. ინგლისურად: Gohn's source. რუსულად: очаг Гона.

ბონოკოკები (ბერძნ. gonos თესლი, kokkos მარცვალი) – ყავის მარცვლის ფორმის, წყვილებად განლაგებული, გრამ-

უარყოფითი, უსპორო, აერობული ბაქტერიები, რომლებიც ადამიანში იწვევენ ჩირქოვან ანთებებს – გონორეას და ბლენორეას. აღმოაჩინა გერმანელმა მეცნიერმა ანეისერმა 1879 წელს. ინგლისურად: gonococci. რუსულად: гонококки.

ბონორეა (ბერძნ. gonos თესლი, rheo მოვედინები) – იგივე სუსუნატი. Neisseria gonorrhoeae-ით გამოწვეული ვენერული დაავადებაა, რომლის დროსაც ძირითადად ზიანდება შარდ-სასქესო სისტემის ლორწოვანი გარსი. არასწორი მკურნალობისა და ექიმის დანიშნულების დარღვევის შემთხვევაში, დაავადებამ შეიძლება ქრონიკული ხასიათი მიიღოს და გამოიწვიოს უნაყოფობა. ინგლისურად: gonorrhoea. რუსულად: гонорея.

ბრამის მეთოდი – ბაქტერიების შეღებვის მეთოდი, რომელიც მოწოდებულია დანიელი ბაქტერიოლოგის, კ.გრამის (1853-1938) მიერ. ამ მეთოდის საშუალებით ბაქტერიები იყოფიან გრამ-დადებითებად და გრამ-უარყოფითებად. გრამ-დადებითებს მიეკუთვნება ბაქტერიების 80 გვარზე მეტი, ხოლო გრამ-უარყოფითებს – 180-ზე მეტი. ინგლისურად: Gram's method. რუსულად: метод Грама.

ბრამიციდინი (Gramicidin) – Bacillus brevis-ის მიერ პროდუცირებული პოლიპეპტიდური ანტიბიოტიკი. გამოიყენებენ

ბაქტერიოსტატიკების როლში გრამ-დადებითი კოკების და ბაცილების საწინააღმდეგოდ. ინგლისურად: *gramicidin*. რუსულად: *граммицидин*.

ბრანულა (ლათ. *granulum* მარცვალი, ბერძნ. *oma* სიმსივნე) – ანთების კერა, რომელიც განპირობებულია შემადერთებელი ქსოვილის ინტენსიური პროლიფერაციით. აღინიშნება მაკროფაგების, სოფჯერ კილიფოციტების და პლაზმური უჯრედების დაგროვება. დამახასიათებელია პოლიკარიოციტების (იხ.) წარმოქმნაც. უფრო ხშირად ვითარდება ინფექციური დაავადებების (ტუბერკულოზის, ათაშანგის, კუთრის, ბრუცელაზის, ტულარემიის, აქტინომიკოზის), კოლაგენური დაავადებების (მაგ., რევმატიზმის) დროს და ორგანიზმში უცხო სხეულის მოხვედრისას. აქვს მკერძივი კვანძის კონსისტენცია. ინგლისურად: *granuloma*. რუსულად: *гранулема*.

ბრაზის ვირუსი – გერმანელი აკრაფის მიერ 1955 წელს გამოყოფილი რნმ-ს შემცველი ვირუსი, რომელიც ახალდაბადებულ თაგვებში იწვევს მიელოიდური ლეიკემიის განვითარებას. ინგლისურად: *Graffi virus*. რუსულად: *вирус Граффи*.

ბრიშპოფულვინი – ობის სოკო *Penicillium griseofulvum*-ის მიერ პროდუცირებული ანტიბიოტიკია, რომელიც ფუნგიო-

სტატიკურად მოქმედებს *Trichophyton*-ის, *Microsporum*-ის და *Epidermophyton*-ის გვარების სოკოების მიმართ. იგი არაეფექტურია საფუარისმაგვარი სოკოებისა და ბაქტერიებისადმი. სოკოს საწინააღმდეგო აქტიურობის მექანიზმი მდგომარეობს მიკრომილაკების ორგანიზაციის დარღვევაში. ინგლისურად: *griseofulvine*. რუსულად: *гризеофульвин*.

ბრიში (ყრანგ. *gripper* დაჭერა) – ძლიერ გადამდები ვირუსული ეტიოლოგიის დაავადება. ხშირად თან ერთვის გართულებები (ფილტვების ანთება, მენინგოენცეფალიტი და სხვა). დაავადება ჯანმრთელ ადამიანს გადაეცემა ჰაერ-წვეთოვანი გზით. ინგლისურად: *grippe*; *flu*. რუსულად: *грипп*.

ბრიშის ვირუსი – მიეკუთვნება *Orthomyxoviridae*-ს ოჯახს. რნმ-ს შემცველი ვირუსია, რომლის სამიზნეა ლორწოვანი გარსები და ეპითელური უჯრედები. გრიპის ვირუსი ხშირად იცვლის თავის ანტიგენურ თვისებებს, რის გამოც სპეციფიკური იმუნიზაციის გამოყენება გართულებულია. იხ. ორთომიქსოვირუსები. ინგლისურად: *grippe virus*. რუსულად: *вирус гриппа*.

ბროსის ვირუსი – გერმანელი ლ. გროსის მიერ 1951 წელს ახალდაბადებული თაგვებიდან დასხივების მეშვეობით გამოყოფილი რნმ-ს შემცველი ვირუსი,

რომელიც ახალდაბადებულ თავ-
 ვებში იწვევს ლიმფოიდური
 ტიპის ლეიკემიის განვითარებას.
 ინგლისურად: Gross virus. რუსუ-
 ლად: вирус Гросса.

ბსი („განსაკუთრებით საშიში
 ინფექციების“ აბრევიატურა) –
 ადამიანის მწვავე გადაამდები
 დაავადებების ჯგუფი, რომელთ-
 აც ახასიათებთ: 1. სწრაფი გავ-
 რცელება მოსახლეობაში. 2.
 მძიმე კლინიკური მიმდინარეობა
 და მაღალი ლეტალობა. გსი-ს
 ჯგუფში შესულია: 1. შავი ჭირი,
 ქოლერა, ყვითელი ცხელება,
 ნატურალური ყვავილი (ითე-
 ლება ლიკვიდირებულად). ესენია
 ე.წ. კონვენციური (საკარანტინო)
 დაავადებები. 2. პარტახტიანი და
 შებრუნებითი ტიფები, გრიპი,
 პოლიომიელიტი, მალარია. 3.
 შიდსი, ჯიღებსი, ქოთაო, მელი-
 თიდოზი, ტულარემია, ბრუცე-
 ლოზი, ირნითოზი, არბოვირუს-
 სული ინფექციები, ბოტულიზმი,
 პისტოპლაზმოზი, ბლასტომიკო-
 სები. ინგლისურად: PDI (particu-
 larly dangerous infections): რუსუ-
 ლად: ООИ (особо опасные ин-
 фекции).

ბუანარითოს ვირუსი – არე-
 ნავირუსების ოჯახის წარმომად-
 გენელია. იწვევს ე.წ. ვენესუე-
 ლურ ჰემორაგიულ ცხელებას.
 ინგლისურად: Guanarito virus.
 რუსულად: вирус Гуанарито.

ბუშპბი (ბერძნ. kommi) – იგივე
 სიფილომები. ინფექციური გრან-
 ულომები, რომლებიც გვხვდება

სხედასხვა ქსოვილებსა და ორ-
 განობებში სიფილისით დაავადე-
 ბის მესამე პერიოდში. შეიძლება
 წარმოდგენილი იყოს ერთეული
 სახით ან დიფუზურად. ინგლი-
 სურად: gumma. რუსულად: гум-
 ма.

G ჰეპატიტის ვირუსი – ამ
 ვირუსის (HGV) ტაქსონომიური
 მდგომარეობა აქამდე გარკვეუ-
 ლი არ არის. პირობითად მას
 აკუთვნებენ Flaviviridae-ს ოჯახს.
 შეიცავს ერთჯაჭვიან რნმ-ს. ვი-
 რიონის დიამეტრი 55-65 ნმ-ია.
 ზოგიერთი ვარაუდით, G ჰეპატი-
 ტის გამომწვევე წარმოადგენს
 დეფექტურ ვირუსს და მისი რე-
 პროდუქციისათვის აუცილებე-
 ლია C ჰეპატიტის ვირუსის არ-
 სებობა. რისკის განსაკუთრებულ
 ჯგუფს შეადგენენ ნარკომანები.
 ვირუსი გადაეცემა სქესობრივად.
 უმრავლეს შემთხვევებში G ჰეპა-
 ტიტი მიმდინარეობს ე.წ. მიქსტ-
 ინფექციის სახით ვირუსული
 ეტიოლოგიის C ჰეპატიტთან. ინგ-
 ლისურად: hepatitis G virus. რუსუ-
 ლად: вирус G гепатита.

დ

**დაავადების განვითარების
 პერიოდი** – განასხვავებენ სიმპ-
 ტომების გაძლიერების სტადიას
 (incrementum), დაავადების გა-
 ფურსქენას (acme) და სიმპტომ-
 ების თანდათანობით შესუსტე-
 ბას და გაქრობას (decrementum).
 ინგლისურად: period of disea...

development. რუსულად: период развития болезни.

დამხმარე ვირუსები (ლათ. virus მხამი) – ვირუსები, რომელთა გენომი შეიცავს სატელიტი-ვირუსების გამრავლებისათვის აუცილებელ ინფორმაციას. ინგლისურად: helper virusus. რუსულად: вирусы-помощники.

დასავლეთ ნილოსის ცხელების ვირუსი (ლათ. virus მხამი) – ფლავივირუსების ოჯახის ფლავივირუსის გვარის წარმომადგენელია. დაავადება გავრცელებულია აფრიკის, აზიის და ევროპის სოკიერთ ქვეყანაში. ვირუსის რეზერვუარია გარეული და შინაური ფრინველები, მღრღნელები, ღამურები, კოლოები და ტკიპები. ვირუსის გადაცემის მექანიზმი ტრანსმისიულია, ხოლო გადამტანია Culex-ის გვარის კოლოები, აგრეთვე არგასისებრი და იქსოდისებრი ტკიპები. მძიმე შემთხვევებს თან ახლავს მენინგიტის და ენცეფალიტის განვითარება. სპეციფიკური მკურნალობის და პროფილაქტიკის საშუალებები შემუშავებული არ არის. ინგლისურად: West Nile fever virus. რუსულად: вирус лихорадки Западного Нила.

დასაქონსმარებელი საკვები ნივთი – თრგუნავს საპროფიტების ზრდა-განვითარებას და ხელს უწყობს პათოგენების ცხოველქმედებას. ამ მიზნით ხშირად იყენებენ გლიცერინის კონსერვანტს $LiCl_2$ -თან, ნატრიუმის

ციტრატის და ნატრიუმის დეოქსიქოლატის ხსნარს (ბენგსანგელიოტის ნიადაგი). ინგლისურად: conserving nutritious media. რუსულად: консервирующие питательные среды.

დაუმთავრებელი ფაგოციტოზი (ბერძნ. phago ვკამ, ვშთან-თქაე, kytos უჯრედი) – ფაგოციტისა და შთანთქმულ მიკროორგანიზმს შორის პარიტეტული ურთიერთობა. მდგომარეობა, როდესაც ფაგოციტი ვერ ინელებს მიკროორგანიზმს და ეს უკანასკნელი ინარჩუნებს სიცოცხლისუნარიანობას. ინგლისურად: imperfect phagocytosis. რუსულად: незавершенный фагоцитоз.

დასოცილი ვაკცინები (ლათ. vacca ძროხა, vaccinus ძროხისა) – მოიცავს ფიზიკური და ქიმიური მეთოდებით დახოცილ პათოლოგიურ ბაქტერიებს ან ვირუსებს, ანდა პათოგენური მიკრობებიდან გამოყოფილ კომპლექსებს. ასეთ ვაკცინებს არ ძალუძთ გამოიწვიონ შესატყვისი დაავადება, სამაგიეროდ შენარჩუნებული აქვთ იმუნოგენური თვისებები. მიკრობების ინაქტივაციისათვის იყენებენ ფორმალდეჰიდს, სპირტს, ფენოლს, მაღალ ტემპერატურას, UV-სხივებს, მაიონებელ რადიაციას. ინგლისურად: killed vaccines. რუსულად: убитые вакцины.

დუზინტიმისიპაცია (ფრანგ. des მოსპობა, მოშორება, in ში,

ბერძნ. toxikon შხამი) – ორგანიზმში შხამიან ნივთიერებათა გაუვნებლობის პროცესი. ინგლისურად: desintoxication. რუსულად: дезинтоксикация.

დეზინფექტანტები (ფრანგ. des მოსპობა, მოშორება, ლათ. infectio დასენიანება) – პათოგენური მიკროორგანიზმების გასანადგურებლად განკუთვნილი ქიმიური ნივთიერებები. ინგლისურად: desinfectants. რუსულად: дезинфектанты.

დეზინფექტანტების მინიმალური ბაქტერიციდიული კონცენტრაცია – დეზინფექტანტების მინიმალური კონცენტრაცია, რომელიც იწვევს ბაქტერიების სტანდარტული ტესტ-შტამების სრულ დაღუპვას. ინგლისურად: desinfectants minimal bactericidal concentration. რუსულად: минимальная бактерицидная концентрация дезинфектантов.

დეზინფექცია (ფრანგ. des მოსპობა, მოშორება, ლათ. infectio დასენიანება) – გარემოში პათოგენური მიკროორგანიზმების მოსასპობად მიმართული ღონისძიებათა კომპლექსი. ინგლისურად: desinfection. რუსულად: дезинфекция.

დეზოდორაცია (ფრანგ. des უარყოფა, მოსპობა, ლათ. odoratio სუნი) – მიკროორგანიზმების მოქმედებით გამომწვეული ორგანული ნივთიერებების (ექსკრემენტების, საკვები პროდუქტების, გვამის და სხვა) ღპობის შედე-

გად წარმოქმნილი მერაღლი აირების ხელშეწყობი მოსპობა. ინგლისურად: desodorization. რუსულად: дезодорация.

დეზოქსირიბოვირუსები

დნმ-გენომიანი ვირუსები. ინგლისურად: deoxiriboviruses. რუსულად: дезоксирибoвирусы.

დეზოქსირიბონუკლეოტიდული მუცხა (დნმ) – ნუკლეინის მუცხების ერთ-ერთი ტიპი, რომელსაც უნივერსალური გაერკველება აქვს ცოცხალ სამყაროში. იგი შედგება ნუკლეოტიდებისაგან, რომელთა შემადგენლობაში შედის აზოტოვანი ფუძეები: ადენინი, გუანინი, ციტოსინი და ურაცილი, ნახშირწყალდიდოქსირიბოზა, აგრეთვე ფოსფორის მუცხას ნაშთი. დნმ თამაშობს უმნიშვნელოვანეს როლს გენეტიკური ინფორმაციის შენახვასა და რეალიზაციაში. დნმ-ის სტრუქტურა, მისი შენების სპეციფიკა პირველად, 1953 წელს დაადგინეს ფკრიკმა და ჯ.უოტსონმა. ინგლისურად: deoxiribonucleic acid (DNA). რუსულად: дезоксирибонуклеиновая кислота (ДНК).

დეიტერომიცეტი – უსრული სოკოები, ანამორფული სოკოები და ა.შ. აქვთ სეპტირებული მიცელიუმი, მრავლდებიან მხოლოდ უსქესო გზით, სახელდობრ, უსქესო სპორების – კონიდიების ფორმირების შედეგად. დეიტერომიცეტებს ეკუთვნის უსრული საფუარები

(საფუარისმაგვარი სოკოები) – მაგ., *Candida*-ს გეარის ზოგიერთი სოკო, რომლებიც აზიანებენ კანს, ლორწოვან გარსებს და შინაგან ორგანოებს (კანდიდაოზი). აქვთ ოვალური ფორმა, 2-5 მკმ დიამეტრი, იყოფიან დაკვირტვით, წარმოქმნიან ძეწკვისნაირ ფსევდოჰიფებს (ფსევდოჰიციელიუმს). ამ სოკოებს ნამდვილი საფუარებისაგან განსხვავებით, საფუარებისმაგვარებს უწოდებენ. *Candida albicans*-ისათვის დამახასიათებელია ე.წ. ქლამიდოსპორების განვითარება. ინგლისურად: *deiteromycetes*. რუსულად: *дейтеромицеты*.

დეკანტაცია (ფრანგ. *decanter* გადაწურვა) – ბიომასის (იხ.) განცალკევება კულტურალურ სითხეში. სითხის გადაწურვა, გადაქცევა ნალექიდან. ინგლისურად: *decantation*. რუსულად: *декантация*.

დელეცია (ლათ. *deletio* უკმარისობა) – ქრომოსომების სტრუქტურული აბერაციის ერთერთი ფორმა, როდესაც ქრომოსომას აკლია ერთ-ერთი შუა სეგმენტი. ინგლისურად: *deletion*. რუსულად: *делеция*.

დემენცია (ლათ. *de* გამოყოფა, გამოცალკევება, *mens* ჭკუა, გონება) – თავის ტვინის დაავადების შედეგად განვითარებული პათოლოგია, რომელიც ხასიათდება ჭკუასუსტობით და მეხსიერების დაკარგვით. ინგლისურად: *dementia*. რუსულად: *деменция*.

დემიელინოზაცია (ლათ. *de* გამოყოფა, გამოცალკევება, ბერძნ. *myelos* ძვლის ტვინი) – ნერვული ბოჭკოების მიელინისაგან (იხ. მიელინი) გამოთავისუფლება (მიელინის ლიზისი). ადგილი აქვს სხვადასხვა ნეიროტროპული მოქმედების აგენტების (ვირუსი, ტოქსინი) გავლენით. იწვევს ცენტრალური ნერვული სისტემის პროგრესირებადი დაავადებების (გაფანტული სკლეროზი, ალცჰეიმერის დაავადება და სხვა) განვითარებას. ინგლისურად: *demyelination*. რუსულად: *демиелинизация*.

დენგუს ცხელების ვირუსი – ვირუსი გამოყოფილ იქნა 1944 წელს ა.სებინის მიერ. ცნობილია ამ ვირუსის 4 ანტიგენური ვარიანტი. ვირუსის და დაავადების სახელწოდება წარმოდგება ინგლისური სიტყვა *dandy*-ს (ფრანტი, კოხტაობის მოყვარული) დამახინჯებული ვარიანტიდან. რნმ-ს შემცველი ვირუსია, ვაზოტროპული, რეპროდუცირდება ღვიძლში, ძვლის ტვინში, შემაერთებელ ქსოვილებში, კუნთებში და ცენტრალური ნერვული სისტემის უჯრედებში. ვირუსი ადამიანს გადაეცემა *Aedes*-ის გეარის კოლოებით, კერძოდ, *Aedes niveus*-ით. ინგლისურად: *dengue fever virus*. რუსულად: *вирус лихорадки денге*.

დენდრიტული უჯრედები (ბერძნ. *dendron* ხე) – ძვლის ტვი-

ნის მორჩებიანი უჯრედები, რომლებიც ლოკალიზებულნი არიან ლიმფოიდურ ორგანოებსა და ბარიერულ ქსოვილებში. ზედაპირზე აქვთ II კლასის მთავარი ჰისტოშეთავსების კომპლექსი და თანამასტიმულირებელი ფაქტორები (CD 40, 80, 86). ენდოციტოზის საშუალებით შეუძლიათ შთანთქან, გადაამუშაონ (პროცესინგი) და წარუდგინონ ანტიგენი T-კელერებს (პრეზენტაცია). ყველაზე უფრო აქტიური ანტიგენ-პრეზენტირებადი უჯრედებია. ინგლისურად: dendritic cells. რუსულად: дендритические клетки.

დეპროტეინიზაცია (ლათ. de გამოყოფა, გამოცალკეება, ბერძნ. protos პირველს, უმთავრესი) – ტერმინს იყენებენ ვირუსოლოგიაში, ვირუსული ინფექციის ერთ-ერთი სტადიის აღსანიშნავად. მდგომარეობს ვირუსის გათავისუფლებაში კაფსიდისა და სუპერკაფსიდისაგან სამიზნე-უჯრედის პროტეაზების მეშვეობით. ინგლისურად: deproteinisation. რუსულად: депротенизация.

დერატიზაცია (ლათ. de გამოყოფა, გამოცალკეება, rattus ვირთაგვა) – ღონისძიებათა კომპლექსი, რომლის დროსაც ხორციელდება მავნე მდრღნელების განადგურება სპეციალური საშუალებებით (ხაფანგებით, შხამებით და სხვა). ინგლისურად: deratisation. რუსულად: дерати-

зация.

დერივატი (ლათ. derivatus გადაყვანილი, გადაგდებული) – სხვა ორგანული შენაერთებისაგან წარმოქმნილი ორგანული შენაერთი. მაგ., ნიტრობენზოლი ბენზოლის დერივატია. ინგლისურად: derivative. რუსულად: дериват.

დერმაბაქტერი (Dermabacter) – ასპოროგენური, უმოძრაო, ფაკულტატურ-ანაერობული, ქემოორგანოტროფული, გრამ-დადებითი ბაქტერიებია, რომელთა ზომებია 1-1,2 X 0,5-0,6 მკმ. უჯრედის კედელში ლოკალიზებულია დიამინოპიმელინის მჟავა. აფერმენტებენ გლუკოზას და სხვა ნახშირწყლებს მჟავის წარმოქმნით. ერთადერთი სახეობაა D.hominis. ინგლისურად: dermabacter. რუსულად: дермабактер.

დერმატომიკოზები (ბერძნ. derma კანი, myces სოკო, osis მდგომარეობა) – კანის სოკოვანი დაავადებების საერთო სახელწოდება. ინგლისურად: dermatomycoses. რუსულად: дерматомикозы.

დერმატომიცეტი (ბერძნ. derma კანი, mykes სოკო) – ადამიანის კანის ობლიგატურ-პათოგენური სოკოებია, რომლებიც იწვევენ დერმატომიკოზებს: ეპიდერმოფიტიას, მიკროსპორიას, ტრიქოფიტიას. დერმატომიცეტების მიცელიუმი სეპტირებულია. კარგად იზრდებიან საბუროს აგარზე (იხ.). ინგლისურად:

dermatomycetes. რუსულად: дерматомицеты.

დესკვაამაცია (ფრანგ. des მოსპობა, მოშორება, squama ქერცლი) – კანის აქერცვლა. უჯრედების აქერცვლა კანის ზედაპირიდან და ლორწოვანი გარსიდან. ამ ტერმინს იყენებენ ქსოვილთა კულტურაში უჯრედების მინიდან ჩამოფცქენის აღსანიშნავად. ინგლისურად: desquamation. რუსულად: десквамация.

დეტერბენტები (ლათ. detergeo ეშლი, ვასუფთაებ) – სინთეზური, ზედაპირულად აქტიური ნივთიერებები, რომლებიც გამოიყენება წარმოებაში როგორც სარეცხი საშუალება და ემულგატორი. წყალსატევების ერთ-ერთი ძირითადი დამაბინძურებელია, რადგანაც მიკროორგანიზმები მას ძალზე ძნელად შლიან. ზოგიერთ დეტერგენტს გააჩნია პათოგენური მოქმედების უნარი ორგანიზმზე. ინგლისურად: detergents. რუსულად: детергенты.

დეტერმინანტი (ლათ. determinatio განსაზღვრა, შემოფარგვლა) – რაიმეს განმსაზღვრელი, გადამწყვეტი ფაქტორი. ინგლისურად: determinant. რუსულად: детерминант.

დეტოქსიკაცია (ფრანგ. des მოსპობა, მოშორება, ბერძნ. toxikon შხამი) – ფერმენტული პროცესები, რომლებიც აქვეითებენ რომელიმე ნივთიერების

ტოქსიკურ თვისებებს. ინგლისურად: detoxication. რუსულად: детоксикация.

დეტრიტი (ლათ. detritus გასრესილი, დაფხენილი) – 1. ქსოვილთა და უჯრედთა დაშლის პროდუქტი. 2. ნატურალური ყვავილის ასაცრელი პრეპარატი. 3. წყალში შეტივტივებული ან ფსკერზე არსებული ნარჩენების მასა, რომელიც წყლის ბინადრების საკვებს წარმოადგენს. ინგლისურად: detritus. რუსულად: детрит.

დეფენზინები (ინგლ. defence დაცვა) – დაბალი მოლეკულური წონის ანტიმიკრობული კათიონური ცილების ჯგუფი. ინგლისურად: defensines. რუსულად: дефензины.

დეფექტური ვირუსები (ლათ. defectus ნაკლი) – იგივე ვირუსი-სატელიტები. ვირუსები, რომელთაც არა აქვთ სრული გენეტიკური ინფორმაცია თვითწარმოქმნისათვის. მათი გამრავლება ხდება ე.წ. დამხმარე-ვირუსების მეშვეობით. ინგლისურად: defective viruses. რუსულად: дефектные вирусы.

დიაგნოზი (ბერძნ. diagnosis ამოცნობა, განსაზღვრა) – ავადმყოფის მრავალმხრივ გამოკვლევებზე დაფუძნებული საექიმო დასკვნა. ინგლისურად: diagnosis. რუსულად: диагноз.

დიაგნოსტიკა (ბერძნ. diagnosis ამოცნობა, განსაზღვრა) – მედიცინის დარგი, რომელიც

სწავლობს დაავადებების სიმპტომებს, აგრეთვე იმ მეთოდებსა და პრინციპებს, რომლებზე დაყრდნობითაც ისმება დიაგნოზი. ინგლისურად: diagnostics. რუსულად: диагностика.

დიამინოპირიმიდინები – პირიმიდინის სინთეზური წარმოებულებია. სამედიცინო პრაქტიკაში იყენებენ ტრიმეტოპრიმს და პირიმეტამინს. დადგენილია მათი მაინჰიბირებელი გავლენა დნმ-ს სინთეზზე, რაც განპირობებულია ფოლის მუეას სინთეზის დარღვევით. ინგლისურად: diaminopyrimidines. რუსულად: диаминопиримидины.

დიპაუზა (ბერძნ. dia ში, pausis შეჩერება) – მწერის განვითარების დროებითი შეჩერება ჩანასახის, მატლის ან ჭუპრის სტადიაზე. ინგლისურად: diapause. რუსულად: диапауза.

დიარეა (ბერძნ. diarrheo ვიცლები, ვიღერები) – იგივე ფაღარათი. ძლიერ ხშირი, მეტნაკლებად თხიერი განავლის გამოყოფა გაძლიერებული პერისტალტიკის შედეგად. ინგლისურად: diarrhea. რუსულად: диарея.

დიდანოზინი (Didanozine) – ანტივირუსული პრეპარატი, ზაღციტამინის ახლო ანალოგი, ნაკლები ტოქსიკურობის მქონე. ინგლისურად: didanozine. რუსულად: диданозин.

დიდი ბრანულური ლიმფოციტი – პატარა ლიმფოციტთან (იხ.) შედარებით, ამ უჯრედში

მეტია ციტოპლაზმის ხვედრითი წილი ანუ ბირთულ-ციტოპლაზმური დამოკიდებულება. ციტოპლაზმა დიდი რაოდენობით შეიცავს გრანულებს. ინგლისურად: large granular lymphocyte. რუსულად: большой гранулярный лимфоцит.

დივაკცინა (ბერძნ. dis ორი, ლათ. vacca ძროხა, ძროხისა) – ორი ვაქცინისაგან შემდგარი კომბინაცია, რომლითაც შეიძლება ორი სხვადასხვა დაავადების საწინააღმდეგო აკრა. ინგლისურად: divaccine. რუსულად: дивакцина.

დიზენტერია (ბერძნ. dys მოშლა, გადახრა, enteron ნაწლავი) – იგივე შიგელოზი. მწვავე ინფექციური (ბაქტერიული ან ამებოიდური) დაავადება, რომელსაც ახასიათებს მსხვილი ნაწლავის ანთება, ხანმოკლე ცხელება და ზოგადი ინტოქსიკაცია. ინფექციის წყაროა დაავადებული ადამიანი ან რეკონვალესცენტი. ინგლისურად: dysentery. რუსულად: дизентерия.

დიზენტერიული ენტამეა (Entamoeba histolytica) – უმარტივესების ტიპის ფესვფეხიანთა კლასის წარმომადგენელია, რომელიც პარაზიტობს მსხვილ ნაწლავში და იწვევს წყლულების განენას და ქსოვილის ღიზისს. ახასიათებს ექსტრანაწლავური პათოლოგიური კერების განენა (ღვიძლში, ფილტვებში და სხვა). ადამიანის დაავადება ხდება

ვისტების საშუალებით, რომლებიც თავის სიცოცხლისუნარიანობას ორგანიზმის გარეთაც ინარჩუნებენ. ინგლისურად: dysenteric entameba. რუსულად: Дизентерийная энтамеба.

დიფუნქციონირი (ლათ. disjunctio განცალკევება) – სხედასხვა ნივთიერებების (ნუკლეინის მჟავების, ცილების და სხვა) სინთეზის უჯრედის სხედასხვა სტრუქტურებზე. ინგლისურად: disjunctive. რუსულად: Дизъюнктивный.

დიქის სინჯი – კანქვეშა ტესტი *Streptococcus pyogenes*-ის ურითროციტური ტოქსინის საწინააღმდეგო ანტისხეულების დასადგენად. დადებითი სინჯი მიუთითებს ადამიანის მგრძობილობაზე ქენტრუშისადმი, ხოლო უარყოფითი – იმუნიტეტის არსებობაზე. ინგლისურად: Dick's test. რუსულად: проба Дика.

დიმორფიზმი (ბერძნ. di ორჯერ, morphe ფორმა) – ერთი და იმავე სახეობის ორგანიზმებში განსხვავებული ფორმების არსებობა. მაგ., სოკიერთი სოკოს მიცელიუმისმაგვარი ან საფუარისმაგვარი ზრდის უნარი. სოკიერთ შემთხვევაში დიმორფიზმი შეიძლება წარმოადგენდეს ადაპტაციას პარაზიტიზმისადმი. იხ. სქესობრივი დიმორფიზმი. ინგლისურად: dimorphism. რუსულად: Диморфизм.

დიოქსინი (Dioxin) – სინთე-

ზური ტოქსინი, რომელიც ზოგ შემთხვევაში იწვევს შექნილი იმუნოდეფიციტის განვითარებას. ინგლისურად: dioxine. რუსულად: ДИОКСИН.

დიპლობაქტერიები (ბერძნ. diploos ორმაგი, bakterion ჩხირი) – ჩხირების განლაგების ფორმა – წყვილებად. შეადარეთ დიპლოკოკებს. ინგლისურად: diplobacteria. რუსულად: ДИПЛОБАКТЕРИИ.

დიპლოკოკები (ბერძნ. diploos ორმაგი, kokkos მარცვალი) – სფერული, წყვილ-წყვილად განლაგებული კოკები (მაგ., გონოკოკები, მენინგოკოკები). იყოფიან ერთ სიბრტყეში და წარმოქმნიან წყვილ უჯრედებს. აქვთ ყავის მარცვლის (*Neisseria gonorrhoeae*) და ლანცეტისმაგვარი ფორმა (*Streptococcus pneumoniae*). ინგლისურად: diplococci. რუსულად: ДИПЛОКОККИ.

დისბაქტერიოზი (ბერძნ. dys მოშლა, გადახრა, bakterion ჩხირი, osis მდგომარეობა) – ადამიანის ორგანიზმში ნორმალური ბაქტერიული მიკროფლორის შეცვლა ან გაქრობა. ინგლისურად: dysbacteriosis. რუსულად: Дисбактериоз.

დისბიოზი (ბერძნ. dys მოშლა, გადახრა, bios სიცოცხლე) – ადამიანის ორგანიზმში ბაქტერიებთან ერთად ყველა სხვა ცოცხალი მიკროორგანიზმის გაქრობა. დისბიოზი უფრო ფართო ცნებაა დისბაქტერიოზთან შედარებით. ინგლისურად:

dysbiosis. რუსულად: дисбиоз.

დისპეინაცია (ლათ. disseminatio ვფანტავ, ვავრცელებ) – ინფექციური აგენტების ან სიმსივნური უჯრედების გავრცელება ორგანოსა ან მთელ ორგანიზმში სისხლისა და ლიმფის საშუალებით. დისემინაციას ჩვეულებრივ თან ერთვის პათოლოგიური პროცესის გენერალიზაცია. ინგლისურად: dissemination. რუსულად: диссеминация.

დისპეინირება (მილიარული) ტუბერკულოზი (ლათ. disseminatio ვფანტავ, ვავრცელებ, miltium ფეტვი, tuberculosis) – ხასიათდება გრანულომების (იხ.) წარმოქმნით სხვადასხვა ორგანოებში. უფრო ხშირად ადგილი აქვს იმუნოდეფიციტების შემთხვევაში. ინგლისურად: disseminate (miliary) tuberculosis. რუსულად: диссеминированный (миллиарный) туберкулез.

დისკრეტული (ლათ. discretio განცალკევება, გამოყოფა) – წყვეტილი, ცალკეული ნაწილებისაგან შემდგარი (მაგ., ვირუსის ნაწილაკი). ინგლისურად: discrete. რუსულად: дискретный.

დისპერსია (ლათ. dispersus გაფანტული) – ამა თუ იმ ორგანული ნივთიერების დაშლა, გახლეჩა მცირე შემადგენელ ნაწილებად. ინგლისურად: dispersion. რუსულად: дисперсия.

დისტალური (ლათ. distare დაშორება) – შედარებით და-

შორებული, პერიფერიული. ინგლისურად: distal. რუსულად: дистальный.

დიფთერია (ბერძნ. diphthera თხელი გარსი, აკი) – ქართულად ხუნაგი. მწვავე ინფექციური დაავადება ორგანიზმის მძიმე ინტოქსიკაციით. ახასიათებს ფიბრინოზური ნადებები სასახე, ხორხსე და ტრაქეაზე. გამომწვევია *Corynebacterium diphtheriae*. ინგლისურად: diphtheria. რუსულად: дифтерия.

დიფთერიის კორინებაქტერია (*Corynebacterium diphtheriae*) – გრამ-დადებითი ჩხირია, დამახასიათებელი ქინძისთაყისმაგვარი შემსხვილებებით ბოლოში. ჩხირი სწორი ფორმისაა ან ოდნავ მოღუნული, მომრგვალებული ბოლოებით. მისი სიგრძე 1,0-6,0 მკმ-ია, ხოლო სიგანე – 0,3-0,8 მკმ. გააჩნია ეოლუტინის (ბაბეშ-ერნსტის) მარცვლები, რომლებიც მეთილენის ლურჯით შეღებვისას იღებენ ცისფერ-მეწამულ ფერს. ბაქტერიები განლაგებულნი არიან ერთმანეთისადმი კუთხით, რომაული V-ს მსგავსად. ჩხირი გარემოცულია კაფსულით და აქვს პილუბი (ფიმბრიები), რითაც ადვილდება ადჰეზიის პროცესი. ინგლისურად: corynebacterium of diphtheria. რუსულად: дифтерийальная коринебактерия.

დიფთერიოიდი (ბერძნ. diphthera თხელი გარსი, აკი) – იგივე ფსევდოდოფთერია. 1. დიფთო-

რის მსგავსი ლოკალური ინფექცია, რომლის გამომწვევია *Corynebacterium diphtheriae*-საგან განსხვავებული მიკროორგანიზმი. იგივე ფსევდოდოფთერია. 2. *Corynebacterium diphtheriae*-ს მსგავსი მიკროორგანიზმი. ინგლისურად: diphtheroid. რუსულად: дифтероида.

დიფუზია (ლათ. diffundo ვაერ(კვლევ) – შემხებ ნივთიერებათა ურთიერთშედწევა, რაც ნაწილაკების სითბური მოძრაობითაა განპირობებული. ინგლისურად: diffusion. რუსულად: диффузия.

დიფტერია (ლათ. diffundere ვაერ(კვლევ) – ვენერული გრანულომა. *Calymmatobacterium granulomatis* (*Donovania granulomatis*)-ის მიერ გამოწვეული ქრონიკული ინფექციური დაავადება. გამომწვევი წარმოადგენს კაფსულიან, გრამ-უარყოფით, პოლიმორფულ ბაქტერიას. დონოვანოზი გავრცელებულია ტროპიკული და სუბტროპიკული სარტყელის მოსახლეობაში. გადაეცემა სქესობრივი გზით, რის გამოც მას მეხუთე ვენერულ დაავადებასაც უწოდებენ (იხ. ვენერული დაავადებები). მიკრობიოლოგიურ დიაგნოზს ადგენენ გიმზას მეთოდით შეღებილი ანათლების და ნაცხ-ანაბეჭდების მიკროსკოპირების მეშვეობით. ბაქტერიების ციტოპლაზმას ასეთ ნაცხებში მოციხფრო ფერი აქაფსკლას – ვარდისფერი.

ნანართებს კი შავი ან მუქი-ლურჯი ფერი. ინგლისურად: Donovanosis. რუსულად: Донованоз.

დონორი (ლათ. donare ჩუქება, შეწირვა) – პირი, რომელიც ნებაყოფლობით აძლევს ავადმყოფს საკუთარ ორგანოს, ქსოვილს გადასანერგად. დონორს უწოდებენ იმ დაღუპულ პირსაც, რომლის ორგანოებს იყენებენ ავადმყოფის განსაკურნავად. ინგლისურად: donor. რუსულად: донор.

დორსალური (ლათ. dorsum ზურგი) – ზურგისმხრივი, ზურგზე განლაგებული (ვენტრალურის საპირისპირო). ინგლისურად: dorsal. რუსულად: дорсаль-ный.

დრეფტი (ინგლ. drift ნელი, პასიური) – გრიპის ვირუსში დრეფტს ადგილი აქვს მუდმივად და განპირობებულია წერტილოვანი მუტაციებით გენომის იმ საიტებში, რომლებიც პასუხისმგებელი არიან ჰემაგლუტინინისა და ნეირამინიდაზას ანტიგენური დეტერმინანტების სინთეზზე და აგებულებაზე. ამის შედეგად, ვირუსების პოპულაციაში მუდმივად წარმოიქმნება ახალი სეროვარები, რომლებიც უმნიშვნელოდ განსხვავდებიან საწყისი შტამისაგან. ახალი ვარიანტები განაპირობებენ გრიპის პერიოდულ ეპიდემიებს. ინგლისურად: drift. რუსულად: дрейф.

დრუზები (ჩეხ. druze კრისტალების გროვა) – დიდი ზომის სტრუქტურებია, რომლებიც წარმოადგენენ 0,3-2 მმ ზომის გოგირდოვან გრანულებს ანუ ბოლინგერის სხეულაკებს. აქტინომიცეტების დრუზებს აქვთ მკერივი კონსისტენცია, შედგებიან მიცელიუმის აგრეგატებისაგან. დრუზების აღმოჩენა ექსუდატში ან ჩირქოვან გამონაყოფში აქტინომიკოზის ლაბორატორიული დიაგნოსტიკის ყველაზე უფრო გავრცელებული მეთოდია. ინგლისურად: druses (sulfur granules). რუსულად: **АРУЗЫ**.

დუპლიკაცია (ლათ. duplicatio გაორმაგება) – 1. ქრომოსომული აბერაციის ერთ-ერთი ფორმა, როდესაც ქრომოსომის რომელიმე უბანი გაორმაგებულია. 2. დნმ-ს გაორმაგება. ინგლისურად: duplication. რუსულად: **ДУПЛИКАЦИЯ**.

დუღილი (fermentatio) – ორგანული ნივთიერების, უმთავრესად ნახშირწყლების ანაერობული დაშლის პროცესი. ეს პროცესი მიმდინარეობს მიკროორგანიზმების მიერ გამოშვებულ ფერმენტების დახმარებით. განასხვავებენ სპირტულ დუღილს (ახორციელებენ საფუარები და სხვა სოკოები); რძემჟავა დუღილს (ახორციელებენ რძემჟავა ბაქტერიები); ჭიანჭველამჟავა დუღილს (ენტერობაქტერიები); ლიმონმჟავა დუღილს (სოკოები);

პროპიონმჟავა დუღილს (აწარმოებენ პროპიონობაქტერიები) და ა.შ. გარდა ამისა, მიკრობიოლოგიაში დუღილს იყენებენ სისტემატიკის მიზნებისათვის. ინგლისურად: fermentation. რუსულად: **брожение**.

D ჰეპატიტის ვირუსი – დელტა-ვირუსი პირველად გამოიყოფილ იქნა 1977 წელს B ჰეპატიტის ფორმით დაავადებული ავადმყოფის ჰეპატოციტების ბირთვიდან. ვირუსი აქამდე არ არის კლასიფიცირებული. ვირუსული ნაწილაკი შედგება რნმ-სა და შინაგანი ცილის – D ანტიგენისაგან. ვირუსის გარეთა გარსი შეიცავს HBs-ანტიგენს. გენომი წარმოდგენილია რნმ-ს ერთჯაჭვიანი მოლეკულით. ვირუსი დეფექტურია – არ ძალუძს ჰეპატოციტებში დამოუკიდებელი რეპლიკაციის განხორციელება. ამისათვის აუცილებელია ე.წ. დამხმარე ვირუსის თანამონაწილეობა, რომლის როლსაც თავმაშობს B ჰეპატიტის ვირუსი. ვირუსი გადაეცემა პარენტერულად და სქესობრივი გზით. ინგლისურად: hepatitis D virus. რუსულად: **вирус D гепатита**.

DLM (ლათ. dosis letalis minima) – მინიმალური სასიკვდილო დოზა: ეს არის მიკრობული უჯრედების უმცირესი რაოდენობა, რომელიც განსაზღვრული ხერხით დასენიანებისას იწვევს ამა თუ იმ სახეობის, წონის და ასაკის მგრძობიარე ცხოველების 95%-

ის დაღუპვას დროის გარკვეულ პერიოდში. ინგლისურად: minimal lethal dosis. რუსულად: минимальная летальная доза.

ბ

ბოლას ვირუსი – მიეკუთვნება ფილოვირუსების ოჯახის Ebolavirus-ის გვარს. 1976 წელს გამოიყვეს ზაირში, ებოლას რაიონის სოფელ იამბუხუში ავადმყოფის სისხლისაგან. გააჩნია 3 სეროტიპი. ადამიანში იწვევს მძიმე ინტოქსიკაციით, გამონაყარით, კანქვეშა და შინაგანი ჩაქცევებით მიმდინარე ცხელებას. საინკუბაციო პერიოდი 2-21 დღეს შეადგენს. ლეტალობა 50-88%-ს აღწევს. რეზერვუარული მასპინძლები შეიძლება იყვნენ მღრღნელები და ღამურები. ინგლისურად: Ebola virus. რუსულად: вирус Эбола.

ბგზობენსური (ბერძნ. exo გარე, გარედან, genos გვარი, წარმოშობა) – გარეშე მიზეზებით გამოწვეული. ინგლისურად: exogenic. რუსულად: экзогенный.

ბგზობენსური ინფექცია (ბერძნ. exo გარე, გარედან, genos გვარი, წარმოშობა, ლათ. infectio ეწამლაჲ, ვასენიანებ) – ასეთი ტიპის ინფექცია ვითარდება საკვებში, წყალში, ჰაერში, ნიადაგში, ავადმყოფის, რეკონვალესცენტის და მიკრობმტარებლის კამონაყოფებში არსებული პათოგენური მიკროორგანიზმებით

ადამიანის დაინფიცირების შედეგად. ინგლისურად: exogenous infection. რუსულად: экзогенная инфекция.

ბგზოტოქსინი (ბერძნ. exo გარე, გარედან, toxikon შხამი) – ზოგიერთი ბაქტერიის მიერ გარემოში გამოყოფილი ტოქსინი. ინგლისურად: exotoxin. რუსულად: экзотоксин.

ბღმბა (ბერძნ. oidema შეშუპება) – წყლის ცელის დარღვევის შედეგად ქსოვილებსა და სეროზულ სიღრუეებში წყლის, ცილებისა და ელექტროლიტების ადგილობრივი ან ზოგადი დაგროვება. ხშირად სისხლის მიმოქცევის დარღვევის შედეგია. ინგლისურად: edema. რუსულად: эдема.

ბღმარღსნიქლები (Edwardsiella) – Enterobacteriaceae-ს ოჯახის ფაკულტატურ-ანაერობული ბაქტერიების გვარია. წარმოადგენენ გრამ-უარყოფით, ასპოროგენურ, ქემოორგანოტროფულ, ფაკულტატურ-ანაერობულ ბაქტერიებს. ამ გვარის წარმომადგენლებია: E.tarda, E.hoshinae და სხვა. ბიოქიმიურად ნაკლებად აქტიურები არიან. აფერმენტებენ გლუკოზას მუაეისა და აირის წარმოქმნით, ზოგიერთი შტამი კი შლის მალტოზას. მგრძნობიარენი არიან ამინოგლიკოზიდებისა და ტეტრაციკლინების მიმართ. ინგლისურად: Edwardsiella. რუსულად: Эварасиеллы.

ბღმბქლები (Ewingella) – ჩხ-

ირისებრი, მოძრავი, ასპოროგენური, გრამ-უარყოფითი, ქემოროგანოტროფული, ფაკულტატურ-ანაერობული ბაქტერიების გვარია. ზომები: 1-1,8 X 0,6-0,7 მკმ. აფერმენტებენ გლუკოზას და სხვა ნახშირწყლებს მჟავის წარმოქმნით. ნიტრატებს ადაღებენ ნიტრიტებად. გამოყოფილია ადამიანის ნახეულიდან, ჭრილობებიდან, სისხლიდან. იპორტუნისტული ინფექციის გამომწვევებია. ტიპური სახეობაა *E. americana*. ინგლისურად: *Ewingella*. რუსულად: Эвингеллы.

მთილის სპირტი – იგივე ღვინის სპირტი, ეთანოლი. გამოიყენება ლაბორატორიული სამუშაოებისათვის, სამკურნალო პრეპარატების, ალკოჰოლური სასმელების დასამზადებლად. ინგლისურად: ethanol. რუსულად: этанол.

მთოლოგია (ბერძნ. ethos ზნე-ჩვეულება, ხასიათი, logos მოძღვრება) – მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის ცხოველთა ქცევის ბიოლოგიურ საფუძვლებს. ბოლო ხანებში განვითარდა კვლევები ადამიანის ეთოლოგიის სფეროში. მიკროორგანიზმების ეთოლოგია აქამდე არაა გამოკვლეული, თუმცა ისეთი რეაქციები, როგორებიცაა: ქემოტაქსისი, ადპეზია, მიგრაცია, ინვაზია და სხვ. შეიძლება მიეკუთვნოს ქცევით ტიპს. ინგლისურად: ethology. რუსულად: этология.

მიკენელები (Eikenella) – ადამიანის ნორმალური მიკროფლორის წარმომადგენლებია, რომელთაც გარკვეულ პირობებში ძალუძთ გამოიწვიონ სხვადასხვა ლოკალიზაციის ჩირქოვან-ანთებითი პროცესები (აბსცესები). მცირე ზომის (0,3-0,4 X 1,5-4 მკმ), გრამ-უარყოფითი ჩხირებია. ნაცხში განლაგებულნი არიან უწესრიგოდ. შოლტები არ გააჩნიათ, უმოძრაონი არიან, სპორებს არ წარმოქმნიან. სამკურნალოდ იყენებენ ტეტრაციკლინებს, ცეფალოსპორინებს, ამინოგლიკოზიდებს. ინგლისურად: *Eikenella*. რუსულად: Эйкелеллы.

მიმსის ტესტი – მოწოდებულია კანცეროგენური ნივთიერებების მუტაგენური პოტენციის დასადგენად. ამ ტესტის მეშვეობით ბაქტერიებში (მაგ., სალმონელაში) ფიქსირდება ამა თუ იმ კანცეროგენური ნივთიერებების ზემოქმედებით მუტაციის (იხ.) სიხშირის გაზრდა. ინგლისურად: Ames test. რუსულად: тест Эймса.

მკლიფსი (ინგლ. eclipse დაბნელება) – უჯრედში ვირუსის განვითარების ფარული ფაზა, როდესაც იგი არც ელექტრონული მიკროსკოპიის და არც იმუნოლოგიური მეთოდების საშუალებით არ ვლინდება. ინგლისურად: eclipse. რუსულად: эclipse.

მკომპარი (ბერძნ. oikos ადგილ-სამყოფელი, var სახესხვაობა) –

მიკროორგანიზმის რომელიმე სახეობის ვარიანტი, რომელიც ადაპტირებულია განსაზღვრულ ეკოსისტემასთან (მასპინძლის სახეობა, სტაციონარის ტიპი, საკვები პროდუქტი). ნიშანთვისებების კომპლექტით განსხვავდება სხვა ეკოსისტემებში ბინადარი მონათესავე პოპულაციებისაგან. ინგლისურად: *ecovar.* რუსულად: *эковар.*

ეკოლოგიური ტიპი – სისტემატიკურად განსხვავებული ორგანიზმების ჯგუფები, რომლებიც შეგუებულნი არიან რომელიმე გარკვეულ გარემო ფაქტორს და გააჩნიათ საერთო ნიშნები. ინგლისურად: *ecological type.* რუსულად: *экологический тип.*

ელემენტარული სხეულაკები – მიკოპლაზმების და ქლამიდიების განვითარების ერთ-ერთი სტადია. ინგლისურად: *elementary bodies.* რუსულად: *элементарные тельца.*

ელექტიური (სელექციური) სპეციზი ნიადაგი – იგულისხმება ის ნიადაგი, რომელზეც უკეთ იზრდება ესა თუ ის მიკროორგანიზმი. მას იყენებენ მასალის პირველადი დათესვისათვის ანდა სუფთა კულტურის მიღების მიზნით, დასაკონსერვებელი და გამამდიდრებელი ნიადაგებიდან გადათესვისათვის. განასხვავებენ სისხლიან და შრატთან ნიადაგებს (მაგ., კლაუბერგ II, ლეფლერის, ბორდე-

ჯანგუს ნიადაგები), აგრეთვე კვერცხიან ნიადაგებს (მაგ., ლევენშტაინ-იენსენის, პეტრანიანის, მაკოი-ჩეპინის ნიადაგები) და ა.შ. ინგლისურად: *elective nutritious medium.* რუსულად: *элективная питательная среда.*

ელექტრონობრაჰმა (ბერძნ. *elektron* ფისი, ქარვა, *gramma* ნაწერა) – ელექტრონული მიკროსკოპის საშუალებით მიღებული ულტრასტრუქტურების ნეგატივი ან ფოტოგრაფიული სურათი. ინგლისურად: *electronogram.* რუსულად: *электроннограмма.*

ელექტრონული მიკროსკოპია – ულტრასტრუქტურების (უჯრედული ორგანოიდები, ვირუსები და სხვა) შესასწავლად გამოყენებული მიკროსკოპი, რომლის სინათლის წყარო ელექტრონებია. ასეთი ტიპის მიკროსკოპებს ძალზე მაღალი გადიდება აქვთ. განასხვავებენ ტრანსმისიულ და მასკანირებელ ელექტრონულ მიკროსკოპებს. ინგლისურად: *electron microscopy.* რუსულად: *электронная микроскопия.*

ელექტროფორეზი (ბერძნ. *elektron* ფისი, ქარვა, *phoreo* ვატარებ) – მუდმივი ელექტროდუნის მოქმედების შედეგად კოლოიდური ან დისპერსიული მყარი ნაწილაკების (მათ შორის, უჯრედების) გადაადგილება თხევად ან აირისმაგვარ გარემოში მუხტის მიხედვით. ინგლისურად:

electrophoresis. რუსულად: электрoфopез.

ელმინაცია (ლათ. elimino გარეთ გამომაქვს) – მიკროორგანიზმების, უჯრედების, ქრომოსომების და ღროებითი ორგანოების გაქრობა. ინგლისურად: elimination. რუსულად: элиминация.

ელონგაცია (ლათ. e დან, longus გრძელი) – ცილის ბიოსინთეზის პროცესში – რიბოსომებზე ახლადწარმოქმნილი პოლიპეპტიდური ჯაჭვის დაგრძელება. ინგლისურად: elongation. რუსულად: элонгация.

ემპერიპოლეზი (emperipole-sis) – უჯრედის შეჭრა მეორე უჯრედის ციტოპლაზმაში (მაგ., ლიმფოციტის შეჭრა მაკროფაგში). ინგლისურად: emperipole-sis. რუსულად: эмпериполез.

ემპიემა (ბერძნ. empyema ჩირქგროვა) – ჩირქის დაგროვება ორგანიზმის სიღრუეებში და ღრუ ორგანოებში. ინგლისურად: empyema. რუსულად: эмпиема.

ემპირიული (ბერძნ. empeiria გამოცდილება) – ადამიანის გამოცდილებაზე დამყარებული. ინგლისურად: empiric. რუსულად: эмпирический.

ენდემია (ბერძნ. endemos ადგილობრივი) – გარკვეული არეალისათვის დამახასიათებელი დაავადება. ბუნებრივ-კეროვანი დაავადება (იხ.). ინგლისურად: endemy. რუსულად: эндемия.

ენდომეზონი (ბერძნ. endon

შიგნით, genos წარმოშობა) – შინაგანი მიზეზებით განპირობებული. მედიცინაში ასახავს იმ პათოლოგიურ პროცესებს, რომლებიც გამოწვეულია შინაგანი ფაქტორების (მაგ., მემკვიდრეობის) მოქმედებით. ინგლისურად: endogenous. რუსულად: эндогенный.

ენდომეზონი ინფექცია (ბერძნ. endon შიგნით, genos წარმოშობა, ლათ. infectio ეწამლა, ვასენიანებ) – წარმოიქმნება ნორმალური მიკროფლორის წარმომადგენლებით – თვით მაკროორგანიზმის პირობით-პათოგენური მიკროორგანიზმებით. ასეთი ტიპის ინფექციას ხშირად აქვს ადგილი ორგანიზმის იმუნოდეფიციტური მდგომარეობის შემთხვევაში. ინგლისურად: endogenous infection. რუსულად: эндогенная инфекция.

ენდოთელიუმი (ბერძნ. endon შიგნით, thele დერილი) – უჯრედების ფენა, რომელიც ქნის სისხლისა და ლიმფის კაპილარების კედლებს, არტერიების, ვენებისა და გულის კედლის შიგნითა შრეს. ინგლისურად: endothelium. რუსულად: эндотелий.

ენდომიტოზი (ბერძნ. endon შიგნით, mitos ძაფი) – ანომალური მიტოზი, როდესაც ბირთვში ადგილი აქვს ქრომოსომების რაოდენობის ჯერად ზრდას. ამ პროცესის დროს არ ხდება ციტოტომია ანუ ციტოპლაზმის

გატახერა და ორი შეიღეული უჯრედის წარმოქმნა. ამაში მდგომარეობს მრავალბირთვიანი გიგანტური უჯრედების წარმოქმნის ერთ-ერთი მექანიზმი. ინგლისურად: endomitosis. რუსულად: ЭНДОМИТОЗ.

ენდოპარაზიტები (ბერძნ. endon შიგნით, parasitos ვინც სხეის ხარჯზე იკვებება) – ე.წ. მასპინძლების და მათი უჯრედების შიგნით არსებული პარაზიტული ორგანიზმებია (მიეკუთვნებიან ენდოტროფულ ორგანიზმებს). მრავალი ენდოპარაზიტისათვის დამახასიათებელია განვითარების რთული ციკლი, რასაც თან ახლავს მასპინძლის ცვლა. ტერმინს ჩვეულებრივ იყენებენ უმარტივესების და ჰელმინთების მიმართ. ინგლისურად: endoparasites. რუსულად: ЭНДОПАЗИТЫ.

ენდოპლაზმური რიტიკულუმი (ბერძნ. endon შიგნით, plasma წარმოიქმნის, გამოქვეყნებული, ლათ. reticulum ბადისებრი) – უჯრედის ციტოპლაზმაში არსებული ორგანოიდი, რომელიც წარმოდგენილია მემბრანების სისტემით. ენდოპლაზმური რეტიკულუმი ორი ტიპისაა: გრანულარული (ხორკლიანი) და აგრანულარული (გლუვი). გრანულარული ენდოპლაზმური ბადის (ანუ ერგასტოპლაზმის) მემბრანებზე განლაგებულია რიბოსომები. ამ ტიპის ენდოპლაზმური ბადის სტრუქტურებზე ადგილი

აქვს ცილის, ხოლო აგრანულარულზე – ცხიმების, ნახშირწყლების, ჰორმონების სინთეზს. ინგლისურად: endoplasmic reticulum. რუსულად: ЭНДОПЛАЗМАТИЧЕСКАЯ СЕТЬ.

ენდოსპორი – მყარი სადიფერენციაციო-სადიფენიზო ნიადაგი, რომელსაც იყენებენ ენტერობაქტერიების გამოსაყოფად და პირველადი იდენტიფიკაციისათვის. ამ ნიადაგის მეშვეობით სწავლობენ მიკრობთა საქაროლიზურ აქტივობას. შედგება აგარისაგან, ლაქტოზის, ძირითადი ფუქსინის, ნატრიუმის სულფიტის და ნატრიუმის ფოსფატისაგან. გამოყენების წინ, 5 გრამ ენდოს ფხენილს ხსნიან 100 მლ გამოხდილ წყალში, მცირე რაოდენობით უმატებენ აგარს. ნიადაგს აქვს მოვარდისფრო ფერი. ლაქტოზის მაფერმენტებელი ბაქტერიების კოლონიები იღებება წითლად, ხოლო ლაქტოზის არამაფერმენტებელი ბაქტერიების კოლონიები ინარჩუნებს ნიადაგის ფერს. ინგლისურად: Endo agar. რუსულად: агар ЭНДО.

ენდოსომები (ბერძნ. endon შიგნით, soma სხეული) – ენდოციტოზის (იხ.) შედეგად ციტოპლაზმაში წარმოქმნილი ვაკუოლები. ინგლისურად: endosomes. რუსულად: ЭНДОСОМЫ.

ენდოსპორა (ბერძნ. endon შიგნით, spora დათესვა, თესლი) – 1. სხვადასხვა არასახარბიელო

ზემოქმედებისადმი მდგრადი და სოკოვანი ბაქტერიის ვეგეტაციური უჯრედის მიერ წარმოქმნილი სტრუქტურა. 2. სოკოს სპორა, რომელიც ვითარდება უჯრედის შიგნით ან სპოროფორის ტუბულარულ დაბოლოებაში. ინგლისურად: endospore. რუსულად: *эндоспора*.

ენდოტოქსინი (ბერძნ. endon შიგნით, toxikon შხამი) – ბაქტერიული ტოქსინი, რომელიც გარემოში გამოიყოფა ბაქტერიის დაღუპვის შემდეგ. ასეთი ტიპის ტოქსინი აქვთ მხოლოდ გრამ-უარყოფით ბაქტერიებს. ინგლისურად: endotoxin. რუსულად: *эндо毒素*.

ენდოციტოზი (ბერძნ. endon შიგნით, kytos უჯრედი) – უჯრედში ვირუსის ან ამა თუ იმ ნივთიერებების შეღწევა პინოციტოზის, როფეოციტოზის და ფაგოციტოზის გზით, რასაც თან ახლავს ციტოპლაზმაში პინოსომების და ფაგოსომების წარმოქმნა. ინგლისურად: endocytosis. რუსულად: *эндоцитоз*.

ენციმები – იხ. ფერმენტები.

ენციოტიზი (ბერძნ. en ში, შიგნით, zoon ცხოველი) – ცხოველების ინფექციური დაავადება, რომელიც დაკავშირებულია განსაზღვრულ, ლოკალურ ადგილსამყოფელთან. ინგლისურად: enzooty. რუსულად: *энзоотия*.

ენტერობაქტერიები (Enterobacteriaceae) – მოკლე, არასპოროგენური ჩხირებია. გრამ-უარ-

ყოფითებია, აერობები და ფაქულტატური ანაერობები. გარემო ფაქტორებისადმი ამულაუნებენ მდგრადობას. საბინადრო გარემო ადამიანისა და ცხოველების ნაწლავები, აგრეთვე ფეკალიებით დაბინძურებული წყალი და ნიადაგი. ენტერობაქტერიებს მიეკუთვნებიან: ეშერიხიები, კლებსიელები, სალმონელები, შიგელები და სხვა (მათ შორის შაეი ჭირის გამომწვევიც). ინგლისურად: enterobacteria. რუსულად: *энтеробактерии*.

ენტერობიონი (ბერძნ. enteron ნაწლავი, bios სიცოცხლე) – ნაწლავების დაავადება, რასაც იწვევს მრგვალი ჭია – ბაემეტა ენტერობიუსი ანუ მახვილა (Enterobius vermicularis). დაავადება უმთავრესად ბავშვებშია გავრცელებული. დაავადების წყარო მხოლოდ დაინვაზირებული ადამიანია. ინგლისურად: enterobiasis. რუსულად: *энтеробиоз*.

ენტეროვირუსები (ბერძნ. enteron ნაწლავი, ლათ. virus შხამი) – მცირე ზომის, რნმ-ს შემცველი, მჟავე გარემოსადმი მდგრადი ვირუსების გვარი. აღნიშნული ვირუსები მიეკუთვნებიან პიკორნავირუსების ოჯახს. ენტეროვირუსების არსებობის ძირითადი ადგილია ადამიანისა და ცხოველების ნაწლავები, საიდანაც ისინი შეიძლება გავრცელდნენ სხვა ორგანოებში. ენტეროვირუსებს მიეკუთვნება პოლიომიელიტის ვირუსი. ინგ-

ლისურად: enteroviruses. რუსულად: энтеровирусы.

ენტეროკოკები (ბერძნ. enteron ნაწლავი, kokkos მარცვალა) – წარმოადგენენ 0,6-2,0 X 0,6-2,5 მკმ-ის, ოვალური ფორმის ბაქტერიებს. სპორებს და კაფსულებს არ წარმოქმნიან. აღნიშნული გვარის ტიპური სახეობაა E. faecalis. ფაკულტატური ანაერობებია, გრამ-დადებითები, ქემოორგანოტროფები. პირობით-პათოგენური მიკრობებია. ანტიბიოტიკები მათზე მოქმედებს ბაქტერიოსტატიკურად. იწვევენ ტოქსიკოინფექციებს, დისბაქტერიოზებს, ჭრილობის ინფექციებს, აგრეთვე სხვადასხვა ლოკალიზაციის ჩირქოვან პროცესებს. ხშირად აზიანებენ შარდ-სასქესო სისტემას. ინგლისურად: enterococci. რუსულად: энтерококки.

ენტეროკოლიტი (ბერძნ. enteron ნაწლავი, kolon კოლინჯი, itis ანთება) – წერილი და მსხვილი ნაწლავების ლორწოვანი გარსების ერთდროული ანთება. ინგლისურად: enterocolitis. რუსულად: энтероколит.

ენტეროტოქსინები (ბერძნ. enteron ნაწლავი, toxikon შხამი) – ეგზოტოქსინების ჯგუფი, რომლებიც იწვევენ დიარეას და მწვავე ნაწლავური დაავადების ნიშნებს. შედარებით უკეთესად არიან შესწავლილი ქოლერული ენტეროტოქსინი და ნაწლავის ნხირის თერმოლაბილური ენ-

ტეროტოქსინი. ასეთი ტიპის ტოქსინებს გამოყოფენ Klebsiella pneumoniae-ს, Cl. perfringens-ის, Cl. difficile-ს, Staphylococcus aureus-ის ზოგიერთი შტამი. ინგლისურად: enterotoxins. რუსულად: энтеротоксины.

ენტომოლოგია (ბერძნ. entoma მწერები, logos მოძღვრება) – მეცნიერება მწერების შესახებ. თანამედროვე ენტომოლოგია კომპლექსური მეცნიერებაა, რომელიც სწავლობს მწერების აგებულებას, ცხოველქმედებას, ისტორიულ განვითარებას, ფორმების მრავალგვარობას და ა.შ. ინგლისურად: entomology. რუსულად: энтомология.

ენტომონოზები (ბერძნ. entoma მწერები, nosos ავადმყოფობა) – დაავადებები, რომლებიც გამოწვეულნი არიან მწერების ზრდასრული ფორმებით ან მათი მატლებით. ასნებოვნებენ ყველა სახეობის ცხოველს. მრავალი მათგანი ადამიანის ინვაზიური და ინფექციური დაავადებების გადამტანია. ინგლისურად: entomonoses. რუსულად: энтомонозы.

ენცეფალიტი (ბერძნ. enkephalos თავის ტვინი, itis ანთება) – თავის ტვინის ანთება, რომელიც ვითარდება ინფექციურ, ინფექციურ-ალერგიულ ან ალერგიულ საფუძველზე. ინგლისურად: encephalitis. რუსულად: энцефалит.

ენცეფალომიელიტი (ბერძნ.

enkephalos თავის ტვინი, myelos ზურგის ტვინი, itis ანთება) – თავისა და ზურგის ტვინის მწვევე ანთება. უფრო ხშირად გამომწვევია ჰერპესვირუსი (Herpes zoster). ინგლისურად: encephalomyelitis. რუსულად: энцефаломиелит.

ეოზინოფილი (ბერძნ. eos ალიონი, აისი, philia სიყვარული) – ლეიკოციტების, კერძოდ, გრანულოციტების ერთ-ერთი წარმომადგენელია. გრანულები იღებება მუკავე საღებავით, ეოზინით. ჯანმრთელი ადამიანის სისხლში ეოზინოფილები ლეიკოციტების საერთო რაოდენობის 2-4%-ს შეადგენს. ინგლისურად: eosinophil. რუსულად: эозинофил.

ეპიგენეზი (ბერძნ. epi ზედ, ზევიდან, genesis წარმოშობა) – თეორია, რომლის მიხედვითაც ჩანასახოვანი განვითარების პროცესში ადგილი აქვს ორგანოების და ჩანასახების ნაწილების თანმიმდევრულ წარმოქმნას განაყოფიერებული კვერცხის უსტრუქტურო მასიდან და არა მზა ჩანასახებიდან. ამ თეორიამ მნიშვნელოვანი ბიძგი მისცა ბიოლოგიას, რადგანაც იგი გამომდინარეობდა მცენარეებისა და ცხოველების ცვალებადობის წინაპირობიდან. ინგლისურად: epigenesis. რუსულად: эпигенез.

ეპიდემია (ბერძნ. epidemos ხალხში გაერცელებული) – რომელიმე ინფექციური დაავადების სწრაფი და ფართო გაერცელება რომელიმე რეგიონ-

სა და ქვეყანაში. ინგლისურად: epidemy. რუსულად: эпидемия.

ეპიდემიოლოგია (ბერძნ. epidemos ხალხში გაერცელებული, logos მოძღვრება) – მედიცინის დარგი, რომელიც სწავლობს ეპიდემიათა წარმოშობას, განვითარებას და მათთან ბრძოლის საშუალებებს. ინგლისურად: epidemiology. რუსულად: эпидемиология.

ეპიდერმისი (ბერძნ. epi ზედ, ზევიდან, derma კანი) – ადამიანისა და ცხოველების კანის ზედაპირული შრე. შედგება მრავალშრიანი ბრტყელი ეპითელიუმისაგან. ინგლისურად: epidermis. რუსულად: эпидермис.

ეპიზოოტი (ბერძნ. epi ზედ, ზევიდან, (ბერძნ. epi ზედ, ზევიდან, zoon ცხოველი) – რომელიმე ინფექციური დაავადების ფართოდ გაერცელება ცხოველებში. ინგლისურად: epizooty. რუსულად: эпизоотия.

ეპითელიური მსოვილი (ბერძნ. epi ზედ, ზევიდან, thele ღვრილი) – ადამიანისა და ცხოველების ერთ-ერთი ძირითადი ქსოვილი, რომელიც უმთავრესად დაცვის, შეწოვის და სეკრეტორულ ფუნქციებს ასრულებს. ეპითელიუმით არის დაფარული სხეულის ზედაპირი, ამოფენილია ყველა შინაგანი ღრუ. ეპითელიურ ქსოვილს ახასიათებს რეგენერაციის დიდი უნარი. ინგლისურად: epithelium. რუსულად: эпителий.

ეპიპრიზი (ბერძნ. epi ზედ,

სევიდან, *krisis* დადგენა, გადაწყვეტილება) – ექიმის დასკვნა, ამომწურავი წერილობითი განმარტება დაავადების წარმოშობის, განვითარების, მიმდინარეობის, მკურნალობის ხასიათისა და შედეგის შესახებ. ინგლისურად: *epicrisis*. რუსულად: *эпикриз*.

ეპისომები (ბერძნ. *epi* ზედ, ზევიდან, *soma* სხეული) – გენეტიკური ფაქტორები, რომლებიც ლოკალიზებულია უჯრედში ავტონომიურ (ციტოპლაზმაში) და ინტეგრირებულ (ქრომოსომაში) მდგომარეობაში. წარმოადგენენ ღრმ-ს მოლეკულებს. ეპისომები არ არიან უჯრედის აუცილებელი კომპონენტები და შეუძლიათ ერთი მდგომარეობიდან გადავიდნენ მეორეში. ეპისომების უმრავლესობას ახასიათებს პლაზმიდების თვისებები. ინგლისურად: *episomes*. რუსულად: *эписомы*.

ეპისტაზი (ბერძნ. *epistasis* განიერება, დაბრკოლება) – ორი არაალელური გენის ურთიერთმოქმედება, როდესაც გენი-სუპრესორი თრგუნავს მეორე გენის მოქმედებას. ინგლისურად: *epistasis*. რუსულად: *эпистазис*.

ეპიტოპი (ბერძნ. *epi* ზედ, ზევიდან, *topos* ადგილი) – ანტიგენის განსაზღვრული უბანი. ერთ ანტიგენზე შეიძლება მრავალი ეპიტოპი იყოს ლოკალიზებული. ინგლისურად: *epitope*. რუსულად: *эпитоп*.

ეპსტეინ-ბარის ვირუსი (EBV) – ჰერპესვირუსების ოჯახის წარმომადგენელია. აღმოჩენილია მ.ეპსტეინის და ი.ბარის მიერ. სტრუქტურულად და მორფოლოგიურად სხვა ჰერპესვირუსების მსგავსია, თუმცა ანტიგენურად განსხვავდება მათგან. შეუძლია გამოიწვიოს ინფექციური მონონუკლეოზი და ე.წ. ბერკიტის ლიმფომა (იხ.). ინგლისურად: *Epstein-Barr virus*. რუსულად: *ВН-рyс Эпштейна-Барр*.

ერადიკაცია (ინგლ. *eradication* აღმოფხვრა, განადგურება) – რაიმეს (ბაქტერიის, ვირუსის, სიმსივნური უჯრედის და სხვ.) სრული განადგურება. ინგლისურად: *eradication*. რუსულად: *эрадикация*.

ერგასტოპლაზმა (ბერძნ. *ergaston* მუშა, *plasma* გამოძერწილი, გაფორმებული) – ენდოპლაზმური რეტიკულუმის სახესხვაობა, რომლის მემბრანებზე რიბოსომებია განლაგებული. იგივე გრანულარული (ხორკლიანი) ბადე. ინგლისურად: *ergastoplasm*. რუსულად: *эргастоплазма*.

ერგოტიზმი (ფრანგ. *ergot* ჭეავის რქა) – მოწამელა ჭეავის რქით (*Claviceps purpurea*). მიმდინარეობს მუსკულატურის კონველსიებით, განგრენით, რაც არც თუ იშვიათად სიკვდილით მთავრდება. ინგლისურად: *ergotism*. რუსულად: *эрготизм*.

ერიზიპელასი (erysipelas) – იხ.

წითელი ქარი.

პრიზიპელოიდი – *Erysipelothrix rhusiopathiae*-თი გამოწვეული მაჯების ცელულიტი. ელინდება მუქი ფერის ერთემის სახით. დაავადების გამოვლინებას ხელს უწყობს თევზებთან და საქონელთან კონტაქტი. ინგლისურად: *erysipeloid*. რუსულად: *эризипелоид*.

პრიზიპელოტრიქსი (*Erysipelothrix*) – *Corynebacteriaceae*-ს ოჯახის ბაქტერიის გვარია, რომლის წარმომადგენლები პარაზიტობენ თევზებში, ფრინველებში და ძუძუმწოვრებში. ტიპური სახეობაა *E.rhusiopathiae*, რომელიც ადამიანში იწვევს ერიზიპელოიდს (იხ.). მგრძნობიარენი არიან პენიცილინების და ტეტრაციკლინების მიმართ. ინგლისურად: *erysipelothrix*. რუსულად: *эризипелотрикс*.

პრიორობენსერი ტოქსინები (ბერძნ. *erythros* წითელი, *genos* დაბადება, წარმოშობა, *toxikon* შხამი) – *A* ჯგუფის *Str. pyogenes*-ის ექსტრაცელულური ტოქსინები, რომლებიც იწვევენ გამონაყარს ქუნთრუმის შემთხვევაში. ცნობილია 4 სეროლოგიური ტიპი: *A*, *B*, *C* და *D*. იყენებენ ე.წ. დიკის სინჯის დასადგმელად. ინგლისურად: *erythrogenic toxins*. რუსულად: *эритрогенные токсины*.

პრლიზიოზების გამომწვევი რიკეტსინები – ერლიხიები მრავლდებიან ქსოვილოვან მაკრო-

ფაგებში და პერიფერიული სისხლის მონოციტებში. ერლიხიოზების სამკურნალოდ იყენებენ ტეტრაციკლინებს და რიფამპიცინს. *Ehrlichia*-ს გვარის ორგანიზმები უჯრედშიდა ბაქტერიებია. მათი ვექტორებია ტიპები (*Amblyomma americanum*, *Dermacentor variabilis*, *Ixodes scapularis* და *Ixodes pacificus*), თუმცა *N.sennetsu* შეიძლება გადაეცეს ტრეპატოლებით ინფიცირებული თევზების საშუალებით. ინგლისურად: *Ehrlichiosis inducing Rickettsia*. რუსულად: *Риккетсии, инацирующие эрлихиозы*.

პრლიზიოზი – სხვადასხვა ცხოველების, მათ შორის ადამიანის რიკეტსიოზი. რიკეტსიების ამ გვარს სახელი ეწოდა პ.ერლიხის საპატივცემულოდ. გამომწვევია *Ehrlichia*-ს გვარის რიკეტსიები (*E.sennetsu*). დაავადების სიმპტომოკომპლექსი კლდოვანი მოების ლაქოვანი ცხელების (იხ.) მსგავსია. საინკუბაციო პერიოდი 7 დღეს არ აღემატება. ლეტალური შედეგები განპირობებულია თირკმლებში, გულსა და ცენტრალურ ნერვულ სისტემაში პერივასკულური ინფილტრატების ფორმირებით. ინგლისურად: *ehrlichiosis*. რუსულად: *эрлихиоз*.

მსპუნდია – იგივე ამერიკული ლეიშმანიოზი. გამომწვევია *Leishmania braziliensis*. ახასიათებს ლორწოვანი გარსების, განსაკუთრებით კი პირის და ცხვირის

დრუს დაზიანება, რასაც თან ახლავს უხეში დესტრუქციული ცვლილებები. ინგლისურად: *espundia*. რუსულად: *эспундия*.

ეტალონი (ფრანგ. *etalon*) – 1. სანიმუშო სასომი ერთეული, სანიმუშო გამზომი ხელსაწყო, რომელიც გამოიყენება საზომი ერთეულების კელავარმოებისათვის, შენახვისა და გადაცემისათვის. 2. რაიმეს ან ეინმეს შედარებისათვის საზომი, ნიმუში. ინგლისურად: *etalon*. რუსულად: *эталон*.

ეტალონური პრეპარატები (ფრანგ. *etalon*, ლათ. *preparatus* მომსადაგებელი) – სტაბილური თვისებების მქონე ბიოლოგიური ნიუთიერებები (ანტისხეულები, ანტიგენები, ვაქცინები, ალერგენები და ა.შ.). იყენებენ ეტალონად კელევის პროცესში. შენახულია სტანდარტული პრეპარატების საერთაშორისო ლაბორატორიაში (შრატების სახელმწიფო ინსტიტუტი, კოპენჰაგენი). ინგლისურად: *etalon preparations*. რუსულად: *эталонные препараты*.

ეტიოლოგია (ბერძნ. *aitia* მიზეზი, *logos* მოძღვრება) – პათოლოგიის ნაწილი, რომელიც სწავლობს ამა თუ იმ დაავადების გამომწვევ კონკრეტულ მიზეზს. ინგლისურად: *etiology*. რუსულად: *этиология*.

ეტიოპათოგენეზი (ბერძნ. *aitia* მიზეზი, *pathos* ავადმყოფობა, *genesis* წარმოშობა) –

ამა თუ იმ დაავადების გამომწვევი მიზეზების (ეტიოლოგიური ფაქტორების) და წარმოშობის და განვითარების მექანიზმის (პათოგენეზის) ერთიანობა. ინგლისურად: *etiopathogenesis*. რუსულად: *этиопатогенез*.

ეტიოტროპული (ბერძნ. *aitia* მიზეზი, (ბერძნ. *aitia* მიზეზი, *tropos* მობრუნება) – ამა თუ იმ დაავადების გამომწვევ მიზეზზე (ბაქტერია, ვირუსი და ა.შ.) მოქმედი ფაქტორი (ქიმიოპრეპარატი, დასხივება და სხვა). ინგლისურად: *etiotropic*. რუსულად: *этиотропный*.

ეუბიოზი (ბერძნ. *eu* კარგი, *bios* სიცოცხლე) – ნორმალური მიკროფლორის და ადამიანის ორგანიზმის დინამიური წონასწორობა. შეიძლება დაირღვეს გარემოს ფაქტორების, სტრესული ზემოქმედების შემთხვევაში, ანტიბიოტიკების უკონტროლო გამოყენებისას და ა.შ. ამის შედეგად ირღვევა კოლონიზაციური რეზისტენტობა (იხ.). ინგლისურად: *eubiosis*. რუსულად: *эубиоз*.

ეუკარიოტები (ბერძნ. *eu* კარგი, *karyon* ბირთვი) – ერთუჯრედიანი და მრავალუჯრედიანი მცენარეული და ცხოველური ორგანიზმები, რომელთა უჯრედები, პროკარიოტებისაგან განსხვავებით, დიფერენცირებულნი არიან ციტოპლაზმად და კარიოლემით შემოსაზღვრულ ბირთვად. ინგლისურად: *eucaryots*.

რუსულად: зучарноты.

ეუქრომატინი (ბერძნ. eu კარგი, chromatოს ფერი, საღებავი) – ქრომოსომების მონაკვეთი, რომელსაც ბირთვის ინტერფაზურ მდგომარეობაში შენარჩუნებული აქვს დესპირალიზებული მდგომარეობა და რომელიც სპირალიზდება პროფაზის დროს. შესწევს ტრანსკრიპციის უნარი. პეტეროქრომატინისაგან განსხვავებით, იგი ელექტრონულად გამჭვირვალეა. ინგლისურად: euchromatin. რუსულად: эухроматин.

ეფემერული (ბერძნ. ephemeros ერთდღიანი) – ერთდღიანი, ხანმოკლე, სწრაფმავალი (მაგ., ცხელება). არარეალური, მიჩვენებითი. ინგლისურად: ephemeral. რუსულად: эфемерный.

ეფექტი (ლათ. effectus შესრულება, მოქმედება) – რაიმე მიზეზის ან მოქმედების შედეგი (მაგ., მკურნალობის ეფექტი). ინგლისურად: effect. რუსულად: эффе́кт.

ეფექტორები (ლათ. effectus შესრულება, მოქმედება) – 1. ბაქტერიის ირგვლივ არსებული ნივთიერება, სუბსტრატი, რომელიც ასტიმულირებს ფერმენტის გამომუშავებას. მის გარეშე ბაქტერიებში შესაბამისი ფერმენტი არ სინთეზდება. 2. დაბალმოლეკულური ნივთიერება, რომელიც რეპრესორთან მიერთების შემდეგ გავლენას ახდენს მის ურთიერთქმედებაზე

ოპერატორთან. ინგლისურად: effectors. რუსულად: эффе́кторы.

ეფექტორული უჯრედები (ლათ. effectus შესრულება, მოქმედება) – იმუნური თავდაცვის უშუალო შემსრულებლები არიან. ობიექტზე მოქმედებენ უშუალოდ ანდა სპეციფიკური ეფექტის მქონე ბიოლოგიურად აქტიური ნივთიერებების (ანტი-სხეულების, ტოქსიკური სუბსტანციების, მედიატორების და ა.შ.) საშუალებით. ინგლისურად: effectory cells. რუსულად: эффе́кторные клетки.

ექთიმა (ბერძნ. ekthyma კუსტულა, ჩირქროვა) – გამონაკარი, ჩეულებრივ გამაგრებული ძირით, რომელიც წითელი ან თებითი არშითაა შემოფარგლული. შემდგომში წარმოშობს წყლულს. ინგლისურად: ecthyma. რუსულად: экти́ма.

ექინოკოკი (ბერძნ. echinos ზღარბი, kokkos მარცვალი) – Echinococcus granulosus მიეკუთვნება ბრტყელი ჭიების ტიპს და თასმისებური ჭიების კლასს. სრლასრული ექინიკოკი ბინადრობს დეფინიტური მასპინძლის (ძაღლის, მგლის და ა.შ.) წვრილ ნაწლავში. მასპინძლის განავალთან ერთად გამოიყოფა ექინიკოკის კვერცხები, რომლებიც შესაძლებელია მოხვდეს ადამიანის ან ცხოველის საჭმლის მომწოდებელ ტრაქტში. კვერცხიდან გამოსული ლარვა იჭრება ნაწლავის სისხლძარღვებში, მიეყვება

სისხლის ნაკადს და იბუდებს სხვადასხვა ორგანოებში, სადაც წარმოქმნის მრავალრიცხოვან რთულ ბუშტუკებს. ადამიანში იწვევს სერიოზულ დარღვევებს, არც თუ იშვიათად, ლეტალურ შედეგსაც. ინგლისურად: echinococcus. რუსულად: эхинококк.

ქმსპრემენტი (ლათ. excrementum გამოწყვით) – საჭმლის მონელების პროცესის საბოლოო პროდუქტი (ვანავალი, შარდი). ინგლისურად: excrement. რუსულად: экскремент.

ქმსპრეციტი (ლათ. excretio გამოყოფა) – უჯრედების მიერ სხვადასხვა ნივთიერებების (ჰორმონების, ყვრმენტების, ანტისხეულების) გამოყოფა. ინგლისურად: excretion. რუსულად: экскреция.

ქმსპირიმენტი (ლათ. experimentum ცდა) – მეცნიერულად ჩატარებული ცდა, დაკვირვება რაიმე ობიექტსა და მოვლენაზე ზუსტად აღნუსხულ პირობებში. რაიმეს განხორციელება პრაქტიკაში ცდის საშუალებით. ინგლისურად: experiment. რუსულად: эксперимент.

ქმსპირტიზა (ლათ. expertus გამოცდილი) – სპეციალისტების მიერ გამოკვლევის, ანალიზის ჩატარება იმ საკითხებზე, რომელთა გადაწყვეტა საჭიროებს სპეციალურ ცოდნას (მაგ., სამედიცინო, სასამართლო ექსპერტიზა). ინგლისურად: expert examination. რუსულად: экспертиза.

ქმსპოზიციზა (ლათ. expositio ახსნა-განმარტება) – რომელიმე ქიმიური ან ფიზიკური ფაქტორის ზემოქმედების ხანგრძლივობა ცოცხალ ორგანიზმზე (ადამიანი, მიკროორგანიზმი) ბუნებრივ ან ექსპერიმენტულ პირობებში (მაგ., მიკრობებზე – ტემპერატურა, გამოსხივება, დეზინფექტანტი; ადამიანის კანზე – ანტისეპტიკი). ინგლისურად: exposition. რუსულად: экспозиция.

ქმსპონენციური ფაზა (ლათ. exponere საჩვენებლად გამოფენა) – რაოდენობის ე.წ. „ზვავის-მაგვარი“ ზრდა. ექსპონენციური ზრდა დამახასიათებელია გამრავლების პროცესისათვის, განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, როდესაც იგი არ არის შეზღუდული არაერთარი საზღვრებით. ექსპონენციური ზრდა ჩვეულებრივ ხასიათდება გაორმაგების პერიოდით. ინგლისურად: exponential phase. რუსულად: экспоненциальная фаза.

ქმსპრეს-დიაგნოსტიკა (ლათ. expressus გაძლიერება, ბერძნ. diagnosis ამოცნობა, განსაზღვრა) – დიაგნოზის დადგენის დაჩქარებული მეთოდი. ინგლისურად: express-diagnostic. რუსულად: экспресс-диагностика.

ქმსპრესიზა (ლათ. expressio გამოვლინება) – 1. გენების ფენოტიპური გამოვლინება, მათი გააქტიურება. 2. ერთნაირი გენოტიპის ინდივიდებში გენის გამოვლენის ნაირგვარი დონე. ინგლი-

სურად: expression. რუსულად: экспрессия.

მსპრმს-მეთოდი (ლათ. expressus გაძლიერება, ბერძნ. methodos კვლევა) – მეთოდი, რომელიც სწრაფად სცემს პასუხს ამა თუ იმ საკითხს. ინგლისურად: express-method. რუსულად: экспресс-метод.

მსტენსივობა (ლათ. extensus გამაფართოებელი) – დაკავშირებულია რაოდენობრივ ცვლილებასთან, გაფართოებასთან, გაზრდასთან. ინგლისურად: extension. რუსულად: экстенсивность.

მსტრაორდინარული (ლათ. extraordinarius) – არაჩვეულებრივი, იშვიათი, უკიდურესი. ინგლისურად: extraordinary. რუსულად: экстраординарный.

მსტრაპოლაცია (ლათ. extra გარეთ, polio ვასწორებ, ვცვლი) – ესპერიმენტულ ცხოველებზე მიღებული მონაცემების გადატანა ადამიანზე. იგივე ინტერპოლაცია. ინგლისურად: extrapolation. რუსულად: экстраполяция.

მსტრაქტი (ლათ. extraho გამოვიღებ) – იგივე გამოწერი. სამკურნალო პრეპარატი, რომელსაც იღებენ გარკვეული ნივთიერების გამოწერით მცენარეული ან ცხოველური წარმოშობის ქსოვილებიდან და ორგანოებიდან რაიმე გამხსნელის (წყლის, სპირტის და სხვ.) საშუალებით. ინგლისურად: ex-

tract. რუსულად: экстракт.

მსტრააცელულური (ლათ. extra გარეთ, cellula უჯრედი) – უჯრედის გარეთ. მაგ., ვირუსის ექსტრააცელულური (უჯრედგარეთა) ლოკალიზაცია. ინგლისურად: extracellular. რუსულად: экстрацеллюлярный.

მსტრააცელულური ნივთიერებები (ლათ. extra გარეთ, cellula უჯრედი) – უჯრედების, მათ რიცხვში მიკრობების მიერ გარემოში გამოყოფილი ნივთიერებები. ექსტრააცელულურ ნივთიერებებს მიეკუთვნებიან ექტოფერმენტები, ეგზოტოქსინები, ანტიბიოტიკები, ორგანული მჟავები, წყალბადის ზეჟანგი და ა.შ. ექსტრააცელულური ნივთიერებების პროდუქციის მოვლენას და მათ მიერ გამოწვეულ ეფექტებს ფართოდ იყენებენ მიკრობების იდენტიფიკაციისათვის და ინფექციური დაავადებების სადიაგნოზოდ. ინგლისურად: extracellular substances. რუსულად: экстрацеллюлярные вещества.

მსტრაჰირება (ლათ. extrahere ამოღება, ამოცლა) – ნივთიერებათა ნარევიდან გარკვეული ნივთიერების გამოყოფის, გამოცალკევების პროცესი გამხსნელის (სპირტის, ბენზოლის და სხვა) საშუალებით. ინგლისურად: extrahere. რუსულად: экстрагирование.

მსტრემალური (ლათ. extremus უკიდურესი) – ამა თუ იმ ცოცხალი ორგანიზმის (მაგ.,

ბაქტერიის, ცხოველის) უკიდურეს (ცუდ) პირობებში არსებობა. ინგლისურად: *extremal*. რუსულად: *экстремальный*.

ექსტრემული (ლათ. *extra* ზე, გარეთ) – სასწრაფო, განსაკუთრებული, საგანგებო შემთხვევა. ინგლისურად: *urgent (extraordinary)*. რუსულად: *экстренный*.

ექსუდატი (ლათ. *exsuda* ოფლი მდის) – სითხე, რომელიც ანთების დროს გროვდება ორგანიზმის ქსოვილებსა და სიდრუეებში. შედგენილობის მიხედვით ექსუდატი შეიძლება იყოს სეროზული, ფიბრინული, ჩირქოვანი და ქემორაგიული. ინგლისურად: *exudate*. რუსულად: *экссудат*.

ექსფოლიატივი – *Staphylococcus aureus*-ის ტოქსინი, რომელიც აუღენს სუპერტოქსინის თვისებებს. იწვევს ე.წ. „ღამდულრული“ კანის სინდრომის განვითარებას პატარა ბავშვებში. იგი ეკიდურმოლიზურია, იწვევს ეკიდურმისის მარცვლოვანი შრის დესმოსომების დაზიანებას და რქოვანი შრის გამოცალკეებას. ინგლისურად: *exfoliatin*. რუსულად: *эксфолиатин*.

ექტოდერმა (ბერძნ. *ektos* გარეთა, *derma* კანი) – მრავალუჯრედიანი ცხოველის გარეთა ჩანასახოვანი ფურცელი, რომლისგანაც შემდგომში წარმოიქმნება კანის ეპითელიუმი, ნერეული სისტემა, გრძნობათა ორგანოები სსკა. ინგლისურად: *ectoderm*.

რუსულად: *эктодерма*.

ექტოპარაზიტიზმი (ბერძნ. *ektos* გარეთა, *parasitos* ვინც სხვის ხარჯზე იკვებება) – პარაზიტები, რომლებიც მასპინძლის კანზე, თმის საფარველზე პარაზიტობენ (მაგ., ტილი). ინგლისურად: *ectoparasites*. რუსულად: *эктопаразиты*.

ეშერიხია (*Escherichia*) – *Escherichia*-ს გვარის ძირითადი წარმომადგენელი *Escherichia coli* 1885 წელს აღმოაჩინა გერმანელმა თ.ე.შერიხმა. ჩხირის ზომებია 2,0-6,0 X 0,4-0,6 მკმ. ბაქტერია გამოყენებულია საერთაშორისო სტარდარტებში, როგორც წყლის ფეკალური დაბინძურების ხარისხის ინდიკატორი. ნაწლავის ჩხირი პირობით-პათოგენური ფლორის წარმომადგენელია, თუმცა ზოგიერთ შემთხვევაში შეუძლია გამოიწვიოს ჩირქოვან-ანთებითი პროცესები, სექტიციემია. ძალზე დიდ როლს თამაშობს დიარეის განვითარებაში. ინგლისურად: *Escherichia*. რუსულად: *Эшерихия*.

ექსპატიტივი ვირუსი – აღნიშნული ვირუსი (HEV) პირობითად მიეკუთვნება კალიცივირუსების ოჯახს. გენომი წარმოადგენილია ერთჯაჭვიანი რნმ-ით. არ გააჩნია სუპერკაფსიდი, ამავე დროს აქვს იკოსაედრის ფორმის კაფსიდი. ვირიონის დიამეტრი 27-34 ნმ-ს აღწევს. B და C ქეპატიტიტისაგან განსხვავებით, დაავადება უფრო მსუბუქი კლინიკური

მიმდინარეობით ხასიათდება. ინფექცია გადაეცემა უკუალურ-ორალური გზით. ინგლისურად: hepatitis E virus. რუსულად: вирус E гепатита.

ECHO-ს ჯგუფის ვირუსები (ინგლ. Enteric Cytopathogenic Human Orphan-ის აბრევიატურა) – Picornaviridae-ს ოჯახის Enterovirus-ის გვარის რნმ-გენომიანი ვირუსებია. იწვევენ მწვავე რესპირატორულ ინფექციებს, არასპეციფიკურ მენინგიტს, პოლიომიელიტისმაგვარ დაავადებებს. ინგლისურად: ECHO viruses. რუსულად: вирусы группы ECHO.

3

ვაპილურობა (ლათ. *vagus* ცთომილი) – 1. ლარვების ინტენსიური გადაადგილების უნარი, რაც უზრუნველყოფს ამა თუ იმ სახეობის ფართო გავრცელებას. 2. არეალის გაფართოება, რაც დაკავშირებულია სახეობის მაღალ ეკოლოგიურ ვალენტურობასთან. ინგლისურად: *vagility*. რუსულად: *вагильность*.

ვაკუოლი (ლათ. *vacuus* ცარიე-ლი) – უჯრედის ციტოპლაზმაში არსებული სხვადასხვა ფორმისა და ზომის, მემბრანებით შემოსაზღვრული სტრუქტურები. ინგლისურად: *vacuole*. რუსულად: *вакуооль*.

ვაკუუმი (ლათ. *vacuum* სი-ცარიელე) – აირის მდგომარეო-

ბა ატმოსფერულზე გაცილებით დაბალი წნევის პირობებში. კამერაში, ტურტელში არსებული გაიშიათებული ჰაერი. მიკრობების უმრავლესობა, განსაკუთრებით კი მათი სპორები, კარგად იტანენ ვაკუუმის მაღალ მანქენებლებს. გაყინვასთან ერთად ვაკუუმს ფართოდ იყენებენ მიკრობიოლოგიასა და იმუნოლოგიაში, როგორც ბაქტერიებისა და ვირუსების ცოცხალ მდგომარეობაში შენარჩუნებისათვის, აგრეთვე საღიაგნოსო და სამკურნალო შრატების, ანტიბიოტიკების, ფერმენტების, უჯრედული კულტურების და სხვ. შენახვისათვის. ინგლისურად: *vacuum*. რუსულად: *вакуум*.

ვაკუუმ-ფილტრი – ფილტრაციის აპარატი, რომელშიც ვაკუუმის შედეგად იქმნება წნევის სხვაობა. ინგლისურად: *vacuum-filter*. რუსულად: *вакуум-фильтр*.

ვანკომიცინი (*Vancomycin*) – *Streptomyces*-ის სხვადასხვა სახეობების მიერ პროდუცირებული ანტიბიოტიკი. თრგუნავს უჯრედის კედლის პეპტიდოგლიკანების პეპტიდური ფრაგმენტის სინთეზს. ეფექტურია გრამ-დადებითი ბაქტერიების მიმართ. ინგლისურად: *vancomycin*. რუსულად: *ванкомицин*.

ვარი (ბერძნ. *var* ვარიანტი, სახესხვაობა) – ამ ტერმინს იყენებენ როგორც სუფიქსს.

ბაქტერიების სხვადასხვა ვარიანტების აღსანიშნავად (მაგ., მორფოვარები, რეზისტენსვარები, ფაგოვარები და სხვა). ინგლისურად: var. რუსულად: *вары.*

ვარიანტი (ლათ. *varians* ცვალებადი) – სისტემატიკური კატეგორიაა. ძირითადი, ტიპური შტამისაგან ერთი ან რამდენიმე სტაბილური არსებითი ნიშნთვისებებით განსხვავებული შტამების ჯგუფი. ასეთი ნიშნთვისებები შეიძლება იყოს: ანტიგენური სპეციფიკურობა (სეროვარი), მგრძობელობა ტიპური ფაგებისადმი (ფაგოვარი), რეზისტენტობა ანტიბიოტიკებისა და ანტისეპტიკებისადმი (რეზისტენსვარი), მორფოლოგიური თავისებურება (მორფოვარი). ინგლისურად: *variant.* რუსულად: *вариант.*

ვარიოლატი (*Variola*) – ერთი ადამიანიდან მეორეზე ნატურალური ყვავილის აცრა, რაც ხშირად ახალ ეპიდემიოლოგიურ კერებს აწინდა და სავალალოდ მთავრდებოდა. ინგლისურად: *variolation.* რუსულად: *варнолация.*

ვარიოლოიდი (*Variola*) – ნატურალური ყვავილის მსუბუქი ფორმა, რომელიც გვხვდება იმ პირებში, რომელთაც ვირუსისადმი შედარებითი რეზისტენტობა გააჩნიათ. ინგლისურად: *varioid.* რუსულად: *варнолоид.*

ვასკრმანის რეპატი – სი-

ფილისის გამოსაღვნი სეროლოგიური რეაქცია. აღნიშნული რეაქცია შეიძლება დადებითი იყოს აგრეთვე მალარიის, ქუნთრუშის, შებრუნებითი ტიფის, კიბოს და სხვა დაავადებების შემთხვევაში. ამ რეაქციას სახელი ეწოდა მისი აღმომჩენის, გერმანელი ბაქტერიოლოგის ა. ვასერმანის საპატივეცემულოდ. ინგლისურად: *Vasserman's reaction.* რუსულად: *реакция Вассермана.*

ვაქცინა (ლათ. *vaccinus* ძროხისა) – ცოცხალი ან დახოცილი მიკროორგანიზმებისაგან დამზადებული პრეპარატი, რომელიც გამოიყენება ადამიანისა და ცხოველების აქტიური იმუნიზაციისათვის. ინგლისურად: *vaccine.* რუსულად: *вакцина.*

ვაქცინაცია (ლათ. *vacca* ძროხა, *vaccinus* ძროხისა, *virus* შხამი) – ვაქცინის შეყვანა ორგანიზმში. ინგლისურად: *vaccination.* რუსულად: *вакцинация.*

ვაქცინის ვირუსი (ლათ. *vacca* ძროხა, *vaccinus* ძროხისა, *virus* შხამი) – ძროხის ყვავილის გამომწვევი ვირუსის მონათესავე ვირუსი, რომლისგანაც ე.ჯენერის შემდეგ მზადდებოდა ნატურალური ყვავილის საწინააღმდეგო ვაქცინები. ინგლისურად: *vaccinia virus.* რუსულად: *вирус вакцины.*

ვაქცინოთერაპია (ლათ. *vaccinus* ძროხისა, ბერძ. *therapeia* მკურნალობა) – ამა თუ იმ დაავ-

ვადების მკურნალობის მეთოდი ატენუირებული მიკრობებით (ვაკცინა) და ტოქსინებით (ანატოქსინი). ინგლისურად: *vaccinotherapy*. რუსულად: *вакциноterapia*.

ვეგეტაციური პოლუსი (ლათ. *vegetus* ცოცხალი, *polus* დედამიწის და ცის თაღის ღერძი) – კვერცხის უბანი, რომელიც განსაკუთრებით მდიდარია საკვებითი ნივთიერებებით. ინგლისურად: *vegetative pole*. რუსულად: *вегетативный полюс*.

ვეზიკულა (ლათ. *vesicula* ბუშტუკი) – 1. ციტოპლაზმაში მცირე ზომის ვაკუოლისმაგვარი ულტრასტრუქტურა. 2. კანის გამონაჟარი. ინგლისურად: *vesicle*. რუსულად: *везикула*.

ვეზიკულური სტომატიტი **ვირუსი** (ლათ. *vesicula* ბუშტუკი, ბერძნ. *stoma* პირი, *itis* ანთება, ლათ. *virus* შხამი) – აღნიშნული რნმ-ს შემცველი ვირუსი მიეკუთვნება *Rhabdovirus*-ის ოჯახის, *vesiculovirus*-ის გვარს. ცნობილია ვირუსის 2 ანტიგენური ვარიანტი, რომლებიც აზიანებენ ადამიანის პირის ღრუს, ღრძილების და ხახის ღორწოვან გარსს, რასაც თან ახლავს დამახასიათებელი ვეზიკულური გამონაჟარი. აღნიშნული არბოვირუსის გადაცემა ხდება კოლოებით. ინგლისურად: *vesicular stomatitis virus*. რუსულად: *вирус везикулярного стоматита*.

ვეილინელები (*Veillonella*) –

ანაერობული, გრამ-უარყოფითი ბაქტერიებია, უმოძრაო, კოკისმაგვარი უჯრედები (0,3-0,5 მკმ დიამეტრში). ნაცხებში განლაგებულნი არიან წყვილებად, უწესრიგო გროვებად ან მოკლე ძეწკვების სახით. კატალაზა-უარყოფითებია. მეტაბოლიზმი ფერმენტული ტიპისაა. შლიან პირუეატს, ლაქტატს. ფუძარატს და ა.შ. ლაქტატის ფერმენტაციისას წარმოქმნიან აცეტატს, პროპიონატს, ნახშირორჟანგს და H_2 -ს. გვარის ტიპური სახეობაა *V. parvula*, რომელიც *V. atypica*-სთან და *V. dispar*-თან ერთად პარაზიტობს ადამიანის პირის ღრუში, კუჭ-ნაწლავში და სასუნთქ გზებში. ინგლისურად: *Veillonella*. რუსულად: *Вейлонеллы*.

ვენერული ბრანსულოზა – იხ. დონოვანოზი.

ვენერული დაავადებები (ვენერა – სიყვარულისა და სილამაზის ქალღმერთი რომაულ მითოლოგიაში. ძველბერძნულ მითოლოგიაში აფროდიტე) – ინფექციურ დაავადებათა ჯგუფი, რომელიც ძირითადად სქესობრივი გზით ვრცელდება. ასეთი დაავადებებია: სიფილისი (ათაშანგი), გონორეა (სუსუნატი), რბილი შანკრი, ვენერული (საზარდულის) ლიმფოგორანულოზა და დონოვანოზი (ვენერული გრანულოზა). ინგლისურად: *venercal diseases*. რუსულად: *венерические болезни*.

ვენერული ლიმფობრანულოზა (lymphogranuloma venereum) – იგივე საზარდულის ლიმფოგრანულოზა. გამომწვევია Chlamidia trachomatis-ის L, L₁, L₂, L₃ სეროვარები. დაავადება გადაეცემა სქესობრივი გზით და ხასიათდება სასქესო ორგანოების და რეგიონული ლიმფური კვანძების დაზიანებით, ხოლო ზოგჯერ ინფექციის გენერალიზაციით. ინფექციის წყარო დაავადებული ადამიანია. დასენიანების მექანიზმი კონტაქტურია, გადაცემის გზა კი სქესობრივი, უფრო იშვიათად – კი კონტაქტურ – საყოფაცხოვრებო. დაავადების პროცესში ვითარდება ადგილობრივი ლიმფადენიტები, პროქტიტები, აბსცესები და სხვა. სამკურნალოდ იყენებენ ანტიბიოტიკებს (მაკროლიდებს და ტეტრაციკლინებს). ინგლისურად: venereal lymphogranuloma. რუსულად: венерическая (паховая) лимфогранулема.

ვენტრალური (ლათ. venter მუცელი) – მუცელზე ან მუცლის მხარეს. საპირისპირო ტერმინია დორსალური. ინგლისურად: ventral. რუსულად: вентральный.

ვერიფიკაცია (ლათ. verus ჭეშმარიტი, facere კეთება) – ჭეშმარიტების დადგენა. ნამდვილი, ჭეშმარიტი დიაგნოზის ან ამა თუ იმ უჯრედის არსის (რაობის) დადგენა. ინგლისურად: verification. რუსულად: верификация.

ვერტიკალური ტრანსმისია

(ლათ. verticalis მწვერვალისა, transmissio გადაცემა, გადაგზავნა) – ინფექციის თუ სხვა დაავადების გადაცემა მშობლებიდან შთამომავლობაზე (მაგ., ვირუსის გადაცემა ტრანსოვარიულად, ანდა ვირუსის გადაცემა დედოდან ნაყოფზე ემბრიონულ პერიოდში და ა.შ.). ინგლისურად: vertical transmission. რუსულად: вертикальная трансмиссия.

ვექტორი (ლათ. vector მტარებელი, გადამტანი) – თვითრეპლიცირებადი აგენტი (პლაზმიდა, ბაქტერიოფაგი), რომელსაც იყენებენ გენების (გენური ინჟინერია), აგრეთვე სხვადასხვა სამკურნალო პრეპარატების, ანტიბიოტიკების, ანტისხეულების მისატანად სამიზნე – უჯრედებთან თუ ქსოვილებთან. ინგლისურად: vector. რუსულად: вектор.

ვიბრიონი (vibrio) – გაღუნული ჩხირის (მიძის) ფორმის, მეტად მოძრავი გრამ-უარყოფითი ბაქტერია (მაგ., ქოლერის ვიბრიონი). ინგლისურად: vibrio. რუსულად: вибрион.

ვივარიუმი (ლათ. vivus ცოცხალი) – ლაბორატორიულ ცხოველთა შესანახი და გასამრავლებელი შენობა. ინგლისურად: vivarium. რუსულად: виварий.

ვიზუალიზაცია (ლათ. visualis მხედველობითი) – ამა თუ იმ მიკროორგანიზმის, სტრუქტურის, ობიექტის შესწავლა სინათლის ელექტრონული და სხვა ტიპის

მიკროსკოპების საშუალებით. ინგლისურად: visualization. რუსულად: визуализация.

ვილსონ-ბლერის ნიადაგი – ანაერობების კულტივირებისათვის შექმნილი რკინა-სულფატის აგარი. პათოგენური და პირობით-პათოგენური ანაერობები წარმოქმნიან შავი ფერის კოლონიებს ანდა მთელ საკვებ ნიადაგს ანიჭებენ შავ შეფერილობას. ინგლისურად: Wilson-Bler medium. რუსულად: среда Вильсона-Блера.

ვირემია (ლათ. virus შხამი, ბერძნ. haima სისხლი) – იგივე ვირუსემია (იხ.). ვირუსების გადასვლა სისხლში. ინგლისურად: viremia. რუსულად: вирусемия.

ვირთაბაზილი (Rattus) – მღრღნელების რიგის, თაგვისებრთა ოჯახის ერთ-ერთი გვარია. ადამიანისა და ცხოველების მრავალი ინფექციის (შავი ჭირი, ტულარემია, ბოტულიზმი, ტიქსოპლაზმოზი, ტრიქინელოზი და სხვა) გამომწვევების მტარებლებია (რეზერვუარული მასპინძელი). ინგლისურად: rats. რუსულად: крысы.

ვირიონი (ლათ. virus შხამი) – უჯრედშორისებში ლოკალიზებული, მოსვენებით მდგომარებაში მყოფი დიფერენცირებული (მწიფე) ვირუსული ნაწილაკი. ინგლისურად: virion. რუსულად: вирион.

ვირიონის კომპოზიციის (ლათ. virus შხამი, compositio შედგენა,

შეერთება) – იხ. კომპოზიცია.

ვიროგენია (ლათ. virus შხამი, ბერძნ. geneia შექმნა, წარმოქმნა) – ვირუსისა და უჯრედის თანაცხოვრების ფორმა, როდესაც ვირუსის გენომი ჩაერთვება უჯრედის ქრომოსომაში. ინგლისურად: virogeny. რუსულად: вирогенія.

ვიროიდები (ლათ. virus შხამი, ბერძნ. eidos მსგავსი) – მცირე ზომის რგოლისმაგვარი ერთჯაჭვიანი რნმ-ს სუპერსპირალიზებული მოლეკულები. რადგანაც ვიროიდებს არ გააჩნიათ ცილოვანი გარსი, ისინი არ აღენევენ გამოხატულ იმუნოგენურ თვისებებს, რის გამოც მათი იდენტიფიკაცია სეროლოგიური მეთოდებით შეუძლებელია. ვიროიდები იწვევენ დაავადებებს მცენარეებში. ინგლისურად: viroides. რუსულად: вириоиды.

ვიროლიზიზი (ლათ. virus შხამი, ბერძნ. lysis დაშლა, გახსნა) – რთული მორფოლოგიური სტრუქტურის მქონე ვირუსების სტრუქტურის კომპლემენტ-დამოკიდებული დაშლა ანტისხეულების საშუალებით. ინგლისურად: virolysis. რუსულად: виролизис.

ვიროპექსისი (ლათ. virus შხამი, ბერძნ. pexis დამაგრება) – უჯრედში ვირუსის შეჭრის ერთ-ერთი საწყისი სტადია. სოფჯერ ამ პროცესს როფეოციტოზს ან პინოციტოზს უწოდებენ. ინგლისურად: viropexis. რუსულად:

ვიროპექსის.

ვიროპლაზმა (ლათ. virus შხამი, ბერძნ. plasma გამოძერწილი, გაფორმებული) – ეუკარიოტული უჯრედების ციტოპლაზმის ზონა, სადაც ადგილი აქვს ვირუსების (მაგ., პოქსეირუსების) კომპონენტების სინთეზს და აწყობას. აღნიშნული ზონა ელექტრონულ მიკროსკოპში ელინდება დაინფიცირებიდან 2-3 სთ-ის შემდეგ მკვრივი გრანულების სახით. ინგლისურად: viroplasm. რუსულად: **виروплазма**.

ვიროცეპტორები (ლათ. virus შხამი, receptor მიმღები) – ვირუსების რეპლიკაციის პროცესში წარმოქმნილი ხსნადი პროდუქტები, რომლებიც არასპეციფიკური დაცვის ზოგიერთი ჰუმორული ფაქტორის ჰომოლოგიურები არიან. ინგლისურად: viroceptors. რუსულად: **виروцепторы**.

ვიროულენტობა (ლათ. virus შხამი) – შემოღებულია პათოგენურობის ხარისხის აღსანიშნავად. იზომება სპეციალური ერთეულებით – DLM (იხ.) და LD₅₀-ით (იხ.). დამოკიდებულია როგორც ინფექციური აგენტის თვისებებზე, ასევე ორგანიზმის იმუნური სტატუსის მდგომარეობაზე. ინგლისურად: virulence. რუსულად: **вирулентность**.

ვირუსები (ლათ. virus შხამი) – მიკროორგანიზმების ერთ-ერთი ჯგუფი, რომელიც მხოლოდ ცოცხალ უჯრედებში მრავლ-

დება ანუ ობლიგატური პარაზიტია. ცოცხალ უჯრედებში არსებული ნივთიერებების და ენერჯის გამოყენებით ასინთეზებენ ვირუსის ნაწილაკებს. განასხვავებენ დნმ-ს შემცველ და რნმ-ს შემცველ ვირუსებს. იწვევენ უმძიმეს დაავადებებს: ცოფს, პოლიომიელიტს, ნატურალურ ყვავილს, შიდსს და ა. შ. ინგლისურად: viruses. რუსულად: **вирусы**.

ვირუსების ანტიგენები (ლათ. virus შხამი, ბერძნ. anti წინააღმდეგ, genos გვარი, წარმოშობა) – ვირუსული ნაწილაკის სტრუქტურაში განასხვავებენ ანტიგენების (იხ.) რამდენიმე ჯგუფს: ბირთვულს, კაფსიდურს და სუპერკაფსიდურს. ზოგიერთი ვირუსის ნაწილაკის ზედაპირზე გვხვდება განსაკუთრებული V-ანტიგენები – ქემაგლუტინინი და ნეირამინიდაზა. ინფორმაცია ვირუსული ანტიგენების შესახებ კარტირებულია ვირუსის ნუკლეინის მჟავაში. ვირუსების სხვა ანტიგენები მასპინძელი-უჯრედის კომპონენტებია, რომლებიც ვირუსის გარეთა მემბრანაზე არიან ლოკალიზებულნი. ინგლისურად: viral antigenes. რუსულად: **вирусные антигены**.

ვირუსების გენეტიკა (ლათ. virus შხამი, ბერძნ. genesis წარმოშობა) – ვირუსების გენეტიკური აპარატი წარმოდგენილია ერთ-ან ორჯაჭვიანი რნმ-თი და ერთ-ან ორჯაჭვიანი დნმ-თი.

ვირუსების უმეტესობას გააჩნია ხაზოვანი ან რგოლოვანი (დახშული) ფორმის ერთი მთლიანი ან ფრაგმენტირებული გენომი. რეტროვირუსებს აქვთ ორი, შემადგენლობით იდენტური გენომი. ერთჯაჭვიან გენომებს გააჩნიათ ორი პოლარობა: პოზიტიური, როდესაც ნუკლეინის მჟავა წარმოადგენს მატრიცას ახალი გენომების და საინფორმაციო რნმ-ს სინთეზისათვის და ნეგატიური, როდესაც ნუკლეინის მჟავა ასრულებს მხოლოდ მატრიცის ფუნქციას. ინგლისურად: virus genetics. რუსულად: генетика вирусов.

ვირუსების ფაბრიკა (ლათ. virus შხამი) – იგივე ვიროპლაზმა. ვირიონების კომპონენტების სინთეზის და აწყობის განმახორციელებელი პოლიმერაზული რიბოსომული კომპლექსები. ინგლისურად: factory of viruses. რუსულად: фабрика вирусов.

ვირუსების წარმოშობა (ლათ. virus შხამი) – საბოლოოდ დადგენილი არ არის. ერთ-ერთი პიპოთეზის თანახმად, ისინი არიან მიკოპლაზმების ან სხვა ბაქტერიების რეგრესიული ევოლუციის პროდუქტი; მეორე პიპოთეზის მომხრეთა აზრით, ვირუსების წინაპრებია პლაზმიდების და ტრანსპოზონების ტიპის გენეტიკური სტრუქტურები; მესამე პიპოთეზის მომხრენი ფიქრობენ, რომ ვირუსები არიან სიცოცხლის პირველადი, უჯრედ-

დამდელი ფორმები, რომლებიც უჯრედების გაჩენის შემდეგ გადავიდნენ ცხოვრების პარა-სიტულ ტიპზე. ინგლისურად: origin of viruses. რუსულად: происхождение вирусов.

ვირუსემია (ლათ. virus შხამი, ბერძნ. haima სისხლი) – ვირუსის ცირკულაცია სისხლში. ინგლისურად: viraemia. რუსულად: вирусемия.

ვირუსი B19 – ადამიანისათვის პათოგენური, დნმ-ს შემცველი პარეოვირუსი. იწვევს ართრიტებს და ართრალგიებს, აგრეთვე ინფექციურ ერითემებს და აპლაზიურ კრიზებს ჰემოლიზური ანემიების შემთხვევებში. დაინფიცირება ხდება პაერ-წვეთოვანი გზით. ვირუსი აზიანებს ერითრობლასტებს და განსაკუთრებით, რეტიკულოციტებს. სხვა პარეოვირუსების მსგავსად, B19 ავლენს ემბრიოპათიურ მოქმედებას და სპონტანური აბორტების მიზეზი შეიძლება გახდეს. ინგლისურად: virus B19. რუსულად: вирус B19.

ვირუსულ-გენეტიკური თეორია (ლათ. virus შხამი, ბერძნ. genesis წარმოშობა) – კანცეროგენეზის ამ თეორიის თანახმად, ავთვისებიანი სიმსივნეების ეტიოლოგიური ფაქტორია ვირუსი, რომლის ნუკლეინის მჟავა (დნმ ან რნმ) ინკორპორირდება უჯრედის გენომში და იწვევს ვირუსისათვის სპეციფიკური ცილებისა და ნუკლეინის მჟავების სინ-

თქსს. ეს თეორია ჩამოაყალიბა ლ.ზილბერმა (1944-1945). ინგლისურად: virus-genetic theory. რუსულად: вирусно-генетическая теория.

პირუსული კანცეროგენეზი (ლათ. virus შხამი, cancer კიბო, ბერძნ. genos დაბადება, წარმოშობა) – ვირუსების მიერ ინდუცირებული სიმსივნური პროცესი. ასეთი ვირუსებია: რაუსის სარკომის, თაგვების ლეიკემიების, ბიტერის, ეპშტეინ-ბარის, ადამიანის T-ლეიკემიის ვირუსები და სხვა. აღნიშნული თეორიის არსი პირველად (1903) ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად გამოთქვეს ბორელმა და ბანგმა. ამ თეორიის თანახმად, ვირუსი უჯრედის გენომთან ინკორპორაციის გარეშე იწვევს ნორმალური უჯრედის სიმსივნურ ტრანსფორმაციას. ინგლისურად: viral carcinogenesis. რუსულად: вирусный канцерогенез.

პირუსული ნაწილაკი (ლათ. virus შხამი) – იგივე ვირიონი. ამა თუ ვირუსის ცალკეული ინდივიდი, ნეულებრივ, ვირიონის ფორმით. ინგლისურად: virus particle. რუსულად: вирусная частица.

პირუსული პოლიმერაზები (ლათ. virus შხამი, ბერძნ. polymeres მრავალგვარი, მრავალი ნაწილისაგან შემდგარი) – მატრიცულ ნუკლეინის შეკვამულ რიბონუკლეოზიდტრიფოსფატებიდან და დეზოქსინუკლეო-

ზიდტრიფოსფატებიდან ნუკლეინის შეკვების სინთეზის პროცესის მკატალიზებელი ფერმენტები. განასხვავებენ დნმ-ზე დამოკიდებულ დნმ-პოლიმერაზას, რნმ-ზე დამოკიდებულ რნმ-პოლიმერაზას, დნმ-ზე დამოკიდებულ რნმ-პოლიმერაზას და რნმ-ზე დამოკიდებულ დნმ-პოლიმერაზას (რევერტაზა, შებრუნებითი ტრანსკრიპტაზა), რომლებიც შესაბამისად ასინთეზებენ დნმ-ს, რნმ-ს, ინფორმაციულ რნმ-ს, რნმ-გენომიანი ვირუსების დნმ-ს ასლს (პროდნმ). ინგლისურად: viral polymerases. რუსულად: вирусные полимеразы.

პირუსული ჩანართები – პოლიმორფული, 0,5-10 მკმ ზომის სტრუქტურები, რომლებიც სამიზნე-უჯრედის ბირთვისა და ციტოპლაზმაში ჩნდებიან პროდუქციული ტიპის ვირუსული პროცესის მიმდინარეობისას. წარმოადგენენ მარტივი და რთული ვირიონების, ანდა მათი დაშლის პროდუქტების გროვებს, კაფსიდური ცილის აგრეგატებს ანდა ვირუსის გამრავლების ზონას (ვიროპლაზმა). გაანინათ სადიაგნოზო მნიშვნელობა. ინგლისურად: viral inclusions. რუსულად: вирусные включения.

პირუსული ჰეპატიტები (ლათ. virus შხამი, ბერძნ. hepar ღვიძლი, itis ანთება) – ამ ინფექციური დაავადებების გამოწვევები არიან ჰეპატიტების A, B, C, D, E და G ვირუსები. ინგლი-

სურად: viral hepatitis. რუსულად: вирусные гепатиты.

ვისცერული (ლათ. viscera შიგნეულიბა) – შინაგანი ორგანოსი. ის, რაც მიეკუთვნება შინაგან ორგანოებს. ინგლისურად: visceral. რუსულად: висцеральный.

ვიტალური შეღებვა (ლათ. vitalis შხამი) – მიკრობების შეღებვა ცოცხალ მდგომარეობაში. ინგლისურად: vital staining. რუსულად: витальная окраска.

ვიტამინები (ლათ. vita სიცოცხლე, aminum ამინი) – მათ უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭებათ ორგანიზმში მიმდინარე ბიოქიმიურ და ფიზიოლოგიურ პროცესებში. ზოგიერთი გამონაკლისის გარდა, ადამიანი და ცხოველები ვიტამინებს ვერ ასინთეზებენ და მათ საკვებთან ერთად იღებენ. ვიტამინები პირველმა აღმოაჩინა პოლონელმა მეცნიერმა კ. ფუნკმა 1911 წელს. ინგლისურად: vitamins. რუსულად: витамины.

ვოლინელი (*Wolinella*) – ბოქრავე, ასპოროგენური ჩხირისპაგვარი გრამ-უარყოფითი, ქემოორგანოტროფული ბაქტერიები. ადამიანისაგან გამოყოფენ ღრძილების ჯიბეებიდან და კბილების არხებიდან ანთებითი პროცესების შემთხვევაში. ინგლისურად: wolinella. რუსულად: волиnella.

ვოლონტიორი (ფრანგ. volontaire) – მოხალისე. იგულისხმება ომში წასული მოხალისეები,

აგრეთვე სხვადასხვა სამეცნიერო ექსპერიმენტებში ნებაყოფლობით მონაწილე პირები. ინგლისურად: volunteer. რუსულად: волонтер.

ვოლუტინის მარცვლები – იგივე ბაბეშ-ერნსტის მარცვლები. წარმოადგენენ პოლიფოსფატებს, ახასიათებთ მეტაქრომაზიის თვისება. დიფთერიის გამომწვევი კორინებაქტერიების შემადგენელი სტრუქტურებია, რომელთაც გააჩნიათ სადიფენოზო მნიშვნელობა. ვოლუტინის სახელწოდება მოდის *Spirilla volutans*-იდან, რომელსაც გააჩნია ასეთი ტიპის მარცვლოვანობა. ინგლისურად: volutine granules. რუსულად: зерна волютина.

ვოლფარტის ბუზი (*Wohlfahrtia magnifica*) – ღია რუხი ფერის ბუზი, რომელიც თავის მატლებს დებს ადამიანის ცხვირში. ქერებში, თვალებში ანდა ჭრილობებში. მატლები აზიანებენ სისხლძარღვებს. ვითარდება განგრენული და ნეკროზული პროცესები. ინგლისურად: Volfart's fly. რუსულად: вошфартова муха.

ფ

ზაზუნები (*Cricetinae*) – მიეკუთვნებიან მღრღნელების რიგს. სხეულის სიგრძე 5-36 სმ-ია. დიდი ზიანი მოაქვთ სოფლის მეურნეობისათვის. მთელი რიგი

ინფექციური დაავადებების რე-
სერვუარული მასპინძლებია.
გამოიყენებიან როგორც ლაბო-
რატორიული ცხოველები (მაგ.,
სირიული, ოქროსფერი, ჩინური,
ჯუნგარის და სხვა ზაზუნები).
ინგლისურად: hamsters. რუსუ-
ლად: хомяки.

ზეპარაზიტი (ბერძნ. parasitos
მექიახორა) – ე.წ. პარაზიტის
პარაზიტი. მაგ., ლექტომონასის
გვარის უმარტივესები ძუძუმ-
წოვრების და ფრინველების ზო-
გიერთი პარაზიტის პარაზიტი.
აღნიშნული მოვლენა შესაძლე-
ბელია გამოყენებულ იქნეს
მაენებლებთან საბრძოლველად
(ბიომეტოდი). ინგლისურად:
superparasite. რუსულად: супе-
паразит.

ზიგომიკოზები – Zygomycetes-
ის კლასის სოკოების სხვადასხ-
ვა გვარების (Absidia, Mortierella,
Mucor, Rhizopus) წარმომადგენ-
ლებით გამოწვეული მიკოზები.
სოგჯერ ინფექციური აგენტები
შიიძლება იყვნენ Entomophthora-
ს, Conidiobolus-ის და Basidiobolus-
ის გვარების წარმომადგენლები.
ინგლისურად: zygomycoses. რუ-
სულად: зигомикозы.

ზიგოსპორა (ბერძნ. zygo-
tos შერწყმული, შვერთებული,
spora დათესვა, თესლი) – მკერ-
ივი გარსით გარშემორტყმული
ზიგოტა, რომელსაც ძალუძს
გაუძლოს მისი განვითარებისათ-
ვის არასახარბიელო პირობებს.
ინგლისურად: zygospore. რუსუ-

ლად: зигоспора.

ზიგოტა (ბერძნ. zygotos შერ-
წყმული, შვერთებული) – ორი
სასქესო უჯრედის (გამეტების),
სპერმატოზოიდისა და კვერცხუ-
ჯრედის ბირთვების შერწყმით
მიღებული უჯრედი, განაყო-
ფიერებული კვერცხუჯრედი.
ინგლისურად: zygote. რუსულად:
зигота.

ზიდოვუდინი (Zidovudin) –
იგივე აზიდოთიმიდინი. ვირუს-
საწინააღმდეგო პრეპარატია,
რომელიც თრგუნავს აივის შე-
ბრუნებით ტრანსკრიპტაზას
(რევერტაზას). ინგლისურად:
zidovudine. რუსულად: зидову-
дин.

ზომიერი ფაგები (ბერძნ.
phagos მშთანთქმელი) – ახდენენ
თაეისი ნუკლეინის მჟავის ინ-
კორპორაციას ბაქტერიის გე-
ნომში. თაეის სამიზნე-უჯრედის
გენომთან ასოცირებულმა ფაგის
დნმ-მ მიიღო პროფაგის, ბაქტე-
რიულმა უჯრედებმა ლიზოგენ-
ურების, ხოლო თვით მოვლენამ
– ლიზოგენიის სახელწოდება.
ინგლისურად: moderate phages.
რუსულად: умеренные фаги.

ზონდი (ფრანგ. sonder გამოკე-
ლევა) – 1. მილის ან სხვა მს-
გავსი ფორმის სამედიცინო ინ-
სტრუმენტი, რომელიც შეკვავთ
სხეულის არხებსა და სიღრუეებ-
ში საღიაგნოზო ან სამკურნალო
მიზნით. 2. დნმ-ზონდი, რომელიც
შეკვავთ ორგანიზმში ნაყოფის
მემკვიდრული დაავადებების

გამოსაკლენად. ინგლისურად: probe. რუსულად: зонд.

ზოოგეოგრაფია (ბერძნ. zoon ცხოველი, ge დედამიწა, grapho ვწერ) – ზოოლოგიის დარგი, რომელიც სწავლობს როგორც თანამედროვე, ასევე წარსული ეპოქების ცხოველების ეკოლოგიური დაჯგუფებების გავრცელებას დედამიწაზე. ბიოლოგიაში, მედიცინასა და ვეტერინარიაში ზოოგეოგრაფიის მონაცემები გამოიყენება ადამიანისა და ცხოველების პარაზიტული ეტიოლოგიის დაავადებების გამოწვევების შესწავლისათვის. ინგლისურად: zoogeography. რუსულად: зоогеография.

ზოოლოგია (ბერძნ. zoon ცხოველი, logos მოძღვრება) – მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის ცხოველთა სამყაროს. ინგლისურად: zoology. რუსულად: зоология.

ზოონოზები (ბერძნ. zoon ცხოველი, nosos დაავადება) – დაავადებები, რომლებიც დამახასიათებელია მხოლოდ ცხოველებისათვის (მაგ., მსხვილფეხა რქოსანი საქონლისა და ღორის ჭირი, აბრეშუმხვევიას პებრინა და სხვა). ინგლისურად: zoonoses. რუსულად: зоонозы.

ზოოპათოლოგია (ბერძნ. zoon ცხოველი, pathos ავადმყოფობა, ტანჯვა, logos მოძღვრება) – მეცნიერება, რომელიც სწავლობს ცხოველთა დაავადებებს. ინგლისურად: zoopathology. რუსულად:

зоопатология.

ზოოსპორა (ბერძნ. zoon ცხოველი, spora დათესვა, თესლი) – სოკოების და უმდაბლეს მცენარეთა უჯრედები, რომლებიც შიშვლების დახმარებით აქტიურად მოძრაობენ წყალში. ინგლისურად: zoospore. რუსულად: зооспора.

ზოოტოქსინი (ბერძნ. zoon ცხოველი, toxikon შხამი) – ცხოველური ორგანიზმების ცხოველქმედების პროდუქტი, რომელიც ტოქსიკურია ადამიანისა და სხვა სახეობის ცხოველებისათვის. განასხვავებენ ბუნგაროტოქსინს, იგივე აპიტოქსინს (ფუტკრის შხამს), კობროტოქსინს (გველების შხამს) და ა.შ. ინგლისურად: zootoxin. რუსულად: зоотоксин.

ზრდის ფაქტორები – ღიმფოკინებია, მედიატორები, რომლებსაც გამოყოფს T-ჰელპერების პოპულაცია. მოქმედებენ როგორც ლოკალური პორმონები. ზრდის ფაქტორებს მიეკუთვნება ამინომჟავები, პურინის და პირიმიდინის ფუძეები. ზოგიერთი მიკროორგანიზმი მათთვის აუცილებელ ზრდის ფაქტორებს დამოუკიდებლად ასინთეზებს, სხვები კი მათ გარემოდან იღებენ მზა სახით. ინგლისურად: growth factors. რუსულად: факторы роста.

ზრდის ფაქტორი V – ფაქტორი X-თან ერთად აუცილებელი კომპონენტია ჰემოფილური ბაქტერიების ნორმალური გან-

ვითარებისათვის. სოციერთი ბაქტერიის (სარცინების, სტაფილოკოკების, ნეისერიების და სხვ.) მიერ პროდუცირებული თერმოლაბილური კოფერმენტია. აღნიშნულ ფაქტორს შეიცავს ეუკარიოტული უჯრედებიც. B ჯგუფის ვიტამინების შემადგენელი ნაწილია. ინგლისურად: growth factor V. რუსულად: фактор роста V.

ზრდის ფაქტორი X – აუცილებელი კომპონენტია ჰემოფილური ბაქტერიების ნორმალური განვითარებისათვის. შედის ერთროციტების შემადგენლობაში ტეტრაპიროლების თერმოსტაბილური ჯგუფის სახით. ინგლისურად: growth factor X. რუსულად: фактор роста X.

ზღვის ბოჭი (Cavia porcellus) – მღრღნელების რიგის წარმომადგენელია. იყენებენ როგორც ლაბორატორიულ ცხოველს ბიოლოგიასა და მედიცინაში. ინგლისურად: guinea-pig. რუსულად: морская свинка.

ზღურბლოვანი დოზა – დოზა, რომლის ზევით ან ქვევით ადგილი აქვს რაიმე (მაგ., ტერატოგენურ, მუტაგენურ, კანცეროგენურ და სხვ.) ფუფქტის გამოვლენას. ინგლისურად: critical dose. რუსულად: пороговая доза.

თ

თავგუბის ექსპერიმენტული ლეიკემიების პირუსები – სხვა-

დასხვა ინბრედული ხაზების თავგუბის ლეიკემიების გამომწვევი ვირუსებია C ტიპის რეტროვირუსები: გროსის, გრაფის, ფრენდის, მაზურენკოს, მოლონის, რაუშერის და სხვა. ინგლისურად: mice experimental leukemia viruses. რუსულად: вирусы экспериментальной лейкемии мышей.

თაობათა მორიბეობა – ერთი სახეობის ინდივიდების ორი ან მეტი თაობის (გენერაციის) მონაცვლეობა. ისინი ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან ანატომიურ-მორფოლოგიური, ფიზიოლოგიური, ქცევითი, ხოლო არც თუ იშვიათად, გამრავლების თავისებურებებით. თაობათა მორიგეობა დამახასიათებელია მრავალი უხერხემლო ცხოველისათვის, აგრეთვე მცენარეებისათვის. ინგლისურად: alternation of generation. რუსულად: смена поколений.

თასმისებური ჭიები (Cestoda) – ბრტყელი ჭიების ტიპის და ცესტოდების კლასის წარმომადგენლები. სხეულის სიგრძე რამდენიმე მილიმეტრიდან 10 და მეტ მეტრამდეა. ენდოპარაზიტებია. კარგად აქვთ განვითარებული ფიქსაციისა და გამრავლების ორგანოები. ნერვული სისტემა სუსტადაა გამოხატული. პერმაფროდიტებია. მათი განვითარება მიმდინარეობს მასპინძლის მონაცვლეობით. თასმისებური ჭიებია: ღორის, ხარის, განიერი, ჯუჯა სოლიტერები, ექინოკოკი

და მრავალი სხვა. ინგლისურად: tapeworms. რუსულად: ленточные черви.

თეორია (ბერძნ. theoria დაკვირვება, კელევა) – იდეების ერთობლიობა ცოდნის ამა თუ იმ სფეროში. პიპოთეზისაგან განსხვავებით, თეორია განმტკიცებული უნდა იყოს ექსპერიმენტული მონაცემებით. ინგლისურად: theory. რუსულად: теория.

თერაპია (ბერძნ. therapeia მკურნალობა) – შინაგან სნეულეობათა მკურნალობა არაქირურგიული მეთოდებით (წამლებით, სითბოთი და ა.შ.). ინგლისურად: therapy. რუსულად: терапия.

თერმორეგულაცია (ბერძნ. therme სითბო, სიცხე, ლათ. regulo ვაწესრიგებ) – ფიზიოლოგიური ფუნქცია, რომელიც გარემოს ტემპერატურის ცვლილებების პირობებში უზრუნველყოფს ამა თუ იმ კონკრეტული სახეობისათვის დამახასიათებელი ოპტიმალური ტემპერატურის შენარჩუნებას. თერმორეგულაცია ორგანიზმების ჰომეოსტაზის უმნიშვნელოვანესი მექანიზმია. ინგლისურად: thermoregulation. რუსულად: терморегуляция.

თერმოსტატი (ბერძნ. therme სითბო, სიცხე, statos უძრავი) – აპარატი, რომელშიც ავტომატურადაა შენარჩუნებული განსაზღვრული ტემპერატურა. ინგლისურად: thermostat. რუსულად: термостат.

თერმოტაქსისი (ბერძნ. therme

სითბო, სიცხე, taxis მდებარეობა) – მცენარეული და ცხოველური ორგანიზმების (მათ შორის მიკროორგანიზმების) მოძრაობა, რაც გამოწვეულია ცალმხრივი სითბური გაღიზიანებით. დადებითი თერმოტაქსისისას მოძრაობა მიმართულია უფრო მაღალი ტემპერატურისაკენ, უარყოფითი თერმოტაქსისისას კი – დაბალი ტემპერატურისაკენ. ინგლისურად: thermotaxis. რუსულად: термотаксис.

თერმოფილია (ბერძნ. therme სითბო, სიცხე, philia სიყვარული) – ორგანიზმები, რომელთაც სიცოცხლე არ შეუძლიათ ტემპერატურის გარკვეული ზღვარის ქვევით. მათი ზრდის ოპტიმალური ტემპერატურული ზონა 50-60° C-ია. ინგლისურად: thermophils. რუსულად: термophilы.

თივის ნხირი (*Bacillus subtilis*) – ბინადრობს ნიადაგში და ორგანულ ნარჩენებზე. ზოგიერთი შტამი წარმოქმნის ანტიბიოტიკებს – სუბტილინს, სუბტენოლინს და ბაცილომიქსინს. *Bacillus*-ის გვარის ტიპური წარმომადგენელია. ინგლისურად: hay bacillus. რუსულად: сенная палочка.

თიმუსი (ბერძნ. thymos) – იმუნური სისტემის ცენტრალური ლიმფურ-ეპითელური ორგანო, რომელიც T-ლიმფოციტების განვითარებას აკონტროლებს. იგივე მკერდუკანა, ჩანგლისებრი ჯირკვალი. ინგლისურად:

thymus. რუსულად: тимус.

თიოგლიკოლის ნიადაგი – ანაერობების კულტივირებისათვის განკუთვნილი საკვები ნიადაგი, რომლის მოქმედი საწყისია კარგად გამოსატული აღმდგენითი თვისებების მქონე თიოგლიკოლატის ნატრიუმი. შეიცავს საკვებ ბულიონს, 0,1%-იან აგარს, 0,5%-იან გლუკოზას, 0,1%-იან თიოგლიკოლატის ნატრიუმს და ინდიკატორს – მეთილენის ლურჯს ან რეზაზურინს. იყენებენ სტერილიზაციის კონტროლისათვის. ინგლისურად: thyoglycol medium. რუსულად: тиогликолевая среда.

თირკმლის სინდრომით მიმდინარე ჰემორაბიული ცხელების ვირუსი (თსმპცმ) – გამომწვევი შედის ბუნიავირუსების ოჯახის Hantavirus-ის გვარის შემადგენლობაში. აღნიშნული დაავადების გამომწვევია ვირუსის ამჟამად ცნობილი 23 სეროტიპიდან 4: ჰანტაანი, პუშმალა, სეული და დობროვებელგრადი. ინფექციის რეზერვუარია ტყის კომპლექსის თავისებური მღრღნელები. ისინი ვირუსს გამოყოფენ განავლით, შარდით და ნერწყვით. ადამიანის დაინფიცირების ძირითადი მქედანიზმია აეროგენური. პათოგენზის საფუძველს წარმოადგენს ვირუსის ვაზოტროპული მოქმედებით განპირობებული წერილი სისხლძარღვების კედლის სისტემური დესტრუქციული დაზიანება.

მკურნალობისათვის იყენებენ რიბოვირინს და მიქსინს. ინგლისურად: virus of hemorrhage fever with renal syndrome. რუსულად: вирус геморрагической лихорадки с почечным синдромом.

თურქული (Aphthae epizooticae) – ვირუსული ეტიოლოგიის ანთროპოზოონოზური დაავადებაა. ადამიანს გადაეცემა დაავადებულ ცხოველებთან (მსხვილი და წერილფეხა რქოსანი საქონელი) კონტაქტის გზით. დამახასიათებელია ცხელება და პირის ღრუს ლორწოვანი გარსის (ეპიზოოტიური სტომატიტი) და კიდურების წყლულოვანი (აფთოზური) დაზიანებები. დაავადების თავიდან ასაცილებლად აუცილებელია პირადი ჰიგიენის წესების დაცვა. ინგლისურად: foot-and-mouth disease. რუსულად: ящур.

0

იპას ვირუსი – მაიმუნების ვირუსია Poxviridae-ს ოჯახიდან. პრიმატებში იწვევს კანის კეთილთვისებიან სიმსივნეებს – პისტოციტომებს. შეიძლება გამოიწვიოს სიმსივნის განვითარება ადამიანშიც. ინგლისურად: Iaba virus. რუსულად: вирус Яба.

იპონური ენცეფალიტის ვირუსი (ბერძნ. encephalos თავის ტვინი, ლათ. virus შხამი) – ფლავივირუსების ოჯახის წარმომად-

გენელია, რნმ-ს შემცველი ვირუსი. მისი რეპროდუქციის ადგილი ცენტრალური ნერვული სისტემის უჯრედებშია: იწვევს მათ დეგრადაციას და სიკვდილს. გარდა ცენტრალური ნერვული სისტემის უჯრედებისა, ვირუსი რეპროდუცირდება ლიმფოციტებში და პარენქიმული ორგანოების უჯრედებში. დაავადება გავრცელებულია სამხრეთ-აზიის ქვეყნებში და რუსეთის აღმოსავლეთ რაიონებში. ვირუსის რეზერვუარს წარმოადგენენ გარეული ფრინველები, მღრღნელები, მსხვილი რქოსანი საქონელი, ცხენები, ღორები. ვირუსის გადაამტანია კოლოები. ინგლისურად: Japanese encephalitis virus. რუსულად: вирус японского энцефалита.

იატროგენია (ბერძნ. iatros ექიმი, genes წარმოშობილი) – 1. სხვადასხვა სამკურნალო პრეპარატით ან რადიოთერაპიით გამოწვეული პათოლოგიური რეაქციები. 2. ექიმის ან სამედიცინო პერსონალის მიერ დაუკვირებლად გამოთქმული აზრის შედეგად ავადმყოფში განვითარებული ფსოქოგენური რეაქცია. ინგლისურად: iatrogeny. რუსულად: ятрогения.

იპრსინიები – იხ. შავი ჭირის იერსინიები.

იპიმპტინი – ანტიჰელმინთური აქტივობის, ფართო სპექტრის პრეპარატია. თრგუნავს ნეიროკუნთური გადაცემის ფუნქციას.

ინგლისურად: ivemectin. რუსულად: ивемектин.

იზონანტიგენები (ბერძნ. isos თანაბარი, ტოლი, anti წინააღმდეგ, genos გვარი, წარმოშობა) – ანტიგენები, რომლებითაც ბაქტერიების ცალკეული უჯრედები ან ერთი სახეობის ინდივიდების ჯგუფები ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან. სისხლის ფორმიან ელემენტებში და პლაზმაში ათეულობით იზონანტიგენია აღმოჩენილი. გენეტიკურად ერთმანეთთან დაკავშირებული იზონანტიგენები გაერთიანებულნი არიან ჯგუფებად, რომელთაც ABO სისტემა, რეზუსი და სხვა ეწოდება. ინგლისურად: isoantigenes. რუსულად: изоантигены.

იზოგამია (ბერძნ. isos თანაბარი, ტოლი, gamos ქორწინება) – სქესობრივი პროცესის ტიპია, როდესაც გამეტებს, რომელნიც მორფოლოგიურად ერთმანეთისაგან არ განირჩევიან, გაანინიათ სხვადასხვა ბიოქიმიური და ფიზიოლოგიური თვისებები. გამრავლების ასეთი ტიპი დამახასიათებელია უმდაბლესი სოკოების, მრავალი უმარტივესისათვის და ერთუჯრედიანი წყალმცენარეებისათვის. ინგლისურად: isogamy. რუსულად: изогамия.

იზოლატები (ფრანგ. isolation განცალკევება, ცალკე მოთავსება) – 1. ბიოლოგიაში – სხვადასხვა სახეობების, მათ შორის ადამიანების მცირე,

გენეტიკურად იზოლირებული პოპულაციები. 2. მიკრობიოლოგიაში – ტერმინ „იზოლატების“ ქვეშ ზოგჯერ გულისხმობენ ვირუსების ან სხვა მიკრობების კულტურებს. ინგლისურად: isolates. რუსულად: *изоляты*.

იზოლატორები (ფრანგ. isolation განცალკევება, ცალკე მოთავსება) – სპეციალური დაწესებულებები იმ ადამიანებისათვის, რომლებიც შეიძლება იყვნენ ინფექციური დაავადებების გავრცელების წყარო გარშემომყოფთათვის ანდა რომლებიც თავად შეიძლება წარმოადგენდნენ ინფექციების განვითარების მაღალ რისკს. იზოლატორები მოშორებით უნდა იყვნენ განლაგებულნი სხვა შენობებიდან. მათში ამყარებენ მკაცრ მიკრობიოლოგიურ კონტროლს. ინგლისურად: *isolators*. რუსულად: *изоляторы*.

იზოლაცია (ფრანგ. isolation განცალკევება, ცალკე მოთავსება) – გადამდები სნეულებით დაავადებულის ან დაავადებაზე ეჭვმიტანილი პირის გამოცალკევება ინფექციის თავიდან ასაცილებლად. ინგლისურად: *isolation*. რუსულად: *изоляция*.

იზომეტრიული ვირუსები (ბერძნ. *isos* თანაბარი, ტოლი, *metron* საზომი) – ვირუსები, რომელთა კაფსიდი აგებულია სიმეტრიის კუბური ტიპით. უყრო ხშირად გააჩნიათ იკოსაედრული ფორმა. ინგლისურად:

isometric viruses. რუსულად: *изометрические вирусы*.

იზომორფული დაქოზა (ბერძნ. *isos* თანაბარი, ერთგვარი, *morphe* ფორმა) – ბაქტერიების გამრავლების ფორმა, როდესაც გაყოფის შედეგად მიიღება თანაბარი ზომის ორი უჯრედი. ინგლისურად: *isomorphic division*. რუსულად: *изоморфное деление*.

იზოტონური ხსნარი (ბერძნ. *isos* თანაბარი, ტოლი, *tonos* დაძაბვა) – გამხსნელისა და გახსნილი ნივთიერებების ერთნაირი კონცენტრაციის მქონე ხსნარი (სუფრის მარილის 0,9%-იანი წყალხსარი). იგივე ფიზიოლოგიური ხსნარი. ინგლისურად: *isotonic solution*. რუსულად: *изотонический раствор*.

იზოფერმენტები (ბერძნ. *isos* თანაბარი, ტოლი, *fermentum* საფუარი) – ფერმენტები, რომელთაც სხვადასხვა სტრუქტურა და ფიზიკურ-ქიმიური თვისებები გააჩნიათ, მაგრამ აკატალიზებენ ერთსა და იმავე რეაქციას. ინგლისურად: *isofermments*. რუსულად: *изоферменты*.

იმაგიციდები (ლათ. *imago* ხატი, მსგავსი, *caedo* მოეკლავ) – ზრდასრული მწერების განადგურებისათვის გამოყენებული ინსექტიციდები. ინგლისურად: *imagicides*. რუსულად: *имагициды*.

იმაგი (ლათ. *imago* ხატი, მს-

გავსი) – ზრდასრული ფორმა მწერების, ტიკიების და ჰელმინთების განვითარების ციკლში. ინგლისურად: imago. რუსულად: имаго.

იმპრსია (ლათ. immergo ჩაეძირა) – მიკროსკოპის ობიექტივსა და საფარ მინას შორის სითხის (ჩვეულებრივ, კედრის ზეთის) წვეთის მოთავსება გამოსახულების სიმკვეთრის გაძლიერების მიზნით. ინგლისურად: immersion. რუსულად: иммерсия.

იმიპენემი (Imipenem) – ბეტა-ლაქტამური რიგის ანტიბიოტიკია, რომელიც გამოიყენება ცილასტინთან ერთად. მდგრადია ბეტა-ლაქტამაზების მიმართ. ახდენს ბაქტერიციდულ მოქმედებას გრამ-დადებით და გრამ-უარყოფით, აგრეთვე აერობულ და ანაერობულ ბაქტერიებზე და ა.შ. ინგლისურად: imipenem. რუსულად: имипенем.

იმპეტისი (ლათ. impetigo თავდასხმა, იერიში) – კანის ინფექციური დაავადება ბუშტუკოვანი გამონაყარით. ვითარდება სტაფილოკოკების და სტრეპტოკოკების შეჭრის შედეგად. ინგლისურად: impetigo. რუსულად: импетиго.

იმუნობაცია (ლათ. immunitas რაიმესაგან გათავისუფლება) – ხელოვნური ან ბუნებრივი იმუნიტეტის შექმნა ინფექციური დაავადებების პროფილაქტიკის მიზნით. ინგლისურად: immuniza-

tion. რუსულად: иммунизация.

იმუნიტეტი (ლათ. immunitas რაიმესაგან გათავისუფლება) – ორგანიზმის სენშეუკალობა ინფექციურ დაავადებათა გამომწვევების, აგრეთვე ნებისმიერი უცხო ანტიგენის მიმართ. ცნობილია უჯრედული და ჰუმორული, აქტიური და პასიური, ხელოვნური და ბუნებრივი, ტრანსპლანტაციური და სხვა სახის იმუნიტეტები. ინგლისურად: immunity. რუსულად: иммунитет.

იმუნოგენეტიკა (ლათ. immunitas რაიმესაგან გათავისუფლება, ბერძნ. genesis წარმოშობა) – იმუნოლოგიის დარგი, რომელიც სწავლობს იმუნიტეტის ფაქტორების გენეტიკურ საფუძვლებს. ინგლისურად: immunogenetics. რუსულად: иммуногенетика.

იმუნოგენურობა (ლათ. immunitas რაიმესაგან გათავისუფლება, ბერძნ. genesis წარმოშობა) – წარმოადგენს ანტიგენის პოტენციურ უნარს, გამოიწვიოს მაკროორგანიზმში სპეციფიკური დამცველობითი რეაქცია. ყველაზე უფრო გამოხატული იმუნოგენური თვისებები გააჩნიათ ცილებს და პოლისაკარიდებს, ხოლო ნუკლეინის მჟავები და ლიპიდები, პირიქით, დაბალიმუნოგენურებია. ინგლისურად: immunogenity. რუსულად: иммуногенность.

იმუნოგლობულინები (ლათ.

immunitas რაიმესაგან გათავისუფლება, globulus ბურთულა) – მძიმე და მსუბუქი ჯაჭვების სტრუქტურის, თვისებების და ანტიგენური თავისებურებების მიხედვით, კლასებად არის დაყოფილი. სხვადასხვა კლასების იმუნოგლობულინების მოლეკულები ერთი და იგივე მონომერებისაგანაა აგებული, რომლებსაც 2 მძიმე და 2 მსუბუქი ჯაჭვი გააჩნიათ. ცნობილია G, E, M, A, D კლასების იმუნოგლობულინები. ინგლისურად: immunoglobulins. რუსულად: ИММУНОГЛОБУЛИНЫ.

იმუნოგლობულინების კლასები (ლათ. immunitas რაიმესაგან გათავისუფლება, globulus ბურთულა, ლათ. classis თანრიგი, ჯგუფი) – იმუნოგლობულინის მოლეკულის შემადგენლობაში შემავალი მძიმე ჯაჭვების ტიპზე დამოკიდებულებით, გამოყოფილია იმუნოგლობულინების 5 კლასი: IgG, IgM, IgA, IgD და IgE. G კლასი თავის მხრივ იყოფა 4 სუბკლასად (G1, G2, G3, G4), M კლასი ორად (M1 და M2), ხოლო IgA იყოფა შრატის-მიერებად (სისხლში მოცირკულირე) და სეკრეტორულებად (გამოიყოფიან სეკრეტებთან ერთად). ინგლისურად: immunoglobulin classes. რუსულად: классы иммуноглобулинов.

იმუნოდეპრესანტიები (ლათ. immunitas რაიმესაგან გათავისუფლება, ლათ. depressio დათ-

რგუნვა) – ქიმიური ნივთიერებები, ფიზიკური ფაქტორები და ბიოლოგიური აგენტები, რომლებიც იწვევენ ორგანიზმის იმუნური სტატუსის დაქვეითებას. ინგლისურად: immunodepressants. რუსულად: ИММУНОДЕПРЕССАНТЫ.

იმუნოდეფიციტები (ლათ. immunitas რაიმესაგან გათავისუფლება, deficit არასაკმარისი) – მდგომარეობს ნორმალური იმუნური პასუხის დარღვევაში. განასხვავებენ პირველად ანუ მემკვიდრულ (გენეტიკურ) და მეორად (შექენილ) იმუნოდეფიციტებს. იმუნოდეფიციტები მრავალი დაავადების და პათოლოგიური მდგომარეობის განვითარების მიზეზია. ინგლისურად: immunodeficiencies. რუსულად: ИММУНОДЕФИЦИТЫ.

იმუნოკომპეტენტური უჯრედები (ლათ. immunitas რაიმესაგან გათავისუფლება, compensatio ანაზღაურება, გამოსწორება) – უჯრედები, რომლებიც მონაწილეობენ იმუნურ პროცესებში. იგულისხმება ფაგოციტები, ლიმფოციტები, პლასმური უჯრედები. ინგლისურად: immunocompetent cells. რუსულად: ИММУНОКОМПЕТЕНТНЫЕ КЛЕТКИ.

იმუნოკორექცია (ლათ. immunitas რაიმესაგან გათავისუფლება, correctio გასწორება) – იყენებენ იმუნური სისტემის ფუნქციური სრულფასოვნების აღსადგენად. ამ მიზნის მისაღწევად იყენებენ

იმუნოგლობულინების პრეპარატებს, ემბრიონული თიმუსის და ძელის ტვინის გადანერგვებს და სხვა მეთოდებს და პრეპარატებს. ამ უკანასკნელთ იმუნომოდულატორები (იხ.) ეწოდებათ. ინგლისურად: immunocorrection. რუსულად: иммунокоррекция.

იმუნოლოგია (ლათ. immunitas რაიმესაგან გათავისუფლება, ბერძნ. logos მოძღვრება) – მეცნიერება ორგანიზმის დაცვით (უშთაერესად სპეციფიკურ) რეაქციათა შესახებ. ინგლისურად: immunology. რუსულად: иммунология.

იმუნოლოგიური ზედამხედველობა (ლათ. immunitas რაიმესაგან გათავისუფლება) – ამ თეორიის თანახმად, ორგანიზმში სიმსივნური უჯრედები წარმოიქმნება მთელი სიცოცხლის მანძილზე პერმანენტულად, მაგრამ ისინი ნადგურდებიან იმუნოკომპეტენტური უჯრედების მიერ. თეორია ჩამოაყალიბა ავსტრალიელმა ფ.ბერნეტმა. ინგლისურად: immune surveillance. რუსულად: иммунологический надзор.

იმუნოლოგიური მხსნიერება (ლათ. immunitas რაიმესაგან გათავისუფლება) – ორგანიზმის იმუნური სისტემის უნარი, ანტიგენტან პირველი ურთიერთმოქმედების შემდეგ სპეციფიკური, უფრო სწრაფი პასუხი გასცეს მას განმეორებითი კონტაქტის შემთხვევაში. ინგლისურად: im-

mune memory. რუსულად: иммунологическая память.

იმუნოლოგიური ტოლერანს-ტობა (ლათ. immunitas რაიმესაგან გათავისუფლება, tolerantia მოთმინება) – იმუნოლოგიური რეაქტივობის განსაკუთრებული ფორმა, როდესაც ორგანიზმი სრულიად ან ნაწილობრივ კარგავს ანტიგენურ გაღიზიანებაზე ანტისხეულების გამოშუშავების უნარს. ასეთ რეაქციას ადგილი აქვს ემბრიონულ პერიოდში რომელიმე ანტიგენით იმუნისაციის ჩატარებისას. აღნიშნული რეაქცია აღმოაჩინეს მკაშეკმა და კ.მედავარმა 1953 წელს. ინგლისურად: immune tolerance. რუსულად: иммунологическая толерантность.

იმუნოლოგულატორები (ლათ. immunitas რაიმესაგან გათავისუფლება, modificatio ცვლილება) – ნივთიერებები, რომლებიც გავლენას ახდენენ იმუნოლოგიური სისტემის ფუნქციაზე. მიღებულია მათი დაყოფა ეგზოგენურებად და ენდოგენურებად. ნებისმიერი იმუნომოდულატორი იმუნურ სისტემაზე შეიძლება ახდენდეს გამააქტიურებელ ან სუპრესორულ მოქმედებას. ზოგიერთი იმუნომოდულატორი გავლენას ახდენს უშთაერესად B-სისტემაზე (ძელის ტვინის პრეპარატები), სხვები – T-სისტემაზე (თიმუსის პრეპარატები), ზოგიერთი მათგანი კომბინირებულად მოქმედებს და ა.შ. იმუ-

ნომოდულატორული მოქმედების მქონე პრეპარატებია: პარენტერული და გარეგანი გამოყენების ინტერფერონის პრეპარატები, პლაფერონი, ლეიკოფერონი, რეკომბინანტური რეაფერონი და სხვა. ინგლისურად: immunomodulators. რუსულად: иммуномодуляторы.

იმუნოპათოლოგია (ლათ. immunitas რაიმესაგან გათავისუფლება, ბერძნ. pathos ავადმყოფობა, ტანჯვა, logos მოძღვრება) – იმუნოლოგიის მიმართულება, რომელიც შეისწავლის იმ დაავადებებს, რომლებიც ნაწილობრივ ან მთლიანად განპირობებული არიან იმუნური სისტემის დარღვევებით. ასეთებია: ალერგიული, ავტოიმუნური, იმუნოდეფიციტური, ლიმფოპროლიფერაციული და სხვ. დაავადებები. ინგლისურად: immunopathology. რუსულად: иммунопатология.

იმუნოპროფილაქტიკა (ლათ. immunitas რაიმესაგან გათავისუფლება, prophylaktikos ვიცილებ, ვუფრთხილდები) – რაიმე დაავადების საწინააღმდეგო პრევენციული იმუნოლოგიური მეთოდების გამოყენება (მაგ., ცოფის საწინააღმდეგო ანტირაბიული შრატის ან ვაქცინა). ინგლისურად: immunoprophylaxis. რუსულად: иммунопрофилактика.

იმუნოსუპრესია (ლათ. immunitas რაიმესაგან გათავისუფლება, suppressio დათრგუნვა) – იმუნური

ძალების მეშვეობით რაიმე რეაქციის ან ანტიგენის დათრგუნვა. მაგ., T-სუპრესორებით ანტისხეულების სინთეზის დათრგუნვა. ინგლისურად: immunosuppression. რუსულად: иммуносупрессия.

იმუნოციტები (ლათ. immunitas რაიმესაგან გათავისუფლება, kytos უჯრედი) – უჯრედები (იხ. იმუნოკომპეტენტური უჯრედები), რომლებიც უზრუნველყოფენ ორგანიზმის შეუვალობას სხვადასხვა აგენტების მიმართ. იმუნოციტების მაპროდუცირებელი ორგანოები (ძვლის წითელი ტვინი, თიმუსი, ლიმფური კვანძები და სხვა), აგრეთვე თვით იმუნოციტები წარმოადგენენ ორგანიზმის იმუნურ სისტემას. ინგლისურად: immunocytes. რუსულად: иммуноциты.

იმუნოქისტოქიმია (ლათ. immunitas რაიმესაგან გათავისუფლება, ბერძნ. histos ქსოვილი, chemia ქიმია) – იმუნოფლოორესცენციის ალტერნაციული მეთოდია, რომელიც გამოიყენება ქსოვილის ანათლებში ცილის აღმოსაჩენად. პრეპარატში არსებულ ანტიგენს ანტისხეული მტკიცედ უკავშირდება. იმუნოქისტოქიმისათვის ყველაზე ხშირად იყენებენ ფერმენტებს – პირშუშხას პეროქსიდაზას და ტუტე ფოსფატაზას. ინგლისურად: immunohistochemistry. რუსულად: иммуногистохимия.

იმუნური ღეზიციტი (ლათ. immunitas რაიმესაგან გათავი-

სუფლება, deficit ნაკლებობა) – მდგომარეობა, როდესაც აღინიშნება იმუნური სისტემის თანდაყოლილი ან შექენილი დეფექტები. ინგლისურად: immune deficiency. რუსულად: ИММУННЫЙ ДЕФИЦИТ.

იმუნური დისბალანსი (ლათ. immunitas რაიმესაგან გათავისუფლება, ბერძნ. dys მოშლა, გადახრა, ფრანგ. balance სასწორი) – ორგანიზმის იმუნური ძალების დაქვეითება, მოშლა, ანარქია. ინგლისურად: immune dysbalance. რუსულად: ИММУННЫЙ ДИСБАЛАНС.

იმუნური შრატნი (ლათ. immunitas რაიმესაგან გათავისუფლება) – ადამიანის ან ცხოველის რაიმე ანტიგენით იმუნიზებული სისხლის შრატნი, რომელიც შეიცავს ანტისხეულებს ამ ანტიგენისადმი. გამოიყენება როგორც სამკურნალო და სადი-აგნოზო საშუალება. ინგლისურად: immune serum. რუსულად: ИММУННАЯ СЫВОРОТКА.

ინაპარანტული ინფექცია (ლათ. in უარყოფითი, თავსართი, ინგლ. apparent ხილული) – ფარულად, უსიმპტომოდ მიმდინარე ინფექცია. ინგლისურად: inapparent infection. რუსულად: ИНАПАРАНТНАЯ ИНФЕКЦИЯ.

ინაქტივაცია (ლათ. in უარყოფითი, თავსართი, activus მოქმედი) – ქსოვილოვანი სითხის (სისხლის, ნახველის, წირქის და სხვ.) გაუქსებოვნება ინფექციური საწყისის

აქტივობის დაკარგვით. ინგლისურად: inactivation. რუსულად: ИНАКТИВАЦИЯ.

ინბრედული ცხოველები (ინგლ. inbred სისხლისმიერ ნათესაობაში მყოფი მშობლებისაგან დაბადებული) – ხაზოვანი, ჰომოზიგოტური ცხოველები, რომლებსაც იღებენ ახლონათესაური ინდივიდების შეჯვარებით 20 და მეტი თაობის მანძილზე. ასეთი ცხოველები გენეტიკურად ერთგვაროვანი არიან, რადგანაც მათში ელინდება 100%-იანი ჰომოზიგოტურობა. ინგლისურად: inbred animals. რუსულად: ИНБРЕДНЫЕ (ЛИНЕЙНЫЕ) ЖИВОТНЫЕ.

ინბრედინგი (ინგლ. inbred სისხლისმიერ ნათესაობაში მყოფი მშობლებისაგან დაბადებული) – ახლონათესაურ კავშირში მყოფი ინდივიდების შეჯვარება. ასეთ ცხოველებს იყენებენ სხვადასხვა ექსპერიმენტული ხასიათის კვლევებისათვის. მათ ინბრედულ ცხოველებს უწოდებენ. ადამიანის შემთხვევაში ამ პროცესს ინცესტი ეწოდება. ინგლისურად: inbreeding. რუსულად: ИНБРЕДИНГ.

ინგრედიენტი (ლათ. ingrediens შემავალი) – რაიმე ნაერთის ან რომელიმე ორგანიზმის შემადგენელი ნაწილი. ინგლისურად: ingredient. რუსულად: ИНГРЕДИЕНТ.

ინდიკატორი (ლათ. indicator მანივენებელი, განმსაზღვრელი)

– ნიუთიერება, რომელიც შეყავთ ხსნარში მასში მიმდინარე ქიმიური პროცესის გამოსავლენად (მაგ., ლაკმუსი, რომელიც ფერს იცვლის მჟავასთან და ტუტესთან შეერთებით). ინგლისურად: indicator. რუსულად: индикатор.

ინდიკატორული ორგანიზმები (ლათ. indicator მანივენტელი, განმსაზღვრელი) – ბაქტერიები, ვირუსები, უმარტივესები, სოკოები, რომლებიც მიუთითებენ: 1) გარემოს ობიექტების (წყალი, საკვები პროდუქტები, ჰაერი, საგნები და სხვ.) და სხეულის დაბინძურებაზე ადამიანის ორგანიზმის გამონაყოფებით; 2) ობიექტების (მაგ., საოპერაციო, სასადილო) სანიტარულ მდგომარეობაზე და ადამიანების სანიტარულ კულტურაზე (მაგ., საბავშვო დაწესებულებების თანამშრომლები); 3) ცვლილებაზე ორგანიზმის ამა თუ იმ ბიოტოპში (მაგ., დოდერლეინის ჩხირი საშოში) ანდა გარემოში (მაგ., კლიფორმული ბაქტერიები წყალსატეხში); 4) გარემოში ცალკეული ვიტამინების, ამინომჟავების, ჰორმონების და სხვ. ნიუთიერებების არსებობაზე. ინგლისურად: indicator organisms. რუსულად: индикаторные организмы.

ინექციონი – ტრიპტოფანის შემცველი ცილების არასრული დაშლის პროდუქტი, რომელიც ცხოველებისათვის შხამიანია. სინჯს ინდოლზე იყენებენ ბაქ-

ტერიების იდენტიფიკაციისათვის. ინგლისურად: indol. რუსულად: ИНДОЛ.

ინდუქცია (ლათ. inductio აგზნება, გამოწვევა) – რაიმე პროცესის გამოწვევა (მაგ., სიმსივნის ინდუქცია ამა თუ იმ კანცეროგენური აგენტი). ინგლისურად: induction. რუსულად: ИНДУКЦИЯ.

ინდუქციური ფერმენტები (ლათ. inductio აგზნება, გამოწვევა) – ასეთი ფერმენტების კონცენტრაცია მკვეთრად მატულობს შესაბამისი სუბსტრატის არსებობის შემთხვევაში. მათ მიეკუთვნებათ ლაქტოზის ტრანსპორტის და კატაბოლიზმის ფერმენტები: გალაქტოზიდპერმეაზა, B-გალაქტოზიდაზა და გალაქტოზიდაცეტილტრანსფერაზა, აგრეთვე პენიცილინის დამშლელი ფერმენტი – B-ლაქტამაზა. ინგლისურად: inducible enzymes. რუსულად: ИНДУЦИБЕЛЬНЫЕ ферменты.

ინდუქციური მუტაციები (ლათ. inductio აგზნება, გამოწვევა, mutatio ცვლილება) – სხვადასხვა გარეშე და შინაგანი ფაქტორების ხელოვნური ზემოქმედებით განპირობებული ცვლილებები გენეტიკურ აპარატში. ინგლისურად: induced mutations. რუსულად: ИНДУЦИРОВАННЫЕ мутации.

ინექცია (ლათ. injectio შეშხაპუნება) – სამკურნალო ხსნარის (ან რაიმე სხვა ნიუთიერების) შეყვანა, შეშხაპუნება სხეულის

სიღრუეებსა და ქსოვილებში შპრიცის საშუალებით. ინგლისურად: injection. რუსულად: инъекция.

ინვაგინაცია (ლათ. in ში, vagina საშო) – პლამური მემბრანის ან კარიოლემის შეღუნვა, შეზნექვა, რის შედეგადაც წარმოიქმნება ფაგოსომა, ვაკუოლი და ა.შ. ინგლისურად: invagination. რუსულად: инвагинация.

ინვაზია (ლათ. invasio შესევა, თავდასხმა) – 1. ინფექციური აგენტის (მაგ., ბაქტერიის) ორგანიზმში შეჭრის ერთ-ერთი სტადია (აღქეხის და პენეტრაციის შემდეგ). 2. ორგანიზმის დასნებოვნება პარაზიტული უმარტივესებით, ჭიებით და ა.შ. 3. სიმსივნური უჯრედების შეჭრა ჯანმრთელ ქსოვილში. ინგლისურად: invasion. რუსულად: инвазия.

ინვერსია (ლათ. inverto გადავაბრუნებ, გადავატრიალებ) – ქრომოსომების აბერაციის ერთ-ერთი ფორმა, რაც რაც მდგომარეობს ქრომოსომის ერთ-ერთი მხარის 180°-ით შემოტრიალებაში. ინგლისურად: inversion. რუსულად: инверсия.

ინვოლუცია (ლათ. in ში, volvo ვაბრუნებ, ვატრიალებ) – ორგანიზმს ან ქსოვილის უკუგანვითარება (მაგ., თიმუსის ინვოლუცია ანუ განღევა). ინგლისურად: involution. რუსულად: инволюция.

ინკაპსულაცია (ლათ. in ში, capsula კაფსულა) – ორგანიზმ-

ში რაიმე წარმონაქმნის (მაგ., გრანულომის, უცხო სხეულის) გარშემო შექმნილი შემაერთებელქსოვილოვანი გარსი. ინგლისურად: capsulliferous. რუსულად: инкапсуляция.

ინკორპორაცია (ლათ. in ში, corporatio შემოერთება, თავის შემადგენლობაში შეყვანა) – ვირუსის ნუკლეინის მჟაეის შეერთება ანუ ინკორპორირება სამიზნე-უჯრედის გენომთან. ინგლისურად: incorporation. რუსულად: инкорпорация.

ინოკულატი (ლათ. inoculo გადავრგაე) – მასალის (კულტურები, ვაქცინები, პათოლოგიური სუბსტრატი და სხვ.) განსაზღვრული დოზა, მასა, რომელიც შეყავთ სისტემაში (ცხოველის ორგანიზმი, საკვები ნიადაგი, უჯრედული კულტურა და სხვ.). ინოკულატის შეყვანის პროცესს ინოკულაციას (ინ.) უწოდებენ. ინგლისურად: inoculate. რუსულად: инокулят.

ინოკულაცია (ლათ. inoculo გადავრგაე) – მიკროორგანიზმების ან ქიმიური ნივთიერებების შეყვანა საკვებ ნიადაგში ან ცხოველის ორგანიზმში. ინგლისურად: inoculation. რუსულად: инокуляция.

ინსემინაცია (ლათ. inseminio დათესვა) – მიკროორგანიზმების გავრცელება მაკროორგანიზმში. ინგლისურად: insemination. რუსულად: инсеминация.

ინსექტარიუმი (ლათ. insectum

მწერი) – შენობა, სადაც სამეცნიერო მიზნებისათვის ინახავენ და ამრავლებენ მწერებს. ინგლისურად: insectarium. რუსულად: инсектарий.

ინსექტიციდი (ლათ. insectum მწერი, caedere მოკვლა) – მანე მწერების გასანადგურებლად გამოყენებული ქიმიური ნივთიერებები. ინგლისურად: insecticides. რუსულად: инсектициды.

ინტაქტური (ლათ. intactus ხელუხლებელი) – მიკროორგანიზმი ან რომელიმე უჯრედი ყოველგვარი დამუშავების ან ზემოქმედების გარეშე. ინგლისურად: intact. რუსულად: интактный.

ინტეგრალური ინფექციები (ლათ. integratio მთლიანი, infectio ეწამლაე, ვასენიანებ) – ინფექციები, რომელთა გამომწვევი აგენტის გენომი ჩართულია მასპინძლის მგრძობიარე უჯრედების გენომში. ამ ტიპის ინფექციებს მიეკუთვნებიან B ჰეპატიტი, შიდსი და სხვა. იხ. ლიზოგენია. ინგლისურად: integral infection. რუსულად: интегральные инфекции.

ინტეგრაცია (ლათ. integratio მთლიანი) – რაიმე ნაწილების ან ელემენტების გაერთიანება (მაგ., ვირუსის კომპონენტების გაერთიანება, „აწყობა“ პლაზმურ მემბრანაზე). ინგლისურად: integration. რუსულად: интеграция.

ინტენსივობა (ლათ. intensio

დაძაბულობა, გაძლიერება) – სწრაფად მიმდინარე ბიოლოგიური პროცესები (მაგ., ამათუ იმ ცილის გაძლიერებული სინთეზი). ინგლისურად: intensity. რუსულად: интенсивность.

ინტერკურენტული (ლათ. intercuro ჩავერევი) – შემთხვევით თანდართული, დამატებითი. სხვა რომელიმე ძირითად დაავადებაზე თანდართული დაავადება (მაგ., შიდს-ს თან ახლავს თანმსლები ანუ ინტერკურენტული დაავადებები: პნემონია, კაპოშის სარკომა და სხვა). იგივე ოპორტუნისტული დაავადებები. ინგლისურად: intercurrent. რუსულად: интеркуррентный.

ინტერლეკინები – ციტოკინების ჯგუფი, რომელიც ხელს უწყობს იმუნოკომპეტენტური უჯრედების აქტივაციას და ურთიერთქმედებას იმუნური პასუხის პროცესში. ისინი არეგულირებენ მიელო- და ერითროპოეზის პროცესებს. ყველაზე უფრო ცნობილია: 1. ინტერლეკინი-1 – სინთეზდება მაკროფაგებით და სხვა ანტიგენწარმდგენი უჯრედებით, აგრეთვე ბუნებრივი კილერებით. წარმოადგენს T- და B-ლიმფოციტების, აგრეთვე ბუნებრივი კილერების ზრდისა და აქტივაციის ფაქტორს, აძლიერებს ნეიტროფილების და მაკროფაგების ქემოტაქსისს; მონაწილეობს ანთებით პროცესებში და ქემოკოეზში. 2. ინტერლეკინი-2 – T-ლიმფოციტის ზრ-

დისა და მომწიფების ფაქტორია. სინთეზდება აქტივირებული T-ჰელპერებით. 3. ინტერლეიკინი-3 – ზრდის ქემოპოეზური ფაქტორია. სინთეზდება T-ლიმფოციტების მიერ. ინგლისურად: interleukins. რუსულად: интерлейкины.

ინტერნალინი – მემბრანული ცილაა, რომელიც განაპირობებს ბაქტერიის ადვილად შეჭრას მაკროფაგებსა და ენდოთელიოციტებში. პათოგენურობის ერთ-ერთი ფაქტორია (მაგ., *Lysteria monocytogenes*-ისათვის). ინგლისურად: internalin. რუსულად: интерналин.

ინტერპოლაცია (ლათ. intercurpolatio ცელილება, განახლება) – ერთ ობიექტზე მიღებული შედეგების გადატანა სხვა ობიექტზე. მაგ., ექსპერიმენტულ ცხოველებზე მიღებული შედეგების გადატანა ადამიანზე. ინგლისურად: interpolation. რუსულად: интерполяция.

ინტერპრეტაცია (ლათ. interpretatio განმარტება) – რაიმე მოვლენის, ფაქტის, აზრის განმარტება, განსჯა. ინგლისურად: interpretation. რუსულად: интерпретация.

ინტერფერენცია (ლათ. inter შორის, ferio ვაზიანებ) – ვირუსით ინფიცირებული უჯრედის მდგრადობა იმავე ან სხვა სახეობის ვირუსით დაინფიცირების მიმართ. ერთი სახის ვირუსის გამრავლებისა და განვი-

თარების დათრგუნვა შერეული ინფექციის შემთხვევაში. ინგლისურად: interference. რუსულად: интерференция.

ინტერფერონი (ლათ. inter შორის, fero ტარება) – დაბალი მოლეკულური მასის მქონე ცილა, რომელიც ვირუსული ინფექციის საწინააღმდეგო არასპეციფიკური დაცვის მნიშვნელოვანი ფაქტორია. წარმოიქმნება ლეიკოციტებში, ფიბრობლასტებში და ა.შ. აღნიშნული ნივთიერება 1957 წელს გამოიყვეს ა.ა. ისეკსმა და ჯ. ლინდემანმა. ინგლისურად: interferon. რუსულად: интерферон.

ინტერცელულური (ლათ. inter შორის, cellula უჯრედი) – უჯრედშორისი (სივრცე, ვირუსი და სხვა). ინგლისურად: intercellular. რუსულად: интерцеллюлярный.

ინტოქსიკაცია (ლათ. in ში, ბერძნ. toxikon შხამი) – ორგანიზმის მოწამელა შხამიანი ნივთიერებებით (ტოქსინებით). ინგლისურად: intoxication. რუსულად: интоксикация.

ინტრანაზალური (ლათ. intra შორის, nasus ცხვირი) – ცხვირიდან. მაგალითად, ინტრანაზალური ინჰალაცია. ინგლისურად: intranasal. რუსულად: интраназальный.

ინტრაპერიტონული (ლათ. intra შიგ, შორის, ბერძნ. peritoneum მუცლის სეროზული გარსი) – სამკურნალო პრეპარატის,

სითხის და სხვ. შეეყვანა პერიტონეუმის ღრუში. ინგლისურად: intraperitoneal. რუსულად: интраперитонеальный.

ინფექტოლოგია (ლათ. infectio ეწამლაჲ, ვასენიანებ, ბერძნ. logos მოძღვრება) – მეცნიერება ინფექციების შესახებ. შეისწავლის სხვადასხვა მიკროორგანიზმებით გამოწვეულ დაავადებებს, მათი შეჭრის გზებს ორგანიზმში, ინფექციური დაავადებების მკურნალობას, პროფილაქტიკას და ა.შ. ინგლისურად: infectology. რუსულად: инфектология.

ინფექცია (ლათ. infectio ეწამლაჲ, ვასენიანებ) – დაავადებული ორგანიზმიდან პათოგენური მიკროორგანიზმების შეჭრა ჯანმრთელ ორგანიზმში და მისი დასნებოვნება. ინგლისურად: infection. რუსულად: инфекция.

ინფექციის კარიბჭე (ლათ. infectio ეწამლაჲ, ვასენიანებ) – ადგილი, საიდანაც ინფექციური აგენტი იჭრება მაკროორგანიზმში. ინგლისურად: infectious gate. რუსულად: инфекционные ворота.

ინფექციის წყარო – მიკრობიტარებლები ანდა ინფექციური დაავადებით შეპყრობილი ადამიანები, ცხოველები, იშვიათად მცენარეები, არაცოცხალი ობიექტები, რომლებიდანაც დაავადების გამომწვევეები კანონზომიერად, ამა თუ იმ გზით გადაეცემა ან ამავე ან სხვა სახეობის პოპულაციების ინდივიდებს.

ინგლისურად: infection source. რუსულად: источник инфекции.

ინფექციური ვირუსები (ლათ. infectio ეწამლაჲ, ვასენიანებ, virus შხამი) – ვირუსები, რომლებიც იწვევენ მხოლოდ ინფექციურ პროცესებს. ინგლისურად: infection viruses. რუსულად: инфекционные вирусы.

ინფექციური მონონუკლეოზი (mononucleosis infectiosa) – მწვავე ინფექციური დაავადებაა. გამომწვევია ეპსტეინ-ბარის ვირუსი. დაავადება მიმდინარეობს ანგინით და ლიმფური კენძების გადიდებით. სისხლის სურათი ხშირად წააგავს ლეიკემიას. პროგნოზი კეთილსაიმედოა. ინგლისურად: infectious mononucleosis. რუსულად: инфекционный мононуклеоз.

ინფილტრატი (ლათ. in ში, filtratio გაწურვა) – ორგანიზმის რომელიმე ქსოვილის მოცულობის გაზრდა და გამკვრივება ანთებითი პროდუქტებით, სიმსივნური უჯრედებით და ა.შ. გაუქმების შედეგად. ინგლისურად: infiltrate. რუსულად: инфильтрат.

ინფუზორიები (Infusoria) – უმარტივესების ტიპის ერთ-ერთი კლასია. გააჩნიათ წამწამები, პოლიპლოიდური მაკრონუკლეუსი და დიპლოიდური მიკრონუკლეუსი. მრავლდებიან კონიუგაციის საშუალებით. ინფუზორიების ზოგიერთი წარმომადგენელი პარაზიტია. მაგ., ბალანტიდიუმი

(იხ.). ადამიანში იწვევს ნაწლავების ვრცელი უბნების ღრმა დაწყლულებას. ინგლისურად: infusoria. რუსულად: инфузорий.

ინცისტირმბა (ლათ. in ში, ბერძნ. kystis ბუშტი) – უმარტივესების ვეგეტაციური ფორმების გარდაქმნა ცისტებად, რაც უზრუნველყოფს ინდივიდის გადარჩენას გარემოს არახელსაყრელ პირობებში. ცისტების წარმოქმნის უნარი გააჩნიათ ამებებს, ბალანტიდიუმებს, ლამბლიებს და ა.შ. ინგლისურად: incysting. რუსულად: инцистирование.

ინჰალაცია (ლათ. inhalo შევისუნთქავ) – ზედა სასუნთქი გზების მიკურნალობა სამკურნალო ნივთიერებათა ორთქლის შესუნთქვით. ინგლისურად: inhalation. რუსულად: ингаляция.

ინჰიბირმბა (ლათ. inhibito შემანერებელი, დამთგუნველი) – ქიმიური რეაქციის ან ფიზიოლოგიური მოქმედების შეჩერება რაიმე ნივთიერების საშუალებით. ინგლისურად: inhibition. რუსულად: ингибция.

იოკენელა (Yokenella) – ჩხირისმაგვარი, პერიტრიქული, ასპოროგენული, გრამ-უარყოფითი, ქემოორგანოტროფული, ფაკულტატურ - ანაერობული ბაქტერიების გვარი. იწვევენ ნახშირწყლების ფერმენტაციას მჟავისა და აირის წარმოქმნით. აღადგენენ ნიტრატებს ნიტრიტებად. გამოყოფილია ადამიანის პათოლოგიური მასალიდან

ჭრილობიდან, ნახველიდან, ნერწყვიდან, ფეკალიებიდან. გვარში მხოლოდ ერთი სახეობაა Y. regensburgei. ინგლისურად: Yokenella. რუსულად: Йокенеллы.

ირიბი ნიადაგში – მყარი საკვები ნიადაგები, რომლებიც განაწილებულნი არიან სინჯარის დიაგონალზე, ხოლო ნიადაგი მცირე მოცულობით ფარავს სინჯარის ფსკერს. ირიბი ნიადაგის დასამზადებლად სინჯარებში ასხამენ 3-4 მლ გამდნარ ხორც-პეპტონიან აგარს (ან სხვა მყარ ნიადაგს), ასტერილებენ და გამყარებისათვის ათავსებენ დახრილ ზედაპირზე (10-15° კუთხით). ასეთ ნიადაგებს იყენებენ ბაქტერიების კულტურების დაგროვებისა და შენახვისათვის. ირიბი ნიადაგების გარდა, იყენებენ აგრეთვე ნახევრადირიბ ნიადაგებს. ინგლისურად: squint media. რუსულად: скошенные среды.

ირიტანტი (ლათ. iritatio გაღიზიანება) – ნივთიერება, რომელიც იწვევს ქსოვილის, ორგანოს, უჯრედის ან მთლიანად ორგანიზმის გაღიზიანებას. ინგლისურად: iritatan. რუსულად: иритант.

ირიტაცია (ლათ. iritatio გაღიზიანება) – ბიოლოგიური სისტემების გაღიზიანება ან მათზე ყოველგვარი ზემოქმედება, რაც ცვლის მათ საწყის მდგომარეობას. ინგლისურად: irritation. რუსულად: ирритация.

Is-თანმიმდევრობა (ინგლ. insertion ჩადგმული, ჩართული, sequence თანმიმდევრობა) – დნმ-ს მონაკვეთები, რომელთაც ძალუბთ გადაადგილდნენ რეპლიკონის ერთი უბნიდან მეორეში, აგრეთვე რეპლიკონებს შორის. ინგლისურად: Is-sequences. რუსულად: Is-последовательности.

ბ

ბაპერნა (ლათ. caverna მღვიმე, ღრუ) – რომელიმე ორგანოში ქსოვილების დაშლის შედეგად წარმოქმნილი სიდრუე (მაგ., ფილტვის კავერნა ტუბერკულოზის შემთხვევაში), საიდანაც აქტიურად გამოიყოფა გამოშვები აგენტის დიდი რაოდენობის შემცველი ნეკროზული, ხაჭოსებრი მასები. ინგლისურად: cavern. რუსულად: каверна.

ბაზუსი (ლათ. casus) – უჩვეულო შემთხვევა, ცალკეული ფაქტი. ინგლისურად: casus. რუსულად: казус.

ბათმეტრიზაცია (ბერძნ. kathereter ზონდი) – სპეციალური სამედიცინო ინსტრუმენტი, რომლითაც ატარებენ სხვადასხვა სამკურნალო მანიპულაციებს (გამორეცხვა, სითხის გამოშვება და სხვა). ინგლისურად: catheterization. რუსულად: катеризация.

ბალა-აზარი (ინდ. kala-azar

„შავი ავადმყოფობა“) – იგივე ეისცერული ლეიშმანიოზი. გამომწვევია ერთუჯრედიანი პარაზიტი *Leishmania donovani*. დაავადება ენდემურია ტროპიკული ქვეყნებისათვის. ხასიათდება თირკმელზედა ჯირკვლების დაზიანებით, რასაც თან ახლავს კანის გამუქება. ინგლისურად: kala-azar. რუსულად: кала-азар.

კალიკრეინები (Callicreins) – ანთებითი პროცესის მედიატორები, რომლებიც წარმოადგენენ ტრიპსინისმაგვარ პროტეინაზებს. კინინოგენს გარდაქმნიან კინინებად. ინგლისურად: kallikreins. რუსულად: калликреины.

კალიმატობაქტერიები (Calymmatobacterium) – პლეომორფული, უმოძრაო, კაფსულიანი, ასპოროგენური, გრამ-უარყოფითი, ქემოორგანოტროფული, ფაკულტატურ-ანაერობული ბაქტერიების გვარი. ბაქტერიული უჯრედების ციტოპლაზმაში ვლინდება ქრომატინის გროვები. პირველი გენერაციები იზრდებიან კვერცხის ყვითრიან ნივთაგებში. ადამიანში იწვევს ე.წ. დონოვანოზს (იხ.). ინგლისურად: calymmatobacteria. რუსულად: калимматобактерии.

კალიფორნიის ენცეფალიტი ვირუსი (ბერძნ. enkephalos თავის ტვინი, ლათ. virus შხამი) – მიეკუთვნება ბუნიავირუსების ოჯახის ბუნიავირუსის გვარს. ვირუსი გამოყოფილია 1943 წელს კალიფორნიაში *C.tarsalis-*

ის სახეობის კოლოებიდან. ვირუსის რეზერვუარია კოლოები და მღრღნელები. აუადყოფობისათვის დამახასიათებელია ცხელებები და ენცეფალიტები. ინგლისურად: California encephalitis virus. რუსულად: вирус Калифорнийского энцефалита.

კალიცივირუსები (ლათ. calix ფიალა, virus შხამი) – კალიცივირუსების ოჯახის წარმომადგენლებს არა აქვთ გარეთა მემბრანა, გააჩნიათ იკოსაედრული კაფსიდი, ზედაპირზე კი 32 ფიალისმაგვარი ჩაღრმავება. ადამიანისათვის პათოგენურია ნორვოლკის ვირუსი, რომელიც გამოყოფილ იქნა მწვავე გასტროენტერიტით დაავადებული ბავშვების ფეკალიებიდან. აღნიშნული ოჯახის შემადგენლობაში შედის E კეპატიტის ვირუსი. ინგლისურად: caliciviruses. რუსულად: калицивирусы.

კალმეტის და ბერენის ბაც-ილა – იგივე BCG (ფრანგული სახელწოდების პირველი ასოები: B – bacille, C – აკალმეტი, G – კგერენი) – პრეპარატს სახელი დაერქვა აღნიშნული ფრანგი ექიმების საპატივცემულოდ. ბცჟ ქმნის იმუნიტეტს ტუბერკულოზის ინფექციის მიმართ. ინგლისურად: Calmett-Geren's bacillus (BCG). რუსულად: бацилла Кальмета и Герена (БЦЖ).

კამპილობაქტერიები (ბერძნ. campylos მოღუნული, bakterion ჩხირი) – ბაქტერიების აღნიშ-

ნულ გვარს მიეკუთვნება აერობული ან მიკროაეროფილური, მოძრავი, ეობრიონის მსგავსი, გრამ-უარყოფითი ბაქტერიები. ადამიანისა და ცხოველების ინფექციურ პათოლოგიაში უმნიშვნელოვანეს როლს თამაშობენ Campylobacter jejuni, C.coli, C.lari. ისინი გაერთიანებულნი არიან თერმოფილური კამპილობაქტერიების ჯგუფში. კამპილობაქტერიები სპირალურად მოღუნული უჯრედებია. ზომები 0,5-5,0 X 0,2-0,3 მკმ-ია. სპორებს და კაფსულებს არ წარმოქმნიან. აქვთ 1 ან 2 პოლარულად განლაგებული შოლტი. შეიცავენ O- და H-ანტიგენებს. მათი ტოქსიკურობა დაკავშირებულია ენტეროტოქსინების სეკრეციასთან. უჯრედის კედელი შეიცავს ენდოტოქსინს. კამპილობაქტერიები ე.წ. „მოგზაურთა დიარეის“ ერთ-ერთი ძირითადი ეტიოლოგიური ფაქტორია. ინგლისურად: campylobacteria. რუსულად: кампилобактерии.

კამპილობაქტერიოზი (ბერძნ. campylos მოღუნული, bakterion ჩხირი, ბერძნ. osis მდგომარეობა) – ინფექციური დაავადებაა, რომელიც ხასიათდება მწვავე დასაწყისით, ცხელებით, კუჭ-ნაწლავის ტრაქტის დაზიანებით. გამომწვევია კამპილობაქტერიები. მათგან გამოწვეული გასტროენტერიტები ყველგანაა გავრცელებული. ადამიანში კამპილობაქტერიოზი ძირითა-

დად მიმდინარეობს ენტერიტის და ენტეროკოლიტების სახით. საინკუბაციო პერიოდი გრძელდება 1-10 დღე. ჩვეულებრივად, ადგილი აქვს ზომიერად გამოხატულ ინტოქსიკაციას და ღიარებას, ტკივილებს მუცლის ქვედა ნაწილში. 1-3 წლის ბავშვებში დაავადება უფრო მძიმედ მიმდინარეობს. დიაგნოსტიკებისათვის იყენებენ მიკროსკოპულ, ბაქტერიოლოგიურ და სეროლოგიურ მეთოდებს. სამკურნალოდ იყენებენ ანტიბიოტიკებს (გენტამიცინი, ერითრომიციანი, კანამიცინი, ლევომიცეტინი და ა.შ.). ინგლისურად: campylobacteriosis. რუსულად: кампилобактериоз.

კანადის ბალზამი — გასუფთავებული, გამჭვირვალე ფისი მინის გარდატეხის მანუენებლით (1,53). ეთანოლისაგან განსხვავებით კარგად იხსნება ქსილოლში და ბენზოლში, ხოლო ეთანოლში არ იხსნება. იყენებენ ჰისტოლოგიური ანათლების და ბაქტერიული ნაცხების იმპრეგნაციისათვის და მათზე საფარი მინების მიმაგრებისათვის. ინგლისურად: canadian balsam. რუსულად: канадский бальзам.

კანამიცინი — ამინოგლიკოზიდების ჯგუფის ანტიბიოტიკი, რომლის მწარმოებელია აქტინომიცეტი. კარგად იხსნება წყალში, ხოლო ცუდად, სპირტებში. ინგლისურად: canamycin. რუსულად: канамицин.

კანდიდაპიკოზი (ლათ. candi-

dus თეთრი, ბერძნ. mykes სოკო, osis მდგომარეობა) — დაავადება, რომელსაც იწვევს საფუარის მსგავსი სოკო Candida albicans. დამახასიათებელია კანის, ფრჩხილების, ლორწოვანი გარსების, შინაგანი ორგანოების დაზიანება და მოთეთრო-რძისფერი ნადების წარმოქმნა. ინგლისურად: candidiasis. რუსულად: кандидамикоз.

კანცერობენეზი (ლათ. cancer კიბო, ბერძნ. genesis წარმოშობა) — სიმსივნის განვითარების პროცესი, რომელიც 3 სტადიას მოიცავს: ინიციაციას (წარმოიქმნება პრეკანცეროზული, იმორტალიზებული უჯრედი), პრომოციას (წარმოიქმნება ჭეშმარიტი სიმსივნური უჯრედი) და პროგრესიას (სიმსივნური პროცესის განვითარება, ინტენსიფიკაცია). ინგლისურად: carcinogenesis. რუსულად: канцерогенез.

კაპოშის სარკომა — პირველად აღწერა უნგრელმა მეცნიერმა, დერმატოლოგმა მ.კონმა ქალაქ კაპოშვარიდან. მ.კონი ცნობილია როგორც მ.კაპოში. ეს სარკომა ყველა სიმსივნის მხოლოდ 0,02%-ს შეადგენს, შიდასთან დაკავშირებით კი მისმა სიხშირემ საგრძნობლად (4%-მდე) მოიმატა. ამ სიმსივნის დროს ზიანდება კანი და კანქვეშა შრეები, აგრეთვე პრაქტიკულად ყველა შინაგანი ორგანო. სიმსივნის უჯრედულ სუბსტრატს წარმოადგენენ თითისტარისებრი

უჯრედები, რომლებიც ხშირად ამჟღავნებენ ფაგოციტურ აქტივობას. ინგლისურად: Kaposi's sarcoma. რუსულად: саркома Капоши.

კარანტინი (იტალ. quarantena (quaranta giorni) ორმოცი დღე) — 1. ინფექციურ ავადმყოფთა და მათთან კონტაქტში მყოფ პირთა დროებითი იზოლაცია. 2. სანიტარული პუნქტი, სადაც სინჯავენ ეპიდემიის კერიდან ჩამოსულ პირებს, საქონელს და სხვა. ინგლისურად: quarantine. რუსულად: карантин.

კარბაპენემები (Carbapenems) — აქვთ მოქმედების ფართო სპექტრი და მაღალი ბაქტერიციდული აქტიურობა. კარბაპენემების წარმომადგენელს, იბიპენემს მოქმედების ყველაზე უფრო ფართო ანტიმიკრობული სპექტრი ახასიათებს იმ ანტიბიოტიკებიდან, რომელთაც გააჩნიათ ბეტა-ლაქტამური რგოლი. აქტიურია გრამ-დადებითი და გრამ-უარყოფითი კოკებისადმი, აგრეთვე გრამ-უარყოფითი ჩხირებისადმი და ანაერობული ბაქტერიებისადმი. ინგლისურად: carbapenems. რუსულად: карбапенемы.

კარბუნკული (ლათ. carbo ნახშირი) — იგივე ძირდიდა, ძირმაგარა. რამდენიმე მომიჯნავე ფურუნკულის შეერთება. კანის შიგნით ფენებისა და კანქვეშა უჯრედისის ჩირქოვანი ანთება. გამომწვევებია *S. aureus*, *S. epe-*

dermidis, *Str. pyogenes*, პირობით-პათოგენური ენტერობაქტერიები, ფსევდომონასები და ჩამოთვლილი სახეობების ასოციაციები, ინგლისურად: carbuncle. რუსულად: карбункул.

კარდიობაქტერიები (*Cardiobacterium*) — ჩხირისებრი, უმოძრაო, ასპოროგენური, ქემო-ორგანოტროფული, ფაკულტატიურ-ანაერობული ბაქტერიების გვარი. გრამ-უარყოფითებია. ზომები: 0,5-0,75 X 1-3 მკმ. ახორციელებენ მრავალი ნახშირწყლის ფერმენტაციას, მკაფის წარმოქმნით. ადამიანში აღმოჩენილია ცხვირის ლორწოვან გარსში. იწვევენ ენდოკარდიტებს. ტიპური სახეობაა *C. hominis*. ინგლისურად: cardiobacteria. რუსულად: кардиобактерии.

კარდიოვირუსები (*Cardiovirus*) — პიკორნავირუსების ოჯახის ერთ-ერთი გვარია. ბუნებრივ რეზერვუარს თავები წარმოადგენენ. ყველაზე უკეთ შესწავლილია ენცეფალომიელიტის ვირუსი და მენგოს ვირუსი. ინგლისურად: cardioviruses. რუსულად: кардиовирусы.

კარიუსი (ლათ. caries ლპობა) — იგივე ძელისმჭამელა. ძელის ან კბილის მკვრივ ქსოვილში მიმდინარე ანთებითი პროცესი, რასაც თან სდევს ლპობა. კარიუსის წარმოქმნასა და განვითარებაში ძირითად როლს აკეთებენ სტრეპტოკოკებს (*Str. mutans*, *Str. sanguis*). ინგლისურად: caries.

რუსულად: кариес.

პარიოგამია (ბერძნ. karyon ბირთვი, gamos ქორწინება) – გამეტების ან სომატური უჯრედების ბირთვების შერწყმა, რაც ხდება მექანიკურად ან სინქრონული მიტოზის მეშვეობით. ინგლისურად: karyogamy. რუსულად: кариогамия.

პარიოგამული თეორია (ბერძნ. karyon ბირთვი, gamos ქორწინება) – ფრანგი მეცნიერის ლ.პალიონის (1907) მიერ სიმსივნური უჯრედის წარმოქმნის იდეა, რაც მდგომარეობს ორი სომატური უჯრედის შერწყმის შედეგად სიმსივნური სინკარიონის ფორმირებაში. ინგლისურად: karyogamic theory. რუსულად: кариогамная теория.

პარიოკინეზი (ბერძნ. karyon ბირთვი, kinesis მოძრაობა) – უჯრედის არაპირდაპირი გაყოფა. სინონიმი: მიტოზი. ინგლისურად: karyokinesis. რუსულად: кариокинез.

პარიოლემა (ბერძნ. karyon ბირთვი, lemma გარსი) – გარსი, რომელიც უჯრედის ბირთვს გამოყოფს მისი გარემომცველი ციტოპლაზმისაგან. კარიოლემაში ლოკალიზებულია ფორები, რომლებიც უზრუნველყოფენ ნუკლეინის მუკების, ცილოვანი მოლეკულებისა და რიბოსომების გატარებას. სინონიმი: კარიოთეკა. ინგლისურად: karyolemma. რუსულად: кариолема.

პარიოლიზი (ბერძნ. karyon

ბირთვი, lysis დაშლა) – ბირთვის დეგენერაციული ცელილებები. ინგლისურად: karyolysis. რუსულად: кариолиз.

პარიომეგალია (ბერძნ. karyon ბირთვი, megas დიდი) – სხვადასხვა პათოლოგიების შემთხვევაში დიდი ზომის ბირთვების განვითარება. ინგლისურად: karyomegaly. რუსულად: кариомегалия.

პარიონის დაავადება – იხ. ბარტონელოზი. ინგლისურად: Karrison's disease. რუსულად: бородавка перуанская (болезнь Карриона).

პარიოპიკნოზი (ბერძნ. karyon ბირთვი, piknosis გამკვრივება) – უჯრედული დეგენერაციის ერთ-ერთი ფორმა. გამოიხატება ბირთვის ზომების შემცირებით, მისი გამკვრივებით, ქრომატინის მცირე ფრაგმენტებად დაშლით, რომლებიც შემდგომში განიწოვება. ინგლისურად: karyopiknosis. რუსულად: кариопикноз.

პარიორექსიზი (ბერძნ. karyon ბირთვი, rhexis გაგლეჯა) – უჯრედის ბირთვის დაშლის პროცესი. ქრომატინი იყოფა ინტენსიურად შეღებილ ნაწილებად, რომლებიც ციტოპლაზმაში მოხვედრისას განიწოვება. ინგლისურად: karyorhexis. რუსულად: кариорексис.

პარიოტიპი (ბერძნ. karyon ბირთვი, typos ანაბეჭდი) – უჯრედების ქრომოსომებისათვის დამახასიათებელი ნიშან-თვისე-

ბების ერთობლიობა, მათი დიპლოიდური ნაკრები (კომპლექტი). კარიოტიპი ყოველი ორგანიზმისათვის სტაბილურია. ინგლისურად: karyotype. რუსულად: кари-отип.

პარტირება (ლათ. charta ქაღალდი) – ქრომოსომებში გენების ლოკალიზაციის თანმიმდევრობის, აგრეთვე მათ შორის მანძილის განსაზღვრა შეჭიდულობის ჯგუფის მორგანიდებში (იხ. მორგანიდა). ინგლისურად: mapping. რუსულად: картирование.

პატაბოლიზმი (ბერძნ. katabolismos ჩამოყრა, დაშლა) – რთული ნაერთების დაშლა მარტივად. მეტაბოლიზმის შემადგენელი ნაწილია. ინგლისურად: catabolism. რუსულად: катаболизм.

პატალაზა (ბერძნ. katalasis შეწყვეტა, დაშლა) – ფერმენტი, რომელიც იწყევს წყალბადის ზეჟანგის დაშლას წყლად და მოლეკულურ ჟანგბადად. შედის თითქმის ყველა ორგანიზმის შემადგენლობაში, იცავს რა მათ წყალბადის ზეჟანგის მანვე ზემოქმედებისაგან. ეს უკანასკნელი ორგანიზმში წარმოიქმნება ბიოლოგიური დაჟანგვის პროცესში (მაგ., სუნთქვისას). ინგლისურად: catalase. რუსულად: каталаза.

პატალიზატორი (ბერძნ. katalasis შეწყვეტა, დაშლა) – ნივთიერება, რომელიც აჩქარებს ქიმიურ რეაქციებს და თვითონ

არ იხარჯება. ბიოლოგიური კატალიზატორებია ფერმენტები. კატალიზატორი ინჰიბიტორის (იხ. ინჰიბირება) საწინააღმდეგო ცნებაა. ინგლისურად: catalyzer. რუსულად: катализатор.

პატამნეზი (ბერძნ. katamnesis მოგონება, გახსენება) – ცნობების შეგროვება ავადმყოფის მდგომარეობის შესახებ საავადმყოფოდან გაწერის შემდეგ. ინგლისურად: catamnesis. რუსულად: катамнез.

პატარი (ბერძნ. katarrheo ჩამოვედინები) – რაიმე ორგანოს (ცხვირის, ყელის, კუჭის და სხვა) ლორწოვანი გარსის ანთება ექსუდატის წარმოქმნით (მაგ., ზედა სასუნთქი გზების კატარი). ინგლისურად: catarrh. რუსულად: катар.

პატატოქსიკური შენაერთები (ბერძნ. kata წინააღმდეგ, toxikon შხამი) – აღნიშნული ნივთიერებები ქიმიურად ასტიმულირებენ დამშლელი ფერმენტების გამოშვებას. ეს უკანასკნელნი აქტიურად უტევენ დაავადების გამომწვევეს, აჩქარებენ რა მის ლიზისს ორგანიზმში. ინგლისურად: catatotoxic substances. რუსულად: кататоксические соединения.

პაუდალური (ლათ. cauda კუდი) – კუდთან (კუდუხუნიან) ახლოს მდებარე. ინგლისურად: caudal. რუსულად: каудальный.

პაუზალური (ლათ. kausalis) – მიზეზობრივი. ინგლისურად:

causal. რუსულად: каузальный.

კაფსიდი (ლათ. capsula სათავსი) – ვირუსის გარეთა ცილოვანი გარსი დახშული სფეროს სახით. იგი ლოკალიზებულია ნუკლეინის მჟავასა და შინაგანი ცილის გარშემო. კაფსიდი ჩვეულებრივ შედგება ერთგვაროვანი სტრუქტურული სუბერთეულებისაგან (იხ. კაფსომერები). ინგლისურად: capsid. რუსულად: капсида.

კაფსომერები (ლათ. capsula სათავსი, ბერძნ. meros ნაწილი) – ვირუსის გარეთა მემბრანის (კაფსიდის) შემადგენელი სტრუქტურული სუბერთეულები. სხვადასხვა ვირუსებს კაფსომერების განსხვავებული რაოდენობა გააჩნიათ. ინგლისურად: capsomeres. რუსულად: капсомеры.

კაფსულა (ლათ. capsula პატარა კოლოფი) – ლორწოვანი გარსი, რომელიც გარს აკრავს ზოგიერთ ბაქტერიას. ასრულებს დამცველობით ფუნქციას. განასხვავებენ მაკრო- და მიკროკაფსულებს. ინგლისურად: capsule. რუსულად: капсула.

კაფსულისმაგბარი ბარსი (ლათ. capsula პატარა კოლოფი) – ლიპიდურ-პოლისაქარიდული წარმონაქმნია, რომელიც შედარებით არამტკიცვედაა დაკავშირებული უჯრედის ზედაპირთან, რის გამოც შესაძლებელია მისი გამოყოფა გარემოში. ინგლისურად: capsule-like membrane. რუსულად: капсулоподобная мемб-

рана.

კახექსია (ბერძნ. kachexia გამოფიტვა) – ორგანიზმის გამოფიტვა, დაუძღურება (მაგ., ცნობილია ინფექციური დაავადებების, მოხუცებულობის, სიმსივნეების შემთხვევებში განვითარებული კახექსია). ინგლისურად: cachexia. რუსულად: кахексия.

კეტირი (lepra) – ქრონიკული ინფექციური დაავადებაა, რომლის გამომწვევეია *Micobacterium leprae*, ე.წ. ჰანსენის ბაცილა. ხასიათდება კანის, პერიფერიული ნერვული სისტემის, თვლების, ზოგიერთი შინაგანი ორგანოს დაზიანებით. სინონიმი: ლეპრა (ბერძნ. lepros ქერცლიანი). ავადმყოფებს ათავსებენ სპეციალურ საავადმყოფოებში, ლეპროზორიუმებში. ინგლისურად: leprosy. რუსულად: проказа.

კეტირის მიკობაქტერია (ბერძ. mykes სოკო, bacterion ჩხირი) – კეთრის გამომწვევეია გჰანსენის (ნორვეგია) მიერ 1873 წელს აღმოჩენილი გრამ-დადებითი *Mycobacterium leprae*, იგივე ჰანსენის ბაცილა. ზომები: 1-7 X 0,2-0,5 მკმ. დამახასიათებელი თვისებაა გამძლეობა მჟავისა და სპირტისადმი. ინგლისურად: mycobacterium leprae. რუსულად: микобактерия проказы.

კელოიდი (ბერძნ. kele სიმსივნე, eidos სახე, მსგავსი) – კანის ნაწიბუროვანი სიმსივნური წარმონაქმნი, რომელიც ვი-

თარდება სპონტანურად ან ტრავმის, დამწვრობის ადგილზე ან ოპერაციის შემდეგ. მის წარმოქმნას უკავშირებენ ინფექციებს, ენდოკრინულ დარღვევებს, აგრეთვე კანის მემკვიდრულ თავისებურებებს. ინგლისურად: keloid. რუსულად: келоид.

კემპროვირუსის ცხელების შირუსი (ლათ. virus შხამი) – Reoviridae-ს ოჯახის, Orbivirus-ის გვარის არბოვირუსია. დაავადება დარეგისტრირებულია დასავლეთ ციმბირში. გადამტანებია იქსოდისებრი ტკიპები. საინკუბაციო პერიოდი 4-5 დღეს შეადგენს. ავადმყოფობის დასაწყისი მწვავეა: სხეულის ტემპერატურა 39-40°C-ს აღწევს. აღინიშნება კონიუნქტივის და კანის საფარის ჰიპერემია. მოგვიანებით ჩნდება პაპულოზური გამონაყარი. მძიმე შემთხვევებში შესაძლებელია მიოკარდიტის და მენინგოენცეფალიტის განვითარებაც. ინგლისურად: Kemerovo fever's virus. რუსულად: вирус лихорадки Кемерово.

კერა – ადგილი, სადაც მრავლდება გამომწვევეი აგენტი. ინგლისურად: centre. რუსულად: очаг.

კერატინი (ბერძნ. keras რქა) – რქოვანი ნივთიერება გარქოვანებული ეპიდერმოციტების ციტოპლაზმაში. ინგლისურად: keratin. რუსულად: кератин.

კერატინოციტი (ბერძნ. keras რქა, kytos უჯრედი) –

არამიგრირებადი ეპითელური უჯრედებია, რომლებიც კანში ასრულებენ მნიშვნელოვან იმუნორეგულატორულ ფუნქციას. ასინთეზებენ ციტოკინების ფართო სპექტრს, ჰისტოშეთავსების ანტიგენებს. შეუძლიათ აწარმოონ ანტიგენის პრეზენტაცია T-კელპერებისადმი და სხვა. ინგლისურად: keratinocytes. რუსულად: кератиноциты.

კეროზანი ინფექცია (ლათ. infectio ეწამლავ, ვასენიანებ) – ინფექცია, რომელიც ლოკალიზებულია რომელიმე ქსოვილსა ან ორგანოში. აქედან შეიძლება მოხდეს მისი დისემინაცია სხვა ორგანოებში. ინგლისურად: focal infection. რუსულად: очаг инфекции.

კვადრეტა (ლათ. quadretus ოთხკუთხედი) – ორი ჰიბრიდომის შერწყმის შედეგად წარმოქმნილი ჰიბრიდული უჯრედი, რომელსაც ძალუძს აწარმოოს აქამდე უცნობი ანტისხეულების სინთეზი. იგივე ჰიბრიდული ჰიბრიდომა. ინგლისურად: quadroma. რუსულად: квадрома.

კვლრემის ფაზა – ბაქტერიების დაღუპვის, ლიზისის ფაზა. იწვევა ცელის მუავე პროდუქტების დაგროვების ან საკუთარი ფერმენტებით გამოწვეული ავტოლიზის გამო. ამ ფაზის ხანგრძლივობა საგრძობლად ცვალებადობს (მაგ., ენტერობაქტერიები ნელა, თანდათანობით იღუპებიან, ბაცილები კი სწრა-

ფად). ინგლისურად: phase of death. რუსულად: фаза отмирания.

კჰჰკითი ტოქსიკოინფექციები (ბერძნ. toxikon შხამი, ლათ. infectio ეწამლავ, ვასენიანება) – მწვავე ნაწლავური დაავადებები კუჭ-ნაწლავის ინფექციური ანთებით და საერთო ინტოქსიკაციით. წარმოიქმნება საკვებში ზოგიერთი ბაქტერიით მასიურად დაბინძურებული პროდუქტების გამოყენების შემთხვევაში. კვებითი ტოქსიკოინფექციების განვითარებას განაპირობებენ საღმონელებლის გეარის წარმომადგენლები, ნაწლავის ჩხირი, პროტეუსი, კლებსიელები და მრავალი სხვა. გამომწვევი სწრაფად მრავლდება წვრილ ნაწლავში, იჭრება ლიმფოიდურ აპარატში, სადაც ადგილი აქვს მის მასიურ დაღუპვას, რასაც თანა სდევს ბაქტერიული ენდოტოქსინის გამოყოფა. ენდოტოქსინი იწვევს კუჭ-ნაწლავის ნერვული აპარატის, წერილი სისხლძარღვების და ცენტრალური ნერვული სისტემის უჯრედების დაზიანებას, ხოლო ტოქსინის პროდუცენტი ბაქტერიები – ანთებით პროცესს ნაწლავის კედელში. ინგლისურად: food poisoning. რუსულად: пищевые токсикоинфекции.

კჰინტესენცია (ლათ. quinta essentia მეხუთე არსი) – უმთავრესი, უმნიშვნელოვანესი (მაგ., წიგნის, სტატიის უმთავრესი

აზრი). ინგლისურად: quintessence. რუსულად: квинтэссенция.

კიასანურის ტყის ღაპვა-ღების ვირუსი (ლათ. virus შხამი) – ვირუსი მიეკუთვნება ფლავივირუსების ოჯახის ფლავივირუსის გეარს. გამოყოფილ იქნა 1957 წელს ინდოეთში მდებარე კიასანურის ტყის რაიონში მცხოვრები ადამიანებისა და მაიმუნებისაგან. დაავადების რეზერვუარია იქსოლისებრი ტიპები, აგრეთვე ძუძუმწოვრები. დაინფიცირების მექანიზმი ტრანსმისიულია. საინკუბაციო პერიოდი 3-8 დღეს შეადგენს. ავადმყოფობის დასაწყისი მწვავეა. მძიმე შემთხვევებში ვითარდება კუჭ-ნაწლავური სისხლდენები, სისხლის ღებინება, მენინგოენცეფალიტის სიმპტომები. ლეტალობა 10%-ს აღწევს. გადატანილი დაავადების შემდეგ ვითარდება მყარი იმუნიტეტი. სპეციფიკური მკურნალობის მეთოდი შემუშავებული არ არის. ინგლისურად: Kyassanur forest disease virus. რუსულად: вирус болезни леса Киассанур.

ქილმრმბი (ინგლ. killer მკელელი) – T-ლიმფოციტების ერთ-ერთი პოპულაციაა. იწვევენ სამიზნე-უჯრედების სიკვდილს ციტოტოქსიკური მოქმედებით (ციტოლიზით). ინგლისურად: killers. რუსულად: килеры.

ქილინბ-მეშქტი (ინგლ. killer მკელელი, ლათ. effectus შესრულება, მოქმედება) – ფაგოც-

იტების მიერ შთანთქმული უცხო ანტიგენების (ბაქტერიები, ვირუსები, ტოქსინები და სხვა) მოკვლა და მონელება. ინგლისურად: killing-effect. რუსულად: **килинг-эффект**.

კინგელა (Kingella) – სწორი, უმოძრაო, დაახლოებით 1 მკმ სიგრძის ჩხირებია მომრგვალებული ბოლოებით. ფიმბრიების მქონე შტამებს ძალუბთ ბიძგისებრი მოძრაობები. გვარს სახელი ეწოდა ამერიკელი ბაქტერიოლოგის ე.კინგის საპატივცემულოდ. ნაცხებში განლაგებულნი არიან წყვილებად ან მოკლე ძეწკვების სახით. კაფსულას არ წარმოქმნიან. ადამიანის ცხვირხახის კომენსალებია. ახდენენ გლუკოზის ფერმენტაციას მუავის წარმოქმნით. სამედიცინო თვალსაზრისით, ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანია *Kingella kingae*, რომელიც იწვევს ენდოკარდიტებს, მენინგიტებს, სეპტიკურ ართრიტებს და კანის დაზიანებებს ბაქტერიებში. ინგლისურად: *Kingella*. რუსულად: **Кингеллы**.

კინოციტები (ბერძნ. kineo ემოძრაობ, kytos უჯრედი) – უჯრედები, რომელთაც აქვთ გადაადგილების (მოძრაობის) უნარი შოლტების მეშვეობით. ინგლისურად: *kinocytes*. რუსულად: **киноциты**.

კლავულანის მჟავა – აფართოებს ბეტა-ლაქტამური ანტიბიოტიკების ანტიბაქტერიულ სპექტრს. ამას ეს პრეპარა-

ტი აღწევს ბაქტერიულ ბეტა-ლაქტამაზებთან შეუქცევადი შეკავშირებით და მათი შემდგომი ინჰიბირებით. კლავულანის მუავის და ამოქსიცილინის კომბინაციას (აუმგენტინი) იყენებენ ბეტა-ლაქტამაზების მქონე შტამების (*H.influenza*, *Moraxella catarrhalis*, *Staphylococcus aureus*, *Escherichia coli*) და *Klebsiella*-ს და *Enterobacter*-ის სახეობების მიერ გამოწვეული ინფექციების სამკურნალოდ. ინგლისურად: *clavulanic acid*. რუსულად: **клавулановая кислота**.

კლასი (ლათ. classis თანრიგი, ჯგუფი) – ორგანიზმთა კლასიფიკაციაში ერთ-ერთი ძირითადი ტაქსონი, რომელიც აერთიანებს მონათესავე რიგებს და განლაგებულია ტიპსა და რიგს შორის. ინგლისურად: *class*. რუსულად: **класс**.

კლასიფიკაცია (ლათ. classis თანრიგი, ჯგუფი, facere კეთება) – ობიექტებისა და მოვლენების პირობითი დაყოფა ჯგუფებად, რაიმე საერთო ნიშნების და თვისებების შესაბამისად. ეს ნიშან-თვისებები ერთიანი მხოლოდ გარეგნულად შეიძლება იყვნენ (ხელოვნური კლასიფიკაცია) ან შესაძლებელია ღრმა მიზეზობრივ კავშირში იმყოფებოდნენ ერთმანეთთან (ბუნებრივი კლასიფიკაცია). ინგლისურად: *classification*. რუსულად: **классификация**.

კლდოვანი მთების ლაქოვანი

ცხელები რიკეტსია - ავადმყოფობა წარმოადგენს რიკეტსიული ეტიოლოგიის ანთროპოზოოზოონოზს. ახასიათებს გავრცელების ტრანსმისიული მექანიზმი იქსოდისებრი ტიპების მონაწილეობით. ავადმყოფობის გამომწვევია *R. rickettsii*, რომელიც პ.რიკეტსმა აღმოაჩინა 1909 წელს. ადამიანი ავადდება ტყის ტიპების - *Dermacentor andersoni*-ს და ძაღლის ტიპების - *Dermacentor variabilis* (აშშ-ის აღმოსავლეთი და სამხრეთ-დასავლეთი) მეშვეობით. ავადმყოფობის საინკუბაციო პერიოდი 6-8 დღეს შეადგენს. ეტიოტროპულ მკურნალობას ახორციელებენ ფართო მოქმედების სპექტრის ანტიბიოტიკების (ტეტრაციკლინების, დოქსიციკლინის) საშუალებით. ინგლისურად: Rocky Mountains spotted fever Rickettsia. რუსულად: Риккетсия пятнистой лихорадки Скалистых гор.

კლებსიელა (Klebsiella) - ოპორტუნისტული პათოგენებია, რომლებიც უმთავრესად იწვევენ პნევმონიებს და საშარდე ტრაქტის ინფექციებს. მიკრობი პირველმა აღწერა ე.კლებსმა 1875 წელს. კლებსიელები ხშირად ბინადრობენ მსხვილ ნაწლავებში, თუმცა ნიადაგსა და წყალშიც ვლინდებიან. კლებსიელების ზომებია 0,6-6,0 X 0,3-1,5 მკმ. გააჩნიათ ძალზე დიდი კაფსულა, რაც კოლონიებს ანიჭებს

მკვეთრად გამოხატულ ლორწოვან შესახედაობას. ინგლისურად: Klebsiella. რუსულად: Клебсиеллы.

კლინდამიცილინი - ლინკოზამინების ჯგუფის ანტიბაქტერიული და ანტიპროტოზოული ანტიბიოტიკია. ლინკომიციინის სინთეზური წარმოებულა. მოქმედების სპექტრი ფართოა: გრამდადებითი ბაქტერიები (სტაფილოკოკები, სტრეპტოკოკები და პნევმოკოკები), ანაერობული ბაქტერიები, მალარიის პლაზმოდოზი, ტოქსოპლაზმები, პნევმოციისტები. იყენებენ აქტინომიკოზების, რემმატიზმის, ძვლების, სახსრების, შარდგამომყოფი გზების, გენიტალიების, პნევმონიების და სხვ. ინფექციების სამკურნალოდ. ინგლისურად: clindamycin. რუსულად: клиндамицин.

კლინიკა (ბერძნ. kline საწოლი) - 1. სამედიცინო დაწესებულება, სადაც ავადმყოფთა მკურნალობა შეთავსებულია კვლევით და ქედაგოგიურ საქმიანობასთან. 2. ავადმყოფობის განვითარების აღწერა. ინგლისურად: hospital (clinic). რუსულად: клиника.

კლინიკური მანიფესტაცია (ბერძნ. kline საწოლი, manifestatio გამოვლინება) - ამა თუ იმ დაავადების საინკუბაციო პერიოდისა და პროდრომული სიმპტომების შემდეგ, აღნიშნული დაავადებისათვის დამახასიათებელი ტიპური სიმპტომების

გამოვლენა. ინგლისურად: clinical manifestation. რუსულად: клиническая манифестация.

კლინიკური სიკვდილი – ორგანიზმის მდგომარეობა, როდესაც არ შეინიშნება გულის მოქმედება, სუნთქვა და ა.შ. ამ დროს ქრება ცენტრალური ნერვული სისტემის ფუნქციები, თუმცა შენარჩუნებულია მიმოცვლითი პროცესები ქსოვილებში. კლინიკური სიკვდილი ადამიანში გრძელდება რამდენიმე წუთის განმავლობაში და ბოლოს გადადის ბიოლოგიურ სიკვდილში. ზოგ შემთხვევაში კლინიკური სიკვდილი შექცევადი პროცესი შეიძლება იყოს. ინგლისურად: clinical death. რუსულად: клиническая смерть.

კლონი (ბერძნ. klon ამონაყარი, ყლორტი) – უჯრედების ჯგუფი, რომელიც წარმოიქმნა ერთი წინაპარი უჯრედის გამრავლების შედეგად. კლონი შემაველი ყველა უჯრედი გენეტიკურად იდენტურია. ინგლისურად: clone. რუსულად: клон.

კლონირება (ბერძნ. klon ამონაყარი, ყლორტი) – კლონირების სფეროში პირველი ექსპერიმენტები ჩატარეს ედინბურგში (შოტლანდია) 1996 წელს. დონორიდან იღებენ სომატურ უჯრედს, რომლიდანაც ახდენენ ენუკლეაციას და გამოყოფილი ბირთვი შეყავთ კვერცხუჯრედში, რომლიდანაც აგრეთვე მოშორებულია თავისი

ბირთვი. კვერცხუჯრედის ციტოპლაზმა სტიმულს აძლევს სომატური უჯრედის ბირთვს, რათა მან დაიწიოს დანაწევრება. მიღებულ ემბრიონს, რომელსაც მამრის სრული გენოტიპი გააჩნია, შეიყვანენ ნებისმიერი მდედრის საშვილოსნოში. შესაძლებელია ადამიანის კლონირებაც, აქედან გამომდინარე დადებითი და უარყოფითი შედეგებით. ინგლისურად: cloning. რუსულად: клонирование.

კლოსტრიდიუმი (Clostridium) – პერიტრიქებია, სპორისწარმომქმნელი, გრამ-დადებითი, ქემოორგანოტროფული, არაერობული ბაქტერიების გვარია. სპორებს გააჩნიათ ოვალური ან მრგვალი ფორმა, მათი დიამეტრი ბაქტერიებზე მეტია. ზოგი სახეობა (Cl. tetani, Cl. botulini და სხვ.) გამოყოფს ეგზოტოქსინებს. ინგლისურად: clostridia. რუსულად: клостридии.

კლოქსაცილინი (Cloxacilin) – II თაობის პენიცილინების ჯგუფში შემაველი ანტიბაქტერიული, პოლისინთეზური, პენიცილინაზასადმი მდგრადი ანტიბიოტიკია. გააჩნია ბაქტერიციდული აქტივობა. მოქმედების სპექტრი მოიცავს გრამ-დადებით კოკებს. იყენებენ ბაქტერიული ენდოკარდიტის, პნევმონიების და სხვა დაავადებების შემთხვევაში. ინგლისურად: cloxacillin. რუსულად: клоксациллин.

კლუვირები (Kluyvera) – წი

რისებრი, მოძრავი, ასპოროგენური, ქემოორგანოტროფული, ფაკულტატურ-ანაერობული, გრამ-უარყოფითი ბაქტერიების გუარი. სომები 2-3 X 0,5-0,7 მკმ-ს აღწევს. ნახშირწყლებს აფერმენტებენ მჟავის და აირის წარმოქმნით. ადაღვენენ ნიტრატებს. გამოყოფენ ადამიანის პათოლოგიური მასალიდან, უფრო ხშირად სასუნთქი, შარდ-გამომყოფი გუებიდან, ფეკალიებიდან, ხოლო ეპისოდურად - სისხლიდან. ტიპური სახეობაა *K. ascorbata*. ინგლისურად: *kluyvera*. რუსულად: *клубяверы*.

კნიდოსპორიდიები (*Cnidosporida*) - უმარტივესების ტიპის ერთ-ერთი კლასია. სპორები უპითარდებათ სასიცოცხლო ციკლის ბოლოს. ამ კლასის მიკროსპორიდიების რიგს მიეკუთვნება აბრეშუმხევეიას უჯრედშიგნითა პარაზიტი *Nosema bombicis*, რომელიც იწვევს ამ მწერის დაავადებას - პებრინას. ეს იყო პირველი დაავადება, რომელზეც დადგინდა მისი ინფექციური ბუნება (ლ.პასტერი). ინგლისურად: *cnidosporidia*. რუსულად: *книдоспоридии*.

კოდი (ფრანგ. *code* პირობითი შემოკლება, შიფრი) - გენეტიკური ინფორმაციის ჩაწერისა და შენახვის ბუნებრივი სისტემა ნუკლეინის მჟავების მოლეკულებში, ნუკლეოტიდების ხაზოვანი თანმიმდევრობის სახით. ინგლისურად: *code*. რუსულად:

КОД.

კოდომინანტური ალელები (ლათ. *con* ერთად, *თანა*, *dominans* გაბატონებული, ბერძნ. *allelon* ორმხრივი) - ალელები, რომელთა შიგნით ერთად მუდუნდებიან პეტეროზიგოტაში და არც ერთი მათგანი არ დომინირებს მეორეზე. ინგლისურად: *codominant alleles*. რუსულად: *кодоминантные аллели*.

კოდონი (ფრანგ. *code* პირობითი შემოკლება, შიფრი) - გენეტიკური ინფორმაციის ერთეული, რომელიც ერთ ამინომჟავას აკოდირებს. იგივე ტრიპლეტი. ინგლისურად: *codone*. რუსულად: *кодон*.

კოეპრესია (ლათ. *con* ერთად, *თანა*, *expressio* გამოხატვა) - ორი გენის ინტენსივობის თანხვედნა, დამთხვევა პიბრიდულ უჯრედში. ინგლისურად: *coexpression*. რუსულად: *коэкспрессия*.

კოვალენტური ბმები - ატომებს შორის არსებული ქიმიური ბმები, რომლებიც საერთო ელექტრონული წყვილების წარმოქმნის შედეგად ყალიბდება. ინგლისურად: *covalent bonds*. რუსულად: *ковалентные связи*.

კოკები (ბერძნ. *kokkos* მარცვალი) - მრგვალი ფორმის გრამ-დადებითი (სტაფილოკოკები, სტრეპტოკოკები) და გრამ-უარყოფითი (გონოკოკები და სხვა) ბაქტერიები. ინგლისურად: *cocci*. რუსულად: *кокки*.

კოკობაქტერიები (ბერძ. *kok-*

kos მარცვალი, bakterion ჩხირი) – იგივე კოკობაცილები. კოკებსა და ჩხირებს შორის გარდამავალი ფორმები. ინგლისურად: coccobacteria. რუსულად: коккобактерии.

კოკობაცილები – იხ. კოკობაქტერიები.

კოკულტივირება (ლათ. con ერთად, თანა, cultura) – სხვადასხვა ტიპის უჯრედების ერთობლივი კულტივირება. ინგლისურად: cocultivation. რუსულად: кокультивирование.

კოკციდიომიკოზი (coccidiomycosis) – რესპირატორული მიკოზი, რომელიც ვითარდება სოკო Coccidioides immitis-ის ართროსპორების ინჰალაციის შემთხვევაში. ჩვეულებრივ, ლოკალიზებულია სასუნთქი გზების ზედა განყოფილებებში და ფილტვებში, თუმცა შესაძლებელია მისი დისემინაცია სხვა ორგანოებშიც (ძელები, სახსრები, კანი და კანქვეშა ქსოვილები). ინგლისურად: coccidiomycosis. რუსულად: кокцидиомикоз.

კოლაგენი (ბერძნ. kolla წებო, gennaო წარმოექმნი) – ფიბრილარული ცილა, რომელიც წარმოადგენს შემაერთებელი ქსოვილის კოლაგენური ბოჭკოების საფუძველს და განაპირობებს მის გამძლეობას, სიმტკიცეს. ინგლისურად: collagen. რუსულად: коллаген.

კოლაპსი (ლათ. collapsis დასუსტებული, დაცემული) – გულ-

სისხლძარღვთა სისტემის მწვავე ნაკლოვანების შედეგად არტერიული წნევის სწრაფი დაცემა. ამ მდგომარეობის ნიშნებია უეცარი სიფერმკრთაღე, სუსტი და აჩქარებული პულსი, ცივი ოფლი, დაბალი წნევა, ზერყლე, გაიშვითებული სუნთქვა და სხვა. ვითარდება ინტოქსიკაციის, მწვავე ინფექციური დაავადებების, უხვი სისხლდენისა და სხვა პათოლოგიების შემთხვევებში. ინგლისურად: collapse. რუსულად: коллапс.

კოლიბაცილოზი (ბერძნ. kolon კოლინჯი, ლათ. bacillus ჩხირი, ბერძნ. osis მდგომარეობა) – ნაწლავის ჩხირით გამოწვეული დაავადება. ინგლისურად: colibacillosis. რუსულად: колибациллез.

კოლი-შაბი (ბერძნ. kolon კოლინჯი, bakterion ჩხირი, phagos მშთანთქმელი) – Escherichia coli-ს რომელიმე შტამისადმი აფინური (იხ. აფინურობა) ბაქტერიოფაგი. ინგლისურად: coliphage. რუსულად: коли-фаг.

კოლიფორმული ბაქტერიები – გრამ-უარყოფითი, ასპოროგენური ენტერობაქტერიებია. იზრდებიან ენდოს ნიადაგზე და აფერმენტებენ ლაქტოზას მუავის და აირის წარმოქმნით. საერთაშორისო სტანდარტებით, აღნიშნული ბაქტერიები მიჩნეულია ფეკალური დაბინძურების მანივენებლად. ინგლისურად: coliform bacteria. რუსულად: кол-

иформные бактерии.

კოლიციგენურობა (ანტიბიოტიკი „კოლიცინი“, ბერძნ. *genos* დაბადება, წარმოშობა) – ზოგიერთი ენტერობაქტერიის შტამის უნარი, გამოიმუშაოს მაღალსპეციფიკური ანტიბიოტიკები (კოლიცინები), რომლებიც თრგუნავენ იმავე სახეობის სხვა შტამების ან მონათესავე სახეობების ცხოველქმედებას. ინგლისურად: *colicigenicity*. რუსულად: *колицигенность*.

კოლიცინები – ენტერობაქტერიების ზოგიერთი შტამის მიერ დასინთეზებული ბაქტერიოციტინების (იხ.) ჯგუფი, რომლებიც აქტიურებია ნაწლავის ჩხირისადმი და ამ ოჯახის სხვა წარმომადგენლებისადმი. ინგლისურად: *colicines*. რუსულად: *колицины*.

კოლიცინოვარი – *Escherichia*-ს, *Shigella*-ს ან *Salmonella*-ს გეარების ბაქტერიების შტამია, რომელსაც გააჩნია მგრძობელობა კოლიცინის მოქმედებისადმი. ჩვეულებრივ, იყენებენ კოლიცინის ტიპირებისათვის. ინგლისურად: *colicinovar*. რუსულად: *колициновар*.

კოლოკვიუმი (ლათ. *colloquium* გასაუბრება) – ქედაგოგის გასაუბრება სტუდენტებთან მათი ცოდნის გამოვლენის თვალსაზრისით. ინგლისურად: *colloquium*. რუსულად: *коллоквиум*.

კოლონი (ლათ. *colonia* ახალშენი, დასახლება) – მყარ

საკეებ ნიადაგებზე ბაქტერიების მიერ წარმოქმნილი უჯრედების გროვები. ბაქტერიების სხვადასხვა სახეობების კოლონიები ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან თავისი ზომებით, ფორმით, ზედაპირით, შეღებვით, გამჭვირვალობით და ა.შ. ინგლისურად: *colony*. რუსულად: *КОЛОНИЯ*.

კოლონიების სექტორი (ლათ. *colonia* ახალშენი, დასახლება, *sector*) – კოლონიის უბანი, მონაკვეთი, რომელიც ფერითა და სტრუქტურით განსხვავდება ამავე კოლონიის დანარჩენი ნაწილებისგან. წარმოიქმნება მუტანტების ზრდის შედეგად. ინგლისურად: *colony sector*. რუსულად: *сектор колонии*.

კოლონიზაცია (ლათ. *colonia* ახალშენი, დასახლება) – წარმოადგენს მიკრობების გამრავლების პროცესს ადჰეზიის ადგილზე. უსრუნველყოფს მიკროორგანიზმების დაგროვებას კრიტიკულ დონემდე. ინგლისურად: *colonization*. რუსულად: *КОЛОНИЗАЦИЯ*.

კოლონიზაციური რეზისტენტობა (ლათ. *colonia* ახალშენი, დასახლება, *resisto* წინააღმდეგობის გაწევა) – ორგანიზმის დამცველობითი ფაქტორების და კუჭ-ნაწლავის ნორმალური მიკროფლორის (ძირითადად, ანაერობების) კონკურენტული, ანტაგონისტური და სხვა თვისებების ერთობლიობა, რაც მიკროფლორას ანიჭებს სტაბილუ-

რობას და ხელს უშლის ლორწოვანი გარსების პათოლოგიური მიკროორგანიზმებით კოლონიზაციის პროცესს. კოლონიზაციური რეზისტენტობის დაქვეითებისას, იზრდება აერობული და პირობით-პათოგენური მიკრობების რაოდენობა და სპექტრი. ინგლისურად: colonization resistance. რუსულად: колонизационная резистентность.

კოლორადოს ცხელების ვირუსი (ლათ. virus შხამი) – აწმში განვითარებული, ტკიპებით გადაცემული ერთადერთი ვირუსული ინფექციაა. გადამტანია ტკიპა *Dermacentor andersonii* (ვირუსი შეიძლება გადაეცეს ტრანსოვარიულად). ინფექციის მიმდინარეობა მწვავეა. დამახასიათებელია ცხელება, თავის და კუნთების ტკივილები. პროვინოი კეთილსაიძელოა. ბავშვებში ქემორაგიული სინდრომი უფრო ძლიერადაა გამოხატული და განპირობებულია თრომბოციტოპენიით. ორსულობის ადრეულ ვადებში, გამომწვევი აგენტი ამჟღავნებს ტერატოგენურ მოქმედებას. ინგლისურად: Colorado fever virus. რუსულად: вирус лихорадки Колорадо.

კოლტივირუსები (Coltiviruses) – რეოვირუსების ოჯახის ერთ-ერთი გვარია. იწვევს ე.წ. კოლორადოს ცხელებას. ინფექციის გადამტანებია ტკიპები. ადამიანი საბოლოო მასპინძელია. ზოგჯერ ვირუსს ახასიათებს

ტერატოგენური მოქმედება. ინგლისურად: coltivirus. რუსულად: колтивирусы.

კომბინირებული საკვები ნი-აღბი (ლათ. combinatio შეერთება, შერწყმა) – მოიცავენ ოპორტუნისტული ფლორის ხრდის დამთრგუნველ ელექტიურ ნიადაგს და სადიფერენციაციო-სადიაგნოზიკ ნიადაგს, რომლის საშუალებითაც შესაძლებელია გამოყოფილი მიკრობის ფერმენტული აქტივობის დიაგნოსტიკა. ასეთი საკვები ნიადაგის მაგალითებია პლოსკირევის ნიადაგი და ბისმუთ-სულფიტის აგარი, რომლებიც თრგუნავენ ნაწლავის ჩხირის ზრდას. ინგლისურად: combined nutritient medium. რუსულად: комбинированная питательная среда.

კომენსალიზმი (ფრანგ. commensal თანამესუფრე) – სხვადასხვა სახეობის ორგანიზმების კვებითი ურთიერთობის ფორმა, როდესაც ერთი ცხოვერებს მეორის ხარჯზე მუდამ ან დროებით, ისე, რომ მისთვის არც მავნეა და არც სასარგებლო. ინგლისურად: commensalism. რუსულად: комменсализм.

კომიტირებული უჯრედი (ინგლ. committed ვალდებულების აღება) – პოლიპოტენტური უჯრედი, რომლის დიფერენცირებისა და პროლიფერაციის პოტენცია ღეროვან უჯრედთან შედარებით რამდენადმე შეზღუდულია. ინგლისურად: com-

mitted cell. რუსულად: коммитированная клетка.

კომპარტმენტაცია (ინგლ. compartment განყოფილება, სექტორი) – უჯრედის სტრუქტურული ორგანიზაციის მოწესრიგებული დონის მიღწევა მისი მთელი მოცულობის ე.წ. „განყოფილებებად“ დაყოფის გზით. კომპარტმენტაციის განხორციელებაში მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ბიოლოგიური მემბრანა, რომელიც ხელს უწყობს უჯრედში მიმდინარე პროცესებისა და მასში არსებული ნივთიერებების სიერცობრივ გამოცალკევებას. ინგლისურად: compartmentation. რუსულად: компартаментация.

კომპენსატორული მექანიზმი (ლათ. compensatio ანაზღაურება, გამოსწორება) – დარღვეული ფუნქციის აღდგენა, ორგანიზმის მუდმივობის შენარჩუნება. სისხლის დაკარგვის შემთხვევაში ძვლის ტვინი იწყებს გაძლიერებულ მუშაობას ანუ ირთება კომპენსატორული მექანიზმი. ინგლისურად: compensatory mechanism. რუსულად: компенсаторный механизм.

კომპეტენცია (ლათ. competentia შესაბამისობა, შეფარდება) – უჯრედის ფუნქციური მდგომარეობა, როდესაც იგი იძენს მისთვის დამახასიათებელი სამუშაოს შესრულების უნარს (მაგ., T-უჯრედები იმუნურ კომპეტენციას იძენენ მხოლოდ

თიმუსში მოხვედრისას). ინგლისურად: competence. რუსულად: компетенция.

კომპლემენტაცია (ლათ. complementum დამატება) – გვდება იმ შემთხვევაში, როდესაც უჯრედის დამაინფიცირებელი 2 ვირუსიდან ერთ-ერთი, მუტაციის შედეგად იწყებს არაფუნქციური ცილის სინთეზს. ასინთეზებს რა სრულყოფილ ცილას, არამუტანტური ვირუსი კომპენსაციას უკეთებს მის არარსებობას მუტანტურ ვირუსში. ინგლისურად: complementation. რუსულად: комплементация.

კომპლემენტი (ლათ. complementum დამატება) – ორგანიზმის არასპეციფიკური დაცვის პუმორული ფაქტორი. უკავშირდება ანტისხეულებსა და უჯრედებს. სინონიმი: ალექსინი. ინგლისურად: complement. რუსულად: комплемент.

კომპლემენტურობის პრინციპი (ლათ. complementum დამატება) – ურთიერთშესაბამისობა მოლეკულების ქიმიურ აგებულებაში, რაც უზრუნველყოფს მათ შორის მეორეული კავშირების წარმოქმნას. მაგ., დნმ-ს მოლეკულაში ადენინიანი ნუკლეოტიდი შეესაბამება თიმინიანს, ხოლო გუანინიანი – ციტოზინიანს. ამ პრინციპს ამერიკელი ბიოქიმიკოსის ე.ჩარგაფის სახელი ეწოდა. ინგლისურად: principle of complementarity. რუსულად: принцип комплементарности.

კომპლექსური მკურნალობა (ლათ. complexus მკიდროდ დაკავშირებული) – ამა თუ იმ დაავადების სხვადასხვა (ზოგჯერ რამდენიმე) მეთოდებით მკურნალობა (მაგ., ქიმიოთერაპია, სხიური თერაპია, ანტიოტიკოთერაპია და სხვა). ინგლისურად: complex therapy. რუსულად: комплексная терапия.

კომპლიკაცია (ლათ. complico ვართულებ, ვაბუნდოვნებ) – დაავადების გართულება ახალი პათოლოგიის, ინფექციის ან არაუფექტური მკურნალობის შედეგად. ინგლისურად: complication. რუსულად: complicация.

კომპოზიცია (ლათ. compositio შედგენა, შეერთება) – 1. ვირუსის შემადგენელი კომპონენტების (ცილების, ნუკლეინის მჟავების და სხვა) აწყობა უჯრედის პლაზმურ მემბრანაზე. 2. რომელიმე ნივთიერების შემადგენელი ნაწილების ერთიანობა. ინგლისურად: composition. რუსულად: композиция.

კომპონენტი (ლათ. componens შემადგენელი) – რაიმეს შემადგენელი ნაწილი. ინგლისურად: component. რუსულად: компонент.

კომპონენტური თერაპია (ლათ. componens შემადგენელი) – სისხლის შემადგენელი კომპონენტების (ლეიკოციტების, ერითროციტების, თრომბოციტების, პლაზმის) ცალ-ცალკე გადასხმით ჩატარებული მკურნალობა.

ინგლისურად: componental therapy. რუსულად: компонентная терапия.

კომპრესიული მეთოდი (ლათ. compressio შეკუმშვა, მოჭერა) – ტრიქინელას მატლების გამოვლენის მეთოდი კუნთოვანი ქსოვილის ფრაგმენტების მიკროსკოპირებით, რომლებიც მინებს შორის არიან მოთავსებული გლიცერინის წვეთში. ინგლისურად: compressive method. რუსულად: компрессивный метод.

კონგლომერატი (ლათ. conglomeratus შეგროვილი) – 1. სხვადასხვა ტიპის ან ერთგვაროვანი უჯრედების შეერთება ერთ სტრუქტურად. 2. სხვადასხვაგვარი ნაწილებისა და საგნების მექანიკური შეერთება. ინგლისურად: conglomerate. რუსულად: конгломерат.

კონგო-ყირიმის ჰემორაგიული ცხელების ვირუსი (ლათ. haemorrhagia, virus შხამი) – ვირუსი მიეკუთვნება ბუნიავირუსების ოჯახის Nairovirus-ის გვარს. ვასოტროპული არბოვირუსია. დაავადება პირველად გამოვლინდა ყირიმში 1944 წელს, ხოლო 1956 წელს აფრიკაში გამოყვეს ამ ვირუსის იდენტური ე.წ. კონგოს ვირუსი. ბუნებაში ვირუსის ძირითადი რეზერვუარი ტიკიების მრავალი სახეობაა. აგრეთვე ზღარბები, კურდღლები, ძროხები, ცხვრები და თხები. ვირუსი იწვევს გენერალიზებული კაპილაროტოქსიკოზის გან-

ვითარებას. ლეტალობა თითქმის 40%-ს აღწევს. მკურნალობისათვის იყენებენ რეაფერონს, რიბავერინს და ა.შ. ინგლისურად: Kongo-Crimean hemorrhagic fever virus. რუსულად: вирус геморрагической лихорадки Крым-Конго.

კონდილომა (ბერძნ. kondyloma) – ეპითელიუმის ან მის ქვეშ მდებარე შემაერთებელი ქსოვილის ახალწარმოიქმნი. ინგლისურად: condyloma. რუსულად: кондилома.

კონვენციური ინფექციები (ლათ. conventio შეთანხმება, infectio ეწამლავ, ეასენიანება) – იგივე საკარანტიზო ინფექციები. შავი ჭირი, ქოლერა და ყვითელი ცხელება კონვენციური დაავადებებია, რადგანაც მიღწეულია მათ წინააღმდეგ ერთობლივი ბრძოლის საერთაშორისო შეთანხმება. ინგლისურად: conventional infections. რუსულად: конвенционные инфекции.

კონვერსია (ლათ. conversio ცვლილება) – ბაქტერიების ნიშან-თვისებათა შეცვლა ბაქტერიოფაგით დასენიანებისას. იგივე ფაგური კონვერსია. განასხვავებენ აგრეთვე გენების კონვერსიას. აღნიშნულ ტერმინს იყენებენ აგრეთვე სიმსივნური ტრანსფორმაციის აღსანიშნავად. ინგლისურად: conversion. რუსულად: конверсия.

კონიდიები (ბერძნ. konia მტვერი, eidos სახე) – წარმოადგენენ

სოკოების უსქესო გამრავლებისათვის განკუთვნილ სპორებს. მიკროკონიდიები წარმოიქმნება კონიდიომტარებლებზე, აქვთ მრგვალი, ელიფსოიდური, იშვიათად კი ძაფისებრი ფორმა. ინგლისურად: conidia. რუსულად: конидии.

კონიუგაცია (ლათ. conjugatio შეერთება) – 1. კონიუგაცია წარმოადგენს გენეტიკური მასალის მიმოცვლის პროცესს, რომელიც ხორციელდება დონორი და რეციპიენტი უჯრედების უშუალო კონტაქტის შემთხვევაში. ეს პროცესი ახასიათებთ ზოგიერთ ბაქტერიას და ინფუზორიებს. კონიუგაციის პროცესი ხორციელდება სასქესო პილების (კონიუგაციური აპარატის) დახმარებით. 2. ქრომოსომების კონიუგაცია (სინაფსისი) – ორი ჰომოლოგიური ქრომოსომის კონტაქტი, რის გამოც მათ შორის შესაძლებელია ცალკეული უბნების ორმხრივი გაცვლა (კროსინგოვერი). ინგლისურად: conjugation. რუსულად: конъюгация.

კონიუგირებული ვაქცინები (ლათ. conjugatio შეერთება, vacca ძროხა, vaccinus ძროხა) – იმუნური პასუხის გასაძლიერებლად ანტიგენებს ისეთ მტარებელ ცილას უკავშირებენ, რომელთანაც იმუნურ სისტემას ადრე უკვე პქონდა კონტაქტი. ასეთი კონიუგირებული პოლისაქარიდულ-ცილოვანი ანტიგენის საწინააღ-

მდეგო იმუნური პასუხი იძენს T-დამოკიდებულ ხასიათს, რის შედეგადაც ვითარდება იმუნური მეხსიერება. ინგლისურად: conjugative vaccines. რუსულად: конъюгированные вакцины.

კონკანავალინ A (კონ A) – ფიტომიტოგენი, რომელიც რეაგირებს გლუკოზო- და მანოპირანოზიდებთან. როგორც სხვა ფიტოკემაგლუტინინი, კონკანავალინ A უფრო ძლიერ მიტოგენურ მოქმედებას ახდენს T-ლიმფოციტებზე. ინგლისურად: concanavalin A. რუსულად: конканавалин А.

კონკატენატები (ლათ. con ერთად, ინგლ. catenate შეკერა, გადაბმა) – დნმ-ს რგოლოვანი მოლეკულები, რომლებიც ერთმანეთთან ჯაჭვისმაგვარად არიან შეერთებულნი. ინგლისურად: concatenate. რუსულად: конкатенаты.

კონკურენცია (ლათ. concurrere ვებმები ბრძოლაში) – ერთი ან სხვადასხვა სახეობის ორგანიზმების ურთიერთდამოკიდებულება, შეჯიბრი საკვების, სინათლის, ჟანგბადის და სხვა რესურსების მოპოვებისათვის. ინგლისურად: competition. რუსულად: конкуренция.

კონსერვატიული (ლათ. conservativus დამცველობითი) – მკურნალობა არაიპერაციული მეთოდების საშუალებით. ინგლისურად: conservative. რუსულად: консервативный.

კონსერვაცია (ლათ. conservo ვინახავ) – რომელიმე ორგანიზმის, ქსოვილის (მაგ., სისხლის, ძეგლის ტვინის), მიკროორგანიზმის, პროდუქტის ან ნივთიერების დაცვა დაშლისაგან. მათი შენახვა სპეციალური პირობების შექმნით. ინგლისურად: conservation. რუსულად: консервация.

კონსილიუმი (ლათ. consilium თათბირი) – ექიმების თათბირი მძიმე ან გაურკვეველი ეტიოლოგიის დაავადების არსის დასადგენად და მკურნალობის ტაქტიკის შესამუშავებლად. ინგლისურად: consultation. რუსულად: консилиум.

კონსისტენცია (ლათ. consisto შევადგენ) – ნივთიერების სიმკვრივის, სიბლანტის ხარისხი (მაგ., გლიცერინს სიროფის-მაგვარი კონსისტენცია გააჩნია). ინგლისურად: consistence. რუსულად: консистенция.

კონსტანტა (ლათ. constans უცვლელი) – რაიმე მუდმივი სიდიდე (მაგ., მიხაელისის კონსტანტა – ფერმენტული რეაქციის ერთ-ერთი კინეტიკური პარამეტრი). ინგლისურად: constant. რუსულად: константа.

კონსტანტური ნიშნები (ლათ. constans უცვლელი) – ამა თუ იმ მიკროორგანიზმისათვის დამახასიათებელი მუდმივი, უცვლელი ნიშნები. ინგლისურად: constant signs. რუსულად: константные признаки.

კონსტატაცია (ლათ. constant

ცნობილია) – რაიმე ფაქტის, რაიმეს არსებობის, უჭველობის დადგენა, დაფიქსირება. ინგლისურად: statement. რუსულად: констатация.

კონსტიტუციური ფერმენტები (ლათ. constituere დადგენა) – ასეთი ფერმენტების სინთეზი მიმდინარეობს მთელი უჯრედული ციკლის განმავლობაში (მათ მიეკუთვნება გლიკოლიზის ფერმენტები). ინგლისურად: constitutive enzymes. რუსულად: конституционные ферменты.

კონსულტაცია (ლათ. consultatio მოთათბირება) – 1. დაწესებულება, სადაც სპეციალისტები რჩევა-დარიგებას იძლევიან (მაგ., ქალთა კონსულტაცია, გენეტიკური კონსულტაცია, იურიდიული კონსულტაცია). 2. სპეციალისტის რჩევა რაიმე საკითხის სრულყოფილად მოწყობილი მეცადინეობა საგნის უკეთ ათვისების მიზნით. ინგლისურად: consultation. რუსულად: консультация.

კონსუმენტები (ლათ. consumo ვიყენებ) – ორგანიზმები, რომლებიც იყენებენ პროდუცენტების მიერ შექმნილ მზა ორგანულ ნივთიერებებს. ინგლისურად: consumers. რუსულად: консументы.

კონტაგიოზური მოლუსკის ვირუსი (inolluscum contagiosum virus) – მხოლოდ ადამიანისათვის პათოგენური, დნმ-ს შემცველი, არაკლასიფიცირებული

მოქსვირუსია. იწვევს წითელი ფერის კვანძების გაჩენას გენიტალიების მიდამოში, კერძოდ, კანზე, რის შემდეგაც აღნიშნული კვანძები გარდაიქმნება სირქოვან პაპულებად. ვირუსის გადაცემა ხდება პირდაპირი და არაპირდაპირი კონტაქტებით, კანისა და ლორწოვანი გარსების მიკროტრავმების შემთხვევაში, მათ შორის სქესობრივი კონტაქტებისას. ინგლისურად: molluscum contagiosum virus. რუსულად: вирус контагиозного моллюска.

კონტაგიუმი (ლათ. contagio გადადება) – ინფექციური აგენტი (ბაქტერია, ვირუსი და სხვა), რომელიც ამა თუ იმ დაავადებას იწვევს. ინგლისურად: contagium. რუსულად: инфекционный агент.

კონტაგიური დაავადება (ლათ. contagio გადადება) – გადადები დაავადება, რომელიც გადაეცემა ეტიოლოგიურ აგენტთან უშუალო შეხებით. ინგლისურად: contagious disease. რუსულად: контагиозное заболевание.

კონტაგიურობა (ლათ. contagio გადაცემა, გადადება) – ამა თუ იმ გამომწვევი აგენტის გადაცემის უნარი ერთი ინდივიდიდან მეორეზე და მისი გაერცვლების სისწრაფე. ინგლისურად: contagiousness. რუსულად: контагиозность.

კონტაგიურობის ინდექსი

(ლათ. contagio გადაცემა, გადადება, index მასვენებელი) — პოპულაციაში დაავადებული პირების პროცენტი დროის გარკვეულ პერიოდში. ლათინურად: index of contagiousity. რუსულად: индекс контагиозности.

კონტამინაცია (ლათ. contaminatio ვესვრი, ჩირქს ვცხეხ) — ინფექციური აგენტით ან მავნე ნივთიერებით ჭრილობის ან ჰაერის დაბინძურება. ინგლისურად: contamination. რუსულად: контаминация.

კონტაქტური ტრანსმისია (ლათ. contactus შეხება, transmissio გადაცემა) — ამა თუ იმ ინფექციური დაავადების შეხებით, კონტაქტით გადაცემა დაავადებულიდან ჯანმრთელ ადამიანზე. ინგლისურად: contact transmission. რუსულად: контактная трансмиссия.

კონცენტრაცია (ლათ. concentratio ცენტრი) — ამა თუ იმ ქსოვილოვან სითხეში ანტისხეულების, ვირუსების და სხვ. გაზრდილი შემცველობა. ინგლისურად: concentrate. რუსულად: концентрат.

კონცეფცია (ლათ. conceptio აღქმა) — რაიმე ობიექტის, მოვლენის, პროცესის სისტემატური ანალიზის სახელმძღვანელო იდეა, ძირითადი თვალსაზრისი. ინგლისურად: concept. რუსულად: концепция.

კოპროლოგიური გამოკვლევა (ბერძნ. kopros განავალი) —

განავლის მიკროსკოპული ანალიზი უმარტივესების ცისტების ან ჰელმინთების კვერცხების გამოვლენისა და იდენტიფიკაციის მიზნით. ინგლისურად: coprologic analysis. რუსულად: копрологическое исследование.

კოპულაცია (ლათ. copulatio შერწყმა) — ბაქტერიების ან უმარტივესთა ორი ინდივიდის შერწყმა სქესობრივი გამრავლების ან გენეტიკური რეკომბინაციის შემთხვევაში. ინგლისურად: copulation. რუსულად: копуляция.

კორდ-ფაქტორი (ინგლ. cord factor) — ზოგიერთი მიკო- და კორინებაქტერიის უჯრედის კედლიდან პეტროლენინის ეთერით ექსტრაგირებული გლიკოლიპიდები. ტუბერკულოზის გამომწვევის ვირულენტური შტამები მეტ კორდ-ფაქტორს შეიცავენ, ვიდრე ავირულენტურები, რასაც იყენებენ მათი დიფერენცირებისას. განაპირობებს ბაქტერიული უჯრედების ახლო კონტაქტებს მიკროკოლონიებში, ამუხარუტებს პოლინუკლეური ფაგოციტების მიგრაციას. ინგლისურად: cord factor. რუსულად: корд-фактор.

კორელაცია (ლათ. correlatio თანაფარდობა) — ურთიერთდამოკიდებულება. კორელაცია შეიძლება იყოს პირდაპირი, შებრუნებითი ან სტოქასტური (შემთხვევითი, ქაოსური). ინგლისურად: correlation. რუსულად: корреляция.

კორინებაქტერიები (*Corynebacterium*) – გრამ-დადებითი ბაქტერიების ჯგუფი. ბინადრობენ ნიადაგსა და წყლებში. საპროფიტული ფორმები შლიან პლასტმასს, კერბიციდებს, ასინთეზებენ ვიტამინებს, ამინომჟავებს. პარაზიტული ფორმები იწვევენ სხვადასხვა დაავადებებს, მაგ., დიფთერიას. ინგლისურად: *corynebacteria*. რუსულად: *коринебактерии*.

კორინეფორმული ბაქტერიები (ბერძნ. *korine* კვერთხი, ლათ. *forma*, ბერძნ. *bacterion* ჩხირი) – ასპოროგენური, პოლიმორფული, გრამ-დადებითი ჩხირების ტაქსონომიურად გაურკვეველი ჯგუფი, რომელთაც გააჩნიათ არასწორი, ხშირად კვერთხისმაგარი ფორმა და რომლებიც ციტოპლაზმაში შეიცავენ მეტაქრომატულ გრანულებს. ინგლისურად: *coryneformic bacteria*. რუსულად: *коринеформные бактерии*.

კორონავირუსების ოჯახი (*Coronaviridae*) – აღნიშნული ოჯახი შეიცავს მხოლოდ 1 გვარს (*Coronavirus*) და 11 სახეობას. კორონავირუსები გამოყვეს 1965-1967 წლებში მწვავე რესპირატორული დაავადებით შეპყრობილი ადამიანებისაგან. ვირონები სფერული ფორმისაა, დიამეტრი 80-169 ნმ-ს შორის მერყეობს. ნუკლეოკაფსიდი გარემოცულია ცილოვანი მემბრანით და ლიპიდშემცველი გარ-

სით, რომლებზეც შეინიშნება მრავალრიცხოვანი გამონაზარდები. აღნიშნული წარმონაქმნების ერთობლიობა მოგვაგონებს გვირგვინს. აქედან წარმოდგება ოჯახის სახელწოდება (ლათ. *corona* გვირგვინი). ვირიონების გამოთავისუფლება ხდება ენდოპლაზმური რეტიკულუმის სტრუქტურებიდან. გენომი წარმოდგენილია ერთჯაჭვიანი რნმ-ით. ადამიანში იწვევენ მწვავე რესპირატორულ და წაწლავეურ დაავადებებს. ადამიანიდან ადამიანზე ვირუსი გადაეცემა ჰაერ-წყეთოვანი გზით. ინგლისურად: *coronaviruses family*. რუსულად: *семейство коронавирусов*.

კორპუსკულური (ლათ. *corpusculum* სხულაკი) – ცოცხალი მატერიის უმცირესი, გაფორმებული ნაწილაკი (ვირუსი, უჯრედის ორგანოიდი, ბაქტერია და სხვა). ინგლისურად: *corpuscular*. რუსულად: *корпускулярный*.

კორტიკოსტეროიდები (ლათ. *cortex* ქერქი, ბერძნ. *stereos* მაგარი, *eidos* მსგავსი) – თირკმელზედა ჯირკვლის ქერქოვანი შრის მიერ გამოყოფილი ჰორმონების ჯგუფი. ზოგი მათგანი არეგულირებს ორგანულ ნივთიერებათა, ზოგი კი მინერალურ ცვლას. ინგლისურად: *corticosteroids*. რუსულად: *кортикостероиды*.

კოფაქტორები (ლათ. *con* ერთად, *factor* მკეთებელი, მწარმოებელი) – არაცილოვანი ბუნების ცილოვანი შენაერთები,

რომელნიც აუცილებელნი არიან მრავალი ფერმენტის აქტიურობის მაქსიმალური გამოვლენისათვის. ინგლისურად: cofactors. რუსულად: кофакторы.

კოფერმენტი (ლათ. con ერთად, fermentum საფუარი) – დაბალმოლეკულური შენაერთი, რომელიც აუცილებელია ორგანიზმისათვის როგორც დამატებითი ფაქტორი ფერმენტის აქტივაციისათვის. იგი ჩვეულებრივ შედის ფერმენტის შემადგენლობაში. კოფერმენტების უმეტესობა ვიტამინების წარმოებულა. ინგლისურად: coensym. რუსულად: кофермент.

კოქსსაკის ვირუსი – Picomaviridae-ს ოჯახის Enterovirus-ის გვარის რნმ-გენომიანი ვირუსია. იყოფა A და B ჯგუფებად (29 სეროტიპი). თავებში იწვევენ დიფუზურ მიოზიტს, განივზოლიანი კუნთების კეროვან ნეკროზს, ცენტრალური ნერვული სისტემის დაზიანებას, დამბლას და სხვა. A კოქსსაკის ვირუსები ადამიანში იწვევენ ჰერპანგინას, პოლიომიელიტისმაგვარ დაავადებას, დიარეას ბავშვებში და ა.შ. B კოქსსაკის ვირუსები ადამიანში იწვევენ პოლიომიელიტისმაგვარ დაავადებას, ენცეფალიტს, მიოკარდიტს. ვირუსი გამოყოფილ იქნა 1948 წელს ქ.კოქსსაკის (აშშ) პოსპიტალში პოლიომიელიტისმაგვარი დაავადებით შეპყრობილი ბავშვების ეუჭ-ნაწლავიდან. ინგლისურად:

coxsackievirus. რუსულად: вирус коксаки.

კოქციდიები (Coccidiida) – უმარტივესების ტიპის, სპორიანების კლასის უჯრედშიდა პარაზიტები (Isosporas hominis), რომლებიც ცხოვრობენ ხერხემლიანი და უხერხემლო ცხოველების ეპითელურ უჯრედებში (მაგ., ნაწლავში, ღვიძლში და იწვევენ ნაწლავურ დაავადებებს). ინგლისურად: coccidia. რუსულად: кокцидии.

კოქციდიოზი (coccidiosis) – ადამიანისა და ცხოველების ინვაზიური დაავადება, რომლის გამომწვევია სპორიანთა კლასის პარაზიტული უმარტივესები. ადამიანის დასნებოვნება ხდება ოოციტებით დაბინძურებული საკვებითა და წყლით. ნაწლავებში ოოციტებიდან გამოდიან სპოროზოიტები, რომლებიც იჭრებიან ეპითელიუმში, სადაც იწვევენ ანთებას. ზოგჯერ კი წყლულებს. ცხოველებიდან ხშირად ავადდებიან მსხვილფეხა რქოსანი საქონელი, ცხვრები, თხები, ღორები, ბოცკერები, შინაური ფრინველი, ძაღლები, აგრეთვე გარეული ძუძუმწოვრები. ინგლისურად: coccidiosis. რუსულად: кокцидиоз.

კოლექსი (Culex) – მიეკუთვნებიან მწერების კლასს, ორფრთიანების რიგს. სისხლისმწოველი კოლექსიდან აღსანიშნავია ჩვეულებრივი კოლექსი (Culex pipiens), მალარიის კოლექსი (Anopheles).

macullipennis), ყვითელი ცხელების გადამტანი კოლო (*Aedes aegypti*) და მრავალი სხვა. ანოფელესის გვარის კოლოების მდებარეობს აქემ მხვლელტაყ-მწუწნაყი ტიპის პირის აპარატი, მამრებს კი მწუწნაყი. ამიტომ უკანასკნელნი იყვებებიან მხოლოდ მცენარეების ყვავილის ნექტარით. ინგლისურად: mosquitos. რუსულად: комары.

კრემიტცფელდტ-იაკობის აპადმყოფობა – ადამიანის სპონგიოფორმული ენცეფალიოპათია. მიეკუთვნება ნელი ინფექციების ტიპს. გამომწვევია პრიონი. ინგლისურად: Kreuzfeldt-Jakob disease. რუსულად: болезнь Крейтцфельда-Якоба.

კრიზი (ყრანგ. crise გარდატეხა) – ავადმყოფის ორგანიზმში უეცრად განვითარებული უარყოფითი ხასიათის სხვადასხვა ცვლილებები. მაგ., ბლასტური კრიზი ქრონიკული მიელოლეიკემიის შემთხვევაში გამოიხატება ჰემატოლოგიური სურათის და კლინიკური მდგომარეობის გაუარესებით. ინგლისურად: crisis. რუსულად: криз.

კრიზისი (ლათ. crisis გადამწყვეტი ხასიათის ცვლილება) – ავადმყოფობის მიმდინარეობაში გარდატეხის მომენტი, რომელსაც მოსდევს ავადმყოფის მდგომარეობის გაუმჯობესება ან გაუარესება. ინგლისურად: crisis. რუსულად: кризис.

კრიოსტატი (ბერძნ. kryos

სიცივე, statos უძრავი) – აპარატი, რომლის საშუალებითაც დაბალტემპერატურებზე, ფიქსაციისა და ჩაყალიბების პროცესების გარეშე, ამზადებენ ქისტოქიმიური კელევისათვის გამოსადეგ ანათლებს. კრიოსტატი საშუალებას იძლევა ობიექტის მომზადებისას შენარჩუნებულ იქნეს მისი ინტაქტური ქიმიური შემადგენლობა. ინგლისურად: cryostat. რუსულად: криостат.

კრიპტოკოკოზი (ბერძნ. cryptos ფარული, kokkos მარცვალი) – მწვავედ, ქვემწვავედ ან ქრონიკულად მიმდინარე მიკოზი, რომლის გამომწვევია *Cryptococcus neoformans*. ხშირია გენერალიზებული, ფილტვის და მენინგეალური გამოვლინებები. ინგლისურად: cryptococcosis. რუსულად: криптококкоз.

კროსინგოვერი (ინგლ. crossingover გადაჯვარდინება) – მეიოზის პროფაზაში შეწყვილებულ კომოლოგიურ ქრომოსომებს შორის გენებისა და მთელი სეგმენტების ორმხრივი გაცვლა. ინგლისურად: crossingover. რუსულად: кроссинговер.

კრუპი (ინგლ. croup ხრინწიანი ჩხაეილი) – ხორხის ღორწოვანი გარსის ანთება, რასაც თან ახლავს შეშუქება, სანათურის შევიწროება და სუნთქვის გაძნელება (დახრჩობამდეც კი). არჩევენ ნამდვილ და ცრუ კრუპებს. ინგლისურად: croup. რუსულად: круп.

კულმინაცია (ლათ. culmen მწვერვალი) – რაიმე მოვლენის, მდგომარეობის (მაგ., ავადმყოფობის) განსაკუთრებულად დაძაბული, გადამწყვეტი მომენტი. ინგლისურად: culmination. რუსულად: кульминация.

კულტურა (ლათ. cultura) – 1. მიკროორგანიზმების კულტურა – მათი გაზრდა საკვებ ნიადაგებში. 2. ქსოვილოვანი კულტურა – ცხოველური ან მცენარეული ორგანიზმების ქსოვილთა ზრდის მეთოდი ხელოვნურ საკვებ ნიადაგებში. იგივე უჯრედული კულტურა. ინგლისურად: culture. რუსულად: культура.

კულტურალური მეთოდი – მდგომარეობს გამოსაკვლევი მასალის ხელოვნურ საკვებ ნიადაგებში დათესვაში, ამა თუ იმ გამომწვევი აგენტის სუფთა კულტურის გამოყოფის მიზნით. ბაქტერიოლოგიაში კულტურალურმა მეთოდმა მიიღო ბაქტერიოლოგიურის, მიკოლოგიაში – მიკოლოგიურის, ხოლო პროტოზოოლოგიაში – პროტოზოოლოგიურის სახელწოდება. ინგლისურად: cultural method. რუსულად: культуральный метод.

კულტურალური ნიშნები – სხვადასხვა საკვებ ნიადაგზე მიკროორგანიზმების ზრდის დამახასიათებელი ნიშნები (კოლონიის ფორმა, პიგმენტის წარმოქმნა და სხვა). ინგლისურად: cultural features. რუსულად: культуральные признаки.

კულტურალური სითხე – თხევადი ფაზა, სადაც მიმდინარეობს მიკროორგანიზმების გამრავლების პროცესი. წარმოადგენს უჯრედებისაგან თავისუფალ სითხეს და შეიცავს საკვები ნიადაგის ნარჩენებსა და მეტაბოლიტებს. ინგლისურად: cultural fluid. რუსულად: культуральная жидкость.

კულტურების სინქრონიზაცია (ბერძნ. sin თან, ერთად, chronos დრო) – მიკრობულ კულტურაზე ზემოქმედების ხერხები, რომლებიც მიმართულია ერთდროული გაყოფის მისაღწევად პოპულაციის ყველა ინდივიდში (უჯრედში). სინქრონიზაციის მეთოდები მრავალგვარია: 1) კულტურების ექსპოზიცია ხან 4°C -ზე, ხან კიდევ 40°C -ზე; 2) ექსპოზიცია სინათლეზე და სიბნელეში; 3) ცილის სინთეზის ინჰიბიტორების (ქლორამფენიკოლი) დამატება; 4) ცენტრიფუგირება და ფილტრაცია. კულტურების სინქრონიზაცია იძლევა სტანდარტულ შედეგებს ვირულენტობის, ყვავებისადმი და ანტიმიკრობული პრეპარატებისადმი მგრძობელობის განსაზღვრისას და ა.შ. კულტურების სინქრონიზაციის ეფექტურობა ქვეითდება იმით, რიმ ასეთი კულტურა სწრაფად უბრუნდება საწყის ასინქრონულ მდგომარეობას. ინგლისურად: synchronization of cultures. რუსულად: синхронизация культур.

კუმულაცია (ლათ. *cumulatio* დაგროვება) – ორგანიზმში შეყვანილი სამკურნალო პრეპარატების, ტოქსინების და დასხივების დოზების დაგროვება, შეჯამება. ინგლისურად: *cumulation*. რუსულად: *кумуляция*.

კუპფერის უჯრედები – ეს ღვიძლში მაკროფაგების როლს თამაშობენ. სახელი დაერქვათ პისტოლოგ კ.კუპფერის საპატივცემულოდ, რომელმაც ისინი აღმოაჩინა და აღწერა 1873 წელს. ინგლისურად: *Kupffer cells*. რუსულად: *купферовские клетки*.

კურაბილური (ლათ. *curabilis* საზრუნავი) – მოსარჩენი, განსაკურნებელი. მაგალითად, განკურნებადი ანუ კურაბილური დაავადება. ინგლისურად: *curable*. რუსულად: *курабильный*.

კურა მდიანა (*cura mediana*) – მკურნალობა მედეასეულად. პირველად ეს ტერმინი გამოიყენა გერმანელმა მეცნიერმა, მედიცინის ისტორიკოსმა, კი.პ. შპრენგელმა. მკურნალობა მედეასეულად მოიცავდა სამკურნალო მცენარეების გამოყენებას, სისხლის გადასხმებს, გაცოცხლების ცდებს და ა.შ. ინგლისურად: *cura mediana*. რუსულად: *кура медиана*.

კურარე (ამერიკელი ინდიელების ენაზე) – შხამი, რომელსაც მოიპოვებენ ზოგიერთი სამხრეთ-ამერიკული მცენარისაგან. ინდიელები მას იყენებდნენ ის-

რების მოსაწამლავად. შეიცავს კურარინის ჯგუფის ალკალოიდებს, რომელნიც იწვევენ კუნთების დამბლას. ამჟამად გამოიყენება მედიცინასა და ექსპერიმენტულ ფიზიოლოგიაში. ინგლისურად: *curare*. რუსულად: *кypape*.

კურატორი (ლათ. *curator* მზრუნველი, მეურვე) – პირი, რომელიც მინდობილი აქვს რაიმე სამუშაოს მეთვალყურეობა. მაგ., პედაგოგი, რომელიც პასუხისმგებელია სტუდენტთა ჯგუფის პრაქტიკულ საქმიანობაზე. ინგლისურად: *curator*. რუსულად: *кypaтop*.

კურაცია (ლათ. *curatio* ზრუნვა, მოვლა) – ავადმყოფის მოვლა და მკურნალობა. ინგლისურად: *care (treatment)*. რუსულად: *кyppация*.

კურსი (ლათ. *cursus* მიმდინარეობა) – 1. სამკურნალო პროცესის ციკლი. 2. წაულები. ინგლისურად: *course*. რუსულად: *кypc*.

კურსი – პრიონებით (იხ.) გამოწვეული ადამიანის ნელი ინფექცია. ღრუბლოვანი (სმონგიომორფული) ენცეფალოპათიის პროგრესირებადი ლეტალური ფორმა, რომელიც ენდემურია ზოგიერთი მაღალიზიური ტომებისა და ახალი გენივის პაპუასებისათვის. ინფექციური აგენტის (პრიონის) გადაცემა ხდება რიტუალური კანიბალიზმის დროს. ახასიათებს მოძრაობის

კოორდინაციის დარღვევა და ეიფორია. ინგლისურად: curu. რუსულად: курь.

კუტიკულა (ლათ. cuticula კანი, გარსი) – ცხოველის ეპითელური ქსოვილის უჯრედებზე არსებული მჭიდრო არაუჯრედოვანი წარმონაქმნი. კუტიკულის შემადგენლობაში შედის ქიტინი, რომელიც ცილებთან და მინერალურ ნივთიერებებთან ერთად მას სიმტკიცეს ანიჭებს. cuticle. რუსულად: кутикула.

ლ

ლაბილური (ლათ. labilis არამყარი) – არამდგრადი, მერყევი. ამ ტერმინით ხშირად აღნიშნავენ ორგანიზმის, უჯრედის ან რომელიმე ინფექციური აგენტის არამდგრად მდგომარეობას გარემოს სხვადასხვა ფაქტორებისა და ნივთიერებებისადმი. ინგლისურად: labile. რუსულად: лабильный.

ლაბორატორია (ლათ. laboro ვმუშაობ) – განყოფილება, სადაც აკეთებენ ანალიზებს, ატარებენ ცდებს და ექსპერიმენტული ხასიათის სამეცნიერო-კვლევით სამუშაოებს. ინგლისურად: laboratory. რუსულად: лаборатория.

ლაბორატორიული ცხოველები (ლათ. laboro ვმუშაობ) – ცხოველები, რომლებიც გამოიყენებიან სამეცნიერო, ექსპერიმენტული ანუ საცდელი მიზნებისათვის. ისინი უნდა გა-

მოირჩეოდნენ მცირე სომებით, სწრაფი გამრავლების უნარით, აგრეთვე ადვილად მოსაყვლად უნდა იყვნენ. ამჟამად სულ უფრო ხშირად იყენებენ წმინდა (სუფთა) ხაზების ცხოველებს. ლაბორატორიული ცხოველებია: დროსოფილები, ბაყაყები, თაგვები, ვირთაგვები, სასუნები, ზღვის გოჭები, ბოცვერები, კატები, ძაღლები, მაიმუნები და სხვა. ინგლისურად: laboratory animals. რუსულად: лабораторные животные.

ლაბ-ფაზა (ინგლ. lag ხამორჩენა, დაბრკოლება) – შეესაბამება ფიზიოლოგიური ადაპტაციის პერიოდს (ბაქტერიების დათესვიდან გამრავლების დაწყებამდე) და მოიცავს ფერმენტების ინდუქციას და რიბოსომების სინთეზს. ამ ფაზის ხანგრძლივობა განისაზღვრება კულტურის ასაკით, აგრეთვე საკვები ნიადაგის რაოდენობით და ხარისხით. ამ ფაზას შეიძლება ბაქტერიული პოპულაციის ადაპტაციის პერიოდი ეწოდოს. ინგლისურად: lag-phase. რუსულად: лаг-фаза.

ლავიმუდინი (Lavimudin) – ვირუსსაწინააღმდეგო პრეპარატია, ზიდოვუდინის ანალოგი, რომელთან ერთად აკლენს სინერგიულ მოქმედებას. ამ პრეპარატების კომბინირებული გამოყენება განაპირობებს კარგ კლინიკურ ეფექტს აივ-პოზიტიურ პირებში და შიდსით შეპყრობილებში. ინგლისურად: lavi-

mudin. რუსულად: *Лавимудин*.

ლაიმის ღაპვალეზა — აშშ-ის შტატ კონექტიკუტის ერთ-ერთი ქალაქის სახელის მიხედვით. დაავადების გამომწვევია *Borrelia burgdorferi*. გამომწვევი გამოყო უბურგდორფერმა 1981 წელს. აღნიშნული სპიროქეტა ღრეკადი, მოძრავი ბაქტერიაა, რომელიც კარგად იღებება გიშხას და ვერცხლის საღებავებით. აღნიშნული სპიროქეტის ვექტორებია ტიკები — *Ixodes dammini* და *I. pacificus*. მიკროორგანიზმის მთავარი რეზერვუარია თაგვები. დაავადებას ახასიათებს პროგრესული მიმდინარეობა. წინა პლანზე გამოდის კარდი-ალური და ნევროლოგიური მოვლენები. ადგილი აქვს მიოკარდიტს და გულის ბლოკირების სხვადასხვა ფორმებს, აგრეთვე მწუავე (არასექტიურ) მენინგიტს და კრანიალურ ნეიროპათიებს. სამკურნალოდ იყენებენ დოქსიციკლინს ან ამოქსიცილინს, აგრეთვე პენიცილინს და ცეფტრიაქსონს. ინგლისურად: *Lyme disease*. რუსულად: *Лаймская болезнь (Лаймборрелиоз)*.

ლა-პროსის ცხელები 30-რუსი (ლათ. *virus შხამი*) — ბუნიავირუსების ოჯახის ბუნიავირუსების გვარის წარმომადგენელია. გამოყოფილია კოლოების მრავალი სახეობიდან, აგრეთვე მაწუხელადან, თუმცა მისი ძირითადი გადამტანია ხეების ფულუროებში მცხოვრები კოლო —

A. triseriatus. ვირუსი გამოყოფილია ბოცვერებიდან, ციყვებიდან და ბურუნდუეებიდან. დასენიანების მექანიზმი ტრანსმისიულია. საინკუბაციო პერიოდი 5-დან 8-15 დღემდე გრძელდება. კლინიკური სურათი ვარიებს ცხელებიდან ენცეფალიტამდე. ლეტალობა 0,05-2%-ს აღწევს. ავადმყოფობის შემდგომი იმუნიტეტი მყარია. ინგლისურად: *La-Cross fever virus*. რუსულად: *вирус лихорадки Ла-Кросс*.

ლამბლია (*Lambliia*) — უმარტივესების ტიპის, შილტიანების კლასის წარმომადგენელია. მისი ფორმა მსხლისებურია, ორმხრივისიმეტრიული სხეულის სიგრძე 8-30 მკმ-ია. პირველად აღწერა ექიმმა ელამბლემ 1859 წელს. ინგლისურად: *Lambliia*. რუსულად: *Лямблия*.

ლამბლიოზი (*lambliosis*) — ლამბლიებით გამოწვეული წერილი ნაწლავისა და ნაღვლის ბუშტის დასენიანება, რომელიც ძირითადად გვხვდება ბავშვებში. ინგლისურად: *lambliosis*. რუსულად: *Лямблиоз*.

ლანგჰანის უჯრედები — კანის ეპიდერმისის მაკროფაგებია. სახელი დაერქვათ პირველად მომწინის — პლანგერჰანის (1847-1888) საპატივცემულოდ. ინგლისურად: *Langerhans' cells*. რუსულად: *клетки Лангерганса*.

ლანგჰანის უჯრედები — ორგანიზმში მიმდინარე სხვადასხვა პათოლოგიური რეაქციებისათ-

ვის (სხედასხვა ინფექციური დაავადება, ტუბერკულოზი), აგრეთვე ე.წ. „უცხო სხეულის კიბოსათვის“ დამახასიათებელი გიგანტური პოლიკარიოციტები. სახელი დაერქვა თ.ლანგჰანსის (1839-1915) საპატიეცემულოდ. ინგლისურად: Langhans cells. რუსულად: клетки Лангганса.

ლანცეტიისპური ორპირა (*Dicrocoelium lanceatum*) – დიგენეზური მწოველების კლასის ბრტყელი ფორმის ჭიაა. დეფინიტიურ მასპინძლებს წარმოადგენენ როგორც შინაური, ასევე გარეული ცხოველები. პარაზიტობს ღვიძლში, ღვიძლის სადინრებში. შუალედური მასპინძელია ხმელეთის ლოკოკინა *Helicella derbentina*. ინგლისურად: lanceatum schistosomes. რუსულად: ланцетовидная двуустка.

ლარვა (ლათ. larva მატლი) – ამა თუ იმ პარაზიტის ახალგაზრდული ფორმა. ცხოველების ინდივიდუალური განვითარების ერთ-ერთი სტადია. იგივე მატლი. ინგლისურად: larva. რუსულად: личинка.

ლარვა მიგრანსი (ლათ. larva მატლი, migrans საბინადრე ადგილის შეცვლა) – ადამიანისათვის არადადამახასიათებელი ჰელმინთების მატლებით გამოწვეული დაავადებების საერთო სახელწოდება. ეს უკანასკნელნი ადამიანის ორგანიზმში არასოდეს არ აღწევენ სქესობრივ

სიმწიფეს. ლარეული მიგრაციული ჰელმინთოზის მაგალითია ადამიანის დაინვაზირება ღორის ასკარიდით. ინგლისურად: larva migrans. რუსულად: миграционный гельминтоз.

ლასას ცხელების ვირუსი – მიეკუთვნება არენაირუსების ოჯახს. აღნიშნული რნმ-ს შემცველი ვირუსი გამოყოფილ იქნა 1969 წელს ნიგერიაში, ქლასას მისიონერთა პოსპიტალში. ვირუსი ცენტრალური ნერვული სისტემის დარღვევებით მიმდინარე ქემორაგიული ცხელების გამომწვევია. დაავადება ენდემურია ცენტრალური და დასავლეთი აფრიკისათვის. ძირითადი რეზერვუარია ე.წ. მრავალდერილიანი ვირთაგეები, რომლებიც გამომწვევ აგენტს გამოყოფენ შარდთან და ნერწყვთან ერთად. ადამიანი ინფიცირდება ალიმენტური, კონტაქტური და ჰაერ-წვეთოვანი გზებით. მიძიე ფორმების დროს ლეტალობა 70%-ს აღწევს. ინგლისურად: Lassa fever virus. რუსულად: вирус лихорадки Ласса.

ლატენტიური ინფექცია (ლათ. latens ფარული, მალული, infectio ეწამლაე, ვასენიანებ) – უსიმპტომო ინფექცია, რომელიც კლინიკურად არ მჟღავნდება. მიკრობტარებლობისაგან განსხვავებით, თან ახლავს იმუნოლოგიური და პათფიზიოლოგიური ცვლილებები და მისი გამოყოფა გარემოში ყოველთვის

არაა შესაძლებელი. ლატენტური ინფექციის 2 გამოსავალი არსებობს: გამოიწვევის ელიმინაცია („გამოჯანმრთლება“) და გადასვლა კლინიკურ ფორმაში (აეად-მყოფობა). უკანასკნელს ადგილი აქვს ადგილობრივი და ზოგადი იმუნიტეტის დაქვეითების შემთხვევაში. ინგლისურად: latent infection. რუსულად: латентная инфекция.

ლატენტური მიკრობიზმის პერიოდი (ლათ. latens ფარული, მალული, ბერძნ. micros პატარა, მცირე, periodos ირგვლივ სიარული) – ტერმინი გამოიყენება ტუბერკულოზის შემთხვევაში. აღნიშნავს მდგომარეობას, როდესაც ორგანიზმში შეჭრილი მიკრობაქტერიები არ იწვევენ ანთებითი პროცესების განვითარებას და თავისუფლად დისემინირებენ. ინგლისურად: period of latent microbism. რუსულად: период латентного микробизма.

ლატენტური პერიოდი (ლათ. latens ფარული, მალული, ბერძნ. periodos ირგვლივ სიარული) – იგივე ინაპარანტული ინფექცია. გამოუმჟღავნებელი, ფარულად მიმდინარე პათოლოგიური პროცესი. არც თუ იშვიათად, ასეთი ლატენტური ფორმით მიმდინარეობს პოლიომიელიტი, ბრუცელოზი, სოგიერთი ვირუსული კეპატიტი და ა.შ. ინგლისურად: latent period. რუსულად: латентный период.

ლაქტობაცილები (Lacto-

bacillus) – წარმოადგენენ ჩხირისებრი ფორმის, 1,0-10 X 0,5-1,2 მკმ-ის ზომის ბაქტერიებს, რომელთა ფორმა ცვალებადობს წაგრძელებული ჩხირიდან კოკობაცილებამდე. სპორებს არ წარმოქმნიან, გრამ-უარყოფითე ბია. ობლიგატური ანაერობებია, ქემოორგანოტროფები. ახორციელებენ შაქრების ფერმენტაციას. შეადგენენ ადამიანის პირის ღრუსა და საშოს ნორმოფლორას. პათოლოგიური თვისებები პრაქტიკულად არ გააჩნიათ. უშუალოდ მონაწილეობენ ლორწოვანი გარსის პომეოსტაზის შენარჩუნებაში და აბრკოლებენ პირობით-პათოგენური მიკროორგანიზმების კოლონიზაციის პროცესს. იყენებენ კუჭ-ნაწლავის და საშოს დისბაქტერიოზების კორექციისათვის (ლაქტობაქტერინი, აციდოფილინი და სხვა). ინგლისურად: lactobacilli. რუსულად: лактобациллы.

ლეგიონელები (Legionella) – ჩხირის სიგრძე 2-3 მკმ-ია, ხოლო სიგანე 0,5-0,7 მკმ. ზოგჯერ გვხვდება გაცილებით უფრო დიდი ზომის ბაქტერიებიც (20-50 მკმ). კარგად იღებებიან გიმზას და პიმენსის საღებავებით. გრამ-უარყოფითებია და სტრუქტურულად სხვა გრამ-უარყოფით ბაქტერიებს ემსგავსებიან. მოძრავნი არიან, შოლტები პოლარულად, სუბპოლარულად და ლატერალურად აქვთ განლაგებული. სპორებს არ წარმოქმნიან.

ფაკულტატური უჯრედშიდა პარაზიტებია. ტიპური წარმომადგენელია *Legionella pneumophila*. ინგლისურად: legionellas. რუსულად: легионеллы.

ლეგიონელოზი (legionellosis) – იგივე ლეგიონერების დაავადება (იხ.).

ლეგიონერების დაავადება – გრამ-უარყოფითი, აერობული (ან მიკროაეროფილური) ბაქტერიების წარმომადგენლის, *Legionella pneumophila*-ს მიერ გამოწვეული მწვავე ჯგუფური ან სპორადული დაავადება. გამომწვევეი მცირე ზომის ჩხირია, ძნელად იღებება. მგრძობიერა ერთრომიცინისადმი. ადამიანის დაინფიცირებას ადგილი აქვს აეროზოლის ინჰალაციით (მაგ., კონდიციონერებიდან) ან მტვერით, მიწის სამუშაოების შესრულებისას. დაავადებისათვის დამახასიათებელია სისუსტე, პიპოქსია, დიარეა, პროსტრაცია. ადგილი აქვს ლეიკოციტოზს, პემატურიას, ღვიძლის დაზიანებას და ა.შ. ხშირია ლეტალური და უსიმპტომო შემთხვევები. მკურნალობისათვის იყენებენ ერთრომიცინს რიფამპიცინთან ერთად, აგრეთვე აზითრომიცინს. ინგლისურად: legionnaires' disease. რუსულად: болезнь легионеров.

ლევიმომიცეტინი – სისტემური მოქმედების სინთეზური ანტიბაქტერიული ანტიბიოტიკია. ბუნებრივი ანტიბიოტიკის – ქლორამ-

ფენიკოლის იდენტურია. ახასიათებს ბაქტერიოსტატიკური მოქმედება გრამ-დადებითი და გრამ-უარყოფითი ბაქტერიების, სპიროქეტების, რიკეტსიების და ქლამიდიების მიმართ. ძელის ტენის მიმართ პრეპარატი ტოქსიკურია. იყენებენ მუცლის ტიფის, პარატიფების, დისენტერიის, ყივანახველას, გონორეის, პნევმონიების, ტულარემიის, რიკეტსიოზების, ქლამიდიოზების და სხვა ინფექციების საწინააღმდეგოდ. ინგლისურად: levomycetin. რუსულად: левомитетин.

ლევიორინი – სოკოს საწინააღმდეგო ბუნებრივი პრეპარატია პოლიენური ბაქტერიების ჯგუფიდან. მისი პროდუცენტია აქტინომიცეტები. ახდენს ბიოსტატიკურ ზემოქმედებას საფუარისმაგვარ სოკოებზე, კანდიდებისა და ასპერგილების წათვლით. ინგლისურად: levorin. რუსულად: леворин.

ლეთარგია (ბერძნ. lethe გონიხდობა, argia უმოქმედობა) – ავადმყოფური მდგომარეობა, რომელიც წააგავს ღრმადობას. ლეთარგიის მძიმე ფორმის დროს ძნელია მისი გამიჯვნა სიკვდილის მდგომარეობისაგან. ლეთარგიის განვითარების მიზეზები დღეისათვის უცნობია, თუმცა იგი ხშირად თან ახლავს ძლიერ აღელვებას, ისტერიას. როგორც წესი, ლეთარგიას ლეტალობა არ ახასიათებს, თუმცა ცნობილია ტრიპანოსომით (იხ.)

გამოწვეული ლეთარგია, რომელიც ხშირად სიკვდილით მთავრდება. სინონიმი: საღათას ძილი. ინგლისურად: lethargy. რუსულად: летаргия.

ლეიკემია (ბერძნ. leukos თეთრი, haima სისხლი) – უცნობი ეტიოლოგიის ძვლის ტვინის აუთვისებიანი სიმსივნეა. ტერმინი ლეიკემია პირველად შემოიღო რ.ვირხოვემა. რუსეთში ამ დაავადებას ლეიკოზს უწოდებენ. დღესდღეობით რაიმე ეფექტური სამკურნალო საშუალება ამ დაავადების წინააღმდეგ შემუშავებული არ არის. ინგლისურად: leucemia. რუსულად: лейкоз.

ლეიკემოიდური რეაქცია (ბერძნ. leukos თეთრი, oidos მსგავსი) – კლინიკურად და პემატოლოგიური სურათით ლეიკემიის მსგავსი დაავადება. აღნიშნული რეაქცია ლეიკემიისაგან იმით განსხვავდება, რომ ეტიოლოგიური ფაქტორის ლიკვიდაციასთან ერთად უმჯობესდება ავადმყოფის კლინიკური მდგომარეობა და სისხლის მორფოლოგიური სურათი. ინგლისურად: leicemoid reaction. რუსულად: лейкоемидная реакция.

ლეიკონსეფალოპათია (ბერძნ. leukos თეთრი, enkephalos თავის ტვინი, pathos ავადმყოფობა, ტანჯვა) – თავის ტვინის თეთრი ნივთიერების დეგენერაცია. ხასიათდება გლიის დემიელინიზაციით. დაავადებისათვის და-

მახასიათებელია დიფუზური ასტროციტოზი ნეკროზის მრავლობითი კერებით. ანთებითი რეაქცია დამახასიათებელი არ არის. ინგლისურად: leucoencephalopathy. რუსულად: лейкоэнцефалопатия.

ლეიკოპენია (ბერძნ. leukos თეთრი, penia ნაკლებობა) – ლეიკოციტების რაოდენობის შემცირება სისხლში. ინგლისურად: leucopenia. რუსულად: лейкопения.

ლეიკოციდინები (ბერძნ. leukos თეთრი, caedo ეკლავ) – სტაფილოკოკების, სტრეპტოკოკების და სხვა ბაქტერიების ეზოტოქსინის ფრაქცია, რომელიც შლის ლეიკოციტებს. ინგლისურად: leucocidines. რუსულად: лейкоцидины.

ლეიკოციტები (ბერძნ. leukos თეთრი, kytos უჯრედი) – სისხლის თეთრი უჯრედები, რომელთა მთავარი ფუნქციაა იმუნურ პროცესებში მონაწილეობა. ანსხვავებენ გრანულოციტებს (ნეიტროფილები, ბაზოფილები, ეიზონოფილები) და აგრანულოციტებს (ლიმფოციტები, პლაზმოციტები და მონოციტები). ინგლისურად: leucocytes. რუსულად: лейкоциты.

ლეიკოციტოზი (ბერძნ. leukos თეთრი, osis მდგომარეობა) – ლეიკოციტების საერთო რაოდენობის მომატება სისხლში (8,8 X 10⁹/ლ-ზე მეტად). ინგლისურად: leucocytosis. რუსულად:

лейкоцитоз.

ლეიტმოტივი (გერმ. Leitmotiv წამყვანი მოტივი) – ძირითადი აზრი, რაც არაერთხელ მეორდება და ხაზი ესმება (მაგ., წიგნის, ლექციის ლეიტმოტივი). ინგლისურად: leit-motiv. რუსულად: лейтмотив.

ლეიშმანიოზი (Leishmania) – უმარტივესების ტიპის შოლტიანების კლასის წარმომადგენელია. აღმოჩენილია 1903 წელს ულეიშმანის და შ.დონოვანის მიერ. უჯრედშიდა პარაზიტებია. ცნობილია დონოვანის ლეიშმანია (L.donovani), ტროპიკული ლეიშმანია (L.tropica) და სხვა. პირველი იწვევს ვისცერულ ლეიშმანიოზს (კალა-აზარს), ხოლო მეორე – კანის ლეიშმანიოზს ანუ აღმოსავლურ წყლულს. ვისცერული ლეიშმანიოზის გამომწვევი ოვალური ფორმის პარაზიტია, ზომით 2-5 მკმ-მდე, გააჩნია პროტოპლაზმა, ბირთვი და ბლევაროპლასტი. ინგლისურად: Leishmania. რუსულად: Лейшманиа.

ლეიშმანიოზი (leishmaniasis) – ადამიანისა და ცხოველების პროტოზოული ბუნების ინფექციური დაავადებაა, რომლის გამომწვევია შოლტიანების კლასის წარმომადგენელი ლეიშმანია. არჩევენ ვისცერულ, კანის და კან-ლორწოვან ლეიშმანიოზს. ვისცერული ლეიშმანიოზის გადამტანებია ფლებოტომუსის გვარის მოსკიტები – Phlebotomus

chinensis და Phl. kandelaki, ხოლო კანის ლეიშმანიოზისა კი Phl. papatasii და Phl. sergentii. ვისცერული ლეიშმანიოზის სამკურნალოდ იყენებენ სურმის პრეპარატებს და არომატულ დიამიდინებს, კანის ლეიშმანიოზის დროს კი აკრიხინს, ამფოტერიცინ B-ს და ა.შ. ინგლისურად: leishmaniasis. რუსულად: лейшманиоз.

ლეკლერცია (Leclercia) – ჩხირის ფორმის მქონე, ასპოროგენური, გრამ-უარყოფითი, ქემო-ორგანოტროფული, ფაკულტატიურ-ანაერობული ბაქტერიების გვარი. ახდენს მრავალი ნახშირწყლის ფერმენტირებას მჟავის და აირის წარმოქმნით. აღადგენს ნიტრატებს ნიტრიტებად. ამ ტიპის ბაქტერიებს გამოყოფენ ნახველიდან, ნერწყვიდან და სისხლიდან. საბინადრო გარემოა საკვები და წყალი. გვარში შედის ერთი სახეობა – L.adecarboxylata. ინგლისურად: leclercia. რუსულად: леклерция.

ლემინორელა (Leminorella) – ჩხირის ფორმის მქონე, ასპოროგენური, გრამ-უარყოფითი, ქემო-ორგანოტროფული, ფაკულტატიურ-ანაერობული ბაქტერიების გვარი. ახდენენ გლუკოზის, არაბინოზას და სხვა ნახშირწყლების ფერმენტირებას მჟავის და აირის წარმოქმნით. აღადგენენ ნიტრატებს ნიტრიტებად. გამოყოფენ ადამიანის ფეკალიებიდან. ტიპური სახეობაა L.grimontii. ინგლისურად: lemi-

norella. რუსულად: леминопелла.

ლენტოვირუსების ქვეოჯახი (იტალ. lento ნელი, ლათ. virus შხამი) – მიეკუთვნება რეტროვირუსების ოჯახს. ლენტოვირუსების ოჯახს მიეკუთვნება ადამიანის იმუნოდეფიციტის ვირუსი (აივ). ინგლისურად: lentiviruses subfamily. რუსულად: подсемейство лентивирусов.

ლეპრა – იხ. კეთრი.

ლეპროზოზი (ბერძნ. lepra კეთრი) – კეთრივანთა სამკურნალო დაწესებულება ან კოლონია. ინგლისურად: leprosarium. რუსულად: лепрозорий.

ლეპრომინი – M. leprae-თი დაინფიცირებული ქსოვილების ექსტრაქტი, რომელსაც იყენებენ კანის სინჯების დასადგმელად კეთრის სტადიის განსაზღვრისათვის. ინგლისურად: lepromin. რუსულად: лепромин.

ლეპტოსპირა (Leptospira) – მიეკუთვნება Treponemataceae-ს ოჯახს, რომელიც შედის Spirochaetales-ის რიგში. ლეპტოსპიროზის გამომწვევი სპიროქეტაა (Leptospira interrogans). ცნობილია ლეპტოსპირების 10-ზე მეტი სეროლოგიური ვარიანტი. ორგანიზმში იჭრებიან დაზიანებული კანიდან და ლორწოვანი გარსებიდან. დასენიანება ხდება ვირთაგვის გამონაყოფით, დაბინძურებული წყლითა და პროდუქტებით. ინგლისურად: leptospira. რუსულად: лептосп-

ира.

ლეპტოსპიროზი (leptospirosis) – დაავადების გამომწვევია Leptospira interrogans. ავადმყოფობა ხასიათდება ღვიძლის, თირკმლებისა და კაპილარების დაზიანებით. რეზერვუარული მასპინძლებია დაავადებული ვირთაგვები. ლეპტოსპიროზისადმი მგრძობიარენი არიან მსხვილფეხა რქოსანი საქონელი, თხები, ცხვრები, ღორები, ცხენები, ქათმები, მღრღნელებიდან კი, ვირთაგვების გარდა, თაგვები და თრიები. ინგლისურად: leptospirosis. რუსულად: лептоспироз.

ლეპტოტრიქიტი (Leptotrichia) – სწორი ან რამდენადმე მოღუნული ფორმის უმოძრაო, გრამ-უარყოფითი ჩხირებია, რომელთა ზომებია 5-15 X 1-1,5 მკმ. ანაერობებია. ოპტიმალური ზრდისათვის აუცილებელია 5%-იანი ნახშირორჟანგი. პეტროტროფებია. იწვევენ გლუკოზის ფერმენტაციას აირის წარმოუქმნელად. კატალაზა-უარყოფითებია. ბინადრობენ ადამიანის პირის ღრუში. მგრძობიარენი არიან ანტისეპტიკებისა და დეზინფექტანტების მიმართ. ინგლისურად: leptotrichia. რუსულად: лептотрихи.

ლეტალური ბენი (ლათ. letalis სასიკვდილო, ბერძნ. genos წარმოშობა) – გენი, რომელიც ხელს უწყობს ჩანასახის სიცოცხლისუნარიანობის დაქვეითებას ან მის დაღუპვას. ინგლისურად:

lethal gene. რუსულად: летальный ген.

ლეტალური (ლათ. letalis სასიკვდილო) – სასიკვდილო შედეგი. ავადმყოფთა, დაჭრილთა ან უბედური შემთხვევების მსხვერპლთა სიკვდილიანობის სიხშირე. ინგლისურად: lethality. რუსულად: летальность.

ლეფლერის შპლემბა – კორინებაქტერიებში ვოლუტინის მარცვლების, ხოლო სხვა ბაქტერიებში ნუკლეინის შენაერთების გამოვლენის მეთოდი. ასეთი წესით შეღებვისათვის იყენებენ მეთილენის ლურჯის ტუტოვან ხსნარს. ბაქტერიების ციტოპლაზმა იღებება ცისფრად, ხოლო ვოლუტინის მარცვლები – მუქ ლურჯად. ინგლისურად: Loeffler's staining. რუსულად: окраска по Лефлеру.

ლექტინი (lectine) – აგლუტინაციის, პრეციპიტაციის და სხვა იმუნოლოგიური რეაქციების განმახორციელებელი ცილა, რომელიც არ წარმოადგენს ანტიბიოტიკს. ინგლისურად: lectine. რუსულად: лектин.

ლექთინაზა (ბერძნ. lekithos – ყვითრი) – ლიპაზების ჯგუფის უჯრედგარეთა ფერმენტები, რომლებიც შლიან ლექთინებს (ქოლინფოსფატიდებს) ფოსფოქოლინებად და წყალში უხსნად დიგლიცერიდებად. ლექთინაზას სინთეზი ძალუძთ Clostridium-ის გვარის ბაქტერიებს, მათ შორის C.perfringens-ს, რომ-

ლის ლექთინაზა ალფა-ტოქსინის იდენტურია. ამ ფერმენტს ასინთეზებენ აგრეთვე Bacillus-ის და Staphylococcus-ის გვარის ბაქტერიებიც. იყენებენ ბაქტერიების იდენტიფიკაციისათვის და ტოქსინის არსებობის დასადასტურებლად. ინგლისურად: lecithinase. რუსულად: лецитиназа.

ლექთინაზი (ბერძნ. lekithos – ყვითრი) – იგივე ქოლინფოსფატიდები. ცხიმების მსგავსად, წარმოადგენენ გლიცერინის რთულ ეთერებს. ლექთინის მოლეკულაში გაერთიანებული არიან: გლიცერინი, უმაღლესი ცხიმოვანი მჟავები, ფოსფორის მჟავა და ქოლინი. ინგლისურად: lecithins. რუსულად: лецитины.

ლიგაზები (ლათ. ligo კვებანძავ, ვსკენი) – იგივე სინთეზები. ფერმენტების კლასი, რომლებიც აკატალიზებენ დნმ-ს ორი სხვადასხვა მოლეკულის ერთმანეთთან მიერთებას, ან რესტრიქტაზების მიერ ფრაგმენტირებული დნმ-ს მოლეკულის კვლავ შეერთებას. ინგლისურად: lygases. რუსულად: лигазы.

ლიგანდები (ლათ. ligo კვებანძავ, ვსკენი) – რაიმეს შემავრთბელი ჯგუფი ან მოლეკულა. ინგლისურად: ligands. რუსულად: лиганды.

ლიზატები (ბერძნ. lysis დაშლა) – ეუკარიოტული უჯრედების და ბაქტერიების ლიზისის პროდუქტები. იყენებენ ზოგი-

ერთი ქრონიკული ინფექციის სამკურნალოდ, აგრეთვე ალერგენების სახით. ინგლისურად: lysates. რუსულად: лизаты.

ლიზინები (ბერძნ. lysis და შლა) – ანტისხეულები, რომლებიც კომპლემენტთან შეერთებით იწვევენ შესაბამისი ბაქტერიების ლიზისს. ინგლისურად: lysins. რუსულად: лизины.

ლიზისი (ბერძნ. lysis და შლა) – სპეციფიკური ფერმენტების მოქმედების შედეგად უჯრედების, მათ შორის მიკროორგანიზმების დაშლის, დაღუპვის პროცესი. ინგლისურად: lysis. რუსულად: лизис.

ლიზობენია (ბერძნ. lysis და შლა, geneia წარმოქმნა) – ბაქტერიების გენეტიკურად განპირობებული თვისება, განიცადოს ლიზისი და ამავე დროს გამოიყოს ბაქტერიოფაგების დიდი რაოდენობა. ლიზობენია დაკავშირებულია ბაქტერიაში, კერძოდ, მის გენეტიკურ აპარატში ინფექციური სტრუქტურის, პროფაგის არსებობასთან. ინგლისურად: lysogeny. რუსულად: лизогения.

ლიზობენური კონვერსია (ბერძნ. lysis და შლა, geneia წარმოქმნა, conversio ცვლილება) – სინონიმი: ფაგური კონვერსია. ბაქტერიული უჯრედების თვისებების ცვლილება მისი ე.წ. ზომიერი ფაგით დასენიანების შედეგად. ეს პროცესი დაკავშირებულია ბაქტერიის უჯრედში

ახალი გენეტიკური ინფორმაციის დამატებასთან, რომელიც შედის უჯრედში ფაგის გენომის სახით. ამის მიზეზი შეიძლება იყოს აგრეთვე ტრანსდუქცია, რაც შეიძლება გახდეს ფერმენტული აქტივობის დათრგუნვის თუ გაძლიერების, პათოგენური თვისებების, კოლონიების მორფოლოგიის და სხვა პარამეტრების ცვლილების მიზეზი. ინგლისურად: lysogenic conversion. რუსულად: лизогенная конверсия.

ლიზოსომები (ბერძნ. lysis და შლა, soma სხეული) – 0,2-0,8 მკმ-ის ზომის, მრგვალი ფორმის ორგანოიდები, რომლებიც ხელს უწყობენ უჯრედის ფაგოციტურ აქტივობას. გააჩნიათ ელექტრულად მკერივი ან მარცვლოვანი შიგთავსი და თხელი მემბრანა. ლიზოსომების ერთ-ერთი ტიპია გრანულოციტების პირველადი და მეორადი გრანულები. ლიზოსომებში აღწერილია 30-მდე სხვადასხვა ფერმენტი, რომელთა საშუალებითაც ხდება რთული ორგანული ნივთიერებების დაშლა მარტივ ნივთიერებებად. ინგლისურად: lysosomes. რუსულად: лизосомы.

ლიზოციმი (ბერძნ. lysis და შლა, zyme საფუარი) – ფერმენტი, რომელიც მიეკუთვნება პიდროლაზების კლასს. იწვევს ბაქტერიული უჯრედის ლიზისს. აღმოჩენილია ცრემლში, ნერწყვში, ელენთაში, ლეიკოციტებში,

ზოგიერთ ბაქტერიასა და ფაგში. ადამიანის ორგანიზმში ასრულებს არასპეციფიკური ანტი-ბაქტერიული ბარიერის როლს. ლიზოციმს იყენებენ თვალის, ცხვირ-ხახის, ღრძილების დაავადებების, დამწვრობების შემთხვევაში. აღმოჩენილია 1922 წელს ა.ფლემინგის (პენიცილინის აღმოჩენის) მიერ. ინგლისურად: lysozyme. რუსულად: ЛИЗОЦИМ.

ლიკვორი (ლათ. liquet სითხე) – ზურგის ტვინის სითხე. ინგლისურად: liquor (cerebrospinal fluid). რუსულად: ЛИКВОР.

ლიმიტი (ლათ. limes ზღვარი) – ზღვარი, შეზღუდვა, საზღვარი. რაიმეს ნორმა, დასაშვები რაოდენობა. ინგლისურად: limit. რუსულად: ЛИМИТ.

ლიმფა (ლათ. lymphა ანკარა წყალი) – ხერხემლიანთა ლიმფური ძარღვებისა და კაპილარების შეგთავსი, რომელიც სათავეს ქსოვილური სითხიდან იღებს. მარილების კონცენტრაციით თითქმის არ განსხვავდება პლაზმისაგან, ხოლო ცილებს ნაკლები რაოდენობით შეიცავს. ლიმფა სისხლთან შედარებით გვიან დედდება. მასში ლიმფოციტები დიდი რაოდენობითაა წარმოდგენილი. ინგლისურად: lymph. რუსულად: ЛИМФА.

ლიმფადენიტი (ლათ. lymphა ანკარა წყალი, ბერძნ. aden ჯირკვალი) – ლიმფური კვანძების ანთება. ინგლისურად:

lymphadenitis. რუსულად: ЛИМФАДЕНИТ.

ლიმფადენოპათია (ლათ. lymphა ანკარა წყალი, ბერძნ. aden ჯირკვალი, pathos ავადმყოფობა, ტანჯვა) – ლიმფური კვანძების ყოველგვარი დაავადება (კრებითი ცნებაა). ინგლისურად: lymphadenopathy. რუსულად: ЛИМФАДЕНОПАТИЯ.

ლიმფოიდური ქსოვილი (ლათ. lymphა ანკარა წყალი) – ქსოვილი, რომელშიც რაოდენობრივად დომინირებს ლიმფოციდური რიგის უჯრედები. ლიმფოციდურ ქსოვილს შეადგენს: ლიმფა, ლიმფური კვანძები, ელენთა, თიმუსი, ე.წ. პეიერის ფოლაკები, ხორხის ჯირკვლები, ფაბრიციუსის წანთა (ყრინკვლებში). ეს ქსოვილი წარმოდგენილია აგრეთვე ძუძუძუწოვების ძვლის ტვინში, სადაც წარმოიქმნებიან ლიმფოციტები. ინგლისურად: lymphoid tissue. რუსულად: ЛИМФОИДНАЯ ТКАНЬ.

ლიმფოკინები (ლათ. lymphა ანკარა წყალი, ბერძნ. kineo ვმოძრაობ) – ლიმფოციტების, კერძოდ, T-ჰელპერების მიერ გამოყოფილი ქიმიური მედიატორები, რომელთა მეშვეობითაც ისინი გავლენას ახდენენ სხვა იმუნოკომპეტენტური უჯრედების აქტიუობაზე. ლიმფოკინებია: ინტერლეიკინი-2, ინტერფერონები, ზრდის ფაქტორი, B-ლიმფოციტების დიფერენცირების ფაქტორი და სხვა. ინგლისურად:

სურად: lymphokines. რუსულად: лимфокины.

ლიმფოპენია (ლათ. lymph a ანკარა წყალი, penia ნაკლებობა, სიღარიბე) – ლიმფოციტების რაოდენობის შემცირება პერიფერიულ სისხლში (ყველა ლეიკოციტის 18%-ზე ნაკლები). ინგლისურად: lymphopenia. რუსულად: лимфопения.

ლიმფოციტების აქტივაცია – პროცესი, რის შედეგადაც ლიმფოციტის ურთიერთმოქმედება მასტიმულირებელ აგენტთან (მაგ., ანტიგენთან ან მიტოგენთან) იწვევს მის (ლიმფოციტის) გადასულას დასვენების სტადიიდან (Go) უჯრედული ციკლის საწყის სტადიაში. ინგლისურად: activation of lymphocytes. რუსულად: активация лимфоцитов.

ლიმფოციტი (ლათ. lymph a ანკარა წყალი, ბერძნ. kytos უჯრედი) – ლიმფოიდური ქსოვილის ძირითადი უჯრედები, რომელთაც აქვთ ანტიგენის შეცნობის უნარი და მონაწილეობენ იმუნოლოგიური რეაქციების განხორციელებაში. მათზეა დამოკიდებული უჯრედული და პუმორული იმუნიტეტის განვითარება. ინგლისურად: lymphocyte. რუსულად: лимфоцит.

ლიმფოციტოზი (ლათ. lymph a ანკარა წყალი, ბერძნ. kytos უჯრედი, osis მდგომარეობა) – ლიმფოციტების რაოდენობის მომატება პერიფერიულ სისხლში (ლეიკოციტების საერთო რაოდენ-

ობის 40%-ზე მეტი) სხვადასხვა პათოლოგიების შემთხვევაში. ინგლისურად: lymphocytosis. რუსულად: лимфоцитоз.

ლიმფოციტური ქორიოპენინ-ბიტის ვირუსი (ლათ. lymph a ანკარა წყალი, ბერძნ. kytos უჯრედი, chorion გარსი, კანი, ლათ. virus შხამი) – მიეკუთვნება არენაირუსების ოჯახს. გამოყოფილ იქნა 1934 წელს კარმ-სტრონგისა და რ.ლილის მიერ. აქვს სფერული ან ოვალური ფორმა, დიამეტრი 100-130 ნმ. გარშემორტყმულია გლიკოპროტეიდის შემცველი კბილანის-მაგარი გამონაზარდებიანი გარეთა გარსით. ვირუსის გენომი წარმოდგენილია 2 ფრაგმენტი-საგან შემდგარი ერთჯაჭვიანი რნმ-ს მოლეკულით. ინფექციის კარიბჭეა სასუნთქი გზები და საჭმლის მომწელებელი ტრაქტი. ავადმყოფობა მიეკუთვნება ტიპურ ანთროპოზოონოზს. ძირითადი მასპინძელია სახლის თაგვი. ინფექცია გადაეცემა აეროგენური და ალიმენტური გზებით. ინგლისურად: lymphocytic choriomeningitis virus. რუსულად: вирус лимфоцитарного хориоменингита.

ლიმფური კვანძი – ლიმფური კვანძები ლიმფური სადინრების გაყოლებაზეა განლაგებული. ქსოვილებიდან დრენირებული ლიმფა ლიმფური ძარღვების მეშვეობით ხედება ლიმფურ კვანძში, სადაც ანტიგენებისა-

გან იფილტრება. ლიმფურ კვანძებში მიმდინარეობს ფაგოციტოზი, ლიმფოციტების ანტიგენდამოკიდებული პროლიფერაცია და ღიფერენციაცია. ლიმფურ კვანძს ყავის მარცვლის ფორმა აქვს. მის შედრეკილ ზედაპირზე მდებარეობს კარი (პილუსი), რომელშიც შედის ლიმფური კვანძის მკვებავი არტერია, ხოლო გამოდის ვენა და ერთი გამომტანი ლიმფური სადინარი. ინგლისურად: lymph node. რუსულად: лимфатический узел.

ლინკოზამიდეზი – ბაქტერიოსტატიკებია. მოქმედების სპექტრი მაკროლიდების (იხ.) მსგავსია. ამ ტიპის პრეპარატებია ლინკომიცინი და მისი ქლორირებული დერივატი – კლინდამიცინი. ეს უკანასკნელი განსაკუთრებით აქტიურია ანაერობების წინააღმდეგ. ინგლისურად: lincosamides. რუსულად: линкозамиды.

ლინკომიცინი (Lincomycin) – ანტიბიოტიკია, რომელსაც აწარმოებს აქტინომიცეტების ზოგიერთი სახეობა. ბაქტერიოსტატიკური მოქმედებისაა. მის მიმართ განსაკუთრებით მგრამობიარენი არიან პათოგენური კოკები, აგრეთვე ღიფთერის, ჯილეხის გამომწვევეები და სხვა. გრამ-უარყოფით ბაქტერიებზე არ მოქმედებს. ანტიბაქტერიული მექანიზმი დაკავშირებულია ცილების სინთეზის დათრგუნვასთან. ინგლისურად: lincomycin.

რუსულად: линкомицин.

ლიოფილიზაცია (ბერძნ. lyo ეხსნი, phileo მიყვარს) – ქსოვილების და სხვა ბიოლოგიური ობიექტების გამოშრობის მეთოდი გაყინულ მდგომარეობაში, ვაკუუმის პირობებში. ეს მეთოდი საშუალებას იძლევა მივიღოთ მშრალი ქსოვილები, პრეპარატები და პროდუქტები მათი მთლიანობისა და ბიოლოგიური აქტიურობის დაუკარგავად. იყენებენ დონორის სისხლის მშრალი პლაზმის, მშრალი შრატებისა და ვაქცინების მისაღებად, ორგანოების და ქსოვილების ტრასპლანტაციის შემთხვევაში, ფარმაცევტულ, კვების მრეწველობაში და სხვა. ინგლისურად: lyophilization. რუსულად: лиофилизация.

ლიპიდები – იხ. ცხიმები.

ლიპოპოლისაქარიდეზი (ლპს) (ბერძნ. lipos ცხიმი, poly ბევრი, sakhar შაქარი, eidos სახე) – გრამ-უარყოფითი ბაქტერიების გარეთა მემბრანის შემადგენლობაში შემავალი მაკრომოლეკულური შენაერთი. უჯრედის კედელში ლპს განლაგებულია პეპტიდოგლიკანის და ლიპოპროტეინის ზევით, მისი ტერმინალური ჯაჭვები კი გამოდიან ბაქტერიის უჯრედის ზედაპირზე. ლპს-ს ტოქსიკურობა განპირობებულია A ლიპიდით, რომელიც ავლენს კარგად გამოხატულ ანტიგენურ თვისებებს. ინგლისურად: lipopolysaccharides. რუსულად:

липолисахариды.

ლიპოსომები (ბერძნ. lipos ცხიმი, soma სხეული) – ციტოპლაზმაში არსებული 10 მკმ-ზე ნაკლები ზომის სფერული ნაწილაკები, რომლებიც წარმოქმნილი არიან ლიპიდების ბიომოლეკულური შრისაგან. მიიღებიან ხელოვნურად და ექსპერიმენტული ხასიათის კელეფებში გამოიყენებიან როგორც ბიოლოგიური მემბრანების მოდელები. ინგლისურად: liposomes. რუსულად: липосомы.

ლიპოშუტცის სხეულაკები – ჩეტკევილის დროს ეპითელიური უჯრედების ბირთვებში გამოვლენილი ეოზინოფილური სხეულაკები. ინგლისურად: Lipshutz bodies. რუსულად: тельца Липшютца.

ლისტერიები (*Listeria*) – ჩხირის ფორმის მქონე, მცირე ზომის (0,5-2 X 0,4-0,5 მკმ), ასპოროგენური, გრამ-დადებითი, ქემოორგანოტროფული, ფაკულტატიურ-ანაერობული ბაქტერიების გვარი. კაფსულას არ წარმოქმნიან. სხვა გრამ-დადებითი ბაქტერიებისაგან განსხვავებით, აქვთ ენდოტოქსინი. ახდენენ გლუკოზის ფერმენტაციას, შეიცავენ 0- და H-ანტიგენებს. ფართოდ არიან გავრცელებულნი. *L.monocytogenes* იწვევს ადამიანის ლისტერიოზს. მგრანობიარენი არიან ტეტრაციკლინების, ამპიცილინის, ამინოგლიკოზიდებისადმი, აგრეთვე ფართოდ გამ-

ოყენებული დეზინფექტანტების და ანტისეპტიკების მიმართ. ინგლისურად: *Listeria*. რუსულად: Листерии.

ლისტერიოზი (*listeriosis*) – *L.monocytogenes*-ით გამოწვეული ადამიანისა და ცხოველების მწვავე ან ქრონიკული სექტიკური დაავადება. პათოგენური მოქმედება დაკავშირებულია უმთავრესად ბაქტერიის ენდოტოქსინთან. ადამიანი ავადდება ცხოველებიდან – კონტაქტურ-საყოფაცხოვრებო, ალიმენტური, უფრო იშვიათად კი ტრანსმისიული გზით. დაავადების კლინიკა პოლიმორფულია (ანგინა, კონიუნქტივიტი, სეფსისი, მენინგოენცეფალიტი). ნაცხებს ღებავენ გრამის და გიმზას წესით. ინგლისურად: *listeriosis*. რუსულად: листериоз.

ლისტერიოლიზინი O – *Listeria monocytogenes*-ის ჰემოლიზინი, რომელიც განაპირობებს სამიზნე-უჯრედის ფაგოლიზოზომის დესტრუქციას. ვირულენტობის ძირითადი ფაქტორია. ინგლისურად: *listeriolysin O*. რუსულად: листериолизин O.

ლიპკუს ვირუსი – ბ. ლიუკემ 1934 წელს აღმოაჩინა ონკოვირუსი (ჰერპესვირუსების ოჯახიდან), რომელიც ბუნებრივ პირობებში ახდენს ე.წ. ლეოპარდის ბაყაყების (*Rana pipiens*) თირკმლების აღენოკარცინომების ინდუცირებას. დადგენილია, რომ ტემპერატურა წარმოადგენს თირ-

კმლის უჯრედების პერმისი-
ულობის (იხ. პერმისიული უჯრე-
დები) მადეტერმინებელ ფაქ-
ტორს ვირუსის სადმი. მაღალ
ტემპერატურაზე ადგილი აქვს
სიმსივნური მეტასტაზების გან-
ვითარებას, 4-9°C-ზე კი სიმ-
სივნეები რეგრესირებენ. ინგ-
ლისურად: Luckes's virus. რუსუ-
ლად: вирус Люке.

ლოზ-შაზა – იგივე ლოგა-
რითმული, ექსპონენციური ფაზა.
ხასიათდება ბაქტერიული უჯრე-
დების გამრავლების მაქსიმალ-
ური სისწრაფით და ბაქტერიუ-
ლი პოპულაციის რაოდენობის
ზრდით, რასაც გეომეტრიული
ხასიათი გააჩნია. ბაქტერიული
უჯრედების რაოდენობის გაორ-
მაგებას გენერაციის დრო ეწო-
დება. ინგლისურად: log-phase.
რუსულად: лог-фаза.

ლოკალიზაცია (ლათ. locali-
satio ადგილობრივი) – რომელიმე
ორგანოს, ქსოვილის, უჯრედის,
ორგანოიდის, მიკროორგანიზ-
მის გარკვეული მდებარეობა,
ადგილსამყოფელი. რაიმე ადგი-
ლის (მაგ., ანთებითი პროცესის)
შემოფარგვლა, შემოსაზღვრა.
ინგლისურად: localization. რუსუ-
ლად: локализация.

ლოკუსი (ლათ. locus ადგ-
ილი) – ქრომოსომის უბანი,
რომელშიც ლოკალიზებულია
გენი. ინგლისურად: locus. რუსუ-
ლად: локус.

ლორწო (cremor; mucus) – ნახ-
ევრადგამჭვირვალე, წებოვანი,

ბლანტი მასაა. მისი მთავარი
შემადგენელი კომპონენტია
გლიკოპროტეინი მუცინი. ლორ-
წო ზრდასრული ადამიანის
ორგანიზმში გვხვდება მხოლოდ
ლორწოვანი გარსების ეპითე-
ლურ ქსოვილში, როგორც მისი
სეკრეციის პროდუქტი. ლორწო
წარმოიშვება ეპითელური ქსოვი-
ლის ფიალისებურ უჯრედებში,
აგრეთვე შესაბამის ჯირკვ-
ლებში. იგი აბრკოლებს ლორ-
წოვანი გარსების დაზიანებას.
ინგლისურად: mucus. რუსულად:
слизь.

ლორწოვანი ბარსი (tunica
mucosa) – ლორწოვანი სეკრე-
ტის გამომყოფი გარსი, რომლი-
თაც ამოყენილია გარემოსთან
დაკავშირებული სიღრუე და
მილოვანი ორგანოების შინაგანი
კედლები (საჭმლის მომწე-
ბელი, სასუნთქი, შარდსასქესო
სისტემები). გააჩნია გლუვი და
სრიალა ზედაპირი. შედგება
ეპითელიუმის ზედაპირული შრი-
საგან და მის ქვეით განლაგე-
ბული ბოჭკოვანი შემაერთებელი
ქსოვილისაგან. ამ ორ კომპო-
ნენტს შორის ლოკალიზებულია
ბაზალური მემბრანა. აღნიშნულ
გარსს გააჩნია ლორწოვანი
სეკრეტის გამომყოფი ჯირკვ-
ლები, აგრეთვე სისხლძარღვები.
ინგლისურად: mucosa. რუსულად:
слизистая оболочка.

ლოფოტრიქები (ბერძნ. lophos
კონა, trichos თმა) – ბაქტერიები,
რომელთაც ერთ ბოლოში გააჩ-

ნიათ შოლტების კონა. ინგლისურად: lophotriches. რუსულად: лопотрихи.

ლპობა (tabes) – ცილების და სხვა ანოტშემცველი შენაერთების ანაერობული და აერობული დაშლის მრავალეტაპოვანი პროცესების ერთობლიობა. ლპობა ხორციელდება მიკროორგანიზმების, უმთავრესად, Clostridium-ის, Proteus-ის, Bacillus-ის, Pseudomonas-ის, აგრეთვე სოკოვანი ობის სოკოს ფერმენტების საშუალებით. ლპობას უწოდებენ ამონიფიკაციასაც (იხ.), ხოლო ლპობის მიკრობებს

ამონიფიკატორებს, გამომდინარე იქიდან, რომ ლპობის ერთ-ერთი მთავარი პროდუქტია ამონიაკი და მისი მარილები. ლპობა ნივთიერებათა და ენერჯის წრებრუნვის აუცილებელი ეტაპია. ინგლისურად: rotting (decay). რუსულად: гниение.

ლპობის ბაქტერიები – ახორციელებენ ლპობით პროცესებს ადამიანისა და ცხოველების მსხვილ ნაწლავში. გარდა ამისა, ისინი სხვადასხვა ინფექციების (ჭრილობების დაჩირქება, კლევრიტი, პარაპროქტიტი და სხვ.) გამომწვევებია. ლპობის ბაქტერიებია: პროტეუსი, ფსევდომონასი, კლოსტრიდიები, ბაცილუსი, აქტინომიცეტები. ისინი იწვევენ საკვები პროდუქტების გაფუჭებასაც. ინგლისურად: rotting bacteria. რუსულად: бактерии гниения.

ლუბოლის ხსნარი – იოდის 5%-იანი ხსნარი კალიუმის იოდიდის 10%-იან ხსნარში. მიკრობიოლოგიაში იყენებენ როგორც ერთ-ერთ რეაქტივს გრამის წესით შედგებისას, პათოლოგიურ მასალაში სოკოების აღმოსაჩენად და სახამებლის ფერმენტაციის დადგენისათვის. იყენებენ აგრეთვე როგორც ანტისექტიკს სხვადასხვა ანთებითი პროცესების სამკურნალოდ. ხსნარს სახელი დაერქვა ფრანგი ექიმ-დერმატოლოგის, ჟ. გ. ლუგოლის სახელის მიხედვით. ინგლისურად: Lugols solution. რუსულად: Люголя раствор.

ლუპა – ოპტიკური გამაღივებელი ხელსაწყო. მარტივი ლუპები შედგება ორმაგამოზრცული ლინზის, ჩარჩოსა და დამჭერისაგან. ასეთი ლუპები ობიექტს ადიდებენ 1,25X – დან 3X – მდე, ხოლო რთული ლუპები – 40X – მდე. მიკრობიოლოგიურ პრაქტიკაში ლუპებს იყენებენ მყარ საკვებ ნივთიერებებზე კოლონიების კვლევისა და გადარჩევისათვის, მინაზე აგლუტინაციის რეაქციის და გელში პრეციპიტაციის რეაქციების დასაფიქსირებლად. ინგლისურად: magnifying glass. რუსულად: лупа.

ლურჯ-მწვანე ჩირქის ჩხირი (Pseudomonas aeruginosa) – ადამიანისათვის ძალზე პათოგენური გრამ-უარყოფითი ბაქტერია Pseudomonas-ის გვარიდან. ინგლისურად: bacillus pyocyanus. რუ-

სულად: синегнойная палочка.

L-ტრანსფორმაცია - გრამ-დადებითი ბაქტერიების პეპტიდოგლიკანის დამშლელი ანტიბიოტიკებით (პენიცილინით) ან ფერმენტებით (მაგ., ლიზიციმით) შემოქმედებისას წარმოიქმნება პროტოპლასტები, სფეროპლასტები და L-ფორმები. პროტოპლასტებს (იხ.) არა აქვთ უჯრედის კედელი, მაგრამ გააჩნიათ ციტოპლაზმური მემბრანა და უჯრედული შიგთავსი. გრამ-უარყოფითი ბაქტერიების დამუშავება ლიზიციმით შლის მხოლოდ უჯრედის კედლის პეპტიდოგლიკანის შრეს, მაგრამ გარეგანი მემბრანა (ანდა მისი ნაწილი მაინც) შენარჩუნებულია. ასეთმა სტრუქტურებმა მიიღეს სფეროპლასტების (იხ.) სახელწოდება. L-ფორმები (იხ.) ხელსაყრელ პირობებში შეიძლება დაუბრუნდნენ საწყის ბაქტერიულ ფორმას და აღიდგინონ ყველა ძირითადი ბიოლოგიური თვისება, მათ შორის პათოგენურობაც. ბაქტერიების ცვალებადობის ეს ფორმა პირველად აღწერილ იქნა ეკლინებერგერის მიერ 1935 წელს ჯ.ლისტერის სახელობის ინსტიტუტში, ამიტომ ბაქტერიების ასეთ ცვალებადობას უწოდეს L-ტრანსფორმაცია. ინგლისურად: L-transformation. რუსულად: L-трансформация.

L-ფორმები (ბერძნ. bakterion ნხირი) - ბაქტერიების ადაპ-

ტაციური ან ინუოლუციური ფორმები, რომელთაც ნაწილობრივ ან სრულად აქვთ დაკარგული უჯრედის კედლის კომპონენტების, განსაკუთრებით პეპტიდოგლიკანის სინთეზის უნარი. ამასთან, პროტოპლასტებისა და სფეროპლასტებისაგან (იხ.) განსხვავებით, მათ შენარჩუნებული აქვთ გამრავლების უნარი და სიცოცხლისუნარიანობა როგორც ორგანიზმში, ასევე საკვებ ნიადაგებში. პოლიმორფულებია, გადიან ბაქტერიულ ფილტრებში. ბიოქიმიური აქტიუობა, ვირულენტობა, ანტიგენობა საწყის ბაქტერიულ ფორმებთან შედარებით დაბალი აქვთ, ხოლო მდგრადობა ანტისხეულებისადმი, ანტიბიოტიკებისადმი, ლიზიციმისადმი - უფრო მაღალი. მგრძობიარენი არიან ერთრომიცინისადმი. L-ფორმებს დიდი როლი მიუძღვით ქრონიკული ინფექციების განვითარებაში, ბაქტერიამტარებლობაში, აგრეთვე ბაქტერიების ხანგრძლივ პერსისტენციაში (იხ. L-ტრანსფორმაცია). ინგლისურად: L-forms. რუსულად: L-формы.

LD₅₀ (ინგლ. lethal dosis ლეტალური დოზა) - იწვევს 50% დასენიანებული ცხოველის დაღუპვას. DLM-ზე უფრო 'ხუსტი დოზაა. ინგლისურად: lethal dosis. რუსულად: летальная доза.

მ

მაზურენკოს ვირუსი – 1956 წელს გამოიყო ნ.მაზურენკომ CC57Br-ის ხაზის თაგვებიდან, რომელთაც ვაქცინის ვირუსის შექმნის შემდეგ განუვითარდათ ლეიკემიები. მაზურენკოს აზრით, ამ შემთხვევაში ინფექციურმა ვირუსმა გაააქტიურა ლატენტური ონკოვირუსი. ინგლისურად: Mazurenko virus. რუსულად: вирус Мазуренко.

მაიმუნების ყვავილის ვირუსი – მორფოლოგიითა და ანტიგენური სტრუქტურით ადამიანის ნაჭურვალური ყვავილის ვირუსის მონათესავეა. ამ ვირუსის ძირითადი მასპინძელია მაიმუნი. ვირუსი ადამიანისთვისაც პათოგენურია. ადამიანის დასენიანება შესაძლებელია როგორც მაიმუნისაგან, ასევე დაავადებული ადამიანებისგანაც. ინგლისურად: simian poxvirus. რუსულად: вирус оспы обезьян.

მანიფიციტირებადი დოზა (ID₅₀) – ამა თუ იმ მიკრობის მინიმალური რაოდენობა, რომელიც მასპინძლების 50%-ში იწვევს ინფექციის განვითარებას. მიკრობების ყოველ სახეობას ახასიათებს თავისი მაინფიცირებელი დოზა. ამ დოზის გამოვლენისათვის დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ორგანიზმში მოხვედრილი მიკრობების არა მარტო აბსოლუტურ რაოდენობას, არამედ მათ სიმჭიდროვეს ზედაპირის

ერთეულზე და ეუკარიოტულ უჯრედებში შესაბამისი რეცეპტორების არსებობას. ინგლისურად: infective dose. რუსულად: инфекцирующая доза.

მაიონეპული გამოსხივება – ენერგიის ტიპი, რომელიც სიურცეში ვრცელდება 0,1-10 ნმ სიგრძის ელექტრომაგნიტური ტალღების სახით (გამა-სხივები და რენტგენის სხივები). გააჩნიათ მაღალი შეღმწევადობა და მაიონებელი აქტივობა. გენეტიკურ მასალას (დნმ-ს) აზიანებს ორმაგი მექანიზმის საშუალებით: პირდაპირი მოქმედებით (დნმ-ს ერთი ან ორივე ჯაჭვის გაგლეჯვა) და არაპირდაპირი მოქმედებით (დაჟანგვა თავისუფალი რადიკალებით). გარდა სამკურნალო და სადიაგნოზო მიზნებისა, მაიონებელ გამოსხივებას იყენებენ სხვადასხვა სამედიცინო ნაკეთობების, პროდუქტების და სხვ. სტერილიზაციისათვის. ინგლისურად: ionizing irradiation. რუსულად: ионизирующее излучение.

მაპროგამეტი (ბერძნ. makros დიდი, გრძელი, gamete ცოლი, gametes ქმარი) – უმოძრაო და მამრობით სასქესო უჯრედთან შედარებით უფრო დიდი ზომის მკედრობითი სასქესო უჯრედი ან ინდივიდი (უმარტივესებში). ინგლისურად: macrogamete. რუსულად: макрогамета.

მაპროგამეტები (ბერძნ. makros დიდი, გრძელი, ლათ.

elementum სტიქია, საწყისი ნივთიერება) – ქიმიური ელემენტები, რომელთა გარეშეც შეუძლებელია ორგანიზმის ნორმალური ცხოველქმედება. მაკროელემენტებიდან პირველ ყოვლისა უნდა აღინიშნოს ორგანოგენები (O₂, C, H და N), რომლებიც ორგანიზმის მთელი მასის დაახლოებით 96-99%-ს შეადგენენ, აგრეთვე P, K, Ca, S, Mg, Na, Cl, Fe და სხვა. ინგლისურად: macroelements. რუსულად: макроэлементы.

მაკროკონიდიები (ბერძნ. makros დიდი, გრძელი, konia მტვერი, eidos სახე) – მრავალუჯრედიანი, დიდი ზომის კონიდიები (იხ.). ინგლისურად: macroconidia. რუსულად: макроконидии.

მაკროლიდიები – ბუნებრივი და ნახევრადსინთეზური ანტიბაქტერიული ანტიბიოტიკების დიდი ჯგუფი. მათ მოლეკულაში ლოკალიზებულია ლაქტამური რგოლი, რომელიც დაკავშირებულია ნახშირწყალბადების ერთ ან რამდენიმე ნარჩენთან. ბუნებრივ პრეპარატებს წარმოქმნიან სტრუქტომიცეტები. მაკროლიდების მთავარი პრეპარატია ერითრომიცინი. მაკროლიდები აქტიურებია გრამ-დადებითი კოკების, კორინებაქტერიების, ბაცილების, ლისტერიების, გრამ-უარყოფითი კოკების, ბორდეტელების, ქლამიდიების და სხვათა მიმართ. მოქმედება ბაქტერიოსტატიკურია, თუმცა პრეპარატის მაღალი კონცენ-

ტრაციები ზოგიერთ ბაქტერიაზე ახდენს ბაქტერიციდულ მოქმედებასაც. ინგლისურად: macro-lides. რუსულად: макролиды.

მაკრომოლეკულა (ბერძნ. makros დიდი, გრძელი, ლათ. moles მასა, კნინობითი სუფიქსი cula) – მოლეკულა, რომლის მასა 100 დალტონს აღემატება. გააჩნია კოლოიდური თვისებები. მაკრომოლეკულებია ცილები და ნუკლეინის მჟავები. ინგლისურად: macromolecule. რუსულად: макромолекула.

მაკრონუკლეუსი (ბერძნ. makros დიდი, გრძელი, ლათ. nucleus ბირთვი) – ინფუზორიების დნმით მდიდარი სომატური ბირთვი, რომელიც აკონტროლებს და წარმართავს ვეგეტაციურ და სინთეზურ პროცესებს. ინგლისურად: macronucleus. რუსულად: макрохуклеус.

მაკროორბანიზმი (ბერძნ. makros დიდი, გრძელი, organismus ცოცხალი არსება) – ყველა მრავალუჯრედიანი ცხოველი თუ მცენარე. ინგლისურად: macroorganism. რუსულად: макроорганизм.

მაკროსკოპული (ბერძნ. makros დიდი, გრძელი, skopeo ვაკვირდები, ვსწავლობ) – ობიექტის შესწავლა შეუარაღებელი თვალით (ლუპის, მიკროსკოპის გარეშე). ინგლისურად: macroscopic. რუსულად: макроскопический.

მაკროფაგები (ბერძნ. makros დიდი, გრძელი, phago ეშთანოქაე)

– დიდი ზომის უჯრედები, რომლებიც აქტიურად აწარმოებენ ფაგოციტოზის პროცესს. არჩევენ თავისუფალ და ფიქსირებულ (რეზიდენტულ) მაკროფაგებს. ყველა ქსოვილსა და ორგანოს თავისი მაკროფაგი გააჩნია: მონოციტი, პისტიოციტი, ლანგერჰანის უჯრედი, ოსტეოკლასტი, კუპფერის უჯრედი და ა.შ. მაკროფაგების წინაპარია სისხლის მაკროფაგი – მონოციტი. ინგლისურად: macrophages. რუსულად: макрофаги.

მალარია (იტალ. malaria ცუდი ჰაერი) – ინვაზიური დაავადება, რომლის გამომწვევეებია უმარტივესების ტიპის, სისხლის სპორიანების კლასის, პლაზმოდიუმის გვარის წარმომადგენლები. განსაკუთრებით გავრცელებულია მალარიის პლაზმოდიუმის 4 სახეობა: Plasmodium vivax, P.malaria, P.ovale და P.falciparum. პარაზიტის სასიცოცხლო ციკლი მიმდინარეობს უსქესო და სქესობრივი გამრავლების მონაცვლეობით და მასპინძელთა ცვლით. უსქესო გამრავლება მიმდინარეობს ადამიანში (შუალედური მასპინძელი), ხოლო სქესობრივი – ანოფელესის გვარის კოლოს მდედრში (ძირითადი, საბოლოო მასპინძელი). ინგლისურად: malaria. რუსულად: малярия.

მამწვანეპედი სტრეპტოკოკი (Streptococcus viridans) – სისხლიან ნიადაგებში ალფა-ჰემოლიზის

გამომწვევი სტრეპტოკოკების შტამების ნომენკლატურული სახელწოდება. პირის ღრუს, ყელის, ცხვირის ნორმალური ბინადრებია. იწვევენ ქვემწვავე სეპტიკურ ენდოკარდიტს. ინგლისურად: viridans streptococcus. რუსულად: зеленеющий стрептококк.

მანათობელი მიკროორგანიზმები (ბერძნ. micros პატარა, მცირე, organismus ცოცხალი არსება) – ზოგიერთ ბაქტერიას და სოკოს გააჩნია ლუმინესცენტური (მანათობელი) თვისებები. მათი უმრავლესობა მიეკუთვნება მარილის მაღალ კონცენტრაციებში ბინადარ ჰალოფილურ სახეობებს. ყველა მანათობელი ბაქტერია აერობია. თვით ნათების მექანიზმი დაკავშირებულია სუბსტრატის ბიოლოგიური დაჟანგვის პროცესში ენერჯის გამოთავისუფლებასთან. ინგლისურად: phosphorescent microorganisms. რუსულად: светящиеся микроорганизмы.

მანდიბულა (ლათ. mandibula ყბა, ვეჯაე) – ფეხსახსრიანების სახეშეცვლილი კიდურები, რომლებიც ზედა ყბის ფუნქციას ასრულებენ. ინგლისურად: mandible. რუსულად: мандибулы.

მანიფესტაცია (ლათ. manifestus აშკარა) – აშკარად, ცხადად გამოხატული მოვლენა. მაგალითად, ავადმყოფობის სიმპტომების გამოვლინება ანუ მანიფესტაცია. ინგლისურად:

manifestation. რუსულად: манифестация.

მანიფესტური ინფექცია (ლათ. manifestus აშკარა, infectio ეწამლავ, ვასენიანებ) – როდესაც ამა თუ იმ ინფექციის სიმპტომო-კომპლექსი კარგადაა გამოხატული. ასეთი ინფექციის მიმდინარეობა შეიძლება იყოს ტიპური, ატიპური, ქრონიკული და ა.შ. ინგლისურად: manifest infection. რუსულად: манифестарная инфекция.

მანტუს რეაქცია – იხ. ტუბერკულოზის რეაქციები. ინგლისურად: Mantu test. რუსულად: проба Манту.

მარბურგის ვირუსი (ლათ. virus შხამი) – მიეკუთვნება ფილოვირუსების ოჯახის Marburgvirus-ის გვარს. 1967 წელს გამოიყვეს მარბურგში (გერმანია) აფრიკულ მწვანე მაიმუნებზე მომუშავე ლაბორატორიის თანამშრომლებისაგან და ბელგრადში – ავადმყოფების სისხლისა და სექციური მასალისაგან. ადამიანში იწვევს მძიმე ინტოქსიკაციით, გამოწყურით, კანქვეშა და შინაგანი ჩაქცევებით მიმდინარე ცხელებას. საინკუბაციო პერიოდი 3-9 დღეს შეადგენს. ლეტალობა 50-88%-ს აღწევს. რეზერვუარული მასპინძლები შეიძლება იყვნენ მღრღნელები და ღამურები. ინგლისურად: Marburg virus. რუსულად: вирус Марбурга.

მარკის ლიმფომა – გამა-

პერპესვირუსით გამოწვეული ქათმების ლიმფომა. ამ დაავადების ეირუსული ბუნება პირველად დაადგინა ნეხმა ლმარეკმა. ამჟამად შემუშავებულია ამ ვირუსის საწინააღმდეგო ვაქცინაციის მეთოდი. ინგლისურად: Marek's lymphoma. რუსულად: лимфома Марека.

მარიტა (ლათ. maritus მამალი, მეუღლე) – საბოლოო მასპინძლის ორგანიზმში არსებული ზოგიერთი ტრემატოდის სქესობრივად მომწიფებული სტადია. სქესობრივი გამრავლების პროცესში გამოიყოფს განაყოფიერებულ კვერცხებს. ინგლისურად: marita. რუსულად: марита.

მარკერი (ფრანგ. marquer მონიშვნა) – რაიმეს ნიშანი, ნიშან-თვისება, რაც მას გამოარჩევს სხვებისაგან (მაგ., ქსოვილოვანი, უჯრედული, ანტიგენური მარკერები). ინგლისურად: marker. რუსულად: маркер.

მარსელის ცნეპალის რიკიტი – R.conorii-თ გამოწვეული მწვანე ინფექციური ანთროპოზოონოზური დაავადებაა. გამომწვევი აგენტის რეზერვუარი და ვექტორია ძაღლის ტიპები (Rhinocephalus sanguineus და სხვა). დაავადება პირველად აღწერეს კონორმა და ბრუშმა 1910 წელს ტუნისში. პროგნოზი კეთილსაიმედოა, თუმცა ხანშიშესულებში ლეტალობამ შეიძლება 6%-ს მიაღწიოს. მაღალეფექტურია ერთდღიანი თერაპია

დოქსიციკლინით. პროფილაქტიკური სპეციფიკური ღონისძიებებები შემუშავებული არ არის. ინგლისურად: Marseillais fever rickettsia. რუსულად: риккетсия марсельской лихорадки.

მარტივი ჰერპესვირუსები – მიეკუთვნებიან ჰერპესვირუსების ოჯახის ალფაჰერპესვირუსების ქვეოჯახს. ამ უკანასკნელში შედის შემდეგი ტიპის მარტივი ჰერპესვირუსები: მჰე-1, მჰე-2, ჩუტკვაილას და ჰერპეს-ზოსტერის ვირუსები. ინგლისურად: simple herpesviruses. რუსულად: простые герпесвирусы.

მასპინძელი – ორგანიზმი, რომლის სხეულში ან სხეულის ზედაპირზე ცხოვრობს, იკვებება და მრავლდება პარაზიტი. მასპინძელი შეიძლება იყოს დეფინიტიური (საბოლოო), შუალედური, დამატებითი (მეორადი შუალედური მასპინძელი) და რეზერვუარული. რეზერვუარულ მასპინძელში ხდება გამომწვევის დაგროვება. ინგლისურად: host. რუსულად: хозяин.

მასტიტი (ბერძნ. mastos ძუძუ, itis ანთება) – სარძევე ჯირკვლის ანთება. ინგლისურად: mastitis. რუსულად: мастит.

მატრიქსი (ლათ. matrix დედა, საფუძველი) – ციტოპლაზმის ძირითადი ჰომოგენური ნივთიერება, რომელიც ავსებს ენდოპლაზმური ბადის და სხვა ორგანოიდების, ჩანართების და სხვა სტრუქტურებს შორის

არსებულ სივრცეს. სინონიმი: ჰიპლოპლაზმა. ინგლისურად: matrix. რუსულად: матрикс.

მატრიცა (ლათ. matrix დედა, საფუძველი) – ნუკლეინის მჟავებისაგან შემდგარი „ყალიბი“ ანაბეჭდების მისაღებად. მატრიცა ზოგ შემთხვევაში შეიძლება იყოს დნმ, ზოგში კი რნმ. ინგლისურად: matrix. რუსულად: матрица.

მასუნდულირებელი მემბრანა (ლათ. unda ტალღა, membrana თხელი კანი, გარსი) – ზოგიერთი შოლტიანის (მაგ., ტრიპანოსომას) პელიკულის აპიკური გამოწარდი, რომელიც შოლტს აკეპშირებს პარაზიტის სხეულთან. ინგლისურად: undulating membrane. რუსულად: ундулирующая мембрана.

მაჩუპოს ვირუსი – არენაივირუსების ოჯახის წარმომადგენელია. ადამიანებში იწვევს ძალზე სახიფათო ბოლივიურ ჰემორაგიულ ცხელებას. ინგლისურად: Machupo virus. რუსულად: вирус Мачупо.

მასვილა (Enterobius vermicularis) – მიეკუთვნება მრგვალი ჭიების ტიპს. პარაზიტობს ადამიანის, უფრო ხშირად ბავშვების წერილსა და მსხვილ ნაწლავებში. მდებრის სიგრძე 9-12 მმ-ია, მამრისა კი 2-5 მმ. სხეული თითისტარისებრი ფორმისაა. დაინვაზირება ხდება ორალურად. პროფილაქტიკა მდგომარეობს პირადი ჰიგიენის დაცვაში. მას-

ვილით გამოწვეულ დაავადებას ენტერობიოზი (იხ.) ეწოდება. ინგლისურად: enterobius. რუსულად: острица.

მეპენდაზოლი (Mebendazol) – ენტერობიოზის, ასკარიდოზის, ტრიქოცეფალოზის, ანკილოსტომიდოზის და ნეკატოროზის სამკურნალო პრეპარატია. არღვევს ნემატოდების კუჭ-ნაწლავის უჯრედების მიკროტუბულური აპარატის ფუნქციონირებას, რაც მათ დაღუპვას იწვევს საკვები ნივთიერებების უკმარისობის გამო. გარდა ამისა, აღნიშნული პრეპარატი არღვევს გლუკოზის ტრანსპორტს, რაც ძალზე მნიშვნელოვანია ტრიქინელოზის სამკურნალოდ (ამ უკანასკნელთა მატლები ლოკალიზებულნი არიან კუნთებში და ამ ნივთიერების ასიმილირებას ახდენენ სხეულის მთელ ზედაპირზე). ინგლისურად: mebendazol. რუსულად: мЕбендазол.

მედიალური (ლათ. medialis შუა, საშუალო) – სხეულის შუა სიბრტყესთან ახლომდებარე. ინგლისურად: medial. რუსულად: медиальный.

მედიატორები (ლათ. mediator შუამავალი) – ქიმიური ნივთიერებები, რომელთა საშუალებით ლიმფოციტები გაყვანას ახდენენ სხვა იმუნოკომპეტენტური უჯრედების აქტივობაზე (მაგ., ლიმფოკინები). ინგლისურად: mediators. რუსულად: медиаторы.

მედიკამენტები (ლათ. medicamentum წამალი) – სამკურნალო ნივთიერებების, წამლების ზოგადი სახელწოდება. ინგლისურად: medicaments. რუსულად: медикаменты.

მედიცინა (ლათ. medicina მედიცინა, მეცნიერება მკურნალობის შესახებ) – მეცნიერება ადამიანის დაავადებათა, მათი მკურნალობისა და პროფილაქტიკის შესახებ. ტერმინი „მედიცინა“ დაკავშირებული უნდა იყოს კოლხეთის მეფის, აიეტის ქალიშვილის, მედეას სახელთან. ინგლისურად: medicine. რუსულად: медицина.

მედიულური (ლათ. medulla ტვინი) – ტვინისა, ტვინოვანი. უფრო ხშირად ტერმინი გამოიყენება ძვლის ტვინის აღსანიშნავად (მაგ., მედულოგრამა – ძვლის ტვინის უჯრედული შემადგენლობა). ინგლისურად: medullary. რუსულად: медуллярный.

მეზოდერმა (ბერძნ. mesos შუა, derma კანი) – შუა ჩანასახოვანი ფურცელი, რომელიც ექტოდერმასა და ენტოდერმას შორის მდებარეობს. მეზოდერმა დასაბამს აძლევს შემაერთებელ ქსოვილს, სისხლსა და ლიმფას, ჩონჩხის ძვლებს, სასქესო ჯირკვლებს, კუნთებს, თირკმლებს, დენტინს. ინგლისურად: mesoderm. რუსულად: мезодерма.

მეზოსპორები (ბერძნ. mesos შუა, spros დამკალი) – ორგანული ნივთიერებებით სავსე

ერად დაბინძურებული წყალში ბინადარი ორგანიზმი. ხელს უწყობს წყლის ბიოლოგიურ გასუფთავებას. მესოსაპრობია მრავალი ბაქტერია, ზოგიერთი სოკო, წყალმცენარეები, უმარტოვესები, მოლუსკები, მწერები, თევზები და სხვა. ინგლისურად: mesosaprobe. რუსულად: мезосапроб.

მეზოსაპრობული ზონა (ბერძნ. mesos შუა, sapros დამძალი) – ზომიერად დაბინძურებული წყალი, რომელშიც აქტიურად მიმდინარეობს ორგანული ნივთიერებების მიხერალიზაცია დაჟანგვისა და ნიტრიფიკაციის პროცესების თანხლებით. 1 მლ წყალში მიკროორგანიზმების რაოდენობა შეადგენს ასეულათას ბაქტერიას. ინგლისურად: mesosaprobe zone. რუსულად: мезосапробная зона.

მეზოსომები (ბერძნ. mesos შუა, soma სხეული) – ციტოპლაზმური მემბრანის წარმოებულგებია. ლოკალიზებულნი არიან ბაქტერიული უჯრედის სხვადასხვა ადგილას და დაკავშირებულნი არიან ნუკლეოიდთან. მონაწილეობენ უჯრედის გაყოფასა და სპორების წარმოქმნაში. სხვადასხვა ბაქტერიაში განსხვავებული აგებულება აქვთ. ახასიათებო კონცენტრული მემბრანები, ბუშტუკები (ვეზიკულები), მილაკები, ანდა გაანინათ მარყუჟის ფორმა, რაც ძირითადად დამახასიათებელია გრამ-

უარყოფითი ბაქტერიებისათვის. ინგლისურად: mesosomes. რუსულად: мезосомы.

მეზოფილიები (ბერძნ. mesos შუა, philia სიყვარული) – უმთავრესად ბინადრობენ თბილისისხლიანი ცხოველების ორგანიზმში, მათი ზრდის ოპტიმალური ტემპერატურა მერყეობს 30-37°C-ის ფარგლებში. ინგლისურად: mesophils. რუსულად: мезофилы.

მეთილენის ლურჯი – მუქი ლურჯი ფერის ძირითადი და არამაფლუორესცირებელი საღებავი ფენოტიაზინის ჯგუფიდან. კარგად იხსნება ცხელ წყალში და ცხელ სპირტში. მიკრობიოლოგიაში იყენებენ ცოცხალი მიკრობების და ფიქსირებული ბაქტერიული პრეპარატების შესაღებად, აგრეთვე როგორც ანტისეპტიკს. ინგლისურად: methylene blue. რუსულად: метиленовый синий.

მეთილის სპირტი – ხის სპირტი, ხის მშრალი გამოხდის ერთ-ერთი შხამიანი პროდუქტი. ფართოდ გამოიყენება ლაბორატორიებში ფარმაცევტული პრეპარატების სინთეზისათვის, საღებავების დასამზადებლად და სხვა. იგივე მეთანოლი. ინგლისურად: methyl alcohol. რუსულად: метиловый спирт.

მეთოდი (ბერძნ. methodos ეკლევა) – ბუნების მოვლენების, სხვადასხვა პროცესების, ობიექტების კვლევის, შეცნობის

ხერხი. ინგლისურად: method.
რუსულად: метод.

მელარსოპროლი (Melarsoprol) – აფრიკული ტრიპანოსომოზების სამკურნალოდ გამოყენებული პრეპარატი. იჭრება პემატონცეფალურ ბარიერში და ეფექტურია საღათას ძილის ბოლო სტადიებზე. წარმოადგენს დარიშხანის ორგანულ შენაერთს, რომელიც თრგუნავს გლიცეროლ-3-ფოსფატოქსიდაზის აქტიურობას. ინგლისურად: melarsoprol. რუსულად: мела-рсопол.

მელიოიდოზი (melioidosis) – ადამიანის, გარეული და შინაური ცხოველების ქოთაოს მსგავსი, განსაკუთრებით სახიფათო დაავადებაა, რომლის გამომწვევია Burkholderia (Pseudomonas) pseudomallei. ინგლისურად: melioidosis. რუსულად: мелиоидоз.

მელიოიდოზის გამომწვევი – Burkholderia (Pseudomonas) pseudomallei. ანთროპოზოონოზური ინფექციური დაავადებაა, რომლის კლინიკური მიმდინარეობა სექტიკოპიემიის მსგავსია. გამომწვევი აგენტი გამოყო 1912 წელს რ. უაიტმორმა ბირმაში. მცირე ზომის, მოძრავი, არასპოროგენური, გრამ-უარყოფითი ჩხირია, აერობი. ინფექციის წყაროა მღრღნელები, შინაური და გარეული ცხოველები. გამომწვევი ორგანიზმში იჭრება დაზიანებული კანიდან (იხ. ფსევდომონასები). ინგლისურად: melioidosis

agent. რუსულად: возбудитель мелиоидоза.

მელიტინი – Brucella melitensis-ის 15-20-დღიანი კულტურის ექსტრაქტი. გამოიყენება კანის სინჯების დასადგმელად ბრუცელოზის სადიაგნოზოდ. ინგლისურად: melitin. რუსულად: мелитин.

მემბრანოტოქსინები (ლათ. membrana თხელი კანი, გარსი, toxikon შხამი) – ზრდიან ერთოცოციტების და ლეიკოციტების ზედაპირული მემბრანის შეღწევადობას, რითაც იწვევენ პირველ მათგანთა ქემოლიზს და მეორეთა დესტრუქციას. უკავშირდებიან რა უჯრედის მემბრანას, მემბრანოტოქსინები წარმოქმნიან მასში არხს, რომელიც შიგნიდან ჰიდროფილურია, გარედან კი ჰიდროფობური. ამის შედეგად ადგილი აქვს უჯრედის თვითრეგულაციის დარღვევას და მის დაღუპვას ოსმოსური შოკის შედეგად. ინგლისურად: membranotoxins. რუსულად: мембранотоксины.

მემინდჰრიები (Microtinae) – თავისებური მღრღნელებია. უმეტესი მათგანი სასოფლო-სამეურნეო მანებლები არიან, აგრეთვე ტულარემიის, ლეპტოსპიროზის და სხვა ინფექციური დაავადებების რეზერვუარული მასპინძლები. ინგლისურად: fieldvoles. რუსულად: полевки.

მემპნიდრეობა – ცოცხალი ორგანიზმის თვისება, გადასცეს

შთამომავლობას მშობლების ნიშან-თვისებები, რაც უსრუნველყოფს ცოცხალი არსების მორფოლოგიური, ფიზიოლოგიური და ბიოქიმიური ორგანიზაციის მემკვიდრეობას მთელ რიგ თაობებში. მემკვიდრეობა განაპირობებს ონტოგენეზის სპეციფიკურ ხასიათს გარემოს განსაზღვრულ პირობებში. ინგლისურად: heredity. რუსულად: наследственность.

მემკვიდრული დაავადებები – დაავადებები, რომლებიც წარმოიქმნებიან გენეტიკური ინფორმაციის შენახვის, გადაცემის და რეალიზაციის პროცესების დარღვევის გამო. ამ ტიპის დაავადებების წარმოშობას განაპირობებენ გენური, ქრომოსომული და გენომური მუტაციები. ინგლისურად: hereditary diseases. რუსულად: наследственные заболевания.

მენდელიზმი – მოძღვრება მემკვიდრული ნიშან-თვისებების გადაცემის კანონზომიერებზე, რამაც საწყისი მისცა თანამედროვე გენეტიკის განვითარებას. აღნიშნული გენეტიკური კანონზომიერებების ავტორია გ.მენდელი, რომელმაც ისინი ჩამოაყალიბა ნაშრომში „ცდები მცენარეულ ჰიბრიდებზე“ (1866). ინგლისურად: mendelism. რუსულად: менделизм.

მენინგიტი (ბერძნ. meninx ტენის გარსი, itis ანთება) – თავისა და ზურგის ტენის გარსების

ანთება, რომლის გამომწვევი შეიძლება იყვნენ ბაქტერიები, ვირუსები, სოკოები და სხვა. ინგლისურად: meningitis. რუსულად: менингит.

მენინგოენცეფალიტი (ბერძნ. meninx ტენის გარსი, encephalos თავის ტენი, itis ანთება) – თავისა და ზურგის ტენის გარსების, აგრეთვე თვით თავის ტენის ერთობლივი ანთება. ინგლისურად: meningoencephalitis. რუსულად: менингоэнцефалит.

მენინგოკოკები (ბერძნ. meninx ტენის გარსი, kokkos მარცვალი) – ჩირქოვანი ცერებროსპინური მენინგიტის გამომწვევი (*Neisseria meningitidis*) აღმოჩენილ იქნა 1884 წელს ე.მარკიაფავას და ე.ჩელის მიერ, ხოლო 1987 წელს სუფთა კულტურის სახით გამოყო ა. ვაიქსელბაუმმა. გრამ-უარყოფითი, ყავის მარცვლის ფორმის უჯრედებია. ხშირად განლაგებული არიან წყვილებად, ტეტრადებად ანდა უწყისრიგოდ, არც თუ იშვიათად ლეიკოციტების შიგნით. მათი უმეტესობა წარმოქმნის კაფსულას, მკაცრი აერობებია. ტოქსიკურობა განპირობებულია უჯრედის კედლის ლიპოპოლისაქარიდის (ენდოტოქსინის) არსებობით, რომელსაც გარდა ტოქსიკურობისა, გააჩნია პიროგენური, ნეკროზული და ლეტალური მოქმედებაც. ინფექცია გადაეცემა ჰაერ-წვეთოვანი გზით. იწვევენ ნაზოფარინგიტს, მენინგოკოქციემიას, ხოლო ჰემა-

ტონცეფალური ბარიერის გადალახვისას – ეპიდემიურ ცერებროსპინურ მენინგიტს. მკურნალობისათვის იყენებენ სულფანილამიდურ პრეპარატებს და ანტიბიოტიკებს. ინგლისურად: meningococci. რუსულად: менингококки.

მეორადი იმუნოდეფიციტი (ლათ. immunitas რაიმესაგან გათავისუფლება, deficit არასაკმარისი) – ვითარდება დაბადებიდან ნორმალურად ფუნქციონირებადი იმუნური სისტემის მქონე პირებში. ამ მდგომარეობის გამომწვევები შეიძლება იყოს: ადამიანის იმუნოდეფიციტის რეტროვირუსი (აივ), ციტომეგალოვირუსი, ჰერპესვირუსები, სხვადასხვა ბუნების ტოქსინები (რიცინი, დიოქსინი და სხვა), გამოსხივებები და ა.შ. ინგლისურად: secondary immunodeficite. რუსულად: вторичный иммунодефицит.

მეორადი ინფექცია (ლათ. infectio ეწამლავ, ვასენიანებ) – როდესაც პირველად, ძირითად, უკვე განვითარებულ დაავადებას თან ერთვის მეორე, ახალი გამომწვევი აგენტით განპირობებული დაავადება. ინგლისურად: secondary infection. რუსულად: вторичная инфекция.

მერობამია (ბერძნ. meros ნაწილი, gamos ქორწინება) – უმარტივესების განაყოფიერების პროცესი, როდესაც კოპულირებენ (იხ. კოპულაცია) არა

მთლიანი ინდივიდები, არამედ მათი დაყოფის დროს წარმოქმნილი გამეტები. ინგლისურად: merogamy. რუსულად: мерогамия.

მეროზიგოტა (ბერძნ. meros ნაწილი, zygotos შერწყმული, შეერთებული) – ფსევდოზიგოტა, რომელიც ჩნდება ბაქტერიებში გენეტიკური მასალის გადატანის (მიმოცვლის) ყველა ფორმის (კონიუგაციის, ტრანსდუქციის, ტრანსფორმაციის) შემთხვევაში. ინგლისურად: merozygote. რუსულად: мерозигота.

მეროზოიტი (ბერძნ. meros ნაწილი, zoon ცხოველი) – მალარიის პლასმოდიუმის უმწიფარი ფორმა. წარმოიქმნება ადამიანის ორგანიზმში შიზონტის გაყოფის შედეგად. ერთობლივებიდან გამოდის სისხლის პლასმაში და ასენიანებს ახალ ერთობლივებს. ინგლისურად: merozoite. რუსულად: мерозоит.

მერთიოლატი – ანტიმიკრობული ნივთიერება, რომელიც 1:10000-ზე განზავებით გამოიყენება შრატებისა და ვაქცინების სტერილურობის შენარჩუნების მიზნით. ინგლისურად: mertiolate. რუსულად: мертиолат.

მეტაბიოზი (ბერძნ. meta შემდეგ, შორის, bios სიცოცხლე) – სიმბიოზის ერთ-ერთი ფორმა, რომელიც მდგომარეობს მიკროორგანიზმებს შორის ერთიერთობაში: ერთი სახეობის ცხოველქმედების პრო-

დექტები კეების წყაროს წარმოადგენს მეორისათვის. მეტაბიოზის ჯაჭვები ძალზე მნიშვნელოვანია რედუცენტების (იხ.) მუშაობისათვის, აგრეთვე გარემოს გასუფთავებისათვის. ინგლისურად: metabiosis. რუსულად: метабิโอ́з.

მეტაბოლიზმი (ბერძნ. metabole შეცვლა, გარდაქმნა) – ნივთიერებათა ცვლა ცოცხალ ორგანიზმში. ასიმილაციისა და დისიმილაციის ერთობლიობა. ინგლისურად: metabolism. რუსულად: метаболизм.

მეტაბოლიტიზმი (ბერძნ. metabole შეცვლა, გარდაქმნა) – ნივთიერებათა ცვლისათვის აუცილებელი ნივთიერებები, რომლებიც განიცდიან მთელ რიგ ქიმიურ გარდაქმნებს. ისინი წარმოიქმნებიან როგორც ორგანიზმში, ასევე მსა სახით შედიან მასში. ინგლისურად: metabolites. რუსულად: метаболиты.

მეტაბიოგენეზი (ბერძნ. meta შემდეგ, შორის, genesis წარმოშობა) – სქესობრივი და უსქესოთაობების შორიგეობა. ინგლისურად: metagenesis. რუსულად: метабие́нез.

მეტამერიზი (ბერძნ. meta შემდეგ, შორის, meros ნაწილი) – ორმხრივ სიმეტრიული ცხოველების სხეულის სეგმენტაცია, დაყოფა ან დანაწევრება მეტად თუ ნაკლებად მსგავს ნაწილებად, რომელთაც მეტამერები ეწო-

დებათ. იმ შემთხვევაში, თუ მეტამერია მოიცავს ორგანოების ყველა სისტემას, მას სეგმენტაციას უწოდებენ (მაგ., რგოლიან ჭიებში). ინგლისურად: metamerism. რუსულად: метамерия.

მეტამორფოზი (ბერძნ. metamorpho გარდავაქცევ, osis მდგომარეობა) – განვითარების პოსტემბრიონულ პერიოდში ორგანიზმის აგებულებისა და სიცოცხლის ნირის ძირეული გარდაქმნა. ეს პროცესი აღწერილია მრავალ უხერხემლო და ხერხემლიან ცხოველში. გარდაქმნის თავისებურების მიხედვით ისინი განიყოფებიან კემიმეტაბოლოურებად (არასრული გარდაქმნა) და პოლომეტაბოლოურებად (სრული გარდაქმნა). ინგლისურად: metamorphosis. რუსულად: метаморфоз.

მეტასტაზირება (ბერძნ. metastasis გადანაცვლება) – პათოლოგიური მასალის (ინფექციური აგენტების, სიმსივნური უჯრედების) გადატანის, გავრცელების პროცესი ორგანიზმში, რაც იწვევს დაავადების ახალი კერების წარმოქმნას. მეტასტაზირება შეიძლება მოხდეს ლიმფოგენური და კემატოგენური, აგრეთვე პერინევრალური და იმპლანტაციური გზებით. ინგლისურად: metastasing process. რუსულად: метастазирование.

მეტამრომაზია (ბერძნ. meta შემდეგ, შორის, chroma ფერი) – უჯრედის ზოგიერთი სტრუქ-

ტურული კომპონენტის მისთვის არადამახასიათებელი ფერით შეღებვა. ეს მოვლენა დაკავშირებული უნდა იყოს საღებავის მოლეკულების დეპოლიმერიზაციასთან. ინგლისურად: *metachromasy*. რუსულად: *метахромазия*.

მეტაცლინი (Metacyclin) – სისტემური მოქმედების ანტიბაქტერიული და ანტიპროტოზოული ნახევრადსინთეზური ანტიბიოტიკი ტეტრაციკლინების ჯგუფიდან. იყენებენ ბაქტერიული და პროტოზოული დაავადებების სამკურნალოდ. ინგლისურად: *metacyclin*. რუსულად: *метицилин*.

მეტიცილინი (Meticilline) – პენიცილინაზასადმი მდგრადი II თაობის ნახევრადსინთეზური პენიცილინი. გრამ-დადებით ბაქტერიებზე ახდენს ბაქტერიციდულ მოქმედებას. იყენებენ პნევმონიების, სინუსიტების და სხვა პათოლოგიების შემთხვევაში. ინგლისურად: *methicilline*. რუსულად: *метициллин*.

მეტრონიდაზოლი – იხ. ნიტროიმიდაზოლის წარმოებულე-ბი.

მექანიკური გადატანები – რომელიმე ინფექციური დაავადების გადატანი ფეხსახსრიანი ცხოველი (მწერი, ობობასნაირი), რომლის ორგანიზმში პარაზიტი არ განიცდის რაიმე მორფოლოგიურ ან ფიზიოლოგიურ ცვლილებას (მაგ., მექანი-

კური გადატანია ოთახის ბუზი, რომელსაც ზოგჯერ შეუძლია მუცლის ტიფის სალმონელას, ქოლერის ვიბრიონის, ასკარიდას კვერცხების გადატანა და ა.შ.). ინგლისურად: *mechanical carriers*. რუსულად: *механические переносчики*.

მთვლეპარე ინფექცია (ლათ. *infectio ეწამლავ*, ვასენიანებ) – გამომწვევი აგენტის უსიმპტომო არსებობა ორგანიზმში. შესაძლებელია შენარჩუნებულ იქნეს ლატენტური ინფიცირებიდან ანდა გადატანილი ინფექციის შემდეგ დიდი ხნის მანძილზე. ამრიგად, პათოგენური მიკრობები შესაძლებელია ორგანიზმში არსებობდნენ თითქოსდა „მთვლეპარე“ მდგომარეობაში. იმ შემთხვევაში, როდესაც „მთვლეპარე“ მიკრობები თაემოყრილნი არიან გარკვეულ კერაში, საიდანაც მათ შეუძლიათ გავრცელდნენ და გამოიწვიონ დაავადება, იყენებენ „ფოკალური“ ინფექციის ტერმინს. ინგლისურად: *dormant infection*. რუსულად: *дремлющая инфекция*.

მიაზი (ბერძნ. *myia* ბუზი) – ბუზების მატლებით გამოწვეული დაავადება. ინგლისურად: *myiasis*. რუსულად: *миаз*.

მიაზმა (ბერძნ. *miaino* ვსერი, ვაჭუჭყიანებ) – მოძველებული ტერმინია, რომელიც აღნიშნავს გარემოდან (ჰაერიდან, წყლიდან, ნიადაგიდან) ადამიანის ორგანიზმში დაავადების; საწყ-

ისის მოხვედრას. განასხვავებენ ცოცხალ (ბაქტერიებს და სხვა) და არაცოცხალ (მაენე აირთქლებებს) მიაზმებს. ინგლისურად: myasm. რუსულად: миазма.

მიგრაცია (ლათ. migratio გადასახლება, გადაადგილება) – ბიოლოგიური არსებების გადაადგილება, გადასახლება. ამ ტერმინს იყენებენ უჯრედების გადაადგილების აღსანიშნავად (ც. ინგლისურად: migration. რუსულად: миграция).

მიელინი (ბერძნ. myelos ძვლის ტვინი) – ნერეული ბოჭკოს მყარავი სხედასხვა ლიპიდისა და კილისაგან შემდგარი თეთრი ცხიმისმაგვარი ნივთიერება. ინგლისურად: myelin. რუსულად: миелин.

მიტრიდატუმი – მითრიდატე VI პონტოელის (ძვ.წ.ა. 164-132) შხამები და იმუნიტეტი, რომელსაც იგი საკუთარ ორგანიზმში გამოიმუშავებდა ე.წ. ანტიდოტების საშუალებით. ინგლისურად: mithridatum. რუსულად: митридатум.

მიკობაქტერიები (ბერძნ. mykes სოკო, bakterion ჩხირი) – აერობული, გრამ-დადებითი, ჩხირისებრი ფორმის ბაქტერიების ჯგუფი. მათ მიეკუთვნება ტუბერკულოზის გამომწვევი (იგივე კოხის ჩხირი) და კეთრის გამომწვევი ბაქტერიები. ინგლისურად: mycobacteria. რუსულად: микобактерии.

მიკოზები (ბერძნ. mykes სოკო, osis მდგომარეობა) – პარაზიტული სოკოებით გამოწვეული ადამიანისა და ცხოველების დაავადებების საერთო სახელწოდება. ინგლისურად: mycoses. რუსულად: микозы.

მიკოლოგია (ბერძნ. mykes სოკო, logos მოძღვრება) – სწავლება სოკოებზე. სამედიცინო მიკოლოგია მჭიდროდაა დაკავშირებული მიკრობიოლოგიასთან და იმუნოლოგიასთან. იგი შეისწავლის ადამიანისა და მასთან კონტაქტში მყოფი ცხოველების პათოგენურ სოკოებს, მათ მიერ გამოწვეულ დაავადებათა კლინიკასა და ეპიდემიოლოგიას. ინგლისურად: mycology. რუსულად: микология.

მიკოპლაზმები (ბერძნ. mykes სოკო, plasma გამოძერწილი, გაფორმებული) – ბაქტერიების ერთ-ერთი ჯგუფი, რომელსაც ბაქტერიებისაგან განსხვავებით არა აქვთ უჯრედის კედელი. აღნიშნული მიკროორგანიზმი წარმოდგენილია 2 სახით: მომწიფებული უჯრედებით (500-1000 ნმ) და PPLO – ელემენტარული სხეულაკებით (75-250 ნმ). გვხვდება აგრეთვე ძაფისებრი ფორმებიც. ვირუსებს და მიკოპლაზმის ზოგიერთ ფორმას გააჩნიათ ზოგიერთი საერთო თვისება: ზომები, ფილტრაბეღურობა, ეთერისაღნი მგრძობელობა, ანტიბიოტიკებისადმი მდგრადობა. ვირუსებისაგან

განსხვავებით, ამ ორგანიზმებს ძალუძთ ხელოვნურ საკვებ ნიადაგებზე ზრდა, შეიცავენ როგორც ღმ-ს, ასევე რმ-ს და ა.შ. ინგლისურად: mycoplasmas. რუსულად: МИКОПЛАЗМЫ.

მიკოტოქსიკოზი (ბერძნ. mykes სოკო, toxikon შხამი, osis მდგომარეობა) – სხვადასხვა ობის სოკოების ტოქსინების ორგანიზმში მოხვედრის შედეგად გამოწვეული ინტოქსიკაცია. ინგლ. mycotoxicosis. რუსულად: МИКОТОКСИКОЗ.

მიკოტოქსინები (ბერძნ. mykes სოკო, toxikon შხამი) – სოკოების (ობის სოკოების) ტოქსიკური მეტაბოლიტები. ცნობილია ობის სოკოების დაახლოებით 250 სახეობა, რომლებიც აწარმოებენ მიკოტოქსინებს. ხასიათდებიან მაღალი ტოქსიკურობით ადამიანებისა და ცხოველებისათვის, აგრეთვე მუტაგენური, ტერატოგენური და კანცეროგენური თვისებებით. აბინძურებენ საკვებ პროდუქტებს და იწვევენ მიკოტოქსიკოზებს. ადამიანებისა და ცხოველების ტოქსიკოზებში ძირითადი მნიშვნელობა გააჩნიათ ასპერგილუსის გვარის სოკოების მიერ პროდუცირებულ აფლატოქსინებს და ოხრატოქსინებს, ტრიქოცენურ ტოქსინს, აგრეთვე Fusarium-ის გვარის სოკოებით სინთეზირებულ ზეარელონინს. ინგლისურად: mycotoxines. რუსულად: МИКОТОКСИНЫ.

მიკრო (ბერძნ. mikros პატარა,

მცირე) – 1.რთულ სიტყვებში აღნიშნავს მცირე ზომას. 2.ფიზიკური სიდიდეების ერთეულების შემადგენელი ნაწილი, რაც ნიშნავს მემილიონედს (მაგ., მიკრომეტრი (მიკრონი) მეტრის მემილიონედია). ინგლისურად: micro. რუსულად: микро.

მიკროაეროფილები (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე) – აერობული მიკროორგანიზმები, რომელთა ცხოველქმედებისათვის აუცილებელია ჟანგბადის უფრო მცირე კონცენტრაციები, ვიდრე მისი შემცველობაა ჰაერში. ინგლისურად: microaerophiles. რუსულად: МИКРОАЭРОФИЛЫ.

მიკრობები (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, bios სიცოცხლე) – მიკროსკოპული ორგანიზმების (მიკროორგანიზმების) საერთო სახელწოდება. ინგლისურად: microbes. რუსულად: МИКРОБЫ.

მიკრობების მიგრაცია (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, bios სიცოცხლე, ლათ. migratio გადასახლება, გადაადგილება) – მიკრობების გადაადგილება ერთი ბიოტოპიდან მეორეში. თავისუფლად მცხოვრები მიკრობები დიდ მანძილზე გადაიტანებიან ბიოსფეროში ჰაერით, წყლით და ტრანსპორტით. პარაზიტული მიკრობები მიგრირებენ ადამიანებთან, ცხოველებთან და სხვადასხვა საგნებთან ერთად. გარდა პასიური გადაადგილებისა, პარაზიტულ მიკრობებს გააჩნიათ ევოლუციურად გამო-

მუშაყუბუკლი მექანიზმები, აგრეთვე ურთი ინდივიდიდან მეორეში მიგრაციის გზები. ინგლისურად: microbial migration. რუსულად: миграция микробов.

მიკრობიოლოგია (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, bios სიცოცხლე, logos მოძღვრება) – მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის მიკროორგანიზმების აგებულებას, ფიზიოლოგიას, სისტემატიკას, გავრცელებას, მათ როლს დაავადებათა განვითარებაში და ნივთიერებათა მიმოქცევაში. ინგლისურად: microbiology. რუსულად: микробиология.

მიკრობიოლოგიური ბოქსი (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, bios სიცოცხლე, ინგლ. box ყუთი, კოლოფი) – დახურული სიერცე, რომელიც უსრუნეელყოფს ასეპტიკის და უსაფრთხოების დაცვას მიკროორგანიზმებთან მუშაობის დროს. ინგლისურად: microbiological box. რუსულად: микробиологический бокс.

მიკრობიონტები (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, bios სიცოცხლე) – მიკროორგანიზმების საერთო სახელწოდება. იხ. მიკრობები. ინგლისურად: microbionts. რუსულად: микробионты.

მიკრობიოსტაზი (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, bios სიცოცხლე, stasis შეეგუება) – მიკროორგანიზმების განსაკუთრებული მდგომარეობა, რომლის დროსაც ისინი ინარჩუნებენ სიცოცხლისუნარიანობას, მაგრამ

აღარ მრავლდებიან. ინგლისურად: microbiostasis. რუსულად: микробиостаза.

მიკრობიოცენოზი (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, bios სიცოცხლე, koinos საერთო) – განსაზღვრული ბიოცენოზის (იხ.) შემადგენლობაში შემავალი მიკროორგანიზმების ერთობლიობა. ინგლისურად: microbiocenosis. რუსულად: микробиоценоз.

მიკრობიტარმობა (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, bios სიცოცხლე) – ინფექციის ერთ-ერთი ფორმა, როდესაც გამომწვევი აგენტი ბინადრობს ორგანიზმში, მაგრამ არ იწვევს არავითარ პათოლოგიურ ცვლილებებს. მიკრობიტარმობად ითვლება ორგანიზმში გამომწვევი აგენტის მხოლოდ ისეთი უსიმპტომო არსებობის შემთხვევები, როდესაც გამომწვევი გამოიყოფა გარემოში, შეიძლება გადაეცეს ახალ მასპინძლებს და გახდეს ახალი (მეორადი) დაავადების განვითარების მიზეზი. განასხვავებენ ბაქტერიამიტარმობას, ვირუსმიტარმობას, მიკომიტარმობას და ა.შ. მიკრობიტარმობას ადგილი აქვს მუცლის ტიფის, პარატიფების, დიზენტერიის, ქოლერის, დიფთერიის, ქუნთრუშის, პოლიომიელიტის და სხვა შემთხვევებში. განასხვავებენ ჯანმრთელების და რეკონვალესცენტების (იხ.), აგრეთვე მწვავე და ქრონიკულ მიკრობიტარმობას. ინგლისურად:

რად: *microbe carrier*. რუსულად: *микробоносительство*.

მიკრობული დეგრადაცია (ბერძნ. *mikros* პატარა, მცირე, *bios* სიცოცხლე, ფრანგ. *degradation*) – ბიოდეგრადაციის ერთ-ერთი ყველაზე უფრო ხშირი და მნიშვნელოვანი სახე. მიკროორგანიზმებს ძალუძთ მეტნაკლები აქტივობით დაშალონ ნებისმიერი არაორგანული და განსაკუთრებით, ორგანული შენაერთები. მიკრობული დაშლის თავიდან ასაცილებლად, მასალებს ფარავენ ანტისეპტიკებით, ასტირილებენ, ათავსებენ დაბალი ტენიანობის და ტემპერატურის, მაღალი ოსმოსური წნევის, მკავე pH-ის პირობებში. ინგლისურად: *microbial degradation*. რუსულად: *микробная деградация*.

მიკრობული დომინანტა (ბერძნ. *mikros* პატარა, მცირე, *bios* სიცოცხლე, ლათ. *dominans* გაბატონებული) – მეცნიერული კონცეფცია დედამიწის ბიოსფეროს წარმოშობასა და განვითარებაში ბაქტერიების დომინანტურ როლზე. აღნიშნული კონცეფციის თანახმად, ნიადაგის, ჟანგბადის შემცველი ატმოსფეროს, ბიოგეოქიმიური ციკლების, ცოცხალი მატერიის ევოლუციის მექანიზმების წარმოქმნა დაახლოებით 3 მილიარდი წლის წინ ბაქტერიების გაჩენისა და გავრცელების შედეგია. ინგლისურად: *microbial*

dominant. რუსულად: *микробная доминанта*

მიკრობული კირა (ბერძნ. *mikros* პატარა, მცირე, *bios* სიცოცხლე) – მასპინძლის ორგანიზმში ამა თუ იმ დაავადების გამომწვევი აგენტის ბინადრობის ადგილი (ბიოტოპი). ტერიტორიის მიხედვით ყოველთვის არ შეესაბამება პათოლოგიურ კერას. ინგლისურად: *microbial focus*. რუსულად: *микробный очаг*.

მიკრობული კოლონიზაცია (ბერძნ. *mikros* პატარა, მცირე, *bios* სიცოცხლე, ლათ. *colonia* დასახლება, ახალშენი) – ადამიანებისა და ცხოველების კანისა და ლორწოვანი გარსების დასახლება მათთვის არადაძახასიათებელი მიკროფლორით (მაგ., კანის – ნაწლავის ჩხირით, ცხვირისა და ყელის – ოქროსფერი სტაფილოკოკით და ა.შ.). ინგლისურად: *microbial colonization*. რუსულად: *микробная колонизация*.

მიკრობული კულტურების კოლექცია (ბერძნ. *mikros* პატარა, მცირე, *bios* სიცოცხლე, ლათ. *cultura, collectio* კრეფა, შეგროვება) – ბაქტერიების ან სხვა მიკროორგანიზმების ტიპური კულტურების კომპლექტი. ასეთი კოლექციები შეიძლება იყოს ეროვნული, საინსტიტუტო, სააგრო და ა.შ. ინგლისურად: *collection of microbial cultures*. რუსულად: *коллекция микробных культур*.

მიკრობული მეტასტაზირება (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, bios სიცოცხლე, metastasis გადატანა, გადანაცვლება) – სისხლის და ლიმფის საშუალებით დაავადების გამომწვევის გადატანა პირველადი მიკრობული კერიდან სხვა ორგანოებში, რასაც თან მოყვება ახალი პათოლოგიური კერების წარმოშობა. ინგლისურად: metastatic potency of microbes. რუსულად: метастазирование.

მიკრობული მინერალიზაცია (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, bios სიცოცხლე, ლათ. minerale) – ორგანული ნივთიერებების არაორგანულად ტრანსფორმაციის პროცესი მიკროორგანიზმების ფერმენტების მეშვეობით. ამ პროცესს უმთავრესად ახორციელებენ წყალსა და ნიადაგში ბინადარი ბაქტერიების და სოკოების საპროფიტული სახეობები. მიკრობული მინერალიზაციის შედეგად წარმოიქმნება ამონიუმის მარილები, ნიტრიტები, ნატრატები, სულფატები, კარბონატები და სხვა. აღნიშნული პროცესი ბიოსფეროში ნივთიერებათა და ენერჯის წრებრუნვის და ნიადაგისა და წყლის თვითგაწმენდის ერთ-ერთი ეტაპია. ინგლისურად: microbial mineralization. რუსულად: микробная минерализация.

მიკრობული რიცხვი (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, bios სიცოცხლე) – გარემოს ბაქტერიუ-

ლი დაბინძურების რაოდენობრივი მანვენებელი. წარმოადგენს ხორც-პეპტონიან აგარზე გაზრდილი კოლონიების რაოდენობას 1 მლ სითხეში, 1 გრამ მყარ ნივთიერებაში ან გამოსაკვლევი ობიექტის (ან სუბსტრატის) ზედაპირის 1 სმ²-ში. ინგლისურად: microbe count. რუსულად: микробное число.

მიკრობული ტოქსიკოზები (ბერძნ. toxikon შხამი, osis მდგომარეობა) – მწვავე დაავადებები, რომლებიც ვითარდება საკვებად მიკრობული ტოქსინების შემცველი პროდუქტების გამოყენებისას. მიკრობულ ტოქსიკოზებს მიეკუთვნებიან ბოტულიზმი და სტაფილოკოკური ენტეროტოქსინით გამოწვეული ტოქსიკოზი. არსებობს სტაფილოკოკური ენტეროტოქსინის 6 ანტიგენური ვარიანტი. ინგლისურად: microbial toxicoses. რუსულად: микробные токсикозы.

მიკროგამეტა (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, gamete ცოლი, gametes ქმარი) – მაკროგამეტასთან (იხ.) შედარებით უფრო მცირე ზომის, მამრობითი სასქესო უჯრედი. ინგლისურად: microgamete. რუსულად: микрогамета.

მიკროელემენტები (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, ლათ. elementum სტიქია, საწყისი ნივთიერება) – ქიმიური ელემენტები, რომლებიც ორგანიზმში იმყოფებიან მცირე (პროცენტის მეთასხედი და ნაკლები) რაოდენ-

ნობით. მიკროელემენტების დეფიციტმა შეიძლება გამოიწვიოს ზოგიერთი ენდემური დაავადება (მაგ., იოდის ნაკლებობამ – ენდემური ჩიყვის განვითარება). ზოგიერთ მათგანს სამედიცინო პრაქტიკაში იყენებენ სამკურნალო პრეპარატების სახით. მიკროელემენტებს მიეკუთვნება: Mn, Co, Cu, Zn, Mo, B, F, I და სხვა. ინგლისურად: microelements. რუსულად: микроэлементы.

მიკროქაქსპრეს-მეთოდი (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, ლათ. expressus გაძლიერებული, გამაღებულის) – დანიჭარებული ანალიზის მეთოდების (ბიოლოგიურის, ბიოქიმიურის, ბიოფიზიკურის და სხვა) ერთობლივი დასახელება. ამ მეთოდების დროს გამოიყენება გამოსაკვლევი მასალის მინიმალური რაოდენობა. ინგლისურად: microexpress-method. რუსულად: микроэкспресс-метод.

მიკროკამერა (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, bios სიცოცხლე, ლათ. camera თაღი, ოთახი) – მიკროსკოპში მიკროორგანიზმების ცოცხალ მდგომარეობაში დაკვირვებისათვის განკუთვნილი კამერა. მასში შესაძლებელია მიკროორგანიზმების დათვლა და მიკროგადაღებები. ინგლისურად: microchamber. რუსულად: микрокамера.

მიკროკაქსულა (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, bios სიცოცხლე, ინგლ. box ყუთი, კოლფი) –

ასეთი ტიპის კაფსულის აღმოჩენა და შესწავლა (მაგ., გონოკოკებში) შესაძლებელია მხოლოდ ელექტრონულ-მიკროსკოპული კვლევა-ძიების საშუალებით. ინგლისურად: microcapsule. რუსულად: микрокапсула.

მიკროკოკები (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, kokkos მარცვალი) – იყოფიან ერთ სუბრტყეში, განლაგებულნი არიან თითო-თითოდ და უწესრიგოდ. საპროფიტებია, ადამიანისათვის პათოგენური არ არიან. ინგლისურად: micrococci. რუსულად: микрококки.

მიკროკოკების გვარი (Micrococcus) – ამ გვარში გაერთიანებულია ფაკულტატურ-ანაერობული ბაქტერიების სხვადასხვა სახეობები. ბინადრობენ ნიადაგში, წყალში, ადამიანისა და ცხოველების სხეულზე. ადამიანისათვის არაპათოგენური არიან. გვარში გაერთიანებულნი არიან: M. agalis, M. halobius, M. kristinae და სხვა სახეობები. ინგლისურად: micrococci. რუსულად: микрококки.

მიკროკოკების ოჯახი (Micrococcaceae) – მრგვალი ფორმის, ასპოროგენური, გრამ-დადებითი, ქემოორგანოტროფული, ფაკულტატურ-ანაერობული ბაქტერიების ოჯახი. მასში შედის Micrococcus-ის, Staphylococcus-ის და Stomatococcus –ის გვარები. ინგლისურად: micrococci's family. რუსულად: семейство микрок-

ОККОВ.

მიკროკონიდიები (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, konia მტვერი, eidos სახე) – ერთუჯრედიანი, მცირე ზომის კონიდიები. ინგლისურად: microconidia. რუსულად: микроконидии.

მიკრომანიპულაცია (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, bios სიცოცხლე, ლათ. manus ხელი, pello ეუბიძებ) – მიკრურგიული (იხ.) ტექნიკა უჯრედებთან და მათ კომპონენტებთან სამუშაოდ. მიკრობიოლოგიაში მიკრომანიპულაციაში მიეკუთვნება ერთეული უჯრედების გამოყოფა და კულტივირება; უჯრედის ორგანოიდების (შოლტების, ბირთვების, ნუკლეოიდების, პლაზმიდების) გამოყოფა; ბირთვის, ნუკლეოიდის, მიტოქონდრიების და სხვა ორგანოიდების გადანერგვა; ბაქტერიების კონიუგაციის შესწავლა და სხვა. ინგლისურად: micromanipulation. რუსულად: микроманипуляция.

მიკრომეტრი (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, metreo ვზომავ) – მიკრომეტრის აბრევიატურაა მკმ. საგრძის ერთეულია. წარმოადგენს მეტრის მემილიონედს ანუ მილიმეტრის მეათასედ ნაწილს. 1 მკმ უდრის 1000 ნმ-ს. ინგლისურად: micrometer. რუსულად: микрометр.

მიკრონუკლეუსი (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, ლათ. nucleus ბირთვი) – ინფუზორიებში შე-

დარებით მცირე ზომის, დიპლოიდური ბირთვი. ძირითად როლს ასრულებს გამრავლების პროცესში. ინგლისურად: micro-nucleus. რუსულად: микроныклеус.

მიკროორგანიზმები (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, organismus (კოცხალი არსება) – შეუარაღებელი თვალთ უხილავი ცხოველური ან მკენარეული წარმოშობის ორგანიზმები. მიკროორგანიზმებია: ბაქტერიები, ვირუსები, სოკოები და უმარტივესები. ინგლისურად: microorganisms. რუსულად: микроорганизмы.

მიკროორგანიზმების გენეტიკა (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, organismus ცოცხალი არსება, genesis წარმოშობა) – ზოგადი გენეტიკის ერთ-ერთი განხრაა, რომელიც სწავლობს მიკროორგანიზმების მემკვიდრეობისა და ცვალებადობის თავისებურებებს. ინგლისურად: microorganisms' genetics. რუსულად: генетика микроорганизмов.

მიკროორგანიზმების ინვოლუციური შრომები (ლათ. in ში, solvo ვაბრუნებ, ვატრიალებ) – ბაქტერიების, სოკოების და უმარტივესების ადაპტაციური და დეგენერაციული ფორმები. ინვოლუციურ ფორმებს შეეკვლილი აქვთ ზომები, ფორმა; ირღვევა სინთეზური პროცესები (მაგ., უჯრედის კედლის პეპტიდოგლიკანის); ზოგჯერ წყდება

გამრავლების პროცესი, თუმცა შენარჩუნებულია ზრდის უნარი, იზრდება მდგრადობა გარემოს ფიზიკური და ქიმიური ფაქტორებისადმი და სხვა. ინეოლუციურ ფორმებს მიეკუთვნება კოკების პროტოპლასტები, ბაქტერიების მარცვლოვანი, გიგანტური, ძაფისებრი, L-ფორმები და სხვა. ადაპტაციური ფორმები, დამაზიანებელი ფაქტორის გარემოდან მოშორების შემდეგ, წვეულებრივ უბრუნდებიან საწყის ფორმას, დეგენერაციული ფორმები კი იღუპებიან. ინვოლუციური ფორმები უნდა განვასხვაოთ ინტოგენეზური განვითარების სტადიისაგან და ნორმალური ფიზიოლოგიური პოლიმორფიზმისაგან, რაც მეტ-ნაკლებად დამახასიათებელია ყველა მიკრობისათვის. ინგლისურად: involution forms of microorganisms. რუსულად: инволюционные формы микроорганизмов.

მიკროორბანნიზმები ჩან-ბრთმები (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, organismus ცოცხალი არსება) – გრანულების ფორმის ქიმიური ნივთიერებების კომპაქტური გროვები. წარმოადგენენ სათადარიგო საკვებ ნივთიერებებს ანდა ცვლის პროდუქტებს (ვოლუტინი, გლიკოგენი, სახამებელი, ცხიმები, გოგირდი, რკინა და სხვა). ელინდებიან შეღებვის სპეციალური მეთოდების საშუალებით. იყენებენ მიკროორგანიზმების საიდენტიფიკაციოდ.

ინგლისურად: microorganisms inclusions. რუსულად: включения микроорганизмов.

მიკროსკოპული მეთოდი – მდგომარეობს გამოსაკვლევი მასალიდან ნატიური ან მარტივი და რთული მეთოდებით შეღებილი პრეპარატების მომზადებაში და მათ მიკროსკოპირებაში. ბაქტერიოლოგიაში მიკროსკოპულმა მეთოდმა მიიღო ბაქტერიოლოგიაში, ხოლო ვირუსოლოგიაში – ვირუსოლოგიაში. ინგლისურად: microscopic method. რუსულად: микроскопический метод.

მიკროსომები (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, soma სხეული) – ენდოპლაზმური რეტიკულუმის ფრაგმენტები, რომლებიც შეიცავენ ლიპიდებსა და ცილებს. ინგლისურად: microsomes. რუსულად: микросомы.

მიკროსპორია (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, sporos თესლი) – კანის, უპირატესად თავის თმის ნაწილის სოკოვანი დაავადება – მიკოსი. ინგლისურად: microsporosis. რუსულად: микроспория.

მიკროფაგები (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, phagos მშთანთქმელი) – გრანულოციტების ერთ-ერთი ფორმა. მაკროფაგებისაგან (იხ.) განსხვავებით გააჩნიათ მცირე ზომები. ყველაზე უფრო აქტიური მიკროფაგებია ნეიტროფილები. ინგლისურად:

microphages. რუსულად: микр-
офаги.

მიკროფლორა (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, ლათ. Flora – გასაფხულისა და ყვავილების ქალღმერთი რომაულ მითოლოგიაში) – რომელიმე ცხოველისათვის, მათ შორის ადამიანისათვის დამახასიათებელი მიკროორგანიზმების ერთობლიობა. ტერმინს ჩვეულებრივ იყენებენ ბაქტერიების აღსანიშნავად. ინგლისურად: microflora. რუსულად: микрофлора.

მიკროფოტოგრაფია (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, photos შუქი, grapho წერა) – მიკროსკოპული ობიექტის გადაღების შედეგად მიღებული ნეგატივი ან პოზიტივი. ინგლისურად: microphotography. რუსულად: микрофотография.

მიკროსურგია (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, ergon მუშაობა) – ოპერაცია უჯრედზე მიკროსკოპის დახმარებით. სხვადასხვა ოპერაციების ჩატარება უჯრედზე (რაიმე ნივთიერების შეყვანა, ბირთვის მოცილება (ენუკლეაცია), უჯრედული ორგანოიდების გადანერგვა და სხვა). მიკროსკოპული ოპერაციები უჯრედზე მიმდინარეობს განსაკუთრებული ხელსაწყოთა – მიკრომანიპულატორის დახმარებით. მიკროსურგიის მეთოდებს მიკრომანიპულაციებსაც უწოდებენ. ინგლისურად: microsurgery. რუსულად: микрохирургия.

მილი (ლათ. mille ათასი) – რთულ სიტყვებში აღნიშნავს ზომის, წონის მეთასედ ნაწილს (მაგ., მილილიტრი ლიტრის მეთასედნი ნაწილია). ინგლისურად: mili. რუსულად: милли.

მინიმალური ბაქტერიციდური კონცენტრაცია (ლათ. minimus უმცირესი, ბერძნ. bacterion ჩხირი, caedo ვკლავ, ლათ. con ერთად, centrum ცენტრი) – პრეპარატის მინიმალური კონცენტრაცია, რომელიც ტესტ-კულტურაში in vitro ახდენს ბაქტერიციდურ ეფექტს. ინგლისურად: minimal bactericidal concentration. რუსულად: минимальная бактерицидная концентрация.

მინისატელიტური დნმ-ს პოლიმორფული მარკერები (ლათ. minimum უმცირესი, satelles თანამგზავრი, ბერძნ. poly ბევრი, morphe ფორმა, ფრანგ. marquer მონიშვნა) – გამოიყენება გენომის სპეციფიკური დაქტილოსკოპიური ანაბეჭდის მისაღებად. მშობლების მინისატელიტური სპეციფიკურ ნუკლეოტიდთა თანმიმდევრობები გადაეცემა შვილებს. უტყუარი ტესტია მამობის დასადასტურებლად (ჯეფრიზი, ჯინჭარაძე). ინგლისურად: polymorphe markers of minisatellite DNA. რუსულად: полиморфные маркеры минисателитной ДНК.

მირაკიდი (ბერძნ. mirakidion ბიჭი) – ტრემატოდების მატლი. ლარვა. ინგლისურად: miracidium. რუსულად: мирацидий.

მირიადები (ბერძნ. mirias ათი ათასი) – უდიდესი რაოდენობა, ურიცხვი (მაგ., მირიადი ბაქტერია). ინგლისურად: miriads. რუსულად: мириады.

მისია (ლათ. missio გაგზავნა) – მეცნიერის, ექიმის და სხვ. გაგზავნილია სხვაგან განსაკუთრებული მიზნით (რაიმე მეთოდის, ამა თუ იმ დაავადების მკურნალობის ახალი გზების ასათვისებლად და სხვა). ინგლისურად: mission. რუსულად: миссия.

მიტობენები (ბერძნ. mitos ძაფი, genaos წარმოქმნა) – ნივთიერებები (ფიტოკემოტინინი, ჰიაფურა, კონკანავალინ A და სხვა), რომლებიც ხელს უწყობენ სხვადასხვა ტიპის იმუნოკომპეტენტური უჯრედების (კერძოდ, T- და B-ლიმფოციტების) პროლიფერაციულ აქტივობას. ინგლისურად: mitogenes. რუსულად: митогены.

მიტოზი (ბერძნ. mitos ძაფი) – წარმოადგენს მემკვიდრული ინფორმაციის გადაცემის მექანიზმს დედისეული უჯრედიდან შვილეულ უჯრედებში. მიტოზის არსი მდგომარეობს ქრომოსომების კანონზომიერ გაორმაგებაში და მათ თანაბარ გადანაწილებაში შვილეულ უჯრედებს შორის. ეს პროცესი შედგება პროფაზის, მეტაფაზის, ანაფაზისა და ტელოფაზისაგან. სინონიმი: კარიოკინეზი და უჯრედის არაპირდაპირი

გაყოფა. ინგლისურად: mitosis. რუსულად: митоз.

მიტოზური ინდექსი (ბერძნ. mitos ძაფი, ლათ. index მანვენებელი) – მიტოზის სიხშირის მანვენებელი ანუ მიტოზის პროცესში მყოფი უჯრედების რაოდენობა ყოველ ათას უჯრედზე. ინგლისურად: mitosis index. რუსულად: индекс митоза.

მიქობაქტერიები (Mixobacteriales) – ლორწოვანი, ქემოორგანოტროფული, აერობული ბაქტერიების რიგი, რომლის წარმომადგენლები ბინადრობენ ნიადაგში, ზღვაში და მტკნარ წყალსატევებში, ნაკელში და სხვა. ვეგეტაციურ ფორმას გააჩნია გრამ-უარყოფითი, თითისტარისმაგვარი, 2-15 X 0,4-1,5 მკმ ზომის, მოძრავი ჩხირების ფორმა, დაფარულნი არიან ლორწოთი. მოსვენების სტადიაში მყოფი ფორმა მრგვალი ან მსხლისებურია, დიამეტრი დაახლოებით 1 მკმ აქვს. მრავლდებიან ამიტოზით. მრავალი სახეობა შლის ქიტინს, ცელულოზას და სხვა ორგანულ შენაერთებს. ადამიანისათვის პათოლოგიური სახეობები ბაქტერიების ამ რიგში აქამდე აღმოჩენილი არ არის. ინგლისურად: mixobacteria. რუსულად: миксобактерии.

მიქოვირუსები (ბერძნ. myxa ლორწო, ლათ. virus შხამი) – რნმ-ს შემცველი ვირუსებია, რომელთაც გააჩნიათ გარეგანი

მემბრანა და ტროპიზმი ლორწოვანი გარსებისადმი. მიქსოვირუსები იყოფიან პარამიქსოვირუსებად და ორთომიქსოვირუსებად. ინგლისურად: *mixoviruses*. რუსულად: *миксовирусы*.

მიქსტ-ინფექცია (ლათ. *mixtura* ნარევი) – იგივე შერეული ინფექცია. გამომწვევია მიკროორგანიზმების 2 ან რამდენიმე სახეობა. განსაკუთრებით მძიმე მიმდინარეობით გამოირჩევა შერეული ინფექციები, რომელთა გამომწვევები შეიძლება იყვნენ სტაფილოკოკები, პროტეუსი, ლურჯ-მწვანე ჩირქის ჩხირი. შერეულ ინფექციებს მიეკუთვნება აგრეთვე ბაქტერიებით, ვირუსებით, მიკოპლაზმებით და მათი სხვადასხვა კომბინაციებით გამოწვეული მრავალი რესპირატორული ხასიათის დაავადება. ინგლისურად: *mixt-infection*. რუსულად: *микст-инфекции*.

მიცელიუმი (ბერძნ. *mykes* სოკო) – სოკოს ვეგეტაციური სხეული, რომელიც შედგება ერთუჯრედიანი და მრავალუჯრედიანი ძაფების – ჰიფებისაგან. ინგლისურად: *micellium*. რუსულად: *мицелий*.

მიცეტიზმი (ბერძნ. *mykes* სოკო) – სოკოთი მოწამულა. ინგლისურად: *micetism*. რუსულად: *мицетизм*.

მიცეტომის გამომწვევები – მიცეტომის, იგივე მადურომიკოზის ძირითადი გამომწვევია ობისმაგვარი სოკო *Pseu-*

doallescheria boydii. ანალოგიურ დაზიანებებს იწვევენ *Madurella grizea*, *Curvularia* spp., *Phialophora cryanescens*, *Exophiala jeanselmei* და სხვა სოკოები. მიცეტომისათვის ჩვეულებრივია ტერფების დაზიანება, თუმცა შესაძლებელია ნებისმიერი ჭრილობის ინფიცირებაც. დამახასიათებელია დაზიანების ლოკალური კერები შეშუპებებით და მრავლობითი აბსცესებით. სამკურნალო მიზნებისათვის იყენებენ 5-ფლუციტოზინს, კეტოკონაზოლს და ამფოტერიცინ B-ს. ინგლისურად: *mycetoma indusers*. რუსულად: *возбудители мицетомы*.

მპპრივი შანკრი (ფრანგ. *chancere* შანკრი) – სიფილისით დაავადების I ნიშანი. წნდება ორგანიზმში ბაქტერიის შეჭრიდან 3 კვირის შემდეგ (იხ. შანკრი). ინგლისურად: *hard chancre*. რუსულად: *твердый шанкр*.

მობილიზაცია (ლათ. *mobilis* მოძრავი) – ორგანიზმის იმუნური ძალების მზადყოფნა ამა თუ იმ უცხო ანტიგენის წინააღმდეგ საბრძოლველად. ინგლისურად: *mobilization*. რუსულად: *мобилизация*.

მობილუნკუსი (*Mobiluncus*) – ანაერობული, გრამ-უარყოფითი ბაქტერიაა, რომელიც წარმოადგენს წვრილ, მოლუნულ ჩხირებს (0,4-0,6 X 1,2-4,0 მკმ). განლაგებულია არიან წყვილებად, მოძრავებია, გააჩნიათ ლატერალური და სუბპოლარული შოლტები.

ქემორგანოტროფებია, კატალაზა- და ინდოლ-უარყოფითები. პათოგენური თვისებები არასაკმარისადაა შესწავლილი.. ხშირად გამოიყოფიან ვაგინიტების შემთხვევაში. გვარის ტიპური სახეობაა *M.curtisii*. ინგლისურად: mobiluncus. რუსულად: мобилункус.

მობილური გენები (ლათ. mobilis მოძრავი, ბერძნ. genos წარმოშობა) – დნმ-ს სტრუქტურულ-გენეტიკური დისკრეტული ფრაგმენტები, რომელთაც ძალუძთ გადაინაცვლონ უჯრედის გენომში. ე.წ. „მხტუნაფი გენები“. ინგლისურად: jumping (mobile) genes. რუსულად: мобильные гены.

მობილური უჯრედები (ლათ. mobilis მოძრავი) – სომატური უჯრედების ერთ ნაწილს და სასქესო უჯრედებიდან სპერმატოზოიდებს გააჩნიათ აქტიური მოძრაობის უნარი. სომატური უჯრედებიდან ფაგოციტებს, ლიმფოციტებს ძალუძთ გადალახონ ჰემატოენცეფალური ბარიერი. ნეიტროფილები დიაჟედუზის საშუალებით გამოდიან სისხლძარღვებიდან და მიემართებიან ანთების კერისაკენ. ინგლისურად: mobile cells. რუსულად: мобильные клетки.

მოდიფიკაცია (ლათ. modificatio ცვლილება) – არამემკვიდრული ანუ მოდიფიკაციური ცვალებადობა, რაც განპირობებულია სომატურ უჯრედებზე

გარემოს ზემოქმედებით და რომელიც არ ეხება გამეტების ქრომოსომულ აპარატს. ინგლისურად: modification. რუსულად: модификация.

მოლეკულა (ლათ. moles მასა, cula კნინობითი სუფიქსი) – ნიუთიერების უმცირესი ნაწილაკი, რომელსაც შენარჩუნებული აქვს მისი ქიმიური თვისებები. მოლეკულა შედგება ატომებისაგან. ინგლისურად: molecule. რუსულად: молекула.

მოლეკულური ბიოლოგია (ლათ. moles მასა, cula კნინობითი სუფიქსი, bios სიცოცხლე, logos მოძღვრება) – მეცნიერება, რომლის მიზანია ბუნების, ცხოველქმედების მოვლენების შეცნობა ბიოლოგიური ობიექტების მოლეკულურ დონეზე კვლევის გზით. მისი საბოლოო მიზანია მემკვიდრეობის, ცილის ბიოსინთეზის, ინფორმაციის შენახვისა და გადაცემის გზების შესწავლა. ინგლისურად: molecular biology. რუსულად: молекулярная биология.

მოლეკულური გენეტიკა (ლათ. moles მასა, cula კნინობითი სუფიქსი, ბერძნ. genesis წარმოშობა) – გენეტიკის და მოლეკულური ბიოლოგიის დარგი, რომლის მიზანია ცოცხალი ორგანიზმების მემკვიდრეობისა და ცვალებადობის მატერიალური საფუძვლების შეცნობა, სუბუჯრედულ და მოლეკულურ დონეზე მიმდინარე გენეტიკური ინ-

ფორმაციის შენახვის, რეალიზაციის, გადაცემისა და ცვლილებების პროცესის კვლევის გზით. ინგლისურად: molecular genetic. რუსულად: молекулярная генетика.

მოლეკულური დაავადებები

(ლათ. moles მასა, cula კინობითი სუფიქსი) – ნივთიერებათა ცვლის მემკვიდრული დარღვევებით გამოწვეული დაავადებები. ტერმინი მოწოდებულია ამერიკელი ბიოქიმიკოსის ლ.პოლინგის მიერ. XX საუკუნის დასაწყისში ინგლისელმა ა.გაროდმა ივარაუდა, რომ მოლეკულური დაავადებები წარმოიქმნებიან ნივთიერებათა ცვლის განსაზღვრული ეტაპის მაკონტროლებელი ფერმენტის აქტიურობის დაქვეითების ან სრული გაქრობის შედეგად. ამჟამად დადგენილია, რომ ცილების (ჩვეულებრივ, ფერმენტების) სტრუქტურული დარღვევები ვითარდება ამ ცილების პირველადი სტრუქტურის მაკოდირებელი გენების მუტაციის შედეგად. ინგლისურად: molecular diseases. რუსულად: молекулярные заболевания.

მოლეკულური წონა (ლათ. moles მასა, cula კინობითი სუფიქსი) – მოლეკულის წონა, როგორც მასში შემავალი ატომების წონის ჯამი. გამოიხატება დალტონებში. მოლეკულური წონის ერთეულად მიღებულია ჯანგბადის ატომური წონის 1/16. ინგლისურად: molecular weight.

რუსულად: молекулярный вес. მოლეკულური ჰიბრიდიზაციის მეთოდი (ლათ. moles მასა, cula კინობითი სუფიქსი, hybrida ორმაგი წარმოშობის) – საშუალებას იძლევა გამოვლინდეს სხვადასხვა დნმ-ების მსგავსების ხარისხი. გამოიყენება მიკრობების იდენტიფიკაციისათვის – მათი ტაქსონომიური მდგომარეობის დასადგენად. ინგლისურად: method of molecular hybridization. რუსულად: метод молекулярной гибридизации.

მოლერელა (Moellerella) – სწორი ჩხირისმაგვარი, უმოძრაო, ასპოროგენური, გრამ-უარყოფითი, ქემოორგანოტროფული, ფაკულტატურ-ანაერობული ბაქტერიების გვარი. ბინადრობენ წყალში. აფერმენტებენ გლუკოზას, გალაქტოზას, ლაქტოზას, საქაროზას და სხვა ნახშირწყლებს მჟავის წარმოქმნით. აღადგენენ ნიტრატებს ნიტრიტებად. გამოყოფილია ადამიანის ფეკალიებიდან. შესაძლებელია იწვევდეს დიარეას. ინგლისურად: Moellerella. რუსულად: Моелереллы.

მოლონის ვირუსი – 1960 წელს ჯ.მოლონიმ გამოყო ახალშობილი თაგვებიდან. ეს ვირუსი თაგვებში იწვევს ლიმფოიდური ტიპის ლეიკემიის განვითარებას. ინგლისურად: Moloney virus. რუსულად: вирус Молони.

მონიტორინგი (ლათ. monitor ის, რაც გვაფრთხილებს, დამკ-

ვირებელი) – დაკვირვება რაიმე ობიექტსა და მოვლენებზე. მრავალმიზნობრივი ინფორმაციული სისტემა, რომლის ძირითადი ამოცანაა რაიმე ობიექტისა და მოვლენის შეფასება და პროგნოზი. მონიტორინგის მიზანია შექმნილ კრიტიკულ სიტუაციებზე, ადამიანის ჯანმრთელობისათვის მავნე და სახიფათო აბიოტურ ფაქტორებზე და ადამიანის მიერ შექმნილ სხვადასხვა სისტემებზე კონტროლის დაწესება. ინგლისურად: monitoring. რუსულად: мониторинг.

მონობაქტამები (Monobactams) – რეზისტენტულება ბაქტერიების მიერ გამოყოფილი ბეტა-ლaktამაზებისადმი. მოქმედების სპექტრი ვიწროა. ძალზე აქტიურებია გრამ-უარყოფითი ბაქტერიების, მათ შორის ლურჯ-მწვანე ჩირქის ჩხირის მიმართ. ინგლისურად: monobactams. რუსულად: монобактамы.

მონობაქტერიები (ბერძნ. monos ერთი, ერთიანი, bacteria ჩხირი) – ჩხირები განლაგებულია ცალ-ცალკე და უწესრიგოდ. ინგლისურად: monobacteria. რუსულად: монобактерия.

მონოვალენტური ფაგები (ბერძნ. monos ერთი, ერთიანი) – იწვევენ ერთი რომელიმე სახეობის ბაქტერიის ლიზისს. ინგლისურად: monovalent phages. რუსულად: моновалентные фаги.

მონოინფექცია (ბერძნ. monos ერთი, ერთიანი, lat. infectio

ეწამლავ, ეასენიანებ) – ამა თუ იმ მიკროორგანიზმის ერთი სახეობით გამოწვეული ინფექციური დაავადება. ინგლისურად: monoinfection. რუსულად: моноинфекция.

მონოკინები (ბერძნ. monos ერთი, ერთიანი, kineo ვმოძრაობ) – მონოციტების მიერ გამოყოფილი ქიმიური მედიატორები. ინგლისურად: monokins. რუსულად: монокины.

მონოკლონური ანტიმსხულები (ბერძნ. monos ერთი, ერთიანი, klon ამონაყარი, ყლორტი) – ჰიბრიდომების (იხ.), იგივე ჰიბრიდული უჯრედების მიერ სინთეზირებული ანტისხეულები, რომელთაც მაღალი სპეციფიკურობა ახასიათებთ ანტიგენის მიმართ. ინგლისურად: monoclonal antibodies. რუსულად: моноклональные антитела.

მონომერი (ბერძნ. monos ერთი, ერთიანი) – ამა თუ იმ ნივთიერების უმარტივესი მოლეკულური ფორმა. ინგლისურად: monomere. რუსულად: мономер.

მონომორფიზმი (ბერძნ. monos ერთი, ერთიანი, morphe ფორმა) – მე-19 საუკუნის 70-იან წლებში რ.კოხის და ფ.კონის მიერ შემუშავებული თეორია. ცალკეული ბაქტერიების სუფთა კულტურების მიღების გამო, პლემომორფიზმმა (იხ.) დროებით აღვილი დაუთმო მონომორფიზმს. მონომორფისტების აზრით, ბაქტერიების ყოველი ტიპი უკვ-

ლეული რჩება: ნებისმიერი ბაქტერიის შთამომავლობას ყოველთვის გააჩნია განსაზღვრული მორფოლოგია და ფიზიოლოგია. მონომორფიზმი უარყოფდა ბაქტერიების ცვლილებებს. როგორც შემდგომში აღმოჩნდა, ნიშან-თვისებების ცვლილებები შეიძლება სუფთა ბაქტერიულ კულტურებშიც კი გამოვლინდეს. ინგლისურად: monomorphism. რუსულად: мономорфизм.

მონომორტიკენტური უჯრედი (ბერძნ. monos ერთი, ერთიანი, ლათ. potentia შესაძლებლობა) – უჯრედების დიფერენცირების რომელიმე რიგის წინაპარი, დედა-უჯრედი, რომელსაც ღეროვანი უჯრედებისა და კომპირებული უჯრედებისაგან განსხვავებით, ძალუძს განვითარდეს მხოლოდ ერთი მიმართულებით (მაგ., მიელობლასტი, ღვიშობლასტი, მონობლასტი და ა.შ.). იგივე ომნიპოტენტური უჯრედი. ინგლისურად: monopotent cell. რუსულად: монопотентная клетка.

მონოტონური (ბერძნ. monos ერთი, ერთიანი, tonos დაძაბვა) – ერთი ტონის, ერთ ხმაზე, ყოველგვარი ცვლილების გარეშე (მაგ., დაავადების მონოტონური მიმდინარეობა, მონოტონურად ნატარებული ლექცია). ინგლისურად: monotonous. რუსულად: монотонный.

მონოტრიქები (ბერძნ. monos ერთი, ერთიანი, trichos ძაფი)

– ერთშოლტიანი ბაქტერიები, რომელთაც ერთი პოლარულად განლაგებული შოლტი გააჩნიათ (ქოლერის ვიბრიონი, ნიტროზომონასი, ნიტრობაქტერი). ინგლისურად: monotriches. რუსულად: монотрихи.

მონოქიმიოთერაპია (ბერძნ. monos ერთი, ერთიანი, chemeia ქიმია, therapeia მკურნალობა) – ერთი რომელიმე ქიმიური პრეპარატით ნატარებული მკურნალობა. ინგლისურად: monochemotherapy. რუსულად: монохимioterapia.

მონოციტი (ბერძნ. monos ერთი, ერთიანი, kytos უჯრედი) – დიდი ერთბირთვიანი ლეიკოციტი. ციტოპლაზმა ბაზოფილური აქვს, ბირთვი კი პოლიმორფული. სისხლის მაკროფაგია, რომელიც დასაბამს აძლევს სხვადასხვა ქსოვილების მაკროფაგებს. ინგლისურად: monocyte. რუსულად: моноцит.

მორაქსელები (Moraxella) – ბინადრობენ ადამიანისა და ცხოველების ლორწოვან გარსებზე. პირველად, 1896 წელს გამოიყვეს ფრანგმა ემორაქსმა და გერმანელმა კაქსენფელდმა. იწვევენ სეპტიკურ ინფექციებს, მწეავე და ქრონიკულ კონიუნქტივიტებს, სეპტიკურ მენინგიტებს, სეპტიცემიებს და არაგონოკოკურ ურეთრიტებს. გვარი დაყოფილია Moraxella-ს და Branhamella-ს ქვეგვარებად. მორაქსელას ქვეგვარი წარმოდგენილია

მოკლე (1,5-2,5 X 1,0-1,5 მკმ), კაფსულიანი ჩხირებით. გამოირჩევიან პენიცილინისადმი მაღალი მგრძობელობით. გვარის ტიპური წარმომადგენელია *Moraxella* (*Branhamella*) *catarrhalis*. ბრანჰამელას ქვეგვარის წარმომადგენლები ძუძუმწოვრების ლორწოვანი გარსების პარაზიტებია, სახელი ეწოდათ ამერიკელი ბაქტერიოლოგის, ს.ბრანემის (*S. Branham*) საპატივცემულოდ. ბრანჰამელები იწვევენ ოტიტებს, პაიმორიტებს და რესპირატორულ ინფექციებს. ინგლისურად: *Moraxella*. რუსულად: *Моракселлы*.

მორბილივირუსები (*Morbillivirus*) – პარამიქსოვირუსების ოჯახის ერთ-ერთი გვარია. მასში შედის წითელას ვირუსი, ძაღლის და მსხვილი რქოსანი საქონლის ჭირის ვირუსები. სხვა პარამიქსოვირუსებისაგან განსხვავებით, არა აქვთ ნეირამინიდაზა და იწვევენ მაიმუნების ერთროცითების აგლუტინაციას. მათი კულტივირება შესაძლებელია ადამიანის და მაიმუნების თირკმლების პირველად კულტურებში. ინგლისურად: *morbillivirus*. რუსულად: *морбилливирусы*.

მორბუსი (ლათ. *morbis* ავადმყოფობა, სნეულება) – ორგანიზმის ცხოველქმედების დარღვევა შინაგანი და გარეგანი სპეციფიკური ეტიოლოგიური აგენტის მოქმედების შედეგად. ინგლისურად: *morbis*. რუსულად:

болезнь.

მორბანელა (*Morganella*) – გრამ-უარყოფითი ჩხირებია, ინდოლ-დადებითები. ხშირად იწვევენ პოსპიტალურ ინფექციებს. აღნიშნული მიკროორგანიზმების მიერ გამოწვეული საშარდე ტრაქტის ინფექციების დიფერენცირება *Enterobacteriaceae*-ს სხვა წარმომადგენლების მიერ გამოწვეული ანალოგიური ინფექციებისაგან, დიდ სიძნელეებთანაა დაკავშირებული. რეზისტენტულნი არიან ანტიბიოტიკებისადმი. მათთვის არჩევანის პრეპარატია ცეფალოსპორინი, მაგ., ცეფოტაქსიმი. ინგლისურად: *Morganella*. რუსულად: *Морганеллы*.

მორბანიდა (ამერიკელი ბიოლოგის თ.მორგანის საპატივცემულოდ) – მანძილი ორ ლოკუსს შორის, რაც უდრის ქრომოსომის მონაკვეთის იმ სიგრძეს, რის საზღვრებშიც კროსინგოვერის ალბათობა შეადგენს 1%-ს. იგივე სანტიმორგანიდა (cM). ინგლისურად: *morganida*. რუსულად: *морганида*.

მორფა (ბერძნ. *morphe* ფორმა, სახე) – სახეობის შიგნით, მისგან გარეგნული ნიშან-თვისებებით განსხვავებული ინდივიდების ჯგუფი, რომელსაც სახეობაში ბუნდოვანი სისტემატიკური მდგომარეობა გააჩნია. ინგლისურად: *morph*. რუსულად: *морфа*.

მორფობენეზი (ბერძნ. *morphe* ფორმა, სახე, *genesis* წარმოშობა)

– 1.ორგანიზმის სტრუქტურების განვითარების პროცესი ონტოგენეზსა და ფილოგენეზში. 2. სხეადასხეა ორგანიზმების, მაგალითად, ვირუსების განვითარების სტადიები – უჯრედში შეჭრიდან დაწყებული, პლაზმალემიდან მათი გამოკვირებით (budding) დამთავრებული. ინგლისურად: morphogenesis. რუსულად: морфогенез.

მორფოვარიები (ბერძნ. morphé ფორმა, var სახესხვაობა) – მიკროორგანიზმების რომელიმე სახეობის ვარიანტები, რომლებიც ძირითადი ტიპისაგან განსხვავდებიან მორფოლოგიური ნიშან-თვისებებით. ინგლისურად: morphovars. რუსულად: морфовары.

მორფოლოგია (ბერძნ. morphé ფორმა, სახე, logos მოძღვრება) – ბიოლოგიური მეცნიერებაა, რომელიც შეისწავლის ორგანიზმების (ორგანიზმების, ქსოვილების, უჯრედების, ორგანოიდების და სხვა) ფორმასა და აგებულებას. მასში შედის მეცნიერებათა კომპლექსი: ანატომია, ჰისტოლოგია, ციტოლოგია, ემბრიოლოგია და სხვა. ტერმინი შემოიღო ი.ვ.გოეთემ. ინგლისურად: morphology. რუსულად: морфология.

მოსკიტები (Phlebotomidae. ესპ. mosquito ბუზი) – ფეხსახსრიანთა ტიპის, მწერების კლასის, ორფრთიანთა რიგის, პატარა ზომის სისხლისმწოვე-

ლი მწერებია. ფლებოტომუსის გვარის მოსკიტებს გადააქვთ ლეიშმანიოზისა და პაპატარის ცხელების გამომწვევი აგენტები. ინგლისურად: mosquitoes. რუსულად: москиты.

მოსკიტური ცხელების ვირუსები (ესპ. mosquito ბუზი, ლათ. virus შხამი) – სინონიმი: ფლემოტომური ცხელება, პაპატარის ცხელება, 3-დღიანი ცხელება, ზაფხულის გრიპი. მოსკიტური ცხელების გამომწვევებს მიეკუთვნებიან ანტიგენური თვალსაზრისით ახლოს მყოფი სიცლიური, ნეაპოლური და ტოსკანური მოსკიტური ცხელებების არბოვირუსები. მიეკუთვნებიან ბუნიავირუსების ოჯახს. მოსკიტური ცხელების ვირუსული ეტიოლოგია ვოლონტიორებზე ცდებით დაადგინეს რ.დერმა და სხვებმა 1909 წელს. ვირუსის რეზერვუარი და გადამტანები არიან მოსკიტების – Phlebotomus papatasi-ს მდედრები, რომლებშიც დადგენილია ვირუსის ტრანსოვარიული გადაცემა. დასენინანების მექანიზმი ტრანსმიციულია, თუმცა შესაძლებელია პარენტერული დაინფიცირებაც. საინკუბაციო პერიოდი 3-7 დღეს შეადგენს. დაავადების შემდეგ ვითარდება მყარი იმუნიტეტი. სპეციფიკური მკურნალობა და პროფილაქტიკა შემუშავებული არ არის. ინგლისურად: viruses of mosquito fever. რუსულად: вирус москитной лихорадки.

მოწამვლა (intoxicatio) – ორგანიზმზე ამა თუ იმ შხამის ზემოქმედებით გამოწვეული დაავადება. მულავენდება ორგანიზმის ქომეოსტაზის დარღვევით. განასხეავენ მწვავე და ქრონიკულ მოწამელებს. ინგლისურად: poisoning. რუსულად: отравление.

მუშავამკლეობა – ბაქტერიების (მაგ., მიკობაქტერიების, აქტინომიცეტების, ბაქტერიების სპორების) თვისება, შეინარჩუნოს სიცოცხლისუნარიანობა მუავების ისეთი კონცენტრაციების ზემოქმედების ქვეშა, რომლებიც დამლუკველია სხეა სახეობებისათვის. მუაეგამკლეობას უკაეწირებენ ბაქტერიებსა და სპორებში მაღალმოლეკულური ლიპიდების დიდი რაოდენობის შემცველობასთან. ინგლისურად: acid-fast. რუსულად: кислотоустойчивость.

მრგვალი ჭიები (Nemathelminthes) – მრგვალი ჭიებისათვის დამახასიათებელია მრგვალი სხეული, რომელიც ორივე ბოლოსაკენ წვრილდება. ბევრი მათგანი ბინადრობს ნიადაგსა და წყალში, ზოგი კი ადამიანის, ცხოველებისა და მცენარეების პარაზიტია. მრგვალი ჭიების ტიპში გაერთიანებულია რამოდენიმე კლასი. მათგან სამედიცინო კელმინთოლოგიის სფეროს წარმოადგენს ნემატოდების კლასი (იხ.). ადამიანის პარატიზებია: ასკარიდა, მახვი-

ლა, ტრიქინელა და სხეა. ინგლისურად: nematodes (roundworms). რუსულად: круглые черви.

მრპი („მწვავე რესპირატორული ვირუსული ინფექციების“ აბრევიატურა) – ადამიანის მწვავე რესპირატორული ვირუსული დაავადებების ჯგუფი, რომელთა გამომწვევეები არიან ორთომიქსო-, პარამიქსო-, რეო-, რუბი-, რინო-, კორონა-, ადენო- და ჰერპესვირუსების ოჯახებისა და გეარების წარმომადგენლები. ასეთი დაავადებისათვის დამახასიათებელია ვირუსული ეტიოლოგია, მწვავე მიმდინარეობა, სუნთქვის ორგანოების დაზიანება, გადაცემის ჰაერ-წვეთოვანი გზა, მასიური გაერკვლება და ა.შ. ინგლისურად: ARVI. რუსულად: ОРВИ.

მუშერ-ნეილის სინჯი – სადიაგნოზო ბიოსინჯი რიკეტსიოსებზე. მოიცავს ლაბორატორიული ცხოველების (ჩვეულებრივ, სღვის გოჭების) ექსპერიმენტულ დასენიანებას გამოსაკვლევი მასალით (სისხლით), რასაც შედეგად მოყვება სპეციფიკური პერიორქიტის განვითარება. ინგლისურად: Muzer-Neil test. რუსულად: проба Музера-Нейла.

მუში (არაბ. mumija, სპარს. mumo ცვილი) – ბიოლოგიური წარმოშობის მკერიეი კონსისტენციის ნივთიერებაა. შეიცავს ამინომუაებს, ცვილს, სხეადასხეა მცენარეულ ნარჩენებს, ფისებს, პიპურის მუაეას და ბენზომუა-

ვას. იყენებენ მოტეხილობების სამკურნალოდ, ასტიმულირებს ძელოვანი ქსოვილის რეგენერაციას, ანქარებს ჭრილობების შეხორცებას. გამოიყენება კუჭ-ნაწლავის, სასუნთქი გზების, შარდსასქესო გზების დაავადებების და ასთმის სამკურნალოდ. ინგლისურად: mummy. რუსულად: мумиѣ.

მუნნი (scabies) – იგივე ქეცი. დერმატოზია, რომელსაც იწვევს ტკიპა *Sarcoptes scabiei*. ტკიპები პარაზიტობენ კანის რქოვან შრეში, იწვევენ ძლიერ ქავილს. მღედრები ღრღინიან გრძელ საეალ გზებს და დებენ კვერცხებს. 4-7 დღის შემდეგ იჩეკებიან მატლები, რომლებიც 14 დღის შემდეგ აღწევენ სქესობრივი სიმწიფის ასაკს, ერთმანეთს ეწვეილებიან კანის ზედაპირზე, რის შემდეგაც მამრები კედებიან. ინგლისურად: scabies (itch). რუსულად: чесотка.

მუტაგენები (ლათ. mutatio ცვლილება, genos წარმოშობა, დაბადება) – გარემოს ფაქტორები, (ვირუსები, ბიოტოქსინები, ულტრაიისფერი სხივები, ტემპერატურა, ქიმიური ნივთიერებები და სხვა), რომლებიც განაპირობებენ გენური და ქრომოსომული მუტაციების წარმოქმნას. ინგლისურად: mutagenes. რუსულად: мутагены.

მუტაგენეზი (ლათ. mutatio ცვლილება, genesis წარმოშობა) – მუტაციის წარმოქმნის პრო-

ცესი. ინგლისურად: mutagenesis. რუსულად: мутагenez.

მუტანტი (ლათ. mutatio ცვლილება) – ორგანიზმი, რომელიც მემკვიდრულად განსხვავდება წინაპრებისაგან რომელიმე ნიშან-თვისებით ან ნიშან-თვისებათა ჯგუფით, რასაც ადგილი აქვს სპონტანური ან ინდუცირებული მუტაციის შემთხვევაში. ინგლისურად: mutant. რუსულად: мутант.

მუტაცია (ლათ. mutatio ცვლილება) – უჯრედის მემკვიდრული მასალის უეცარი ცვლილება. განასხვავებენ გენურ, ქრომოსომულ და გენომურ (რაოდენობრივ) მუტაციებს. სასქესო უჯრედებში წარმოქმნილი მუტაციები გადაეცემა შთამომავლობას, ხოლო სომატურ უჯრედებში არსებული მუტაციები – მხოლოდ ამ კონკრეტული უჯრედების შემდგომ თაობებს. მუტაციებს ადგილი აქვთ როგორც ბუნებრივ, ასევე ექსპერიმენტულ პირობებში. ტერმინი შემოიღო პ.დუ ფრიზმა. ინგლისურად: mutation. რუსულად: мутация.

მუტონი (ლათ. muton ცვლილება) – გენური მუტაციების ელემენტარული ერთეული, რომელიც შედგება ორი ნუკლეოტიდისაგან. ინგლისურად: muton. რუსულად: мутои.

მუცინი (ლათ. mucus ლორწო) – ლორწოს მთავარი შემადგენელი ნაწილი. წარმოადგენს გლუკოპროტეიდს, რომელიც შე-

დის ლორწოს, ნერწყვის და სხვ. შემადგენლობაში. ინგლისურად: mucin. რუსულად: муцин.

მუსცლის ტიფი (typhus abdominalis) – ადამიანის მწვავე ინფექციური დაავადებაა, გამოწვეული Salmonella typhi-თ, რომელიც აღმოჩენილია გერმანელი კუბერტის მიერ. ვლინდება ცხელებით, ინტოქსიკაციით და გულსისხლძარღვთა, ნერვული, საჭმლის მომნელებელი სისტემების და სხვ. დარღვევებით. ინგლისურად: typhoid. რუსულად: брюшной тиф.

მღრღნელები (Rodentia) – უმაღლესი ძუძუმწოვრების ერთ-ერთი რიგია. გააჩნიათ სწრაფი გამრავლების უნარი. სოფლის მეურნეობისათვის მავნე მღრღნელებია: მემინდვრია, ტყის თაგვი, ზაზუნა და სხვა. ზოგიერთი მღრღნელი (ბინის თაგვი, ვირთაგვა) სხვადასხვა მძიმე დაავადების (შავი ჭირი, ტულარემია, ტიფი, დიზენტერია და სხვა) გამავრცელებელია. სპეციალურად მოშენებულ თაგვებს, ვირთაგვებს, ზაზუნებს იყენებენ როგორც ლაბორატორიულ ცხოველებს. ინგლისურად: rodents. რუსულად: грызуны.

მწერები (Insecta) – ფეხსახსრიანების ტიპის ერთ-ერთი კლასია. ბევრი მათგანი ობლიგატური ან ფაკულტატური პარაზიტია, ზოგი კი ადამიანისა და ცხოველების ინფექციური და ინვაზიური დაავადებების

გადამტანი. ზოგი მწერი (ბუხები, ტარაკები და სხვა) ეკოლოგიურად დაკავშირებულია ადამიანის საცხოვრებელთან (სინანთროპებია). ინგლისურად: insects. რუსულად: насекомые.

მწვავე ინფექციები – ქრონიკული საგან განსხვავებით, მიმდინარეობს შედარებით მოკლე დროის განმავლობაში. ახასიათებს ამა თუ იმ დაავადების დამახასიათებელი პათოგენეზური და კლინიკური სიმპტომებით. რიგ შემთხვევებში ასეთი ტიპის ინფექციები გადადიან ქრონიკულში. ინგლისურად: acute infections. რუსულად: острые инфекции.

მწვავე ფაზური ცილები – სისხლის პლაზმის ცილები (C-რეაქტიული ცილა, ფიბრინოგენი, კომპლემენტის ზოგიერთი კომპონენტი, ალფა-ტრიპსინი და ორომუკოიდი, რომელთა კონცენტრაცია მნიშვნელოვნად იზრდება ანთებითი პროცესებისას, ინფექციებისას და ქსოვილთა დაზიანებისას. ინგლისურად: acute phase proteins. რუსულად: острофазные белки.

6

ნაზანა – მსხვილფეხა რქოსანი ცხოველების დაავადება სამხრეთ აფრიკაში, რომლის გამომწვევეია ერთუჯრედიანი შოლტიანი პარაზიტი – ტრიპანოსომა. ინგლისურად: nagana.

რუსულად: нагана.

ნაირ(ვირ)უსები (Nairovirus) – ბუნიავირუსების ოჯახის ერთ-ერთი გვარია, რომელიც იყოფა 6 სეროჯგუფად. ვირუსი გადაეცემა ტკიპებით. ვირიონების დიამეტრი 90-120 ნმ-ის ფარგლებში მერყეობს. გაანჩნათ გლიკოპროტეიდები, უნიკალური რნმ-ს მქონე 3 ნუკლეოკაფსიდი. იწვევს კონგო-ყირიმის ჰემორაგიულ ცხელებას (იხ.). ინგლისურად: nairoviruses. რუსულად: найровирусы.

ნალიდიქსის მჟავა – იგივე ნევიგრამონი. ნაფტირიდინის ჯგუფის ქიმიოპრეპარატი და ანტისეპტიკია. გაანჩნა ბაქტერიოსტატიკური მოქმედება გრამ-უარყოფითი ბაქტერიების, მათ შორის ანტიბიოტიკებისადმი რეზისტენტული ფორმების მიმართ. ნაკლებად აქტიურია ფსევდომონასების, კლებსიელების და ანაერობების მიმართ. იყენებენ პერორალურად საშარდე და ნაღვლის გზების ინფექციების, დიზენტერიის, დისბაქტერიოზის შემთხვევებში. ინგლისურად: nalidixic acid. რუსულად: налидиксовая кислота.

«ნარჩენი სხეული» – მიკრო- და მაკროფაგების მიერ ფაგოლიზოსომაში (იხ.) რომელიმე მიკროორგანიზმის ან უჯრედის მონელების საბოლოო შედეგი. ინგლისურად: residual body. რუსულად: остаточное тельце.

ნატიური (ლათ. *nativus* თანდაყოლილი) – ბუნებრივი, ნატურალური, შეუცვლელი (მაგ., ნატიური ცილა, პრეპარატი, ნაცხი და ა.შ.). ინგლისურად: native. რუსულად: нативный.

ნატურალური ყვავილი (Variola) – იგივე შავი ყვავილი. მწვავე გადამდები დაავადებაა, რომლის გამომწვევია დნმ-ს შემცველი პოქსვირუსი. ახასიათებს მეტად მძიმე კლინიკური მიმდინარეობა, რის გამოც შეყვანილი იყო კონვენციური (საკარანტინო) ინფექციების რიცხვში. ეჯენერის მიერ XVIII საუკუნის ბოლოს შემოდებულ იქნა ნატურალური ყვავილის საწინააღმდეგო პრევენციული ვაქცინაცია. 1977 წლიდან ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ ეს დაავადება ითვლება ლიკვიდირებულად. ინგლისურად: smallpox. რუსულად: натуральная оспа.

ნაფცილინი (Nafcillin) – ნახევრადსინთეზური, პენიცილინაზასადმი მდგრადი ანტიბიოტიკი II თაობის პენიცილინების ჯგუფიდან. მოქმედების სპექტრი გრამ-დადებითი კოკები (სტაფილოკოკები, სტრეპტოკოკები, პნემოკოკები). იყენებენ გრამ-დადებითი ბაქტერიებით გამოწვეული სეფსისის, პნემონიების და სხვა დაავადებათა შემთხვევებში. ინგლისურად: nafcillin. რუსულად: нафцилин.

ნაცხი – მიკროპრეპარატი,

რომლითაც სწავლობენ სისხლს, ბაქტერიებს და სხვა თხევად მასალებს. შესასწავლი სითხის (სისხლი, ძვლის ტვინი, ღიმფა, ექსუდატი) წვეთს ათავსებენ სასაგნე მინაზე, ხოლო მეორე სასაგნე მინის მეშვეობით ამ წვეთს ანაწილებენ მინის მთელ ფართობზე. ჩვეულებრივ დებავენ ჰემატოქსილინ-ვოზინით, მაიგრიუნვალდით, გიმზას მეთოდით და ა.შ. ამის შემდეგ ნაცხს აფარებენ საფარ მინას და შესასწავლ ობიექტს ვიზუალურად იკვლევენ. ინგლისურად: smear. რუსულად: мазок.

ნაწლავის ბალანტიდიუმი – იხ. ბალანტიდიუმი.

ნაწლავის ლამბლია – იხ. ლამბლიები.

ნაწლავის ჩხირი (*Escherichia coli*) – *Enterobacteriaceae*-ს ოჯახის წარმომადგენელია, რომელიც პირველად აღწერა გერმანელმა თ.ეშერიხმა 1885 წელს. აქვს მომრგვალო ჯოხის ფორმა, მოძრაობა, გააჩნია შოლტები, სპორებს არ წარმოქმნის, გრამ-უარყოფითია. ადამიანის და ცხოველების ნორმალური მიკროფლორის წარმომადგენელია. აქვს თვისება გამოიწვიოს ნახშირწყლების დუდილი მჟავისა და ნახშირმჟავა აირის წარმოქმნით. ბოლო ხანებში ფართოდ იყენებენ გენეტიკური ინჟინერიის პროფილის ლაბორატორიებში. იწვევს ჩირქოვან-ანთებით პროცესებს, სეპტიციემიას. ძალზე

დიდ როლს თამაშობენ დიარეის განვითარებაში. ინგლისურად: colon bacillus. რუსულად: кишечная палочка.

ნაწლავური იერსინიოზი (*Yersinia enterocolitica*) – *Y. enterocolitica*-ს მიერ გამოწვეული კუჭ-ნაწლავის მწვავე ინფექციური დაავადება. ბაქტერიები წარმოადგენენ მოძრა, უკაფსულო, ჩხირისმაგვარ ან ოვოიდურ სტრუქტურებს. კარგად იზრდებიან მარტივ ნივთიერებებში და პირველ გენერაციაში წარმოქმნიან მცირე ზომის, გლუვ, ხოლო შემდგომ გენერაციებში – ხორკლიან კოლონიებს. იწვევენ საქაროზას და სხვა ნახშირწყლების ფერმენტაციას. ადამიანის დაინფიცირება ხდება ავადმყოფი ცხოველებიდან, უფრო იშვიათად კი ადამიანებისაგან. უფრო ხშირად ავადდებიან ბავშვები. კლინიკა პოლიმორფულია. ინგლისურად: intestinal yersiniosis. რუსულად: кишечный иерсиниоз.

ნახშირწყლები (*Carbohydrates*) – ორგანული ნივთიერებებია. წარმოადგენენ ერთ-ერთ ძირითად საკვებ ნივთიერებას. ხშირად შეადგენენ ადამიანის რაციონის უმთავრეს კომპონენტს. განასხვავებენ ათვისებად (საქაროზა, სახამებელი, გლიკოგენი), აუთვისებად (უჯრუდისი) და ძნელად ათვისებად (რაფინირებული) ნახშირწყლებს. ნახშირწყლები იყოფა მონო-, დი- და პოლისაქარიდებად. ინგლისურად:

რად: carbohydrates. რუსულად: углеводы.

ნეგატიური შეღებვა – ეირუსების შეღებვა ნეგატიური ტიპის არაორგანული მჟავების საშუალებით (მაგ., ფოსფოვოლფრამის მჟავა). ასეთ შემთხვევებში ვირუსი ფონთან შედარებით ელექტრონულად გამჭვირვალეა. ინგლისურად: negative contrast. რუსულად: негативная окраска.

ნევირაპინი (Nevirapine) – იგივე დიპირიდოდიზეპინონი. ანტიეირუსული პრეპარატია, შებრუნებითი ტრანსკრიპტაზას არანუკლეოზიდური ინჰიბიტორი. ბოჭაეს ფერმენტის მოლეკულის ჰიდროფობურ ფრაგმენტებს. ინგლისურად: nevirapine. რუსულად: неврирапин.

ნეირამინიდაზა – აღნიშნული ფერმენტი შლის უჯრედის ნეირამინის მჟავას და ხელს უწყობს ვირუსის (მაგ., გრიპის ვირუსს) გამოსავის უწყლებას ინფიცირებული უჯრედიდან. ვირუსული წარმოშობის ნეირამინიდაზა სუბსტრატიდან სიალის მჟავის მოხლეჩის მაკატალიზებელი ფერმენტია. გააჩნია ანტიგენური თვისებები და ამავე დროს მონაწილეობს ვირიონების გამოსავის უწყლებლაში მასპინძლის უჯრედებიდან. ნეირამინიდაზა ფუნქციონირებს ინფექციური პროცესის დასასრულს. ინგლისურად: neuraminidase. რუსულად: нейраминидаза.

ნეიროგლია (ბერძნ. neuron ნერვი, glia წებო) – ნერვული ქსოვილის უჯრედული ელემენტების ერთიანობა, ნეირონების გარდა. თავისი სხეულებითა და მორჩებით ნეიროგლია აკვებს სიერცეს ნეირონებსა და ტვინის კაპილარებს შორის. ყოველი ნეირონი გარემოცულია ნეიროგლიის რამდენიმე უჯრედით. მისი ძირითადი ფუნქცია მდგომარეობს სისხლსა და ნეირონებს შორის პემატოენცეფალური ბარიერის შექმნაში, რაც აუცილებელია ნეირონების დაცვისათვის, ცენტრალურ ნერვულ სისტემაში სხვადასხვა ანტიგენების, ნივთიერებების შეჭრის რეგულაციასა და მათი სისხლში გადასვლისათვის. ინგლისურად: neuroglia. რუსულად: нейроглия.

ნეირონი (ბერძნ. neuron ნერვი) – ნერვული სისტემის ძირითადი სტრუქტურული და ფუნქციური ერთეული. მონაწილეობს გაღიზიანების მიღებაში, ნერვული იმპულსების სხვა უჯრედებისაკენ გატარებაში. მისი მთავარი სტრუქტურული თავისებურებაა მორჩების (დენდრიტების და აქსონების) არსებობა. ინგლისურად: neuron. რუსულად: нейрон.

ნეიროპროპაზინი (ბერძნ. neuron ნერვი, pro წინ, ნაცვლად, basis ნაბიჯი) – გამოძვეული აგენტის გაერცვლება ნეიროგენული გზით, უშუალოდ ნეირონების

გამონაზარდების საშუალებით. ინგლისურად: neuroprobasia. რუსულად: нейропробазия.

ნეიროტროპიზმი (ბერძნ. neuron ნერვი, tropos მიმართულება) – სხვადასხვა ნივთიერებების და ზემოქმედებების მიერ ნერვული ქსოვილის დაზიანება. ინგლისურად: neurotropism. რუსულად: нейротропизм.

ნეისერიების გვარი (Neisseria) – გერმანელი დერმატოვენეროლოგის, ა. ნეისერის სახელის მიხედვით. ასპროვგენური, გრამ-უარყოფითი, ქემოორგანოტროფული, აერობული ბაქტერიების (კოკების) გვარი Neisseriaceae-ს ოჯახიდან. ბაქტერიების ზომები 0,6-1 მკმ-ია. განლაგებულნი არიან წყვილებად, თუმცა გვხვდება ერთეული ინდივიდები და ტეტრადები. აფერმენტებენ ნახშირწყლებს მჟავის წარმოქმნით. ადამიანისა და ცხოველების ობლიგატური პარაზიტებია. ამ გვარში შედის შემდეგი სახეობები: 1. N.gonorrhoeae. 2. N.meningitidis. 3. N.sicca. 4. N.subflava და მრავალი სხვა. ინგლისურად: Neisseria genus. რუსულად: род Нейссерий.

ნეისერიების ოჯახი (Neisseriaceae) – კოკისმაგვარი ან ოვოიდური ფორმის, ასპროვგენური, უმოძრაო, გრამ-უარყოფითი, ქემოორგანოტროფული, აერობული ბაქტერიებია. აღნიშნული ოჯახი შეიცავს Neisseria-ს, Moraxella-ს, Acinetobacter-ის და Branhamella-ს გვარებს. ინგლისურად:

რად: Neisseria family. რუსულად: семейство Нейссерии.

ნეისერის მეთოდი – შეღებვის ამ მეთოდს იყენებენ დიფთერიის გამომწვევსა და სხვა კორინებაქტერიებში ვოლუტინის მარცვლების გამოსაყვანად. ფიქსირებულ ნაცხს 2-3 წუთის განმავლობაში ღებავენ ძმარ-მჟავა ლურჯით, 10-30 წამით ამუშავენ ლუგოლის ხსნარით, ოდნავ რეცხავენ წყლით და 30 წამის განმავლობაში კვლავ ღებავენ ვეზუვინის ხსნარით. შემდგომ ამისა, ნაცხს აშრობენ და ატარებენ მიკროსკოპირებას. ბაქტერიები იღებება ყვითლად, ხოლო ვოლუტინი – მუქ ლურჯად. ინგლისურად: Neisser's method. რუსულად: метод Нейссера.

ნეიტრალიზაციის რეაქცია (ლათ. neuter საშუალო, ნეიტრალური) – ლაბორატორიული ტესტი, რომელშიც იმუნური შრატის ანტისხეულები ანეიტრალდებიან, თრგუნავენ მიკროორგანიზმების, მათი ტოქსინებისა და ფერმენტების ბიოლოგიურ აქტივობას. ინგლისურად: reaction of neutralization. რუსულად: реакция нейтрализации

ნეიტროფილი (ლათ. neuter საშუალო, ნეიტრალური, ბერძნ. phileo მიყვარს) – ნეიტროფილური ლეიკოციტი, რომელიც იღებება ნეიტრალური საღებავებით. ციტოპლაზმა შეიცავს ნეიტროფილურ (აწუროფილურს

ანუ პირველადს) და სპეციფიკურ (ანუ მეორად) გრანულებს. ახასიათებს მაღალი ფაგოციტური აქტივობა. ინგლისურად: neutrophil. რუსულად: нейтрофил.

ნეკატოროზი – დაავადების გამომწვევი მიეკუთვნება მრგვალი ჭიების ტიპს, ანკილოსტომიდების ოჯახს. პარაზიტობს თორმეტგოჯა ნაწლავსა და წერილი ნაწლავის ზედა განყოფილებაში. დასენიანება ხდება პირიდან და კანიდან. ლაბორატორიული დიაგნოზი მოიცავს ნეკატორის კეერცხების აღმოჩენას განავალში. ინგლისურად: necatorosis (hookworm). რუსულად: некатороз.

ნეკრობაცილოზი (ბერძნ. nekros მკვდარი, ლათ. bacillus ჩხირი, osis მდგომარეობა) – ინფექციური დაავადებაა, რომელიც გადააქვთ ავადმყოფ ცხოველებს. გამომწვევის (სტრეპტოკოკები, ბაქტერიოიდები, კლოსტრიდიები) შეჭრის ადგილზე ვითარდება მტკივნეული ინფილტრატი, შემდეგ კი ნეკროზი. ზოგჯერ ადგილი აქვს დაავადების გენერალიზაციას. ინგლისურად: necrobacillosis. რუსულად: некробациллез.

ნეკრობიოზი (ბერძნ. nekros მკვდარი, bios ცოცხალი, osis მდგომარეობა) – უჯრედის ან ქსოვილის თანდათანობითი, შეუქცევადი ფიზიოლოგიური ან პათოლოგიური ცვლილებები, რომლებიც წინ უძღვიან მათ

სიკვდილს. ინგლისურად: necrobiosis. რუსულად: некробиоз.

ნეკროზი (ბერძნ. nekros მკვდარი, osis მდგომარეობა) – ცოცხალ ორგანიზმში რომელიმე ორგანოს, ქსოვილის ან უჯრედთა ჯგუფის სიკვდილი. განასხვავებენ ალერგიულ, კემორაგიულ, იშემიურ, სხივურ და სხვა სახის ნეკროზებს. ნეკროზი, როგორც წესი, თან სდევს ნეკრობიოზს. ინგლისურად: necrosis. რუსულად: некроз.

ნეკროჰორმონები (ბერძნ. nekros მკვდარი, hormao ვამოძრავებ, ავაგზნებ) – დაზიანებული უჯრედების დაშლის შემდგომ წარმოქმნილი ნივთიერებები, რომელთაც ძალუძთ გამოიწვიონ დასვენების ფაზაში ანუ უჯრედული ფაზის გარეშე მყოფი უჯრედების გამრავლება. ინგლისურად: necrohormons. რუსულად: некрогормоны.

ნელი ინფექციები (ლათ. infectio ეწამლავ, ვასენიანებ) – გამომწვევი აგენტი შესაძლებელია დიდი ხნის მანძილზე (თვეობით, წლებით) არსებობდეს ორგანიზმში უჯრედშიდა მდგომარეობაში, ლატენტურად. გამომწვევის ზოგიერთი ბიოლოგიური თავისებურების გამო, ორგანიზმი მისგან ვერ თავისუფლდება, ხოლო გამომწვევი, მისთვის ხელსაყრელ პირობებში იწყებს შეუფერხებელ გამრავლებას. ნელი ინფექციები ხასიათდებიან ხანგრძლივი საინ-

კუბაციო პერიოდით, დაავადების თანდათანობითი პროგრესიონით, მაკროორგანიზმის სუსტი იმუნური პასუხით და მძიმე (ფატალური) საბოლოო შედეგით. ასეთი ტიპის ინფექციებს იწვევენ პრიონები და ზოგიერთი ვირუსი. ნელი ინფექციის ტიპური მაგალითია შექენილი იმუნოდეფიციტის სინდრომი. ინგლისურად: slow infections. რუსულად: медленные инфекции.

ნემატოდები (Nematoda) – მრგვალი ჭიების (იხ.) ერთ-ერთი კლასი, რომელთა უმრავლესობა ადამიანისა და ცხოველების პარაზიტია. აქვთ ძაფისებრი ან წაგრძელებული ცილინდრის ფორმა. ნემატოდებია: ასკარიდა, მახვილა, სპირალური ტრიქინელა, ანკილოსტომა და სხვა. ინგლისურად: nematodes. რუსულად: нематоды.

ნეოანტიბიოპეპტი (ბერძნ. neos ახალი, anti წინააღმდეგ, genos გვარი, წარმოშობა) – 1. ქსოვილოვანი ანტიგენები, რომლებიც ორგანიზმში წარმოიქმნებიან პათოლოგიური პროცესების შედეგად (მაგ., სიმსივნური ანტიგენები). 2. ანტიგენები, რომლებიც წარმოიქმნებიან აქტიური ქიმიური ნივთიერებების ურთიერთდამოკიდებულებისას და ა. შ. ინგლისურად: neoantigens. რუსულად: неоантигены.

ნეომიცინი (Neomycin) – ამინოგლიკოზიდების ჯგუფის ანტიბაქტერიული ანტიბიოტიკია.

აქტიურია გრამ-დადებითი და ზოგიერთი გრამ-უარყოფითი ბაქტერიის (ნეისერიები, კემოფილური ჩხირები, კლებსიელეები, ენტერობაქტერიები) მიმართ. ინგლისურად: neomycin. რუსულად: неомицин.

ნეომორფიზმი (ბერძნ. neos ახალი, morphé ფორმა) – სახეობათა ახალი ფორმების წარმოქმნა-განვითარება. ინგლისურად: neomorphism. რუსულად: неоморфизм.

ნეოპათია (ბერძნ. neos ახალი, pathos ავადმყოფობა, ტანჯვა) – ავადმყოფობის გართულება, ახალი ავადმყოფობა. ინგლისურად: neopathy. რუსულად: неопатия.

ნერვული სისტემა (systema nervosum) – ადამიანისა და ცხოველების სპეციალიზებული წარმონაქმნების (ნეირონების და სხვა სტრუქტურების) მორფოლოგიური და ფუნქციური ერთობლიობა, რის საშუალებითაც ხდება ორგანოებისა და სისტემების გაერთიანება და მოქმედი გამღიზიანებლის აღქმა. ნერვული სისტემის ძირითადი ფუნქციური თავისებურებაა რეფლექსი, რაც დაკავშირებულია აგზნების ნერვულ რკალებზე გავრცელებასთან და შეკავების პროცესთან. მაღალორგანიზებულ ორგანიზმებში ნერვული სისტემა იყოფა ცენტრალურ და პერიფერიულ ნაწილებად. ინგლისურად: nervous system. რუსულად: нервная система.

ნერვული ქოვილი (textus nervosus) – შედგება იმპულსების გასატარებლად გამიზნული სპეციალიზებული უჯრედებისაგან ნეირონებისაგან. მათი ფორმა მთლიანადაა დამოკიდებული მათ მიერ შესრულებულ ფუნქციაზე. ყოველ ნეირონს გააჩნია სხეული – გაფართოებული ნაწილი, სადაც ლოკალიზებულია ბირთვი და ორი ან მეტი გამონაზარდი, მორჩი (აქსონი და დენდრიტები). აქსონები ატარებენ იმპულსს ნეირონის სხეულიდან პერიფერიისაკენ, ხოლო დენდრიტები – უჯრედის სხეულისაკენ. ერთი რომელიმე აქსონისა და მეორე ნეირონის დენდრიტს შორის კონტაქტის ადგილს სინაფსი ეწოდება. სინაფსი იმპულსი შეიძლება გადაეცეს მხოლოდ აქსონიდან დენდრიტზე. ინგლისურად: neural tissue. რუსულად: нервная ткань.

ნერწყვი (saliva) – სანერწყვე ჯირკვლების სეკრეტი. შედგება წყლისა და მასში გახსნილი ორგანული და არაორგანული ნივთიერებებისაგან. ნერწყვს გააჩნია სუსტი მჟავე ან ტუტე რეაქცია. მნიშვნელოვან როლს ასრულებს საჭმლის მონელებაში. მის შემადგენლობაში შედის საჭმლის მომნელებელი ფერმენტები და ლიზოციმი (იხ.). ინგლისურად: saliva. რუსულად: слюна.

ნესტის ჭიბბი (Ceratopogonidae. Heleidae) – მიეკუთვნებიან მცირე

ზომის, ორფრთიანი მწერების ოჯახს. სისხლის მწოველი ნესტის ჭიბბი ტულარემიის და შესაძლოა, შავი ჭირის მექანიკური გადამტანებია. ინგლისურად: dampness worms. რუსულად: мокрецы.

ნიაცინის ტესტი – სინჯი, რომლის საშუალებითაც შესაძლებელია მიკობაქტერიების მზარდი კულტურის ექსტრაქტში დადგინდეს ნიაციინის (იგივე ნიკოტინის მჟავის, PP ვიტამინის) არსებობა. სინჯი დადებითია *Mycobacterium tuberculosis*-ისათვის, ხოლო უარყოფითია ბაქტერიების ამ გვარის სხვა სახეობებისათვის. ინგლისურად: niacin test. რუსულად: ниациновый тест.

ნიმფა (ბერძნ. nympha მატლი) – ფეხსახსრიანების ინდივიდუალური განვითარების პრემი-გინალური სტადია. ახასიათებთ ტკიპებს და ყველა მწერს არასრული მეტამორფოზით. ინგლისურად: nymph. რუსულად: нимфа.

ნიმფოზი (ბერძნ. nympha მატლი, osis მდგომარეობა) – იგივე არასრული მეტამორფოზი. ნიმფოზს არ ახასიათებს ტუპარის სტადია. ნიმფები გარეგნულად, როგორც წესი, ემსგავსებიან მოზრდილ ინდივიდს, მაგრამ არა აქვთ სასქესო აპარატი, ხოლო ფრთოსან მწერებში – ფრთები. ნიმფოზი ახასიათებთ ტკიპებს, ტარაკნებს, ტილებს

და ა.შ. ინგლისურად: nymphosis. რუსულად: нимфоз.

ნისტატინი – სოკოს საწინააღმდეგო პრეპარატია, რომელიც მისი ტოქსიკური თვისებებიდან გამომდინარე, გამოიყენება ადგილობრივად Candida-ს გვარის საფუარებით გამოწვეული ინფექციების შემთხვევაში. ინგლისურად: nistatin. რუსულად: нистатин.

ნიტრატები – აზოტმევაა მარილები. ნიტრატების ნიტრიტებად გარდაქმნისას, ამ უკანასკნელთ, შესაბამის სუბსტრატებთან რეაგირების გზით, ძალუძთ წარმოქმნან კანცეროგენური ნიტროზამინები და ნიტროზამიდები. აღნიშნული რეაქციები არ მიმდინარეობს ასკორბინის მჟავის (C ვიტამინის) მონაწილეობით, რადგანაც აღნიშნული ვიტამინი თრგუნავს ნიტრატების ნიტრიტებად გარდაქმნას. ინგლისურად: nitrates. რუსულად: нитраты.

ნიტროიმიდაზოლის წარმოებულები (Nitroimidazole derivatives) – ქიმიური შენაერთების კლასია, რომლის ზოგიერთი წარმომადგენელი (მაგ., მეტრონიდაზოლი) აელენენ სელექციურ ბაქტერიციდურ ეფექტს ზოგიერთი ანაერობული მიკრობის და უმარტივესის მიმართ. ინგლისურად: Nitroimidazoles derivatives. რუსულად: производные нитроимидазола.

ნიფურტიმოქი (Nifurtimox) –

შაგასის დაავადების (სამხრეთ-ამერიკელი ტრიპანოსომოზი) საწინააღმდეგო პეპარატია, რომელიც თავისი აქტიურობის რეალიზაციას ახდენს ტოქსიკური ჟანგბადური რადიკალების წარმოქმნით. ეს უკანასკნელნი აზიანებენ Trypanosoma cruzi-ს სხედასხვა უჯრედულ სტრუქტურებს (დნმ-ს, ცილებს და უჯრედულ მემბრანებს. ინგლისურად: nifurtimox. რუსულად: нифуртимокс.

ნოზოლოგია (ბერძნ. nosos ავადმყოფობა, logos მოძღვრება) – მოძღვრება დაავადებათა და მათი კლასიფიკაციის შესახებ. ინგლისურად: nosology. რუსულად: нозология.

ნოკარდიები – გვარი Nocardia მიეკუთვნება მიკოლის მჟავის შემცველ ნოკარდიოფორმულ აქტინომიცეტების ჯგუფს. ნოკარდიები ძალზე ახლოს დგანან ტუბერკულოზის გამომწვევ მიკობაქტერიებთან: მდგრადები არიან მჟავების მიმართ, გრამ-დადებითებია, უმოდრაონი, კაფსულას არ წარმოქმნიან, აერობებია, აწარმოებენ ურეზას. ამ ბაქტერიისადმი მგრძობიარენი არიან ზღვის გოჭები და ბოცვერები. ორგანიზმში იჭრებიან აეროზოლური გზით. დაავადების შემდეგ ვითარდება კუმორული და უჯრედული იმუნური პასუხი. ინგლისურად: Nocardia. რუსულად: Нокардии.

ნოკარდიოზი – ადამიანის

სისტემური დაავადებაა, რომლის გამომწვევეია *Nocardia asteroides*, უფრო იშვიათად კი *N.farcinica*, *N.brasiliensis* და სხვა. დამახასიათებელია მწვავე და ქვემწვავე პნევმონიების განვითარება, ზოგჯერ პათოლოგიური პროცესის ქემატოგენური გენერალიზაციით. შესაძლებელია ცენტრალური ნერვული სისტემის დაზიანებაც. დაავადება პირველად აღწერა ე.ნოკარმა 1888 წელს. სამკურნალოდ იყენებენ ანტიბიოტიკებს (ტეტრაციკლინებს, ამინოგლიკოზიდებს, ტრიმეთოპრიმ-სულფამეთოქსაზოლს). ინგლისურად: nocardiosis. რუსულად: нокардиоз.

ნონსენს-ტრიპლეტები (ინგლ. nonsense უაზრობა აბსურდი, ლათ. triplex სამმაგი) – იგივე ნონსენს-კოდონები. ასეთი სახის ტრიპლეტები არ აკოდირებენ არც ერთ ამინომჟავას. ასეთი ტრიპლეტები ძალზე ცოტაა: მხოლოდ სამია 64-იდან. ისინი წარმოადგენენ სიგნალს ცილის პოლიპეპტიდური ჯაჭვის სინთეზირების დაწყების ან დამთავრების შესახებ. ინგლისურად: nonsense-triplets. რუსულად: нонсенс-триплеты.

ნორპოლკის ვირუსი (Norwalk, აშშ-ის ოჰაიოს შტატის ქალაქი, სადაც ვირუსი პირველად იქნა გამოყოფილი) – რნმ-გენომიანი ვირუსია, კალიცივირუსების ოჯახიდან. მწვავე გასტროენტერიტების გამომწვევეია. ინგლი-

სურად: Norwalk virus. რუსულად: вирус Норволка.

ნორმალური მიკროფლორა (ლათ. Flora – გაზაფხულისა და ყვავილების ქალღმერთი რომაულ მითოლოგიაში) – იგივე მიკრობიოზი. ადამიანის ორგანიზმის ბიოტოპების (ორგანოები, სისტემები) მიკრობიოცენოზების (იხ.) ერთობლიობა. ყველაზე უფრო რთული და მრავალრიცხოვანი მიკრობიოცენოზები დამახასიათებელია კანის, პირის ღრუს, ცხვირის, ყელის, საშოსა და მსხვილი ნაწლავებისათვის. ნორმალური მიკროფლორა დადებით გაელენას ახდენს მაკროორგანიზმზე, რაც გამოიხატება მის ანტაგონისტურ აქტივობაში მიკრობების ე.წ. ეგზოგენური ანუ შემოტანილი სახეობების მიმართ, იმუნური სისტემის სტიმულაციაში და სხვა. კანის და ღორწოვანი გარსების ბარიერული ფუნქციის დარღვევის და ბუნებრივი იმუნიტეტის დაქვეითების შემთხვევაში, ნორმალური მიკროფლორის მრავალი წარმომადგენელი იძენს პათოგენურ თვისებებს. ინგლისურად: normal microflora. რუსულად: нормальная микрофлора.

ნორმოციტი (ლათ. norma წესი, კანონი, ბერძნ. kytos უჯრედი) – ერთროიდული რიგის არადიფერენცირებული უჯრედები. განასხვავებენ ბაზოფილურ, პოლიქრომატოფილურ

და ოქსიფილურ ნორმოციტებს. ინგლისურად: normocytes. რუსულად: нормоциты.

ნოროვირუსი (Norovirus) – იგივე ნორვიოლის მსგავსი ვირუსი. მიეკუთვნება Caliciviridae-ს ოჯახის Calicivirus-ის გვარს. მწვავე ინფექციური დიარეის განვითარების მთავარი მიზეზია. ეს ვირუსი აღმოჩენილია ანალიზების 50%-ში. ინგლისურად: norovirus. რუსულად: норовирус.

ნუკლეოზები (ლათ. nucleus ბირთვი) – ფერმენტები, რომლებიც შლიან ნუკლეინის მჟავებს. მონაწილეობენ ორგანიზმისათვის უცხო ნუკლეინის მჟავების ელიმინაციაში, თვით ორგანიზმში მიმდინარე ნუკლეინის მჟავების სინთეზის და დაშლის რეგულაციაში და ა.შ. ნუკლეოზებს იყენებენ ნუკლეინის მჟავების სტრუქტურის კვლევისათვის, ზოგიერთი ვირუსული ეტიოლოგიის დაავადების მკურნალობაში, აგრეთვე გენეტიკურ, კერძოდ, გენურ ინჟინერიაში. ინგლისურად: nucleases. რუსულად: нуклеазы.

ნუკლეინის მჟავები (ლათ. nucleus ბირთვი) – მაღალსპეციფიკური პოლიმერები, რომლებიც უმნიშვნელოვანეს როლს ასრულებენ ცილის ბიოსინთეზში, გენეტიკური ინფორმაციის რეალიზაციაში და სხვა მნიშვნელოვან სასიცოცხლო პროცესებში. შედგებიან მონომერების – პოლინუკლეოტიდების დიდი

რაოდენობისაგან. განასხვავებენ დეზოქსირიბონუკლეინის (დნმ) და რიბონუკლეინის მჟავებს (რნმ). ნუკლეინის მჟავები 1870 წელს აღმოაჩინა შვეიცარიელმა ფ.მიშერმა. ინგლისურად: nucleic acids. რუსულად: нуклеиновые кислоты.

ნუკლეოზიდები (ლათ. nucleus ბირთვი) – ნუკლეოტიდის ორგანული ნივთიერებები, რომელთა მოლეკულები შედგება ერთმანეთთან ე.წ. გლიკოზიდური კავშირებით შეერთებული ასოციოვანი ფუძისა და შაქრისაგან. ნუკლეოზიდთან ფოსფორის მჟავის მიერთებით მიიღება ნუკლეოტიდი. ინგლისურად: nucleosides. რუსულად: нуклеозиды.

ნუკლეოიდი (ლათ. nucleus ბირთვი, ბერძნ. eidos სახე) – 1. პროკარიოტების, კერძოდ, ბაქტერიების დნმ-ს შემცველი ზონა, რომელსაც გარსი არ გააჩნია. 2. ვირუსებში სფეროს ან ცილინდრის ფორმის, ეკვატორულად ან ექსცენტრულად ლოკალიზებული უბანი, რომელშიც ვირუსის ნუკლეინის მჟავაა (დნმ ან რნმ). ინგლისურად: nucleoid. რუსულად: нуклеоид.

ნუკლეოკაფსიდი (ლათ. nucleus ბირთვი, capsula სათავესი, ყუთი) – ვირუსის კაფსიდი მასში ლოკალიზებული ნუკლეინის მჟავით (გენომით). ინგლისურად: nucleocapsid. რუსულად: нуклеокапсид.

ნუკლეოტიდი (ლათ. nucleus

ბირთვი) – ნუკლეინის მჟავის შემადგენელი კომპონენტი. შედგება აზოტის ფუძისაგან, ფოსფორის მჟავის ნაშთისა და დეზოქსირიბოზის ან რიბოზისაგან. ინგლისურად: nucleotide. რუსულად: нуклеотид.

ნუმერული ტაქსონომია (ლათ. numeratio, ბერძნ. taxis განლაგება რიგში, nomos კანონი) – აღიარებს ყველა ფენოტიკური ნიშან-თვისების ერთიანობას. მისი გამოყენებისათვის აუცილებელია გეკონდეს ინფორმაცია მიკროორგანიზმის მრავალი ათეული ნიშან-თვისების შესახებ. ინგლისურად: numerical taxonomy. რუსულად: нумерная таксономия.

NK-უჯრედი (ინგლ. natural killers ბუნებრივი მკვლევები) – CD56 მარკერის მქონე დიდი გრანულური ლიმფოციტია. პერიფერიული სისხლის 10-19%-ს შეადგენენ. ამ უჯრედების მთავარი ფუნქცია სიმსივნური, გადანერგილი და ვირუსით ინფიცირებული უჯრედების ამოცნობა და განადგურებაა, რასაც ისინი კელის პოტენციის გამააქტიურებელი რეცეპტორის – KAR-ის მეშვეობით ახორციელებენ. ინგლისურად: NK-cell. რუსულად: NK-клетки.

(1)

ობიექტი (ლათ. objectum საგანი) საგანი, რომელიც წარ-

მოადგენს გარეგანი, მატერიალური სამყაროს ნაწილს. ადამიანის, სუბიექტის შემეცნების საგანი. ის, რასაც შევისწავლით, შევიცნობთ. ინგლისურად: object. რუსულად: объект.

ობიექტივიზმი (ლათ. objectius სასაგნე) – ნებისმიერი მიკროსკოპის ოპტიკური სისტემის ელემენტი, რომელიც შედგება ობიექტის გამადიდებელი ფრონტალური, ორმაგამობურცული ლინზისაგან და ფრონტალური ლინზის მიერ წარმოქმნილი აბერაციების მაკორეგირებელი ლინზების სისტემებისაგან. ობიექტივის ბუდის გვერდით ზედაპირზე მითითებულია: გადიდება (8, 10, 20, 40, 60, 90) და აპერტურა (0,02-0,25 – სუსტი, 0,30-0,65 – საშუალო და 0,70-1,60 – ძლიერი). ინგლისურად: lenses. რუსულად: объективы.

ობიექტ-მიკრომეტრი – მიკროსკოპული ობიექტების ზომების დადგენისათვის განკუთვნილი ხელსაწყო, რომელიც წარმოადგენს სასაგნე მინას 1 მმ-იანი საზომი სკალით, რომელიც დაყოფილია 100 ნაწილად. ყოველი ნაწილი ჩვეულებრივ შეესაბამება 10 მკმ-ს. ინგლისურად: object-micrometers. რუსულად: объект-микрометр.

ობის სოპოები (saccharomyces) – მიკროსკოპული სოკოები, რომლებიც წარმოქმნიან ობს ორგანული სუბსტრატების (საკვები პროდუქტების, ქაღალდის, ტყა-

ვის და სხვა) ზედაპირზე. მიეკუთვნებიან სხვადასხვა სისტემატიკურ ჯგუფებს: ზიგომიცეტებს (მუკორი) და არასრულ სოკოებს (ასპერგილუსი, პენიცილიუმი და სხვა). იწვევენ პროდუქტების გაფუჭებას, აგრეთვე მცენარეების ზოგიერთ დაავადებას. ზოგიერთი მათგანი (მაგ., *Aspergillus flavus*) გამოყოფს ძლიერ ტოქსინს. გამოიყენებიან ფერმენტების, ორგანული მჟავების, ანტიბიოტიკების (მაგ., პენიცილინის) და ვიტამინების მისაღებად. ინგლისურად: mould fungi. რუსულად: плесневые грибы.

ობლიგატური (ლათ. obligatus ვავალდებული) – ობლიგატური პარაზიტი – აბსოლუტური, ნამდვილი პარაზიტი, რომელსაც პარაზიტიზმის და ცოცხალი უჯრედის გარეშე არსებობა არ შეუძლია. ინგლისურად: obligate. რუსულად: облигатный.

ობობასნაირები (*Arachnoidea*) – ფეხსახსრიანთა ტიპის ერთ-ერთი კლასია. აქეთ 4 წყვილი ფეხი და არ გააჩნიათ ულვაშები. სუნთქავენ ტრაქეებით და ფილტვის ტომსიკებით. ობობასნაირების კლასში შედის: ობობების, მორიელების და ტიკების რიგები. ზოგიერთი მათგანი სხვადასხვა ინფექციების გადამტანია ან რეზერვუარი. ინგლისურად: arachnids. რუსულად: паукообразные.

ობსერვაცია (ლათ. observare დაკვირვება) – 1. ავადმყოფზე

დაკვირვება. 2. ზოგიერთ დაავადებაზე (მაგ., ქოლერაზე ან შავ ჭირზე) საექვო პირთა იწყოლა. ინგლისურად: observation. რუსულად: наблюдение.

ობსტრუქცია (ლათ. obstructio დახშობა, დაბრკოლება) – შეგუბება, სანათურის დახშობა, გაუვალობა (მაგ., ობსტრუქციული ბრონქიტი). ინგლისურად: obstruction. რუსულად: obstruction.

ობსტიდები (ლათ. ovum კვერცხი, caedo ვეღავ) – ქიმიური ნივთიერებები, რომელთაც იყენებენ პელმინთების და ფეხსახსრიანების კვერცხების გასანადგურებლად. ინგლისურად: oocides. რუსულად: овоциды.

ობსტიდოლოგიური მეთოდი (ლათ. ovum კვერცხი, ბერძნ. helmins ჭია, methodos კვლევა) – დიაგნოსტიკის მეთოდი, როდესაც ფეკალიების მიკროსკოპული გამოკვლევით ხდება ჭიების კვერცხების გამოვლენა და იდენტიფიკაცია. ინგლისურად: oohelminthologic method. რუსულად: овогельминтологический метод.

ოზანა (*ozæna*) – აღამიანის ქრონიკული ინფექციური დაავადება, რომელიც ხასიათდება ცხვირის ლორწოვანი გარსის ატროფიით და უსიამოვნო სუნით. ახასიათებს ენოსეის დაქვეითება ან სრული გაქრობა. გამომწვევია *Klebsiella pneumoniae*-ს ქვესახეობა *ozænae* (აბელ-ლივენბერგი).

ნხირი). ინგლისურად: *ozena*. რუსულად: *озена*.

ოზონის პერანო (ბერძნ. *ozon* სუნის ტრიალი, ფრანგ. *écran* დამცავი ფარი) – იგივე ოზონოსფერო. დედამიწის ზედაპირიდან დაახლოებით 15-35 კმ-ის სიმაღლეზე განლაგებული ოზონის მოლეკულების მაღალი კონცენტრაციის შემცველი ატმოსფეროს შრე, რომელიც აირეკლავს ცოცხალი სისტემებისათვის დამლუპველ, 0,290 მკმ-ზე ნაკლები ტალღის მქონე ულტრაიისფერ გამოსხივებას. ამჟამად ოზონის ეკრანი საგრძნობლადაა დაზიანებული ანთროპოგენური ზემოქმედების შედეგად. ინგლისურად: *ozone layer*. რუსულად: *озоновый экран*.

ოპტლარი (ლათ. *ocularis* თვალის) – ერთი ლინზისა და ლინზათა სისტემისაგან შემდგარი ოპტიკური ხელსაწყო ნაწილი, რომელიც მიმართულია დამკვირვებლის თვალისაკენ. ინგლისურად: *ocular (eyepiece)*. რუსულად: *окуляр*.

ოპტლარი-მიკრომეტრი (ლათ. *ocularis* თვალის, ბერძნ. *mikros* პატარა, მცირე, *metreo* ეზომავ) – მიკროსკოპული ობიექტების ზომების განმსაზღვრელი ხელსაწყო. ინგლისურად: *eyepiece-micrometer*. რუსულად: *окуляр-микрометр*.

ოლიგოსაპრობი (ბერძნ. *oligos* მცირე, ცოტა, *sapros* დამპალი) – სუფთა, დაუბინძურებელ წყალ-

ში მობინადრე ორგანიზმი, რომელიც წყლის მაღალი სისუფთავის ბიოინდიკატორს წარმოადგენს. ოლიგოსაპრობებს მიეკუთვნებიან ზოგიერთი ბაქტერია, წყალმცენარე, მოლუსკი, თევზი (კალმახი, კვირჩხლა, ცქერინი) და სხვა. ინგლისურად: *oligosaprobe*. რუსულად: *олигосапроб*.

ოლიგოსაპრობული ზონა (ბერძნ. *oligos* მცირე, ცოტა, *sapros* დამპალი) – სუფთა წყლის ზონა, სადაც მიკროორგანიზმების რაოდენობა 1 მლ წყალში 10-100-ობით განისაზღვრება. ნაწლავის ნხირი აღმოჩენილი არ არის. ინგლისურად: *oligosaprobe zone*. რუსულად: *олигосапробная зона*.

ონიონი-ნიონის ცხელების ვირუსი (ლათ. *virus* შხამი) – მიეკუთვნება ტოგავირუსების ოჯახის ალფავირუსის გვარს. გადამტანებია ანოფელესის გვარის კოლოები (*A. funestus*). ამ ვირუსისათვის რეზერვუარი და წყაროა ადამიანი და პრიმატები. ვირუსი იწვევს ეპიდემიებს სამხრეთ-დასავლეთ, ცენტრალურ და სამხრეთ-აღმოსავლეთ აფრიკაში. იწვევს დენგესმაგვარ დაავადებას. პრეპარატები სპეციფიკური მკურნალობისა და პროფილაქტიკისათვის შემუშავებული არ არის. ინგლისურად: *O'Nyong-Nyong fever virus*. რუსულად: *вирус лихорадки О'Ньонг-Ньонг*.

ონკოზი (ბერძნ. *onkos* სიმ-

სიენე, *genos* დაბადება, წარმოშობა) – ონკოგენურ ვირუსში ან უჯრედში არსებული გენი, რომელიც განაპირობებს უჯრედების სიმსივნურ ტრანსფორმაციას. ინგლისურად: *oncogene*. რუსულად: *онкоген*.

ონკომბენური ვირუსები (ბერძნ. *onkos* სიმსიენე, ლათ. *virus* შხამი) – იგივე ონკოვირუსები. ბუნებრივ თუ ექსპერიმენტულ პირობებში წარმოქმნიან სიმსივნეებს ადამიანსა და ცხოველებში. ინგლისურად: *oncogenic viruses*. რუსულად: *онкогенные вирусы*.

ონკოლოგია (ბერძნ. *onkos* სიმსიენე, *logos* მოძღვრება) – მედიცინის დარგი, რომელიც სწავლობს სიმსიენეებსა და მათი მკურნალობის მეთოდებს. ინგლისურად: *oncology*. რუსულად: *онкология*.

ონკოფეტალური ანტიგენები (ბერძნ. *onkos* სიმსიენე, ლათ. *fetus* ჩანასახი, ბერძნ. *anti* წინააღმდეგ, *genos* გვარი, წარმოშობა) – მაღიფერენცირებელი ანტიგენებია (მაგ., ალფაფეტოპროტეინი (იხ.), რომლებიც ექპრესირდებიან მხოლოდ ნაყოფის განვითარების პროცესში. ინგლისურად: *oncofetal antigens*. რუსულად: *онкофетальные антигены*.

ონტომბენუზი (ბერძნ. *on, ontos* არსებული, *genesis* წარმოშობა) – ამა თუ იმ ორგანიზმის ინდივიდუალური განვითარება

განაყოფიერებული კვერცხიდან აღნიშნული ინდივიდის სიცოცხლის ბოლომდე. ტერმინი შემოიღო გერმანელმა ბიოლოგმა ეჰეკელმა 1866 წელს. ინგლისურად: *ontogenesis*. რუსულად: *онтогенез*.

ოპერატიული (ლათ. *operator* მოქმედი) – რაიმეს (მკურნალობა, დიაგნოზი, ქირურგიული ჩარევა) სწრაფად და დროულად შესრულება. ინგლისურად: *operative*. რუსულად: *оперативный*.

ოპერონი (ლათ. *opero* ვმუშაობ, ოპერაციას ვაკეთებ) – წარმოადგენს ოპერატორს და მასზე დამოკიდებულ სტრუქტურულ გენებს. ოპერატორზე მოქმედებს რეპრესორი (ცილა), რომელიც იწვევს ოპერატორის დათრგუნვას. რეპრესორის სინთეზს აწარმოებს გენი-რეგულატორი (გენის რეგულაციის ჯაკოსა და მონოს ჰიპოთეზა). ინგლისურად: *operon*. რუსულად: *оперон*.

ოპისტოტონუსი (*opisthotonos*) – კუნთების სპაზმი ტეტანუსის (იხ.) დროს. ამ დროს სხეული იღებს რკალისებრ ფორმას და ვერდნობა კეფასა და ქუსლებს. ინგლისურად: *opisthotonus*. რუსულად: *опистотонус*.

ოპორტუნისტული დაავადებები (ლათ. *opportunus* ხელსაყრელი) – ამა თუ იმ პათოლოგიური პროცესის თანმხლები დაავადებები. მაგალითად, შიდსის დროს აღვილი აქვს პნემომონიების, კაპოშის სარკომის, ლიმფომების,

აგრეთვე სხვადასხვა პირობით -პათოგენური მიკროორგანიზმებით გამოწვეული დაავადებების განვითარებას. ინგლისურად: opportunistic diseases. რუსულად: оппортунистические заболевания.

ოპორტუნისტული მიკოზები (ლათ. opportunus ხელსაყრელი, ბერძნ. mykes სოკო, osis მდგომარეობა) – პირობით-პათოგენური სოკოებით გამოწვეული მიკოზები. ასეთი მიკოზებია: ასპერგილოზი, კანდიდოზი, პენიცილიოზი, მადურომიკოზი, ფიკომიკოზი და სხვა. ინგლისურად: opportunistic mycoses. რუსულად: оппортунистические микозы.

ოპტიკა (ბერძნ. optike მეცნიერება მხედველობაზე) – 1. ფიზიკის დარგი, რომელიც სწავლობს სინათლის მოვლენას და მის თვისებებს. 2. ხელსაწყოები, რომელთა მოქმედება ეყრდნობა სინათლის არეკვლისა და გარდატეხის კანონებს. ინგლისურად: optics. რუსულად: оптика.

ოპტიმალური (ლათ. optimus საუკეთესო) – შესაძლებელი ვარიანტებიდან საუკეთესო (მაგ., საუკეთესო, ე.ი. ოპტიმალური პირობები). ინგლისურად: optimal. რუსულად: оптимальный.

ორალური (ლათ. oris პირი) – პირის. ის, რაც პირს შეეხება. სხეულის იმ ნაწილისაკენ მიუყვით, სადაც პირია. ინგლისურად: oral. რუსულად: оральный.

ორბივირუსები (Orbivirus) – რეოვირუსების ოჯახის ერთ-ერთი გვარია. ბევრი საერთო აქვთ რეოვირუსებთან. სახელწოდება განპირობებულია 32 კაფსომერისაგან შემდგარი კაფსიდის შიდა შრის მსგავსებით რგოლთან (ლათ. orbis რგოლი). ვირუსი გადაეცემა ტკიპებით, კოლოებით და მოსკიტებით. ადამიანისათვის პათოგენურებია კოლორადოს და კემეროვოს ცხელების გამომწვევი ორბივირუსები. ინგლისურად: orbiviruses. რუსულად: орбивирусы.

ორბანულები (ბერძნ. organon ორგანო, იარაღი) – ერთუჯრედიანი ორგანიზმის (მაგ., უმარტივესის) ნაწილი, კომპონენტი, რომელიც მრავალუჯრედიანი ორგანიზმის რომელიმე ორგანოს ანალოგიურია. განსაკუთრებით რთულია და მრავალგვარი ინფუზორიებისა და შოლტიანების ორგანოები. განასხვავებენ ორგანოების რამოდენიმე ტიპს: საყრდენს, სამოძრაოს, კუმშვადს, საჭმლის მომნელებელს, სეკრეტორულს და სხვა. ინგლისურად: organelles. რუსულად: оргanelлы.

ორბანიზმი (ბერძნ. organon ორგანო, იარაღი) – ცალკეული ცოცხალი არსება, რომელსაც განიხილავენ როგორც ბიოლოგიურ სისტემას. ორგანიზმი შედგება ურთიერთდამოკიდებული და ურთიერთდაქვემდებარებული ელემენტებისაგან. ყოველი

ცოცხალი არსება, რომლის ძირითადი თვისებებია ნივთიერებათა ცვლა. ინგლისურად: organism. რუსულად: организм.

ორბანობენები (ბერძნ. organon ორგანო, იარაღი, genos გვარი, წარმოშობა) – ჟანგბადი, ნახშირბადი, წყალბადი და აზოტი. ჩვეულებრივ, ისინი ორგანული ნივთიერებების ძირითადი ქიმიური ელემენტები არიან. ინგლისურად: organogenes. რუსულად: органогены.

ორბანობენები (ბერძნ. organon ორგანო, იარაღი, genos წარმოქმნა, წარმოშობა) – ორგანოების ჩანასახების წარმოქმნა და მათი დიფერენცირება მრავალუჯრედოვანი ორგანიზმების ონტო- და ფილოგენეზში. მომავალი ორგანიზმის ქსოვილები და ორგანოები წარმოიქმნებიან ჩანასახოვანი ფურცლებისაგან – ექტოდერმის, მეზოდერმისა და ენტოდერმისაგან. ინგლისურად: organogenesis. რუსულად: органогенез.

ორბანოიდები (ბერძნ. organon ორგანო, იარაღი, eidos სახე) – უჯრედის მუდმივი, სპეციალიზებული სისტემები, რომლებიც ასრულებენ განსაზღვრულ ფუნქციებს (მიტოქონდრიები, გოლჯის აპარატი, ცენტროსომა, რიბოსომები და სხვა). უმარტივესებში ანალოგიურ სტრუქტურებს ორგანელებს უწოდებენ (იხ.). ინგლისურად: organoids. რუსულად: органоиды.

ორბანოტროპიზმი (ბერძნ. organon ორგანო, იარაღი, tropos მიმართულება) – ამა თუ იმ აგენტის (ფაქტორის) ზემოქმედება რომელიმე ერთი (ან რამდენიმე) ორგანოს მიმართ. მაგალითად, აფლატოქსინი იწვევს ლეიძლის ჰეპატომებს და ამ ორგანოს ინტოქსიკაციას. ამდენად, აღნიშნული ტოქსინი ჰეპატოტროპულია. ინგლისურად: organotropism. რუსულად: органотропизм.

ორბანოტროფები (ბერძნ. organon ორგანო, იარაღი, trophé კება) – მიკროორგანიზმები, რომლებიც ენერჯიის წყაროდ და ნახშირბადის წონხის ფორმირებისათვის საწყის მასალად იყენებენ ნახშირწყლებს. ინგლისურად: organotrophs. რუსულად: органотрофы.

ორბანული კულტურები (ბერძნ. organon ორგანო, იარაღი, ლათ. cultura) – მყარი ან თხევადი საკვები ნიადაგების ზედაპირზე კულტივირებული ცხოველების ორგანოების მცირე ზომის ფრაგმენტები. ასეთი კულტურების კება ხორციელდება საკვები ნივთიერებების დიფუზიის გზით. იყენებენ ეირუსების კულტივირებისა და შესწავლისათვის. ინგლისურად: organ cultures. რუსულად: органные культуры.

ორთოვირუსების ოჯახი (ბერძნ. orthos სწორი, ჭეშმარიტი, myxa ლორწო, ლათ. virus შხამი) – აღნიშნულ ოჯახს (Ortho

myxoviridae) მიეკუთვნება A, B და C ტიპის გრიპის ვირუსები, რომელთაც გაანინათ ტროპიზმი მუცინისადმი. გრიპის A ვირუსი გამოყოფილ იქნა 1933 წელს ვ.სმიტის, კენდრიუსის და პ.ლენდლოუს მიერ, B ვირუსი აღმოაჩინეს 1940 წელს თ.ფრენსისმა და თ.მეჯილმა, ხოლო 1947 წელს რ.ტელიორმა აღმოაჩინა C ტიპის გრიპის ვირუსი. ზომები 80-120 ნმ-ის ფარგლებში მერყეობს. ნუკლეოიდი შეიცავს ერთჯაჭვიან, ფრაგმენტირებულ რნმ-ს. კემაგლუტინინი და ნეირამინიდაზა ლოკალიზებულია ვირუსის სხვადასხვა კბილანისმაგვარ გამონაზარდში. იღუპება 56°C-ზე, UV-სხივებით, დეზინფექტანტების და დეტერგენტების ზემოქმედებით. ვირუსი ინარჩუნებს ცხოველქმედებას დაბალ ტემპერატურებზე (-70°C). ინგლისურად: orthomyxoviruses. რუსულად: ортомиксовирусы.

ორნიტიოზი (ბერძნ. ornithos ფრინველი, osis მდგომარეობა) – დაავადების გამომწვევია ქლამიდია (*Chlamydia psittaci*), რომელიც აავადებს ფრინველს და გადაეცემა ადამიანს. უკანასკნელში დაავადება მიმდინარეობს მალაღი ტემპერატურით, ცხელებით, თავისა და კუნთების ტკივილებით, ფილტვების ანთებით და სხვა. ინგლისურად: ornithosis. რუსულად: орнитоз.

ორქიტი (ბერძნ. orchis სათესლე, itis ანთება) – მამაკაცის

სათესლე ჯირკვლების ანთება. ინგლისურად: orchitis. რუსულად: орхит.

ოსმალტამივირი – იგივე ტამიფლუ. მიეკუთვნება წამლების ახალ კლასს, ნეირამინიდაზას ინჰიბიტორებს. თრგუნავს ვირუსის გამოთავისუფლების პროცესს პლაზმალემიდან. ინგლისურად: oseltamivir. რუსულად: оселтамивир.

ოსმოზი (ბერძნ. osmos ბიძგი, წნევა) – ორი სხვადასხვა კონცენტრაციის ნივთიერების (მეტწილად ხსნარების) დიფუზური გაწონასწორება მათი გამყოფი ფოროვანი აკის გავლით. ინგლისურად: osmosis. რუსულად: осмос.

ოსმოზური შოკი (ბერძნ. osmos წნევა, ბიძგი, ინგლ. shock დაკერა, დარტყმა) – უჯრედების დაზიანება და დესტრუქცია ჰიპოტონურ ან ჰიპერტონურ არეში. იყენებენ უჯრედების კომპონენტების მისაღებად გრამ-უარყოფითი ბაქტერიებიდან. ინგლისურად: osmotic shock. რუსულად: осмотический шок.

ოსმოზილიური ბაქტერიები (ბერძნ. osmos ბიძგი, წნევა, bakterion ჩხირი) – ბაქტერიები, რომელთაც ძალუძთ გადაიტანონ მარილების, შაქრების და სხვ. კონცენტრირებული ხსნარებით შექმნილი ოსმოზური წნევა. ასეთი ტიპის ბაქტერიებს მიეკუთვნება სტაფილოკოკები და ვიბრიონები. ინგლისურად:

osmophil bacteria. რუსულად: осмофильные бактерии.

ოსტეომიელიტი (ბერძნ. osteon ძვალი, myelos ძვლის ტვინი, itis ანთება) – ძვლის ტვინის ანთება, რომელიც ჩვეულებრივ ძვლის კომპაქტურ და ღრუბლისებრ ნივთიერებებზე და ძვლისაზრდელაზე ვრცელდება. ინგლისურად: osteomyelitis. რუსულად: остеомиелит.

ოტიტი (ბერძნ. otos ყური, itis ანთება) – ყურის მწვავე და ქრონიკული ანთება. დამახასიათებელია პოლიეტიოლოგიურობა და გამომწვევი აგენტის ცვალებადობა. ინგლისურად: otitis. რუსულად: отит.

ოფსონინები (ბერძნ. opsono საკვებით ვამარაგებ) – ნორმალურ სისხლის შრატში ფაგოციტოზის უნარის გამაძლიერებელი ნივთიერებები. აქტიური იმუნინიზაციის დროს ოფსონინების რაოდენობა სისხლში მატულობს. ინგლისურად: opsonins. რუსულად: опсоины.

ოქსაცილინი (Oxacillin) – ანტიბაქტერიული, ნახევრადსინთეზური ანტიბიოტიკი პენიცილინების ჯგუფიდან. მოქმედების მექანიზმი ბაქტერიციდულია. არ იშლება სტაფილოკოკური ბეტა-ლაქტამაზას საშუალებით. ნაკლებტოქსიკურია. იყენებენ პნევმონიის, სეფსისის, ქოლევცისტიტების და სხვა პათოლოგიების შემთხვევებში. ინგლისურად: oxacillin. რუსულად:

оксациллин.

ოქსიდოზემი (ბერძნ. oxys მკავე) – დამუანგავი ფერმენტები, რომლებიც დასაქანგავ ნივთიერებას ართმევენ წყალბადს და გადასცემენ მას ჰაერის ჟანგბადს, რის შედეგადაც წარმოიქმნება წყალი და წყალბადის ზეჟანგი. ინგლისურად: oxidases. რუსულად: оксидазы.

ოქსიდორედუქტაზები (ბერძნ. oxys მკავე, ლათ. reducere დაბრუნება, აღდგენა) – ფერმენტების კლასი, რომლის წარმომადგენლები აკატალიზებენ ჟანგვა-აღდგენით რეაქციებს ელექტრონებისა და პროტონების გადატანის გზით. მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ უჯრედების ენერჯით უზრუნველყოფაში. ოქსიდორედუქტაზების უმნიშვნელოვანესი ჯგუფებია: დეჰიდროგენაზები, ჰიდროქსილაზები, ოქსიგენაზები, ოქსიდაზები, პეროქსიდაზები და სხვა. ინგლისურად: oxidoreductases. რუსულად: оксидоредуктазы.

ოქსიტეტრაციკლინი (Oxy-tetracyclin) – ტეტრაციკლინების ჯგუფში შემავალი ანტიბაქტერიული ბუნებრივი ანტიბიოტიკი. მისი პროდუცენტია Streptomyces rimosus. მექანიზმი და მოქმედების სპექტრი ტეტრაციკლინების მსგავსია. იყენებენ სიფილისის, გონორეის, ბრუცელოზის, ზოგიერთი პროტოზოული დაავადების სამკურნალოდ. ინგლისურად: oxytetracycline. რუსულად:

ოქსიტეტრაკლინი.

ოჯახი (family) – სისტემატიკური კატეგორია, რომელიც აერთიანებს მონათესავე გეარებს. ოჯახი შედის რიგის შემადგენლობაში. ინგლისურად: family. რუსულად: семейство.

0 – ანტიბენი – იგივე სობატური ანტიგენი. გრამ-უარყოფითი ბაქტერიების უჯრედის კედლის ლიპოპოლისაქარიდი (ენდოტოქსინი), რომელსაც გააჩნია გამოხატული ანტიგენური თვისებები. მის საწინააღმდეგოდ სწრაფად და მაღალი ტიტრით გამოიშუშავდება ანტისხეულები, რასაც იყენებენ ადამიანისა და ცხოველების მრავალი ინფექციური დაავადების სეროლოგიური დიაგნოსტიკისათვის. 0-ანტიგენის საწინააღმდეგოდ გამოიშუშავებული ანტისხეულები იცავენ ორგანიზმს ენდოტოქსინის ტოქსიკური მოქმედებისაგან, რის გამოც ისინი შეეყვანილი არიან ქიმიური ვაქცინების შემადგენლობაში. ინგლისურად: 0-antigen. რუსულად: 0-антиген.

0 – სტრეპტოლიზინი (ბერძნ. streptos ძეწკვი, lysis დაშლა) – A, G და C ჯგუფის სტრეპტოკოკების ეგზოტოქსინის შემოღობული ფრაქცია. სისხლიან აგარზე შემოღობი არ ვითარდება, ამასთან, A ჯგუფის ზოგიერთი სტრეპტოკოკი აწარმოებს მხოლოდ ამ ტიპის შემოღობას. 0 – სტრეპტოლიზინი კარდიოტოქსიკურია, მონაწილეობს გულის

დაზიანებების პათოგენეზში. აწარმოებს 0 – ანტისტრეპტოლიზინის სინთეზს, რასაც სადიაგნოზო მნიშვნელობა გააჩნია. ინგლისურად: O-streptolysine. რუსულად: O-стрептолизин.

პ

პათოგენეზი (ბერძნ. pathos ავადმყოფობა, ტანჯვა, genesis წარმოშობა) – ავადმყოფობის წარმოშობისა და განვითარების თანმიმდევრობა, მექანიზმი. ინგლისურად: pathogenesis. რუსულად: патогенез.

პათოგენი (ბერძნ. pathos ავადმყოფობა, ტანჯვა, gennao წარმოქმნი) – ტერმინი გამოყენებულია ინფექციური აგენტების (პათოლოგიური ბაქტერიების, ვირუსების, სოკოების, უმარტივესების) აღსანიშნავად. „გამომწვევი აგენტის“ სინონიმი. ინგლისურად: pathogen. რუსულად: патоген.

პათოგენური (ბერძნ. pathos ავადმყოფობა, ტანჯვა, gennao წარმოქმნი) – დაავადების გამომწვევი, დამასნეულებელი (მაგ., პათოგენური მიკროორგანიზმები). ინგლისურად: pathogenic. რუსულად: патогенный.

პათოგენურიობა (ბერძნ. pathos ავადმყოფობა, ტანჯვა, gennao წარმოქმნი) – წარმოადგენს პათოგენური მიკრობის თვისობრივ მახასიათებელს. გენებით კონტროლირებადი პოლიმერ-

მინანტული, გენოტიპური ნიშანთვისებაა, რომელიც პასუხისმგებელია მიკროორგანიზმების მთელი რიგი სტრუქტურების, ქსოვილების მთლიანობის დამრღვევი ფერმენტების და ტოქსინების წარმოქმნაზე. ინგლისურად: pathogenicity. რუსულად: патогенность.

პათომორფოზი (ბერძნ. pathos ავადმყოფობა, ტანჯვა, gnoma ნიშანი) – ავადმყოფობის ან ავადმყოფური მდგომარეობის დამახასიათებელი ნიშანი (მაგ., კორინებაქტერიებისათვის დამახასიათებელია ვოლუტინის (იგივე ბაბეშ-ერნსტის) მარცვლები, ცოფის ეირუსით დაინფიცირებული ნეირონებისათვის – ბაბეშ-ნეგრის სხეულაკები, ლიმფოგრანულომატოზისათვის – შტერნბერგ-რიდის უჯრედები და ა.შ.). ინგლისურად: pathognomonic. რუსულად: патогномоничный.

პათოვარი (ბერძნ. pathos ავადმყოფობა, ტანჯვა, var სახეობა) – ერთ-ერთი ქვესახეობრივი ტაქსონი, რომლის საშუალებითაც ქვესახეობაში შემავალ კულტურებს განასხვავებენ პათოლოგიური რეაქციების ხასიათის მიხედვით. ინგლისურად: pathovar. რუსულად: патовар.

პათოლოგია (ბერძნ. pathos ავადმყოფობა, ტანჯვა, logos მოძღვრება) – მედიცინის დარგი, რომელიც სწავლობს ორგანიზმში მიმდინარე ავადმყოფურ

პროცესებს. ინგლისურად: pathology. რუსულად: патология.

პალიატივი (ლათ. palliatus დაფარული) – საშუალება, რომელიც დროებით ამსუბუქებს ავადმყოფის მდგომარეობას, მაგრამ არ კურნავს მას. ნახევარზომა. ინგლისურად: palliative. რუსულად: паллиатив.

პალინდრომი (ბერძნ. palin-drome გაურბივარ უკან) – ფერმენტ EcoRI რესტრიქტაზას მიერ ამოცნობილი ფუძეების ექვსი წყვილისაგან შემდგარი თანმიმდევრობა (2 ჯაჭვში თანმიმდევრობები ერთნაირია, თუმცა მიმართულნი არიან ერთმანეთისადმი საწინააღმდეგოდ). ინგლისურად: palindrom. რუსულად: палиндром.

პალპაცია (ლათ. palpatio ხელის მოსმა, შეხება) – ავადმყოფის ორგანოთა, პულსის, სიმსივნის გასინჯვა ხელით. ინგლისურად: palpation. რუსულად: пальпация.

პანალგია (ბერძნ. pan ყველა, საყოველთაო, algos ტკივილი) – ტკივილის შეგრძნება მთელ სხეულში. ინგლისურად: panalgia. რუსულად: паналгия.

პანარიციტი (ბერძნ. par ახლოს, onyx ფრჩხილი) – იგივე საწერელი. თითის ჩირქოვანი ანთება. ინგლისურად: panaris. რუსულად: панариций.

პანაკეია (ბერძნ. panakeia ყოველის მკურნალი) – უნივერსალური სამკურნალო საშუალება,

რომელიც თითქოს ყველა დაავადებას შეეღოს. ბერძნული მითოლოგიის მიხედვით, მკურნალ ასკლეპიოსს ორი ქალიშვილი ჰყავდა – პიგია და პანაცეა, რომლებიც მამის კვალს გაჰყვნენ. ტერმინი ეწოდა ერთ-ერთი ქალიშვილის საპატივცემულოდ. ინგლისურად: panacea. რუსულად: панацея.

პანდემია (ბერძნ. pan ყველა, saყოველთაო, demos ხალხი) – ეპიდემია, რომელიც ერთდროულადაა გავრცელებული სხვადასხვა ქვეყნებში. ეპიდემიის ძალზე ფართო მასშტაბით გავრცელება. ინგლისურად: pandemic. რუსულად: пандемия.

პანტოია (Pantoea) – ჩხირისმაგვარი, პერიტრიქული, ასპოროგენური, გრამ-უარყოფითი, ქემოორგანოტროფული, ფაკულტატურ-ანაერობული ბაქტერიების გვარი Enterobacteriaceae-ს ოჯახიდან. ზომები: 0,5-1 X 1-3 მკმ. წარმოქმნიან ყვითელ პიგმენტს. შლიან ნახშირწყლებს მჟავის წარმოქმნით. აღადგენენ ნიტრატებს ნიტრიტებად. გამოყოფილია ადამიანისა და ცხოველების პათოლოგიური მასალიდან. ტიპური სახეობაა P. agglomerans. ითულებიან ოპორტუნისტული ინფექციების აღმძვრელებად. ინგლისურად: pantoea. რუსულად: пантоя.

პანციტოპენია (ბერძნ. pan ყველა, saყოველთაო, kytos უჯრედი, penia ხიდარიბე) – ძვლის ტვინის

ყველა რიგის უჯრედების როდენობის მკვეთრი შემცირება. ინგლისურად: pancytopenia. რუსულად: панцитопения.

პაპატაციის ცხელება (febris Pappataci) – იგივე მოსკიტური ცხელება. ტროპიკული და სუბტროპიკული ქვეყნების მწკავე ვირუსული ეტიოლოგიის დაავადებაა. ადამიანზე გადადის მოსკიტის კბენით. ინგლისურად: fever Pappataci. რუსულად: лихорадка Паппатачи.

პაპილომა (ლათ. papilla ძუძუს თავი, დერილი, ბერძნ. oma სიმსივნე) – კანისა და ლორწოვანი გარსების ეპითელიუმიდან განვითარებული დერილისებრი ფორმის კეთილთვისებიანი სიმსივნე. ინგლისურად: papilloma. რუსულად: папиллома.

პაპოვირუსის ოჯახი (Papovaviridae) – ამ დნმ-გენომიან ოჯახში შედის 2 გვარი: 1) პოლიომავირუსები (Polyomavirus) – თავგების პოლიომის ვირუსი, მაიმუნების ვაკუოლების წარმომქმნელი ვირუსი (SV₄₀) და სხვა. მათი დიამეტრი დაახლოებით 45 ნმ-ია. 2) პაპილომავირუსები (Papilomavirus) – ადამიანის, ბოცვერის, ხარის და სხვა ცხოველების ვირუსები. მათი დიამეტრი დაახლოებით 55 ნმ-ია. დნმ ინტეგრირებულია სამიზნე უჯრედების (ეპითელური უჯრედების) გენომთან. ეპითელური უჯრედები იყოფიან და წარმოქმნიან კეთილთვისებიან სიმ-

სიენეებს, მაგ., კანის მეჭეჭეებს. დადგენილია პაპილომავირუსის (HPV-16) როლი საშვილოსნოს ყელის კიბოს განვითარებაში. როგორც ფიქრობენ, ადამიანის აეთვისებრივი სიმსიენეების დაახლოებით 10% პაპილომავირუსული ეტიოლოგიისაა. ინგლისურად: papovaviruses. რუსულად: паповавирусы.

პაპულა (ლათ. papula ბუშტუკი) – მშრალი მუწუკი, კვანძი (ეგზემის, ფსორიაზის, სიფილისის დროს). ინგლისურად: papula. რუსულად: папула.

პარაგრირი (ბერძნ. para ახლოს, ფრანგ. grippe დაჭერა) – გრიპისმაგვარი დაავადება, რომლის კლინიკური მიმდინარეობა ხანმოკლეა, ხოლო დასაწყისი – მწვავე. ორგანიზმის საერთო ინტოქსიკაცია, გრიპთან შედარებით, უფრო სუსტადაა გამოხატული. ინგლისურად: paragrippe. რუსულად: парагрипп.

პარაგრირის ვირუსები (ბერძნ. para ახლოს, ფრანგ. grippe დაჭერა, ლათ. virus შხამი) – ცნობილია პარაგრირის 4 ვირუსი. ზოგ შემთხვევაში მათ შეუძლიათ გამოიწვიონ ხორხის ანთება, რაც ბავშვებში ამ ორგანიზმის შეშუპებით ან კრუპით ვლინდება. ინგლისურად: paragrippe viruses. რუსულად: вирусы парагриппа.

პარადოქსი (ბერძნ. paradoxos არაჩვეულებრივი, მოულოდნელი) – აზრი, იდეა, რომელიც

მკვეთრად განსხვავდება საყოველთაოდ აღიარებულისაგან. მოულოდნელი მოვლენა, რომელიც არ შეესაბამება მიღებულ წარმოდგენებს. ინგლისურად: paradox. რუსულად: парадокс.

პარაზიტემია (ბერძნ. parasitos მუქთახორა, haima სისხლი) – პარაზიტის ცირკულაცია მასპინძლის სისხლში. ვითარდება სისხლის პარაზიტული ინვაზიების შემთხვევაში. ინგლისურად: parasitemia. რუსულად: паразитемия.

პარაზიტოზი (ბერძნ. parasitos მუქთახორა) – ორგანიზმთა თანაცხოვრების ერთ-ერთი ფორმა, როდესაც ერთი პარტნიორი მეორის ხარჯზე ცხოვრობს და აყენებს მას ზიანს. ევოლუციის პროცესში სისტემა პარაზიტ-მასპინძლის ჩამოყალიბება წარმოებდა ამ ორი პარტნიორის ურთიერთდაპტაციის გზით, რამაც განაპირობა ამ სისტემის მდგრადობა. ხშირად პარაზიტებს ჰყავთ თავიანთი პარაზიტი, ე.წ. სუპერპარაზიტი. ინგლისურად: parasitism. რუსულად: паразитизм.

პარაზიტოლოგია (ბერძნ. parasitos მუქთახორა, logos მოძღვრება) – მეცნიერება პარაზიტებისა და პარაზიტოზების შესახებ. ინგლისურად: parasitology. რუსულად: паразитология.

პარამეტრი (ბერძნ. parametron გამმსომი) – რომელიმე ობიექტისათვის, მოწყობილობა-

სათვის ან დანადგარისათვის დამახასიათებელი სიდიდე, მისი ცალკეული თვისება ან მუშაობის რეჟიმი, რაც მიღებულია როგორც ძირითადი მონაცემები. ინგლისურად: parameter. რუსულად: параметр.

პარამიქსოვირუსების ოჯახი (Paramyxoviridae) – მიქსოვირუსების მონათესავე ოჯახია. მასში ჰემაგლუტინინი და ნეირამინიდაზა ლოკალიზებულია ერთი და იგივე კბილანისმაგვარ გამონაზარდში. პარამიქსოვირუსებში შედის წითელას ვირუსი. ამ ოჯახის ერთ-ერთი წარმომადგენელია ფუზოგენური თვისებების მქონე სენდაის ვირუსი (იხ.), რომელიც მსუბუქი რესპირატორული დაავადებების გამომწვევია. ინგლისურად: paramyxoviruses. რუსულად: парамиксовирусы.

პარანეკროზი (ბერძნ. para ახლოს, nekrosis მკედარი) – სიკვდილისწინა მდგომარეობაში მყოფი უჯრედის შექცევადი დაზიანების ზღვრული დონე. ინგლისურად: paranecrosis. რუსულად: паранекроз.

პარატიფი (ბერძნ. para ახლოს, typhos გონების დაბინდვა) – ნაწლავთა მწვავე ინფექციური დაავადება, რომლის გამომწვევია Salmonella-ს ჯგუფის ბაქტერიები. მუცლის ტიფის მსგავსი დაავადებაა. ცნობილია A, B და C პარატიფები. მათი გამომწვევეებია Salmonella paratyphi A (ბრიონ-

კაიზერის ჩხირი), S.schotmulleri (შოტმიულერის ჩხირი) და S. hirschfeldii (ჰირშფელდის ჩხირი). ინგლისურად: paratyphoid. რუსულად: паратиф

პარატოპი (ბერძნ. para ახლოს, topos ადგილი) – იმუნოგლობულინების მოლეკულების ანტიგენშემაკავშირებელი ცენტრები, რომლებიც კომპლემენტურად (სტერეოქიმიურად) ურთიერთმოქმედებენ ანტიგენურ დეტერმინანტასთან (ეპიტოპთან). ინგლისურად: paratop. რუსულად: паратопы.

პარეზი (ლათ. paresis მიდუნება, დასუსტება) – რომელიმე ორგანოს მოძრაობითი ფუნქციის შესუსტება. არასრული, ნაწილობრივი დამბლა. ინგლისურად: paresis. რუსულად: парез.

პარენტერული (ბერძნ. para ახლოს, enteron ნაწლავი) – კუჭ-ნაწლავის ტრაქტის გარეშე (მაგ., პარენტერული კვება, ენაში წვეთოვანი გადასხმა და სხვა). ინგლისურად: parenteral. რუსულად: парэнтеральный.

პარენქიმა (ბერძნ. para ახლოს, encheo საესე) – ამა თუ იმ ორგანოს (ღვიძლის, ელენთის, ფილტვის და სხვა) სპეციალიზებული ქსოვილი, რომელიც ასრულებს ამ ორგანოს ძირითად ფუნქციას. ინგლისურად: parenchyma. რუსულად: паренхима.

პარესთეზიები (ბერძნ. para ახლოს, aisthesis შეგრძნება) – სხვადასხვა ცრუ შეგრძნებები

(დაბუეება, ჩხელეტა, წვა, ქავილი და სხვა), რაც არ არის განპირობებული გარეგანი გაღიზიანებებით. გეხდება სხვადასხვა წარმოშობის ნევრიტების, რადიკულიტის, მენინგიტის და სხვ. შემთხვევაში. ინგლისურად: paresthesias. რუსულად: парестезии.

პარვოვირუსების ოჯახი (Parvoviridae) – ვირუსების ეს ოჯახი შედგება 3 გვარისაგან, რომელთაგან 2 (Parvovirus და Densovirus) პათოგენური არიან ადამიანისათვის, სხვა ძუძუმწოვრებისა და მწერებისათვის. მესამე გვარი – Dependovirus შეიცავს ე.წ. დეფექტურ ვირუსებს, რომელთა რეპროდუქციისათვის აუცილებელია „დამხმარე“ ვირუსის არსებობა. პარეოვირუსები წარმოადგენენ მცირე ზომის ვირიონებს, რომელთა დიამეტრი მხოლოდ 18-26 ნმ-ია. კაფსიდი აგებულია კუბური ტიპის სიმეტრიით. გენომი შედგება ერთჯაჭვიანი დნმ-საგან. ამ ოჯახიდან ყველაზე უფრო პათოგენურია ვირუსი B19 (იხ.). ინგლისურად: parvoviruses. რუსულად: парвовирусы.

პარიტიტი (ლათ. paritas ტანაფარდობა, ტოლობა) – მიკროორგანიზმსა და იმუნოკომპეტენტურ უჯრედს შორის წონასწორობის მდგომარეობა. ინგლისურად: parity. რუსულად: паритет.

პაროტიტი (ბერძნ. para ახლოს, otos ყური, itis ანთება) – ყბა-ყურის სანერწყვე ჯირკელის

ანთება. ინგლისურად: parotitis. რუსულად: паротит.

პაროტიტის ვირუსი – Paromyxovirus-ის ოჯახის წარმომადგენელია. იწვევს პაროტიტს (ყბაყურას). დაავადება გადაეცემა სანერწყვე ჯირკლების ინფიცირებული სეკრეტით. ინგლისურად: parotitis virus. რუსულად: вирус свинки.

პარტახტიანი (ენდემური, ვირთაბვის) ტიფი (ქართულად „პარტახტი“ ნიშნავს ლაქას, გამოიწვევს ბერძნ. endemos ადგილობრივი) – ამ დაავადების პათოგენეზი ეპიდემიური ტიფის მსგავსია. Rickettsia typhi, რომელიც მორფოლოგიურად პროვანსიის რიკეტსიის მსგავსია (იხ. პარტახტიანი (ეპიდემიური) ტიფის რიკეტსია). მრავლდება ენდოთელური უჯრედების ციტოპლაზმაში. ინფექციის რესურსი მდრღნელებია: რუსი და შავი ვირთაბეები, აგრეთვე თაგვები, რომლებიდანაც გამოიწვევი აგენტი ადამიანს გადაეცემა რწყილების, ვირთაბეის ტილების და ვირთაბეის ტიპების მეშვეობით. ადამიანის დაინფიცირებას ადგილი აქვს რწყილების ფეკალიების შეხელებისას, აეროგენურად, აგრეთვე ალიმენტური გზით. მკურნალობისათვის იყენებენ ტეტრაციკლინს. ინგლისურად: flea-borne endemic typhus. რუსულად: эндемический сыпной тиф.

პარტახტიანი (ეპიდემიური,

ტილის) ტიფი (ქართულად „პარტახტი“ ნიშნავს ლაქას, გამონაყარს, ბერძნ. epidemos ხალხში გაფრცვლებული) – მწვავე ინფექციური (რიკეტსიოზული) დაავადებაა, რომლისთვისაც დამახასიათებელია ძლიერი ინტოქსიკაცია, არტერიების დამახასიათებელი დაზიანება და ძირითადი კლინიკური სიმპტომი – გამონაყარი. პარტახტიანი ტიფის გადატანაში ძირითადი როლი მიუძღვით ტილებს. ეპიდემიური წრე მოიცავს ავადმყოფ ადამიანს, ტილს და ჯანმრთელ ადამიანს. ადგილი აქვს აგრეთვე რიკეტსიებით გამოწვეულ ტიპურ დაზიანებას – ვასკულიტს. დაავადება შეყვანილია განსაკუთრებით საშიში ინფექციების რიცხვში. საინკუბაციო პერიოდი 6-დან 23 დღემდე გრძელდება. სამკურნალოდ იყენებენ ტეტრაციკლინებს ლევომიციტინით, მაკროლიდებს და სხვა. არასპეციფიკური პროფილაქტიკური ღონისძიებები გამოიხატება დატილიანების წინააღმდეგ ბრძოლაში. ინგლისურად: epidemic (louse-borne) typhus. რუსულად: эпидемический сыпной тиф.

პარტახტიანი (ეპიდემიური) ტიფის რიკეტსია (ქართულად „პარტახტი“ ნიშნავს ლაქას, გამონაყარს) – *Rickettsia prowazeki* წარმოადგენს 0,8-2,0 X 0,3-0,6 მკმ-ის სიგრძის ბაქტერიას. განლაგებული არიან ცენტრალურ ან მოკლე ძეწყვე-

ბის სახით. არ შეუძლიათ გამრავლდნენ ხელოვნურ საკვებ ნიადაგებში. ამ რიკეტსიისადმი ძალზე მგრძობიარენი არიან ზღვის გოჭები. სამიზნე-უჯრედების (ქოლესტერიინის შემცველი უჯრედები) დაშლის შემდეგ რიკეტსიები ხვდებიან სისხლში და აინფიცირებენ ინტაქტურ ენდოთელურ უჯრედებს. დაინფიცირებული უჯრედები შეიცავენ რიკეტსიებს ჩანართების სახით (ე.წ. მუზერის უჯრედები). ინგლისურად: Rickettsia of louse-borne typhus. რუსულად: Риккетсия эпидемического сыпного тифа.

პარტიალური ტოქსინები (ლათ. partis ნაწილი, ბერძნ. toxikon შხამი) – მონაწილეობენ ამა თუ იმ დაავადების პათოგენეზში. ამავე დროს არ იწვევენ კლინიკური სიმპტომების განვითარებას. ინგლისურად: partial toxins. რუსულად: парциальные токсины.

პასაჟი (ფრანგ. passage) – მიკროორგანიზმის მიერ საბინადრო გარემოს მრავალჯერადი ხელოვნური ან ბუნებრივი შეცვლა. ლაბორატორიულ პირობებში პასაჟი წარმოადგენს მიკროორგანიზმის მრავალჯერად გადატანას ერთი მასპინძლიდან (ცხოველი, ქათმის ემბრიონი, უჯრედული კულტურები) მეორეში ან ერთი სინჯარიდან მეორეში. სერიული პასაჟები აუცილებელია მიკრობების ვირ-

ულენტობის დაქვეითების ან გაზრდისათვის, მათში ტიპური სტრუქტურების (კაფსულები, ფიმბრიები), ანდა ბიოქიმიური თვისებების აღსადგენად. ინგლისურად: passage. რუსულად: *пассаж*.

პასიური დიფუზია (ლათ. *passivus* უმოქმედო, *diffundo* ვავრცელებ) – ხორციელდება გარემოსა და ბაქტერიულ უჯრედში საკვები ნივთიერებების სხვადასხვა შემცველობის ხარჯზე, რის გამოც ადგილი აქვს მათ გადაადგილებას მაღალი კონცენტრაციიდან დაბლისაკენ (კონცენტრაციის გრადიენტი). როდესაც ამა თუ იმ ნივთიერების კონცენტრაცია ბაქტერიული უჯრედის მემბრანის ორივე მხარეს გათანაბრდება, პასიური დიფუზიის პროცესი წყდება. ამ პროცესისათვის არ არის დამახასიათებელი სუბსტრატული სპეციფიკურობა და იგი არ მოითხოვს ენერჯიის ხარჯვას. ინგლისურად: *passive diffusion*. რუსულად: *пассивная диффузия*.

პასიური იმუნიტეტი (ლათ. *passivus* უმოქმედო, *immunitas* რაიმესაგან გათავისუფლება) – რომელიმე იმუნიზებული ცხოველის (უფრო ხშირად ცხენის ან ბოცვერის) ანტისხეულების ინექცია ადამიანში, რათა იმ დრომდე, ვიდრე ამ უკანასკნელის ორგანიზმი თვით არ გამოიმუშავებს საკუთარ ანტისხეულებს, მას გააჩნდეს მზა ანტი-

სხეულები ინფექციასთან საბრძოლველად. მზა ანტისხეულების ინექცია (ანუ შრატის ინოკულირება) ერთადერთი მეთოდია პასიური იმუნიტეტის მისაღებად. ასეთი სახის იმუნიტეტი მყისიერი მოქმედებისაა, სამაგიეროდ ქრება უცხო ცილების (ანუ ანტისხეულების) იმუნური ძალებით ელიმინირების (იხ.) გამო. ინგლისურად: *passive immunity*. რუსულად: *пассивный иммунитет*.

პასტირელები (*Pasteurella*) – მიეკუთვნება *Pasteurellaceae*-ს ოჯახს. მცირე ზომის, უძრავი, გრამ-უარყოფითი კოკობაქტერიებია (2,0–0,4 X 0,4 მკმ). ფაქულტატური ანაერობებია, უჯრედშიდა პარაზიტები. ინგლისურად: *Pasteurella*. რუსულად: *Пастереллы*.

პასტირელოზი (*pasteurellosis*) – *Pasteurella*-ს გვარის ბაქტერიებით გამოწვეული ინფექციური დაავადება. ინგლისურად: *pasteurellosis*. რუსულად: *пастереллез*.

პასტირიზაცია (ლ.პასტერის გვარის მიხედვით) – ორგანულ სითხეებში (მაგ., რძე, ხილის წვენები, ღვინო, ღუდო და სხვ.) მიკროორგანიზმების განადგურების მეთოდი მათი მოკლე დროით გახურების საშუალებით არა უმეტეს 95°C-ისა (63°C-ზე პასტერიზაციისას საჭიროა 30 წუთი, 75°C-ისას კი 10). კლავს რა მიკრობების ეფექტაციურ ფორმებს, პასტერიზაცია თითქ-

მის არაეითარ გავლენას არ ახდენს მათ სპორებზე, რომლებიც შემდგომში შეიძლება აღმოცენდნენ და გამოიწვიონ ამა თუ იმ პროდუქტის გაფუჭება. ამიტომ ერთხელ უკვე პასტერიზებულ პროდუქტში სპორებს აძლევენ აღმოცენების საშუალებას, შემდეგ კი მას კვლავ უტარებენ პასტერიზაციას. მასალის დამუშავებას გაჟა-გამოსხივებით სხივური პასტერიზაცია ეწოდება. ინგლისურად: pasteurization. რუსულად: пастеризация.

პასტერის აცრები (ლ.პასტერის გუარის მიხედვით) – იგივე ანტირაბიული აცრები. ინგლისურად: Pasteur's inoculations. რუსულად: пастеровские прививки.

პასტერის სადგური (ლ.პასტერის გუარის მიხედვით) – სანიტარულ-პროფილაქტიკური დაწესებულება, სადაც ტარდება ცოფის საწინააღმდეგო აცრები. ინგლისურად: Pasteur's stations. რუსულად: пастеровские станции.

პატარა ლიმფოციტი – ლიმფოციტების ერთ-ერთი მორფოლოგიური ვარიანტია. შედარებით მცირე ზომისაა. მისი ბირთვულ-ციტოპლაზმური ინდექსი ძალზე მაღალია. ინგლისურად: small lymphocyte. რუსულად: малый лимфоцит.

პაშენის სხეულები – ჩუტყვავილას და ძროხის ყვავილის ღროს კანის გარქოვანებულ უჯრედებში აღმოჩენილი ვირუსული ნაწილაკების გროვები.

ინგლისურად: Pashen's bodies. რუსულად: тельца Пашена.

პებრინა (პროვანსალურ დიდიქტზე პილიკლოზოფილს ნიშნავს) – თუთის აბრეშუმხვევიას ინფექციური დაავადებაა, რომლის გამომწვევია უმარტივესების ტიპის, კნიდოსპორიდიების კლასის წარმომადგენელი – Nosema bombycis. ლ.პასტერმა პირველმა აღმოაჩინა აღნიშნული ინფექციური აგენტი და შეიმუშავა მისი საწინააღმდეგო ცელულური მეთოდი. ეს იყო ცოცხალ არსებაში ინფექციური აგენტის აღმოჩენის და მისი საწინააღმდეგო სპეციფიკური საშუალების შემუშავების პირველი შემთხვევა. ინგლისურად: pebrina. რუსულად: пеприна.

პედიატრია (ბერძნ. pais ბავშვი, iatrea მკურნალობა) – მედიცინის დარგი, რომელიც სწავლობს ბავშვთა დაავადებებსა და მათი მკურნალობის მეთოდებს. ინგლისურად: pediatry. რუსულად: педиатрия.

პედიკულოზი (ლათ. pediculus ტილის) – ადამიანებზე ტილების პარაზიტობა. ტილიანობა. ინგლისურად: pediculosis. რუსულად: педикулез.

პედობიონტები (ბერძნ. pedon ნიდაგი, bios სიცოცხლე) – ნიდაგში, მიწაში მცხოვრები მიკროორგანიზმები. ინგლისურად: pedobiontes. რუსულად: педобионты.

პედოგამია (ბერძნ. pais ბაეში, gamos ქორწინება) – სქესობრივი პროცესი, როდესაც ერთი ინდივიდი იყოფა ორად და წარმოქმნილი უჯრედების შერწყმის შედეგად ვითარდება ზიგოტა. აღნიშნული პროცესი ახასიათებთ ფესეფეხიანებს. ინგლისურად: pedogamy. რუსულად: педогамия.

პედოგენეზი (ბერძნ. pais ბაეში, genesis წარმოშობა, წარმოქმნა) – ზოგიერთი უხერხემლო სათვის დამახასითებელი გამრავლების ხერხი, როდესაც მატლებს უვითარდებათ ახალი თაობის მომცემი გაუნაყოფიერებელი კვერცხები. ტერმინი შემოთავაზებულია კბერის მიერ 1865 წელს. ინგლისურად: pedogenesis. რუსულად: педогенез.

პელიკულა (ლათ. pellicula მკურნალობა) – უმარტივესების ექტოპლაზმის ელასტიკური გარეგანი შრე, რომელიც წარმოქმნის პერიფერიულ აკის და მონაწილეობს ნივთიერებათა ცვლაში. ინგლისურად: pellicle. რუსულად: пелликула.

პენეტრანტულობა (ლათ. penetrantis შემღწვევი) – მონათესავე ჯგუფის ორგანიზმების განსაზღვრული გენის გამოვლინების სიხშირე. ანსხვაებენ სრულ (აღელი მუღავნდება ინდივიდების 100%-ში) და არასრულ პენეტრანტულობას. პენეტრანტულობის მაჩვენებელი გამოიყენება შთამომავლობაში მე-

კვიდრული დაავადებების გამოსაუღენად. ინგლისურად: penetrance. რუსულად: пенетрантность.

პენეტრანტია (ლათ. penetrantis შემღწვევი) – რომელიმე მიკროორგანიზმის (ბაქტერიების) შეღწევა უჯრედში. ინგლისურად: penetration. რუსულად: пенетрация.

პენიცილინაზა – იგივე ბეტალაქტამაზა (იხ. ბეტალაქტამაზები).

პენიცილინი (ლათ. penicillus ფუნჯი) – სამკურნალო პრეპარატი, ანტიბიოტიკი, რომელსაც ღებულობენ ობის სოკოს ზოგიერთი სახეობისაგან. გამოიყენება უმთავრესად ჩირქოვანსეფსისური დაავადებების სამკურნალოდ. აღმოაჩინა შოტლანდიელმა ა.ფლემინგმა 1929 წელს. ინგლისურად: penicillin. რუსულად: пеницилин.

პენიცილიოზი (penicilliosis) – ასკომიცეტების კლასის Penicillium-ის გეარის სოკოებით გამოწვეული ოპორტუნისტული მიკოზი. ახიანებს კანს, ფრხილებს, პირის ღრუს, ლორწოვან გარსებს, ფილტვებს და სხვა. აღწერილია სეფსისის შემთხვევებიც. ინგლისურად: penicilliosis. რუსულად: пенициллез.

პენტამიდინი – პნემოციტოზების სამკურნალო პრეპარატი. II რიგის პრეპარატს წარმოადგენს ღეიშმანიოზების და აყრიკული ტრიპანოსომოზის

სამკურნალოდ. ინგლისურად: pentamidine. რუსულად: пентамидин.

პეპლომერები – იგივე ფიბრები. რთული ვირუსების სუპერკაფსიდის ლიპოპროტეიდული ან გლიკოპროტეიდული გამონაზარდები, რომლებიც ასრულებენ რეცეპტორულ ან სხვა ფუნქციას. ინგლისურად: peplomers. რუსულად: пепломеры.

პეპლოსი – იგივე სუპერკაფსიდი. ვირიონის ლიპოპროტეინის შემცველი გარეთა გარსი. ორგანიზებელია ლიპიდებისა და სპეციფიკური ვირუსული პროტეინების ორმაგი შრით. ამ შრის ფორმირება ხდება ვირუსის რეპლიკაციური ციკლის გვიან ეტაპებზე, კერძოდ, ვირიონების გამოკვირტვისას პლაზმალემიდან. ინგლისურად: peplous. რუსულად: пеплос.

პეპტიდოზიმინები – პეტეროპოლიმერი, რომელსაც ადრე მურეინს და მეკოპეპტიდს უწოდებდნენ. წარმოდგენილია განმეორებადი დისაქარიდული ჯგუფებით, რომელთა წარმოქმნაში მონაწილეობენ პარალელურად განლაგებული გლიკანის მოლეკულები – გლიკოზიდური კავშირებით შეერთებული N-აცეტილგლუკოზამინი და N-აცეტილმურამის მჟავა. ეს უკანასკნელი აკავშირებს დისაქარიდებს ოლიგოპეპტიდებთან ბაქტერიების უჯრედის კედელში შედის უნიკალური ამინომჟავებიც –

დიამინოპიპელინის, აგრეთვე გლუტამინის და ალანინის D-იზომერები. გლიკანის (შაქრების) მოლეკულები ერთმანეთთან შეერთებულნი არიან 4 ამინომჟავისაგან შემდგარი განივი პეპტიდური კავშირებით. ინგლისურად: peptidoglycan. რუსულად: пептидогликан.

პეპტიდური ბმა – დამახასიათებელია ცილებისათვის. წარმოიქმნება ერთი ამინომჟავას ამინოჯგუფის ურთიერთმოქმედებით მეორე ამინომჟავას კარბოქსილის ჯგუფთან, რის შედეგადაც გამოიყოფა წყალი. ინგლისურად: peptid bond. რუსულად: пептидные связи.

პეპტოკოკები (Peptococcus) – Peptococcaceae-ს ოჯახის ერთ-ერთი გვარია. წარმომადგენელია *P. niger*. უჯრედების დიამეტრი დაახლოებით 1 მკმ-მდეა. აფერმენტებენ პეპტონებს, ამინომჟავებს, ზოგიერთ ნახშირწყალს. 'ზრდის პროცესში აწარმოებენ ამონიაკს, აცეტატს, სუქცინატს და სხვა ორგანულ მჟავებს, ზოგჯერ ინდოლს, კატალაზას. მგრძნობიარენი არიან ბენზილ-პენიცილინის მიმართ. გამოიყოფიან საშარდე, სასუნთქი გზებიდან, ნაწლავებიდან და ა.შ. პირობით-პათოგენურნი არიან ადამიანისათვის. ინგლისურად: peptococci. რუსულად: пептококки.

პეპტოკოკების ოჯახი (Peptococcaceae) – უმოძრაო, ასპო-

როგენური, გრამ-დადადებითი, ქემოორგანოტროფული, ანაერობული ბაქტერიების ოჯახი. ზომები: 0,5-2,5 მკმ. ბინადრობენ ადამიანის და ცხოველების პირის ღრუში, კუჭ-ნაწლავში, საშარდე და სასუნთქ გზებში. ოჯახში შემდეგი გვარებია: *Sarcina*, *Peptococcus*, *Peptostreptococcus*, *Ruminococcus*. ინგლისურად: *peptococci's family*. რუსულად: *семейство пептококков*.

პეპტონები (ბერძნ. *peptos* მოხარშული, გადახარშული) – 1. ცილების არასრული ჰიდროლიზის პროდუქტები. წარმოადგენენ პეპტიდების და ამინომჟავების ნარევეს. 2. ცილებით მდიდარი სუბსტრატების არასრული ფერმენტაციული ჰიდროლიზის პროდუქტები, რომლებიც გამოიყენებიან ბაქტერიოლოგიურ საკვებ ნიადაგებში, როგორც აზოტის ძირითადი წყარო. ინგლისურად: *peptones*. რუსულად: *пептоны*.

პეპტონიზაცია (ბერძნ. *peptos* მოხარშული, გადახარშული) – შეკრული ცილის (მაგ., რძის კაზეინის) ჰიდროლიზის პროცესი ხსნადი პროდუქტების მიღებით. პეპტონიზაციის თვისება გააჩნიათ მთელ რიგ ბაქტერიებს (მაგ., კლოსტრიდიებს), რასაც იყენებენ მათი იდენტიფიკაციისათვის. ინგლისურად: *peptonization*. რუსულად: *пептонизация*.

პეპტონური წყალი (ბერძნ. *peptos* მოხარშული, გადახარშუ-

ლი) – თხევადი საკვები ნიადაგი, რომელიც შედგება დისტილირებულ წყალში გახსნილი 0,5-1%-იანი პეპტონისა და 0,5%-იანი NaCl-ისაგან. იყენებენ როგორც გამამდიდრებელ ნიადაგს ქოლერის ებერიონისათვის. ინგლისურად: *peptone water*. რუსულად: *пептонная вода*.

პეპტოსტრეპტოკოკები (*Peptostreptococcus*) – *Peptococcaceae*-ს ოჯახის გრამ-დადადებითი, ანაერობული კოკების გვარი. სფერული ან ოვოიდური ფორმის უჯრედებია, განლაგებულნი არიან ქეჭვის, უფრო იშვიათად წყვილების სახით. გამოყოფილი არიან სისხლიდან, ნირქიდან, ჭრილობებიდან, სასქესო, სასუნთქი და საჭმლის მომწელებელი სისტემებიდან. ადამიანისათვის პირობით-პათოგენურებია. ინგლისურად: *peptostreptococci*. რუსულად: *пептострептококки*.

პერიოდი (ბერძნ. *periodos* ირგვლივ სიარული) – დაავადების ერთ-ერთი სტადია (მაგ., საინკუბაციო პერიოდი, რეკონვალესცენციის პერიოდი და ა.შ.). ინგლისურად: *period*. რუსულად: *период*.

პერიპლასმური სიმრცე (ბერძნ. *peri* ირგვლივ, *plasma* გამოძიწილი, გაფორმებული) – იგივე პერიპლასტი. სივრცე ბაქტერიის ციტოპლასმურ მემბრანასა და უჯრედის კედელს, კერძოდ, პეპტიდოგლიკანის შიდა შრეს შო-

რის. იგი მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ციტოპლაზმური მემბრანისა და უჯრედის კედლის ურთიერთქმედებაში. მასში ბევრი ფერმენტი, განსაკუთრებით კი ფოსფატაზები, რომლებიც ბოჭავენ ცილებს, ოლიგოსაქარიდებს და სხვა ნივთიერებებს. ინგლისურად: periplasmic space. რუსულად: периплазматическое пространство.

პერიპოლიპოზი (ბერძნ. peri ირგელივ, polesis) – უჯრედების კონტაქტი ერთმანეთთან (მაგ., სოკიერთი იმუნოლოგიური რეაქციის შემთხვევაში, მაკროფაგების გარშემო განლაგებულია ლიმფოციტების დიდი რაოდენობა). ინგლისურად: peripolesis. რუსულად: периполез.

პერიტონიტი (ბერძნ. peritoneum მუცლის აკი, itis ანთება) – მუცლის სეროზული გარსის, პერიტონეუმის ანთება. ინგლისურად: peritonitis. რუსულად: перитонит.

პერიტრიქები (ბერძნ. peri ირგელივ, trichos ძაფი) – ბაქტერიები, რომელთა მთელი ზედაპირი მოფენილია შოლტებით (მაგ., ნაწლავის ჩხირი). ინგლისურად: peritriches. რუსულად: перитрихи.

პერმანენტული (ლათ. permanens მუდმივი) – მუდმივი, უცვლელი, რაც განუწყვეტლივ გრძელდება. ინგლისურად: permanent. რუსულად: перманентный.

პერმეაზები (ინგლ. permeate შეღწევა) – გააჩნიათ სუბსტრატული სპეციფიკურობა. ძალუბთ ამოიცნონ და შებოჭონ სუბსტრატის მოლეკულა უჯრედის მემბრანის გარეთა ზედაპირზე. უჯრედის მემბრანის შიგნითა ზედაპირზე კომპლექსი პერმეაზა-სუბსტრატი განიცდის დისოციაციას, სუბსტრატის გამოთავისუფლებული მოლეკულა ერთეულა უჯრედის მეტაბოლიზმში, ხოლო პერმეაზა იმეორებს სუბსტრატის გადატანის მორიგ ციკლს. ინგლისურად: permeases. რუსულად: пермеазы.

პერმისიული უჯრედები (ინგლ. permissive ფაკულტატური, არასავალდებულო) – ვირუსისადმი მგრძობიარე უჯრედები, რომელთაც ძალუბთ ვირუსების პროდუქციული ინფექციის განვითარების უზრუნველყოფა. ინგლისურად: permissive cells. რუსულად: пермиссивные клетки.

პერნიციოზული (ლათ. perniciosus სასიკვდილო, მომაკვდინებელი) – სასიკვდილო, დამღუპველი, აუთვისებიანი (მაღარია, ანემია და სხვა). ინგლისურად: pernicious. რუსულად: пернициозный.

პერორალური (ლათ. per os შიგნით) – წამლის მიღება პირის ღრუს საშუალებით. ინგლისურად: peroral. რუსულად: пероральный.

პეროქსიდაზები – ოქსირედუქტაზების კლასის თერმოსტაბი-

ლური, რკინის შემცველი ფერმენტები, რომლებიც აკატალიზებენ ზოგიერთი შენაერთის დაჟანგვის რეაქციას ზეჟანგების მონაწილეობით და წყლის წარმოქმნით. ცხოველური წარმოშობის პეროქსიდაზებია რძის ლაქტატპეროქსიდაზა, ლეიკოციტების მიელოპეროქსიდაზა, რომლებიც ქმნიან ანტიმიკრობულ პირობებს. თერმოსტაბილურებია. პეროქსიდაზების აქტიურობას თრგუნავენ ციანიდები, სულფიტები, Na-ის ჰიდროსულფიტი, აზოტის ჟანგი. ინგლისურად: peroxidases. რუსულად: пероксидазы.

პერსისტენცია (ლათ. persistens შეუპოვარი, დამრჩენი) – რაიმეს ჩვეულებრივზე უფრო დიდი ხნით არსებობა (მაგ., მიკროორგანიზმების, ინფექციის ხანგრძლივი არსებობა ორგანიზმში და სხვა). ინგლისურად: persistence. რუსულად: персистенция.

პერფორაცია (ლათ. perforo გაებურღავ) – 1. უჯრედის პლაზმურ მემბრანაში ფორების გაჩენა. 2. რომელიმე ორგანოს (მაგ., კუჭის, საშვილოსნოს და სხვ.) კედლის გამჭოლი დაზიანება, გახერევა. ინგლისურად: perforation. რუსულად: перфорация.

პერფორინი (ლათ. perforo გაებურღავ) – T-ლიმფოციტის მთავარი ციტოტოქსიკური ცილა, რომელიც გაანინათ ნეიტროფილებს, პოხიერ უჯრედებს, ნატუ-

რალურ კილერებს. პერფორინი ჩაშენდება სამიზნე-უჯრედის მემბრანაში, პოლიმერიზდება და წარმოქმნის ტრანსმემბრანულ არხებს. ამ უკანასკნელთა მეშვეობით, სამიზნე-უჯრედი კარგავს თავისთვის აუცილებელ იონებს და დაბალმოლეკულურ მეტაბოლიტებს, რის შედეგადაც ჯერდება წყლით, ჯირჯყდება და ლიზირდება (ოსმოსური შოკი). ინგლისურად: perforine. რუსულად: перфoрин.

პესტიციდები (ლათ. pestis სენი, caedo მოკვლა) – ქიმიური ნივთიერებები, რომლებიც გამოიყენებიან სხვადასხვა მავნებლების ან სარეველების წინააღმდეგ. პესტიციდების უმეტესობა ადამიანისათვის ტოქსიკურია, ზოგჯერ კანცეროგენურიც და მათი გამოყენება მკაცრად არეგლამენტირებული. პესტიციდებია: ინსექტიციდები, პერბიციდები, ფუნგიციდები და ა.შ. ინგლისურად: pesticides. რუსულად: пeстициды.

პეტეჩია (Petechia) – კანსა და ლორწოვან გარსებში სისხლჩაქცევების მცირე, შემოსაზღვრული ზონები. უკითარდებთ პარტახტიანი ტიფით, მენინგოკოკცემიით და სხვა დაავადებებით შეპყრობილებს. შესაძლებელია შეიცაუდნენ დაავადების გამომწვევ აგენტს. ინგლისურად: petechia. რუსულად: петехии.

პიგმენტები (ლათ. pigmentum საღებავი) – ორგანიზმების ქსო-

ვილების შემადგენლობაში შემავალი შეკლებილი შენაერთები. პიგმენტების ფერი განისაზღვრება მათ მოლეკულაში ე.წ. ქრომოფორული ჯგუფების არსებობით. უჯრედებში უფრო ხშირად შედიან სპეციალურ სტრუქტურებში. მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ ფოტობიოლოგიურ პროცესებში, იცავენ ორგანიზმებს ულტრაიისფერი სხივების მაყნე ზემოქმედებისაგან (მცენარეებში – კაროტინოიდები, ცხოველებში – მელანინები). განსაზღვრავენ ორგანიზმების (მათ შორის მიკროორგანიზმების) შეფერილობას. გამოიყენებიან კვების და ფარმაცევტულ წარმოებაში. ინგლისურად: pigments. რუსულად: пигменты.

პიედრა – ზედაპირული მიკოზი, რომელიც ხასიათდება თმებზე შავი (შავი პიედრა) ან თეთრი (თეთრი პიედრა) ფერის მცირე ზომის კვანძების განებით. შავი პიედრის გამომწვევია *Piedraia hortae*, თეთრისა კი *Trichosporon beigeli*. ინგლისურად: piedra. რუსულად: piedra.

პიკი (ფრანგ. pic) – ავადმყოფობის განვითარების უმაღლესი წერტილი (მკვეთრი განვითარება). იგივე აკმე. ინგლისურად: peak. რუსულად: пик (вершина).

პიკოვირუსების ოჯახი (*Picornaviridae*) – ვირუსების ჯგუფი, რომელთაც გარეთა გარ-

სი არა აქვთ და გააჩნიათ რნმ-ერთი ჯაჭვი. აქამდე ცნობილი ვირუსებიდან ზომით ერთ-ერთი ყველაზე მცირეებია. მრავლებიან დაინფიცირებული უჯრედის ციტოპლაზმაში. ინგლისურად: picornaviruses. რუსულად: пикорнавирусы.

პილპი (ლათ. pile თმა) – იგივე ფიმბრიები ანუ წამწამები. ცილოვანი ბუნების წერილი, მოკლე ძაფებია, რომლებიც დიდი რაოდენობითაა ლოკალიზებული ბაქტერიული უჯრედის გარშემო. უმთავრესად დამახასიათებელია გრამ-უარყოფითი ბაქტერიებისათვის. ფიმბრიების ცილა განსხვავდება შოლტების ცილისაგან. ბაქტერიებისათვის პილები წარმოადგენენ პათოგენურობის მნიშვნელოვან ფაქტორს, რადგანაც მათი მეშვეობით ისინი ემაგრებიან მათდამი მგრძნობიარე უჯრედებს და იჭრებიან მათში. ამრიგად, ფიმბრიები ბაქტერიებისთვის წარმოადგენს ადჰეზიისა და კოლონიზაციის ხელშემწყობ ფაქტორს. ინგლისურად: pili. რუსულად: пили.

პინოციტოზი (ბერძნ. pino ესვამ, kytos უჯრედი) – უჯრედის მიერ გარემოდან სითხის ან უმცირესი ნაწილაკების შეწოვა. ინგლისურად: pinocytosis. რუსულად: пиноцитоз.

პინტას ბაგომწვევი – პინტა ქრონიკული გენერალიზებული სპიროქეტოზია. გამომწვევია

Treponema carateum. მორფოლოგიურად და კულტურალურად ფერმკრთალი სპიროქეტას მსგავსია. გამომწვევის რეზერვუარი ავადმყოფი ადამიანია. გადაცემის ძირითადი გზა კონტაქტურია (დაზიანებული კანიდან). გამომწვევის ორგანიზმში შეჭრის ადგილას ჩნდება წითელი ან მოლურჯო-იისფერი ლაქები. მოგვიანებით მათ ადგილზე ფორმირდება ვიტილიგოს ტიპის დეპიგმენტაციის უბნები. დაზიანებული კერების ბიოპტატებში ვლინდება *Treponema carateum*. სადიაგნოზოდ იყენებენ სიფილისის დასადგენად გამოყენებულ სეროლოგიურ მეთოდებს. მკურნალობა სიფილისის ანალოგიურია. ინგლისურად: pinta's agent. რუსულად: возбудитель пинты.

პიოგენური (ბერძნ. *pyon* ჩირქი, *gennaō* წარმოიქმნი) – დაჩირქების გამომწვევი, დამჩირქებელი. პიოგენური ბაქტერიები (სტაფილოკოკები, სტრეპტოკოკები, მენინგოკოკები, გონოკოკები და სხვა) იწვევენ დაჩირქებას. ინგლისურად: pyogenic. რუსულად: пиогенный (гноеродный).

პიოდერმიზი (ბერძნ. *pyon* ჩირქი, *derma* კანი) – ჩირქოვანი ანთებით მიმდინარე დერმატოზების საერთო სახელწოდება. ინგლისურად: pyodermy. რუსულად: пиодермия.

პიორეა (ბერძნ. *pyon* ჩირქი, *rheo* მოვედინები) – ჩირქის დენა,

უფრო ხშირად ღრძილებიდან. ინგლისურად: pyorrhea. რუსულად: пиорея.

პიმოციაინი – *Pseudomonas aeruginosa*-ს მიერ პროდუცირებული პიგმენტი. აელენს ბაქტერიოციტის თვისებებს, ხოლო ჩირქოვან გამონაყოფს ანიჭებს მოციფროს შეფერილობას. ინგლისურად: pyocyanin. რუსულად: пиоцианин.

პირანტელი (Pyrantel) – ნაწლავური ნემატოდების (მახვილა, ასკარიდა და სხვა) ელიმინაციისათვის განკუთვნილი პრეპარატი. არღვევს ნემატოდების ნაწლავების მიკროტუბულური აპარატის ნორმალურ ფუნქციონირებას, რაც იწვევს ნემატოდების დაღუპვას საკვების უკმარისობის გამო. ინგლისურად: pyrantel. რუსულად: пипантель.

პირველადი ატიპური პნემონია (ბერძნ. *a* უარყოფითი თავსართი, *typikos* ანაბეჭდი, *pneumon* ფილტი) – *Mycoplasma pneumoniae*-თი გამოწვეული ფილტვების ანთება. ინგლისურად: primary atypic pneumonia. რუსულად: первичная атипичная пневмония.

პირველადი იმუნოდეფიციტი (ლათ. *immunitas* რაიმესაგან გათავისუფლება, *deficit* არასაკმარისი) – იგივე თანდაყოლილი, მემკვიდრული იმუნოდეფიციტი. ვითარდება იმუნური პასუხის აღქრასა და გააქტიურებაში მონაწილე გენის მუტაციის შემ-

თხვევაში. ინგლისურად: primary immunodeficit. რუსულად: первичный иммунодефицит.

პირიმეთამინი (Pyrimethamin) – ტოქსოპლაზმოზის საწინააღმდეგო პრეპარატია, რომელიც არღვევს დნმ-ს სინთეზის პროცესს. წყველებრივ იყენებენ სულფადიმიუასინთან, სპირამიციინთან და კლინდამიციინთან კომბინაციაში. ინგლისურად: pyrimethamine. რუსულად: пириметамин.

პირკმს რეაქცია – იხ. ტუბერკულოზის რეაქციები. ინგლისურად: Pirke reaction. რუსულად: проба Пирке.

პირობით-პათოგენური მიკროორგანიზმები (ბერძნ. pathos ავადმყოფობა, ტანჯვა, micros პატარა, მცირე, organismus ცოცხალი არსება) – წვეულებრივ წარმოადგენენ ადამიანის ორგანიზმის სხვადასხვა ბიოტოპების ბუნებრივ ბინადრებს. ამა თუ იმ დაავადებას იწვევენ მხოლოდ საერთო და ადგილობრივი იმუნიტეტის მკვეთრი დაქვეითების პირობებში. პირობით-პათოგენური, იგივე ოპორტუნისტული პათოგენები იშვიათად იწვევენ დაავადებებს იმუნოკომპეტენტურ პირებში. ინგლისურად: conditional-pathogenic microorganisms. რუსულად: условно-патогенные микроорганизмы.

პირობენები (ბერძნ. pyr ცეცხლი, gennao წარმოქმნი) – პათოგენური და არაპათოგენური ბაქტერიების და ლეიკოციტების,

აგრეთვე სხვა წარმოშობის ნივთიერებების დაშლის პროდუქტები. პარენტერული შეყვანისას იწვევს სხეულის ტემპერატურის მომატებას. პიროგენებს იყენებენ იმუნური სისტემის ფუნქციის სტიმულაციისათვის. ინგლისურად: pyrogenes. რუსულად: пирогены.

პირობენური (ბერძნ. pyr ცეცხლი, gennao წარმოქმნი) – ცხელების გამომწვევი. ინგლისურად: pyrogen. რუსულად: пирогенный.

პიურია (pyuria) – ჩირქიანი შარდი. ინგლისურად: piuria. რუსულად: пиурия.

პლაზმა (ბერძნ. plasma გამოძერწილი, გაფორმებული) – უჯრედების ციტოპლაზმის, სისხლის, ლიმფის თხევადი ან გელისმაგვარი კონსისტენციის მქონე შემადგენელი ნაწილი. ინგლისურად: plasma. რუსულად: плазма.

პლაზმიდები (ბერძნ. plasma გამოძერწილი, გაფორმებული) – ბაქტერიულ უჯრედში, ქრომოსომებსგარეთ არსებული მემკვიდრეობითი ფაქტორი. ბაქტერიებში პლაზმიდები აკონტროლებენ რეზისტენტობას წამლებისადმი, პემოლიზინის სინთეზს და სხვა. მათ სასქესო ფაქტორებსაც უწოდებენ, რადგანაც ისინი საზღვრავენ ზოგიერთი ბაქტერიის სქესობრივ დიფერენციაციას. პლაზმიდების უმეტესობა შედგება ორჯაჭვიანი დნმ-ს რგო-

ლოვანი მოლეკულისაგან. მათ იყენებენ გენურ ინჟინერიაში ვექტორის სახით. ინგლისურად: plasmides. რუსულად: плазмиды.

პლაზმოდიუმი (ბერძნ. plasma გამოძერწილი, გაფორმებული, eidos სახე) – უმარტივესების ტიპის, სპორიანების კლასის წარმომადგენელი, რომელიც პარაზიტობს სისხლში და იწვევს მალარიას. მისი გადამტანია კოლო ანოფელესი. ინგლისურად: plasmodium. რუსულად: плазмодий.

პლაზმოკოაგულაზა – იგივე კოაგულაზა. სტაფილოკოკების პათოგენობის მთავარი ფაქტორია. პროთრომბინი გადაჰყავს თრომბინში, რასაც შედეგად მოყვება ფიბრინოგენის წარმოქმნა. შემდგომ ამისა, ყოველი ბაქტერიული უჯრედი იფარება ფიბრინის ცილოვანი აკით. ინგლისურად: plasmocoagulase. რუსულად: плазмokoагулаза.

პლაზმონი (ბერძნ. plasma გამოძერწილი, გაფორმებული) – ციტოპლაზმაში ლოკალიზებული მემკვიდრეობის ბირთვებარეშე (არაქრომოსომული) ფაქტორების ერთობლიობა. შედგება დისკრეტული ერთეულების, პლაზმოგენებისაგან, რომლებიც მდებარეობენ უჯრედის თვითწარმოქმნელ ორგანოებში. ინგლისურად: plasmon. რუსულად: плазмон.

პლაზმური მემბრანა (ბერძნ. plasma გამოძერწილი, გაფორმე-

ბული, ლათ. membrana თხელი კანი, გარსი) – იგივე პლაზმალემა, პლაზმოლემა, ციტოლემა. უჯრედის ერთ-ერთი ორგანოიდია, რომელიც გარედან ფარავს მას. მისი საშუალებით ხდება უჯრედის შემცველობის რეგულირება და მისი პომეოსტაზის შენარჩუნება. ახასიათებს შერჩევითი განვლადობა. ამ ორგანოიდს ე.წ. მოზაიკური აგებულება აქვს. შედგება ლიპიდების ბიმოლეკულური შრისაგან, რომელშიც სხვადასხვა სიღრმეზეა ჩაშენებული ცილების მოლეკულები. ცხოველურ უჯრედში პლაზმურ მემბრანას გარედან აკრავს პოლისაქარიდების შრე (გლიკოკალიქსი), ხოლო ბაქტერიების (მიკოპლაზმების გამოკლებით) და მცენარეული უჯრედის ციტოპლაზმურ მემბრანას – ე.წ. უჯრედის კედელი. ინგლისურად: plasmatic membrane. რუსულად: плазматическая мембрана.

პლაზმური უჯრედები (ბერძნ. plasma გამოძერწილი, გაფორმებული) – იგივე პლაზმოციტი. B-ლიმფოციტებისაგან (პირონინოფილური ბლასტის ანუ პლაზმობლასტის სტადიის გავლით) წარმოქმნილი დიფერენცირებული უჯრედი, რომელიც აწარმოებს სპეციფიკური ანტისხეულების სეკრეციას. ინგლისურად: plasma cells. რუსულად: плазматические клетки.

პლაზმონი (ლათ. placenta კვერი, fero ტარება) – ცილოვან-

პეპტიდური ბუნების პრეპარატია. შეიცავს ფიზიოლოგიურად აქტიურ ნივთიერებებს, რომლებიც განსასლვრავენ მისი ფარმაკოლოგიური თვისებების ფართო სპექტრს. იმუნომამოღულირებელი საშუალებაა (იხ. იმუნომოღულატორები), არეგულირებს ორგანიზმში ნახშირწყლების ცვლას და სხვა. პლაფერონი გამოყოფილია პლაცენტიდან საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის სამედიცინო ბიოტექნოლოგიის ინსტიტუტში პროფესორ ვ.ბახუტაშვილის მიერ. ინგლისურად: plaferon. რუსულად: плаферон.

პლაცეპო (ლათ. placeo მოეწონება) – ინდიფერენტული ნივთიერებაა, რომელსაც ფსიქოთერაპიული ზემოქმედების მიზნით აძლევენ ავადმყოფს რომელიმე წამლის მაგიერ. ინგლისურად: placebo. რუსულად: плацебо.

პლაცენტური იმუნიტეტი (ლათ. placenta კვერი, immunitas რაიმესაგან გათავისუფლება) – იმუნიტეტი, რომელიც ვითარდება პლაცენტიდან ნაყოფში ანტისხეულების გადაცემის საშუალებით. ინგლისურად: placental immunity. რუსულად: плацентарный иммунитет.

პლევრიტი (ბერძნ. pleura გვერდი, itis ანთება) – პლევრის ანთება. ინგლისურად: pleuritis. რუსულად: плеврит.

პლეოციტროპია (ბერძნ. pleo- ა მეტი, tropos მიმართულება,

გადახვევა) – დამემკვიდრების მოვლენა, რომლის დროსაც ადგილი აქვს ერთი გენის გაფლენით სხვადასხვა ნიშან-თვისებების გამოვლადენებას. მაგალითად, ადამიანში ე.წ. მარფანის დაავადება ხასიათდება იმით, რომ ერთი გენი განაპირობებს თითების ანომალიას („ობობას თითებს“), თვალის ბროლის დეფექტს, აგრეთვე ჩონჩხისა და გულის ანომალიებს. ინგლისურად: pleiotropy. რუსულად: плеiotропия.

პლეომორფიზმი (ბერძნ. pleon მეტი, morphe ფორმა) – რომელიმე სახეობის სასიცოცხლო ციკლში სხვადასხვა ფორმების არსებობა. ამ თეორიის მიხედვით, ბაქტერიას გააჩნია უდიდესი ბიოლოგიური პლასტიკურობა და მას საჭიროებისდა მიხედვით შეუძლია მიიღოს ნებისმიერი მორფოლოგიური ფორმა და შეიძინოს ნებისმიერი ფიზიოლოგიური ფუნქცია. ინგლისურად: pleomorphism. რუსულად: плеоморфизм.

პლეოციტოზი (ბერძნ. pleon მეტი, kytos უჯრედი) – ზურგის ტვინის სითხეში (ლიკვორში) უჯრედების (ლეიკოციტების, მაკროფაგების და სხვა) რაოდენობის მომატება. ამ მდგომარეობის აღსანიშნავად კლინიციკლები იყენებენ ტერმინ „ციტოზს“, რაც მართებული არ არის. ინგლისურად: pleocytosis. რუსულად: плеоцитоз.

პლეროცერკოიდი (ბერძნ. pneumon ფილტვი) – ზოგიერთი ცესტოდას (მაგ., განიერი სოლიტერის) შუალედური სტადია. მისი თეთრი ფერის სხეული არასეგმენტირებულია. ინგლისურად: plerocercoid. რუსულად: **плероцеркоид**.

პნევმოვირუსები (Pneumovirus) – პარამიქსოვირუსების ოჯახის ერთ-ერთი გვარია. ამ გვარის ერთ-ერთი სახეობა – რესპირატორულ-სინციტიური ვირუსი პათოგენურია ადამიანისათვის, იწვევს რა მასში ბრონქოლიტებს და ბრონქიტებს. არაპათოგენურია ქათმის ემბრიონისა და ლაბორატორიული ცხოველებისათვის. უჯრედულ კულტურებში ზრდისას წარმოქმნის სინციტიების მსგავს უჯრედების გროვებს. ინგლისურად: pneumoviruses. რუსულად: **пневмовирусы**.

პნევმოკოკები (ბერძნ. pneumon ფილტვი, kokkos მარცვალი) – ოვალური ფორმის, უმოძრაო, გრამ-დადებითი არასპოროვანი ბაქტერიებია, რომელთა ზომებია 0,5-1,2 მკმ. მიეკუთვნებიან დიპლოკოკებს, რადგანაც განლაგებულნი არიან წყვილებად. ფაკულტატური აერობებია, იზრდებიან ცილის შემცველ ნიადაგებში. ადამიანში იწვევენ ფილტვების ანთებას, კრუპოზულ პნევმონიას და სასუნთქი ორგანოების სხვა ანთებით დაავადებებს. ინგლისურად: pneumococci. რუსულად:

пневмококки.

პნევმონია (ბერძნ. pneumon ფილტვი) – ფილტვების ანთება. ინგლისურად: pneumonia. რუსულად: **пневмония**.

პნევმოცისტისი (Pneumocystis carinii) – უმარტივესების ტიპის, სპორიანების კლასის წარმომადგენელია. აღნიშნული მიკროორგანიზმით გამოწვეული დაავადება (პნევმონია) შიდსით შეპყრობილ პირებში ერთ-ერთ წამყვან შიდს-მარკერულ ოპორტუნისტულ ინფექციას წარმოადგენს. აღმოჩენილია შინაურ ცხოველებში (ცხენებში, ძაღლებსა და ცხვრებში) და მღრღნეულებში, თუმცა ინფექციის წყარო მხოლოდ ადამიანია. გადაცემის გზა უმთავრესად, პაერ-წვეთოვანია. საინკუბაციო პერიოდი შეადგენს 1-5 კვირას. სამკურნალოდ იყენებენ ტრიმეთოპრიმის და სულფამეთოქსაზოლის (ბაქტრიმი, სეპტრა) კომბინაციას. ინგლისურად: pneumocystis. რუსულად: **пневмоцист**.

პოეტინები (ბერძნ. poieo წარმოქმნი) – ქიმიური ნივთიერებები, მედიკამენტები, რომლებიც ხელს უწყობენ ძვლის წითელი ტვინის სხვადასხვა შტოების (ერითროიდულის, გრანულოციტურის, ლიმფოციტურის და სხვ.) წარმოქმნას და გააქტიუებას (მაგ., ერიტროპოეტინები). ინგლისურად: poetins. რუსულად: **поэтины**.

პოზოლოგია (ბერძნ. पास

რასდენობა, logos მოძღვრება) – სწავლება წამლის სამკურნალო დოზის დადგენის შესახებ. ინგლისურად: posology. რუსულად: *позология*.

პოლარულობა (ლათ. *polaris*) – მორფოლოგიური პროცესების და სტრუქტურების გარკვეული ორიენტაცია სივრცეში, რასაც შედეგად მოჰყვება უჯრედების, ქსოვილების, ორგანიზების და მთლიანად ორგანიზმის ურთიერთსაწინააღმდეგო ბოლოებში ან გვერდებში მორფო-ფიზიოლოგიური სხვაობების წარმოქმნა. ინგლისურად: *polarity*. რუსულად: *полярность*.

პოლიბიონტები (ბერძნ. *poly* ბევრი, მრავალი, *bios* სიცოცხლე) – ორგანიზმები, რომლებიც ცხოვრობენ რამდენიმე ფაზის გარემოში აგრეგატულ მდგომარეობაში (წყალში, ნიადაგში, ყინულში და ა.შ.) ანდა პარაზიტობენ სხვადასხვა ფიზიკური ფაზების გარემოში მობინადრე რამდენიმე მასპინძელში. მაგალითად, კატის ორპირა თანმიმდევრულად ვითარდება მოლუსკში, წყალში, თევზში, კატის (ძაღლის, მელას, ადამიანის) ღვიძლში. ზოგიერთი მიკროორგანიზმი ცხოვრობს ნიადაგში, წყალში, ნესტიან ჰაერში. ინგლისურად: *polybionts*. რუსულად: *полибионты*.

პოლიედრი (ბერძნ. *poly* ბევრი, მრავალი, *hedra* საფუძველი) – მრავალწახნაგა გეომეტრიული

სხეული. ასეთი ფორმა ხშირად აქვთ ვირუსებს (მაგ., იკოსაედრული ფორმა) ან მათი ნივთიერებათა ცელის პროექტებს. ინგლისურად: *polyhedron*. რუსულად: *полиэдр*.

პოლიმენები (ბერძნ. *poly* ბევრი, მრავალი, ლათ. *one* ორმაგი ხიდაკების მანქანებელი სუფიქსი) – *Streptomycetaceae*-ს ოჯახის წარმომადგენლების მიერ სინთეზირებული ანტიბიოტიკების ჯგუფი, რომლებიც შლიან სტეროლებს და სტერინებს უჯრედის პლაზმურ მემბრანაში. აქტიურებია სოკოების უმეტესობის და უმარტივესების მრავალი სახეობის მიმართ. არაეფექტურნი არიან ბაქტერიების მიმართ, რადგანაც ამ უკანასკნელთა მემბრანა (მიკოპლაზმების გამოკლებით) არ შეიცავს სტერინებს. პოლიენებიდან ყველაზე უფრო ხშირად გამოიყენება ნისტატინი, ლევიორინი, ამფოტერიცინი B, ტრიქომიცინი და ა.შ. ინგლისურად: *polyenes*. რუსულად: *полиены*.

პოლივალენტური ფაგები (ბერძნ. *poly* ბევრი, მრავალი, ლათ. *valentia* ძალა, ბერძნ. *phagos* მშთანთქმელი) – ბაქტერიოფაგები, რომლებიც იწვევენ რამდენიმე სახეობის ბაქტერიების ლიზისს. ინგლისურად: *polyvalent phages*. რუსულად: *поливалентные фаги*.

პოლიპარიოციტები (ბერძნ. *poly* ბევრი, მრავალი, *karyon*

ბირთვი, kytos უჯრედი) – გიგანტური მრავალბირთვიანი (სამ-, ოთხ- და ა.შ.) უჯრედები, მათი წარმოქმნა შესაძლებელია ენდომიტოზის, ასევე სომატური უჯრედების შერწყმის საშუალებით. შერწყმით წარმოქმნილი პოლიკარიოციტები არასიცოცხლისუნარიანნი არიან და მალე იღუპებიან. ინგლისურად: polykaryocytes. რუსულად: поликариоциты.

პოლიმერაზა (ბერძნ. polyemes მრავალგეარი, მრავალი ნაწილისაგან შემდგარი) – პოლიმერიზაციის რეაქციის მაკატალიზებელი ფერმენტი. ინგლისურად: polymerase. რუსულად: полимераза.

პოლიმერი (ბერძნ. polymeres მრავალგეარ, მრავალი ნაწილისაგან შემდგარი) – ქიმიური ნივთიერება, რომლის მოლეკულები შედგება მრავალი განმეორებადი ელემენტარული რგოლებისაგან. ინგლისურად: polymer. რუსულად: полимер.

პოლიმიქსინები (Polymyxins) – კათიონური დეტერგენტების კლასის ანტიბიოტიკები, რომლებიც წარმოადგენენ Bacillus polymyxის მეტაბოლიზმის პროდუქტებს. აქტიურობის მექანიზმი ბაქტერიციდულია. ანტიმიკრობული მოქმედების სპექტრი მოიცავს გრამუარყოფით მიკროფლორას. პრეპარატები ტოქსიკურებია და სამედიცინო პრაქტიკაში იყენებენ მხოლოდ B და E (კოლის-

ტინი) პოლიმიქსინებს. ინგლისურად: polymyxins. რუსულად: полимиксины.

პოლიმორფიზმი (ბერძნ. poly ბევრი, მრავალი, morphe ფორმა) – 1.ტერმინს ხშირად იყენებენ უჯრედების ფორმის და მათი ბირთვების სახესხვაობის აღსანიშნავად. 2.ავედმყოფობის მრავალსიმპტომიანობა. ინგლისურად: polymorphism. რუსულად: полиморфизм.

პოლიოვამპცინა (ბერძნ. polios რუხი, ლათ. vaccinus ძროხისა) – სეზინის ვაქცინა, რომელიც დამზადებულია პოლიოვირუსების I, II და III ცოცხალი ატენუირებული შტამებიდან. გამოიყენება პოლიომიელიტის იმუნოპროფილაქტიკისათვის. გამოირჩევა მაღალი იმუნოგენობით და დაბალი რეაქტოგენობით. ინგლისურად: polyovaccine. რუსულად: полиовакцина.

პოლიომირუსები (Poliovirus) – ენტეროვირუსების ჯგუფი, რომლებიც ადამიანში პოლიომიელიტს იწვევენ. კულტივირდებიან უჯრედების გადანერგვად კულტურებში და იწვევენ მრავალუჯრედოვან დეგენერაციას. გამოყოფილია 3 სეროვარი. ენტერო-და ნეიროტროპულებია. ინგლისურად: polyoviruses. რუსულად: полиовирусы.

პოლიომამპირუსები (polyomavirus) – ჰაპოვავირუსების ოჯახის ერთ-ერთი გვარია. მასში შემავალი ვირუსები იწვევენ სიმ-

სივნეებს თაგვებში, ბოცვერებში, 'სა'სუნებში, მაიმუნებში. ადამიანში იწვევენ პროგრესირებად, მრავლობით-კეროვან ლეიკოენცეფალოპათიას. ინგლისურად: polyomaviruses. რუსულად: полиомавирусы.

პოლიომავირუსი JC – შერწყვილია აზიანებს ნეიროგლიის უჯრედებს და იწვევს პროგრესირებადი ლეიკოენცეფალოპათიის განვითარებას. განაპირობებს დეგენერაციული ვაკუოლების წარმოქმნას ციტოპლაზმაში. ინგლისურად: polyomavirus JC. რუსულად: полиомавирус JC.

პოლიომიელიტი (ბერძნ. polios რუხი, myelos ზურგის ტვინი, itis ანთება) – ზურგის ტვინის რუხი ნივთიერების ანთება. ბავშვთა მწვავე ინფექციური დაავადებაა. დაავადების გამომწვევია ენტეროვირუსების გვარის ნეიროტროპული ვირუსი, რომელიც აზიანებს ცენტრალურ ნერვულ სისტემას. პროფილაქტიკისათვის გადამწვევტი მნიშვნელობა ენიჭება დროულად ნატარებულ იმუნიზაციას დახოცილი (ჯ.სოლკი) და ცოცხალი (ა.სებინი) ვაქცინების მეშვეობით. ამჟამად პოლიომიელიტის ეპიდემიები ლიკვიდირებულია. ინგლისურად: polyomyelitis. რუსულად: полиомиелит.

პოლიომის ვირუსი (ბერძნ. poly ბევრი, მრავალი, ლათ. virus შხამი) – დნმ-ს შემცველი ვირუსი Papovaviridae-ს ოჯახი-

დან, რომელიც ექსპერიმენტულ ცხოველებში იწვევს სხვადასხვა სახის სიმსივნეების წარმოქმნას. ინგლისურად: polyoma virus. რუსულად: вирус полиомы.

პოლიპი (ბერძნ. poly ბევრი, მრავალი, pus ფეხი) – ლორწოვანი გარსების პიპერლაზიური წარმონაქმნი, რომელიც შედარებით განიერი ფეხითაა შეერთებული ორგანოს ზედაპირთან. ვითარდება ქრონიკული ანთებითი პროცესების შედეგად. ინგლისურად: polyp. რუსულად: полип.

პოლიპლოიდი (ბერძნ. poly ბევრი, მრავალი, ploos შეკრება, შეგროვება) – უჯრედში ორზე მეტი ქრომოსომული კომპლექტის არსებობა. ასეთ უჯრედებს ეწოდებათ ტრიპლოიდური, ტეტრაპლოიდური, პენტაპლოიდური და ა.შ. ამ პროცესს განსაკუთრებით ხშირად აქვს ადგილი სიმსივნურ უჯრედებში და მცენარეებში. ინგლისურად: polyploidy. რუსულად: полиплоидия.

პოლიპოტენტური უჯრედი (ბერძნ. poly ბევრი, მრავალი, ლათ. potentia შესაძლებლობა) – უჯრედი, რომელსაც გააჩნია განვითარებისა და დიფერენცირების მრავალი გზა (მაგ., ღეროვანი უჯრედი, კამბიალური უჯრედი, კომბირებული უჯრედი). ინგლისურად: polypotent cell. რუსულად: полипотентная клетка.

პოლირიბოსომა (ბერძნ. poly

ბევრი, მრავალი, ლათ. *ribes* ნაკადი, ბერძნ. *soma* სხეული) – საინფორმაციო რნმ-ს საშუალებით გაერთიანებული რიბოსომების კომპლექსი, რომლებიც ცილის ბიოსინთეზში მონაწილეობენ. იგივე პოლისომა. ინგლისურად: *polyribosome*. რუსულად: *полирибосома*.

პოლისაპრობები (ბერძნ. *poly* ბევრი, მრავალი, *sapros* დამპალი) – ანაერობული ორგანიზმები, რომლებიც ცხოვრობენ ორგანული ნივთიერებებით ძლიერ დაბინძურებულ წყალსატევებში. იყენებენ როგორც ბიოგენებით წყლის დაბინძურების ბიოინდიკატორს. პოლისაპრობებს მიეკუთვნებიან: ზოგიერთი ბაქტერია, უმარტივესი, ზოგჯერ უხერხემლოები. პოლისაპრობი-საპროფიტები ასუფთავებენ ჩამდინარე წყლებს. ინგლისურად: *polysaprobies*. რუსულად: *полисапробы*.

პოლისაპრობული ზონა (ბერძნ. *poly* ბევრი, მრავალი, *sapros* დამპალი) – ჟანგბადით ღარიბი, ორგანული ნივთიერებებით მდიდარი, ძალზე დაბინძურებული წყალი. 1 მლ წყალში მიკროორგანიზმების შემცველობა 1 მილიონს და მეტსაც კი აღწევს. ჭარბობს ნაწლავის ჩხირი და ანაერობული ბაქტერიები. ინგლისურად: *polysaprobic zone*. რუსულად: *полисапробная зона*.

პოლისაქარიდები (ბერძნ. *poly* ბევრი, მრავალი, *sakhar* შაქარი,

eidos სახე) – რთული ნახშირწყლები, რომელთა მოლეკულები აგებულია მრავალი მონოსაქარიდის მოლეკულების ნარჩენებისაგან. ინგლისურად: *polysaccharides*. რუსულად: *полисахариды*.

პოლიქიმიოთერაპია (ბერძნ. *poly* ბევრი, მრავალი, *chemeia* ქიმია, *therapeia* მკურნალობა) – ლეიკემიების ან სხვა პისტოგენეზის სიმსივნეების (ან სხვა ტიპის დაავადებების) სამკურნალოდ გამოყენებული სხვადასხვა ქიმიური ნივთიერებებისაგან (სამკურნალო პრეპარატებისაგან) შემდგარი სქემები. ინგლისურად: *polychemotherapy*. რუსულად: *полихимиотерапия*.

პოლუტანტები (ლათ. *polluo* ესერი) – გარემოს დაბინძურებელი ქიმიური ნივთიერებები და რადიაციული ნარჩენები. ჩვეულებრივ, იგულისხმება ანთროპოგენური, საწარმოო და სასოფლო-სამეურნეო სახის დაბინძურება. ინგლისურად: *pollutants*. რუსულად: *полутанты*.

პოპულაცია (ფრანგ. *populus* მოსახლეობა) – გარკვეულ არეალში გაერთიანებული ერთი სახეობის მცენარეთა და ცხოველთა ერთობლობა, რომლებიც თავისუფლად ეჯვარებიან ერთმანეთს და ამ სახეობის სხვა ჯგუფებისაგან იზოლირებულნი არიან. სახეობაში ჩვეულებრივ რამდენიმე პოპულაცია შედის. პოპულაცია ევოლუციური პროცესის ელემენტარული ერთეუ-

ლია. ინგლისურად: population. რუსულად: популяция.

პორინები (ინგლ. pore ფორი, ხერელი) – ცილოვანი წარმოშობის გამტარი არხები. უზრუნველყოფს გარემოდან ბაქტერიულ უჯრედში ქიმიური ნივთიერებების დიფუზიას. აღნიშნული სტრუქტურა გააჩნიათ გრამ-უარყოფით ბაქტერიებს. ინგლისურად: porins. რუსულად: порыны.

პოსტვაქცინური იმუნიტეტი (ლათ. post შემდეგ, vaccinus ძროხისა, immunitas რაიმესაგან გათავისუფლება) – ორგანიზმში ვაქცინის შეყვანის შედეგად განვითარებული იმუნიტეტი. ინგლისურად: postvaccine immunity. რუსულად: поствакцинный иммунитет.

პოსტინფექციური იმუნიტეტი (ლათ. post შემდეგ, infectio ვწამლავ, ვასენიანებ, immunitas რაიმესაგან გათავისუფლება) – ამა თუ იმ ინფექციური დაავადების გადატანის შემდეგ შექმნილი იმუნიტეტი. ინგლისურად: postinfectious immunity. რუსულად: постинфекционный иммунитет.

პოსტმორტული (ლათ. post შემდეგ, ინგლ. mortal სასიკვდილო) – გარდაცვლილში განვითარებული სიკვდილის შემდგომი ცვლილებები. ინგლისურად: postmortal. რუსულად: постмортальный.

პოსტულატი (ლათ. postulatium მტკიცება) – მტკიცება,

წინაპირობა, ვარაუდი, საწყისი დებულება (მაგ., კოხის პოსტულატები). ინგლისურად: postulate. რუსულად: постулат.

პოტენცია (ლათ. potentia შესაძლებლობა, ძალა) – უნარი, შესაძლებლობა, ძალა, რომელიც არსებობს ფარული სახით და შეიძლება გამოვლინდეს შესაბამის პირობებში. ინგლისურად: potency. რუსულად: потенция.

პოქსვირუსები (Poxviridae) – დნმ-ს შემცველი დიდი ზომის (400 ნმ-მდე) ვირუსები. ადამიანის პათოლოგიაში მთავარი მნიშვნელობა ენიჭება ნატურალური (შავი) ყვავილის ვირუსს, აგრეთვე მაიშუნების და ძროხების ყვავილის, აგრეთვე ვაქცინის ვირუსებს. ინგლისურად: poxviruses. რუსულად: поксвирусы.

პოლიმერი უჯრედი – იგივე ლაბროციტი, პეპარინოციტი, მასტოციტი. ფაშარი შემაერთებელი ქსოვილის ერთ-ერთი უჯრედი. წარმოიქმნება ძელის ტვინში. ციტოპლაზმაში გააჩნია დიდი ზომის გრანულები, რომლებიც შეიცავენ პეპარინს, ჰისტამინს, სეროტონინს და სხვა ფიზიოლოგიურად აქტიურ ნივთიერებებს. ინგლისურად: mast cell. რუსულად: тучная клетка.

პრაზიქვანტელი (Praziquantel) – პრეპარატი, რომელიც გამოიყენება პრაქტიკულად ყველა ცესტოდოზის და ტრემატოდოზის

სამკურნალოდ (ფასციოლოზის გამოკლებით). თრგუნავს გლუტათიონ-S-ტრანსფერაზას აქტიურობას. ეს უკანასკნელი ავლენს ანტიოქსიდანტურ აქტიუობას, რაც ხელს უწყობს პელმინთების გადარჩენას მასპინძლის ორგანიზმში. ინგლისურად: praziquan-
tel. რუსულად: празиквантел.

პრაიმერი (ინგლ. primer საწყისი) – დიდი ზომის მოლეკულების სინთეზის გამშვები მცირე ზომის მოლეკულა (შესაძლებელია, ეს უკანასკნელი მცირე ზომის პოლიმერი იყოს). ინგლისურად: primer. რუსულად: праймер.

პრევენცია (ლათ. praeventus დამცველი) – დაცვა, თავიდან აცილება. იგივე პროფილაქტიკა. ინგლისურად: prevention. რუსულად: превенция.

პრევენციული (ლათ. praeventus დამცველი) – თავიდან ასაცილებელი, დაცვითი (მაგ., პრევენციური აცრა). ინგლისურად: preventive. რუსულად: превентивный.

პრეპოტელა (Prevotella) – ანაერობული, გრამ-უარყოფითი ჩხირებია, სპორებს არ წარმოქმნიან. ნორმალური ფლორის წარმომადგენლებია. Prevotella melaninogenica უფრო ხშირად იწვევს პირის ღრუს, ხორხის, თავის ტვინის და ფილტვების აბსცესებს. ძირითადი წამალია მეტრონიდაზოლი ან კლინდამიცინი. ინგლისურად: prevotella. რუსულად: превотеллы.

პრეზენტაცია (ლათ. presentatio წარდგენა) – იმუნოკომპეტენტური უჯრედის (ფაგოციტის ან ლიმფოციტის) მიერ ანტიგენის შესახებ ინფორმაციის გადაცემა სხვა იმუნოკომპეტენტური უჯრედებისათვის. ინგლისურად: presentation. რუსულად: презентация.

პრეპერვატივი (ლათ. praeservo ვიცავ, ვიფარავ) – ენერჯული დაავადებებისაგან ან ორსულობისაგან თავდასაცავი საშუალება. იყენებენ როგორც პრევენციულ საშუალებას შიდასაგან თავის დასაცავად. ინგლისურად: condom. რუსულად: презерватив.

პრეპერვატორი (ლათ. praeservo ვიცავ, ვიფარავ) – თავის დაცვა, თავიდან აცილება. ინგლისურად: preservation. რუსულად: презервация.

პრეპერატივი (ლათ. prae წინ, limen საწყისი) – წინასწარი. მეცნიერებაში – რაიმე ექსპერიმენტის წინასწარი შედეგები, რომელსაც ავტორი აქვეყნებს სამეცნიერო ჟურნალში. ინგლისურად: preliminary. რუსულად: прелиминарный (предварительный).

პრემორტული (ლათ. prae წინ, ინგლ. mortal სასიკვდილო) – სიკვდილისწინა მდგომარეობა. ინგლისურად: premortal. რუსულად: премортальный.

პრეპარატი (ლათ. praeparatus დამზადებული) – ლაბორატორიული შე-

აერთი, რომელიც დამზადებულია ლაბორატორიაში ან ფაბრიკაში და გამოიყენება მედიცინაში ან სამეცნიერო კვლევებისათვის. 2. მიცენარის, ცხოველის ან ადამიანის რომელიმე ორგანოს ან ქსოვილისაგან დამზადებული ობიექტი, რომელიც გამოიყენება სადიაგნოზოდ ან მეცნიერული კვლევისათვის (მაგ., ჰისტოლოგიური პრეპარატი, ანატომიური პრეპარატი, მიკრობიოლოგიური პრეპარატი და ა.შ.). ინგლისურად: preparation. რუსულად: препарат.

პრეჰივილი (ლათ. prae წინ, შიდასი – შექმნილი იმუნოდეფიციტის სინდრომი) – შიდასის წინა სტადია. სეროპოზიტიურ პაციენტებს პრეჰივილი-ს სტადიაზე უვითარდებათ ამ დაავადების პირველი სიმპტომები. ამ სტადიის შემდეგ შეიძლება განვითარდეს შიდასისათვის დამახასიათებელი სიმპტომები და ოპორტუნისტული დაავადებები, რის შედეგადაც პროცესი განიცდის გენერალიზაციას. ინგლისურად: preAIDS. რუსულად: преСПИД.

პრეციპიტატი (ლათ. praecipito ძირს ვაგდებ) – იმუნური რეაქცია, რომელიც ექვემდებარება ავლუტინაციის კანონებს. მასში მონაწილეობს პრეციპიტინი და შესაბამისი ანტიგენი – პრეციპიტინოგენი, რომელთა შერევის შედეგად წარმოიქმნება ნალექი – პრეციპიტატი. ინგლისურად:

precipitation. რუსულად: преципитация.

პრეციპიტინები (ლათ. praecipito ძირს ვაგდებ) – ანტისხეულები, რომლებიც მონაწილეობენ პრეციპიტაციის ტიპის იმუნოლოგიურ რეაქციებში. ინგლისურად: precipitins. რუსულად: преципитины.

პრიონები (Prion) – ცილოვანი ინფექციური აგენტებია, რომლებიც გადან ბაქტერიულ ფილტრებში და არ მრავლდებიან ხელოვნურ საკვებ ნივთიერებებში. ტერმინი „პრიონი“ ამ მიკროორგანიზმებს ეწოდებათ „ვირიონის“ ანალოგიით და ინგლისურად პროტეინულ ინფექციებს ნიშნავს. პრიონული ცილები მდგრადებია დუდილის ტემპერატურისადაც, UV-სხივებისადაც, 70%-იანი ეთანოლის და ფორმალდეჰიდის მოქმედებისადაც. პრიონები იწვევენ ე.წ. ნელ ინფექციებს ანუ ლეტალურ ნევროლოგიურ დაავადებებს (დრუბლოვან ენცეფალოპათიებს). ადამიანში პრიონები იწვევენ: კურუს, კრეიტცფელდტ-იაკობის დაავადებას, ფატალურ ოჯახურ უძილობას, ამიოტროფულ ლეიკოსპონგიოზს, ცხოველებში კი ცხერების და თხების სკრეპის, მსხვილი რქოსანი საქონლის და კატების დრუბლისებრ ენცეფალოპათიებს. ინგლისურად: prions. რუსულად: прионы.

პრობიოტიკები (ბერძნ. pro წინ, ნაცვლად, bios სიცოცხლე)

– მიეკუთვნება იმუნობიოლოგიურ პრეპარატებს, რომლებშიც შედის ადამიანის კუჭ-ნაწლავის ნორმალური მიკროფლორის შემცველი ცოცხალი, არაპათოგენური ბაქტერიული კულტურა. აღნიშნული პრეპარატი გათვალისწინებულია დისბაქტერიოზების დროს ადამიანის მიკროფლორის შემადგენლობის ნორმალიზაციისათვის. იყენებენ როგორც პროფილაქტიკური, ასევე სამკურნალო მიზნებისათვის. ყველაზე უფრო გავრცელებული პრობიოტიკებია: კოლიბაქტერინი, ბიფიდუმბაქტერინი, ლაქტობაქტერინი, ბიფიკოლი, სუბტილინი, რომელთა შემადგენლობაში შესაბამისად შედის ნაწლავის ჩხირი, ბიფიდობაქტერიები, ლაქტობაცილები და სხვა. ინგლისურად: probiotics. რუსულად: пробиотики.

პროგლოტიდი (Proglottides) – ცესტოდების (იხ.) სხეულის ნაწევარი. პროგლოტიდების ერთობლობა შეადგენს ცესტოდის სხეულს. ინგლისურად: proglottid. რუსულად: проглоттида.

პროგნოზი (ბერძნ. prognosis წინასწარ განჭკვრეტა) – ექიმის განსჯა, განჭკვრეტა ავადმყოფობის სავარაუდო მიმდინარეობაზე და შედეგებზე (მაგ., დაავადების ცუდი ან კეთილსაიმედო პროგნოზი). ინგლისურად: prognosis. რუსულად: прогноз.

პროგრესია (ლათ. progressus წინსვლა) – რომელიმე კონკრე-

ტული დაავადების შემდგომი განვითარება, გაძლიერება (მაგ., პროგრესირებადი დამბლა). სიმსივნური პროცესის ბოლო სტადია ინიციაციისა და პრომოციის შემდეგ (სიმსივნური პროგრესია). ინგლისურად: progression. რუსულად: прогрессия.

პროგუანილი (Proguanil) – პრეპარატს ნიშნავენ მალარიის პროფილაქტიკისათვის. ინგლისურად: proguanil. რუსულად: прогуанил.

პროდომიოზინი – წითელი ფერის პიგმენტი, რომელსაც გამოყოფენ *Serratia marcescens* და სტრეპტომიცეტების სოკოვანი შტამი. პიგმენტი სპირტში ხსნადია, წითლად ღებავს საკვებ ნიადაგს, აგრეთვე სოკოვანი ბუნებრივ სუბსტრატს (პური, ხაჭო და სხვა). ინგლისურად: prodigiosine. რუსულად: продигиозин.

პროდრომული პერიოდი (ლათ. prodromalis წინამორბედი, ბერძნ. periodos ირგულივ სიარული) – ინფექციური დაავადების საწყისი სტადია, როდესაც ადამიანი შეუძლოდ გრძნობს თავს, მაგრამ დაავადებისათვის დამახასიათებელი ძირითადი სიმპტომები ჯერ კიდევ არ არის გამოვლენილი. ინგლისურად: prodrome period. რუსულად: продромальный период.

პროდუცენტი ინფექცია (ლათ. producens შემქმნელი, მწარმოებელი, ლათ. infectio

ვწამლავ, ეასენიანებ) – ეხება ვირუსული ინფექციის ერთ-ერთ ტიპს. ასეთი ინფექციის დროს ადგილი აქვს ვირუსის გამრავლებას, რეპროდუქციას, რაც მოიცავს რამდენიმე სტადიას: ადსორბციას, შეჭრას სამიზნე უჯრედში, ნუკლეინის მჟავის გამოთავისუფლებას ვირუსის ცილოვანი გარსებიდან („ვირუსის გაშიშვლებას“), ეკლიფსფაზას, ვირუსის კომპონენტების აწყობას პლაზმურ მემბრანაზე (კომპოზიციას) და უჯრედის პლაზმალემიდან გამოკვირტვას. ინგლისურად: productive infection. რუსულად: продуктивная инфекция.

პროდუცენტები (ლათ. producers შემქმნელი, მწარმოებელი) – ავტოტროფული ორგანიზმები, რომლებიც ქმნიან ორგანულ ნივთიერებებს არაორგანულიდან. პროდუცენტები პირველი რგოლია კვებით ჯაჭვსა და ეკოლოგიურ პირამიდაში. ინგლისურად: producers. რუსულად: продуценты.

პროვიდენცია (Providencia) – ნახირისებრი, ასპოროგენური, გრამ-უარყოფითი, ქემო-ორგანოტროფული, ფაკულტატიურ-აერობული ბაქტერიების გვარია. პერიტრიქებია. ზომები – 1,5-2,5 X 0,6-0,8 მკმ. შლიან ნახშირწყლებს მჟავის, ხოლო ზოგჯერ აირის წარმოქმნით. გვარში შედის შემდეგი სახეობები: P.alcalifaciens (ტიპური),

P.heimbache, P.rettgeri, P.rustigianii. ადამიანისათვის პათოგენურები. გამოიყოფა ჭრილობებიდან და ბაქტერიემიის შემთხვევაში, ადამიანის ფეკალიებიდან – დიარეის შემთხვევაში, შარდიდან – უროგენიტალური ინფექციებისას. ინგლისურად: providencia. რუსულად: провиденция.

პროვირუსი (ბერძ. pro წინ, ნაცვლად, ლათ. virus შხამი) – ვირუსის გენომის არსებობის ფორმა, როდესაც ეს გენომი გაერთიანებულია უჯრედის გენეტიკურ მასალასთან, კერძოდ, დნმ-სთან. პროვირუსის მდგომარეობაში შეიძლება არსებობდნენ ზოგიერთი ბაქტერიოფაგი, რეტროვირუსების იჯახის წარმომადგენლები და სხვა. პროვირუსის რეპლიკაცია მიმდინარეობს უჯრედის დნმ-სთან ერთად. ინგლისურად: provirus. რუსულად: провирус.

პროკარიოტი (ბერძ. pro წინ, ნაცვლად, karyon ბირთვი) – უქველესი ორგანიზმები, რომელთაც არ გააჩნიათ კარგად გამოხატული, მემბრანით შემოსაზღვრული ბირთვი. ასეთებია: ბაქტერიები, ლურჯ-მწვანე წყალმცენარეები. ინგლისურად: procaryots. რუსულად: прокариоты.

პროლიფერაცია (ლათ. proles შთამომავლობა, fero მიმაქვს) – 1.უჯრედების სწრაფი გამრავლება. 2.უჯრედების დაყოფით გამრავლება რეგენერაციული

პროცესების დროს. 3.სიმსივნური უჯრედების ინტენსიური გამრავლება. ინგლისურად: proliferation. რუსულად: пролиферация.

პროლიფერაციული აქტივობა (ლათ. proles შთამომავლობა, fero მომაქვს) – უჯრედების გამრავლების ინტენსიუობა. ინგლისურად: proliferative activity. რუსულად: пролиферативная активность.

პროლონგირება (ლათ. prolongare გაგრძელება) – რომელიმე სამკურნალო პრეპარატის, დასახიების და ა.შ. გახანგრძლივებული ზემოქმედება ორგანიზმზე. ინგლისურად: prolongation. რუსულად: пролонгация.

პრომ(ო)ტორი (ბერძნ. pro წინ, ნაცვლად, ლათ. motor ძრავი) – 1.დნმ-ს უბანი, რომელსაც უერთდება რნმ-პოლიმერაზა, საინფორმაციო (მატრიცული) რნმ-ს სინთეზის დასაწყებად. 2.აგენტი, რომელიც კანცეროგენების II სტადიის, პრომოციის გამომწვევია. ინგლისურად: promotor. რუსულად: промотор.

პროპედევტიკა (ბერძნ. pro-paideuo წინასწარ ვასწავლი) – მეცნიერების წინასწარი კურსი, შესავალი, რომელიც ამ მეცნიერების შემოკლებული, ელემენტარული ფორმით გადმოცემაა (მაგ., შინაგან სნეულებათა პროპედევტიკა). ინგლისურად: propedeutic. რუსულად: пропедевтика.

პროპიონი – სისხლის შრა-

ტის ცილა, რომელიც შედგება 4 სუბერთეულისაგან. სისხლში იმყოფება არააქტიურ მდგომარეობაში. ურთიერთმოქმედებს რა ზიმოზანთან, ინკულინთან, გრამ-უარყოფითი ბაქტერიების ლოპოპოლისაქარიდთან, აგრეთვე IgA-ს აგრეგატებთან, ასტაბილიზებს კომპლემენტის აქტივაციის ალტერნაციული გზის C3-კონვერტაზას. ინგლისურად: properdine. რუსულად: пропердин.

პროპიონიბაქტერიუმი (Propionibacterium) – გრამ-დადებითი, არასპოროგენური უმოსორო ნახირებია. პლეომორფულია. განლაგებულნი არიან ცალ-ცალკე, წყვილებად, ლათინური ასოების V-ს და Y-ს მაგვარად, მოკლე ძეწკვების სახით და ა.შ. ამ გვარის ტიპური სახეობაა Propion. freudenreichii. შტამების უმრავლესობა კარგად იზრდება ანაერობულ პირობებში. ქემოსორგანოტროფულია. ახორციელებენ გლუკოზის ფერმენტაციას მუავის წარმოქმნით. ბინადრობენ ადამიანის კანზე, ადამიანისა და ცხოველების საჭმლის მომწელებელ ტრაქტში, აგრეთვე რძის პროდუქტებში. მგრძობიარენი არიან ანტისეპტიკებისა და დეზინფექტანტებისადმი. ინგლისურად: propionibacteria. რუსულად: пропионибактерии.

პროპიონური დუღილი – დამახასიათებელი პროპიონობაქტერიებისათვის. ისინი პირ-

ვატიდან პროპიონმჟავას წარმოქმნიან. ინგლისურად: propional fermentation. რუსულად: пропионовокислое брожение.

პროტეაზები (ბერძნ. protos პირველი, უმთავრესი) – კეპტიდური ბმების დამშლელი ფერმენტები. ინგლისურად: proteases. რუსულად: протеазы.

პროტეიდები (ბერძნ. protos პირველი, უმთავრესი, eidos სახე) – რთული ცილები, რომლებიც შეიცავენ არაცილოვან კომპონენტს. ცნობილია ნუკლეოპროტეიდები, ლიპოპროტეიდები, ფოსფოპროტეიდები და სხვა. პროტეიდებს მიეკუთვნება მრავალი ფერმენტი. ინგლისურად: proteids. რუსულად: протеиды.

პროტეინები (ბერძნ. protos პირველი, უმთავრესი) – მარტივი ცილები, რომლებიც შეიცავენ მხოლოდ ამინომჟავების ნარჩუნებს. პროტეინებს მიეკუთვნება მრავალი ფერმენტი. ზოგჯერ ამ ტერმინს იყენებენ ყველა ცილის აღსანიშნავად. ინგლისურად: proteins. რუსულად: белкины.

პროტეუსი (Proteus) – გრამ-უარყოფითი, 1-3 X 0,4-0,6 მკმ-ის სომის ჩხირია. ძირითადად იწვევს საშარდე ტრაქტის ინფექციებს. ამ გვარის ზოგიერთი სახეობა იწვევს აგრეთვე პნემონიებს, ე.წ. ჭრილობის ინფექციებს და სეპტიცემიას. პროტეუსის გვარს სახელი ეწოდა პოსეიდონის შვილის, პროტეუსის მიხედვით, რომელსაც შე-

ეძლო თავისი გარეგნობის შეცვლა. ინგლისურად: proteus. რუსულად: протей.

პროტექტორული (ლათ. protector მფარველი) – დამცველობითი ნივთიერებები (მაგ., ანტისხეულები). ინგლისურად: protectory. რუსულად: протекторный.

პროტექტორული ანტიბიპები (ლათ. protecto მფარველი, ბერძნ. anti წინააღმდეგ, genus გვარი, წარმოშობა) – მიკრობების ანტიგენები, რომლებიც მაკროორგანიზმში შეყვანისას იწვევენ მიკრობისადმი ეფექტური შექნილი იმუნიტეტის განვითარებას. პროტექტორული ანტიგენები ჩვეულებრივ ლოკალიზებული არიან მიკრობული უჯრედის ზედაპირზე. ასეთივე თვისებებს ამჟღავნებენ ევზოტოქსინები და გრამ-უარყოფითი ბაქტერიების მ-ანტიგენები. ინგლისურად: protective antigens. რუსულად: протекторные антигены.

პროტისტები (ბერძნ. protistos ყველაზე პირველი) – მცენარეული და ცხოველური ბუნების ერთუჯრედიანი ორგანიზმებია. მათ მიეკუთვნებიან: ბაქტერიები, ლურჯ-მწვანე წყალმცენარეები (გაერთიანებულნი არიან მონერებში), სხვა ერთუჯრედიანი და კოლონიური წყალმცენარეები, უმარტივესები, ერთუჯრედიანი სოკოები. ტერმინი შემოიტანა ეპიკელმა 1866 წელს. ინგლისურად: protista. რუსულად:

протисты.

პროტოზოა (ბერძნ. protos პირველი, უმთავრესი, zoon ცხოველი) – იხ. უმარტივესები.

პროტოზოოლოგია (ბერძნ. protos პირველი, უმთავრესი, zoon ცხოველი, logos ცხოველი) – მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის უმარტივესებს, რომელთაგან ბევრი პარაზიტულ ცხოვრებას ეწევა. ინგლისურად: protozoology. რუსულად: протозоология.

პროტოზოონოზები (ბერძნ. protos პირველი, უმთავრესი, zoon ცხოველი, nosos ავადმყოფობა) – დაავადებები, რომელნიც გამოწვეულნი არიან პარაზიტული უმარტივესებით. ინგლისურად: protozoonoses. რუსულად: протозоозы.

პროტონიმფონი (ბერძნ. protos პირველი, უმთავრესი, nympa მატლი) – ზოგიერთი ობობას მატლი. ინგლისურად: protonymphon. რუსულად: протонимфон.

პროტოონკოგენები (ბერძნ. protos პირველადი, onkos სიმსივნე, genos დაბადება, წარმოშობა) – დნმ-ში არსებული განსაკუთრებული უჯრედული გენები. კანცეროგენების მოქმედება იწვევს მათ ექსპრესიას და ონკოგენებად გარდაქმნას, რაც სიმსივნური ტრანსფორმაციის საწინდარი შეიძლება გახდეს. ინგლისურად: protooncogenes. რუსულად: протоонкогены.

პროტოპლაზმა (ბერძნ. protos პირველი, უმთავრესი, plasma

გამონაქერწი, გაფორმებული) – ამ ტერმინით ელექტრონული მიკროსკოპის გამოგონებამდე აღნიშნავდნენ უჯრედის ციტოპლაზმას ბირთვთან ერთად. ტერმინი „პროტოპლაზმა“ ამჟამად გამოყენებულია უმარტივესების ციტოპლაზმის აღსანიშნავად. ინგლისურად: protoplasm. რუსულად: протоплазма.

პროტოპლასტები (ბერძნ. protos პირველადი, plastos გამოძერწილი, წარმოქმნილი) – წარმოიქმნებიან გრამ-დადებითი ბაქტერიების პეპტიდოგლიკანის დამშლელი ანტიბიოტიკებით (პენიცილინით) ან ფერმენტებით (მაგ., ლიზოციმით) დამუშავებისას. აღნიშნულ სტრუქტურებს არა აქვთ უჯრედის კედელი, თუმცა გააჩნიათ ციტოპლაზმური მემბრანა და უჯრედული შიგთავსი. პროტოპლასტების სფერული ფორმის შესანარჩუნებლად აუცილებელია იზოტონური გარემო, ხოლო ჰიპო- ან ჰიპერტონულ ხსნარებში გადატანისას, ისინი კარგავენ სტრუქტურულ მთლიანობას. ინგლისურად: protoplasts. რუსულად: протопласты.

პროტოტროფები (ბერძნ. protos პირველადი, trophé კება) – მიკროორგანიზმები, რომელთაც ძალუძთ დაასინთეზონ მათთვის ყველა აუცილებელი ორგანული შენაერთი (ნახშირწყლები, ამინომჟავები და სხვა) გლუკოზისა და ამონიუმის მარილებისაგან.

ინგლისურად: prototrophs. რუსულად: прототрофы.

პროფაგო (ბერძნ. pro წინ, ნაცვლად, phago ეშთანთქაე) – სოშიერი ფაგის ფარული ინფექციური ფორმა, რომელიც არსებობს ლიზოგენურ ბაქტერიებში. წარმოადგენს ზოშიერი ფაგის და ლიზოგენური ბაქტერიის დნმ-ს გაერთიანებულ ფორმას. ინგლისურად: prophage. რუსულად: профаг.

პროფერმენტი (ბერძნ. pro წინ, ნაცვლად, ლათ. fermentum საფუარი) – ფერმენტის არააქტიური ფორმა, რომელიც სათანადო ფაქტორების ზემოქმედებით გარდაიქმნება აქტიურ ფერმენტად. პროფერმენტებია: პროთრომბინი, პეფსინოგენი და სხვა. ინგლისურად: proenzyme. რუსულად: профермент.

პროფილაქტიკა (ბერძნ. prophylaktikos ეიცილებ, ეუფროხილდები) – ღონისძიებანი, რომელთა მიზანია დაავადებათა განვითარების თავიდან აცილება. ინგლისურად: prophylaxis. რუსულად: профилактика. იხ. პრევენცია.

პროფილი (იტალ. profilo შემოხაზულობა) – სხვადასხვა სპეციალობის თუ პროფესიისათვის დამახასიათებელი ძირითადი ნიშნების ერთობლიობა. ინგლისურად: profile. რუსულად: профиль.

პროფუნუმი (ლათ. profundo ვღვრი) – ქსოვილური სითხის ძალიან ძლიერი, ჭარბი დენა

(მაგ., სისხლის დენა, ფაღარათი). ინგლისურად: profuse. რუსულად: профузный.

პროქსიმალური (ლათ. proximus უახლოესი) – კიდურების დასაწყისთან შედარებით ახლოს მდებარე. ინგლისურად: proximal. რუსულად: проксимальный.

პროცერკოიდი (ბერძნ. pro წინ, ნაცვლად, kerkos კუდი) – ზოგიერთი თასმისებრი ჭიის მატლი (ფინა). ინგლისურად: proceroid. რუსულად: процеркоид.

პროცესინგი (ინგლ. processing დამუშავება, გადამუშავება) – რეაქციათა ერთობლიობა, რის შედეგადაც ტრანსკრიპციის და ტრანსლაციის პირველადი პროდუქტები გარდაიქმნება ფუნქციონირებად მოლეკულებად. მაგალითად, რნმ-ს ყველა ტიპი სინთეზდება დნმ-ს მოლეკულაზე ტრანსკრიპციის მეშვეობით. საწყის ეტაპზე წარმოიქმნება მისი გრძელი წინამორბედი – ე.წ. პირველადი ტრანსკრიპტი, რომელიც მომდევნო ეტაპებზე გარდაიქმნება უფრო მოკლე რნმ-ად. ინგლისურად: processing. რუსულად: процессинг.

პროცესინგი (ანტიგენის) – ანტიგენ-წარმდგენი უჯრედების ციტოპლაზმაში ანტიგენის დამუშავების (შესწავლის) ეტაპების ერთობლიობა, რის დროსაც უჯრედის კომპარტმენტებში ანტიგენური პეპტიდები წარმოქმნიან კომპლექსებს CD1 მოლეკულებთან ან I და II კლასის

МНС ცილებთან. წარმოქმნილი კომპლექსები ტრანსპორტირდებიან მემბრანაზე, სადაც ისინი ააქტიურებენ T-ლიმფოციტის ანტიგენის შემცნობ რეცეპტორებს. ინგლისურად: processing. რუსულად: процессинг.

პსამონი (ბერძნ. psammos სილა) – ტბებისა და მდინარეების პირას არსებული ტენიანი სილის ზედა ფენებში ბინადარი ორგანიზმები (ციანობაქტერიები, ინფუზორიები, დიატომები და სხვა). ინგლისურად: psammon. რუსულად: псамон.

პუპერპერული სეპსისი (ლათ. puerpera მშობიარე, sepsis ლაზობა, ხრწნა) – მშობიარობის შემდგომი სეფსისი. განპირობებულია Str. pyogenes-ით, ანაერობული სტრეპტოკოკებით, კლოსტრიდიებით. კლინიკური მიმდინარეობა მძიმეა. ინგლისურად: puerperal sepsis. რუსულად: пурперальный сепсис.

პულპა (ლათ. pulpa რბილეული) – კბილის გვირგვინის და ფესვის ღრუში არსებული რბილი ქსოვილი. ინგლისურად: pulp. რუსულად: пульпа.

პუნქტატი (ლათ. punctio ჩხვლეტა) – პუნქციის შედეგად მიღებული რაიმე ქსოვილოვანი სითხე (სისხლი, ჩირქი, რომელიმე ორგანოს შიგთავსი და სხვა). ინგლისურად: punctate. რუსულად: пунктат.

პუნქცია (ლათ. punctio ჩხვლეტა) – სხეულის რომელიმე

სიღრუს ან სისხლძარღვის გაჩხვლეტა სამკურნალო ან სადიაგნოზო მიზნით. ინგლისურად: puncture. რუსულად: пункция.

პუსტულა (ლათ. pus ჩირქი) – ჩირქოვანი ბუშტუკი, მუწუკი, ჩირქგროვა კანზე. ინგლისურად: pustule. რუსულად: пустула.

პჯრ (პოლიმერაზული ჯაჭვეური რეაქცია) – ამ სადიაგნოზო რეაქციის იდეა ეკუთვნის ამერიკელ კ.ბ.მიულისს (1983). მისი მეშვეობით დნმ-ს ერთი მოლეკულა შეიძლება გამოვლინდეს დნმ-ს სხვა, მილიონობით მოლეკულებს შორის. პჯრ შედგება დნმ-ს მოლეკულის სპეციფიკური თანმიმდევრობის ამპლიფიკაციის განმეორებითი ციკლებისაგან, რათა მიღებულ იქნეს ასლების საკმარისად დიდი რაოდენობა. რეაქციის ერთ-ერთი ძირითადი კომპონენტია 20-30 ფუძისაგან შემდგარი სინთეზური ოლიგონუკლეოტიდები, ე.წ. „პრაიმერები“, რომლებიც კომპლემენტურნი არიან საიდენტიფიკაციო მატრიცული დნმ-ს საიტებისადმი. ინგლისურად: PCR (polymerase chain reaction). რუსულად: ПЦР (полимеразная цепная реакция).

რ

რაბდითოზები (rhabditoses) – ჰელმინთოზები, რომელთა გამომწვევეებია ნემატოდები Rhabditidae-ს ოჯახიდან. დაავადებას

ახასიათებს ფადარათი და სხვა დარღვევები. პარაზიტები ლოკალიზებულნი არიან თირკმლებში, კანში და ა.შ. ინგლისურად: rhabditoses. რუსულად: рабдитозы.

რაბდოვირუსების ოჯახი (Rhabdoviridae) – ვირუსების ოჯახი, რომელთა წარმომადგენლები შეიცავენ ერთჯაჭვიან რნმ-ს. ამ ოჯახის ზოგიერთი წარმომადგენელი ადამიანისა და ცხოველებისათვის პათოგენურია (მაგ., ცოფის ვირუსი). ინგლისურად: rhabdoviruses. რუსულად: рабдовирусы.

რადიაციული მეთოდი (ლათ. radio გამოყვასხივებ) – იგივე სხივური სტერილიზაცია. იყენებენ ეროჯერადი გამოყენების ხელსაწყოებისათვის (პოლიმერული შპრიცები და პეტრის ფინჯნები, სისხლის გადასხმის სისტემები და სხვა თერმობილური და მსხვრეყვადი ობიექტები). ინგლისურად: radiation method. რუსულად: радиационный метод.

რანელა (Rahnella) – მცირე ზომის (2-3 X 0,5-0,7 მკმ), სწორი ნხირებისმაგვარი, ასპოროგენური, ქემოორგანოტროფული, ფაკულტატურ-ანაერობული, გრამ-უარყოფითი ბაქტერიების გვარი. შლიან ნახშირწყლების ფართო სპექტრს. ტიპური სახეობაა *R. aquatilis*. გამოიყოფა წყლიდან, ადამიანის პათოლოგიური მასალიდან. კლინიკური მნიშვნელობა ცნობილი არ არის. ინგ-

ლისურად: rahnella. რუსულად: ранеллы.

რაუსის სარკომის ვირუსი – ამერიკელი მეცნიერის, პ.რაუსის მიერ 1911 წელს გამოყოფილი რნმ-ს შეცველი ონკოგენური ვირუსი, რომელიც ქათმებში იწვევს სარკომებს. ადვილად ძლევს სახეობრივ ბარიერებს, იწვევს რა სხვადასხვა ლოკალიზაციისა და პისტოგენეზის სიმსივნეებს რეპტილიებსა და ძუძუმწოვრებში. ინგლისურად: Rous sarcoma virus. რუსულად: вирус саркомы Рауса.

რაუსშერის ვირუსი – გამოყოფილია ფ.რაუსშერის მიერ 1962 წელს BALB/c ხაზის თაგვებიდან, რომლებშიც ეს ვირუსი იწვევს ლეიკემიის ერთ-ერთ ფორმას. ინგლისურად: Rauscher virus. რუსულად: вирус Раушера.

რბილი შანკრი (ulcus molle) – *Haemophilus ducrey*-თ გამოწვეული ვენერული დაავადება. მცირე ზომის, ასპოროგენური, გრამ-უარყოფითი, ქემოორგანოტროფული, ფაკულტატურ-ანაერობული ბაქტერიებია. მათი ზრდისათვის აუცილებელია ზრდის X ფაქტორი (იხ.) და CO₂-ის მაღალი კონცენტრაციები. სისხლიან აგარზე იძლევიან კემოლიზს, რომელიც ვლინდება გვიან და სუსტადაა გამოხატული. აფერმენტებენ გლუკოზას, ლაქტოზას, საქაროზას, მანიტს. ინგლისურად: soft chancre. რუსულად: мягкий шанкр.

რგოლოვანი ჭიშკი (Annelides) – ჭიების ამ ტიპში გამოყოფილია 2 კლასი: მცირეჯაგრიანები და მრავალჯაგრიანები, რომლებიც აერთიანებენ დაახლოებით 8000 სახეობას. ჭიების სხეული მთელ სიგრძეზე განივი რგოლური ღარებითაა დაყოფილი. რგოლოვან ჭიებს მიეკუთვნებიან სამედიცინო წურბელა და ჭიაცყელა. ინგლისურად: annelids. რუსულად: кольчатые черви.

რეაბილიტაცია (ლათ. reabilitatio) – დაავადების შემდგომ პერიოდში პირვანდელი მდგომარეობის აღდგენა. ინგლისურად: rehabilitation. რუსულად: реабилитация.

რეაგენტი (ლათ. re კვლავ, ago ემოქმედებ) – იგივეა, რაც რეაქტივი (იხ.). ინგლისურად: reagent. რუსულად: реагент.

რეაბინეპტი (ლათ. re კვლავ, actio მოქმედება) – ალერგიული ანტისხეულები, რომლებიც მიეკუთვნებიან E კლასის იმუნოგლობულინებს. Fc-რეცეპტორის მეშვეობით ადსორბირდებიან პოხიერი უჯრედების და ბაზოფილების ზედაპირზე. ალერგენის შეკავშირება ფიქსირებულ რეაგინებთან იწვევს პოხიერი უჯრედების დეგრანულაციას, სისხლში ჰისტამინის და სხვა ბიოგენური ამინების მაღალი კონცენტრაციების გადასვლას, რასაც შედეგად მოყვება გლუვი კუნთოვანი ბოჭკოების შეკუმშვა, სისხლძარღვების შეღწევადობის

გაზრდა და სხვა პათო-ფიზიოლოგიური რეაქციები. რეაგინები მონაწილეობენ ანაფილაქსიური შოკის და ატოპიის პათოგენეზში. ინგლისურად: reagines. რუსულად: реагины.

რეაქტივაცია (ლათ. re კვლავ, activus მოქმედი) – დაავადების გამომწვევი აგენტის ან რაიმე ნივთიერების აქტიურობის აღდგენა. ინგლისურად: reactivation. რუსულად: реактивация.

რეაქტივი (ლათ. re კვლავ, activus მოქმედი) – ქიმიური ნივთიერება, რომელსაც იყენებენ ლაბორატორიებში სხვადასხვა სამუშაოების შესასრულებლად, მაგ., სამედიცინო ანალიზებისათვის. ინგლისურად: reagent (chemical). რუსულად: реактив.

რეაქცია (ლათ. re კვლავ, actio მოქმედება) – 1. ორგანიზმის საპასუხო მოქმედება გარეგან და შინაგან გამღიზიანებლებზე. 2. რაიმე მოქმედებაზე შესაბამისი, ადეკვატური პასუხი. ინგლისურად: reaction. რუსულად: реакция.

რეგენერაცია (ლათ. re კვლავ, generatio წარმოშობა) – ორგანიზმის მიერ დაკარგული ან დაზიანებული ნაწილების (ორგანოების, ქსოვილების, უჯრედების) აღდგენა დარჩენილი უჯრედების პროლიფერაციის გაძლიერების გზით. ინგლისურად: regeneration. რუსულად: регенерация.

რეგიონული (ლათ. regio მს-

არე, რაიონი) – ადგილობრივი. მაგალითად, ადგილობრივი ანესთეზია, ადგილობრივი ლიმფური კვანძები და ა.შ. ინგლისურად: regional. რუსულად: региональный.

რეგულატორული უჯრედები (ლათ. regulo ვაწესრიგებ) – იგივე ინდუქტორები. აღნიშნული უჯრედები იმუნური სისტემის კომპონენტების ფუნქციონირებას არეგულირებენ მედიატორების – ციტოკინების და ლიგანდების საშუალებით. რეგულატორები არიან T-კელპერები და T-სუპრესორები. ინგლისურად: regulatory cells. რუსულად: регуляторные клетки.

რეგულაცია (ლათ. regulo ვაწესრიგებ) – რაიმე პროცესის, რეაქციის გარკვეული წესით წარმართვა, მოწესრიგება. ინგლისურად: regulation. რუსულად: регуляция.

რედია – ტრემატოდების კლასის ფასციოლების მატლი. წარმოიქმნება Limnae-ს გვარის მოლუსკებში. ახასიათებს რთული უსქესო გამრავლება და სპოროციტების წარმოქმნა. რედია დასაბამს აძლევს ცერკარიების თაობას. ინგლისურად: redia. რუსულად: редия.

რევაკცინაცია (ლათ. re კვლავ, vaccinus ძროხისა) – განმეორებითი აცრა. ინგლისურად: revaccination. რუსულად: ревакцинация.

რევერსია (ლათ. reversio უკან

დაბრუნება) – მუტანტურ ორგანიზმში შეცვლილი ფენოტიპის აღდგენა განმეორებითი მუტაციის შედეგად. პროცესი ხორციელდება სუპრესიის ანდა ჰემარიტი შებრუნებითი მუტაციის შედეგად. არსებობს მუტაციები, რომლებიც გენომს საწყის მდგომარეობაში აბრუნებს. ინგლისურად: reversion. რუსულად: реверсия.

რევერტაზა (ლათ. reversio უკან დაბრუნება) – სინონიმებია: რნმ-ზე დამოკიდებული დნმ-პოლიმერაზა და შებრუნებითი ტრანსკრიპტაზა. რნმ-ს შემცველ ვირუსებში არსებული ფერმენტია, რომელიც ვირუსის რნმ-ს სიახლოვეს ქმნის დნმ-ს მოლეკულას, ე.წ. პროდნმ-ს. ეს უკანასკნელი რნმ-დან ინფორმაციის გადაწერის შემდეგ ინკორპორირდება უჯრედის გენომში. ინგლისურად: revertase. რუსულად: ревертаза.

რეზერვუარნი (ლათ. reservare შენახვა) – მასპინძელი (ე.წ. რეზერვუარული მასპინძელი), რომელშიც დაგროვილია სხვადასხვა ინფექციური და ინვაზიური აგენტები. მასში პარაზიტი ინარჩუნებს ცხოველქმედებას, გროვდება გარკვეული რაოდენობით, მაგრამ რაიმე მორფოლოგიურ ცვლილებას ან განვითარებას არ განიცდის. ინგლისურად: reservoir. რუსულად: резервуар.

რეზიდენტული (ლათ. residents

მჯდომი, მყოფი) – აღნიშნულ ტერმინს უფრო ხშირად იყენებენ ე.წ. ფიქსირებული ანუ მჯდომარე მაკროფაგების აღსანიშნავად. ინგლისურად: residential. რუსულად: резидентный.

რეზიდენტული მიკროფლორა (ლათ. residens მჯდომი, მყოფი, ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, ლათ. Flora გაზაფხულისა და ყვავილების ქაღალმერთი რომაულ მითოლოგიაში) – პათოგენური ან პირობით-პათოგენური მიკრობის (მაგ., სტაფილოკოკის) სტაბილური ქრონიკული მტარებლობა მაკროორგანიზმის მიერ. ინგლისურად: residential microflora. რუსულად: резидентная микрофлора.

რეზისტენსეზარეზი (ლათ. resisto წინააღმდეგობის გაწევა) – მიკროორგანიზმების რომელიმე სახეობის ვარიანტები, რომლებიც ძირითადი ტიპისაგან განსხვავდება ანტიბიოტიკებისადმი რეზისტენტობით (მდგრადობით). ინგლისურად: resistancevars. რუსულად: резистенсвары.

რეზისტენტობა (ლათ. resisto წინააღმდეგობის გაწევა) – 1. ბაქტერიების მდგრადობა ანტიბიოტიკებისადმი, რის შედეგადაც წარმოიქმნებიან თერაპიისადმი რეზისტენტული შტამები. (იხ. ანტიბიოტიკო-რეზისტენტობა) 2. ორგანიზმის მდგრადობა რომელიმე აგენტის მიმართ, მაგ., შხამებისადმი. ინგლისურად: resistance. რუსულად: резистен-

тность.

რეინვაზია (ლათ. re კვლავ, invasio შეწრა, თავდასხმა) – ერთხელ უკვე დაავადებული პაციენტის მეორედ დასენიანება იმავე პარაზიტით, რასაც თან ახლავს იგივე ინვაზიური პროცესის განვითარება. ინგლისურად: invasion. რუსულად: инвазия.

რეინფექცია (ლათ. re კვლავ, infectio ეწამლავ, ვასენიანებ – დაავადება, რომელიც წარმოიქმნება გადატანილი ინფექციის შემდეგ, იმავე გამომწვევი აგენტით ხელმეორედ დასენიანების შემთხვევაში. ინგლისურად: reinfection. რუსულად: реинфекция.

რეიტერის სინდრომი – აღნიშნული სინდრომი (ექსტრაგენიტალური გართულება) ვითარდება Chlamidia trachomatis-ის D-K სეროვარების მიხედვით. 20-40 წლის ასაკამდე ადამიანებს უვითარდებათ ანთებითი ართრიტი, აგრეთვე თვალების და ურეთრის ანთება. ინგლისურად: Reiter's syndrome. რუსულად: синдром Рейтера.

რეკომბინანტი (ლათ. re კვლავ, combinatio შეერთება) – ორგანიზმი, რომლის გენოტიპი 2 ინდივიდის (რეციპიენტის და დონორის) გენომების რეკომბინაციის შედეგია. ინგლისურად: recombinant. რუსულად: рекомбинант.

რეკომბინაცია (ლათ. re კვლავ, combinatio შეერთება) – გენეტიკაში: მშობლების გენეტიკური

მასალის გადანაწილება შთამომავლობაში, რაც იწვევს ცოცხალი ორგანიზმების მემკვიდრულ კომბინაციურ ცვალებადობას. რეკომბინაციის ევოლუციური მნიშვნელობა მდგომარეობს იმაში, რომ ხშირად ორგანიზმისათვის სასარგებლონი არიან არა ცალკეული მუტაციები, არამედ მათი კომბინაციები. ინგლისურად: recombination. რუსულად: рекомбинация.

რეკონვალესცენცია (ლათ. re კვლავ, convalesco ვიკურნები) – გამოჯანსაღების პროცესში მყოფი ავადმყოფი. ისეთი მდგომარეობა, როდესაც დაავადების ცხადი ნიშნები აღარ შეინიშნება, მაგრამ ჯანმრთელობა საბოლოოდ აღდგენილი არ არის. ინგლისურად: reconvalescent. რუსულად: реконвалесцент.

რეკონვალესცენციის პერიოდი (ლათ. re კვლავ, convalesco ვიკურნები) – კლინიკური გამოჯანმრთელება. შეიძლება იყოს სრული ან ნაწილობრივი. ინგლისურად: period of reconvalescence. რუსულად: период реконвалесценции.

რეკომბინაცია (ლათ. re კვლავ, combinatio შეერთება) – მემკვიდრეობის უმცირესი ერთეული. ხაზოვან განხომილებაში უკიდურესად მცირე, ელემენტარული ერთეული, რომელსაც ძალუკს რეკომბინაცია კროსინგოვერის (ახ.) პერიოდში. რეკონი შეიცავს ნუკლეოტიდების ორ წყვილს.

ინგლისურად: recon. რუსულად: рекон.

რეკონსტრუირებული უჯრედი (ლათ. re კვლავ, constructio აგება, აშენება) – ბირთვის შემცველი არასიცოცხლისუნარიანი უჯრედული ფრაგმენტის (მინი-უჯრედის ანუ კარიოპლასტის) შერწყმა არასიცოცხლისუნარიან ციტოპლაზმურ ფრაგმენტთან (უბირთვო უჯრედთან ანუ ციტოპლასტთან). ინგლისურად: reconstructed cell. რუსულად: реконструированная клетка.

რეკრუდესცენცია (ლათ. recrudescere ხელახლა დაწყება) – გაუმჯობესების შემდეგ ავადმყოფობის შემობრუნება. იხ. რეციდივი. ინგლისურად: recrudescence. რუსულად: рекупация.

რეკურენტული (ლათ. recurrens შებრუნებითი, შექცევითი) – პათოლოგიური პროცესი, რომელსაც განმეორება ახასიათებს (მაგ., შებრუნებითი ტიფი). ინგლისურად: recurrent. რუსულად: рекуррентный.

რემანტადინი (Remantadin) – ვირუსის საწინააღმდეგო პრეპარატი, რომელიც თავისი ქიმიური სტრუქტურით ახლოს არის ამანტადინთან. აქტიურია გრიპის A ვირუსის წინააღმდეგ. ინგლისურად: remantadin. რუსულად: ремантадин.

რემისია (ლათ. remissio შემცირება, შესუსტება) – ავადმყოფობის სიმპტომების დროებითი

შესუსტება ან გაქრობა (მაგ., კლინიკურ-პემატოლოგიური რემისია ზოგიერთი ფორმის ლეიკემიის შემთხვევაში). ინგლისურად: remission. რუსულად: ремиссия.

რანდომიზაცია (ინგლ. random შემთხვევითი, უწესრიგო) – ექსპერიმენტული ცხოველების შემთხვევითი განაწილება ჯგუფებში. ინგლისურად: randomisation. რუსულად: рандомизация.

რანდომული (ინგლ. random შემთხვევითი, უწესრიგო) – ლაბორატორიული ცხოველები, რომელთაც არ გააჩნიათ ერთნაირი ანტიგენური მოზაიკა (დიამეტრულად საწინააღმდეგო – ინბრედული ცხოველები. იხ.). ინგლისურად: random. რუსულად: рандомный.

რეოვირუსები (Reovirus) – მიეკუთვნება რეოვირუსების ოჯახს. ამ გვარში შედის სფერული ფორმის, 60-80 ნმ დიამეტრის ვირუსები. ორჯაჭვიანი რნმ შედგება 10 ფრაგმენტისაგან, თანაც ყოველი მათგანი წარმოადგენს ცალკეულ გენს. სამიზნე-უჯრედებიდან ვირუსული ნაწილაკების გამოსვლა ხორციელდება ე.წ. „აფეთქების“ გზით, რასაც თან ახლავს უჯრედების ლიზისი. რეოვირუსული ინფექცია ხასიათდება რესპირატორული და კუჭ-ნაწლავის ტრაქტის დაზიანებით. ინფექცია განსაკუთრებით მძიმედ მიმდინარეობს ახალშობილებში და 6

თვის ასაკამდე ბავშვებში, რომელთაც უეითარდებოთ პნევმონია და ენცეფალიტი. დადგენილია რეოვირუსების უნარი, პლაცენტის გავლით მოახდინოს ემბრიოპათოგენური მოქმედება. ვირუსის გადაცემის ძირითადი გზაა ქაერ-წვეთოვანი. ინგლისურად: reoviruses. რუსულად: реовирусы.

რეოვირუსების ოჯახი (Reoviridae) – სახელწოდება წარმოდგება ინგლისური სიტყვების – respiratory enteric orphan პირველი ასოებიდან, რაც ნიშნავს რესპირატორულ, ნაწლავურ, ე.წ. „ობოლ“ ვირუსებს. ოჯახი მოიცავს ნაწლავურ და რესპირატორულ ვირუსებს, აგრეთვე ზოგიერთ არბოვირუსს. ადამიანისათვის პათოგენური რეოვირუსები მიეკუთვნება 4 გვარს: თვით რეოვირუსებს, როტავირუსებს, ორბივირუსებს და კოლტივირუსებს. შეიცავენ ორჯაჭვიან ფრაგმენტირებულ რნმ-ს, რომელიც გარემოცულია ორშირიანი გარსის (შიდა და გარეთა კაფსიდის) მქონე კაფსიდით. რნმ დაკავშირებულია ვირუს-სპეციფიკურ ტრანსკრიპტაზასთან. ინგლისურად: reoviruses family. რუსულად: семейство реовирусов.

რეპარაცია (ლათ. reparo აღვადგენ) – ორგანოს, ქსოვილის, უჯრედის, ორგანიზმის, მოლეკულის მთლიანობის აღდგენა (მაგ., პლასმური მემბრანის

მოდლიანობის აღდგენა; დნმ-ს მოლეკულაში მომხდარი ქიმიური დაზიანებების აღდგენა). ინგლისურად: reparation. რუსულად: репарация.

რეპელენტები (ლათ. repello ვაგდებ, ხელსა ეკრავ) – მწერებისა და ტკიპების დასაფრთხობად გამოყენებული ქიმიური საშუალებები. ეს ნივთიერებები მიეკუთვნებიან პესტიციდების (იხ.) ჯგუფს. მათ იყენებენ ტრანსმისიული დაავადებების პროფილაქტიკისათვის, აგრეთვე იმ ფეხსახსრიანებისაგან თავდასაცავად, რომლებიც აფუჭებენ ტანსაცმელს, ავეჯს და სხვა. იხ. ინსექტიციდები. ინგლისურად: repellents. რუსულად: репеленты.

რეპლიკაცია (ინგლ. replication ახლის წარმოქმნა) – 1. დნმ-ს რეპლიკაცია (დნმ-ს მოლეკულის კომპლემენტური პოლინუკლეოტიდური ჯაჭვების კვლავწარმოქმნა ინტერფაზის სინთეზურ (S) პერიოდში). 2. ვირუსული ნაწილაკების წარმოქმნა და გამრავლება. ინგლისურად: replication. რუსულად: репликация.

რეპლიკონი (ინგლ. replication ახლის წარმოქმნა) – გენომის ერთეული, რომელსაც დნმ-ს ავტონომიური რეპლიკაციის უნარი გააჩნია. შეიცავს რეპლიკაციის საინიციაციო წერტილს. ინგლისურად: replicon. რუსულად: репликон.

რეპრესია (ლათ. repressio დათრგუნვა) – რაიმეს (ანტიბი-

ეულების სინთეზის, გენის აქტიურობის და ა.შ.) დათრგუნვა. ინგლისურად: repression. რუსულად: репрессия.

რეპრესიბლური ფერმენტები (ლათ. repressio დათრგუნვა) – ასეთი ტიპის ფერმენტების სინთეზი ითრგუნება კატალიზებული რეაქციის პროდუქტის ჭარბი დაგროვების შემთხვევაში. ინგლისურად: repressible enzymes. რუსულად: репрессибельные ферменты.

რეპრესორი (ლათ. repressio დათრგუნვა) – სპეციალური რეგულატორული ცილა, რომელიც წარმოიქმნება უჯრედში და ემსახურება ტრანსკრიპციის პროცესს, ანუ განსაზღვრული ოპერონიდან საინფორმაციო რნმ-ს სინთეზის შეწყვეტას. ინგლისურად: repressor. რუსულად: репрессор.

რეპროდუქცია (ლათ. re ეკვლავ, productio წარმოება) – ინდივიდების გამრავლების პროცესი. ინგლისურად: reproduction. რუსულად: репродукция.

რეპროდუქციის ლიზისური ციკლი (ლათ. re ეკვლავ, productio წარმოება, ბერძნ. lysis დაშლა, გახსნა, kyklos წრე, ბორბალი) – ვირუსების გამრავლება, რაც მთაერთდება სამიზნე-უჯრედის ლიზისით ტრანსკრიპციის და ტრანსლაციის სტადიებზე. ინგლისურად: lytic cycle of reproduction. რუსულად: литический цикл репродукции.

რესპირატორულ-სინციტი-ური ვირუსი (ლათ. respiratio სუნთქვა, ბერძნ. syn ერთად, kytos უჯრედი) – მიეკუთვნება პარამიქსოვირუსების ოჯახს. შეიცავს რნმ-ს გენომს. იწვევს მძიმე ანთებით პროცესებს სასუნთქი გზების ქვედა განყოფილებებში. შერწყმის შედეგად ფორმირებული გიგანტური მრავალბირთვიანი უჯრედები (სინციტიუმები, პოლიკარიოციტები) არასიცოცხლისუნარიანნი არიან, ილუპებიან და ლორწოვან გარსებზე ტოვებენ დაწყლულებულ უბნებს, რაც მძიმე ბრონქიტების შედეგი შეიძლება გახდეს. ინგლისურად: respiratory-syncytial virus. რუსულად: респираторно-синцитиальный вирус.

რესტიტუცია (ლათ. restitutio აღდგენა) – 1. ჯანმრთელობის სრული აღდგენა. 2. რევენუაციის ერთ-ერთი ფორმა. ინგლისურად: restitution. რუსულად: реституция.

რესტრიქტაზები (ლათ. restrictio შეზღუდვა) – ფერმენტების კლასი, რომლებიც შლიან დნმ-ს მოლეკულას ცალკეულ ფრაგმენტებად. აღნიშნულ ფერმენტებს იყენებენ გენურ ინჟინერიაში. ინგლისურად: restrictases. რუსულად: рестриктазы.

რესტრიქციული ანალიზი (ლათ. restrictio შეზღუდვა) – აღნიშნული მეთოდი ეყრდნობა რესტრიქტაზების (იხ.) გამოყენებას ინფექციური დაავადებების

დიაგნოსტიკაში. ინგლისურად: restrictive analysis. რუსულად: рестрикционный анализ.

რეტისულურ-ენდოთელური სისტემა (ლათ. reticulum ბადისებრი, endon შიგნით, thele ძუძუ) – ძვლის ტვინში, ლიმფურ კვანძებში, ელენთაში, ღვიძლში, თირკმელზედა ჯირკვალში, ჰიპოფიზში და სხვა ორგანოებში მეზენქიმური წარმოშობის უჯრედების ერთობლიობა. გააჩნიათ ფაგოციტებად გარდაქმნის უნარი, რითაც ხდება ორგანიზმის დაცვა ტოქსინებისა და სხვადასხვა მიკროორგანიზმების ზემოქმედებისაგან. სინონიმი: მაკროფაგური ან რეტისულურ-ჰისტიოციტური სისტემა. ინგლისურად: reticulo-endothelial system. რუსულად: ретикулоэндотелиальная система.

რეტროგრადული (ლათ. retro უკან, gradus ნაბიჯი, საფეხური) – უკან მიმავალი (მაგ., რეტროგრადული ამნეზია). ინგლისურად: retrograde. რუსულად: ретроградный.

რეტროვირუსების ოჯახი (Retroviridae) – რნმ-ს შემცველი ვირუსების ერთ-ერთი ოჯახი, რომლის დამახასიათებელი ნიშანია ვირიონში ფერმენტ რევერტაზას (შებრუნებითი ტრანსკრიპტაზას) არსებობა. ამ ოჯახში 3 ქვეოჯახია: სპუმავირუსები, ონკოვირუსები და ლენტევირუსები. ამ უკანასკნელის წარმომადგენელია აივ (იხ.). ინ-

გლისურად: retroviruses family. რუსულად: семейство ретровирусов.

რქტრ(ოს)პქტული (ლათ. retro უქან, spectare უურება) – წარსულისადმი მიძღვნილი. რაც ეძღვნება წარსულის განხილვას. მაგალითად, ეპიდემიოლოგიური ანალიზი განიხილავს მოვლენებს, პროცესებს და სხვ. წარსულში ანუ რეტროსპექტულად. ინგლისურად: retrospective. რუსულად: ретроспективный.

რქშქრქნს-პრქპრქტი (ინგლ. reference ეტალონი) – სტანდარტული პრქპრქტი, რომელიც გამოიყენება შედარებისათვის. ინგლისურად: reference-preparation. რუსულად: препарат-этalon.

რქშრქტიქრული (ფრანგ. refractaire ძნელად შემთვისებელი) – დაავადება, რომელიც მქურნალობას არ ექვემდებარება (მაგ., რეყრქტერული მალარია, ანემია და ა.შ.). ინგლისურად: refractory. რუსულად: рефрактерный.

რქსპქტი(რ)ქქი (ლათ. receptor მიმღები) – 1. უჯრედის ქლაზმურ მემბრანაზე ლოქალიზებული ცილოვანი წარმონაქმნები (მაგ., აიუ-ის გლიქოპროტეინს – gp 141-ს გაანინია ტროპიზმი იმუნოქომქეტენტური უჯრედების მემბრანის ცილოვანი რეცქპტორის – CD4-სადმი). 2. მგრძნობიარე ნერვების დაბოლოებანი, რომელნიც სქეციოქურ გაღიზიანებას აღიქვა-

მენ. გამღიზიანებლის ბუნებიდან გამომდინარე, განასხეაეებენ: მქქანორეცქპტორებს, თერმორეცქპტორებს, ფოტორეცქპტორებს და სხვა. ინგლისურად: receptors. რუსულად: рецепторы.

რქსპქტიორული ენდოსიტოზი (ლათ. receptor მიმღები, ბერძ. endon შიგნით, kytos უჯრედი) – სამიზნე-უჯრედის ციტოქლაზმაში ვირუსის შეჭრის ერთ-ერთი გზაა. უჯრედის რეცქპტორებთან შეკაეშირებული ვირიონები ჯერ გროვდებიან ციტოქლაზმურ მემბრანის ინვაგინაციებში (იხ.), რომლებიც გამოიქიერტებიან ამ ორგანოიდიდან და ციტოქლაზმაში ქმნიან ენდოსომებს (იხ.). შემდგომში, ვირუსის გარსი ერწყმის მემბრანას და ვირუსი აღმოჩნდება უჯრედის ციტოქლაზმაში. ინგლისურად: receptorial endocytosis. რუსულად: рецепторный эндоцитоз.

რქსიდივი (ლათ. recidivus რაც მეორდება) – ავადმყოფობის შემობრუნება, კლინიქური სურათის გაუარესება. ინგლისურად: relapse. რუსულად: рецидив.

რქსიქქინტი (ლათ. recipientis მიმღები) – ადამიანი, რომელსაც სისხლს გადაუსხამენ, ან რომელიმე ორგანოს გადაუნერგავენ. ამ ტერმინს იყენებენ ცხოველების, მცენარეების და მიქროორგანიზმების შემთხვევებშიც (მაგ., ბაქტერია-რეციპიენტი). ინგლისურად: recipient. რუსულად: реципиент.

რიბოვირუსები – რნმ-გენომიანი ვირუსები. ინგლისურად: riboviruses. რუსულად: рибовирусы.

რიბოზა – პენტოზური შაქარი. ფორმულა: $C_5H_{10}O_5$. რიბონუკლეინის მჟავის შემადგენლობაში შემავალი მონოსაქარიდია. ინგლისურად: ribose. რუსულად: рибоза.

რიბონუკლეაზები – ფერმენტები, რომლებიც შლიან რნმ-ს და სინთეზურ რიბონუკლეოტიდებს პოლინუკლეოტიდურ ჯაჭვში ფოსფორდიეთერული კავშირების დარღვევის საშუალებით. ინგლისურად: ribonucleases. რუსულად: рибонуклеазы.

რიბონუკლეინის მჟავა (რნმ) – ნუკლეინის მჟავების ერთ-ერთი ტიპი, რომელსაც უნივერსალური გავრცელება აქვს ცოცხალ სამყაროში. შედგება ნუკლეოტიდებისაგან, რომელთა შემადგენლობაში შედის აზოტოვანი ფუძეები – ადენინი, გუანინი, ციტოზინი და ურაცილი, ნახშირწყალი რიბოზა, აგრეთვე ფოსფორის მჟავას ნაწილი. რნმ თამაშობს მნიშვნელოვან როლს გენეტიკური ინფორმაციის რეალიზაციასა და ცილების ბიოსინთეზში. განახეავებენ საინფორმაციო, სატრანსპორტო და რიბოსომულ რნმ-ებს. ინგლისურად: ribonucleic acid (RNA). რუსულად: рибонуклеиновая кислота (РНК).

რიბოსომები (რიბონუკლეინის მჟავა, ბერძნ. soma სხეული)

– სფერული, ელექტრონულად მკერივი, 15-30 ნმ დიამეტრის გრანულებია, რომლებიც თავისუფლად არიან განლაგებულნი ციტოპლაზმაში ანდა ჯგუფურად – ენდოპლაზმური რეტიკულუმის მემბრანებზე. რიბოსომები შეიცავენ რიბოსომულ რნმ-ს, შედგებიან დიდი და მცირე სუბერთეულებისაგან და წარმოადგენენ ცილების სინთეზის მთავარ ორგანოიდებს. ინგლისურად: ribosomes. რუსულად: рибосомы.

რიბოსომული რნმ-ს რიბოტიპირება – აღნიშნული მეთოდი იძლევა გამოყოფილი შტამების და მათი სახეობრივი კუთვნილების მონიტორინგის ნატარების საშუალებას. ამჟამად რიბოტიპირებას ატარებენ ავტომატურ რეჟიმში, სპეციალური აპარატურის გამოყენებით. ინგლისურად: ribotyping of ribosomal RNA. რუსულად: риботипирование рибосомной РНК.

რიბი (Order) – ერთ-ერთი ტაქსონომიური კატეგორიაა, რომელიც აერთიანებს მონათესავე ოჯახებს. მონათესავე რიგები ერთიანდებიან კლასში. ინგლისურად: order. რუსულად: порядок.

რიბიდულობა (ლათ. rigidus გაშეშებული, გაქვევებული) – ლუჯრედის კლაზმური მემბრანის მიერ ერთი და იგივე ფორმის შენარჩუნება, გამძლეობა სხეადასხვა ზემოქმედებების

მიმართ. სხვადასხვა უჯრედებს განსხვავებული რიგიდულობის პლაზმური მემბრანა გააჩნიათ (მაგ., ერთრიცხიანებს ნაკლებად რიგიდული პლაზმური მემბრანა აქვთ ლეიკოციტებთან შედარებით). 2. მიიმე მოძრაობა, გახეხვა, სიტლანქე (მაგ., კუნთების რიგიდულობა ტეტანუსის შემთხვევაში). ინგლისურად: rigidity. რუსულად: ригидность.

რიქეტსია (Rickettsia) – ბაქტერიების ერთ-ერთი ჯგუფია. ბაქტერიებზე უფრო მცირე და ვირუსებზე უფრო დიდი ზომის მიკროორგანიზმებია, რომელთაც სახელი დაერქვათ მათი შესწავლის პროცესში დადგენილი ამერიკელი პათოლოგის ჰრიკეტსის საპატივცემულოდ. ჩვეულებრივ პარაზიტობენ ფეხსახსრიანებში. ადამიანში იწვევენ პარტიკული ტიფს, მარსელის ანუ ხმელთაშუა ზღვის, ქუ ცხელებებს და სხვა დაავადებებს. ამ დაავადებებს რიქეტსიოზებს უწოდებენ. ინგლისურად: Rickettsia. რუსულად: Риккетсии.

რინიტი (ბერძნ. rhis, rhinos ცხვირი, itis ანთება) – ცხვირის ღრუს ლორწოვანი გარსის ანთება. ახასიათებს ლორწოს დიდი რაოდენობით გამოყოფა და ცხვირით სუნთქვის მოშლა. ინგლისურად: rhinitis. რუსულად: ринит.

რინოვირუსები (ბერძნ. rhis, rhinos ცხვირი, ლათ. virus შხამი)

პიკორნავირუსების ოჯახის

ერთ-ერთი გვარია, რომლის წარმომადგენლებს არა აქვთ გარეთა მემბრანა, ხოლო გენომი წარმოდგენილია რნმ-ს ერთ-ჯაჭვიანი ხაზოვანი არაფრაგმენტირებული მოლეკულით. ვირუსების ამ გვარში შედიან მწვავე რესპირატორული დაავადებების გამომწვევები. ინგლისურად: rhinoviruses. რუსულად: риновирусы.

რიფამპინი (Rifampin) – იგივე რიფამპინი. პრეპარატის საფუძველს წარმოადგენს რთული სტრუქტურის მქონე მსხვილი მოლეკულა. მოქმედების ტიპი ბაქტერიციდულია, ხოლო მოქმედების სპექტრი ფართო (მათ რიცხეში უჯრედშიდა პარაზიტებია; ძალზე ეფექტურია მიკობაქტერიების წინააღმდეგაც). ამჟამად იყენებენ მხოლოდ ტუბერკულოზის სამკურნალოდ. ინგლისურად: rifampin (rifampicin). რუსულად: рифампицин.

რიფტ-ვალის ცხელების ვირუსი (ლათ. virus შხამი) – ვირუსის სახელი ეწოდა კენიაში არსებული ველის, რიფტის მიხედვით, სადაც ვირუსი გამოყოფილ იქნა 1930 წელს. მიეკუთვნება ბუნიავირუსების ოჯახის Phlebovirus-ის გვარს. ბუნებაში ვირუსის რეზერვუარია სისხლისმწოველი მწერები, პირველ ყოვლისა Culex-ისა და Aedes-ის გვარის კოდობები, აგრეთვე რქოსანი საქონელი, აქლემები, ცხენები და სხვა. დასენიანების

ძირითადი მექანიზმი ტრანს-მისიულია. დაავადების კემორა-გიული ფორმის გამომწვევი შტამები ძირითადად მრავლ-დებიან სისხლძარღვების ეპითე-ლიუმში (ვასკულიტი) და პარენ-ქიმულ ორგანოებში. საინკუბა-ციო პერიოდი 3-დან 7 დღემდე გრძელდება. ავადმყოფების უმ-რავლესობა იღუპება თირკმ-ლების მწვავე უკმარისობით. სპეციფიკური მკურნალობის სა-შუალებები შემუშავებული არ არის. ინგლისურად: Rift-Valley fever virus. რუსულად: вирус ли-хорадки Рифт-валли.

რიმტატ (Dracunculus medinensis) – ძლიერ დიდი ზომის ნემატო-დაა. ადამიანი ავადდება წყალ-თან ერთად შუალედური მასპინძ-ლის, ციკლოპის გადაყლაპვით. ლარვის გადაყლაპვის მომენტი-დან მდებარი ნემატოდის მომ-წიფებამდე საჭიროა 1 წელი მაინც. დაავადება გამოიხატება კანის დაწყლულებაში. მკურ-ნალობა ოპერაციულია. დაავა-დებას დრაკუნკულიზი ეწოდება. ინგლისურად: guinea worm. რუ-სულად: ришта.

რიცინი (ricine) – მეტად ძლ-იერი ბიოტოქსინია. შედის სა-მოთხის აბუსალათინის (*Ricinus communis*) თესლების შემადგენ-ლობაში. ინგლისურად: ricine. რუსულად: рицин.

როტავირუსები (ინგლისური სიტყვების rodent borne viruses-ის შემოკლებული ვარიანტი, რაც

ქართულად ნიშნავს „მღრღნელებ-ით გადატანილ ვირუსს“) – არა-ტრანსმისიული დაავადებების გამომწვევი ვირუსებია, რომლე-ბიც ეკოლოგიურად დაკავშირე-ბულნი არიან მღრღნელებთან. რობოვირუსები გადანაწილე-ბულნი არიან Buniaviridae-ს, Arenaviridae-ს და Filoviridae-ს ოჯახებში. რობოვირუსული ინფექციებია: ლასას ცხელება, ლიმფოციტური ქორიომენინ-გიტი, ხუნინის, მანუჰოს, გუა-ნარიტოს, საბიას, მარბურგის და ებოლას კემორაგიული ცხე-ლებები, თირკმლის სინდრომით მიმდინარე კემორაგიული ცხე-ლება და ჰანტავირუსული სინ-დრომი. ინგლისურად: reboviruses. რუსულად: рoнoвиpусы.

როტავირუსები (ლათ. rota ბორბალი, virus შხამი) – რეო-ვირუსების ოჯახის ერთ-ერთი გვარია. პირველად აღმოაჩინეს 1973 წელს. ჯანმოს (იხ. ჯანმრთ-ელობის დაცვის მსოფლიო ორ-განიზაცია) მონაცემებით, მთელ მსოფლიოში როტავირუსული გასტროენტერიტისაგან ყოველ-წლიურად იღუპება 1-3 მილიონი ბავშვი. ვირუსებს გაანინათ ბორ-ბლის ფორმა, დიამეტრი 70 ნმ-ს აღწევს. გარემოცულნი არიან გარეთა და შიგნითა კაფსიდით, რომლის შიგნთ ლოკალიზებუ-ლია ორჯაჭვიანი ფრაგმენტირე-ბილი რნმ. ახასიათებთ მაღალი მდგრადობა გარემოს ფიზიკური და ქიმიური ფაქტორებისადმი.

ინგლისურად: rotaviruses. რუსურად: ротавирусы.

როფეოციტოზი (ოფი) (ბერძნ. rophoeo ვწოვ, ვისრეტავ, kytos უჯრედი) – უჯრედის მიერ, უმცირეს ვაკუოლებში სუბმიკროსკოპული ნაწილაკებისა და მიკროომოლექულების შთანთქმა გარემოდან. პინოციტოზისაგან ეს პროცესი განსხვავდება სუბმიკროსკოპული მასშტაბებით და შთანთქმული ნაწილაკების უფრო მაღალი სიმკვრივით. ამ ტერმინს ხშირად იყენებენ ვირუსების უჯრედში შეჭრის პროცესის აღსანიშნავადაც. ინგლისურად: rophocytosis. რუსულად: рофеоцитоз.

როქალიმა (Rochalima) – მცირე ზომის კოკისმაგვარი ბაქტერიები Rickettsiaceae-ს ოჯახიდან. თვისებები რიკეტსიების ანალოგიურია. ტიპური სახეობაა Rochalima quintana. ინგლისურად: Rochalimas. რუსულად: Рохалимы.

რუბეროლი (ლათ. ruber წითელი) – იხ წითურა.

რუბივირუსები (Rubiviruses) – რნმ-ს შემცველი ვირუსების გვარია, რომელიც შედის ტოგავირუსების ოჯახში. რუბივირუსებს ეკუთვნის ადამიანისათვის პათოგენური წითურას ვირუსი. ინგლისურად: rubiviruses. რუსულად: рубивирусы.

რქმეშაპა ბაქტერიები – რქმეშაპა დუღილის ბაქტერიები. ფაკულტატური ანაერობებია,

უსპირო გრამ-დადებითი ჩხირები და კოკები. გვხვდებიან რძესა და რძის პროდუქტებში, მცენარეებზე და მათ ხრწნად ნარჩენებზე, ადამიანისა და ცხოველების ნაწლავებში და სხვა. გამოიყენებიან კვების მრეწველობაში, სოფლის მეურნეობაში (მაგ., სილოსის დამზადებაში), აგრეთვე დექსტრანების მისაღებად. ამ უკანასკნელთაგან ამზადებენ სისხლის პლაზმის შემცველს. ინგლისურად: lactic acid bacteria. რუსულად: молочнокислые бактерии.

რქმეშაპა დუღილი – Lact. streptococcus-ის და Bifidobacterium-ის გვარის ბაქტერიებს ძალუძთ პირუვატიდან რქმეშაპის წარმოქმნა. ზოგ შემთხვევაში წარმოიქმნება მხოლოდ რძის მუავა (პროფერმენტული დუღილი), ზოგჯერ კი რქმეშაპასთან ერთად წარმოიქმნება სპირტი, აცეტონი და სხვა პროდუქტები (შერეული დუღილი). ინგლისურად: lactic acid fermentation. რუსულად: молочнокислое брожение.

რწყილები (Aphaniptera) – ფეხსახსრიანთა ტიპის, მწერების კლასის, რწყილების რიგის, ადამიანთა და ცხოველთა პარაზიტებია. აქვთ მჩხვლეტაე-მწუწნავი ტიპის აპარატი. ცნობილია ადამიანის, ძაღლის და ვირთავის რწყილები. შავი ჭირის ბაქტერიის გადამტანია მღრღნელებიდან ადამიანზე. ინგ-

ლისურად: flea. რუსულად: блохи.

R-კოლონიები (ინგლ. rough ხორკლიანი) – მყარ საკვებ ნიადაგზე წარმოქმნილი ბაქტერიების კოლონიების ტიპი (ხორკლიანი). ინგლისურად: R-colonies. რუსულად: R-КОЛОНИИ.

R-პლაზმიდა (ლათ. resisto წინააღმდეგობის გაწევა) – იხ. R-ფაქტორი.

R-ფაქტორი (ლათ. factor მწარმოებელი) – იგივე რეზისტენტობის ფაქტორი. პლაზმიდა, რომელიც აკონტროლებს ბაქტერიის მდგრადობას ანტიბიოტიკებისადმი და სხვა ანტიბაქტერიული პრეპარატებისადმი (პენიცილინები, ამინოგლიკოზიდები, ქლორამფენიკოლი, ერითრომიცინი, ტეტრაციკლინები, სულფანილამიდური პრეპარატები და სხვა). პლაზმიდური მდგრადობის მექანიზმი მდგომარეობს ფერმენტების (მაგ., ბეტა-ლაქტამაზების) სინთეზის კონტროლში, რომლებიც შლიან ანტიბიოტიკებს არააქტიურ პროდუქტებად ანდა თრგუნავენ ანტიბიოტიკების (მაგ., ტეტრაციკლინების) გადატანას უჯრედული მემბრანების გავლით. ინგლისურად: R-factor. რუსულად: R-фактор.

ს

საბიას ვირუსი – არენაევირუსების ოჯახის წარმომად-

გენელია. იწვევს ბრაზილიურ ქემორაგიულ ცხელებას. ინგლისურად: Sabia virus. რუსულად: вирус Сабия.

საბუროს ნიადაგი – სოკოებისათვის განკუთვნილი საკვები ნიადაგების ჯგუფი, რომელიც პირველად შეიმუშავა იაპონელმა საბურომ. საბუროს ე.წ. სასინჯი ნიადაგი შედგება 2%-იანი აგარის გელისაგან, 1%-იანი პექტონისაგან, 4%-იანი მალტოზისაგან. pH 6,5-7-ს შეადგენს. ასტერილებენ 15 წუთის განმავლობაში 120°C-ზე. სოკოების შენახვისათვის იყენებენ საბუროს ე.წ. „შესანახ“ ნიადაგს, სასინჯი ნიადაგისაგან განსხვავებით, ნახშირწყლის გარეშე. საბუროს ბულიონი შეიცავს იმავე კომპონენტებს, აგარის გარდა. ინგლისურად: Saburo medium. რუსულად: среда Сабуро.

საღიშპერენციაციო მარკერები (ლათ. differentia განსხვავება, ფრანგ. marquer მონიშნა) – მორფოლოგიური, იმუნოლოგიური, ბიოქიმიური და სხვა სპეციფიკური ნიშნები, რომლებზე დაყრდნობითაც განისაზღვრება უჯრედების დიფერენცია (იხ. ინგლისურად: differentiation markers. რუსულად: дифференциальные маркеры).

საღიშპერენციაციო-საღიანოსო საკვები ნიადაგი (ლათ. differentia განსხვავება, ბერძ. diagnosis ამოცნობა, განსაზღვრა) – ასეთი ნიადაგებია: ჰისის, სი-

მონსის, კლარკის ნიადაგები, შტერნის ბულიონი, რომლებიც გათვალისწინებულია ბაქტერიების (ვალკეული ტიპების, სახეობების და ჯგუფების შესწავლისა და ინდიკაციისათვის. ასეთი ნიადაგების დასამზადებლად იყენებენ სხვადასხვა ორგანულ და არაორგანულ შენაერთებს. რომელთაც უმატებენ ნახშირწყლებს, სპირტებს, შარდოვანას და სხვა ნივთიერებებს. ინგლისურად: differential-diagnostic nutritious media. რუსულად: дифференциально-диагностическая питательная среда.

საპროტო მიკრობული ღას-მინანება – მიკროორგანიზმების საერთო რაოდენობა წყლისა და სხვა რომელიმე სითხის 1 მლ-ში ან მკერივი ნივთიერების 1 გრამში. საერთო მიკრობული დაბინძურების დადგენა არაპირდაპირი მეთოდია და საშუალებას იძლევა წარმოდგენა შეიქმნეს შესასწავლი ობიექტის შესაძლო დასენიანების ხარისხზე პათოგენური მიკროორგანიზმებით. ითვლება, რომ რაც უფრო მაღალია მიკრობების რაოდენობა, მით მეტია მათში პათოლოგიური ფლორის არსებობის შესაძლებლობაც. ინგლისურად: general microbial contamination. რუსულად: общая микробная обсемененность.

საზარდულის ლიმფობრანულში (ლათ. lympho ანკარა წყალი, granulum მარცვალი, ბერძ.

oma სიმსივნე, osis მდგომარეობა) – მწვავე ან ქრონიკული ვენერული დაავადება, რომელიც ხასიათდება საზარდულის ჩირქოვანი ლიმფადენიტის განვითარებით. გამოიწვევია Chlamidia trachomatis, რომელიც ანტიგენური შემადგენლობით განსხვავდება სხვა ქლამიდიებისაგან. გამოყოფს ტოქსიკურ ფაქტორს. მგრძობიარეა ტეტრაციკლინებისადმი. ინგლისურად: lymphogranuloma of groin. რუსულად: лимфогранулема паховой области.

საინკუბაციო პერიოდი (ლათ. incubatio გამოჩეკა, ბერძ. periodos ირგელივ სიარული) – 1. ავადმყოფობის ფარული პერიოდი – დასნებოვნების მომენტიდან პირველი სიმპტომების გამოვლენამდე. 2. ბაქტერიული კულტურის გაჩერება ინკუბატორში მაქსიმალური ზრდის მისაღწევად. ინგლისურად: incubation period. რუსულად: инкубационный период.

საიტი (ინგლ. site ადგილი, ადგილმდებარეობა) – გენის რეკომბინაციურ რუკაზე წერტილოვანი მუტაციის ადგილმდებარეობა. ყოველი საიტი დნმ-ს ორჯაჭვიან მოლეკულაში შეესაბამება ნუკლეოტიდების განსაზღვრულ წყვილს ან იმ ეირუსების ერთ ნუკლეოტიდს, რომელთა გენეტიკური მასალა წარმოდგენილია დნმ-ს ერთი ჯაჭვით ან რნმ-თი. ინგლისურად: site. რუსულად: сайт.

საკვები ბულიონი – თხევადი საკვები ბაქტერიოლოგიური ნი-
ადაგი, რომელიც შეიცავს ხორ-
ცის და პეპტონის ნაყენს ან ექ-
სტრაქტს, რასაც შეიძლება და-
ემატოს რომელიმე საკვები ნივ-
თიერება. ინგლისურად: nutritious
broth. რუსულად: питательный
бульон.

საკონსულტაციო კაბინეტი
(ლათ. consultatio მოთათბირება)

– იხ. კონსულტაცია. I.

სალვარსანი (ლათ. salv (are)
გადარჩენა, ბერძნ. arsen მამაკა-
ცური, ძლიერი) – გერმანელი
პ.ერლიხის (ჰუმორული იმუნო-
ტეტის ფუძემდებლის) მიერ გა-
მოგონებული დარიშხანის (ar-
senicum) პრეპარატი 606, რითაც
იგი ცდილობდა სიფილისის
განკურნებას. გამოიყენებოდა
აგრეთვე მალარიის, შებრუნები-
თი ტიფის და ზოგიერთი სხვა
დაავადების სამკურნალოდ. ინ-
გლისურად: salvarsane. რუსულად:
сальварсан.

სალმონელა (Salmonella) –
სახელი დაერქვათ ამერიკელი
პათოლოგის დ.სალმონის საპა-
ტივეცემულოდ. ენტერობაქტე-
რიების ერთ-ერთი გვარია, რომ-
ლის წარმომადგენლები იწვევენ
მუცლის ტიფს, პარატიფებს,
მწვავე გასტროენტეროკოლიტს
და სხვა. გრამ-უარყოფითებია,
არ წარმოქმნიან სპორებს და
კაფსულებს. ინგლისურად: Sal-
monella. რუსულად: Сальмонел-
лы.

სალმონელოზი (salmonellosis)
– სალმონელებით ინფიცირე-
ბული საკვების მიღებით წარმო-
ქმნილი მწვავე ინფექციური დაა-
ვადება, რაც ვლინდება მწვავე
გასტრიტის, გასტროენტერიტის
ან გასტროენტეროკოლიტის სა-
ხით. გამოირჩევა ხანგრძლივი
ბაქტერიომტარებლობით. ინგლი-
სურად: salmonellosis. რუსულად:
сальмонеллез.

სალტაციონიზმი (ლათ. salta-
cium ხტუნვით) – ახალი სახე-
ობების, გვარების და სხვა
სისტემატიკური კატეგორიების
ჩამოყალიბება მყისიერად, ნახტ-
ომისებური გარდაქმნების შედე-
გად. ინგლისურად: saltacionism.
რუსულად: сальтационизм.

სამედიცინო გენეტიკა (ბერძნ.
genesis წარმოშობა) – გენეტიკის
დარგი, რომელიც ადამიანის
ინდივიდუალური განვითარების
(ონტოგენეზის) პერიოდში სწაე-
ლობს მემკვიდრულად გან-
პირობებულ მორფოლოგიური
და ფუნქციური დარღვევების
საკითხებს, დამემკვიდრების,
ფენოტიპური რეალიზაციის და
გავრცელების კანონზომიერე-
ბებს, აგრეთვე მემკვიდრული
დაავადებების პროფილაქტიკისა
და თერაპიის მეთოდებს. ინგლი-
სურად: medical genetics. რუსუ-
ლად: медицинская генетика.

სამედიცინო ჭურბლა (Hirido
medicinalis) – მიეკუთვნება რგო-
ლიანი ჭიების ტიპს. მტკნარი
წყალსატევების ცხოველია. იკვ-

ბება მსხვილი ძუძუმწოვრების სისხლით. მის ნერწყვში არის განსაკუთრებული ცილოვანი ნივთიერება – პირუდინი ანუ ჰემოფილინი, რომელიც აბრკოლებს სისხლის შედედებას. სამედიცინო წერბელა გამოიყენება ჰიპერტონიების, პრეინსულტური მდგომარეობების, თრომბოფლემბიტების და სხვა პათოლოგიური მდგომარეობების შემთხვევაში. ინგლისურად: medicinal leech. რუსულად: медицинская пиявка.

სანატუიამ (ლათ. sanatio განკურნება) – განკურნება, გაჯანსაღება. სამკურნალო ღონისძიებანი სხვადასხვა ორგანოების გასაჯანსაღებლად. ინგლისურად: sanation. რუსულად: санация.

სანიტარია (ლათ. sanitas ჯანმრთელობა) – სისუფთავისა და მოსახლეობის ჯანმრთელობის დაცვისათვის საჭირო ღონისძიებათა ერთობლიობა. ინგლისურად: sanitary. რუსულად: санитария.

სანიტარული გასუფთავება (ლათ. sanitas ჯანმრთელობა) – გარემოს ობიექტების ან ადამიანის სხეულის ზედაპირის გათავისუფლება ჭუჭყისა და მის შემადგენლობაში შემავალი მიკრობებისაგან მექანიკური გზით. გასუფთავება მევეთრად აქვეითებს მიკრობულ კონტამინაციას, რითაც ზრდის სტერილიზაციის, ანტისეპტიკის და დეზინფექციის ეფექტურობას. ინგლისურად: sanitary cleaning.

რუსულად: санитарная очистка.

სანიტარული ვეტერინარია (ლათ. sanitas ჯანმრთელობა, veterinaria) – ვეტერინარიის დარგია, რომლის შესწავლის საგანია ცხოველთა დაავადებების პროფილაქტიკა, ადამიანისა და ცხოველებისათვის საერთო დაავადებებისაგან ადამიანების დაცვა, მეცხოველეობაში პროდუქტიულობის გაზრდის საკითხები და სხვა. ინგლისურად: sanitary veterinary. რუსულად: санитарная ветеринария.

სანიტარული მიკრობიოლოგია (ლათ. sanitas ჯანმრთელობა, ბერძნ. μικρος პატარა, მცირე, bios სიცოცხლე, logos მოძღვრება) – მედიკო-ბიოლოგიური მეცნიერება, რომელიც იკვლევს ადამიანისათვის პოტენციურად საშიში მიკროორგანიზმების არსებობის კანონზომიერებებს გარემოში, აგრეთვე ამ მიკროორგანიზმებით განპირობებულ პროცესებს, რომელთაც ძალუძთ მოახდინონ მავნე გავლენა ადამიანების ჯანმრთელობაზე. სანიტარული მიკრობიოლოგია იმყოფება მიკრობოლოგიის, ჰიგიენისა და ეპიდემიოლოგიის მიჯნაზე. ინგლისურად: sanitary microbiology. რუსულად: санитарная микробиология.

საპრობიონტები (ბერძნ. sapos დამპალი, ხრწნადი, bios სიცოცხლე) – ორგანული ნივთიერებებით დაბინძურებულ

წყლებში მობინადრე მცენარეები და ცხოველები. წყლების დაბინძურების სხვადასხვა ხარისხისაგან გამომდინარე, განასხვავებენ პოლისაპრობებს (ანუ პოლისაპრობიონტებს), მეზოსაპრობებსა და ოლიგოსაპრობებს. საპრობიონტებს ძალუძთ მოახდინონ ორგანულ ნივთიერებათა მინერალიზაცია, რითაც ხელს უწყობენ დაბინძურებული წყლების გასუფთავებას. ინგლისურად: saprobionts. რუსულად: сапробионты.

საპრობოშლი (ბერძნ. sapos დამპალი, ხრწნადი) – ტერმინი მიუთითებს რომელიმე წყალსატევის თავისებურებების კომპლექსზე, რაც მოიცავს მიკროორგანიზმების შემადგენლობის და რაოდენობის დაფიქსირებას წყლის გარკვეულ მოცულობაში. წყალსატევეებში თვითგაწმენდის პროცესები მიმდინარეობს თანმიმდევრულად და უწყვეტად, რასაც თან ახლავს ბიოცენოზების ცვლა. წყლის დაბინძურების ხარისხის მიხედვით განასხვავებენ პოლისაპრობულ, მეზოსაპრობულ და ოლიგოსაპრობულ ზონებს (იხ.). ინგლისურად: saprobal. რუსულად: сапробный.

საპრონოზები (ბერძნ. sapos დამპალი, ხრწნადი, nosos ავადმყოფობა) – თავისუფლად მცხოვრები ორგანიზმებით გამოწვეული დაავადებები (მაგ., ე.წ. ლეგიონერების ავადმყოფობა და ა.შ.). ინგლისურად: sapronoses.

რუსულად: сапронозы.

საპროფაგები (ბერძნ. sapos დამპალი, ხრწნადი, phagos ეშთანთქაე) – სხვა ცოცხალი ორგანიზმების ნარჩენებით მკვებავი ორგანიზმები (მათ შორის მიკროორგანიზმები). ისინი უმეტეს შემთხვევაში სანიტრის ფუნქციას ასრულებენ, თუმცა ზოგიერთი მათგანი შეიძლება იყოს სხვადასხვა ინფექციური დაავადებების გამომწვევი, მკვანიკური გადატანი ან ადამიანის ჰელმინთოზების მასპინძელი. ინგლისურად: saprophages. რუსულად: сапрофаги.

საპროფიტები (ბერძნ. sapos დამპალი, ხრწნადი, phytos მცენარე) – იგივე საპროტროფები. მიკროორგანიზმები და მცენარეები, რომლებიც იკვებებიან დაღუპული ორგანიზმების ხრწნადი ორგანული ნივთიერებებითა და ცხოველების გამონაყოფებით. ზოგიერთი საპროფიტი ადამიანის პირობით-პათოგენური ფლორის წარმომადგენელია. ინგლისურად: saprophytes. რუსულად: сапрофиты.

სარკოდინები (Sarcodina) – იგივე ფესეფეხიანები. უმარტივესების ტიპის ერთ-ერთი კლასია. ამ კლასის წარმომადგენლებს გააჩნიათ ფსევდოპოდიები (ცრუფეხები), რომლებიც მოძრაობის და საკვების მიტაცების ორგანელებია. ფესეფეხიანების უმეტესობა თავისუფლად მცხოვრები ორგანიზმია, თუმცა მათ შორის

არიან პარაზიტებიც (მაგ., დი-
სენტერიული ამება (*Entamoeba histolytica*), რომელიც პარაზიტობს ადამიანის მსხვილ ნაწლავში და იწვევს ამებურ დისენტერიას. მის მიერ გამოწვეულ დაავადებას ამებიაზი ეწოდება. ინგლისურად: sarcodinas. რუსულად: саркодины.

სარკოსპორიდიოზი (ბერძ. sarx ხორცი, spora დათესვა, თესლი, osis მდგომარეობა) – ცხოველებისა და ადამიანის პროტოზოული დაავადება, გამოწვეული სარკოსპორიდიების (ხორცის სპორიანების) ოჯახის წარმომადგენლების მიერ. პარაზიტი იტრება ორგანიზმში სპორების სახით. დაავადება მიმდინარეობს კუნთებისა და კუჭ-ნაწლავის დაზიანებით. ინგლისურად: sarcosporidiosis. რუსულად: саркоспоридиоз.

სარტყლისებრი ჰერპესი (*herpes-zoster*) – იგივე სარტყლისებრი ლიქენი. ადამიანის მწვავე ან ქრონიკული დაავადება, რომელიც ხასიათდება ცხელებით, ძლიერი სარტყლისებრი ტკივილებით და პერპესული ტიპის გამონაყარით ნეკნთაშორისი ნერვების გასწვრივ. გამომწვევია ალფაჰერპესვირუსების ქვეოჯახის წარმომადგენელი პერპესვირუსი. დაავადება უეითარდებათ ისუტყვაავილათი ნაავადმყოფარ პირებს, ანუ წარმოდგენს ამ უკანასკნელის გვიან რეციდივს. ინგლისურად: herpes-zoster. რუ-

სულად: опоясывающий герпес (лишай).

სარცინები (*Sarcina*) – ასპოროგენური, უმოძრაო, გრამ-დადებითი, ქემოორგანოტროფული, ანაერობული კოკების გვარი Peptococcaceae-ს ოჯახიდან (იხ. პეპტოკოკების ოჯახი). უჯრედების დიამეტრი 2 მკმ-ს აღწევს, განლაგებულნი არიან 3 ურთიერთპერპენდიკულურ სიბრტყეში და ქმნიან 8, 16, 32 და მეტ ინდიიდს (ლათ. sarcina ფუთა, პაკეტი). ბინადრობენ ადამიანის და სხვა ცხოველების კუჭ-ნაწლავში, აგრეთვე ნიადაგში. საპროფიტებია. სარცინების გვარს მიეკუთვნებიან: *S. maxima*, *S. ventriculi*, ინგლისურად: sarcina. რუსულად: сарцины.

სასიცოცხლო ციკლი – ორგანიზმის განვითარების ფაზების ერთობლიობა, რის შედეგადაც იგი ზრდასრული ხდება და შეუძლია დასაბამი მისცეს შემდეგ თაობას. ცხოველებში განასხვავებენ მარტივ და რთულ სასიცოცხლო ციკლებს, მეტამორფოზის ანდა თაობათა მორიგეობის გათვალისწინებით. ინგლისურად: life cycle. რუსულად: жизненный цикл.

სასქისო შაქტორი – იგივე F-ფაქტორი, ფერტილობის ფაქტორი. პლაზმიდა, რომელიც აკონტროლებს სექს-პილის (კონიუგაციური ხიდაკის) სინთეზს, კონიუგაციას და ქრომოსომების გენების გადატანას დონორიდან

რეციპიენტში. სასქესო ფაქტორის შემცველ უჯრედებს აღნიშნავენ როგორც F^+ - შტამებს, ხოლო მათ, რომელთაც ეს ფაქტორი არა აქვთ - F^- - შტამებს. როგორც სხვა პლაზმიდები, სასქესო ფაქტორი წარმოადგენს ცილასთან დაკავშირებულ დნმ-ს მცირე ზომის, დახშულ მოლეკულას. ინგლისურად: sex factor. რუსულად: половой фактор.

სატელიზმი (ლათ. satelles თანამგზავრი) - 1. ტერმინით აღნიშნავენ კემოფილური ბაქტერიების სტიმულაციას, ამ უკანასკნელთა კოლონიის ახლოს V-ფაქტორის (იხ. ზრდის ფაქტორი V) მაპროდუცირებელი მიკროორგანიზმების დათესვის საშუალებით. 2. მიკროორგანიზმების ერთ-ერთი სახეობის ზრდის ინტენსივობის და ფიზიოლოგიური თვისებების გაძლიერება მეორე სახეობის გაუღენით. ინგლისურად: satellism. რუსულად: сателлизм.

სატელიტი (ლათ. satelles თანამგზავრი) - ქრომოსომა, რომელსაც გარდა პირველადი გადატიხერისა, გააჩნია მეორადი გადატიხერაც, რაც ქრომოსომის ძირითადი სხეულიდან აცალკევებს მცირე ზომის მონაკვეთს, რომელსაც სატელიტი (თანამგზავრი) ეწოდება. ეს უკანასკნელი ქრომოსომას ერთდება წვრილი ძაფით. ინგლისურად: satellite. რუსულად: спутник.

სატელიტი ვირუსები (ლათ.

satelles თანამგზავრი, virus შხამი) - იგივე დეფექტური ვირუსები, რომლებიც მრავლდებიან მხოლოდ დამხმარე ვირუსების (იხ.) შემწეობით. ინგლისურად: satellite virus. რუსულად: вирусы-сателлиты.

საფშარმბი (Saccharomyces) - იგივე საქარომიცეტები. სოკოების ჯგუფი, რომელთაც არ გააჩნიათ ტიპური მიცელიუმი და არსებობენ ცალკეული უჯრედების ან მათი კოლონიების სახით. ახასიათებთ დაკვირტვა და დაყოფა. ცნობილია საფუარების 500-მდე სახეობა, რომლებიც მიეკუთვნებიან 3 კლასს - ასკომიცეტებს, ბაზიდიომიცეტებს და დეიტერომიცეტებს. საფუარების ერთი ნაწილი პათოგენურია და იწვევს ადამიანის, ცხოველებისა და მცენარეების დაავადებებს. საფუარები ფართოდ გამოიყენება მეცნიერებაში, კვების მრეწველობაში (ლუდის წარმოება, მელენიობა და სხვა), აგრეთვე მიკრობიოლოგიურ წარმოებაში. საფუარების ყველაზე უფრო ცნობილი წარმომადგენელია ლუდის საფუარი (Saccharomyces cerevisiae), რომელიც გამოიყენება პურის წარმოებაშიც. Saccharomyces-ის გეარს მიეკუთვნება აგრეთვე ღვინის საფუარი. ინგლისურად: yeast. რუსულად: дрожжи.

საქარომიცეტები (ბერძნ. sakchar შაქარი, mykes სოკო) - სპირტული დუღილის გამომ-

წვეუი საფუარი სოკოები (იხ.). ინგლისურად: *saccharomycetes*. რუსულად: *сахаромицеты*.

საღებავები – ბუნებრივი და სინთეზური წარმოშობის ქიმიური ნივთიერებები. ბაქტერიების, სოკოების და უმარტივესების შესაძლებად ძირითადად იყენებენ ანილინის რიგის ორგანულ საღებავებს, ვირუსების შესაძლებად (დასაკონტრასტებლად) კი ნეგატიური ტიპის არაორგანულ საღებავებს (მაგ., ნეგატიური კონტრასტირება ფოსფორილიზრამის მქავეით), აგრეთვე ურანილ-აცეტატს და ტყვიის ციტრატს. ინგლისურად: *stains*. რუსულად: *красители*.

სახეობა (species) – ცოცხალი ორგანიზმების სისტემაში ძირითადი სტრუქტურული ერთეული. წარმოადგენს ინდივიდების პოპულაციების ერთობლიობას, რომლებიც ერთმანეთს ეჯვარებიან და საწყისს აძლევენ ნაყოფიერ შთამომავლობას. სახეობის პირველი განმარტება მოგვცა ინგლისელმა სწავლულმა ჯ. რეიმ (1727-1805). ინგლისურად: *species*. რუსულად: *вид*.

სეგმენტაცია (ლათ. *segmentum* მონაკვეთი) – დანაწევრება, დაყოფა. ინგლისურად: *segmentation*. რუსულად: *сегментация*.

სეგმენტი (ლათ. *segmentum* მონაკვეთი) – ერთ-ერთი მრავალი ერთნაირი მონაკვეთიდან. სეგმენტებისაგან შედგება ზოგერთი ვირუსის ნუკლეინის

მქავეის მოლეკულა, ზოგიერთი ცხოველის (მაგ., ჰიაყელას) სხეული ანდა ცალკეული ორგანოები (მაგ., ხერხემალი). ინგლისურად: *segment*. რუსულად: *сегмент*.

სეგმენტირებული გენომი (ლათ. *segmentum* მონაკვეთი) – გენომი, რომელიც შედგება ვირიონის ნუკლეინის მქავეის რამდენიმე სეგმენტისაგან. ყოველი სეგმენტი აკოდირებს ერთი, უფრო იშვიათად 2 ვირუსული ცილის სინთეზს. ინგლისურად: *segmented genome*. რუსულად: *сегментированный геном*.

სეგრეგაცია (ლათ. *segregatio* გამოცალკეება, გამოყოფა) – ტერმინი გამოიყენება უჯრედის სხვადასხვა ორგანოიდების გაქრობის (ამოვარდნის) აღსანიშნავად (მაგ., სინკარიონებიდან ანდა სიმსივნური უჯრედებიდან ქრომოსომების გარკვეული რაოდენობის ამოვარდნა). ინგლისურად: *segregation*. რუსულად: *сегрегация*.

სედიმენტაცია (ლათ. *sedimentum* ნალექი) – სხვადასხვა წარმოშობის ნაწილაკების დალექვა, ნალექის წარმოქმნა. სედიმენტაცია შეიძლება ჩატარდეს სპონტანურად ანდა ცენტრიფუგირების საშუალებით. ინგლისურად: *sedimentation*. რუსულად: *седиментация*.

სეკესტრაცია (ლათ. *sequestro* განზე დაყვება) – სეკესტრის წარმოქმნა. მკედარი ქსოვილის

გამოყოფის პროცესი სადი ქსოვილისაგან (მაგ., ოსტეომიელიტის დროს). ასეთ პროცესს ადგილი აქვს უჯრედულ დონეზეც. ინგლისურად: sequestration. რუსულად: секвестрация.

სეკრეცია (ლათ. secretio გამოყოფა) – ორგანიზმისათვის აუცილებელ ნივთიერებათა (ჰორმონების, ანტისხეულების და სხვა) გამოშვება და გამოყოფა ჯირკვლების (უჯრედების) მიერ. ინგლისურად: secretion. რუსულად: секреция.

სელენომონასები (Selenomonas) – მოღუნული, სპირალისებრი ჩხირებია, რომელთა ბოლოები ჩეულებრივ ვიწროვდება და მრგვალდება. მოძრაენი არიან, ლოფოტრიქები, გრამ-უარყოფითები. კაფსულა არ გააჩნიათ. გვარის ტიპური სახეობაა Selenomonas sputigena. მკაცრი ანაერობებია, ქემოორგანოტროფები. ბინადრობენ ძუძუმწოვრების საჭმლის მომწელებელ ტრაქტში. მაკროორგანიზმის რეზისტენტობის დაქვეითებისას იწვევენ წირქოვან-სეპტიკურ პროცესებს. სელენომონასები მგრძობიარენი არიან ანტისეპტიკების და დეზინფექტანტების მიმართ. ძირითადი სამკურნალო პრეპარატებია მეტრონიდაზოლი, ორნოდაზოლი და სხვა. ინგლისურად: selenomonades. რუსულად: селеномонады.

სელექცია (ლათ. selectio შერჩევა, გადარჩევა) – მეცნიერება

ცოცხალი ორგანიზმების (მიკროორგანიზმების, ცხოველების, მცენარეების) ახალი ჯიშების, სახეობების, შტამების შექმნის მეთოდებზე. გენეტიკის ერთერთი დარგია. ინგლისურად: selection. რუსულად: селекция.

სელექციური დეკონტამინაცია (ლათ. selectio შერჩევა, გადარჩევა, de გამოყოფა, გამოცალკეება, contaminatio ესერი, წირქს ვცხებ) – ინფექციური აგენტებისადმი მაკროორგანიზმის წინააღმდეგობის გაზრდის მიზნით, საჭმლის მომწელებელი ტრაქტიდან აერობული ბაქტერიების და სოკოების შერჩევითი განდევნა. ამ მიზნის მისაღწევად ნიშნავენ ვანკომიცინს, გენტამიცინს და ნისტატინს. ინგლისურად: selective decontamination. რუსულად: селективная деконтаминация.

სელექციური ნიადაგი – იხ. ელექტიური ნიადაგი.

სემიოტიკა (ბერძნ. semeion ნიშანი) – იგივე სიმპტომატოლოგია (იხ.). მოძღვრება დაავადებათა სიმპტომების შესახებ. ინგლისურად: semeiotics. რუსულად: семиотика.

სემლიძის ტყის ცხელქვის ვირუსი (ლათ. virus შხამი) – ვირუსი მიეკუთვნება ტოგავირუსის ოჯახის ალფავირუსის გუარს. სახელწოდება მიიღო უგანდის ბუამბის ოლქში მდებარე სემლიძის ტყიდან, სადაც 1942 წელს იგი გამოყოფილ იქნა კ...

ლოებიდან (*Aedes abnormalis*). ბუნებაში აღნიშნული ვირუსის რეზერვუარს წარმოადგენენ კოლოები და ფრინველები. გადაცემის მექანიზმი ტრანსმისიულია. ადამიანში დაავადება ატარებს სპორადულ ხასიათს და ვლინდება ცხელების და დენგესმაგვარი სინდრომით (იხ. დენგეს ცხელება), ხოლო ზოგჯერ – ენცეფალიტის და ასექტიკური მენინგიტის განვითარებით. სპეციფიკური მკურნალობისა და პროფილაქტიკის საშუალებები შემუშავებული არ არის. ინგლისურად: Semliki forest fever virus. რუსულად: вирус лихорадки леса Семлики.

სენდაის ვირუსი (სახელი დაერქვა იაპონიის ქალაქ სენდაის მიხედვით) – პარამიქსოვირუსების ოჯახის ერთ-ერთი წარმომადგენელია. რნმ-ს შემცველი ვირუსია, რომელსაც ახასიათებს ძალზე მაღალი ფუზოგენური თვისებები. ადამიანში იწვევს მსუბუქ რესპირატორულ დაავადებებს. ინგლისურად: Sendai virus. რუსულად: вирус Сендай.

სენსიბილიზაცია (ლათ. sensibilis მგრძობიარე) – რაიმე გამლიზიანებლის (ანტიგენის) მიმართ ორგანიზმის მგრძობიარეობის გაზრდა. ასეთი ანტიგენები შეიძლება იყვნენ ბაქტერიები, ვირუსები, ქიმიური ნივთიერებები, სამკურნალო საშუალებები, საწარმოო შხამები,

ბიოტოქსინები, მცენარეების მტერის მარცვალი და სხვა. ინგლისურად: sensibilization. რუსულად: сенсibilизация.

სენსორული ორგანოები (ლათ. sentire შეგრძნება) – მაღალსპეციალიზებული ორგანოები, რომლებიც ემსახურებიან სხვადასხვა გამლიზიანებლების მოქმედების აღქმას. განსაკუთრებით მაღალორგანიზებული სენსორული ორგანოებია: მხედველობის, სმენა-წონასწორობის, ყნოსვის, შეხების და გემოვნების. ინგლისურად: sensory organs. რუსულად: сенсорные органы.

სეპარატორი (ლათ. separo ვაცალკეევ, გამოფყოფ) – სისხლის ცალკეული ფორმიანი ელემენტების გამოსაცალკეებელი აპარატი. ერთი ნივთიერების მეორისაგან გამოსაყოფი აპარატი. ინგლისურად: separator. რუსულად: сепаратор.

სეპტიემიამია (ბერძნ. sepsis ლპობა, ხრწნა, pyon ჩირქი, haima სისხლი) – სეფსისის (იხ.) ერთ-ერთი ფორმა, როდესაც ორგანიზმის ინტოქსიკაციასთან ერთად სხვადასხვა ქსოვილებსა და ორგანოებში ადგილი აქვს ჩირქოვანი მეტასტაზური კერების წარმოქმნას. ამ პროცესს თან ახლავს გამომწვევი აგენტის გარავლება ლიმფოგენურ და ჰემატოგენურ სისტემებში. ინგლისურად: septicopiemu. რუსულად: септикoпиемия.

სეპტიცემია (ბერძნ. sepsis

ლპობა, ხრწნა, haima სისხლი) – სეფსისის სახე, განპირობებული მიკროორგანიზმების ან მათი ტოქსინების ზემოქმედებით. სეპტიცემია ეწოდება აგრეთვე შავი ჭირის სეპტიკურ ფორმას. ინგლისურად: septicemia. რუსულად: септицемия.

სპრატციები (Serratia) – ჩხირისმაგვარი, ასპოროგენური, გრამ-უარყოფითი, ქემოორგანოტროფული, ფაკულტატურ-ანაერობული ბაქტერიების გვარი Enterobacteriaceae-ს ოჯახიდან. პერიტრიქებია. იზრდებიან ძირითად საკვებ ნიადაგებზე, სადაც წარმოქმნიან გლუვ კოლონიებს, რომლებიც ხშირად იღებებიან წითლად ან ვარდისფრად. შტამების უმრავლესობა გამოყოფს წყალში უხსნად პიგმენტს – პროდიგიოზინს. ბინადრობენ ნიადაგში, წყალში, სხვადასხვა საკვებ პროდუქტებში და სამკურნალო პრეპარატებშიც კი. ადამიანისათვის პირობით-პათოგენურია. ზოგჯერ ინფექცია მიმდინარეობს სეფსისის და პნევმონიის, აგრეთვე კვებითი ტოქსიკოინფექციების სახით. ამ გვარის ტიპური სახეობაა S.marcescens. ინგლისურად: Serratia. რუსულად: Серратии.

სპრიშლი ბანჯამპები (ლათ. series რიგი) – იმუნური შრატების, ანტიბიოტიკების, ანტისეპტიკების, დეზინფექტანტების, ბაქტერიების, ვირუსების, ფაგების თანმიმდევრული განჯაგებები

ერთნაირი ჯერადობით (მაგ., ორმაგით – 1:2, 1:4, 1:8 და ა.შ.; ათმაგით – 10¹, 10², 10³ და ა.შ.). სერიულ განჯაგებებს წვეულებრივ ამზადებენ ფიზიოლოგიური ხსნარის და სხვა განმჯაგებლების მეშვეობით. ინგლისურად: serial dilutions. რუსულად: серийные разведения.

სპროდინაგნოსტიკა (ლათ. serum შრატი, ბერძნ. diagnostikos გამომცნობი) – სისხლის შრატის თვისებების მიხედვით დიაგნოზის დადგენა (მაგ., ვასერმანის რეაქცია). ინგლისურად: serodiagnostic. რუსულად: серодиагностика.

სპროვარები (ლათ. serum შრატი, var სახესხვაობა) – მიკროორგანიზმების რომელიმე სახეობის ვარიანტები, რომლებიც ძირითადი ტიპისაგან განსხვავდებიან ანტიგენური შემადგენლობით. ინგლისურად: serovars. რუსულად: серовары.

სპროვაცინაცია (ლათ. serum შრატი, vaccinus ძროხისა) – ადამიანში ვაქცინისა და იმუნური შრატის ერთდროული შეყვანა. ანეიტრალებს იმუნიტეტის წარმოქმნის აქტიური (ხანგრძლივი საინკუბაციო პერიოდი) და პასიური (ხანმოკლე მოქმედება) მეთოდების უარყოფით მხარეებს. იყენებენ ტეტანუსის და ცოფის პროფილაქტიკისათვის. ინგლისურად: serovaccination. რუსულად: серовакцинация.

სპროსული (ლათ. serum შრა-

ტი) – რაც დაკავშირებულია სხეულის შინაგანი ღრუების (მუცლის ღრუ, პლევრა) აქკებთან ან მათ მიერ სითხის გამოყოფასთან. სეროზული გარსი, სეროზული სითხე. ინგლისურად: serosal. რუსულად: серозный.

სეროთერაპია (ლათ. serum შრატი, ბერძნ. therapeia მკურნალობა) – დაავადებათა მკურნალობა შრატების პარენტერული შეყვანით. ინგლისურად: serotherapy. რუსულად: серотерапия.

სეროლოგია (ლათ. serum შრატი, ბერძნ. logos მოძღვრება) – სისხლის შრატის ფიზიკური, ქიმიური და ბიოლოგიური თვისებების შემსწავლელი მეცნიერება. ინგლისურად: serology. რუსულად: серология.

სეროლოგიური მეთოდი (ლათ. serum შრატი, ბერძნ. logos მოძღვრება) – მდგომარეობს ავადმყოფის სისხლის შრატში სპეციფიკური ანტისხეულების ტიტრის განსაზღვრაში, უფრო იშვიათად კი გამოსაკვლევ მასალაში მიკრობული აგენტის აღმოჩენაში. ამ მიზნის მისაღწევად გამოიყენება იმუნოლოგიური რეაქციები. ინგლისურად: serologic method. რუსულად: серологический метод.

სერონეგატიური (ლათ. serum შრატი, negativus უარყოფითი) – შემთხვევა, როდესაც ავადმყოფის სისხლში არ ვლინდება

შესაბამისი ანტისხეულები. ინგლისურად: sero-negative. რუსულად: серонегативный.

სეროპოზიტიური (ლათ. serum შრატი, positivus დადებითი) – შემთხვევა, როდესაც ავადმყოფის სისხლში ვლინდება შესაბამისი ანტისხეულები. ინგლისურად: sero-positive. რუსულად: серопозитивный.

სეროპროფილაქტიკა (ლათ. serum შრატი, ბერძნ. prophylaktikos ვიცოლებ, ვუფთხილდები) – შრატის პროფილაქტიკური მიზნით შეყვანა ორგანიზმში. ინგლისურად: seroprophylaxis. რუსულად: серопротифилактика.

სეროტაქსონომია (ლათ. serum შრატი, ბერძნ. logos მოძღვრება, taxis განლაგება რიგში, nomos კანონი) – ემყარება ბაქტერიულ უჯრედში არსებული შესაბამისი ანტიგენების განსაზღვრას სადი-აგნოზო შრატების მეშვეობით. ინგლისურად: serotaxonomy. რუსულად: серотаксономия.

სეროჰეპატიტი (ლათ. serum შრატი, ბერძნ. hepar ღვიძლი, itis ანთება) – იგივე ინოკულაციური სიყვითლე. ქეპატიტი, რომლის დროსაც დასნებოვნება ხდება პარენტერული გზით (სისხლის გადასხმისას, შრატის შეყვანისას ან არასაკმარისად გასტერილებული საინექციო საშუალების გამოყენებისას). სეროჰეპატიტის საინკუბაციო პერიოდი დაახლოებით 150 დღეს შეადგენს. ინგლისურად: serohepatitis. რუსუ-

ლად: серопатит.

სერპულინები (Serpulina) – სპიროქეტების რიგის ერთ-ერთი გვარია. უჯრედები სპირალისებური ფორმისანი არიან, თანაბარი ხეულებით. მათი ზომები 7-9 X 0,3-0,4 მკმ-ის ფარგლებში მერყეობს. გრამ-უარყოფითებია, ქემოორგანიოტროფები. ზრდისათვის საჭიროებენ ნახშირწყლებს, რომელთაც აფერმენტებენ. ტიპური სახეობაა *S. hyodysenteriae*, რომელიც შინაური ღორების და სხვა ძუძუმწოვრების ენტეროპათოგენურია. გამოყოფილია წერილი ნაწლავებიდან და ფეკალიებიდან ინგლისურად: *serpulina*. რუსულად: *серпулины*.

სეპსისი (ლათ. *sepsis* ლპობა, ხრწნა) – პათოგენური (ჩირქმბადი) მიკროორგანიზმებისა და მათი ტოქსინების სისხლში ცირკულაციით განპირობებული საერთო დასენიანება. გამოიწვევი აგენტი სისხლში მრავლდება. ინგლისურად: *sepsis*. რუსულად: *сепсис*.

სექსუალური სექსუალური (ლათ. *sexus* სექსი, *ductio* ნატარება) – კონიუგაციის (იხ.) ვარიანტი, რომლის დროსაც ავტონომიური სასქესო ფაქტორი დონორის ქრომოსომის ფრაგმენტთან ერთად გადაეცემა რეციპიენტს. სექსუალური შედეგად, ბაქტერია-რეციპიენტი იძენს „მამაკაცის“ (F⁺) ინდივიდის ნიშან-თვისებებს. ხორციელდება ფერტილურობის ფაქტორით (F⁻-ფაქტორით) კონიუგაციის პრო-

ცესში. ინგლისურად: *sexduction*. რუსულად: *сексдукция*.

სექს-პილი (*sexus* სექსი, *pile* თმა) – F-ფაქტორის (F-პილის) ან Col-ფაქტორის (i-პილის) კონტროლის ქვეშ წარმოქმნილი პილების (ფიზბრიების) კლასი. წარმოიქმნებიან ბაქტერიების ზედაპირზე კონიუგაციის პროცესში და ასრულებენ ორგანიზმის (კონიუგაციური ხიდაკის) ფუნქციას. მათი მეშვეობით, დნმ დონორიდან გადადის რეციპიენტში. ინგლისურად: *sex-pili*. რუსულად: *секс-пили*.

სექციონი (ლათ. *sectio* გაკვეთა) – გვამის გაკვეთა სასამართლო ექსპერტიზის ან სამეცნიერო მიზნებით. ინგლისურად: *section*. რუსულად: *вскрытие*.

სიკვდილი (*mors*; *letum*) – ინდივიდის, როგორც ცოცხალი სისტემის დაღუპვა, რაც განპირობებულია ორგანიზმის ცხოველქმედების შეწყვეტით. ამ დროს ხდება სიცოცხლის ძირითადი მატერიალური საფუძვლის – ცილების და სხვა ბიოპოლიმერების დაშლა. განასხვავებენ ფიზიოლოგიურ (ხანგრძლივად მიმდინარე, ორგანიზმის დაბერებასთან დაკავშირებულ) და ნაადრევ (ავადმყოფობასთან დაკავშირებულ) სიკვდილს. განასხვავებენ აგრეთვე სიკვდილის ორ ფორმას – ბიოლოგიურს (ანუ ჭეშმარიტს) და კლინიკურს (ზოგ შემთხვევაში შექცევადს). ინგლისურად: *death*. რუსულად:

смерть.

სიძველიანიობა (mors; letum) – დროის განსაზღვრულ მონაკვეთში მკვდარი ან დაღუპული ინდივიდების რაოდენობა (როფორც წესი, ანგარიშობენ 100 და 1000 ეგზემპლარზე). მჭიდრო კავშირშია ავადმყოფობებთან, მტაცებლებთან, პოპულაციის მდგომარეობასთან და რაოდენობასთან, სქესობრივად მომწიფებული ინდივიდების რაოდენობასთან. ადამიანს განსაკუთრებით მაღალი სიკვდილიანობა ახასიათებს ონტოგენეზის დასაწყისში და მის დასასრულს. ინგლისურად: mortality (death-rate). რუსულად: смертность.

სიმბიოზი (ბერძნ. syn თან, ერთად, bios სიცოცხლე, ცხოვრება) – სხვადასხვა სახეობის ორი ორგანიზმის თანაცხოვრება, რაც სასარგებლოა ორივე პარტნიორისათვის. ინგლისურად: symbiosis. რუსულად: симбиоз.

სიმბიონტიზმი (ბერძნ. syn თან, ერთად, bios სიცოცხლე, ცხოვრება) – სხვადასხვა ბიოლოგიური სახეობების ორგანიზმები, რომლებიც სიმბიოზურ დამოკიდებულებაში იმყოფებიან ერთმანეთთან (მაგ., სოკო და წყალმცენარე, კიბო-განდევილი და აქტინია). ინგლისურად: symbionts. რუსულად: симбионты.

სიმპათიკური ნერვული სისტემა (systema nervosum sympathicum) – ევგეტაციური სისტემის ნაწილი, რომელიც გავლენას

ახდენს საჭმლის მომწელებელი ორგანოების, გლუვი კუნთების, გულის, სისხლძარღვების, თირკმლების, შარდის ბუშტის, შინაგანი სეკრეციის ჯირკვლების, სასქესო ორგანოების, გრძობათა ორგანოების და სხვათა მუშაობაზე. ინგლისურად: sympathetic nervous system. რუსულად: симпатическая нервная система.

სიმპლასტი (ბერძნ. syn თან, ერთად, plastos გამოძერწილი, წარმოქმნილი) – ქსოვილები, რომელთა უჯრედებს შორის ზღვარი წაშლილია. სიმპლასტური აგებულება დამახასიათებელია ზოგიერთი უმარტივესისათვის, განივზოლიანი კუნთების ბოჭკოებისათვის, და სხვა. სიმპლასტი წარმოიქმნება უჯრედების შერწყმის ან ენდომიტოზის შედეგად. ინგლისურად: symplast. რუსულად: симпласт.

სიმპლექსი (ლათ. simplex) – მარტივი, უბრალო (მაგ., herpes simplex – მარტივი ჰერპესი). ინგლისურად: simple. რუსულად: простой.

სიმპოზიუმი (ბერძნ. symposium მეგობრული ნადიმი) – რაიმე სპეციალური სამეცნიერო საკითხისადმი მიძღვნილი შეხვედრა ვიწრო წრეში, ჩვეულებრივ, საერთაშორისო მასშტაბით. ინგლისურად: symposium. რუსულად: симпозиум.

სიმპტომატოლოგია (ბერძნ. symptoma ნიშან-თვისება, logos

მოძღვრება) – იხ. სემიოტიკა. ინგლისურად: symptomatology. რუსულად: СИМПТОМАТОЛОГИЯ.

სიმპტომი (ბერძნ. symptoma ნიშან-თვისება) – რაიმე ავადმყოფობის დამახასიათებელი გარეგნული ნიშანი. განასხვავებენ სუბიექტურ და ობიექტურ სიმპტომებს. ინგლისურად: symptom. რუსულად: СИМПТОМ.

სიმპტომური მკურნალობა (ბერძნ. symptoma ნიშან-თვისება) – დაავადების სიმპტომების (და არა მისი გამომწვევი მიზეზის) წინააღმდეგ მიმართული მკურნალობა. ინგლისურად: symptomatic treatment. რუსულად: СИМПТОМАТИЧЕСКОЕ ЛЕЧЕНИЕ.

სიმსივნე-საქციფიკური ტრანსპლანტაციური ანტიგენები (ლათ. trans იქით, იქითა, plantatio ნერგი, ბერძნ. anti წინააღმდეგ, genos გვარი, წარმოშობა) – ანტიგენები, რომლებიც ექსპერიმენტულად გამოწვეული სიმსივნის საწინააღმდეგო იმუნურ პასუხს აღძვრვენ. ასეთი ანტიგენების არსებობა ადამიანის მრავალი სიმსივნისათვისაა დადასტურებული. ინგლისურად: tumor-specific transplantation antigens. რუსულად: ОПУХОЛЕСПЕЦИФИЧЕСКИЕ ТРАНСПЛАНТАЦИОННЫЕ АНТИГЕНЫ.

სიმსივნის ნეპროზის ფაქტორი – სასიგნალო მოლეკულები, რომლებიც უჯრედში აპოპტოზის (იხ.) პროგრამას რთავენ. სიმსივნურ და ანთების კერაში

არსებული უჯრედების განადგურებას იხინი ამ უჯრედების ზედაპირზე ექსპრეგირებულ რეცეპტორებთან დაკავშირებით აღწევენ. ინგლისურად: tumor necrosis factor. რუსულად: ФАКТОР НЕКРОЗА ОПУХОЛИ.

სინათლის მიკროსკოპი – უჯრედებისა და ქსოვილების გამოკვლევის ძირითადი მეთოდი. სინათლის მიკროსკოპის ობიექტივი შედგება ლითონის ბუდეში მოთავსებული რამოდენიმე ლინზისაგან, ოკულარი კი – ორი ლინზისაგან. ასეთი მიკროსკოპის გარჩევის უნარი შეზღუდულია სინათლის ტალღის სიგრძით. ინგლისურად: light microscope. რუსულად: СВЕТОВОЙ МИКРОСКОП.

სინანთროპული ორგანიზმები (ბერძნ. syn თან, ერთად, anthropos ადამიანი) – ადამიანთად დაკავშირებული ორგანიზმები. ტიპები, რწყილები, კოლოები, თთახის ბუზი, თაგვი, ვირთაგვა და სხვ. შეიძლება იყვნენ სრული სინანთროპული ორგანიზმები (თუკი ისინი ბინადრობენ ადამიანის სადგომში) ან ნაწილობრივი (თუკი ისინი ბინადრობენ დასახლებული პუნქტების ტერიტორიაზე, ადამიანის საცხოვრებლის გარეთ). ინგლისურად: synantropes. რუსულად: СИНАНТРОПНЫЕ ОРГАНИЗМЫ.

სინაფსი (ბერძნ. synapsis კავშირი) – 1. ქრომოსომების კონიუგაციის სინონიმი, რასაც ავ-

გილი აქვს მეთოზური გაყოფის დროს, როდესაც ხდება ქრომო-სომებს შორის ცალკეული მონაკვეთების გაცვლა ანუ კროს-ინგოვერი. სინონიმი: სინდუზი.

2. ნეირონთა ან ნეირონისა და კუნთის შეკავშირების ადგილი. სინაფსი შეიძლება იყოს აღმგზნები და შემაკავშირებელი, იმისდა მიხედვით, თუ რა სახის სიგნალი გადის მათში. არსებობს ელექტრული და ქიმიური სინაფსები. ინგლისურად: synapse. რუსულად: синапс.

სინგენური ცხოველები (ბერძნ. syn თან, ერთად, gennao წარმოშობა) – ლაბორატორიული ცხოველები, რომლებიც ერთი და იგივე წინაპრისაგან წარმოიშვნენ (იხ. ინბრედული ცხოველები). ინგლისურად: syngenic animals. რუსულად: сингенные животные.

სინდბისის ცხელების ვირუსი (ლათ. virus შხამი) – Togaviridae-ს ოჯახის Alphavirus-ის გვარის ტიპური სახეობაა, რომელიც ე.წ. სინდბისის ცხელების აღმძვრელია. პირველად გამოყოფილ იქნა 1952 წელს კაიროს გარეუბანში მდებარე სოფელ სინდბისში კოლოებიდან (*Culex pipiens*, *Culex inivatus*). ვირუსის ბუნებრივი მასპინძლებია ფრინველები, რომლებშიც დაავადება მიმდინარეობს უსიმპტომოდ. ვირუსი იწვევს სპორადულ დაავადებებს აფრიკაში, სამხრეთ ამერიკაში, ინდოეთსა და ავს-

ტრალიაში. ინგლისურად: Sindbis fever virus. რუსულად: вирус лихорадки Синдбис.

სინდრომი (ბერძნ. syndrome თავმოყრა) – რომელიმე ავადმყოფობისათვის დამახასიათებელ სიმპტომთა ერთობლიობა (კომპლექსი). ცნობილია სხვადასხვა სინდრომები, ისეთები, როგორებიცაა: ბანტის, ბროუნსეკარის, ვესტფალის, კენედის, მენიერის, ფანკონის და სხვა. ინგლისურად: syndrome. რუსულად: синдром.

სინერგიზმი (ბერძნ. syn თან, ერთად, ergon მუშაობა) – სხვადასხვა აგენტების (წამლების, კანცეროგენური ნივთიერებების) ერთდროული მოქმედება ერთი მიმართულებით. ინგლისურად: synergism. რუსულად: синергизм.

სინთეზი (ბერძნ. synthesis შეერთება, შერწყმა) – ქიმიური რეაქციების მეშვეობით შენაერთების მიღება მათი შემადგენელი კომპონენტებისაგან (მაგ., ორგანული ნივთიერებების სინთეზი). 2. ანალიზით მიღებული მონაცემების განზოგადება, მათი მთლიანობაში მოყვანა. ინგლისურად: synthesis. რუსულად: синтез.

სინთეზური საკვები ნივთიერებები (ბერძნ. synthesis შეერთება, შერწყმა) – ნიადაგები, რომლებშიც ინტერვიენტების რაოდენობრივი და თვისობრივი შემადგენლობა ცნობილია. ჩვეუ-

ლებრივ შედეგებიან ამინომჟავების, ამინოუმის და სხვა მარილების, ნახშირწყლების, ზრდის ფაქტორების და ზრდის სტიმულატორებისაგან. ასეთი ნიადაგები, გარდა სინთეზური საფუძვლისა, შეიცავენ ბუნებრივი ინგრედიენტების უმნიშვნელო რაოდენობასაც. ინგლისურად: synthetic nutrition media. რუსულად: синтетические питательные среды.

სინკარიონი (ბერძნ. syn თან, ერთად, karyon ბირთვი) – ორი სომატური უჯრედის შერწყმის შედეგად მიღებული ერთბირთვიანი უჯრედი – ჰიბრიდი. ამ დროს ჯერ წარმოიქმნება ორბირთვიანი უჯრედი (დიკარიონი), შემდეგ კი ბირთვების შერწყმის გამო – ერთბირთვიანი სინკარიონი (იხ. ჰიბრიდომა). ინგლისურად: synkaryon. რუსულად: синкарион.

სინუსიტი (ლათ. sinus წიაღი, უბე, ბერძნ. itis ანთება) – თავის წიაღების ლორწოვანი გარსის ანთება. ინგლისურად: sinusitis. რუსულად: синусит.

სინციტიუმი (ბერძნ. syn თან, ერთად, kytos უჯრედი) – გამოირჩევა უჯრედების მჭიდრო კონტაქტებით, თუმცა სიმპლასტისაგან (იხ.) განსხვავებით, მათ გააჩნიათ პლაზმური მემბრანები, რომლებიც ერთმანეთთან დესმოსომებით არიან დაკავშირებული. ზოგჯერ სინციტიუმს უწოდებენ გიგანტურ მრავალ-

ბირთვიან უჯრედულ წარმონაქმნებს (პოლიკარიოციტებს), რაც მართებული არ არის. ინგლისურად: syncytium. რუსულად: синцитий.

სისტემა (ლათ. systema შეერთება, შეკავშირება) – გულისხმობს ორგანიზმების, რაიმე საგნების, მოვლენების, იდეების და სხვ. მოწესრიგებულ ურთიერთდამოკიდებულებას. ბიოლოგიაში – განსაზღვრული ფუნქციის შემსრულებელი ორგანიზმების, ორგანოების, ქსოვილების და სხვ. ერთობლიობა (მაგ., გულისისხლძარღვთა, შარდსასქესო, ნერვული სისტემები და სხვა). ინგლისურად: system. რუსულად: система.

სისტემატიკა (ბერძნ. systematicos მოწესრიგებული, დალაგებული) – სისტემაში, წესრიგში მოყვანა. ბიოლოგიაში – მეცნიერება ცოცხალი ორგანიზმების განაწილებაზე შესაბამის ჯგუფებში – ცალკეულ სისტემატიკურ კატეგორიებში (სახეობა, გვარი, ოჯახი, რიგი, კლასი, ტიპი). ბიოლოგიაში სისტემატიკას ხშირად ყოფენ ტაქსონომიად (ორგანიზმების კლასიფიკაციის თეორია) და საკუთრივ სისტემატიკად. ტერმინ „ტაქსონომიას“ ხშირად იყენებენ „სისტემატიკის“ სინონიმად. ინგლისურად: systematics. რუსულად: систематика.

სისტემატური ცხელებები – მაღალი ტემპერატურით მიმ-

დინარე ვირუსული ეტიოლოგიის ინფექციური დაავადებები. ხშირად თან ახლავს გამონაყარი კანზე და ართრალგიები. კლინიკური მიმდინარეობა შედარებით მსუბუქია. ინგლისურად: systemic fevers. რუსულად: системные лихорадки.

სისხლი (sanguis) – თხიერი ქსოვილი, რომელიც ცირკულირებს ორგანიზმის სისხლძარღვებში. შედგება პლაზმისა და ფორმიანი ელემენტებისაგან ანუ სისხლის უჯრედებისაგან. ახორციელებს ნივთიერებათა ტრანსპორტს, უზრუნველყოფს უჯრედებისა და ქსოვილების ცხოველქმედებას და სხვადასხვა ფიზიოლოგიური ფუნქციების შესრულებას. გარდა ამისა, იგი ასრულებს დამცველობით, რეგულატორულ და სხვა ფუნქციებს. ინგლისურად: blood. რუსულად: кровь.

სისხლის ორპირა – იხ. შისტოსომა.

სისხლის სპორიანები (ბერძ. spora დათესვა, თესლი) – ისეთ პარაზიტებს უწოდებენ, რომლებიც თავისი განვითარების გარკვეულ სტადიაზე ადამიანის, სხვადასხვა ძუძუმწოვრების, ფრინველებისა და სხვა ხერხემლიანი ცხოველების ერთროც-იტებში ბინადრობენ. სისხლის სპორიანებია პლაზმოდიუმები, ტოქსოპლაზმები, იზოსპორები და სხვა. ინგლისურად: blood sporozoans. რუსულად: споровики

крови.

სისხლის შემცვლელი – იგივე საინფუზიო საშუალებები. სამკურნალო მიზნით გამოყენებული საშუალებები (სისხლის შემცვლელად ან სისხლის შემადგენლობის კორექციისათვის შოკის, სისხლის დაკარგვის, დამწვრობების, ანემიების და სხვა შემთხვევებში). სისხლის შემცვლელებია: პოლიგლუკინი, რეოპოლიგლუკინი და სხვა. სისხლის შემცვლელებზე სწავლების პიონერია ქართველი მეცნიერი ი.თარხნიშვილი. ინგლისურად: blood substituting preparations (blood substitutes). რუსულად: кровезаменители.

სისხლმბადი ორგანოები – ორგანოები, რომლებშიც წარმოიქმნებიან სისხლის უჯრედები. მათ მიეკუთვნებიან ძელის წითელი ტვინი, ლიმფური კვანძები, თიმუსი, ელენთა. ემბრიონულ პერიოდში სისხლმბადი ორგანოს ფუნქციას ასრულებს აგრეთვე ღვიძლი. ინგლისურად: hemopoetic organs. რუსულად: кроветворные органы.

სიფილისი (იტალიელი პათოლოგის ჯ.ფრაკასტოროს პომის გმირის სახელი, რომელიც ამ დაავადებით იყო შეპყრობილი) – იგივე ათაშანგი, ლუესი. ძალზე საშიში, ინფექციური, ვენერული დაავადებაა. მისი გამომწვევია *Treponema pallidum*. სიფილისი შეიძლება იყოს შექნილი და თანდაყოლილი.

შეძენილის დროს დააყვადება ჯანმრთელ ადამიანს გადაეცემა სქესობრივი ან საყოფაცხოვრებო კონტაქტებით. საინკუბაციო პერიოდი გრძელდება 21-24 დღე - ინფექციის შეჭრიდან სიფილისის პირველი სიმპტომის, მკვრივი შანკრის (იხ.) განვითარებამდე. ინგლისურად: syphilis. რუსულად: сифилис.

სიფილიზის ტრეპონემა (*Treponema pallidum*) - გრძელი (5-20 X 0,1-0,5 მკმ), სპირალურად დაგრეხილი ბაქტერიაა, რომელსაც ადრე მკრთალ სპიროქეტას (*Spirochaeta pallida*) უწოდებდნენ. აღმოჩენილია ფ. შაუდინის და ე. გოფმანის მიერ 1905 წელს. უჯრედს ბოლოზე გააჩნია 3 შოლტი. ცუდად იღებება ანილინის საღებავებით, ამიტომაც ეწოდა *pallidum* (მკრთალი). მიკროაეროფილია. ხელოვნურ საკვებ ნიადაგებში არ იზრდება. ვირულენტობის ფაქტორებს მიეკუთვნება გარეთა მემბრანის ცილები და ლიპოპოლისაქარიდი, რომლებიც თავის ტოქსიკურ თვისებებს ამჟღავნებენ ბაქტერიიდან გამოთავისუფლების შემდეგ. ინგლისურად: syphilis *treponema*. რუსულად: *трепонема сифилиса*.

სიფილომები - იხ. გუმები.

სიცოცხლე (*vita*) - შეიძლება განისაზღვროს როგორც სპეციფიკური სტრუქტურის შენარჩუნება და თვითგანახლება, რაც ხდება გარედან შემოსული ენ-

ერგიის ხარჯზე. ნივთიერებათა ცულა წარმოდგენილია ასიმილაციისა და დისიმილაციის პროცესების ერთობლიობით. გარდა ამისა, სიცოცხლეს ახასიათებს სხვადასხვა თვისებები, როგორებიცაა: გამრავლება, გაღიზიანებადობა და სხვა. ინგლისურად: life. რუსულად: жизнь.

სიცოცხლის ორგანიზაციის დონეები - ცნობილია სიცოცხლის ორგანიზაციის შემდეგი დონეები: 1. მოლეკულურ-გენეტიკური. 2. უჯრედული. 3. ორგანიზმული. 4. პოპულაციურ-სახეობრივი და 5. ეკოსისტემური. ინგლისურად: levels of life organization. რუსულად: уровни организации жизни.

სპარიფიკაცია (ბერძნ. *scariphueo* ესერავ, ეფხაჭნი) - მცირე ზომის ნასერი ან ნანხელეტი კანზე (სამკურნალო მიზნით, ანალიზისათვის საჭირო სისხლის ასაღებად, შრატის ან ვაქცინის ან სხვა მოქმედების ნივთიერებების ორგანიზმში შესაყვანად), რაც ხორციელდება ე.წ. სკარიფიკატორის საშუალებით. ინგლისურად: *scarification*. რუსულად: *скарификация*.

სძოლქსი (*scolex*) - თასმისებრი ჭიების თავი, რომელსაც განლაგებულია სხვადასხვა ტიპის საფიქსაციო ორგანოები. ინგლისურად: *scolex*. რუსულად: *сколекс*.

სძრპი (ინგლ. *scrape* ფხაჭნა, ხეხვა) - პრიონებით (იხ. პრიონი)

გამოწვეული ცხვრებისა და თხების ფატალური დაავადება. ინგლისურად: scrapie. რუსულად: скрапи.

სკრინინგი (ინგლ. screening გადარჩევა, ამორჩევა) – ავადმყოფების გადარჩევის მეთოდი პათოლოგიური პროცესის გამოვლენის მიზნით. ინგლისურად: screening. რუსულად: скрининг.

სილოქსი (იაპ. so ვირთაგვა, doku შხამი) – მწვავე მარეციდივირებელი ცხელება კანის დასიანებით, ზოგადი ინტოქსიკაციით და ლიმფური ევანძების გადიდებით. დაავადება გამოწვეულია *Spirillum minor*-ით და *Streptobacillus moniliformis*-ით. ადამიანისათვის ინფექციის წყაროა ვირთაგვები, რომლებშიც ბაქტერიების ორივე სახეობა ბინადრობს პირის ღრუში. დაავადება გადადის ვირთაგვის კბენით და კონტამინირებული საკვებით (რძე). ინგლისურად: sodoku. რუსულად: содоку.

სიქოზი (Fungi; Mycetes) – პეტეროტროფული მცენარეებისმაგვარი უქლოროფილო, ეუკარიოტული ორგანიზმები, რომლებიც შედგებიან წვრილი, დატოტვილი ძაფებისაგან – ძიფებისაგან და წარმოქმნიან სოკოს ევგეტაციურ სხეულს – მიცელიუმს. განასხვავებენ საპროფიტ და პარაზიტ სოკოებს. პარაზიტები იწვევენ ადამიანის, ცხოველებისა და მცენარეების სხვა-

დასხვა დაავადებებს (მიკოზებს). ზოგიერთი უმდაბლესი სოკო გამოყოფს ტოქსინებს (მაგ., აფლატოქსინს, რიცინს და სხვა). ინგლისურად: fungi. რუსულად: грибы.

სოლიტარი (ლათ. solus ერთი, მარტოდ დარჩენილი, ბერძნ. tainia ლენტი, თასმა) – ბრტყელი ჭიების ტიპის თასმისებური ჭიების კლასის წარმომადგენელი, რომელიც პარაზიტობს ადამიანისა და ცხოველების ნაწლავებში. ადამიანი ავადდება არასაკმარისად მოხარშული ფინოზური ხორცის საკვებად გამოყენების შემდეგ. ცნობილია ღორის, ხარის, განიერი, ჯუჯა, ექინოკოკის სოლიტერები და სხვა. ინგლისურად: taenia. რუსულად: солитер (лентец).

სომატური მუტაციები (ბერძნ. soma სხეული, ლათ. mutatio ცვლილება) – გენეტიკური მასალის ცვლილებები სომატურ უჯრედებში. იგულისხმება გენური, ქრომოსომული და გენომური მუტაციები. ინგლისურად: somatic mutations. რუსულად: соматические мутации.

სომატური უჯრედები (ბერძნ. soma სხეული) – ყველა ის უჯრედი (გარდა სასქესო უჯრედებისა), რომელთაც გააჩნიათ ქრომოსომების დიპლოიდური კომპლექტი (მაგ., ნეირონები, პეპატოციტები, ერითროციტები და სხვა). ინგლისურად: somatic cells. რუსულად: соматические

клетки.

სოპორი (ლათ. *sopor* მაგარი ძილი, გაბრუება) – ღრმა პათოლოგიური ძილი. აღინიშნება მუცლის ტიფის, პნევმონიების და სხვა შემთხვევებში. ინგლისურად: *sopor*. რუსულად: *сопор*.

სპაზმი (ბერძნ. *spasmos* კრუნჩხვა) – იგივე ტონური კრუნჩხვა. კუნთის ან რამოდენიმე კუნთის ძლიერი, უეცარი, უნებლიე შეკუმშვა, რაც დაკავშირებულია კუნთის ტონუსის მომატებასთან. ინგლისურად: *spasm*. რუსულად: *спазм (судорога)*.

სპაზმოლიზური მოქმედება (ბერძნ. *spasmos* კრუნჩხვა, *lysis* გახსნა) – რაიმე ნივთიერების, წამლის და სხვ. სპაზმის საწინააღმდეგო მოქმედება. ინგლისურად: *spasmolytic action*. რუსულად: *спазмолитическое действие*.

სპექულაციური (ლათ. *speculatio* თვალყურის დევნება, ჭვრეტა) – ის, რაც დაფუძნებულია სინამდვილისაგან, ცდისა და პრაქტიკისაგან განყენებულ აზროვნებაზე (მაგ., სპეკულაციური აზროვნება). ინგლისურად: *speculative*. რუსულად: *спекулятивный*.

სპეციალიზაცია (ლათ. *specialis* განსაკუთრებული) – უჯრედების დიფერენცირების უმაღლესი საფეხური, როდესაც ისინი იწყებენ მათზე დაკისრებული ფუნქციის შესრულებას. ერთროციტებს, სპერმატო-

ზოიდებს, ნეირონებს და სხვ., მაღალსპეციალიზებულ უჯრედებს უწოდებენ. ინგლისურად: *specialization*. რუსულად: *специализация*.

სპეციფიკური გადატანები (ლათ. *specificum* თავისებურება) – ფეხსახსრიანები, რომელთა კუჭ-ნაწლავში პარაზიტები (უმარტივესები) გადიან თავისი განვითარების ციკლის რაიმე ნაწილს (მაგ., კოლო ანოფელესი). ინგლისურად: *specific transferents*. რუსულად: *специфические переносчики*.

სპეციფიკური დაცვა (ლათ. *specificum* თავისებურება) – ამ ფუნქციას ასრულებს ლიმფოციდური ქსოვილი, რომელსაც ძალუძს უჯრედული და ქემორული რეაქციების კომპლექსით გაანეიტრალოს, დაშალოს გენეტიკურად უცხო ანტიგენი. ინგლისურად: *specific protection*. რუსულად: *специфическая защита*.

სპინალური ანესთეზია (ლათ. *spina* ხერხემალი, ბერძნ. *anaesthesia* უგრძობლობა) – სურგის ტეინში რაიმე ნივთიერების (მაგ., ტივილგამაყუწებლის) შეყვანა გაუტკივარების მიზნით. ინგლისურად *spinal anaesthesia*. რუსულად: *спинальная анестезия*.

სპირალისმაგვარი ბაქტერიები – გაანიათ სპირალისმაგვარი, მოღუნული ფორმა. ხვეულების რაოდენობის და ხასიათის, აგრეთვე უჯრედების ლი-

ამეტრის მიხედვით, განასხვავებენ 2 ჯგუფს: ეობრიონებს, რომელთაც გაანჩიათ 1 ხეული, რომელიც არ აღემატება სპირალის ბრუნვის მეთხედს, თუმცა მათ შეიძლება გაანჩიანდეთ სწორი ჩხირის ფორმაც და 2. სპირილებს, რომელთაც გაანჩიათ ხეულების მცირე (2-3) რაოდენობა. სპირალისმაგვარი ბაქტერიების განსაკუთრებულ ჯგუფს წარმოადგენს სპიროქეტები, რომლებიც გამოყოფილია Spirochactales-ის ცალკე რიგში. ინგლისურად: spiral-like bacteria. რუსულად: спиралеподобные бактерии.

სპირალური ტრიქინელა (*Trichinella spiralis*) – მრგვალი ჭიების წარმომადგენელია. იწვევს მძიმე დაავადებას – ტრიქინელოზს. ადამიანი ავადდება ტრიქინელიანი ღორის (ზოგჯერ დათვის) ხორცის შეჭმის შემთხვევაში. ინგლისურად: trichinella spiralis. რუსულად: спиральная трихинелла.

სპირილა (ინგლ. spirillum) – სპირალისმაგვარი (დაგრეხილი) ბაქტერიების ერთ-ერთი ჯგუფია. გაანჩიათ ხეულების მცირე (2-3) რაოდენობა. ტიპური წარმომადგენელია *Spirillum minor*, რომელიც სოლოკუს (იხ.) გამოიწვევია. ინგლისურად: spirills. რუსულად: спириллы.

სპიროქეტების რიგი (*Spirochetales*) – პათოგენური ბაქტერიების რიგი, რომელთა წარმომადგენ-

ლებს სპირალურად დახვეული ძაფის ფორმა აქვთ (ბერძნ. speira ხეული, chaite გრძელი ბეწვი). ამ რიგში შედის სამედიცინო მნიშვნელობის მქონე ტრეპონემების, ბორელიების და ლეპტოსპირას გვარები. ინგლისურად: spirochetes order. რუსულად: порядок спирохет.

სპლანსინგი – გენების სპლანსინგი ანუ დნმ-ს ერთი მოლეკულის შეერთება მეორესთან. ინგლისურად: splicing. რუსულად: сплайсинг.

სპონტანური (ლათ. spontaneous თვითნებური) – რომელიმე გარეგანი თუ შინაგანი ფაქტორის გარეშე, თავისთავად წარმოქმნილი პროცესი, პიბრიდული უჯრედი და სხვა. ინგლისურად: spontaneous. რუსულად: спонтанный.

სპორა (ბერძნ. spora დათესვა, თესლი) – ზოგიერთი პარაზიტული უმარტივესის (სპორიანების), ბაქტერიის (ბაცილები, კლოსტრიდიები), უმდაბლესი და უმაღლესი მცენარის მიკროსკოპული, მკვრივი გარსით გარემოცული ჩანასახები, რომელთაც გაანჩიათ სხვადასხვა წარმოშობა და რომლებიც ემსახურებიან გამრავლებას და არახელსაყრელ პირობებში სახეობის გადარჩენას (ადაპტაციას). ინგლისურად: spore. რუსულად: спора.

სპორადული (ბერძნ. sporadikos გაფანტული, განცალკევებული) – ერთეული, ცალკეული, შემთხ-

ვევითი, რაც დრო და დრო იჩენს თავს (მაგ., ინფექციური დაავადებები). ინგლისურად: sporadic. რუსულად: спорадический.

სპორინანები (Sporozoa) – უმარტივესთა ტიპის ერთ-ერთი კლასია. ამ კლასის წარმომადგენლები როგორც წესი, უჯრედშიდა პარაზიტებია. ბინადრობენ ადამიანისა და მრავალი ხერხემლიანი თუ უხერხემლო ცხოველის ეპითელიურ, სისხლის და სხვა ტიპის უჯრედებში. ხასიათდებიან განვითარების რთული ციკლით, თაობათა მორიგეობით. ინგლისურად: sporozoans. რუსულად: споровики.

სპორომბენეზი (ბერძნ. spora დათესვა, თესლი, genesis წარმოქმნა) – სპორების წარმოქმნის პროცესი. ლოკალიზაციის მიხედვით განასხვავებენ ცენტრალურ, ტერმინალურ და სუბტერმინალურ სპორებს. ინგლისურად: sporogenesis. რუსულად: спорогенез.

სპოროტრიქოზი (პათოგენური სოკო Sporotrichon-ის სახელწოდების მიხედვით) – სოკოს მიერ გამოწვეული დაავადება, რომელიც უმთავრესად აზიანებს კანსა და კანკეშა ქსოვილს. ინგლისურად: sporotrichosis. რუსულად: споротрихоз.

სპუმავირუსები (ლათ. spuma ქაფი, virus შხამი) – რეტროვირუსების ოჯახის ერთ-ერთი ქვეოჯახია. იგი აერთიანებს შედარებით ნაკლებად შესწავლილ

რეტროვირუსებს, რომლებიც იწვევენ უჯრედების შერწყმას ანუ ფუზოგენურ ეფექტებს. სამიზნე-უჯრედების ციტოპლასმა ამასთან იღებს დამახასიათებელ, თითქოსდა აქაფებულ სახეს. პათოგენურობა ადამიანისათვის დადგენილი არ არის. ამ ვირუსების მიერ გამოწვეული ფუზოგენური ეფექტები, გამომდინარე კანცეროგენეზის კარიოგამული თეორიის (იხ.) პოზიციებიდან, შესაძლებელია მიუთითებდეს მათ ინკოგენურ პოტენციაზე. ინგლისურად: spumaviruses. რუსულად: спумавирусы.

სრული მეტამორფოზი (ბერძნ. metamorpho გარდაქცევა, osis მდგომარეობა) – იგივე სრული გარდაქმნა. მწერებში შედგება 3 ფაზისაგან. კვერცხიდან გამოინიკება ლარვა (მატლი), რომელიც გარდაიქმნება ჭეპრად, შემდეგ კი იმაგოდ. სრულ მეტამორფოზს თან ახლავს ლარვის ორგანოების და ქსოვილების დაშლა და ღრმა ცვლილებები. ახასათებს პეპლებს. სრული გარდაქმნა აღინიშნება ზოგიერთ ხერხემლიანშიც (მაგ., ამფიბიებში). ინგლისურად: complete metamorphosis. რუსულად: полное превращение.

სტაბილურობა (ლათ. stabilis მუდმივი) – მუდმივი, უცვლელი, რაც დიდხანს ინარჩუნებს განსაზღვრულ მდგომარეობას, დონეს და სხვა. ინგლისურად: sta-

bility. რუსულად: стабильность.

სტადიონი (ბერძნ. stadion ძველბერძნული სიგრძის ერთეული) – დაავადებების, პარაზიტის, რაიმე პროცესის განვითარების საფეხური, პერიოდი, ფაზა. ინგლისურად: stage. რუსულად: стадия.

სტავუდინი (Stavudin) – ვირუს-საწინააღმდეგო პრეპარატი. შებრუნებითი ტრანსკრიპტაზას აქტიურობის ინჰიბირების მექანიზმი ისეთივეა, როგორც აზიდოთიმიდინში, თუმცა უკანასკნელისაგან განსხვავებით, ავადმყოფები მას უფრო იოლად ეგუებიან, მიუხედავად მისი პეპატი- და ნეიროტოქსიკურობისა. ინგლისურად: stavudine. რუსულად: ставудин.

სტაზი (ბერძნ. stasis დგომა, შეეუბება) – სისხლის, შარდის, რძის, ნაღვლის და სხვათა შეეუბება შესაბამის სადინრებში. ინგლისურად: stasis. რუსულად: стаз (закупорка).

სტანდარტიზაცია (ინგლ. standard) – სამეცნიერო და პრაქტიკული პროფილის ლაბორატორიებში კვლევის ერთ-ერთი ძირითადი პრინციპი. მდგომარეობს ყველა პარამეტრით ერთნაირი ნიადაგების, რეაქტივების, შტამების, შრატების, სტანდარტული მეთოდების გამოყენებაში. ინგლისურად: standardization. რუსულად: стандартизация.

სტატისტიკა (ბერძნ. status

მდგომარეობა) – მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის ჯანდაცვის, სოციალური განვითარების, მეურნეობის რაოდენობრივ ცვლილებებს და ამ რიცხობრივი მონაცემების გამოყენების შესაძლებლობას სამეცნიერო და პრაქტიკული მიზნებისათვის. ინგლისურად: statistics. რუსულად: статистика.

სტატუს-კვო (ლათ. status quo) – ამა თუ იმ კონკრეტულ ვითარებაში ან დროის განსაზღვრულ მონაკვეთში არსებული მდგომარეობა. სტატუს-კვოს შენარჩუნება შექმნილი მდგომარეობის უცვლელად დატოვებას გულისხმობს. ინგლისურად: status quo. რუსულად: статус кво.

სტატუს პრეზენს (ლათ. status მდგომარეობა, praesens ახლანდელი) – ავადმყოფის მდგომარეობა გასინჯვის მომენტში. ინგლისურად: status presense. რუსულად: статус презенс.

სტაფილოდერმია (ბერძნ. staphyle მტევანი, derma კანი) – კანის დაავადება, რომელსაც სტაფილოკოკი იწვევს. ინგლისურად: staphyloдерма. რუსულად: стафилодерма.

სტაფილოკოკები (ბერძნ. staphyle მტევანი, kokkos მარცვლი) – Micrococcaceae-ს ოჯახის ერთ-ერთი გვარია. ჩირქმადი, ბურთისებრი ფორმის გრამდამდებითი ბაქტერიებია, რომლებიც ყურძნის მტევნის მსგავს კონფიგურაციას ქმნიან. აღამიან-

ისათვის განსაკუთრებით პათოგენურია ოქროსფერი სტაფილოკოკი. ინგლისურად: staphylococci. რუსულად: стафилококки.

სტაფილოკოკების რეზისტენტობა (ბერძნ. staphyle მტევანი, ლათ. resisto წინააღმდეგობის გაწევა) – ამ ტიპის ბაქტერიების მდგრადობა სხვადასხვა ანტიბიოტიკების (მაგ., ბეტა-ლაქტამების) მოქმედებისადმი. ამას ისინი ახერხებენ ანტიბიოტიკების ბეტა-ლაქტამური რგოლის საწინააღმდეგო ფერმენტების – ბეტა-ლაქტამაზების გამომუშავებით, რომლებიც ახდენენ ამ რგოლის ჰიდროლიზს და მის ნეიტრალიზაციას. ინგლისურად: staphylococci resistency. რუსულად: резистентность стафилококков.

სტაფილოკოკოზი (ბერძნ. staphyle მტევანი, kokkos მარცვალი, osis მდგომარეობა) – Staphylococcus-ის სხვადასხვა სახეობებით გამოწვეული ინფექციური დაავადებები. ინგლისურად: staphylococcosis. რუსულად: стафилококкоз.

სტაფილოკოკემია (staphylococemia) – სტაფილოკოკების არსებობა სისხლში. ინგლისურად: staphylococemia. რუსულად: стафилококцемия.

სტაციონარული (ლათ. stationarius უძრავი) – ამბულატორიული მკურნალობისაგან განსხვავებით, საავადმყოფოში მწოლინარე ავადმყოფის მკურნალობა.

ინგლისურად: hospital treatment. რუსულად: стационарное лечение.

სტაციონარული ფაზა (ლათ. stationarius უძრავი, ბერძნ. phasis გამონენა) – ბაქტერიების გამრავლების lag- და log-ფაზების შემდგომი ფაზა. ამ ფაზის დროს ბაქტერიული უჯრედების რაოდენობა აღარ იზრდება. ამ მოვლენას ადგილი აქვს საკვები ნიადაგის გამოფიტვის, მასში მეტაბოლიზმის პროდუქტების დაგროვების ან ჟანგბადის დეფიციტის შედეგად. ამ ფაზის საშუალო ხანგრძლივობა საშუალოდ რამდენიმე საათს შეადგენს და დამოკიდებულია ბაქტერიების სახეობასა და მათი კულტივირების თავისებურებებზე. გარკვეულ პერიოდში აღინიშნება დაღუპული, ახლად წარმოქმნილი და დასვენების მდგომარეობაში მყოფი ბაქტერიული უჯრედების თანაფარდობა. ასეთ მდგომარეობას მაქსიმალური სტაციონარული ფაზა ეწოდება. ინგლისურად: stationary phase. რუსულად: стационарная фаза.

სტენოზი (ბერძნ. stenosis უიწრო, osis მდგომარეობა) – ღრუ ან მილოვანი ორგანოების დაიწროება, რაც აქვეითებს მათ განვლადობას (მაგ., პილორუსის, საყლაპავი მილის, აორტის და სხვათა სტენოზი). ინგლისურად: stenosis. რუსულად: стеноз.

სტერეოსი (ბერძნ. stereos

სიერცობრივი, მყარი, chemeia ქიმიკა) – ქიმიის დარგი, რომელიც სწავლობს მოლეკულაში ატომების სიერცობრივ მდებარეობას და განლაგებას. ინგლისურად: stereochemistry. რუსულად: стереохимия.

სტერილიზაცია (ლათ. sterilis უნაყოფო) – 1. მიკროორგანიზმების განადგურება გამოსარშვით, ფილტრაციით, დეზინფექტანტების მოქმედებით და სხვა. 2. ადამიანის და ცხოველების განაყოფიერების უნარის დაკარგვა ოპერაციის საშუალებით ან რადიოაქტიური დასხივებით. ინგლისურად: sterilization. რუსულად: стерилизация.

სტერილური ცხოველები (ლათ. sterilis უნაყოფო) – იგივე გნოტობიონტები. ცხოველები, რომლებიც თავისუფლები არიან მიკროორგანიზმებისაგან. ასეთი ცხოველები გამოიყენებიან იმუნოლოგიაში, ბაქტერიოლოგიაში, ვირუსოლოგიაში და ექსპერიმენტული ბიოლოგიის, მედიცინის და ვეტერინარიის სფეროებში. XX საუკუნის 60-იან წლებში ჩამოყალიბდა დამოუკიდებელი სამეცნიერო დისციპლინა – გნოტობიოლოგია (იხ). სტერილური ცხოველის მიღება შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუკი იგი დაბადებამდე სტერილური იყო და მას საშვილოსნოდან ამოიყვანენ სტერილურ პირობებში. ინგლისურად: sterile animals. რუსულად: стерильные

животные.

სტერნული პუნქცია (ბერძნ. sternon მეკრდის ძვალი, ლათ. punctio ჩხვლეტა) – მეკრდის ძვლის ჩხვლეტით წითელი ძვლის ტენის უჯრედული შემადგენლობის განსაზღვრის მეთოდი. ინგლისურად: sternal puncture. რუსულად: стеральная пункция.

სტიმბა (ბერძნ. stygma ლაქა, ნახვლეტი) – 1. შოლტიანების კლასის ზოგიერთი წარმომადგენლის სინათლისადმი მგრძობიარე ორგანოა. 2. ფეხსახსრიანებში (მაგ., მწერებში) – ხერელი, რომლითაც სხეულის ზედაპირზე სუნთქვის ორგანო (ტრაქეა) იხსნება. ინგლისურად: stigma. რუსულად: стигма.

სტომატოკოკი (Stomatococcus) – გრამ-დადებითი, აერობული, ასპოროგენური ბაქტერიების გვარი Micrococcaceae-ს ოჯახიდან. განლაგებულნი არიან ტეტრადებად, წყვილებად ან ცალ-ცალკე აფერმენტებენ გლუკოზას, მანიტს, მალტოზას მყავის გამოყოფით. საპროფიტებია. ინგლისურად: stomatococci. რუსულად: стоматококки.

სტრატეგია (ბერძნ. stratos მხედრობა, ago მიმყავს) – საერთო გეგმა. ამა თუ იმ დაავადების მკურნალობის ხელოვნება, წარმართვა. ინგლისურად: strategy. რუსულად: стратегия.

სტრეპტოკოკი (streptococcus) – Bacteroidaceae-ს ოჯახის გრამ-უარყოფითი ბაქტერიების

გვარი, რომელიც პათოგენურია მღრღნელებისათვის და სხვა ძუძუმწოვრებისათვის. ამ გვარის ტიპური წარმომადგენელია *Str. moniliformis*. ინგლისურად: streptobacilli. რუსულად: стрептобациллы.

სტრეპტოკინაზა – A და B ჯგუფის სტრეპტოკოკების (რ. ლენდსფილდის მიხედვით) უჯრედგარეთა ფერმენტი, რომელიც აკატალიზებს პლაზმინოგენის პლაზმინში გარდაქმნის რეაქციას. იყენებენ როგორც სამკურნალო საშუალებას თრომბოზების განვითარების შემთხვევაში. ინგლისურად: streptokinase. რუსულად: стрептокиназа.

სტრეპტოკოკები (ბერძნ. streptos ძეწკეი, kokkos მარცვალი) – პათოგენური (შირქმბადი) მრგვალი ფორმის, გრამ-დადებითი ბაქტერიები, რომლებიც ძეწკეისებურ გაერთიანებებს ქმნიან. ინგლისურად: streptococci. რუსულად: стрептококки.

სტრეპტოკოკემია (streptococcemia) – სტრეპტოკოკების არსებობა სისხლში. ინგლისურად: streptococcemia. რუსულად: стрептококцемия.

სტრეპტოლიზინი (ბერძნ. streptos ძეწკეი, lysis დაშლა) – იხ. S-სტრეპტოლიზინი.

სტრეპტომიცეტები (Streptomycetaceae) – Actinomycetales-ის რიგის უმოძრო, გრამ-დადებითი, ქემოორგანოტროფული, აერო-

ბული ბაქტერიების ოჯახი. მიცელიუმი განშტოებულია, კარგად განვითარებული. უჯრედების დიამეტრი 0,5-2 მკმ-ია. წარმოქმნიან სპორებს. ასინთეზებენ ანტიბიოტიკურ ნივთიერებებს. ბინადრობენ ნიადაგში, წყალში. *S. bovis* და *S. israelii* ადამიანისათვის პათოგენური არიან. ინგლისურად: streptomycetes. რუსულად: стрептомицеты.

სტრეპტომიცინი (ბერძნ. streptos ძეწკეი, mykes სიკო) – ძლიერი ანტიბიოტიკი, ამინო-გლიკოზიდი, რომელიც განსაკუთრებით აქტიურია გრამ-დადებითი ბაქტერიების, განსაკუთრებით კი ტუბერკულოზის მიკობაქტერიის მიმართ. აღმოაჩინა ამერიკელმა მიკრობიოლოგმა ზ.ვაქსმანმა, რომელმაც ეს პრეპარატი გამოიყო 1943-44 წლებში აქტინომიცეტებიდან (*Actinomyces griseus*). ინგლისურად: streptomycin. რუსულად: стрептомицин.

სტრესი (ინგლ. stress დაძაბვა, დაჭიმულობა) – ძლიერი გამოღიწიანებლის მოქმედების შედეგად ორგანიზმში წარმოქმნილი დარღვევა, რასაც შეუძლია გამოიწვიოს რთული დაცვითი რეაქციების კომპლექსი – ადაპტაციური სინდრომი. ინგლისურად: stress. რუსულად: стресс.

სტრობილატია (ლათ. strobile სხეული) – თასმიხებური ჭიების სხეულის დანაწევრება ეროგვაროვან სეგმენტებად, პრო-

გლოტიდებდად. პროგლოტიდების-
აგან შეიშვარ სხეულს სტრობილა
ეწოდება. ინგლისურად: strobila-
tion. რუსულად: стробилизация.

სტრომა (ბერძნ. stroma ხალ-
ნია) – ორგანოს, ქსოვილების,
უჯრედების ნებისმიერი საყრდენი
სტრუქტურა. ინგლისურად:
stroma. რუსულად: строма.

სტრუქტურული გენები
(ლათ. structura, ბერძნ. genos
დაბადება წარმოშობა) – გენები,
რომლებიც აკონტროლებენ ამა
თუ იმ კონკრეტული ცილის
მილეკულის სინთეზს. ინგლი-
სურად: structural genes. რუსულად:
структурные гены.

სუბიექტური (ლათ. subjectum
პირიუცება) – მხოლოდ გარკვეუ-
ლი პირის, სუბიექტისათვის და-
მახასიათებელი. ცალმხრივი,
მიკერძოებული. ინგლისურად:
subjective. რუსულად: субъектив-
ный.

სუბლეტალური დოზა (ლათ.
sub ქვეშ, ქვევით, letalis სასიკე-
დილო, ბერძნ. dosis ულუფა,
ჯერი) – რომელიმე აგენტის
ნახევრად ლეტალური დოზა,
რომელიც იწვევს ექსპერიმენ-
ტული ცხოველების დაღუპვას
50% შემთხვევაში (LD₅₀). ინგლი-
სურად: sublethal dose. რუსულად:
сублетальная доза.

სუბსტრატში (ლათ. substratum
საფენი) – 1.ნიეთიერება ან სა-
განი, რომელზეც მიმაგრებულია
ესა თუ ის ორგანიზმი. 2.ნიე-
თიერება, რომელზეც მოქმედებს

ესა თუ ის ფერმენტი. ინგლი-
სურად: substrate. რუსულად: cy-
страт.

სუბტერმინალური (ლათ.
sub ქვეშ, ქვევით, terminus ზღ-
ვარი, საზღვარი) – კიდესთან,
დაბოლოებასთან ახლოს გან-
ლაგებული, მდებარე. მაგალი-
თად, ბექტერიების ჩხირებში
სპორების სუბტერმინალური
განლაგება – ე.ი. ახლოს ჩხირის
ერთ-ერთ ბოლოსთან. ინგლი-
სურად: subterminal. რუსულად:
субтерминальный.

სუბფებრილიური (ლათ. sub
ქვეშ, ქვევით, febris ცხელება) –
ხანგრძლივი დროით, მცირედ
მომატებული სხეულის ტემპერა-
ტურა. ინგლისურად: subfebrile.
რუსულად: субфебрильный.

სუბსტიმია (ლათ. suggestio შთ-
აგონება) – მეურნალობის პერი-
ოდი, როდესაც ექიმი გარკვეულ
ფსიქიკურ ზემოქმედებას ახდენს
აეადმყოფზე ან აეადმყოფთა
ჯგუფზე. ინგლისურად: sugges-
tion. რუსულად: внушение.

სულფანილამიდები (Sulfa-
nilamides) – იგივე სულფონ-
ამიდები. 1932 წელს გერმანელ-
მა გ.დომაგკმა დაასინთეზა
პირველი სულფანილამიდური
პრეპარატი – სტრეპტოციდი
და შემდეგ სულფანილამური
პრეპარატების მთელი ჯგუ-
ფი, რომელთა მიმართ მაღალ
მგრძობელობას აელენენ გრამ-
დადებითი და გრამ-უარყოფითი
ბაქტერიების მნიშვნელოვანი

რაოდენობა. სულფანილამიდებიდან ყველაზე უფრო ხშირად გამოიყენება ნორსულფაზოლი, სულფაზინი, სულფადიმეზინი, სულფაპირიდაზინი, სულფამონო- და სულფადიმეტოქსინი. ინგლისურად: sulfanilamides. რუსულად: сульфаниламиды.

სუპერანტიგენი (ლათ. super ზე, მეტი, ბერძნ. anti წინააღმდეგ, genos გვარი, წარმოშობა) მაკროფაგებში წარმოქმნილი ანტიგენისა და რიბონუკლეინის მჟავის კომპლექსი. გააჩნია მაღალი იმუნოგენური აქტივობა. ინგლისურად: superantigene. რუსულად: суперантиген.

სუპერინფექცია (ლათ. super ზე, მეტი, infectio დასენიანება) – განმეორებითი დაინფიცირება იმავე მიკროორგანიზმებით, როდესაც პირველადი ინფექცია ჯერაც არ არის დასრულებული. ინგლისურად: superinfection. რუსულად: суперинфекция.

სუპერკაფსიდი (ლათ. super ზე, მეტი, capsula სათავსი) – იგივე პეპლოსი (იხ.). კაფსიდის გარეთ არსებული განსაკუთრებული გარსი, რომელიც ორგანიზმებშია ლიპიდების ორმაგი შრით და სპეციფიკური ვირუსული ცილებით, რომლებიც ხშირად წარმოქმნიან ეკლისებურ გამონაზარდებს. ასეთ ვირუსებს რთულს ანუ გარსიანს უწოდებენ. სუპერკაფსიდი ჩვეულებრივ წარმოიქმნება რეპლიკაციური ციკლის გვიან სტადიაზე, კერ-

ძოდ, ვირუსის შეიღებული პოპულაციის პლასმური მემბრანიდან გამოკეირტვისას. ინგლისურად: supercapsid. რუსულად: суперкапсид.

სუპერრეპლიკაცია (ლათ. super ზე, მეტი, ინგლ. replication ასლის წარმოქმნა) – რომელიმე მოლეკულის (მაგ., დნმ-ს) ან ვირუსის განსაკუთრებული ინტენსიურობით გამრავლება. ინგლისურად: superreplication. რუსულად: суперрепликация.

სუპრესია (ლათ. suppressio დათრგუნვა) – რაიმე პროცესის (მაგ., იმუნოლოგიურის) დათრგუნვა. ინგლისურად: suppression. რუსულად: супрессия.

სუპრესორები (ლათ. suppressio დათრგუნვა) – T-ლიმფოციტების ერთ-ერთი პოპულაცია, რომელიც თრგუნავს სხვა იმუნოკომპეტენტური უჯრედების (კერძოდ, T-ჰელპერების) ფუნქციურ აქტივობას. ინგლისურად: suppressors. რუსულად: супрессоры.

სუპრესორული გენი (ლათ. suppressio დათრგუნვა, ბერძნ. genos დაბადება, წარმოშობა) – გენი, რომელიც ახშობს სხვა, არააღელური გენის მოქმედებას. ასეთ გენს ინჰიბიტორსაც უწოდებენ. ამ მოვლენას ადგილი აქვს ეპისტაზის (იხ.) დროს. ინგლისურად: suppressive gene. რუსულად: супрессорный ген.

სურამინი (Suramine) – აფრიკული ტრიპანოსომოზების სამკურნალო პრეპარატი. არ იჭრება

ჰემატოკენცეფალურ ბარიერში, არაეფექტურია ამ დაავადების გვიან სტადიებზე. ინგლისურად: suramine. რუსულად: сурамин.

სუსპენზია (ლათ. suspensio ჩამოკიდება) – ორი ან მეტი ნივთიერების ნარევი, რომელთაგან ერთ-ერთი (მკვრივი) უმცირესი ნაწილაკების სახით განაწილებულია მეორეში (სითხეში) შეწონილ მდგომარეობაში (მაგ., სისხლი). ინგლისურად: suspension. რუსულად: суспензия.

სუშია კულტურა – წარმოადგენს იზოლირებული კოლონიიდან გაზრდილ, ერთი და იგივე სახეობის მიკრობულ ინდივიდებს. ინგლისურად: pure culture. რუსულად: чистая культура.

სფეროპლასტები (ბერძნ. sphaera ბუშტი, ბურთი, plastos გამოძერწილი, წარმოქმნილი) – წარმოიქმნებიან გრამ-უარყოფითი ბაქტერიების პეპტიდოგლიკანის დამშლელი ანტიბიოტიკებით ან ფერმენტებით დამუშავებისას. ასეთ შემთხვევაში იშლება მხოლოდ პეპტიდოგლიკანის შრე, თუმცა გარეგანი მემბრანა (ანდა მისი ნაწილი მაინც) შენარჩუნებულია. სფერულ ფორმას ინარჩუნებენ არაიზოტონურ გარემოშიც კი. ინგლისურად: spheroplasts. რუსულად: сферопласты.

სქემა (ბერძნ. schema ფორმა, გარეგნული შესახედაობა) – ს.გამარტივებული ნახაზი, რომელიც გამოხატავს რაიმე პრო-

ცესს, მოვლენას, ობიექტს და ა.შ. 2.რაიმეს გადმოცემა, აღწერა ზოგადად, ძირითადი შტრიხებით. ინგლისურად: scheme. რუსულად: схема.

სქეშლის ტემპერატურა – სხეულის გახურების ხარისხი, რაც დამოკიდებულია ინდივიდის ცხოველქმედების შედეგად სითბოს წარმოქმნის, გარეშე ფაქტორებით მისი გახურების და გარემოში სითბოს გაცემის ბალანსზე. სხეულის ტემპერატურის ნორმები ზოგიერთი ცხოველისათვის: ფრინველები – 40-42°C, ცხენი – 37,8-38,5°C, ძროხა – 37,5-39,5°C, ღორი – 38-40°C, ძაღლი – 37,5-39°C, კატა – 38,0-39,5°C, ადამიანი – 36-37°C. ინგლისურად: body temperature. რუსულად: температура тела.

S-კოლონიები (ინგლ. slime ლორწო) – მყარ საკვებ ნიადაგზე წარმოქმნილი ბაქტერიების კოლონიების ტიპი (ლორწოვანი). ინგლისურად: S-colonies. რუსულად: S-колонии.

S-სტრეპტოკოკი (ბერძნ. streptos ძეწკვი, kokkos მარცვალი, lysis დაშლა) – სტრეპტოკოკების (განსაკუთრებით, A ჯგუფის) მიერ წარმოებული ქემოლიზური და ლეიკოტოქსიკური ფაქტორი. მდგრადია ჟანგბადისადმი. სისხლიან აგარში ბეტა-ქემოლიზი განპირობებულია ამ ტოქსინის მოქმედებით. ძალუძს გამოიწვიოს ერითროციტების ლიზისი პირდაპირი კონტაქტის გზით,

გარემოში გამოყოფის გარეშე. არ გააჩნია ანტიგენური თვისებები. ინგლისურად: S-streptolysine. რუსულად: стрептолизин S.

SARS-virus (Severe Acute Respiratory Syndrome associated coronavirus) – კორონავირუსებთან ასოცირებული მძიმე, მწვავე რესპირატორული სინდრომის გამომწვევი ვირუსი. ინგლისურად: SARS-virus. რუსულად: SARS-вирус.

SV40 (simian virus-ის აბრევიატურა) – მაიმუნის ვაკუოლების წარმომქმნელი ვირუსი. ცხოველების, კერძოდ მაიმუნების პოლიომავირუსი. გააჩნია რნმ-გენომი, არა აქვს სუპერკაფსიდი. გეხვედება შაკაკა-რეზუსის თირკმლის უჯრედების ბირთვებში. სირიულ ზაზუნებში იწვევს სარკომების განვითარებას. ინგლისურად: SV40. რუსულად: SV40.

ტ

ტაბეს დორსალის (ლათ. tabes განლევა, dorsalis ზურგის) – ზურგის ტვინის განლევა, ლოკომოტორული ატაქსია. სიფილისის მესამეული სტადიის ერთ-ერთი გამოვლენაა. ინგლისურად: tabes dorsalis. რუსულად: спинная сухотка.

ტაიპის ენცეფალიტის შირუსი (ბერძნ. enkephalos თავის ტვინი, itis ანთება) – იგივე ტიპისმიერი ან შორეულ-აღმოსავლეთის

ლეთის ენცეფალიტის ვირუსი. მიეკუთვნება ფლავივირუსების ოჯახს. ამ დაავადების ვირუსული ბუნება დადგენილ იქნა 1937 წელს ლ. ზილბერის, მ. ნუმაკოვის, ა. სმორონცევის და სხვათა მიერ. ვირუსს ახასიათებს მკვეთრად გამოხატული ნეიროტროპულობა. გამოყოფილია ვირუსის ორი ანტიგენური ვარიანტი. ერთი მათგანი გადაეცემა ტიპების – *Ixodes persulcatus*-ის საშუალებით (იწვევს დაავადების მძიმე კლინიკურ ფორმას შორეულ აღმოსავლეთში). მეორე, ევროპული ვარიანტი, რომლის გადაცემა ტიპა – *Ixodes ricinus*, ხასიათდება დაავადების უფრო მსუბუქი კლინიკური მიმდინარეობით. ვირუსის ძირითადი წყაროა მღრღნელები, ციყვები, ფრინველები, აგრეთვე თხები და ძროხები. სპეციფიკური პროფილაქტიკისათვის იყენებენ ფორმალინით ინაქტივირებულ ვაქცინას, აგრეთვე ცოცხალ, ატენუირებულ ვაქცინას. ინგლისურად: tick-borne encephalitis virus. რუსულად: вирус клещевого энцефалита.

ტატუმელა (*Tatumella*) – ჩხირისებრი, უმოძრაო, ასპოროგენური, გრამ-უარყოფითი, ქემო-ორგანოტროფული, ფაკულტატურ-ანაერობული ბაქტერიების გვარი. უჯრედებს გააჩნიათ 0,9-3 X 0,6-0,8 მკმ ზომები. აუყრმენტებენ გლუკოზას, მანოზას, საქაროზას მუაყის წარმოქმნით.

აღადგენენ ნიტრატებს ნიტრიტებად. გამოყოფილია ადამიანის პათოლოგიური მასალიდან – სასუნთქი გზებიდან და სისხლიდან. შესაძლებელია, რომ იყოს ოპორტუნისტული ინფექციების გამომწვევეი. გვარი შეიცავს ერთ სახეობას – *T.ptyseos*. ინგლისურად: *tatumella*. რუსულად: *татумеллы*.

ტაქიფილაქსია (ბერძნ. *tachys* ნქარი, *phylaxis* და(ცვა) – ბუნებრივი იმუნიტეტის (პირველ ყოვლისა, ფაგოციტური რეაქციის) სწრაფი, ხანმოკლე (1-2 დღით) გაძლიერება, რაც ვითარდება ცხოველებში ჯილეხის, მუცლის ტიფის, ბრუცელოზის, დიფთერიის, ბაქტერიოლოგიური და ცხოველური ტოქსინების შეყვანისას. შემდგომ ეტაპზე, ამ მდგომარეობას ენაცვლება ინფექცია, ტოქსიკოზი, ან შექმნილი იმუნიტეტი. ინგლისურად: *tachyphylaxia*. რუსულად: *тахифилаксия*.

ტაქსისი (ბერძნ. *taxis* განლაგება რიგში) – უმარტივესების (ფესვფეხიანების, შოლტიანების, ინფუზორიების და სხვ.) გაღიზიანებადობის სპეციფიკური ფორმა, რაც გამოიხატება გაღიზიანებლის მიმართ ორგანიზმის სწრაფ გადაადგილებაში. ტაქსისი ორგანოა: დადებითი და უარყოფითი. ინგლისურად: *taxis*. რუსულად: *таксис*.

ტაქსონომია (ბერძნ. *taxis* განლაგება რიგში, *nomos* კანონი)

– ორგანული სამეაროს კლასიფიკაციისა და სისტემატიკის თეორია. ინგლისურად: *taxonomy*. რუსულად: *таксономия*.

ტაქსონომიის კატეგორიები (ბერძნ. *taxis* განლაგება რიგში, *nomos* კანონი, *kategoria* მსჯელობა, განსაზღვრა) – ბიოლოგიურ სისტემატიკაში ორგანიზმის იერარქიული კიბის საფეხურები. ბაქტერიების ნომენკლატურის კოდექსის თანახმად, მათ სისტემატიკაში იყენებენ შემდეგ ძირითად ტაქსონებს: სახეობას (*species*), გვარს (*genus*), ოჯახს (*family*), რიგს (*ordo*), კლასს (*classis*). სახეობა შეიძლება დაყოფილი იყოს ქვესახეობებად (*subspecies*). კოდექსი რეკომენდაციას უწევს ისეთი ტაქსონების გამოყენებას, როგორებიცაა ბიოვარი, ქემოვარი, პათოვარი, სეროვარი, ფაზა, მდგომარეობა და სხვა. ინგლისურად: *categories of taxonomy*. რუსულად: *категории таксономии*.

ტაქსონომის დაავადება (მ.ტეილერი, ამერიკელი ბიოლოგი და იმუნოლოგი) – თაგვების მწვავე ვირუსული დაავადებაა, რომელიც ენცეფალომიელიტის ტიპით მიმდინარეობს და ახასიათებს უკანა კიდურების კრუნჩხვები და დამბლა. ამ დაავადების ეპიზოოტიები გვხვდება ლაბორატორიულ ცხოველებში და ჩვეულებრივ, მათი სიკვდილით მთავრდება. ინგლისურად: *Teiler disease*. რუსულად: *болезнь*

Tejlera.

ტეიქოსის მჟავები (ბერძნ. teichos კედელი) – გრამ-დადებითი ბაქტერიების უჯრედის კედლის შემადგენელი კომპონენტია. ტეიქოსის მჟავები კოვალენტური კავშირებით შეერთებულნი არიან პეპტიდოგლიკანთან და გრამ-დადებითი ბაქტერიების უჯრედის კედლის მურამის მჟავასთან. ტეიქოსის მჟავის ლიპოფილური დაბოლოება „ჩაძირულია“ უჯრედის მემბრანაში, ჰიდროფილური კი განლაგებულია უჯრედის კედლის გარეთა ზედაპირზე. იყენებენ სისტემატიკური მიზნებისათვის. ინგლისურად: teichoic acids. რუსულად: тейхоевые кислоты.

ტელურიტის ნიადაგები – კორინებაქტერიებისათვის განკუთვნილი სელექციური ნიადაგები, რომლებიც შეიცავენ კალიუმის ტელურიტს (K_2TeO_6). საკვებ ნიადაგში არსებული ტელურის უფერული მარილი აღდგება კორინებაქტერიების მეშვეობით მეტალად (რაც კოლონიებს ანიჭებს შავ ფერს) და ამასთან, თრგუნავს მთელი რიგი თანმხლები მიკრობების ზრდას. ინგლისურად: tellurite media. რუსულად: телуристовые среды.

ტემპერატურული ზონები – ყოველ მიკრობს (ისევე როგორც სხვა ორგანიზმებს) გააჩნია თავისი ტემპერატურული ზონა: ოპტიმალური, მაქსიმალური და მინიმალური. მათ შემდეგ მოდის

მოსვენების და სიკვდილის ზონები. ოპტიმალურ ზონაში პოპულაცია მრავლდება გენომით განპირობებული სისწრაფით. ტემპერატურულ ზონაზე დამოკიდებულებით, განარჩევენ ფსიქროფილურ, მეზოფილურ და თერმოფილურ მიკრობებს (იხ.). ინგლისურად: temperature zones. რუსულად: температурные зоны.

ტემპერატურული მუტანტები (ლათ. mutatio ცვლილება) – მუტანტები, რომლებიც საწყისი შტამისაგან განსხვავდებიან ინფექციური თვისებების თერმომგრძობილობით. სიცოცხესთან ადაპტირებული ტემპერატურული მუტანტები დაბალი ტემპერატურებისას უკეთ იზრდებიან. ფართოდ გამოიყენებიან მუდიცინასა და ვეტერინარიაში. ინგლისურად: temperature mutants. რუსულად: температурные мутанты.

ტენიიდოზები (Taenidoses) – ჰელმინთოზებია ცესტოდების ჯგუფიდან. ტენიიდოზებს მიეკუთვნებიან: ექინოკოკოზი, ტენიოზი, ცენუროზი და სხვა. ინგლისურად: taeniidoses. რუსულად: тениидозы.

ტერატოლოგია (ბერძნ. teratos ურჩხული, მახინჯი, logos მოძღვრება) – ემბრიოლოგიის დარგი, რომელიც სწავლობს განვითარების ანომალიებს. ინგლისურად: teratology. რუსულად: тератология.

ტერმინალური (ლათ. terminus ზღვარი, საზღვარი) – საბოლოო, უკანასკნელი, გადამწყვეტი (მაგ., ამა თუ იმ დაავადების უკანასკნელი, ტერმინალური სტადია). ინგლისურად: terminal. რუსულად: терминальный.

ტერმინატორი (ლათ. termino შეზღუდვა) – ტრანსკრიპციის მდგომარეობაში მყოფი დნმ-ს ჯაჭვის დაბოლოებაში არსებული ნუკლეოტიდების თანმიმდევრობა, რომელიც პასუხისმგებელია ტრანსკრიპციის პროცესის შეწყვეტაზე. ინგლისურად: terminator. რუსულად: терминатор.

ტერპენები (ბერძნ. terebinthos ტერპენტინის ხე (წიწვიანი) – ბუნებრივი, უჯერი ნახშირწყალბადები, რომლებიც შედიან ეთერზეთების (ქაფური, მეთინოლი და სხვა) შემადგენლობაში. გამოიყენებიან ინსექტიციდების და სხვადასხვა სამკურნალო პრეპარატების დასამზადებლად. ინგლისურად: terpenes. რუსულად: терпены.

ტმტი (ინგლ. test გამოცდა, სინჯი) – რეაქცია, ცდა. რაიმეს დამამტკიცებელი ექსპერიმენტული ცდა. ინგლისურად: test. რუსულად: тест.

ტმტ-კულტურა (ინგლ. test გამოცდა, სინჯი, ლათ. cultura დამუშავება) – განსაზღვრული მიკროორგანიზმები, რომლებიც გამოიყენებიან სხვა მიკროორგანიზმების თვისებების მოდელი-

რებისათვის, რაც აუცილებელია ბაქტერიოლოგიური და იმუნოლოგიური კვლევებისათვის. ინგლისურად: test-culture. რუსულად: тест-культура.

ტმტ-მიკრობი (ინგლ. test გამოცდა, სინჯი, ბერძნ. mikros პატარა, მცირე) – ანტიბიოტიკების, ბაქტერიოსტატიკური და ბაქტერიციდული საშუალებების და სხვათა აქტიურობის განსაზღვრისათვის გამოყენებული მიკროორგანიზმის სტანდარტული შტამი. ინგლისურად: test-microbes. რუსულად: тест-микроб.

ტმტ-სისტემა (ინგლ. test გამოცდა, სინჯი, ლათ. systema შეერთება, შეკავშირება) – ექსპერიმენტში გამოყენებული ყველა რეაქციის ერთობლიობა. ინგლისურად: test-system. რუსულად: тест-система.

ტეტანოლიზინი (ბერძნ. tetanos დაძაბულობა, კრუნჩხვა, lysis დაშლა) – იგივე ტეტანოემოლიზინი. Clostridium tetani-ს კემოლიზური ტოქსინი, რომელიც იწვევს ერთროციტების კემოლიზს. როგორც ეტუობა, იგი ააქტიურებს ტეტანოსპაზმინის (იხ.) მოქმედებას. ინგლისურად: tetanolysin. რუსულად: тетанолизин.

ტმტანოსპაზმინი (ბერძნ. tetanos დაძაბულობა, კრუნჩხვა, spasmus კრუნჩხვა) – Clostridium tetani-ის ნეიროტოქსინი, რომელიც იწვევს ამ დაავადებისათ-

ვის დამახასიათებელი სიმპტომების განვითარებას. ძირითადად მოქმედებს ზურგის ტვინის წინა რქების უჯრედებზე. კუნთების სპაზმები (ოპისტოტონუსი) განპირობებულია სინაფსური აქტივობის ინჰიბიტორების დათრგუნვით. ინგლისურად: tetanospasmin. რუსულად: тетаноспазмин.

ტიტანუსი (ბერძნ. tetanos დაძაბულობა, კრუნჩხვა) – იგივე გაშეშება. მძიმე ინფექციური დაავადებაა, რომელსაც იწვევს ტეტანუსის ბაქტერიის, *Clostridium tetani*-ს ტოქსინი. ტოქსინს გააჩნია ნეიროტროპული თვისებები. იწვევს განივზოლიანი კუნთების შეტევით ტონურ შეკუმშვას და მთელი სხეულის მტკივნეულ კრუნჩხვებს. ინგლისურად: tetanus. რუსულად: тетанус (столбняк).

ტიტანუსის კლოსტრიდი (ბერძნ. tetanos დაძაბულობა, კრუნჩხვა, kloster თითისტარი) – *Clostridium tetani*-ს უჯრედები წარმოადგენენ მსხვილ, სწორ, დოლის ჯოხის ფორმის პერიტრიქებს, რომლებიც კაფსულას არ წარმოქმნიან. ობლიგატური ანაერობებია, გრამ - დადებითები. ტერმინალურად ლოკალიზებული სპორები დიდი ზომისაა, თვით ბაქტერიის ზომებია: 4-8 X 0,3-0,8 მკმ. კოლონიები გარშემორტყმულია ჰემოლიზის ზონით. შეიცავენ სახეობა-სპეციფიკურ O-ანტიგენს და ტიპურ-სპეციფიკურ H-ანტიგენს. ინგლი-

ურად: *clostridium tetani*. რუსულად: *кlostридия столбняка*.

ტიტრაღები (ბერძნ. tetra ოთხი) – 2 რიგად განლაგებული 4 ბაქტერიის ერთობლიობა. წარმოიქმნებიან წვეულებრივი გაყოფის შედეგად 1 უჯრედისაგან. ინგლისურად: tetrads. რუსულად: тетрады.

ტიტრაპოკები (ბერძნ. tetra ოთხი, kokkos მარცვალი) – იყოფიან 2 ურთიერთპერპენდიკულურ სიბრტყეში და ქმნიან ტეტრაედებს. ინგლისურად: tetrads. რუსულად: тетракокки.

ტიტრაპლოიდი (ბერძნ. tetra ოთხი, ploos შეკრება, შეგროვება) – ორგანიზმები ან უჯრედები, რომლებსაც ქრომოსომთა 4 კომპლექტი გააჩნიათ. ინგლისურად: tetraploid. რუსულად: тетраплоид.

ტიტრასომია (ბერძნ. tetra ოთხი, soma სხეული) – პოლისომია, რომლის დროსაც წარმოდგენილია 4 ჰომოლოგიური ქრომოსომა. აღინიშნება ადამიანის ზოგიერთი ქრომოსომული დაავადების დროს. ინგლისურად: tetrasomy. რუსულად: тетрасомия.

ტიტრაციკლინი (Tetracyclin) – მსხვილმოლეკულური პრეპარატებია, რომელთაც თავის შემადგენლობაში გააჩნიათ 4 ციკლური შენაერთი. ამჟამად, ძირითადად იყენებენ ნახევრადსინთეზურ პრეპარატებს (მაგ., დოქსიცილინს). მოქმედების ტი-

პი ციტოსტატიკურია, მოქმედების სპეკტრი კი ფართო. განსაკუთრებით ხშირად გამოიყენება უჯრედშიდა პარაზიტების (რიკეტსიების, მიკოპლაზმების, ქლამიდიების, ბრუცელების, ლეგიონელების) საწინააღმდეგოდ. ინგლისურად: tetracyclines. რუსულად: тетрациклины.

ტიმინები – ცხიმისმაგვარი, წყალში ხსნადი ნივთიერებებია. მიკრობიოლოგიურ პრაქტიკაში უფრო ხშირად იყენებენ ტეინ-80-ს – ბაქტერიების (მაგ., მიკობაქტერიების) ლიპოზური აქტიუობის განსასაზღვრელად, მიკრობული შენაწონების სტაბილიზაციისათვის, ცხიმისშემცველი მასალების დამუშავებისათვის. ინგლისურად: tweens. რუსულად: твинны.

ტილიები (Anoplura) – ფეხსახსრიანების ტიპის, მწერების კლასის, ცრუხორთუმიანების რიგის მეტად საშიში პარაზიტებია ადამიანისა და ძუძუმწოვრებისათვის. სისხლისმწოველი მწერებია. აქვთ მხვლეღებ-მწუნწნაეი ტიპის პირის აპარატი. ადამიანზე პარაზიტობენ თავის, ტანსაცმლის და ბოქვენის ტილები. ტანსაცმლის ტილს გადააქვს პარტახტიანი ტიფის აღმძვრელი – პროვაჩიკის რიკეტსია, ხოლო თავის ტილს – შესბრუნებითი ტიფის გამომწვევი – ე.წ. ობერმეიერის სპიროქეტა (ბორელია). ინგლისურად: lice. რუსულად: вши.

ტინდალიზაცია (ინგლისელი

ფიზიკოსის, დ.ტინდალის საპატივეცემულოდ) – მიკროორგანიზმების და მათი სპორების განადგურება ორთქლის განმეორებითი ზემოქმედებების საშუალებით (ჩვეულებრივ, 100°C ტემპერატურაზე). აღნიშნული პროცესი მიმდინარეობს დროის გარკვეული ინტერვალებით, როდესაც იქმნება სპორების აღმოცენების პირობები. ინგლისურად: tyndalisation. რუსულად: тиндализация.

ტინქტორიული (ლათ. tinctum ვლებაე) – შეღებვის უნარის მქონე. მაგალითად, ამა თუ იმ ბაქტერიის უნარი, შეიღებოს საღებავით. ინგლისურად: tinctorial. რუსულად: тинкториальный.

ტინქტურა (ლათ. tinctura) – სამკურნალო ნივთიერების ნაყენი წყალზე, სპირტზე ან ეთერზე (მაგ., იოდის ტინქტურა). ინგლისურად: tincture. რუსულად: тинктура (настойка).

ტიპი (ბერძნ. typos ანაბეჭდი, ნიმუში) – სისტემატიკაში უმაღლესი ტაქსონომიური კატეგორიაა, რომელიც აერთიანებს მონათესავე კლასებს. ინგლისურად: type. რუსულად: тип.

ტიპირება (ბერძნ. typos ანაბეჭდი, ნიმუში) – ტერმინს იყენებენ დონორისა და რეციპიენტის ქსოვილთა შეთავსების ხარისხის აღსანიშნავად ალოტრანსპლანტაციების დროს. ამისათვის ლეიკოციტებს ურევენ

ე.წ. მატიპირებელ შრატებს. ამ მეთოდის საშუალებით შესაძლებელია დადგინდეს ლეიკოციტების ანტიგენური მოზაიკა. ინგლისურად: typing. რუსულად: типирование.

ტიპური სახეობა – გვარის ნომენკლატურული სახეობა, რომელსაც გააჩნია გვარისათვის დამახასიათებელი ტიპური თვისებები. ასეთივე ტიპური ტაქსონები გამოყოფილია სხვა ტაქსონომიური კატეგორიებისათვის (მაგ., სახეობის ტიპური შტამი, ოჯახის ტიპური გვარი და ა.შ. ინგლისურად: typical species. რუსულად: типовой вид.

ტიპური ფაგები – იგივე T-ფაგები. იწვევენ სახეობის შიგნით არსებული ცალკეული ტიპების (ვარიანტების) ლიზისს. ინგლისურად: type phages. რუსულად: типичные фаги.

ტიტრი (ფრანგ. titre სინჯი) – 1. სისხლის შრატში ანტისხეულების კონცენტრაციის განმსაზღვრელი ერთეული. შრატის ის მაქსიმალური განზავება, როდესაც ჯერ კიდევ აღინიშნება ანტისხეულის რეაქცია ანტიგენთან. 2. ერთ კუბურ სანტიმეტრ ან მილიმეტრ სითხეში გახსნილი ნივთიერების რიცხობრივი გამოსახულება. ინგლისურად: titer. რუსულად: титр.

ტიფი (ბერძნ. typhos გონების დაბინდვა) – რამდენიმე მწვავე ინფექციური დაავადების (მუცლის ტიფის, პარტახტიანი

ტიფის, შებრუნებითი ტიფის, პარატიფების) საერთო სახელწოდება. ხასიათდებიან მიმდინარეობით. კლინიკური მიმდინარეობით. შედიან განსაკუთრებით საშიში ინფექციების რიცხეში. ინგლისურად: typhus. რუსულად: тиф.

ტიპილი (dolor) – უსიამოვნო, დამთრგუნველი შეგრძნება, რაც განპირობებულია ორგანიზმის სხვადასხვა გარეგანი ან შინაგანი ფაქტორების დამაზიანებელი მოქმედებით და ორგანიზმის დაცვისათვის მრავალგვარი ფუნქციური სისტემების მობილიზაციით. ტივილი იწვევს ორგანიზმის დამცველობითი მოქმედების გააქტივებას და ამასთან წარმოადგენს მთელი რიგი დაავადებების განვითარების ადრეულ სიმპტომს. ინგლისურად: pain (ache). რუსულად: боль.

ტიპიები (Acarina) – ფეხსახსრიანების ტიპის ობობასნაირების კლასის წარმომადგენლები. ადამიანის, ცხოველთა და მცენარეთა საშიში ექტოპარაზიტებია. ამავე დროს სხვადასხვა დაავადებათა აღმძვრელების გადამტანები. განასხვავებენ ჯავშიან, ბლერის, ბელლის, გამაზოიდურ, არგასისებრ, იქსოდისებრ და სხვა ტიპებს. ინგლისურად: ticks. რუსულად: клещи.

ტიფავირუსების ოჯახი (Togaviridae) – რნმ-გენომიანი ვირუსების ამ ოჯახში შედის არბოვირუსების (იხ.) ჯგუფის წარმომადგენლები. ტოგავირუსები:

ოჯახში 90 ვირუსზე მეტია, რომლებიც გაერთიანებული არიან 4 გვარში. ადამიანისათვის პათოგენურებია: Alphavirus-ის გვარი (A ანტიგენური ჯგუფის არბოვირუსები) და Rubivirus-ის გვარი, რომელიც წარმოდგენილია წითურის ვირუსით (ეს უკანასკნელი არბოვირუსებს არ მიეკუთვნება). ტოგავირუსების ოჯახი აერთიანებს ე.წ. რთულ ვირუსებს, რომელთაც აქვთ გარეთა ლიპიდური მემბრანა და კუბური (იკოსაედრის) ტიპის სიმეტრიის ნუკლეოკაფსიდი. ვირუსების დიამეტრი 60 ნმ-ს აღწევს. ინგლისურად: togaviruses. რუსულად: тогавирусы.

ტომოგრაფია (ბერძნ. tomos მონაკვეთი, შრე, grapho ვწერ) – რენტგენის სხივების ან ულტრაბგერის საშუალებით შინაგანი ორგანოების გამოკვლევის მეთოდი. საკვლევი ობიექტის (რომელიმე ორგანოს) ცალკეული შრეების შესწავლა. ინგლისურად: tomography. რუსულად: томография.

ტონზილიტი (ლათ. tonsillae ნუშურა ჯირკვლები, ბერძნ. itis ანთება) – ნუშურა ჯირკვლების ჰიპერპლაზია (იხ.) და ქრონიკული ანთება. ინგლისურად: tonsillitis. რუსულად: тонзиллит.

ტონუსი (ბერძნ. tonos დაძაბვა) – ნერვული ან კუნთოვანი ქსოვილების ხანგრძლივი აგზნების მდგომარეობა, რასაც თან არ მოყვება დაღლილობის შეგ-

რძება. ინგლისურად: tone; tonus. რუსულად: тонус.

ტოპიკური დიაგნოსტიკა (diagnostica topica) – დაავადების კერის ადგილმდებარეობის განსაზღვრა. ინგლისურად: topic diagnostics. რუსულად: топическая диагностика.

ტორპიდული (ლათ. torpidus გაშეშებული, გაქვევებული) – ორგანიზმის შენელებული, დუნე რეაქცია რაიმე გამღიზიანებლის მიმართ. ინგლისურად: torpid. რუსულად: торпидный.

ტორპორი (ლათ. torreo გაშეშებული, გაქვევებული ვარ) – ცნობიერების მკვეთრი დაქვეითება, განურჩევლობა, აქტიურობის დაკარგვა. ინგლისურად: torpor. რუსულად: торпор.

ტოტალური (ლათ. totus მთელი) – ყოველსამომცველი, საყოველთაო (მაგ., სხეულის ტოტალური ანუ მთლიანი დასხივება). ინგლისურად: total. რუსულად: тотальный.

ტოტიპოტენტური – იხ. პოლიპოტენტური უჯრედი. ინგლისურად: totipotent. რუსულად: тотипотентный.

ტოქსემია (ბერძნ. toxikon შხამი, haima სისხლი) – სისხლში ბაქტერიული ენდოტოქსინების ცირკულაციით განპირობებული კლინიკური სინდრომი. ინგლისურად: toxemia. რუსულად: токсемия.

ტოქსიკოზი (ბერძნ. toxikon შხამი, osis მდგომარეობა) – დაა-

ვადება (მოწამელა), რომელიც გამოწვეულია ამა თუ იმ შხამით (ტოქსინით). ინგლისურად: toxicosis. რუსულად: токсикоз.

ტოქსიკოლოგია (ბერძნ. toxikon შხამი, logos მოძღვრება) – მეცნიერება, რომელიც სწავლობს შხამების თვისებებს, ორგანიზმზე მათი მოქმედების მექანიზმს, აგრეთვე ტოქსიკოზების დიაგნოსტიკის, თერაპიისა და პროფილაქტიკის საკითხებს. ინგლისურად: toxicology. რუსულად: токсикология.

ტოქსინემია (ბერძნ. toxikon შხამი, haima სისხლი) – სისხლში ბაქტერიული ეგზოტოქსინების არსებობით განპირობებული მდგომარეობა. თვით გამომწვევი სისხლში, როგორც წესი, არ იმყოფება, ხოლო ტოქსინი კემატოგენური და ნერვული სისტემების მეშვეობით იჭრება სამიზნე-უჯრედებში. ტოქსინემიას ადგილი აქვს იმ დაავადებების შემთხვევაში, რომელთა გამომწვევი აგენტები გამოყოფენ ეგზოტოქსინებს (ბოტულიზმი, დიფთერია და სხვა). ინგლისურად: toxinemy. რუსულად: токсинемия.

ტოქსინი (ბერძნ. toxikon შხამი) – შხამიანი ნივთიერება, რომელსაც გამოყოფს ზოგიერთი ორგანიზმი (ბაქტერია, სოკო, ცხოველი, მცენარე და სხვა). ინგლისურად: toxin. რუსულად: токсин.

ტოქსობურობა (ბერძნ. toxikon

შხამი) – ორგანიზმის უნარი, ნორმალურად იცხოვროს და გამრავლდეს მინერალური და ორგანული ტოქსიკური ნივთიერებების შემცველ წყლებში. განასხვავებენ წყალსატევების ოლიგო-, მეზო- და პოლიტოქსობურ ზონებს. წყალსატევებს ან მათ ზონებს, სადაც შეუძლებელია სიცოცხლის ყოველგვარი გამოვლინება, პიკერტოქსობური ეწოდებათ. ინგლისურად: toxobioic. რუსულად: токсобичность.

ტოქსოიდები – იხ. ანატოქსინები.

ტოქსოპლაზმები (Toxoplasma gondii) – ადამიანის და მრავალი ცხოველის პარაზიტებია, რომლებიც მიეკუთვნებიან უმარტივესების ტიპის სპორიანების კლასს. აზიანებენ გულს, თვალებს, სისხლძარღვებს, ცენტრალურ ნერვულ სისტემას და ა.შ. კლინიკური მიმდინარეობით ზოგჯერ წააგავს ინფექციურ მონონუკლეოზს. ხანდახან მიმდინარეობს ლატენტურად. ინგლისურად: toxoplasms. რუსულად: токсоплазмы.

ტოქსოპლაზმოზი (toxoplasmosis) – Toxoplasma gondii-თ განპირობებული ინვაზიური დაავადება. ინგლისურად: toxoplasmosis. რუსულად: токсоплазмоз.

ტრანზიტორული (ლათ. transitus გადასვლა) – გარდამავალი, წარმავალი (მაგ., ავადმყოფობის გარდამავალი სტადია). ინგლისურად: transitory. რუსულად:

транзиторный.

ტრანზიციონალიზმი (ლათ. transitio გადატანა, გადაადგილება) – კოდის სტრუქტურის მარტივი ცვლილება, როდესაც ერთი პურიზის ფუძე იცვლება მეორეთი. ინგლისურად: transition. რუსულად: транзиция (переход).

ტრანკვილიზატორები (ლათ. tranquillo ვაწინარებ, ვამშვიდებ) – ფსიქიკური აგზნების საწინააღმდეგო დამამშვიდებელი საშუალებები. ინგლისურად: tranquilizers. რუსულად: транквилизаторы.

ტრანსბენოზი (ლათ. trans იქით, იქითა, ბერძნ. genos დაბადება, წარმოშობა) – ხელოვნურად სინთეზირებული გენების ან უჯრედის გენომიდან გამოყოფილი გენების გადატანა სხვა გენომში. მემკვიდრულ თვისებათა შესაცვლელად ან მოცემულ გენთა გასამრავლებლად. ინგლისურად: transgenosis. რუსულად: трансгеноз.

ტრანსდუქცია (ლათ. transductio გადატანა) – გენეტიკური ინფორმაციის გადაცემის მექანიზმი ერთი უჯრედიდან მეორეში. დნმ-ს ჯაჭვის განსაზღვრული მონაკვეთის გადატანა ერთი ბაქტერიიდან მეორეში ბაქტერიოფაგის მეშვეობით. ტრანსდუქციის ფენომენი აღმოჩენილი იქნა 1952 წელს ჯ. ლედერბერგის და ნ. ცინდერის მიერ. ინგლისურად: transduction. რუსულად: трансдукция.

ტრანსვერსია (ლათ. transverso გარდაქმნა) – აზოტოვანი ფუძეების გადატანა ერთი პოლინუკლეოტიდური ჯაჭვიდან მეორეზე, რაც განაპირობებს გენურ მუტაციებს (მაგ., როდესაც პურიზის ფუძე იცვლება პირიმიდინით ან პირიქით). ინგლისურად: transversion. რუსულად: трансверсия.

ტრანსკრიპცია (ლათ. transcriptio გადაწერა) – დნმ-ს მოლეკულაზე საინფორმაციო რნმ-ს მოლეკულების წარმოქმნის პროცესი, რომლებზეც დნმ-დან გადაიწერება მემკვიდრული ინფორმაცია ანუ ნუკლეოტიდების განლაგების თანმიმდევრობა. ინგლისურად: transcription. რუსულად: транскрипция.

ტრანსლაცია (ლათ. translatio გადაცემა) – ცილების პოლიპეპტიდური ჯაჭვების ბიოსინთეზი, რაც ხორციელდება დნმ-სა და რნმ-ს მოლეკულების ურთიერთმოქმედებით და საინფორმაციო (მატრიცული), სატრანსპორტო რნმ-სა და რიბოსომების მონაწილეობით. ინგლისურად: translation. რუსულად: трансляция.

ტრანსლოკაცია (ლათ. trans იქით, იქითა, locus ადგილი) – ქრომოსომების აბერაციის ერთ-ერთი ფორმა, როდესაც ხდება ამა თუ იმ სეგმენტის მიმოცვლა ან გადანაცვლება ქრომოსომოლოგიურ ქრომოსომებს შორის. განასხვავებენ ბალანსირებულ (ანუ რეციპროკულ) და არაბალანსირებულ ტრანსლო-

კაციებს. ინგლისურად: translocation. რუსულად: транслокация.

ტრანსმისიული დაავადებები

(ლათ. transmissio გადაცემა) – დაავადებები, რომელთა გადაცემა ხდება სპეციფიკური გადამტანების საშუალებით (მაგ., მაღარიის პლასმოდიუმის გადაცემა კოლო ანოფელესის, ხოლო შორეულ-აღმოსავლეთის ენცეფალიტის ვირუსისა – ტიპების საშუალებით). ინგლისურად: transmissible diseases. რუსულად: трансмиссионные заболевания.

ტრანსოვარიული გადაცემა

(ლათ. trans იქით, იქითა, ovum კვერცხი) – გამომწვევი აგენტის (არბოვირუსის) ვერტიკალური გადაცემის გზა (დედიდან შთამომავლობაზე გადაცემა განაყოფიერებული კვერცხით). გადაცემის ასეთი ტიპი ახასიათებთ, მაგ., ტიპებს. ინგლისურად: transovarial transmission. რუსულად: трансовариальная передача.

ტრანსპლანტატი მასპინძლის წინააღმდეგ (ლათ. trans იქით, იქითა, plantatio ნერგი) – ალოგენური ძვლის ტვინის ტრანსპლანტაციის მთავარი გართულებაა. ამ დროს დონორის ლიფერენცირებული T-უჯრედები რეციპიენტის ქსოვილებს უცხოდ შეიცნობს, რის შედეგადაც ვითარდება მძიმე ანთებითი დაავადება, რომელიც ტრანსპლანტატის მოცილებით მთავრდება.

ინგლისურად: graft-versus-host disease. რუსულად: трансплантат против хозяина.

ტრანსპლანტატის მოცილების რეაქცია (ლათ. trans იქით, იქითა, plantatio ნერგი) – რეციპიენტის იმუნური რეაქციის შედეგად ტრანსპლანტატის წინააღმდეგ გამომწვევებული რეაქცია, რის შედეგადაც ხდება ტრანსპლანტატის მოცილება, მოშორება, რაც ტრანსპლანტაციის ძალზე არასასურველი შედეგია. ინგლისურად: reaction of transplantat rejection. რუსულად: реакция отторжения трансплантата.

ტრანსპლანტაცია (ლათ. trans იქით, იქითა, plantatio ნერგი) – ქსოვილის ან ორგანოს ნაწილის (ან მთელი ორგანოს) ოპერაციული გადანერგვა ორგანიზმის სხვა ადგილას (ავტოტრანსპლანტაცია) ან იმავე სახეობის სხვა ინდივიდში (ალოტრანსპლანტაცია), ანდა რომელიმე სხვა სახეობის ცხოველში (ქსენოტრანსპლანტაცია). ინგლისურად: transplantation. რუსულად: трансплантация.

ტრანსპოზაზა (ლათ. trans იქით, იქითა, positio მდგომარეობა) – დნმ-ს სეგმენტების გადაჯგუფებისათვის (ტრანსპოზიციებისათვის) აუცილებელი ფერმენტი. ინგლისურად: transposase. რუსულად: транспозаза.

ტრანსპოზონი (ლათ. trans იქით, იქითა, positio მდგომარეო-

ბა) – გენების გადატანა, გადაადგილება ქრომოსომაში. ინგლისურად: transposition. რუსულად: транспозиция.

ტრანსპოზონები (ლათ. trans იქით, იქითა, positio მდგომარეობა) – მობილური ელემენტები (გენები), რომლებსაც ქრომოსომის ერთი მონაკვეთიდან სხვა უბანში გადაადგილების უნარი გააჩნიათ. ინგლისურად: transposones. რუსულად: транспозоны.

ტრანსუდატი (ლათ. trans იქით, იქითა, sudare გამოყოფა, გამოდინება) – არაანთებითი წარმოშობის გამონაჟონი სხეულის სხვადასხვა სიღრუეში. ინგლისურად: transudate. რუსულად: трансудат.

ტრანსუდაცია (ლათ. trans იქით, იქითა, sudare გამოყოფა, გამოდინება) – სისხლის შრატის გამოყოფის პროცესი სისხლძარღვების კედლებიდან ქსოვილებში და სხეულის სიღრუეებში. ინგლისურად: transudation. რუსულად: трансудация.

ტრანსფერაზები (ლათ. trans იქით, იქითა, ბერძნ. phero ვატარებ, ინგლ. transfer გადატანა, გადაცემა) – ფერმენტების კლასი, რომლებიც აკატალიზებენ ერთი რომელიმე ნივთიერების (დონორის) მოლეკულისაგან ატომების ჯგუფების გადატანის რეაქციას სხვა ნივთიერების (აქციეპტორის) მოლეკულაზე. ტრანსფერაზების მეშვეობით

უჯრედში მიმდინარეობს ალკილირების, ფოსფორილირების, ცილის, ნუკლეინის მჟავების ბიოსინთეზის და სხვა რეაქციები. ინგლისურად: transferases. რუსულად: трансферазы.

ტრანსფექცია (ლათ. trans იქით, იქითა, ბერძნ. phero ვატარებ) – უჯრედის კედლის არმქონე ბაქტერიული უჯრედების ტრანსფორმაციის (იხ.) ვარიანტი. პროცესი ხორციელდება ვირუსული (ფაგური) ნუკლეინის მჟავით. ტრანსფექციის მეშვეობით შესაძლებელი ხდება ბაქტერიებში ვირუსული ინფექციის ინდუქცია. ინგლისურად: transfection. რუსულად: трансфекция.

ტრანსფორმაცია (ლათ. transformo გარდაექმნი) – 1. გენეტიკური ინფორმაციის გადატანა ერთი უჯრედიდან მეორეში დონორის ქრომოსომის დნმ-ს ფრაგმენტის ჩართვით რეციპიენტის ქრომოსომაში და მათი რეკომბინაციით. 2. ნორმალური უჯრედის სიმსივნურად გარდაქმნა. ინგლისურად: transformation. რუსულად: трансформация.

ტრანსფორმიზმი (ლათ. transformo გარდაექმნი) – XVII-XIX საუკუნეების ბუნებისმეტყველთა და ფილოსოფოსთა წარმოდგენა ორგანიზმის ცვლილებებზე და გარდაქმნებზე, კერძოდ, ისტორიულად უფრო გვიანი ფორმების წარმოშობაზე მათი წინამორბედებისაგან. ორგანიზმების გარ-

დაქმნას ტრანსფორმისტები ხსნიდნენ მათი მიზანშეწონილი რეაქციით გარემო პირობების ცვლილებებზე და ამრიგად, შექნილი ნიშან-თვისებების დამემკვიდრებით. ტრანსფორმისტები იყვნენ უ.ბუფონი, ე.ჟ.სენტ-ილერი, რჰუკი, კ.დიდრო, კ.რულიე და სხვები. ინგლისურად: transformism. რუსულად: трансформизм.

ტრანსფუზია (ლათ. transfusio გადასხმა) – 1. სისხლის გადასხმა (კემოტრანსფუზია). 2. სისხლის შემცვლელის ან რაიმე სამკურნალო პრეპარატის შეყვანა ვენაში. ინგლისურად: transfusion. რუსულად: трансфузия (переливание).

ტრანშეის ცხელიკა (ფრანგ. tranchee) – იგივე ვერნერ-ჰისის დაავადება. Rochalima (Bartonella) quintana-ს მიერ გამოწვეული ადამიანის რიკეტსიოზია. ადამიანიდან ადამიანს გადაეცემა ტანსაცმლის ტილების მეშვეობით. ავადმყოფობა პირველად აღწერეს I მსოფლიო ომის პერიოდში. მკურნალობას ატარებენ ანტიბიოტიკების (ტეტრაციკლინები, მაკროლიდები) საშუალებით. ინგლისურად: trench fever. რუსულად: траншейная лихорадка.

ტრაქეოტომია (ბერძნ. tracheia ტრაქეა, tomeo ვჭრი, ვკვეთავ) – სასუნთქი მილის (სასულის) გაკვეთა და მასში სპეციალური მილის ჩადგმა სუნთქვის აღსად-

გენად. მიმართავენ დიფთერიის, კრუპის და სხვა შემთხვევებში. ინგლისურად: tracheostomy. რუსულად: трахеотомия.

ტრაქომა (trachoma) – თვალის ლორწოვანი გარსის ინფექციური დაავადება, იგივე თვალის „ეგვიპტური ანთება“ (ბერძნ. trachis ხორკლიანი). გამომწვევია ქლამიდია (Chlamydia trachomatis). დაავადება მთავრდება სიბრძავით. გამომწვევი მგრძობიარეა სულფანილამიდებისადმი, ტეტრაციკლინებისადმი, ქლორამფენიკოლისადმი. ინგლისურად: trachoma. რუსულად: трахома.

ტრაქტი (ლათ. tractus მიმდინარეობა, ნელი მოძრაობა) – სევალი, გამტარი გზა (მაგ., საჭმლის მომნელებელი ტრაქტი, შარდ-სასქესო ტრაქტი და სხვა. ინგლისურად: tract. რუსულად: тракт.

ტრეპანობიოფსია (ბერძნ. trypanon ბურღი, ბერძნ. bios სიცოცხლე, opsis მხედველობა) – პუნქციური ტრეპანაციის შედეგად მიღებული ძვლის ტვინის მასა (პრეპარატი). ინგლისურად: trepanobiopsy. რუსულად: трепанобиопсия.

ტრეპონემები (Treponema) – ტრეპონემების გვარი მოიცავს 10 სახეობასა და ქვესახეობას. გაანინათ სპირალისმაგვარი ჩხირების ფორმა (5-20 X 0,1-0,4 მკმ). ვლინდებიან ვერცხლით იმპრეგნაციისას, აგრეთვე ფაზურ-კონტრასტული მიკროსკოპის

დახმარებით. ყოველ პოლუსზე გაანინათ ერთზე მეტი შილტი (ფიბრილა). ინგლისურად: treponemas. რუსულად: трепонемы.

ტრეპონემების ოჯახი (Treponemataceae) – Spirochaetales-ის რიგის ამ ოჯახში შედის ადამიანისათვის პათოგენური სამი გვარი: ტრეპონემები (ბერძნ. trepo ტრიალი, nema ძაფი), ბორელიები და ლეპტოსპირები. ინგლისურად: treponemas family. რუსულად: семейство трепонем.

ტრიადა (ბერძნ. trias სამმაგი) – რაიმე მოვლენის, დაავადების და ა.შ. 3 სტადია, 3 ფაზა, 3 პუნქტი (მაგ., კოხის ტრიადა ანუ პოსტულატი). ინგლისურად: triad. რუსულად: триада (постулат).

ტრიმპრაპია (ბერძნ. tri სამი, therapeia მკურნალობა) – ამჟამად (2008 წ.) შიდასის მკურნალობის ყველაზე უფრო ეფექტური მეთოდი. ოპტიმალურად მიიწეულია პროტეაზის ინჰიბიტორის (ინდინავირის) ერთობლივი გამოყენება ორ ნუკლეოზიდურ ინჰიბიტორთან (ზიდოფუდინთან და ლამიფუდინთან) ერთად. ამ კომბინაციას უწოდეს HAART, რაც წარმოადგენს „highly active antiretroviral therapy“ აბრევიატურას. ინგლისურად: tritherapy. რუსულად: тритерапия.

ტრიმესტრი (ლათ. trimestris სამთვიანი) – სამი თვე, წლის მეთხუთმედი (მაგ., ადამიანის ორსულობის პერიოდი იყოფა 3 ტრიმესტრად). ინგლისურად:

trimester. რუსულად: триместр.

ტრიპანოსომა (Trypanosoma gambiense) – უმარტივესების ტიპის, შილტიანების კლასის წარმომადგენელი. იწვევს ლეთარგიულ ძილს, რომელიც ჩვეულებრივ, სიკვდილით მთავრდება. გადამტანია ბუზი ცეცვე, რომელიც გავრცელებულია აფრიკასა და სამხრეთ ამერიკაში. ტრიპანოსომების სხვა სახეობები იწვევენ მსხვილფეხა რქოსანი საქონლის დაავადებას სამხრეთ აფრიკაში (ნაგანა), ყაზახეთში აქლემის დაავადებას (სუკურუ). ცნობილია აგრეთვე ცხენების ე.წ. „დაგრილების ავადმყოფობა“, რომლის გამომწვევი აგენტი აგრეთვე ტრიპანოსომების ერთ-ერთი სახეობაა. ინგლისურად: trypanosoma. რუსულად: трипаносома.

ტრიპანოსომოზი (ამერიკული) – იგივე შაგასის დაავადება (იხ.). პროტოზოული, სამხრეთ ამერიკისათვის ენდემური, ანთროპოზოონოზური, ტრანსმისიული დაავადება, რომლის გამომწვევეია Trypanosoma cruzi. გამომწვევეს ორი მასპინძელი ჰყავს: ძუძუმწოვრები (დაახლოებით 100 სახეობა) და ტრიატომური ბაღლინჯოები. ადამიანში ტრიპანოსომა გადის 3 სტადიას: ამასტოგოტები, ეპიმასტიგოტები და ტრიპომასტიგოტები. ადამიანის დასენიანება ხდება ტილების ფეკალიების მოხვედრით კანის ჭრილობაზე. საინკუბაციო პერი-

ოდი 7-14 დღეა. მკურნალობენ ქინოლონის პრეპარატით (ბაიერ-7602). ინგლისურად: American trypanosomiasis. რუსულად: трипаносомоз (американский).

ტრიპანოსომოზი (აფრიკული) – ძილის დაავადება. ტროპიკული აფრიკისათვის ენდემური, ტრანსმისიული დაავადება. რომლის გამომწვევეია *Trypanosoma gambiense* და *Tr. rhodesiense* (როდენიული ტიპის ტრიპანოსომოზი). გადამტანია ბუზი ცვეცე. ინგლისურად: African trypanosomiasis. რუსულად: трипаносомоз (африканский).

ტრიპლექტი (ლათ. triplex სამმაგი) – იგივე კოდონი. გენების სტრუქტურული კომპონენტი, რომელიც წარმოდგენილია გარკვეული თანმიმდევრებით განლაგებული 3 ნუკლეოტიდით. ერთი ტრიპლექტი შეესაბამება ერთ რომელიმე ამინომჟავას. ინგლისურად: triplet. რუსულად: триплет.

ტრიპლექტი-სინონიმები (ლათ. triplex სამმაგი, ბერძნ. synonymos თანამოსახელე, ერთსახელიანი) – ყოველი ამინომჟავა კოდირებულია რამდენიმე იდენტური ტრიპლექტით. მათ სინონიმები ეწოდებათ. ინგლისურად: triplet-synonym. რუსულად: триплеты-синонимы.

ტრისომია (ბერძნ. tri სამი, soma სხეული) – მოვლენა, როდესაც ქრომოსომათა დიპლოიდურ ნაკრებზე დამატებულია ერთი

ზედმეტი ქრომოსომა. ტრისომია შეიძლება შეეხოს როგორც სომატურ, ასევე სასქესო ქრომოსომებს. უჯრედ-ტრისომიკების ქრომოსომული შემადგენლობა აღინიშნება როგორც $2n+1$. მაგალითად, დაუნის სინდრომის შემთხვევაში, ტრისომია ეხება 21-ე წყვილ ქრომოსომას. ინგლისურად: trisomy. რუსულად: трисомия.

ტრიფთოროთიმიდინი (Trifluorothimidin) – იგივე ვიროპტიკი. ვირუსსაწინააღმდეგო პრეპარატია, თიმიდინის ანალოგი. უმთავრესად მოქმედებს დნმ-გენომიან ვირუსებზე. იყენებენ პერკუსული კერატიტების სამკურნალოდ. ინგლისურად: trifluorothimidine. რუსულად: трифторотимидин.

ტრიქინელოზი (Trichinellosis) – სპირალური ტრიქინელით გამოწვეული ადამიანის დაავადება. ინგლისურად: trichinellosis. რუსულად: трихинеллез.

ტრიქომონასი (ბერძნ. thrix თმა, ბეწვი, monas განმსოლოებული) – უმარტივესების ტიპის, შოლტიანების კლასის პარაზიტი. განასხვავებენ წაგრძელებულ, ადამიანის და საშოს ტრიქომონასს. იწვევენ დაავადება ტრიქომონიაზს, რაც გამოიხატება საშოს ანთებით, ურეთრით და სხვა. გადადის სქესობრივად და წყლით. ინგლისურად: trichomonas. რუსულად: трихомонада.

ტრიქოფიტია (ბერძნ. *thrix* თმა, ბეწვი, *phyton* მცენარე) – კანის, თმისა და ფრჩხილების ყველაზე უფრო გავრცელებული სოკოვანი დაავადება. ინგლისურად: *trichophytiasis*. რუსულად: *трихофитиаз*.

ტრიქოცეფალუსი (*Trichocephalus trichiurus*) – იგივე ადამიანის ბეწვთაა. მრგვალი ჭიების პარაზიტული წარმომადგენელია. ბინადრობს ადამიანის ბრმანაწლავში. იკვებება ადამიანის სისხლით. იწვევს დაავადება ტრიქოცეფალოზს. ინგლისურად: *trichocephalus*. რუსულად: *трихоцефал*.

ტრიქოსისტიზი (ბერძნ. *thrix* თმა, ბეწვი, *kystis* ბუშტი) – უმარტივესების, კერძოდ, ინფუზორიების ჩხირისებრი ფორმის ციტოპლაზმური ორგანელები, რომლებიც იგზნებიან მექანიკური ან ქიმიური გაღიზიანების შემთხვევაში. ინგლისურად: *trichocysts*. რუსულად: *трихоцисты*.

ტროპიზმი (ბერძნ. *tropos* მიობრუნება, მიმართულება) – ამა თუ იმ უჯრედის, მიკროორგანიზმის, ქიმიური ნივთიერების უნარი ზემოქმედება მოახდინოს ამა თუ იმ უჯრედზე, ქსოვილზე თუ ორგანოზე. მაგალითად, აფლატოქსინის უნარს, გამოიწვიოს პათოლოგიური პროცესი ღვიძლში, პეპატოტროპიზმი ეწოდება. ინგლისურად: *tropism*. რუსულად: *тропизм*.

ტროპიკული დაავადებები (ბერძნ. *tropikos* მოსაბრუნებელი) – სინონიმი: ცხელი ქვეყნების დაავადებები. დაავადებები, რომლებიც უმეტესწილად გვხვდება ეკვატორულ, სუბეკვატორულ და ტროპიკულ სარტყელებში. ეს ეხება ვირუსულ, ბაქტერიულ, პარაზიტულ, რიკეტსიულ, სოკოვან დაავადებებს და სხვა. ტროპიკულია აგრეთვე სხვადასხვა დერმატიტები, ავითამინოზები (ბერი-ბერი, სპრუ), სისხლის გენეტიკური ანომალიები (ნამგლისებრუჯრედოვანი ანემია), შხამიანი გველებით, ობობებით და თევზებით გამოწვეული ინტოქსიკაციები. ინგლისურად: *tropical diseases*. რუსულად: *тропические заболевания*.

ტუბერკულიდი (ლათ. *tuberculum* კორძი) – კანის ან ღორწოვანი გარსის დაზიანება, რაც ტუბერკულოზის გამომწვევისადმი სპიციფიკური სენსიბილიზაციის შედეგია. ინგლისურად: *tuberculide*. რუსულად: *туберкулид*.

ტუბერკულინი (*tuberculinum*) – ტუბერკულოზის გამომწვევი მიკობაქტერიების პროტეინების შემცველი მასალა ან ამ პროტეინების პროდუქტი, რომელსაც შეუძლია გამოიწვიოს ანთებითი რეაქცია. ტუბერკულინი ტოქსიკურად მოქმედებს ტუბერკულოზით დაავადებულებზე, ამიტომ მას იყენებენ მხოლოდ ტუბერკულოზის დიაგნოსტიკი-

სათვის (პირკეს და მანტუს სინჯები). ინგლისურად: tuberculin. რუსულად: туберкулин.

ტუბერკულინის რეაქციები (tuberculinum) – ორგანიზმის რეაქცია ტუბერკულინზე, რაც დაკავშირებულია წარსულში გადატანილ ან სინჯის დადგმის მომენტში არსებულ ტუბერკულოზურ რეაქციასთან. აღნიშნული რეაქციები მიუთითებს ორგანიზმის სენსიბილიზაციაზე ტუბერკულოზის გამომწვევისადმი და მის შესაძლებელ ინფიცირებაზე ტუბერკულოზით. ეს რეაქციები მიეკუთვნება შენელებული ტიპის ჰიპერმგრძობელობას. ტუბერკულინის შეყვანის ადგილზე 24-48 სთ-ის შემდეგ ვითარდება მონონუკლეური ინფილტრატი (იხ.). ამჟამად იყენებენ მანტუს და პირკეს სინჯებს. ინგლისურად: tuberculin reactions. რუსულად: туберкулиновые реакции.

ტუბერკულინის სინჯები (tuberculinum) – კანის დიაგნოსტიკური სინჯი *M.tuberculosis*-ით დაინფიცირების გამოსაგლენად. ანტიგენად იყენებენ ტუბერკულინს ან მის გასუფთავებულ ცილოვან წარმოებულს. ანტიგენი შეყავთ კანში (მანტუს რეაქცია), კანქვეშ (კოხის რეაქცია) ან სკარიფიკატორის მეშვეობით (პირკეს რეაქცია). ინგლისურად: tuberculin tests. რუსულად: туберкулиновые тесты.

ტუბერკულინი (ლათ. tu-

berculum კორძი, გამონაზარდი, ბერძნ. osis მდგომარეობა) – იგივე ჭლექი. ქრონიკული ინფექციური დაავადება, რომლის გამომწვევეია *Mycobacterium tuberculosis*. აღმოაჩინა რ.კოხმა 1882 წელს. ყველაზე უფრო ხშირია ფილტვის ტუბერკულოზი. ნახველში დიდი რაოდენობითაა წარმოდგენილი მიკობაქტერიები, იგივე კოხის ჩხირები. ინგლისურად: tuberculosis. რუსულად: туберкулез.

ტუბერკულიოზის ჩხირი – იგივე კოხის ჩხირი. *Mycobacterium tuberculosis* მიეკუთვნება გვარ *Mycobacterium*-ს, რომელიც რამდენიმე პათოგენური მიკრობის გარდა, აერთიანებს საპროფიტულ ბაქტერიებსაც. აქვს სწორი ან რამდენადმე მოღუნული ჩხირის ფორმა. მისი სიგრძე 1,0-10 მკმ-ია, ხოლო სიგანე 0,3-0,6 მკმ. უმოძრაონი არიან, სპორებს და კაფსულებს არ წარმოქმნიან, გრამ-დადებითებია. მდგრადებია მჟავების, ტუტეების და სპირტის მიმართ. ეგზოტოქსინს არ გამოიმუშავენ. ბაქტერიის პათოგენურობა დაკავშირებულია ლიპიდების, აგრეთვე ტუბერკულინის (ენდოტოქსინი) დაზიანებულ მოქმედებასთან. ინგლისურად: tubercle bacillus. რუსულად: туберкулезная палочка.

ტუბერკულიოზი (ლათ. tuberculum კორძი, ბერძნ. oma სიმსივნე) – ფილტვში ან თავის ტვინში განვითარებული მრგვალი ფორმის,

სიმსივნისმაგვარი წარმონაქმნი. ვითარდება ლოკალური ტუბერკულოზური ინფექციის შედეგად. ინგლისურად: tuberculoma. რუსულად: туберкулема.

ტულარემია (Tulare – კალიფორნიის შტატში ტბა და რაიონი, სადაც პირველად აღმოაჩინეს ეს დაავადება. ბერძნ. haima სისხლი) – მწვავე ინფექციური დაავადებაა, რომელიც ადამიანს გადაეცემა დასნებოვნებული მღრღნელების, მწერების და ტკიპებისაგან. გამომწვევია *Francisella tularensis*. ტიპური ანთროპოზიონოზია. ახასიათებს მძიმე კლინიკური მიმდინარეობა. თავისი კლინიკური სურათით წაგავს შავ ჭირს, თუმცა ლეტალობა საგრძნობლად ნაკლებია. ინგლისურად: tularemia. რუსულად: туляремия.

ტურგორი (ლათ. turgor შესივებული ვარ) – ქსოვილების ნორმალური ტონუსი მათში სისხლისა და ღიმფის საკმარისი რაოდენობის არსებობის შემთხვევაში. ინგლისურად: turgor. რუსულად: тургор.

T-უჭრემლობანი ლემიკემია – იხ. ადამიანის T-უჭრედოვანი ლემიკემია.

უ

უაზრო კოდონები (ინგლ. nonsense უაზრო, ფრანგ. code პირობითი შემოკლება, შიფრი) – სინონიმი: კოდონი-ნონსენსი.

დნმ-სა და რნმ-ს მოლეკულაში ნუკლეოტიდების ჯგუფი (სამეული, ტრიპლეტი), რომელიც წარმოადგენს სიგნალს ცილის პოლიმექტიდური ჯაჭვის სინთეზირების დაწყების ან დამთავრების შესახებ. 64 კოდონიდან 3 წარმოადგენს უაზრო კოდონს (უაგ, უაა და უგა). ინგლისურად: nonsense codons. რუსულად: бессмысленные кодоны.

უბიკვიტური (ლათ. ubique ყველგან) – ყველგან მეოფი. მაგალითად, მაკროფაგები, რომლებიც არსებობენ ორგანიზმის ნებისმიერ ქსოვილსა და ორგანიზმში. ინგლისურად: ubiquitous. რუსულად: вседесущий (повсеместный).

ულტრაბბმრბ (ლათ. ultra ზე, მეტი) – ტალღები, რომელთა სიხშირე აღემატება 20 კმც-ს. ულტრაბგერის ბიოლოგიური მოქმედება განისაზღვრება დასხივების ინტენსივობითა და ხანგრძლივობით, რაც შეიძლება ახდენდეს როგორც დადებით, ასევე უარყოფით გავლენას ორგანიზმზე. მედიცინაში ულტრაბგერა გამოიყენება სადიაგნოზო, სამკურნალო და ქირურგიული მიზნებისათვის. ინგლისურად: ultrasound (supersonic). რუსულად: ультразвук.

ულტრაბბმრბი სხივები (ლათ. ultra ზე, მეტი) – ბუნებრივი რადიაციის ერთ-ერთი სახე. 0,290 მკმ-ზე ნაკლები ტალღის

სიგრძის ულტრაიისფერი სხივები დამლუქველად მოქმედებენ ყველა ცოცხალ არსებაზე. მათ მაღალი აქტიურობა ახასიათებთ და არც თუ იშვიათად ხდებიან ბაზალურ-უჯრედოვანი და ბრტყელ-უჯრედოვანი კარცინომების, მელანომების, აგრეთვე პიგმენტური ქსეროდერმის განვითარების მიზეზი. ამ სახის გამოსხივებას აკაეებს ოზონის ეკრანი, რომლის წყალობითაც დედაძიწის ზედაპირს მხოლოდ შედარებით გრძელი ულტრაიისფერი სხივების (0,300-0,400 მკმ) მცირე ნაწილი აღწევს. ინგლისურად: ultraviolet irradiation (rays). რუსულად: ультрафиолетовые лучи.

ულტრაპიკროელემენტები (ლათ. ultra ზე, მეტი, ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, ლათ. elementum სტიქია, საწყისი ნივთიერება) – ორგანიზმში უმცირესი რაოდენობით არსებული ელემენტები, რომელთა ფიზიოლოგიური როლი საკმარისად არაა გამოკვლეული. ასეთი ელემენტებია: ურანი, რადიუმი, იქრო, ვერცხლისწყალი, ბერილიუმი, ცეზიუმი, სელენი და სხვა. ინგლისურად: ultramicroelements. რუსულად: ультрамикрoэлементы.

ულტრასონობრაფია (ლათ. ultra ზე, მეტი, sonus ბგერა, ბერძნ. grapho ვწერ) – იხ. ექოსკოპია.

ულტრაფაგოციტიზმი (ლათ. ultra ზე, მეტი, phagos ვშთანთქავ,

ბერძნ. kytos უჯრედი) – ფაგოციტების უნარი, შთანთქას უმცირესი კოლოიდური ნაწილაკები. ინგლისურად: ultraphagocytosis. რუსულად: ультрафагоцитоз.

ულტრაფილტრაცია (ლათ. ultra ზე, filtrum ნაბადი, ქენა) – კოლოიდური ხსნარების და მაღალმოლეკულური ნაერთების შემბრანული დაყოფის მეთოდი. ინგლისურად: ultrafiltration. რუსულად: ультрафильтрация.

ულტრაცენტრიფუგირება (ლათ. ultra ზე, centralis შუა, შუაგულისა, fuga სირბილი, გაქცევა) – ვირუსების და უჯრედშიდა ორგანოიდების, ნაწილაკების დაყოფის და შესწავლის მეთოდი სპეციალური აპარატის (ულტრაცენტრიფუგის) საშუალებით. ინგლისურად: ultracentrifugation. რუსულად: ультрацентрифугирование.

უმარტივესები (Protozoa) – ერთუჯრედიანი ცხოველების ტიპი (სამეფო) ეუკარიოტების ზესამეფოდან. უმარტივესები იყოფიან 5 კლასად: ფესეფეხიანებად, შილტიანებად, ინფუზორიებად, სპორიანებად და კნიდოსპორიდიებად. ბევრი მათგანი პარაზიტია, განსაკუთრებით კი ფესეფეხიანები, სპორიანები და შილტიანები. ინგლისურად: protozoan. რუსულად: простейшие.

უნდულაცია (ინგლ. undulation ტალღისებრი მოძრაობა) – კონტაქტში მყოფი უჯრედების (მაგ., მიაკროფაგების, ლიმფოცი-

იტების) პლასმური მემბრანების გამოწარმოების წარმოქმნის პროცესი. უნდულაციას ხშირად აიგივებენ ფლუქტუაციასთან. ინგლისურად: undulation. რუსულად: ундуляция (волнообразное движение).

უნიფიკაცია (ლათ. unus ერთი, facere შექმნა, გაკეთება) – რაიმეს (სასწავლო პროცესის, ცოდნის შეფასების, სასწავლო ფორმის და სხვ.) ერთ სისტემაში, ერთ-გვაროვნობაში მოყვანა. ინგლისურად: unification. რუსულად: унификация.

ურბაცენოზი (ლათ. urbanus ქალაქური, ბერძნ. kainos ახალი, საერთო) – ქალაქებსა და ქალაქის ტიპის დასახლებებში მცხოვრები ორგანიზმების ჯგუფი, რომლებიც ფუნქციურად არიან ერთმანეთთან დაკავშირებული ან უბრალოდ, ცხოვრობენ ერთად. ურბაცენოზში მცხოვრები ზოგიერთი სახეობა შეიძლება იყოს ადამიანის ზოგიერთი დაავადების გადამტანი ან რეზერვუარული მასპინძელი (მაგ., მტრედებს გადააქვთ ორნითოზი). ინგლისურად: urbacenosus. რუსულად: урбациноз.

ურეაზა (ბერძნ. uron შარდი) – ამინოჰიდროლაზა, რომელიც შარდოვანას შლის CO_2 -ად და NH_3 -ად. ინგლისურად: urease. რუსულად: уреазა.

ურეაპლაზმა (Ureaplasma) – მიკოპლაზმების აღნიშნული გვარის შემადგენლობაში გამოყოფილი

ფილია 5 სახეობა. მათგან ერთ-ერთი – *Ureaplasma urealyticum* პათოგენურია ადამიანისათვის, იწვევს რა შარდ-სასქესო სისტემის დაავადებებს. აღნიშნული ბაქტერია, პირველად, 1954 წელს გამოყო შეპარდმა ურეთრით დაავადებული პირისაგან. უჯრედები მრგვალი ან კოკობაქტერიების ფორმისაა. გადაცემის ძირითადი გზა სქესობრივია, ხოლო რეზერვუარს დაავადებული პირები წარმოადგენენ. მკურნალობისათვის იყენებენ ანტიბიოტიკებს (მაკროლიდებს), რომლებიც აქტიურებია ქლამიდიების მიმართაც. ინგლისურად: ureaplasma. რუსულად: уреоплазма.

ურეთრიტი (ბერძნ. urethra შარდსადენი, itis ანთება) – შარდსადენის ლორწოვანი გარსის ანთება. ინგლისურად: urethritis. რუსულად: уретрит.

ურემია (ბერძნ. uron შარდი, haima სისხლი) – ორგანიზმის მოწამელა თირკმლების დაავადების დროს, მათ მიერ მანვნივითიერებათა გამოყოფის უნარის დაქვეითების გამო. არჩევენ ურემიის აზოტემიურ და ეკლამსიურ ფორმებს. ინგლისურად: uremia. რუსულად: уремия.

უროსეპსისი (ბერძნ. uron შარდი, ლათ. sepsis ლპობა, ზრწნა) – 1. სეფსისი, რომლის გამომწვევი აგენტი ვრცელდება საშარდო სისტემის ორგანოებში ლოკალიზებული კერიდან. 2. სეფ-

სისი, რომელიც წარმოიქმნება ქსოვილში ჩაღვრილი შარდის დაშლის შედეგად. ინგლისურად: urosepsis. რუსულად: уросепсис.

ურტიკარია (ლათ. urtica ჭინჭარი) – იგივე ჭინჭრის ციება (febris urticaria). კანის ალერგიული რეაქცია სხვადასხვა გამღიზიანებელზე. ახასიათებს გამონაყარი, რომელიც გრძელდება რამოდენიმე საათიდან რამოდენიმე დღემდე. ინგლისურად: urticaria. რუსულად: крапивница.

უსიმპტომო ინფექცია – ინფექციური დაავადება, რომელიც უსიმპტომოდ მიმდინარეობს. ასეთი ტიპის ინფექციებს მიეკუთვნება მიკრობმტარებლობა, ლატენტური, აბორტული, „მთელემარე“ და სხვა ტიპის ინფექციები. ინგლისურად: asymptomatic infection. რუსულად: бессимптомная инфекция.

უტილიზაცია (ლათ. utilis სასარგებლო) – წარმოების ნარჩენების გამოყენება ნედლეულის, საწვავის, სასუქის, სამკურნალო პრეპარატის სახით და სხვა. ინგლისურად: utilization. რუსულად: утилизация.

უჯრედი (cellula; cytus) – ელემენტარული ბიოლოგიური სისტემა, რომელსაც გააჩნია თვითგანახლების, თვითრეგულირების და თვითწარმოქმნის თვისებები. შედგება ბირთვისა და ციტოპლაზმისაგან, აგრეთვე საერთო (ენდოპლაზმური ბაღე,

რიბოსომები, ლიზოსომები, მიტოქონდრიები, ცენტროსომები და სხვა) და სპეციალური (წამწამები, შოლტები, მიოფიბრილები და სხვა) დანიშნულების ორგანოიდებისაგან. ინგლისურად: cell. რუსულად: клетка.

უჯრედის კედელი – სტრუქტურული კომპონენტი, რომელიც ახასიათებთ მხოლოდ ბაქტერიებს (გარდა მიკოპლაზმებისა). წარმოადგენს რთული ქიმიური შემადგენლობის ბიოპოლიმერს. იგი გარს ერტყმის პროკარიოტული უჯრედის მთელ ზედაპირს. უჯრედული კედლის საფუძველს წარმოადგენს პეტეროპოლიმერი პეპტიდოგლიკანი, რომელიც უფრო მძლავრადაა წარმოდგენილი გრამ-დადებით ბაქტერიებში. უჯრედის კედლის სტრუქტურა და ქიმიური შემადგენლობა განსაზღვრავს საღებავების აღქმის უნარს ანუ მათ ტინქტორიულ თვისებებს. ინგლისურად: cell wall. რუსულად: клеточная стенка.

უჯრედული თეორია (ბერან. theoria დაკვირვება, კვლევა) – ბიოლოგიური თეორია, რომლის თანახმადაც ცხოველებისა და მცენარეების ძირითადი სტრუქტურული და ფუნქციური ელემენტია უჯრედი. აღნიშნული თეორია ამტკიცებს წარმოდგენას ყოველი ცოცხალის ერთიანობაზე. უჯრედული თეორიის ფუძემდებლებია რ.დ. უტროშე, თ. შვანი, მ. შლეიდენი, რ. ვირხოვი.

მათი წინამორბედებია რჰუკი, ე.ბ.ლამარკი და ლ.ოკენი. ინგლისურად: cellular theory. რუსულად: клеточная теория.

უჯრძელული იმუნიტეტი (ლათ. immunitas რაიმესაგან გათავისუფლება) – ამ თეორიის ფუძემდებელია იმენიკოვი. მისი აზრით, ორგანიზმის სენშეუვალობა განპირობებულია სხვადასხვა იმუნოკომპეტენტური უჯრედების აქტივობით. ინგლისურად: cellular immunity. რუსულად: клеточный иммунитет.

უჯრძელული ინჟინერია – ამ მეთოდის საშუალებით შესაძლებელი ხდება აქამდე უცნობი უჯრედების შექმნა, რათა ეს უკანასკნელნი გამოყენებულ იქნენ ადამიანის საკეთილდღეოდ. უჯრედულ დონეზე წარმოიქმებიან სომატური უჯრედების ჰიბრიდები, რომლებიც ასინთეზებენ ე.წ. მონოკლონურ ანტისხეულებს. აღნიშნულ ჰიბრიდულ უჯრედებს ჰიბრიდომებს უწოდებენ. ისინი წარმოადგენენ B-ლიმფოციტის და სიმსივნური უჯრედის (მიელომური უჯრედის) შერწყმის შედეგად წარმოქმნილ ერთუჯრედიან ჰიბრიდულ უჯრედს – სინკარიონს. ინგლისურად: cellular engineering. რუსულად: клеточная инженерия.

უჯრძელული კულტურა – იგივე ქსოვილთა, ქსოვილოვანი კულტურა. კელევის მეთოდი, რაც მდგომარეობს ქსოვილების

ფრაგმენტების ან ცალკეული უჯრედების ზრდაში ხელოვნურ საკვებ ნიადაგებში. უჯრედების კულტივირება in vitro საშუალებას იძლევა შესწავლილ იქნეს მათი ზრდა, მოძრაობა, გაყოფა, დიფერენცირება და ბევრი სხვა ასპექტი. აღნიშნული მეთოდი პირველად გამოიყენა ფრანგმა მეცნიერმა ა.კარელმა (1873-1944). ინგლისურად: cellular culture. რუსულად: клеточная культура.

უჯრძელული ციკლი – უჯრედული ციკლი მოიცავს ინტერფაზას და მიტოზს. ორ მიტოზს შორის პერიოდს ინტერფაზა ეწოდება. ინტერფაზა იყოფა 3 პერიოდად: G_1 ანუ პრესინთეზურად, S – სინთეზურად და G_2 –პრემიტოზურ პერიოდად. მიტოზის დამთავრებისას (G_1) ან პრემიტოზურ პერიოდში უჯრედი შეიძლება გადავიდეს ე.წ. მოსვენების მდგომარეობაში (G_0), რის შემდეგაც იგი ისევ შეიძლება შევიდეს უჯრედულ ციკლში – G_0 -დან G_1 -ში ან G_0 -დან მიტოზში. ინგლისურად: cellular cycle. რუსულად: клеточный цикл.

უჯრძელშიდა მონელება – აღნიშნული პროცესი იწყება ფაგოციტებით მიკროორგანიზმების შთანთქმის შემდეგ. მიმდინარეობს ფაგოლიზოსომებში (იხ.). ინგლისურად: intracellular digestion. რუსულად: внутриклеточное переваривание.

უჯრძელშიდა პარაზიტიზმი

(ბერძნ. parasitos მუქთახორა) – პარაზიტი, რომელიც ლოკალიზებულია უჯრედში ანდა როდესაც იგი თავისი განვითარების ერთ-ერთ სტადიას გადის უჯრედში. უჯრედშიდა პარაზიტიზმი შეიძლება იყოს ფაკულტატური ან ობლიგატური. ინგლისურად: intracellular parasitism. რუსულად: внутриклеточный паразитизм.

უჯრედშორისი კონტაქტები (ლათ. contactus შეხება) – კონტაქტები წარმოიქმნებიან ქსოვილებში უჯრედების შეხების ადგილას და ემსახურებიან ნივთიერებების უჯრედშორის ტრანსპორტს, სიგნალების გადაცემას, აგრეთვე უჯრედების მექანიკურ შეკავშირებას. უჯრედშორისი კონტაქტების ერთ-ერთი მაგალითია დესმოსომები. ინგლისურად: intercellular contacts. რუსულად: межклеточные контакты.

ფ

ფაბრიციუსის ჩანთა (bursa Fabricii) – ფრინველების კლოაკის უკანა განყოფილების დორსალური, ჩანთისებური გამონახარდი. შეიცავს B-ლიმფოციტების წარმომქმნელ მრავალრიცხოვან ლიმფოიდურ ფოლიკულებს. აღნიშნული ორგანო კარგადაა განვითარებული ახალგაზრდა ფრინველებში, ზრდასრულებში კი, ნაწილს გარდა, განიცდის რედუქციას ანუ ინვოლუციას. ფაბრიციუსის ჩანთას ზოგჯერ

„კლოაკურ თიმუსს“ უწოდებენ. ინგლისურად: bursa Fabricii. რუსულად: фабрициева сумка.

ფაზი – იხ. ბაქტერიოფაგი.

ფაზოვარები (ბერძნ. phago ვჭამ, ეშთანთქავ, var ვარიანტი, სახესხვაობა) – მიკროორგანიზმების რომელიმე სახეობის ვარიანტები, რომლებიც ძირითადი ტიპისაგან განსხვავდებიან ბაქტერიოფაგებისადმი მგრძობელობით. ინგლისურად: phago-vars. რუსულად: фаговары.

ფაზოთერაპია (ბერძნ. phago ვშთანთქავ, ვჭამ, therapeia ემკურნალობ) – სხვადასხვა ბაქტერიების საწინააღმდეგო ფაგოციტებით ჩატარებული თერაპია. ინგლისურად: phagotherapy. რუსულად: фаготерапия.

ფაგოლიზოსომა (ბერძნ. phago ეშთანთქავ, ვჭამ, lysos გახსნა, soma სხეული) – ფაგოსომისაგან განსხვავებით, ფაგოლიზოსომაში აზუროფილური, სპეციფიკური გრანულებისა და ლიზოსომებიდან ხვდება ფერმენტები. აქ მიმდინარე მიმნელებელი პროცესების შედეგად ხშირად გეხვდება ე.წ. „ნარჩენი სხეულაკი“. ინგლისურად: phagolysosome. რუსულად: фаголизосома.

ფაგოსომა (ბერძნ. phago ეშთანთქავ, ვჭამ, soma სხეული) – ციტოპლაზმაში ფაგოციტოზის პროცესში წარმოქმნილი ვაკუოლი. ინგლისურად: phagosome. რუსულად: фагосома.

ფაგოტიპირება (ბერძნ. phag-

ემთანთქავ, ეჭამ, typos ანაბეჭდი, ნიმუში) – ბაქტერიული შტამის სისტემატიკური კუთვნილების განსაზღვრა ფაგის დახმარებით. ფართოდ გამოიყენება ეპიდემიოლოგიაში. ინგლისურად: phage typing. რუსულად: фаготипирование.

ფაგოციტოზი (ბერძნ. phago ემთანთქავ, ეჭამ, kytos უჯრდი, osis მდგომარეობა) – უჯრდის მიერ მკვრივი ნაწილაკების, უჯრედული დეტრიტების და მიკროორგანიზმების შთანთქმა, მათი შემდგომი უჯრედშიდა მონელებით. ინგლისურად: phagocytosis. რუსულად: фагоцитоз.

ფავიზმი – ამ სახელწოდებით აღინიშნება მწვავე ქემოლიზური ანემია, რომელიც გამოწვეულია პარკოსნების – *Vicia fava*-ს (ცერცვის) საკვებად გამოყენების ან ამ მცენარეების ყვავილის მტერის უბრალო შესუნთქვის შემთხვევაშიც კი. ფავიზმის დროს ქემოლიზი დაკავშირებულია ერითროციტების ფერმენტული სისტემის მემკვიდრულ დეფექტთან, კერძოდ, გლუკოზა-6-ფოსფატდეჰიდროგენაზას დეფიციტთან. ინგლისურად: favism. რუსულად: фаваизм.

ფაზა (ბერძნ. phasis გამოჩენა) – განსაზღვრული მომენტი, სტადია, პერიოდი. ინგლისურად: phase. რუსულად: фаза.

ფაზური-კონტრასტული მიკროსკოპია – სინათლის მიკროსკოპიის ნაირსახეობაა. ამ

მეთოდის საშუალებით შესაძლებელია ვიზუალურად შევისწავლოთ ცოცხალი, შეუღებავი ობიექტი – უჯრედი, ბაქტერია და ა.შ. შესაძლებელია ჩატარდეს მიტოზის, ფაგოციტოზის, პინოციტოზის, უჯრედების შერწყმის და სხვ. გამოკვლევა. ობიექტს ასეთ შემთხვევებში სწავლობენ ე.წ. „ცოცხალ წვეთში“. ფაზური-კონტრასტულ მიკროსკოპში გამოკვლევა შეიძლება ჩატარდეს მიკროკინემატოგრაფიულ გადაღებებთან (ციტრაფერული გადაღება) ერთად. ინგლისურად: phase-contrast microscopy. რუსულად: фазоконтрастный микроскоп.

შაქულტატური ანაერობი (ლათ. facultativus შესაძლებლობა, ბერძნ. an უარყოფითი, aer ჰაერი, bios სიცოცხლე) – მიკროორგანიზმი, რომელიც ცოცხლობს როგორც თავისუფალი ჟანგბადის გარეშე, ასევე თავისუფალი ჟანგბადის უმნიშვნელო კონცენტრაციების არსებობის პირობებშიაც. ინგლისურად: facultative anaerobe. რუსულად: факультативный анаэроб.

შაქულტატური პარაზიტი (ლათ. facultativus შესაძლებლობა, ბერძნ. parasitos მუქთახორა) – ბიოლოგიასა და მედიცინაში ამ ტერმინს ჩვეულებრივ იყენებენ ნაწილობრივი პარაზიტიზმის აღსანიშნავად. ასეთ პარაზიტებს შეუძლიათ იარსებონ და იკვებონ ცოცხალ უჯრედში და

მკედარი ორგანური ნარჩენებით. ინგლისურად: facultative parasite. რუსულად: факультативный паразит.

ფამციკლოვირი (Famciclovir) – ეირუსსაწინააღმდეგო პრეპარატი. პრეპარატის ფარმაკოკინეტიკა მისი მეტი ინტერვალით გამოყენების საშუალებას იძლევა (აცვიკლოვირთან შედარებით). მას ნაკლები გვერდითი ეფექტები ახასიათებს. ინგლისურად: famciclovir. რუსულად: фамцикловир.

ფარინგიტი (ბერძნ. pharynx ხახა, itis ანთება) – ხახის ლორწოვანი გარსის ანთება. ინგლისურად: pharyngitis. რუსულად: фарингит.

ფარმაკოლოგია (ბერძნ. pharmakon წამალი, logos მოძღვრება) – მეცნიერება, რომელიც სწავლობს სამკურნალო ნივთიერებათა მოქმედებას ცოცხალ ორგანიზმზე. ინგლისურად: pharmacology. რუსულად: фармакология.

ფარმაკოპია (ბერძნ. pharmakon წამალი, poieo ვაკეთებ) – ფარმაცევტების სახელმწიფო სავალდებულო წესები, აგრეთვე იმ სამკურნალო ნივთიერებათა სია, რომლებიც უნდა იყოს აფთიაქში. ინგლისურად: pharmacopoeia. რუსულად: фармакопея.

ფატალური (ლათ. fatalis) – საბედიწერო, აუცდენელი (მაგ., ფატალური დაავადება). ინგლისურად: fatal. რუსულად: фатальный.

ფაქტორი (ლათ. factor მწარმოებელი) – რაიმე პროცესის მიზეზი, მამოძრავებელი ძალა. ხშირად იყენებენ „აგენტის“ მნიშვნელობით. ინგლისურად: factor. რუსულად: фактор.

ფეკალიები (ლათ. fecis დანალექი) – იგივეა, რაც ექსკრემენტები. ფეკალური მასა – შარდი და განავალი. ინგლისურად: feces. რუსულად: фекалии.

ფელგენის რეაქცია – დნმ-ს გამოვლენის სპეციფიკური რეაქცია. ამ ტიპის რეაქციას განაპირობებს დნმ-ს მოლეკულაში არსებული დეოქსირიბოზა. აღნიშნული ტიპის რეაქცია მოწოდებულ იქნა ფელგენის და როსენბეკის მიერ 1924 წელს. ინგლისურად: Felgen reaction. რუსულად: реакция Фельгена.

ფენოლი – იგივე კარბოლის მჟავა. უფერული ორგანული შენაერთია. 2-3%-იან ხსნარს იყენებენ სადეზინფექციოდ, 3-5%-იანს კი ქირურგიული იარაღებისათვის. ინგლისურად: phenol. რუსულად: фенол.

ფენოტიპი (ბერძნ. phaino ვუჩვენებ, ვაეღენ, typos ანაბეჭდი) – ორგანიზმის ყველა გარეგანი და შინაგანი ნიშან-თვისებების ერთობლიობა, რაც ყალიბდება ორგანიზმის ინდივიდუალური განვითარების პერიოდში. ინგლისურად: phenotype. რუსულად: фенотип.

ფენოტიპური შერევა (ბერძნ. phaino ვუჩვენებ, ვაეღენ, typos

ანაბეჭდი) – აღინიშნება სამიზნე-უჯრედების შერეული დაინფიცირების შემთხვევაში (მაგ., ერთდროულად ორი, სამი ვირუსით). ამ შემთხვევაში ერთი ვირუსის შთამომავლობის ნაწილი საწყისი ვირუსების ფენოტიპურ ნიშნებს იძენს, ამავე დროს კი მათი გენოტიპი უცვლელი რჩება. მაგალითად, პოლიომიელიტის და კოქსაქის ვირუსებით ერთდროული დაინფიცირების შემთხვევაში, შესაძლებელია წარმოიქმნეს ისეთი ვირიონი, რომელიც შეიცავს პირველი პარტნიორის (პოლიომიელიტის ვირუსის) რნმ-ს, მოთაესებულს მეორის (კოქსაქის ვირუსის) კაფსიდაში. ინგლისურად: phenotypic mixture. რუსულად: фенотипическое смешение.

შემრმენტაჰი (ლათ. fermentum საფუარი) – იგივე ენზიმები, ბიოკატალიზატორები. ცილოვანი ბუნების რთული ორგანული ნივთიერებები, რომლებიც ცოცხალ უჯრედში წარმოიქმნებიან და ხელს უწყობენ ორგანიზმში მიმდინარე ქიმიური რეაქციების მრავალჯერად აჩქარებას. უდიდეს როლს ასრულებენ ნივთიერებათა ცვლაში. ინგლისურად: enzymes. რუსულად: ферменты.

შემრმენტოჰარაჰი (ლათ. fermentum საფუარი, var სახესხვაობა) – ამა თუ იმ მიკროორგანიზმის ვარიანტები, რომლებიც ძირითადი ტიპისაგან გან-

სხვაედებიან ფერმენტული მახასიათებლებით. ინგლისურად: enzymovars. რუსულად: фермент-овары.

შემრმენტოჰატი (ლათ. fermentum საფუარი, ბერძნ. pathos ავადმყოფობა, ტანჯვა) – ერთროციტების რომელიმე ფერმენტის დეფიციტით გამოწვეული დაავადება. თერაპიული საშუალებებიდან გამოიყენება ერთროციტული მასის ტრანსფუზიები. კარგ შედეგს იძლევა სკლენექტომია, განსაკუთრებით ბავშვებში. პერსპექტივაშია გენეტიკური (კერძოდ, გენური) ინჟინერიის გამოყენება. ინგლისურად: enzymopathy. რუსულად: ферментопатия.

შქსშქსნიანები – იხ. სარკოდინები

შქსსასრიანები (Artropoda) – უხერხემლო ცხოველების ყველაზე უფრო მრავალრიცხოვანი ტიპი. მათში არიან სასარგებლო (ფუტკარი, თუთის აბრეშუმხვევია, ჭიანჭველა), თავისუფლად მცხოვრები და პარაზიტი ფეხსახსრიანები. ადამიანს ენებას აყენებენ სხვადასხვა ინფექციური დაავადებების გამტანები და შხამიანი ფეხსახსრიანები. მწერებისა და ტიპების მრავალ სახეობას გადააქვთ ინვაზიური, ინფექციური (ბაქტერიული, ვირუსული და სხვა) დაავადებები. ფეხსახსრიანების მეშვეობით გადაცემულ დაავადებას ტრანსმისიული ეწო-

დება. ფეხსახსრიანები, კერძოდ, მწერები, დიდ როლს თამაშობენ მცენარეების დამტვერვაში. ინგლისურად: arthropods. რუსულად: членистоногие.

ფთორკინოლონი (Fluoroquinolone) – ანტიბაქტერიული ანტიბიოტიკების ჯგუფი, გააჩნია ბაქტერიოსტატიკური და ბაქტერიოციდული მოქმედება. მოქმედების სპექტრი ფართოა. დაბალი კონცენტრაციებით (0,25-2,0 მკგ/მლ) თრგუნავენ ობლიგატური და პირობით-პათოგენური ენტერობაქტერიების, ვიბრიონების, პემოფილური ბაქტერიების და სხვ. ზრდა-განვითარებას. აქტიურებია სტაფილოკოკების და სტრეპტოკოკების ყველა სახეობისადმი. ფთორკინოლონებისადმი რეზისტენტულებია: სოკოები, უმარტივესები, სპიროქეტები, ანაერობები. შექმნილი რეზისტენტობა ამ პრეპარატისადმი გამოუმუშავდება შედარებით ნელა. ფთორკინოლონების ძირითადი პრეპარატებია: ციპროფლოქსაცინი, ოფლოქსაცინი, ჰეფლოქსაცინი, ენოქსაცინი და სხვა. ინგლისურად: fluoroquinolones. რუსულად: фторхинолоны

5-ფთორციტოზინი – პირიმიდინის წარმოებულა. პირველად დაასინთეზეს როგორც სიმსივნის საწინააღმდეგო აგენტი. ფუნგისტატიკური აგენტია და გამოიყენება სისტემური საფუარისმაგვარი მიკოზების თერაპიაში. ინგლისურად: 5-fluorocytosine.

რუსულად: фторцитозин.

ფიბრინი (ლათ. fibra ბოჯკო) – უხსნადი ცილოვანი ნივთიერება, რომელიც წარმოიქმნება სისხლის შედედების პროცესში, სისხლის პლაზმაში გახსნილ ფიბრინოგენზე ფერმენტ თრომბინის მოქმედებით. ინგლისურად: fibrin. რუსულად: фибрин.

ფიბრინოგენი (ლათ. fibra ბოჯკო, gennao წარმოქმნი) – სისხლის პლაზმის გლობულინი, რომელიც სისხლის შედედებისას გადაადის ფიბრინში. ინგლისურად: fibrinogen. რუსულად: фибриноген.

ფიბროლიზი (ლათ. fibra ბოჯკო, lysis დაშლა) – 1. ფიბრინის ჰიდროლიზი. 2. ფიბრინის კოლტის გახსნა ფერმენტული რეაქციების შედეგად. ინგლისურად: fibrinolysis. რუსულად: фибринолиз.

ფიბროზული (ლათ. fibra ბოჯკო) – ბოჯკოვანი შემაერთებული ქსოვილისაგან განვითარებული. ინგლისურად: fibrous. რუსულად: фиброзный.

ფიზიოლოგია (ბერძნ. physis ბუნება, logos მოძღვრება) – მეცნიერება, რომელიც სწავლობს ცოცხალი ორგანიზმის, მისი ორგანოების, ქსოვილების, უჯრედებისა და ორგანოიდების ფუნქციებს. ინგლისურად: physiology. რუსულად: физиология.

ფიზიოლოგიური ოპტიმიზმი (ბერძნ. physis ბუნება, logos მოძღვრება, ლათ. optimus საუკეთესო)

სი) – ამა თუ იმ ფიზიოლოგიურ პროცესზე მოქმედი რომელიმე ფაქტორის სიდიდე, რის დროსაც აღნიშნული პროცესი მაქსიმალური ინტენსივობით მიმდინარეობს. ინგლისურად: physiological optimum. რუსულად: физиологический оптимум.

ფიზიოლოგიური ხსნარი (solutio physiologica) – ხელოვნური ხსნარი, რომელსაც აქვს სისხლის პლაზმისათვის დამახასიათებელი ოსმოსური წნევა, ე.ი. იმავე კონცენტრაციით შეიცავს მარილებს, როგორც სისხლის პლაზმა (თბილსისხლიანებისათვის სუფრის მარილის 0,9%-იანი წყალხსნარი). აღნიშნული ხსნარი პირველად შეიმუშავა და გამოიყენა სისხლის შემცველის როლში ქართველმა ფიზიოლოგმა, რადიობიოლოგიის ფუძემდებელმა ივანე თარხნიშვილმა (1846-1908). ინგლისურად: saline; physiological solution. რუსულად: физиологический раствор.

ფილარიები (Filaria) – მრგვალი ჭიების ტიპის წარმომადგენელია, რომელიც იწვევს მძიმე დაავადებას – ეუქერერიოზს. ტრანსმისიული პელმინთოზია. ჭიები პარაზიტობენ ლიმფურ კვანძებსა და სადინრებში, კანქვეშა შემაერთებელ ქსოვილში, სხეულის სიღრუეებში და სხვა. ინგლისურად: filarias. რუსულად: филоарии.

ფილოზირუსები (ლათ. filum

დაფი, virus შხამი) – აღნიშნული ოჯახი აერთიანებს 2 სახეობას: 1. მარბურგის ვირუსს და 2. ებოლას ვირუსს. ფილოვირუსების ოჯახის რნმ-ს შემცველ ვირიონებს გრძელი, დახვეული ძაფების ფორმა აქვთ, ზოგჯერ განშტოებებითაც კი. ვირიონების სიგრძე შეიძლება 1000-1200 ნმ-ს აღწევდეს, სიგანე კი მხოლოდ 80 ნმ-ია. ადამიანში იწვევენ მძიმე ინტოქსიკაციით, გამონაყარით, კანქვეშა და შინაგანი ორგანოების სისხლჩაქცევებით, სასუნთქი და საჭმლის მომწელებელი ტრაქტის ლორწოვანი გარსების ზედაპირზე სისხლჩაქცევებით მიმდინარე ცხელებას. მკურნალობა ატარებს სიმპტომურ ხასიათს. ინგლისურად: filoviruses. რუსულად: филовирусы.

ფილტრატი (ლათ. filtrum ნაბადი, ქენა) – ფილტრში გატარებული სითხე. ინგლისურად: filtrate. რუსულად: фильтрат.

ფილტრაცია (ლათ. filtrum ნაბადი, ქენა) – წარმოდგენს უმთავრეს მეთოდს სხვადასხვა ხსნარების გასტერილებისათვის. წარსულში ინტრავენოზური ინექციისათვის განკუთვნილ ხსნარებს ავტოკლავირებას უტარებდნენ, მაგრამ დახოცილი გრამ-უარყოფითი ბაქტერიების უჯრედის კედელში ლოკალიზებული, მაღალი ტემპერატურებისადმი რეზისტენტული ენდოტო-

ქსინი იწვევდა ცხელებას რეციპიენტებში. აქედან გამომდინარე, სატრანსფუზიო ხსნარებს ამჟამად უტარებენ ფილტრაციას. ინგლისურად: filtration. რუსულად: *фильтрация*.

ფილტრი (ლათ. *filtrum* ნაბადი, ქენა) – ხელსაწყო, ნაკეთობა ან ნივთიერება, რომლის საშუალებითაც ხდება სხვადასხვა სახის მინარევების გამოყოფა, გამოცალკეება. ცნობილია შემდეგი სახის ფილტრები: თიხის (ბერკეფელდის, შამპერლანის), სითხის, ბიოლოგიური (ბიოფილტრი), სინათლის, აკუსტიკური, ელექტრული და სხვა. ინგლისურად: filter. რუსულად: *фильтр*.

ფიმბრიები – იხ. პილები.

ფინა (გერმ. *Finne* მუწუეი) – ზოგიერთი ბრტყელი ჭიის განვითარების ბუშტუკოვანი სტადია. ახასიათებს სხეულში ჩატრიანებული ერთი ან რამდენიმე თავი. ინგლისურად: finnc. რუსულად: *финна*.

ფინოზი (გერმ. *Finna* მუწუეი, ბერძნ. *osis* მდგომარეობა) – ბრტყელი ჭიების ბუშტუკოვანი სტადიის პარაზიტირება ადამიანში. მსხვილფეხა რქოსან საქონელში, ღორებში, რომლებიც შუალედური მასპინძლები არიან, ფინოზს სხვანაირად ცისტიცერკოზს უწოდებენ. ინგლისურად: finnosis. რუსულად: *финноз*.

ფიტონციდები (ბერძნ. *phyton* მცენარე, ლათ. *caedo* ვეკლავ) – ზოგიერთი მცენარის (ხახვის,

ნიორის და ევკალიპტის და სხვ.) მიერ პროდუცირებული ბიოლოგიურად აქტიური ბაქტერიციდული აქროლადი ნივთიერებები. ინგლისურად: *phytoncides*. რუსულად: *фитонциды*.

ფიტოჰემაგლუტინინი (ბერძნ. *phyton* მცენარე, ლათ. *haima* სისხლი, *agglutinatio* შეწებება) – პარკოსანი მცენარეებიდან, კერძოდ, ლობიოდან (*Phaseolus vulgaris*) გამოყოფილი ცილოვანი ნივთიერება, რომელიც ახდენს უმთავრესად T-ლიმფოციტების ბლასტ-ტრანსფორმაციას. ინგლისურად: *phytohemagglutinin*. რუსულად: *фитогемагглютинин*.

ფიქსაცია (ლათ. *fixum* ეამაგრებ) – მორფოლოგიური (პისტოლოგიური, ულტრასტრუქტურული და სხვა) გამოკვლევებისათვის ქსოვილებისა და ორგანოების წინასწარი დამუშავება ფორმალინით, სპირტით, გლუტარალდეჰიდით, ოსმიუმით და სხვა. ეს პროცედურა უჯრედებს და ქსოვილოვან ელემენტებს უნარჩუნებს მათთვის დამახასიათებელ სტრუქტურულ თავისებურებებს. ინგლისურად: fixation. რუსულად: *фиксация*.

„ფიქსირებადი ვირუსი“ (ლათ. *fixum* ეამაგრებ, *virus* შხამი) – ცოფის ვირუსის მაღალვირულენტური ვარიანტი, რომელიც მიიღო ლ.პასტერმა. ცოფის საწინააღმდეგო ვაქცინის და შრატის მისაღებად. ე.წ. ქუჩის ვირუსისაგან განსხვავებული

ფიქსირებული ვირუსი სამიზნე-ქსოვილებს (ნერვულ უჯრედებს) აღწევს სულ რაღაც 5-6 დღეში და იწვევს სპეციფიკური ანტი-სხეულების წარმოქმნას. ინგლისურად: fixed virus. რუსულად: фиксированный вирус.

ფლაგელინი (ლათ. flagellum შოლტი) – ბაქტერიების შოლტების ცილა. ინგლისურად: flagelin. რუსულად: флагелин.

ფლამბირება (ინგლ. flambeau ჩირაღდანი) – ბაქტერიოლოგიური პრეპარატების ფიქსაცია ალსე. აღნიშნულ ტერმინს იყენებენ აგრეთვე ბაქტერიოლოგიური მარყუქების, სინჯარების, კუდლების, კოლებების და ა.შ. გამოწვეის აღსანიშნავად. ინგლისურად: flaming. რუსულად: фламинирование.

ფლავივირუსების ოჯახი (Flaviviridae) – ადრე ფლავივირუსები შედიოდნენ ტოგავირუსების ოჯახში. ამჟამად, ფლავივირუსების ოჯახში შედის 50-ზე მეტი არბოვირუსი (იხ.). ამ ჯგუფის ტიპური წარმომადგენელია ყვითელი ცხელების ვირუსი. აქედანვეა ოჯახის სახელწოდება. ყვითელი ცხელების ვირუსის გარდა, აღნიშნულ ოჯახს მიეკუთვნება ტაიგის ენცეფალიტის, იაპონური ენცეფალიტის, დენგეს ცხელების და C და G ჰეპატიტების ვირუსებიც. ვირუსებს გააჩნიათ ერთჯაჭვიანი რნმ. მათი ვირიონების სომები რამდენადმე მცირეა

ტოგავირუსების ზომებზე. ინგლისურად: flaviviruses. რუსულად: флавивирусы.

ფლემბოვირუსები (Phlebovirus) – ბუნიავირუსების ოჯახის ერთ-ერთი გვარია. ამ გვარის ვირუსები იწვევენ სხვადასხვა მოსკიტურ ცხელებებს (პაპატაჩის ცხელება, რიფტ-ვალის ცხელება). ინგლისურად: phleboviruses. რუსულად: флeбoвирусы.

ფლემბოტომუსი (Phlebotomus) – სისხლისმწოველი მოსკიტების ერთ-ერთი გვარია. ფლემბოტომუსებს მიეკუთვნებიან ლეიშმანიოზის და სხვა დაავადებათა გამომწვევეების გადამტანები (Phl. chinensis, Phl. kandelaki, Phl. papatasi, Phl. sergenti). ინგლისურად: phlebotomus. რუსულად: флeбoтoмyс.

ფლემონა (ბერძნ. phlegmone ანთება) – ბაქტერიების მიერ გამოწვეული ფაშარი შემაერთებული ქსოვილის ჩირქოვანი ანთება. ინგლისურად: phlegmon. რუსულად: флeгмoнa.

ფლოტატიმი (ინგლ. flotatiom მცურავი) – ბაქტერიოლოგიაში: გამოსაკვლევი მასალის გამდიდრება ბაქტერიებით, რაც მიიღწევა მისი დამუშავებით წყლისაზე ნაკლები ხვედრითი წონის მქონე ორგანული გამხსნელებით. იყენებენ მიკობაქტერიების გამოსავლენად ნახეულში და სხვა მასალებში. ატარებენ გამოსაკვლევი მასალის (თუ ის არაერთგვაროვანია) კომოვენი-

ზაცინას, ხოლო შემდეგ პომოგენიზებულ მასალას უმატებენ ორგანული გამხსნელის (ქსილოლის, ბენზინის) მცირე რაოდენობას. მიღებულ ნარევს ენერგიულად ანჯღრევენ და ლექავენ. მიკობაქტერიები, ლიპიდების მაღალი შემცველობის გამო, აკუმულირდებიან გამხსნელის ზედა ფენაში, რომლიდანაც ამზადებენ ნაცხს ან თესავენ საკვებ ნიადაგებში. ინგლისურად: floatation. რუსულად: флотация.

ფლუქტუაცია (ლათ. fluctuatio რყევა) – ქალპაციით, პერკუსიით ან ბიძგის საშუალებით ორგანიზმის რომელიმე სიღრუეში სითხის გადაადგილების შეგრძნება (მაგ., ასციტის შემთხვევაში). ინგლისურად: fluctuation. რუსულად: флуктуация.

ფობია (ბერძნ. phobos შიში) – შიშის აკეიატებული მდგომარეობა (მაგ., კლავსტროფობია, პიდროფობია, ბათოფობია და სხვა). ინგლისურად: phobia. რუსულად: фобия.

ფობუს-პროსკაუსერის რეაქცია – ბაქტერიების მიერ გლუკოზის ფერმენტაციის პროცესში აცეტილმეთილკარბინოლის წარმოქმნის დამადასტურებელი რეაქცია. ინგლისურად: Foges-Proskauer's reaction. რუსულად: реакция Форека-Проскайера.

ფოკალური (ლათ. focus კერა) – კეროვანი, რაც ფოკუსშია (მაგ., ფოკალური ანუ კეროვანი პნემონია). ინგლისურად: focal.

რუსულად: фокальный (очаговый).

ფოკუსი (ლათ. focus კერა) – რაიმე პათოლოგიური პროცესის (მაგ., ანთების) კერა. ინგლისურად: focus. რუსულად: фокус (очаг).

ფოტობაქტერიები (ბერძნ. photos სინათლე, სხივი, bacterion ჩხირი) – მანათობელი ბაქტერიები, რომლებიც სინათლეს გამოყოფენ თავისუფალი ჟანგბადის არსებობის პირობებში. გავრცელებული არიან ზღვების ზედაპირულ წყლებში და იწვევენ წყლის ნათებას. ინგლისურად: photobacteria. რუსულად: фотобактерии.

ფოტოტაქსისი (ბერძნ. photos სინათლე, სხივი, taxis განლაგება) – სხვადასხვა ორგანიზმების (მათ შორის, ბაქტერიების), ცალკეული უჯრედების და მათი ორგანოიდების გადაადგილება სინათლის წყაროს მიმართულებით. ინგლისურად: phototaxis. რუსულად: фототаксис.

ფოტოტროფები (ბერძნ. photos სინათლე, სხივი, trophe კვება) – ბაქტერიები, რომელთა ენერჯიის წყაროა სინათლე. ინგლისურად: phototrophs. რუსულად: фототрофы.

ფრაგმენტაცია (ლათ. fragmentum ნამსხვრევი) – სოციერთი უმდაბლესი ცხოველისა და ჭიის გამრავლების ხერხი, როდესაც სხეული იყოფა პატარა ნაწილებად, ფრაგმენტებად.

ინგლისურად: fragmentation. რუსულად: фрагментация.

ზრაბმპნტი (ლათ. fragmentum ნამსხვრევი) – რომელიმე ობიექტის ცალკეული ნაწილი, ნარჩენი. ინგლისურად: fragment. რუსულად: фрагмент.

ზრაბმპზი – ტროპიკული ინფექციაა. დაავადებისათვის დამახასიათებელია ქერქით დაფარული გრანულომატოზური წყლულების განვითარება კიდურებზე. შესაძლებელია ძვლების დასიანებაც. დაავადების პროგნოზი კეთილსაიმედოა, თუმცა სოციურთ ავადმყოფს პათოლოგიური პროცესი ძალზე უხანგრძლივდება. გადატანილი დაავადების შემდეგ ყალიბდება მყარი იმუნიტეტი. ინგლისურად: frambesia. რუსულად: фрамбезия.

ზრაბმპზიის გამომწვევი – გამომწვევია *Treponema pallidum*-ის ქვესახეობა – *pertenue*. პირველად, 1905 წელს გამოყო ა.კასტელანიმ. მორფოლოგიური, კულტურალური და ტინქტორიული თვისებებით ფრაბმპზიის გამომწვევი მერთალი სპიროქეტას მსგავსია. გადაცემის ძირითადი გზა კონტაქტურია (დაზიანებული კანიდან), იშვიათად, სქესობრივი. ინგლისურად: frambesia agent. რუსულად: возбудитель фрамбезии.

ზრანცისელა (გვარი *Francisella*) – ამ გვარის წარმომადგენელი *Francisella tularensis* იწვევს

დაავადება ტულარემიას. აღმოჩენილია 1912 წელს მაკკოის და ჩეპინის მიერ. აღნიშნული ბაქტერია დეტალურადაა შესწავლილი ე.ფრენსისის მიერ, ვის საპატივეცემულოდაც გამოიწვევის გვარს დაერქვა სახელი. ბაქტერია წარმოადგენს, გრამუარყოფით, ძალზე მცირე (0,2-0,5 მკმ) ზომის, კოკისმაგვარი ან ელიფსოიდური პოლიმორფული ჩხირის ფორმის მქონე უჯრედს (ე.წ. კოკობაქტერიას). ობლიგატური ანაერობია, უჯრედშიდა პარაზიტი. ადამიანებისათვის მინიმალური მაინფიცირებელი დოზაა 10 მიკრობული უჯრედი. ინგლისურად: *Francisella*. რუსულად: Франциселлы.

ზრაპქი (ლათ. fractio დაშლა, დანაწევრება) – სითხეების ნარევის ნაწილი, რომელსაც ამ ნარევისაგან განსხვავებით, დულილის განსხვავებული ტემპერატურა გააჩნია. ეს ნაწილი ნარევისაგან გამოიყოფა ფრაქციული გამოხდის საშუალებით. ინგლისურად: fraction. რუსულად: фракция.

ზრაპქიონირება (ლათ. fractio დაშლა, დანაწევრება) – ნარევის დაშლა ერთმანეთისაგან განსხვავებული შედგენილობის და ფიზიკური თვისებების კომპონენტებად. ინგლისურად: fractionation. რუსულად: фракционирование.

ზრანდის შირუსი – 1957 წელს შ.ფრენდის მიერ აღმოჩენილი თავგების ლეიკემიის ვირუსი,

რომელიც იწვევს ლეიკემიის ერთ-ერთ ფორმას, რეტიკულოზერიტრობლასტოზს. ინგლისურად: Friend virus. რუსულად: вирус Френд.

ზრინველები (Aves) – ხერხემლიანი ცხოველების ერთ-ერთი კლასია. ზოგიერთი მათგანი ადამიანში მწვავე ინფექციური დაავადებების გამომწვეველია. მაგალითად, მტრედები, თუთიყუშები და სხვები ადამიანში ავრცელებენ ორნითოზს, სხვები, მათ შორის შინაური ქათამი შეიძლება გახდეს ადამიანის გრიპით დაავადების მიზეზი და ა.შ. ზოგიერთ ფრინველს გადააქვს ექტოპარაზიტები, მაგ., ტკიპები. ინგლისურად: birds. რუსულად: птицы.

ზსპვლმვირუსი (ბერძნ. pseudos ცრუ, ლათ. virus შხამი) – ვირუსების ევოლუციური ფორმა, რომელიც მიმართულია მათი სიცოცხლისუნარიანობის შენარჩუნებისაკენ იმუნურ ორგანიზმში. ასეთ ვირუსს გააჩნია გენომი, თუმცა არა აქვს ვირუსული ცილები, რომელთა წინააღმდეგაც ნორმალურ მდგომარეობაში მიმართულია სპეციფიკური ანტისხეულების მოქმედება. ინგლისურად: pseudovirus. რუსულად: псевдовирус.

ზსპვლმმიკოზები (ბერძნ. pseudos ცრუ, mykes სოკო, osis მდგომარეობა) – კლინიკური სურათით ახლოს არიან მიკოზებთან. ფსევდომიკოზებია აქტი-

ნომიკოზების მიერ გამოწვეული აქტინომიკოზი, ნოკარდიოზი, ტრიქომიკოზი. ინგლისურად: pseudomycoses. რუსულად: псевдомикозы.

ზსპვლმონასების ოჯახი (Pseudomonadaceae) – მიეკუთვნება ფსევდომონასების (Pseudomonas) და ბურკჰოლდერიების (Burkholderia) გვარები. ამჟამად Pseudomonas-ის გვარი შეიცავს Pseudomonas aeruginosa-ს (ლურჯ-მწვანე ჩირქის წხირს), ხოლო გვარი Burkholderia – ქოთაოს და მელიოიდოზის გამომწვევეებს. გააჩნიათ სწორი ან რამდენადმე მოღუნული ფორმა. მათი ზომებია: 1,5-5,0 X 0,5-1,0 მკმ. მონოტრიქებია, მაგრამ ზოგჯერ აქვთ 2 ან რამდენიმე პოლარულად განლაგებული შოლტი და პილი. გრამ-უარყოფითებია, სპორებს არ წარმოქმნიან, ივითარებენ კაფსულისმაგვარ გარსს. მგრძობიარენი არიან წვეულებრივი დეზინფექტანტებისადმი, ლევომიციტინისა და გენტამიცინისადმი. ინგლისურად: pseudomonases family. რუსულად: семейство псевдомонад.

ზსპვლმნეგატიური დიაგნოზი (ბერძნ. pseudos ცრუ, negativus უარყოფითი, diagnosis ამოცნობა, განსაზღვრა) – ექიმის შეცდომა, რაც გამოიხატება ჭეშმარიტი, არსებული დიაგნოზის უარყოფაში (მაგ., როდესაც შიდს-ით დაავადებულ პირს მიიჩნევენ ჯანმრთელად. ინგლი-

სურად: pseudonegative diagnosis.
რუსულად: псевдонегативный
диагноз.

ფსევდოპოდოიები (ბერძნ. pseudos ცრუ, podos ფეხი) – ერთუჯრედიანი ორგანიზმების (ამებების) და მრავალუჯრედიანი ცხოველების ზოგიერთი უჯრედის დროებითი ციტოპლაზმური გამონაზარდები. ასრულებენ გადაადგილებისა და საკვების მოპოვების ფუნქციას. ინგლისურად: pseudopodia. რუსულად: псевдоподии.

ფსევდოპოზიტიური დიაგნოზი (ბერძნ. pseudos ცრუ, positivus დადებითი, diagnosis ამოცნობა, განსაზღვრა) – ექიმის მიერ შეცდომით დადგენილი დიაგნოზი, მაშინ როდესაც დაავადებას ადგილი არა აქვს (მაგ., როდესაც ჯანმრთელ ადამიანს მიიხსენიებენ ავადმყოფად). ინგლისურად: pseudopositive diagnosis. რუსულად: псевдопозитивный диагноз.

ფსევდოტუბერკულოზის იერსინია – *Yersinia pseudotuberculosis* (0,8-2 X 0,4-0,6 მკმ), რომელიც პირველად აღწერილ იქნა 1883 წელს ლ.მალასეს და ვენილის მიერ. ფსევდოტუბერკულოზი ინფექციური დაავადებაა, რომელიც ხასიათდება კლინიკური სურათის პოლიმორფიზმით, ხანგრძლივი მიმდინარეობით და ორგანიზმის ალერგიზაციით. ინგლისურად: *Yersinia pseudotuberculosis*. რუსულად: Иерсиния

псевдотуберкулеза.

ფსევდოცისტი (ბერძნ. pseudos ცრუ, ლათ. cystis ბუშტი) – პარაზიტების ჯგუფი მასპინძლის შინაგან ორგანოებში, სადაც ისინი გარშემორტყმულნი არიან მასპინძლის უჯრედის ვაკუოლის მეშვეობით. ინგლისურად: pseudocyst. რუსულად: псевдоциста.

ფსიქროფილიები (ბერძნ. psychria სიცხე, philia სიყვარული) – ზრდის ოპტიმალური ტემპერატურული დიაპაზონი 10-15°C-ის ფარგლებში აქვთ. თავისუფლად მცხოვრები ორგანიზმები ან ცივისხლიანი ცხოველების პარაზიტებია, თუმცა ამავე დროს, ზოგიერთი ფაკულტატური ფსიქროფილი, ისეთები, როგორებიცაა იერსინიები, კლებსიელები, ფსევდომონასები დაავადებებს იწვევენ ადამიანშიც. ინგლისურად: psychrophyles. რუსულად: психрофилы.

ფუსობაქტერიები (*Fusobacterium*) – პოლიმორფული, ხშირად თითისტარისებური ფორმის, უმოძრაო, არასპოროგენური ჩხირებია. ობლიგატური ანაერობებია, ქემოორგანოტროფები. ჩვეულებრივ, კატალაზა-უარყოფითებია. მათში აღმოჩენილია ფოსფოლიპაზა A (რომელიც აადვილებს ბაქტერიების ინვაზიას ღრმა ქსოვილებში) და ლეიკოციდინი (რომელსაც გააჩნია ციტოტოქსიკური მოქმედება). ბინადრობენ პირის ღრუს, ზედა სასუნთქი გზების, გენიტალიების

და კუჭ-ნაწლავის ლორწოვან გარსებზე. ფუზობაქტერიების უმეტესობა მგრძობიარეა ცეფოქსიტინისადმი, ლევომიციტინისადმი, კლინდამიციტინისადმი, მეტრონიდაზოლისადმი და ა.შ. მგრძობიარენი არიან ანტისეპტიკებისა და დეზინფექტანტებისადმი. ინგლისურად fusobacteria. რუსულად: фузобактерии.

ფუზოზენიზი (ინგლ. fusion შერწყმა) – იხ. შერწყმა. ინგლისურად: fusogeny. რუსულად: фузогенния.

ფუმებიგანტები (ლათ. fumigo გაბოლვა) – ნივთიერებები, რომელთაც შებოლვის მეთოდით იყენებენ დეზინსექციისა და დერატიზაციისათვის. ინგლისურად: fumigants. რუსულად: фунгианты.

ფუნგიციდი (ლათ. fungus სოკო, caedo ეკლავ) – პესტიციდების ერთ-ერთი ჯგუფი, რომელთაც იყენებენ მცენარეების სოკოვანი დაავადებების გამომწვევების წინააღმდეგ საბრძოლველად. მედიცინაში გამოიყენებიან ადამიანისათვის პათოგენური პარაზიტული სოკოების წინააღმდეგ. ზოგიერთმა ფუნგიციდმა შეიძლება გამოიწვიოს პათოგენური ცვლილებები სასარგებლო მიკროორგანიზმებში, მწერებში, ფრინველებში, თევზებში და ა.შ. ინგლისურად: fungicides. რუსულად: фунгициды.

ფუნქცია (ლათ. functio შესრულება) – ორგანიზმის ან ცალ-

კეული ორგანოსა და სისტემის სპეციფიკური მოქმედება. ინგლისურად: function. რუსულად: функция.

ფუნქციური ბლოკატორები (ლათ. functio შესრულება, ინგლ. blockade გზის დაკეტვა, დაბრკოლება) – შეიცავენ თერმოლაბილურ და თერმოსტაბილურ ენტეროტოქსინებს, რომლებიც ააქტივებენ უჯრედულ ადენილატიციკლაზას, რასაც შედეგად მოყვება წერილი ნაწლავის კედლის შეღწევადობის გაზრდა და მის სანათურში სითხის გამოსვლის გაძლიერება – დიარეა. ფუნქციურ ბლოკატორებს მიეკუთვნება ტოქსიკობლოკატორები და ნეიროტოქსინები. ინგლისურად: functional blokators. რუსულად: функциональные блокаторы.

ფურუნკული (ლათ. furunculus კერა, ბუდე) – იგივე ძირმაგარა. თმის ბუდის, ცხიმის ჯირკვლისა და მის ირგვლივ არსებული ქსოვილის მწვავე ჩირქოვანი ანთება. ინგლისურად: furuncle. რუსულად: фурункул.

ფუნქსინი – მიკრობიოლოგიაში ფართოდ გამოყენებული ანილინის საღებავი. განასხვავებენ ძირითად ფუქსინს, რომელიც ღებავს ბაქტერიების ძირითად სტრუქტურებს და მჟავე ფუქსინს, რომელიც ღებავს მჟავე ჯგუფების მქონე სტრუქტურებს. მჟავე ფუქსინი შედის ინდიკატორების შემადგენლობაში.

ინგლისურად: fuchsin. რუსულად: фуксин.

ქ

ქატოსპორი ნაირფერი პიტირიაზი – დაავადება ხასიათდება მოყარდისფრო-მოყავისფრო ლაქების გაჩენით და ქატოსმაგვარი ქერცლებით. ამ დაავადებას ახასიათებს ანთებითი მოვლენები და უსიამოვნო შეგრძნებები. დაავადების გამომწვევია *Malassezia furfur* (*Pityrosporum orbiculare*). უფრო ხშირად ავადდება ახალგაზრდები. რეციდივების პროფილაქტიკისათვის რეკომენდებულია 2%-იანი სალიცილის სპირტიო კანის დამუშავება. ინგლისურად: tinea versicolor. რუსულად: разноцветный лишай.

ქემოატრაქტანტიზმი (ბერძნ. *chemeia* ქიმიკა, ლათ. *atrahere* მიზიდვა, ყურადღების მიქცობა) – ქიმიური ნივთიერებებია, რომლებიც ლეიკოციტების და მონონუკლეარების სპეციფიკურ რეცეპტორებთან შეკავშირების შემდეგ იწვევენ მათ გადაადგილებას (დადებითი ქემოტაქსისი) კონცენტრაციის გრადიენტში (იხ.). ინგლისურად: chemoattractants. რუსულად: хемоаттрактанты.

ქემოპარაქიზმი (ბერძნ. *chemeia* ქიმიკა, *var* სახესხვაობა) – ამათუ იმ მსკრორგანიზმის ვარიანტები, რომლებიც ძირითადი

ტიპისაგან განსხვავდებიან ბიოქიმიური თვისებებით. ინგლისურად: chemovars. რუსულად: хемовары.

ქემოკინეზი (ბერძნ. *chemeia* ქიმიკა, *kineo* ვმოძრაობ) – ქემოტაქსისის (იხ.) გამომწვევი მცირე ზომის მოლეკულებია. ამჟამად აღწერილია 47 ქემოკინი და 18 ქემოკინის რეცეპტორი. ქემოკინები უზრუნველყოფენ ლეიკოციტების მიგრაციის პროცესის დაწყებას და მათ მიზანმიმართულ მოძრაობას. ინგლისურად: chemokines. რუსულად: хемокины.

ქემოორგანოტროფიზმი (ბერძნ. *chemeia* ქიმიკა, *trophe* კვება) – იგივე ქემოპეტროტროფიზმი. ქემომასინთეზებელი ბაქტერიებია, რომლებიც ენერჯიას იღებენ ჟანგვა-აღდგენითი რეაქციების ხარჯზე. ენერჯიისა და ნახშირბადის წყაროდ იყენებენ ორგანულ ნივთიერებებს. ასეთი ტიპის ბაქტერიების თავისებურება იმაში მდგომარეობს, რომ ნახშირბადის წყარო მათთვის იგივე ენერჯიის წყაროა. ინგლისურად: chemoorganotrophs. რუსულად: хемоорганотрофы.

ქემოსინთეზი (ბერძნ. *chemeia* ქიმიკა, *synthesis* შეერთება, შერწყმა) – ზოგიერთი ბაქტერიის მიერ ორგანული ნივთიერებების წარმოქმნის პროცესი, რომელიც მიმდინარეობს არაორგანული ნივთიერებების დაჟანგვის დროს გამოყოფილი ქიმიური ენერჯიის

ხარჯზე. ასეთი მიკროორგანიზმები, ისევე როგორც მაფოტოსინთეზებელი ორგანიზმები, მიეკუთვნებიან ავტოტროფებს. ინგლისურად: chemosynthesis. რუსულად: хемосинтез.

ქემოსტერილიზატორები (ბერძნ. chemeia ქიმიია, ლათ. sterilis უნაყოფო) – ქიმიური ნივთიერებები, რომლებიც მასტერილიზებულ მოქმედებას ახდენენ. გამოიყენებიან მანე მწერების წინააღმდეგ საბრძოლველად. მწერების ორგანიზმში ისინი იწვევენ გენეტიკური და ფუნქციური ხასიათის დარღვევებს. ინგლისურად: chemosterilizers. რუსულად: хемостерилизаторы.

ქემოტაქსისი (ბერძნ. chemeia ქიმიია, taxis წესრიგი) – ზოგიერთი ქიმიური ნივთიერების უნარი, მიიზიდოს ან განიზიდოს უმარტივესი ორგანიზმები და უმაღლესი ორგანიზმების უჯრედები. ინგლისურად: chemotaxis. რუსულად: хемотаксис.

ქემოტაქსონომია (ბერძნ. chemeia ქიმიია, taxis განლაგება რიგში, nomos კანონი) – იყენებენ ფიზიკო-ქიმიურ და ბიოქიმიურ მეთოდებს: თხევადი გაზის ქრომატოგრაფიას, ელექტროფორეზს და სხვ., რომელთა მეშვეობითაც იკვლევენ მიკრობული უჯრედის და მისი კომპონენტების ლიპიდურ, ამინომჟავურ შემადგენლობას. ინგლისურად: chemotaxonomy. რუსულად: хемотаксономия.

ქემოტროფები (ბერძნ. chemeia ქიმიია, trophe კვება) – ბაქტერიები, რომლებიც ენერგიას იღებენ ჟანგვა-აღდგენითი რეაქციების შედეგად. ქემოტროფებიდან გამოყოფენ ლითოტროფებს (ბერძნ. lithos ქვა) და ორგანოტროფებს. ინგლისურად: chemotrophs. რუსულად: хемотрофы.

ქიზმა (ბერძნ. chiasmós ჯვარედინი განლაგება) – 1. უმარტივესების ტიპის, შოლტიანების კლასის წარმომადგენლების შოლტების გადაჯვარედინება. 2. კონიუგირებული ქრომოსომების გადაჯვარედინების დამახასიათებელი ფიგურა. ინგლისურად: chiasma. რუსულად: хиазма (перекрест).

ქიმიოთერაპია (ბერძნ. chemeia ქიმიია, therapeia მკურნალობა) – მკურნალობა ქიმიური ნივთიერებების საშუალებით. განასხვავებენ მონოქიმიოთერაპიას და პოლიქიმიოთერაპიას. ქიმიოთერაპიის ფუძემდებლად ითვლება გერმანელი მეცნიერი, პ.ერლიხი. ინგლისურად: chemotherapy. რუსულად: химиотерапия.

ქიმიოთერაპიული ინდექსი (ბერძნ. chemeia ქიმიია, therapeia მკურნალობა, ლათ. index) – აღნიშნული ცნება სამკურნალო პრეპარატების ხარისხის შეფასებისათვის შემოიტანა გერმანელმა პ.ერლიხმა. იგი წარმოადგენს ამა თუ იმ სამკურნალო პრეპარატის მაქსიმალური გადასატანი დოზის შეფარდებას

მინიმალურ სამკურნალო დოზასთან და არ უნდა იყოს 3-ზე ნაკლები. რაც უფრო მაღალია ქიმიოთერაპიული ინდექსი, მით უფრო ეფექტურია სამკურნალო პრეპარატი. ინგლისურად: chemotherapeutic index. რუსულად: химиотерапевтический индекс.

ქიმიური ვაქცინები (ბერძნ. *chemeia* ქიმია, ლათ. *vaccinus* ძროხისა) – ასეთი ტიპის ვაქცინების შექმნაში დიდი ღვაწლი მიუძღვის ფრანგ ბაქტერიოლოგსა და იმუნოლოგს, გასტონ რამონს, რომელმაც 1923-1926 წლებში შეიმუშავა ეგზოტოქსინების და ანატოქსინების ქიმიური მოდიფიკაციის მეთოდი ფორმალინის საშუალებით. ქიმიურ ვაქცინებს ამზადებენ როგორც ბაქტერიების (უჯრედის კედლის ანტიგენები, Vi-ანტიგენი, H-ანტიგენები, რიბოსომული ანტიგენები), ასევე ვირუსების სხვადასხვა კომპონენტებისაგან. ამჟამად დიდი ყურადღება ექცევა ლიპოსომური ვაქცინების შემუშავებას. ინგლისურად: chemical vaccines. რუსულად: химические вакцины.

ქინაქინი (კერ. *kina* ქერქი) – ქინაქინის ხის (*Cinchona officinalis*, *C. succirubra* და სხვა) ქერქისაგან დამზადებული ალკალოიდი. სპეციფიკური საშუალებაა მალარიის წინააღმდეგ. ქინაქინი სინთეზურად მიღეს XX საუკუნის 40-იან წლებში. ინგლისურად: chininum. რუსულად: хина.

ქინოლონები – მოქმედების ფართო სპექტრის მქონე ანტიბაქტერიული პრეპარატები. ეფექტურები არიან *Pseudomonas*-ის და *Proteus*-ის სახეობების მიერ გამოწვეული ინფექციების შემთხვევაში. შესაძლებელია მათი per os მიღება. ამ ჯგუფის ყველაზე უფრო ცნობილი პრეპარატია ნალიდიქსის მჟავა (ნევიგრამონი). ინგლისურად: quinolones. რუსულად: хинолоны.

ქიტინი (ბერძნ. *chiton* ქიტონი, ძველი ბერძნების ტანსაცმელი) – პოლისაქარიდია, რომელიც საყრდენს წარმოადგენს უხერხემლოებისათვის. იგი არის აგრეთვე უჯრედის კედლის კომპონენტი სოკოებისა და ზოგიერთი მწვანე წყალმცენარისათვის. ქიტინი წარმოადგენს მნიშვნელოვან ბიოქიმიურ ნიშან-თვისებას, რაც გამოიყენება სისტემატიკაში. ინგლისურად: chitin. რუსულად: хитин.

ქლამიდიები (ბერძნ. *chlamida* ქლამინდი, ძველი ბერძნული წამოსასხამი) – ობლიგატური, უჯრედშიდა ბაქტერიებია. ადამიანსა და ცხოველებში იწვევენ სხვადასხვა მძიმე დაავადებებს: ტრაქომას, ორნითოზს, პნევმონიას, მენინგოენცეფალიტს და სხვა. ქლამიდიები შედგებიან ინიციალური (ეგგეტაციური) და ელემენტარული სხეულაკებისაგან. ინიციალური ფორმების ზომებია 500-700 ნმ, ელემენტარული სხეულაკებისა კი 300 ნმ.

ინგლისურად: chlamidia. რუსულად: хламидии.

ქლორაფუნისკოლი – იხ. ლევომიციტინი.

ქლოროქინოლონები – იგივე ამინოქინოლინები. მალარიის და სხვა პროტოზოული ინფექციების თერაპიაში გამოყენებული პრეპარატების ჯგუფი (დელაგილი, პლაქენილი). მოქმედების მექანიზმი დაფუძნებულია დნმ-თან ურთიერთმოქმედებაზე და მატრიცული სინთეზის რეაქციების დათრგუნვაზე. ინგლისურად: chlorchinolones. რუსულად: хлорхинолоны.

ქოთაო (malleus) – კენტნილიქიან ცხოველთა ინფექციური დაავადება, რომელსაც იწვევს ბაქტერია *Pseudomonas mallei*. ანთროპოზოონოზია. ზოგჯერ გადადის ადამიანზეც. ორგანიზმში იჭრება დაზიანებული კანიდან. დაავადება ხასიათდება სპეციფიკური გრანულომებით, ნეკროზით, ქსოვილების დაჩირქებითა და ინტოქსიკაციით. პროგნოზი არაკეთილსაიმედოა. ინგლისურად: glanders. რუსულად: сая.

ქოლერა (ბერძნ. chole ნალველი, rheo მოვედინები. ძველად ფიქრობდნენ, რომ აღნიშნულ დაავადებას იწვევს ნალელის დიდი რაოდენობით გამოყოფა) – კუჭ-ნაწლავის ტრაქტის მწვავე ინფექციური დაავადებაა. გამომწვევია ქოლერის ვიბრიონი (*Vibrio cholerae*). ახასიათებს მძიმე საერთო ინტოქსიკაცია და

მკვეთრად გამოხატული დუქიდრატაცია. ლეტალობა მაღალია. ინგლისურად: cholera. რუსულად: холера.

ქოლერა ელ-ტორი – ქოლერის გამომწვევი ბაქტერიის ახალი ვარიანტი. ინგლისურად: cholera el-tor. რუსულად: холера эль-тор.

ქოლერობენი – *Vibrio cholerae*-ს თერმოლაბილური ცილოვანი ეგზოტოქსინი. ინგლისურად: cholero-gen. რუსულად: холероген.

ქოლესტეროლი (ბერძნ. chole ნალველი, stear ქონი) – სინონიმი: ქოლესტერინი. თავისუფალ მდგომარეობაში ან უმაღლეს ცხიმოვან მჟავათა ეთერის სახით არსებული ლიპოიდი. მისი დალექვა სისხლძარღვების კედლებზე იწვევს მათი სანათურების შევიწროებას და ათეროსკლეროზის განვითარებას. ინგლისურად: cholesterol (cholesterin). რუსულად: холестерол (холестерин).

ქრომატიდები (ბერძნ. chroma ფერი, eidos მსგავსი) – ქრომოსომების გასწვრივი ნახევრები, რომლებიც ქრომონემებისაგან შედგებიან. პროფაზისა და მეტაფაზის სტადიებზე ქრომატიდები შეადგენენ ქრომოსომების შემადგენელ ნაწილს, ანაფაზაში კი, ქრომოსომების ქრომატიდებად დაშლისას, ყოველი ქრომატიდა წარმოქმნის შეილებულ ქრომოსომას. ინგლისურად: chromatids. რუსულად: хроматиды.

ქრომატინი (ბერძნ. chroma:

ფერი) – უჯრედის ბირთვის ნივთიერება, რომელიც ინტენსიურად იღებება ძირითადი საღებავებით. ინტერფაზის პერიოდში კონცენტრირებულია ქრომოსომებში. შედგება ეუ- და პეტეროქრომატინისაგან. ინგლისურად: chromatin. რუსულად: хроматин.

ქრომობაქტერიები (Chromobacterium) – ჩხირისებრი, ასპოროგენური, გრამ-უარყოფითი, ქემო-ორგანოტროფული, ფაკულტატიურ-ანაერობული ბაქტერიების გვარი. ზომები: 1-5 X 0,5-1 მკმ. აწარმოებენ ეთანოლში ხსნად, იისფერ პიგმენტს. ბინადრობენ ნიადაგში და წყალში. ადამიანში დაავადებას იწვევენ ჭრილობაში მოხვედრისას ანდა კონტამინირებული საკვების და წყლის მიღებისას. ტიპური სახეობაა *C.violaceum*. ინგლისურად: chromobacteria. რუსულად: хромобактерии.

ქრომოგლასტომიკოზის გამომწვევებში – ქრომოგლასტომიკოზი მიეკუთვნება კანქვეშა მიკოზების ჯგუფს. ქრონიკული გრანულომური დაავადებაა. ქრომოგლასტომიკოზის (ქრომომიკოზის) გამომწვევები (*Fonsecaea compacta*, *F.pedrosoi*, *Phialophora verrucosa*, *Cladophialophora carrionii* და სხვა) დიმორფული სოკოებია. მათ მიერ წარმოქმნილი კოლონიები მოყავისფრო-მოშავო შეფერილობისაა, რაც განპირობებულია მათში მელანინის არსე-

ბობით. გამომწვევი აგენტი ორგანიზმში იჭრება დაზიანებული კანიდან. სამკურნალოდ იყენებენ იტრაკონაზოლს, 5-ფლუციტოზინს და ამფოტერიცინ B-ს. ინგლისურად: chromoblastomycosis agents. რუსულად: возбудители хромобластомикоза.

ქრომოსომული აბერაციები (ბერძნ. chroma ფერი, soma სხეული, ლათ. aberratio გადახვევა) – ქრომოსომების სტრუქტურული ცვლილებები. განასხვავებენ შიდაქრომოსომულ და ქრომოსომებსშიორის აბერაციებს: დელეციებს, დუპლიკაციებს, ინვერსიებს და ტრანსლოკაციებს. ინგლისურად: chromosomal aberrations. რუსულად: хромосомные аберрации.

ქრომოსომული დაავადებები (ბერძნ. chroma ფერი, soma სხეული) – მემკვიდრული დაავადებების ერთი ნაწილი. დაავადებები, რომლებიც განპირობებულია ქრომოსომების სტრუქტურული ან რაოდენობრივი ცვლილებებით. ქრომოსომული დაავადებების სიხშირე ახალშობილებში დაახლოებით 1%-ს შეადგენს. ყველაზე უფრო ცნობილი ქრომოსომული დაავადებებია: X-ტრისომია, კლაინფელტერის სინდრომი, ტერნერის სინდრომი, დაუნის დაავადება და სხვა. სხვა ტიპის მემკვიდრული დაავადებების შემთხვევაში ქრომოსომების აბერაციები არ ელინდება (მაგ., პემფიგია).

ინგლისურად: chromosomal diseases. რუსულად: хромосомные заболевания.

ქრონიზაცია (ბერძნ. chronikos დროსთან დაკავშირებული) — ამა თუ იმ მწვავე პათოლოგიური პროცესის ქრონიკულში გადასვლა. ინგლისურად: chronization. რუსულად: хронизация.

ქრონიკული (ბერძნ. chronikos დროსთან დაკავშირებული) — რაც დიდხანს გრძელდება, მიმდინარეობს. მაგალითად, ქრონიკული დაავადება, ქრონიკული ექსპერიმენტი მღრღნელებზე და სხვა. ინგლისურად: chronic. რუსულად: хронический.

ქრონიკული ინფექციები (ბერძნ. chronikos დროსთან დაკავშირებული, ლათ. infectio ვწამლავ, ვასენიანებ) — ხასიათდება იან ორგანიზმში მიკროორგანიზმების ხანგრძლივი არსებობით და ხანგრძლივი მიმდინარეობით. ინგლისურად: chronic infections. რუსულად: хронические инфекции.

ქრონიოსეპსისი (ბერძნ. chronios ხანგრძლივი, sepsis ლპობა) — მიკროორგანიზმების სისხლში შეჭრით და გამრავლებით გამოწვეული ქრონიკული დაავადება. ინგლისურად: chroniosepsis. რუსულად: хронический.

ქსენოდიაგნოსტიკა (ბერძნ. xenos უცხო, diagnosis ამოცნობა, განსაზღვრა) — ტრანსმისიული დაავადებების დიაგნოსტიკის მეთოდი. ავადმყოფი ადამიანის

სისხლს აწოებენ პათოლოგიური მიკრობებისაგან თავისუფალ სისხლისმწოველ მწერებს, რომლებიც გამომწვევი აგენტის ბუნებრივი გადამტანებია. გარკვეული დროის შემდეგ მწერებს იკვლევენ გამომწვევი აგენტის არსებობაზე. აღნიშნულ მეთოდს იყენებენ ტრიპანოსომოზების და რიკეტსიოზების შემთხვევაში. ინგლისურად: xenodiagnosics. რუსულად: ксенодиагностика.

ქსენოტროპული რეტროვირუსები (ბერძნ. xenos უცხო, tropos მიმართულება, ლათ. retro უკან, virus შხამი) — ამ ვირუსების რეპლიკაცია ხდება მხოლოდ ჰეტეროლოგიური სახეობების (ბოცვერების, კატების, მწერების და სხვა) უჯრედებში. საკუთრივ თავების უჯრედებში მათი გამრავლება ბლოკირებულია. ამ ტიპის ვირუსებს S-ტროპულულობა საც უწოდებენ. ინგლისურად: xenotropic retroviruses. რუსულად: ксенотропные ретровирусы.

ჰისტოლოგია (histos) — აგებულებით, წარმოშობით, ფუნქციებით მსგავსი უჯრედების ერთობლიობა, უჯრედშორის ნივთიერებებთან ანდა სხვა სტრუქტურებთან ერთად. განასხვავებენ ეპითელიურ, შემაერთებელ, ნერვულ და კუნთოვან ქსოვილებს. გარდა აღნიშნულისა, ზოგჯერ ცალკე გამოყოფენ სისხლს, ლიმფას და რეპროდუქციულ ქსოვილს. ცნება ქსოვილი ბიოლოგიაში პირველად შემოიტანა ფრანგმა

ანატომია და ფიზიოლოგმა მ.ფ.კ. ბიშამ (1771-1802). ინგლისურად: tissue. რუსულად: ткань.

სტრომულიოპანი კულტურა – კულევის მეთოდი, რაც მდგომარეობს ქსოვილების ფრაგმენტების ან ცალკეული უჯრედების ზრდაში ხელოვნურ საკვებ ნიადაგებში (იხ. უჯრედული კულტურა).

«ქუჩის ვირუსი» – ცოფის გამომწვევი ვირუსი რაბდოვირუსების ოჯახიდან. ამ ვირუსით დაინფიცირების შემთხვევაში დაავადების საინკუბაციო პერიოდი მერყეობს 2 კვირიდან 3 კვირამდე (თუმცა არსებობს გამონაკლისებიც). ამ ვირუსის ატრეზიის შემდეგ ლ.პასტერმა მიიღო ე.წ. ფიქსირებული ვირუსი (იხ.) გაცილებით უფრო მოკლე საინკუბაციო პერიოდით. ინგლისურად: street virus. რუსულად: уличный вирус.

ქუ-სხეულები (ინგლ. query fever) საეკვო ცხელება – რადგანაც აღნიშნული დაავადება გარკვეული დროის მანძილზე საიდუმლოებით იყო მოცული) – იგივე ქუ რიკეტსიოზი. მწვავე ინფექციური დაავადებაა, რომლის გამომწვევია ბერნეტის რიკეტსია (*Coxiella burnetii*). აღნიშნული ბუნებრივ-კეროვანი დაავადება გადაეცემა პაერ-წვეთოვანი, ალიმენტური ან კონტაქტური გზებით. კლინიკურად ვლინდება ინტოქსიკაციით, ცხელებით, პნეირონიით და სხვა. ინგლისურად:

Q fever. რუსულად: ку-лихорадка.

ღ

ღეროპანი უჯრედი – ნები-სმიერი ქსოვილის უჯრედების წინამორბედი, არადიფერენცირებული, (პოლიპოტენტური) უჯრედი, რომლის დიფერენცირების შემდეგ წარმოიქმნება ქსოვილების სპეციალიზებული უჯრედები. ინგლისურად: stem cell. რუსულად: стволовая клетка.

ღვიძლი (hepar) – საჭმლის მომწელებელი ტრაქტის ჯირკვავია. ადამიანში ღვიძლის პარენქიმის სტრუქტურულ-ფუნქციური ერთეულია წილები, რომლებიც შედგებიან ნაღვლის გამომყოფი ჰეპატოციტებისაგან. ღვიძლი მონაწილეობს ცილების, ცხიმების, ნახშირწყლების, რეტინოლის, მინერალური ნივთიერებების ცვლაში, ჰორმონების ინაქტივაციაში. მისი ბარიერული ფუნქცია მდგომარეობს ცვლის პროდუქტების დესინტოქსიკაციაში, მიკრობების ზრდა-განვითარების ინჰიბიციაში და სხვა. ემბრიონულ პერიოდში მონაწილეობს იმუნური პროცესების ჩამოყალიბებაში. ინგლისურად: liver. რუსულად: печень.

ღვიძლის ორპირა (Fasciola hepatica) – იგივე ღვიძლის პეპელა. ბრტყელი ჭიების ტიპის, დიგენეზური ტრემატოდების

კლასის წარმომადგენელია. მისი დეფინიტიური მასპინძლებია ადამიანი, შინაური და გარეული ცხოველები. პარაზიტობს ღვიძლში, ღვიძლის სადინარებსა და ნაღვლის ბუშტში. შუალედური მასპინძელია მტკნარი წყლის ლოკოკინა – მცირე ტბორულა. ინგლისურად: hepatic flukes. რუსულად: печеночный сосальщик.

ღორის სოლიტერი (Tenia solium) – მიეკუთვნება ბრტყელი ჭიების ტიპის თასმისებრთა კლასს ანუ ცვესტოდებს. სიგრძე 8 მეტრამდე აღწევს. ხორთუმიზე აქვს ორ წყებად განლაგებული 32 კაუჭი. ამიტომაც, ხარის სოლიტერისაგან განსხვავებით, ეწოდება შვიარაღებული სოლიტერი. თავს სკოლექსი ეწოდება, ხოლო სხეულს – სტრობილა, რომელიც პროგლოტიდებისაგან შედგება. პერმაფროდიტებია, განვითარება ხდება შუალედური მასპინძლის, ღორის დახმარებით. კვერცხების მომწიფება ხდება ბოლო პროგლოტიდში. ღორი სენიანდება კვერცხებიანი პროგლოტიდების, ხოლო ადამიანი – ფინოზური ხორცის საკვებად გამოყენების შემთხვევაში. ინგლისურად: pork tapeworm. რუსულად: свиной цепень.

ჟ

ჟვავილი – იხ. ნატურალური

ყვავილი.

ჟვითელი ცხელება (yellow fever) – მწვავე ვირუსული დაავადებაა, რომელიც უმთავრესად გვხვდება ტროპიკულ და სუბტროპიკულ ქვეყნებში. კონვენციური (საკარანტინო) ინფექციაა. ახასიათებს მიძიე კლინიკური მიმდინარეობა მაღალი ლეტალობით. ვირუსის გადამტანია Aedes-ის და Hemagogus-ის გვარის კოლოები. დამახასიათებელი სიმპტომებია: მაღალი ტემპერატურა, სიყვითლე (ღვიძლის დაზიანების გამო), კუნთების ტკივილი, სისხლიანი პირღებინება, ცხელება. გადატანილი ავადმყოფობა ქმნის იმუნიტეტს. ინგლისურად: yellow fever. რუსულად: желтая лихорадка.

ჟვითელი ცხელების ვირუსი (yellow fever virus) – აღმოჩენილია 1901 წელს ურიდის მიერ. მიეკუთვნება Flaviviridae-ს ოჯახს. ახასიათებს ვაზოტროპიზმი. აზიანებს შინაგანი ორგანოების სისხლძარღვებს. ლაბილურია გარემოს ფაქტორების ზემოქმედებისადაღმი. ვირუსი უძველესწილად რეპროდუცირდება ღვიძლის უჯრედებში, რაც მათი ფუნქციის დარღვევას იწვევს. გააჩნია ერთჯაჭვიანი რნმ. ვირუსების ზომები რამდენადმე მცირეა ტოგავირუსების ზომებზე. ინგლისურად: yellow fever virus. რუსულად: вирус желтой лихорадки.

ჟივანახველა (pertussis) – უი.

ეტესწილად ბავშვების მწვეავე ინფექციური დაავადებაა, რომელიც ხასიათდება ციკლური მიმდინარეობით და პაროქსიზმული, სპაზმური ხველებით (ლათ. *tussis ხველა*). დასენიანება ხდება პაერ-წვეთოვანი გზით. საინკუბაციო პერიოდი 3-14 დღეს შეადგენს. გადატანილი ავადმყოფობის შემდეგ ყოორმირდება მყარი, ხანგრძლივი იმუნიტეტი. მკურნალობისათვის იყენებენ გენტამიციტს, ტეტრაციკლინებს, მაკროლიდ ვერიტრომიციტს, აგრეთვე ყივანახველას საწინააღმდეგო იმუნოგლობულინს. ინგლისურად: whooping cough. რუსულად: *коклюш*.

ყიპანასპელას ბორდეტელა (*Bordetella pertussis*) – პირველად აღმოჩენილ იქნა 1900 წელს ავადმყოფი ბავშვის ნახველის ნაცხში, ხოლო სუფთა კულტურის სახით გამოყოფილ იქნა 1906 წელს ჟ.ბორდეს და ო.ჟანგუს მიერ. გრამ-უარყოფითია, ცუდად იღებება გრამის წესით, კარგად კი ანილინის ყველა საღებავით. ძალზე მცირე ზომისაა (კოკობაცილა), სპორებს არ წარმოქმნის, უმოძრაოა, მიეკუთვნება პემოფილურ ბაქტერიებს. მკაცრი (ობლიგატური) აერობებია, ძალზე მგრძნობიარენი არიან UV-სხივებისადმი და მადეზინფიცირებელი ნივთიერებებისადმი. ბორდეტელას წიხრის თერმოლაბილური ეგზოტოქსინი (კერტუსინი) პათოგენურობის

მთავარ ფაქტორს წარმოადგენს. ინგლისურად: whooping cough *Bordetella*. რუსულად: *коклюшная Бордетелла*.

შ

შაბასის სინდრომი (ბრაზილიელი ექიმის, ც.შაგასის გვარის მიხედვით) – გამომწვევია შოლტიანების კლასის უმარტივესი – *Trypanosoma cruzi*. გაერკვლებულია სამხრეთ ამერიკაში. დაავადების გადამტანია ბაღლინჯო (*Triatoma megistus*). ინგლისურად: syndrome Shagasi. რუსულად: *синдром Шараши*.

შპპი ჭირი (*pestis*) – კონვენციური (საკარანტინო), მწვეავე ინფექციური დაავადებაა მეტად მაღალი ლეტალობით. ანთროპოზოონოზია. გამომწვევია შავი ჭირის წიხრი *Yersinia pestis*. ბაქტერიის რეზერვუარული მასპინძლებია მღრღნელები, ხოლო გადამტანები – რწყილები. ინგლისურად: plague (*pest*, black death). რუსულად: *чума*.

შპპი ჭირის იპრსინია – აღმოჩენილ იქნა 1894 წელს ფრანგი მეცნიერის აიერსენის მიერ, რომლის საპატივცემულოდ ბაქტერიამ მიიღო სახელწოდება *Yersinia pestis*. გვარი *Yersinia* მიეკუთვნება *Enterobacteriaceae*-ს ოჯახს და მოიცავს 11 სახეობას, რომელთაგან პათოგენურია 3 – *Y.pestis*, *Y.enterocolitica* და *Y.pseudotuberculosis*. *Yersinia*

pestis-ისათვის პირველ ყოვლისა დამახასიათებელია ცილინდრული ფორმა მომრგვალებული ბოლოებით. ახასიათებს პოლიმორფიზმი, ზომები საგრძობლად ვარირებს. არ ივითარებს სპორებს და არ გააჩნია აქტიური მოძრაობის უნარი. ხასიათდება ბიპათოგენობით. წარმოქმნის ჰიალურონიდაზას, ფიბრინოლიზინს, კოაგულაზას, პროტეინკინაზას. კარგად იტანს სიცივეს, ცუდად კი – სხვა მიკრობებთან კონკურენციას და მზის სხივების პირდაპირ მოქმედებას. სადებიზინფექციო საშუალებებიდან ყველაზე უფრო ეფექტურია სულემა (1:1000-ზე განზავებით). ინგლისურად: plague Yersinia. რუსულად: Иерсиния чумы.

შანკრი (ფრანგ. chancre შანკრი) – წყლული, გამკერებელი ქსოვილი სასქესო ორგანოებზე. ცნობილია მკერვიე შანკრი (სიფილისით დაავადების პირველი ნიშანი) და რბილი შანკრი (გადამდები ვენერული დაავადება). ინგლისურად: chancre (მკერვიე შანკრი), chancroid (რბილი შანკრი). რუსულად: шанкр.

შანკრიანი ბჰლონი – საკვები ნივთიერება სტრეპტოკოკებისა და სხვა ბაქტერიებისათვის. ამზადებენ ხორც-პეპტონიან ბულიონზე ან ე.წ. მარტენის ბულიონზე გლუკოზის 40%-იანი სტერილური ხსნარის დამატებით. ისე რომ, გლუკოზის საბოლოო კონცენტრაცია უნდა შეადგენდეს

1-2%-ს. ასტერილებენ 112°C-ზე 30 წუთის განმავლობაში. ინგლისურად: sugar broth. რუსულად: сахарный бульон.

შებრუნებში ტიფი (typhus recurrens) – მწვავე ინფექციური დაავადებაა, რომლის ყველაზე უფრო დამახასიათებელ სიმპტომს წარმოადგენს ცხელების პერიოდული შეტევები. ცნობილია ეპიდემიური შებრუნებითი ტიფი (გამომწვევია *Borrelia recurrentis*, იგივე ობერმეიერის სპიროქეტა, გადამტანი კი ტილი) და ენდემური შებრუნებითი ტიფი (გამომწვევებია - *Borrelia caucasica*, *B. persica*, *B. duttoni* და სხვა, ხოლო გადამტანი - ტიპა). ეპიდემიური შებრუნებითი ტიფის სამკურნალოდ იყენებენ დოქსიციკლინს და ერითრომიცინს, ხოლო ენდემური შებრუნებითი ტიფის სამკურნალოდ - ტეტრაციკლინს, ლევომიციტინს და ამპიცილინს. ინგლისურად: relapsing fever. რუსულად: возвратный тиф.

შებრუნებში ტიფის ბორელიები (*Borrelias of typhus recurrens*) – მიეკუთვნებიან ტრეპონემების ოჯახის (იხ.) ბორელიების გვარს. ეპიდემიური შებრუნებითი ტიფის გამომწვევი ბორელიის სიგრძეა 8-15 მკმ, სიგანე კი მხოლოდ 0,2-0,3 მკმ. აქტიურად მოძრაობს, კარგად იღებება ფუქსინით და გიმზას საღებავით. გრამ-უარყოფითია, მკაცრი აერობი, სპორებს არ ივითარებს. ინგლისურად: *Borrelias of relaps-*

ing fever. რუსულად: Боррелии возвратного тифа.

შებრუნებელი ტრანსკრიპტაზა – იგივე რევერტაზა (იხ.) ანუ რნმ-ზე დამოკიდებული დნმ-პოლიმერაზა. ინგლისურად: reverse transcriptase. რუსულად: обратная транскриптаза.

შემაერთებელი ქსოვილი (textus conjunctivus) – ქსოვილის ამ ტიპს მიეკუთვნება საკუთრივ შემაერთებელი ქსოვილი, ძვალი, ხრტილი, მყესები, ცხიმოვანი ქსოვილი, აგრეთვე სისხლი და ლიმფა. ამ ქსოვილის უჯრედების უმეტესობისათვის დამახასიათებელია უჯრედშორისი ნივთიერების დიდი რაოდენობით სეკრეცია. საკუთრივ შემაერთებელი ქსოვილის 2 ტიპი არსებობს: მკვრივი და ფაშარი. ინგლისურად: connective tissue. რუსულად: соединительная ткань.

შემსუბუქებელი ანუ გაიოლმბული დიფუზია (ლათ. diffundo ვაზნე, ვაერ(ველბ) – ხასიათდება მკვეთრად გამოხატული სუბსტრატული სპეციფიკურობით და მიმდინარეობს მემბრანაში ლოკალიზებული სპეციფიკური ცილების (პერმეაზების) მონაწილეობით. შემსუბუქებული დიფუზია, ისევე როგორც პასიური, ხორციელდება მხოლოდ კონცენტრაციის გრადიენტის მიხედვით და არა მისი საწინააღმდეგო მიმართულებით. არ საჭიროებს ენერჯის ხარ-

ჯვას. ინგლისურად: facilitated diffusion. რუსულად: облегченная диффузия.

შერეული ინფექცია (ლათ. infectio ვწამლავ, ვასენიანებ) – იგივე მიქსტ-ინფექცია. ამ ტიპის ინფექციის გამომწვევია მიკროორგანიზმების ორი ან რამდენიმე სახეობა. განსაკუთრებით მძიმე მიმდინარეობით გამოირჩევა შერეული ინფექციები, რომელთა გამომწვევები შეიძლება იყოს სტაფილოკოკები, პროტეუსი და ლურჯ-მწვანე ჩირქის ნახირი. შერეულ ინფექციებს მიეკუთვნება ბაქტერიებით, ვირუსებით, მიკოპლაზმებით და მათი სხვადასხვა კომბინაციებით გამოწვეული მრავალი რესპირატორული ხასიათის დაავადება. ინგლისურად: mixt infection. რუსულად: смешанные инфекции.

შერწყმა (ინგლ. fusion) – იგივე ფუზიონია. სომატური უჯრედების შერწყმის პროცესი, რაც საბოლოოდ დადგინდა იაპონელი ოკადასა და ფრანგი ბარსკის შრომებით. ეს ფაქტი დაედო საფუძვლად მონოკლონური ანტისხეულების სინთეზს პიბრიდომების (იხ.) საშუალებით. ინგლისურად: fusion. რუსულად: слияние.

შიბილბი (Shigella) – აღნიშნული გვარი შედის Enterobacteriaceae-ს ოჯახში. შიგელების გვარი იყოფა 4 სახეობად: Shigella dysenteriae, S. flexneri, S. boydii

და *S. sonnei*. სწორი, უძრავი, ფაკულტატური ანაერობული ჩხირია. ოჯახის სხვა წარმომადგენლებისაგან განსხვავებით, შიგელებს არა აქვთ შოლტები და ამიტომ უმოძრაონი არიან. მრავალ შტამს გააჩნია პილები. სპორებს. მათი სიგრძე 2-3, ხოლო სიგანე 0,5-0,7 მკმ-ია. ქემორგანოტროფებია. აქვთ რთული ანტიგენური სტრუქტურა. შიგელების ვირულენტობა განპირობებულია მათი ადჰეზიური თვისებებით. ემაგრებიან მსხვილი ნაწლავის ენტეროციტებს მიკროკაფსულის საშუალებით. ინგლისურად: *Shigella*. რუსულად: Шигеллы.

შიგელოზი (shigellosis) – ბაქტერიოლოგიური ეტიოლოგიის დიზენტერია, რომელიც გამოწვეულია *Shigella*-ს გეარის ბაქტერიების მიერ. ხშირად ატარებს ეპიდემიურ ხასიათს. ინგლისურად: *shigellosis*. რუსულად: шигеллез.

შიღსი (შექნილი იმუნოდეფიციტის სინდრომი) – პირველად რეგისტრირებულ იქნა აშშ-ში 1981 წელს. 1983-1984 წლებში დაადგინეს (გალო, მონტანიე), რომ დაავადებას იწვევს რეტროვირუსების ოჯახის ლენტვირუსების ქეოჯახის ვირუსი – აივ (იხ.). დაავადების პათოგენეზი მდგომარეობს ვირუსის მიერ იმუნოკომპეტენტური უჯრედების (პირველ ყოვლისა, T-ჰელპერების) დესტრუქციაში, რასაც

შედევად მოყვება ორგანიზმის იმუნური ძალების დისბალანსი. მკურნალობის ეფექტური მეთოდი ჯერჯერობით შემუშავებული არ არის. ინგლისურად: AIDS.

რუსულად: СПИД.

შიზოზონია (ბერძნ. schizo ვაცალკეებ, gone შთამომავლობა, თაობა) – უსქესო გამრავლების ერთ-ერთი ფორმა, როდესაც სხეული იყოფა მრავალ შვილეულ ინდივიდად – მეროზოიტებად. გამრავლების ეს ფორმა დამახასიათებელია ზოგიერთი უმარტივესისათვის. ინგლისურად: *schizogony*. რუსულად: шизогония.

შიპის რეაქცია – კანქვეშა რეაქცია *Corynebacterium diphtheriae*-ს ტოქსინის საწინააღმდეგო ანტისხეულების გამოსავლენად. ანტისხეულების არარსებობის შემთხვევაში, 48-72 საათის შემდეგ, ტოქსინის შეყვანის ადგილზე ვითარდება 2 სმ დიამეტრის სიწითლე და ანთებითი ინფილტრატი (დადებითი რეაქცია). ადამიანებს, რომელთა შრატში ანტისხეულები საკმარისი რაოდენობითაა წარმოდგენილი, ინფილტრატი არ უვითარდებათ ანდა 1 სმ-ზე ნაკლები ზომისაა (უარყოფითი რეაქცია). ინგლისურად: *Schick's reaction*. რუსულად: реакция Шика.

შისტოსომა (Schistosoma) – იგივე სისხლის ორპირა. ბრტყელი ჭიების ტიპის, ღიგენეზური კლასის ტრემატოდაა. ადამიანში

პარაზიტობს სისხლის ორპირას სამი ფორმა: *Schistosoma haematobium*, *Sch. schimansoni* და *Sch. japonicum*. იგი გაყოფილსქესიანია. მის მიერ გამოწვეულ დაავადებას შისტოსომოზი ეწოდება. საქართველოში არ გეხვდება, თუმცა გამორიცხული არ არის მისი შემოტანა ტრანზიტული გზით. ინგლისურად: schistosomes. რუსულად: шистосомы.

შიშტი (ინგლ. shift ნახტომი) – განპირობებულია პემაგლუტინინის და ნეირამინიდაზას გარკვეული სახესხვაობის მაკოლირებელი გენის სრული შეცვლით. შიფტს, დრეიფისაგან განსხვავებით, იშვიათად აქვს ადგილი და ჩვეულებრივ, ვირუსის 2 სხვადასხვა ქვეტიპის ერთ უჯრედში მოხვედრის შემთხვევაში განვითარებული რეკომბინაციის შედეგს წარმოადგენს. შიფტის შედეგად მთლიანად იცვლება ანტიგენის სტრუქტურა და წარმოიქმნება ვირუსის ახალი ქვეტიპი, რომელიც პანდემიის შედეგი შეიძლება გახდეს. ინგლისურად: shift. რუსულად: шифт.

შოლტაპი – წარმოადგენენ ბაქტერიების და უმარტივესების მოძრაობის ორგანოს. მის შემადგენლობაში შედის ცილა ფლაგელინი. პირობითად ყოფენ 4 ჯგუფად: მონოტრიქებად, ლოპოტრიქებად, ამფიტრიქებად და პერიტრიქებად (იხ.). ინგლისურად: flagella. რუსულად: жгу-

тики.

შოლტიანები (*Flagellata*) – უმარტივესების ტიპის ერთ-ერთი კლასის წარმომადგენლებია. გაანინათ შოლტები, როგორც მოძრაობის ორგანოები. ზოგიერთი შოლტიანი: ლეიშმანიები, ტრიპანოსომები, ტრიქომონასები და სხვ. პარაზიტობენ ადამიანსა და ცხოველებში. ინგლისურად: flagellates. რუსულად: жгутиковые.

შოპის ვირუსი – ამერიკელმა რ. შოუპმა 1932-33 წლებში ბოცვერებში აღმოაჩინა ვირუსული წარმოშობის ფიბრომები და პაპილომები. უჯრედო ფილტრატები ასეთსავე სიმსივნეებს იწვევდნენ როგორც გარეულ, ასევე შინაურ ბოცვერებში. ვირუსი სიმსივნურ ტრანსფორმაციას იწვევს მხოლოდ კანის ეპითელურ უჯრედებში. ვირუსი დნმ-გენომიანია, მიეკუთვნება პოქსვირუსების ოჯახს. ინგლისურად: Shope's virus. რუსულად: вирус Шопа.

შპრიცი (გერმ. Spritze ჩასასხმელი) – სამედიცინო ხელსაწყო, ნემსის მქონე დგუშიანი ცილინდრი, რომლითაც სისხლს იღებენ ვენიდან ან წამალი შეყავთ ორგანიზმში. ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად გამოიგონეს შოტლანდიელმა ა. ეუდმა და ფრანგმა შ. კარავაზმა 1853 წელს. ინგლისურად: syringe. რუსულად: шприц.

შრატი (*serum*) – სისხლის

შრატი, რომელიც მიიღება სისხლის პლაზმიდან. იმუნურ შრატს ამზადებენ რომელიმე ანტიგენით იმუნოზირებული ადამიანისა და ცხოველის პლაზმისაგან. იყენებენ როგორც სადიავნოზო, ასევე სამკურნალო საშუალებად. ინგლისურად: serum. რუსულად: сыворотка.

შრატი სმპიერი დაავადება – III ტიპის ზემოტროფობლობის სისტემური რეაქციაა. მისი გამოწვევა ძნელად კატაბოლიზებადი ანტიგენის ორგანიზმში დიდი რაოდენობით შეყვანით არის შესაძლებელი. ამ რეაქციას შრატისმიერი დაავადება იმიტომ უწოდეს, რომ ის ხშირად უვითარდებათ ცხენის შრატით ნამკურნალებ ავადმყოფებს. დაავადება ვითარდება შრატის შეყვანიდან 7-10 დღის შემდეგ. კლინიკური სიმპტომებია: შეცივება, ცხელება, გამონაყარი, ართრიტი, ზოგჯერ გლომერულონეფრიტი. ინგლისურად: serum disease. რუსულად: сывороточная болезнь.

შტამი (გერმ. Stamm დერო, საფუძველი) – მუტაციის შედეგად მიღებული ამა თუ იმ მიკროორგანიზმის სუფთა კულტურა. ერთი და იგივე მიკროორგანიზმის სხვადასხვა შტამებს შეიძლება გააჩნდეთ სხვადასხვა ვირულენტობა, ანტიბიოტიკებისადმი მგრძობელობა და სხვა. მიკროორგანიზმების ზოგიერთი შტამი გამოიყენება წარმოებაში

ცილების, ანტიბიოტიკების, ვიტამინების და სხვა ნივთიერებების მიკრობიოლოგიური სინთეზისათვის. ინგლისურად: strain (culture). რუსულად: штамм.

შუალედური მასპინძელი – ცხოველი, რომლის ორგანიზმში არსებობენ პარაზიტების სქესობრივად მომწიფებელი ფორმები. სქესობრივ მომწიფებას აღნიშნული პარაზიტები აღწევენ ე.წ. საბოლოო (დეფინიტიური) მასპინძლის ორგანიზმში. მაღარიის შემთხვევაში ადამიანი შუალედური მასპინძელია, ხოლო ღორის სოლიტერის შემთხვევაში – საბოლოო. ინგლისურად: intermediate host. რუსულად: промежуточный хозяин.

შხამიანი მცენარეები – მცენარეები, რომლებიც თავისი ცხოველქმედების პერიოდში გამოიმუშავენ ადამიანისა და ცხოველების მომწამვლელ შხამებს. აღწერილია დაახლოებით 10000-მდე შხამიანი მცენარე, რომლებიც უმთავრესად გავრცელებულნი არიან ტროპიკებსა და სუბტროპიკებში. მრავალი მცენარეული შხამი მცირე დოზებში წარმოადგენს ძვირფას სამკურნალო პრეპარატს (მორფინი, სტრიქნინი, ატროპინი და სხვა). ინგლისურად: poisonous plants. რუსულად: ядовитые растения.

შხამიანი ცხოველები – ცხოველები, რომელთაც სხვა სახეობის ცხოველებისათვის

მუდმივად ან პერიოდულად გაანინათ ტოქსიკური ნივთიერებები. ცხოველებიდან 5000 სახეობამდე შესამინია. მათ შორის უმარტივესები – 20 სახეობა, ნაწლავდრუანები – 100, ჭიები – 70, ფეხსახსრიანები – 4000 სახეობა, მოლუსკები – 90, კანკელიანები – 25, თევზები – 500, ქვეწარმავლები – 100, აქუმწოვრები – 2 (იქედნე და იხენისკარტა). ინგლისურად: venomous animals. რუსულად: ядовитые животные.

ჩ

ჩამდინარე წყლების გაწმენდა – მეთოდი დაფუძნებულია მიკროორგანიზმების უნარზე, საკვებ სუბსტრატად აითვისოს ჩამდინარე წყლებში არსებული მრავალი ორგანული და არაორგანული შენაერთი. ინგლისურად: purification of sawage waters. რუსულად: очистка сточных вод.

ჩანართები – პრო- და ეუკარიოტი მიკროორგანიზმების მეტაბოლიზმის პროდუქტებია. ლოკალიზებული არიან ციტოპლაზმაში და ასრულებენ სამარაგო ნივთიერებების როლს. მათ მიეკუთვნება გლიკოგენის, სახამებლის, გოგირდის, პოლიფოსფატის (ვოლუტინის) და სხვა სახის ჩანართები. ინგლისურად: inclusions. რუსულად: включения.

ჩიქუნბუნია (სხელების მი-

რუსი (ლათ. virus შხამი) – მიეკუთვნება ტოგავირუსების ოჯახის ალფავირუსების გვარს. გადამტანებია Aedes-ის გვარის კოლოები (A.aegypti, A.africanus). ამ ვირუსისათვის რეზერვუარი და წყაროა ფრინველები, დამურები, მაიმუნები, აგრეთვე ადამიანი. ვირუსი გავრცელებულია აფრიკაში და სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიაში. იწვევენ დენგესმაგვარ დაავადებას. ინგლისურად: Chikungunia fever virus. რუსულად: вирус лихорадки Чикунгунья.

ჩირქი (ბერძნ. pyon ჩირქი) – ქსოვილების ჩირქოვანი ან სუროზულ-ჩირქოვანი ანთების შედეგად წარმოქმნილი მღვრიე ექსუდატი. ჩირქი შედგება: 1) ჩირქოვანი „შრატისაგან“, რომელიც შეიცავს ალბუმინებს, გლობულინებს, მიკრობული ან ლეიკოციტური წარმოშობის პროტეოლიტიზურ, გლიკოლიზურ და ლიპოლიზურ ფერმენტებს, აგრეთვე ქოლესტერინს, ლეციტინს, ცხიმებს და ა. შ. 2) ქსოვილოვანი დეტრიტისაგან. 3) ცოცხალი ან დეკენერირებული მიკროორგანიზმებისაგან და ნეიტროფილებისაგან. ზოგ შემთხვევაში ჩირქში მიკრობები არ ვლინდება, რაც შესაძლებელია დაკავშირებული იყოს ბაქტერიების ლიზისთან ან ანთების არამიკრობულ ეტიოლოგიასთან. ინგლისურად: pus. რუსულად: гной.

ჩირქოვანი ინფექციები (ლათ. infectio ვწამლავ, ვასენიანებ) – იგივე ჩირქმბადი ინფექციები. თან ახლავს ჩირქოვანი ან სეროზულ-ჩირქული ანთების განვითარება. ლოკალიზაციის მიხედვით ჩირქოვან ინფექციებს ყოფენ საერთოდ (სეფსისი და სექტიკოპიემია) და ადგილობრივად. ნებისმიერ ადგილობრივ ჩირქოვან ინფექციას გააჩნია ტენდენცია გენერალიზაციისადმი. როგორც საერთო, ასევე ადგილობრივი ჩირქოვანი ინფექციების მიმდინარეობა მწვავეა და ქრონიკული. ინგლისურად: purulent infections. რუსულად: гнойные инфекции.

ჩუტყვავილა (Varicella) – ალფაჰერპესვირუსით გამოწვეული ბავშვების ეპიდემიური დაავადება. გადაეცემა ჰაერ-წვეთოვანი გზით. ახალდაბადებულებში ახასიათებს მძიმე კლინიკური მიმდინარეობა. უმეტესობას უვითარდება ხანგრძლივი, მყარი იმუნიტეტი. ჩუტყვაველით დაავადებულთა ერთ ნაწილში ვირუსმა შეიძლება გამოიწვიოს სარტყლისებრი პერპესი. ინგლისურად varicella (chickenpox). რუსულად: ветряная оспа.

ჩხირები – ბაქტერიების ერთ-ერთი მორფოლოგიური ფორმა. ჩხირების ზომები და ფორმა ვარირებს. სპორებს წარმოქმნიან მხოლოდ ბაცილების და კლოსტრიდიების გვარები. ისევე როგორც კოკები, ჩხირებიც

იყოფიან გრამ-უარყოფით და გრამ-დადებით ბაქტერიებად. ინგლისურად: rods. რუსულად: палочки.

ც

ცედეციები (Cedeceae) – ჩხირისებრი, მოძრავი, ასპოროგენური, გრამ-უარყოფითი, ქემოორგანოტროფული, ფაკულტატიურ-ანაერობული ბაქტერიების გვარია. მათი ზომები 1-2 X 0,5-0,6 მკმ-ს უდრის. აფერმენტებენ გლუკოზას, მანოზას, მანიტს მჟავის და აირის წარმოქმნით. აღადგენენ ნიტრატებს ნიტრიტებად. ძირითადად გამოიყოფა ადამიანის სასუნთქი გზებიდან. ტიპური სახეობაა *C. davisae*. ინგლისურად: cedeceia. რუსულად: цедещии.

ცენოზი (ბერძნ. koinos საერთო) – ორგანიზმების ნებისმიერი თანასაზოგადოება. განასხვავებენ მიკრობოცენოზებს (მიკროორგანიზმების თანასაზოგადოებებს), ზოოცენოზებს (ცხოველების თანასაზოგადოებებს), ფიტოცენოზებს (მცენარეების თანასაზოგადოებებს) და სხვა. ინგლისურად: cenosis. რუსულად: ценоз.

ცენტრიფუგა (ლათ. centralis შუა, შუაგულისა, fuga სირბილი, გაქცევა) – აპარატი, რომელიც ცენტრიდანული ძალების მეშვეობით ახდენს ნარევის მქანოკურ დანაწევრებას შემადგენელ ნაწილებად (მაგ., სისხლის და-

ყოფა შემადგენელ კომპონენტებად). ინგლისურად: centrifuge. რუსულად: центрифуга.

ცენტრიფუგატი (ლათ. centralis შუა, შუაგულისა, fuga სირბილი, გაქცევა) – ცენტრიფუგირების შედეგად გამოყოფილი ნალექი. ინგლისურად: centrifugate. რუსულად: центрифугат.

ცენტროსომა (ლათ. centrum ცენტრი, ბერძნ. soma სხეული) – იგივე უჯრედის ცენტრი. უჯრედის ორგანოიდი, რომელიც შედგება ორი ცენტრიოლისაგან. ცენტროსომის ფუნქცია დაკავშირებულია უჯრედის გაყოფასთან. ინგლისურად: centrosome. რუსულად: центросома.

ცენტროზი – Multiceps-ის გვირგვინის (კესტოდების მატლების პარაზიტირებით გამოწვეული დაავადება. ზრდასრულ მდგომარეობაში პარაზიტი ბინადრობს ძაღლების წერილ ნაწლავში. ინგლისურად: cenurosis. რუსულად: ценуроз.

ცერვიკალიტი (ლათ. cervix ყელი, საშვილოსნოს ყელი) – საშვილოსნოს ყელთან დაკავშირებული. ინგლისურად: cervical. რუსულად: цервикальный.

ცერვიკატიტი (ლათ. cervix ყელი, საშვილოსნოს ყელი, ბერძნ. itis ანთება) – საშვილოსნოს ყელის ანთება. ინგლისურად: cervicitis. რუსულად: цервицит.

ცერპრინი – ტრემატოდების განვითარების შუალედური სტადია. აკებულებით ემსგავსება

ზოგიერთი ცესტოდას პლეროცერკოიდებს. ინგლისურად: cercaria. რუსულად: церкария.

ცერკარიოზი – კანის საფარველის დამახასიათებელი დაზიანება. ვითარდება ცუდად გამდინარე წყალსატევების წყალთან კონტაქტისას (ბანაობა, თევზაობა, სარეცხის რეცხვა). გამოწვევია ფრინველების პარაზიტები – შისტოსომიდები, რომლებიც ახლოს არიან შისტოსომებთან. ადამიანის დაინვაზირებას იწვევენ ცერკარიები, რომლებიც ორგანიზმში იჭრებიან კანიდან. ინგლისურად: cercariosis. რუსულად: церкариоз.

ცესტოდები (Cestoda) – იგივე თასმისებური (იხ.) ანუ ლენტისებური ჭიები. ცხოველების ჯგუფი, რომლებიც მიეკუთვნებიან ბრტყელი ჭიების ტიპს და ცესტოდების კლასს. ინგლისურად: cestodes (tapeworms). რუსულად: цестоды.

ცეფადროქსილი (Cephadroxil) – I თაობის ცეფალოსპორინების ჯგუფის ანტიბაქტერიული მოქმედების ანტიბიოტიკია. იყენებენ ენტერობაქტერიებით გამოწვეული უროინფექციების, ტონზილიტების, პიოგენური სტრეპტოკოკებით გამოწვეული ფარინგიტების სამკურნალოდ. ინგლისურად: cephadroxil. რუსულად: цефадроксила.

ცეფაზოლინი (Cephazolin) – I თაობის ცეფალოსპორინების

ანტიბაქტერიული მოქმედების პრეპარატია. იყენებენ სტაფილოკოკებით და სტრეპტოკოკებით გამოწვეული ინფექციების (მაგ., სეფსისის), უროინფექციების, რესპირატორული ინფექციების სამკურნალოდ. ინგლისურად: cephalosolin. რუსულად: цефазолин.

ცეფალოსპორინები – ანტიბიოტიკების ერთ-ერთი კლასია. სოკოების – *Cephalosporium acremonium*-ის, *C. salmosynnematum*-ის და სხვების მეტაბოლიზმის პროდუქტებია. აღნიშნულ ბუნებრივ შენაერთზე გვერდითი ჯაჭვების დამატებით იღებენ მოქმედების ფართო სპექტრის მქონე ნახევრადსინთეზურ ანტიბიოტიკებს. პენიცილინებთან შედარებით, უფრო მდგრადებია ბეტა-ლაქტამაზების მიმართ. ინგლისურად: cephalosporins. რუსულად: цефалоспорины.

ცეფოტაქსიმი (Cephotaxim) – III თაობის ცეფალოსპორინების ანტიბაქტერიული მოქმედების ანტიბიოტიკია. იყენებენ პნევმოკოკებით, სტრეპტოკოკებით, სტაფილოკოკებით, ენტეროკოკებით, გონოკოკებით, მენინგოკოკებით, ჰემოფილური ჩხირით, ფსევდომონასებით, აკინეტობაქტერიებით გამოწვეული დაავადებების სამკურნალოდ. ინგლისურად: cephotaxim. რუსულად: цефотаксим.

ცეფტრიასონი (Ceftriaxone) – III თაობის ცეფალოსპო-

რინების ანტიბაქტერიული მოქმედების ანტიბიოტიკია. მოქმედების სპექტრი და ჩვენებები გამოყენებისათვის ისეთივე აქვს, როგორც ცეფოტაქსიმს (იხ.). ინგლისურად: ceftriaxone. რუსულად: цефтриаксон.

ცვალებადობა – ორგანიზმის თვისება, შეიძინოს ახალი ნიშანთვისებები. გამოიხატება ცოცხალი ორგანიზმების ნებისმიერი (მორფოლოგიური, ფუნქციური და სხვა) ცვლილებების უნარით. ცვალებადობა შეიძლება იყოს მემკვიდრული (გენოტიპური) და არამემკვიდრული (მოდიფიკაციური). ინგლისურად: variability. რუსულად: изменчивость.

ციკლინიები (ბერძნ. *kyklos* წრე) – რეგულატორული სუბერთეულებია, რომლებიც მონაწილეობენ უჯრედული ციკლის რეგულაციასა და კონტროლში. ახასიათებთ სპეციფიკურობა. ინგლისურად: cyclines. რუსულად: циклины.

ციკლოპიდეები (Cyclopidae) – ფეხსახსრიანების ტიპის მტკნარი წყლის კიბოსნაირები. ზოგიერთი მათგანი განიერი სოლიტერის და რიშტის შუალედური მასპინძელია. ინგლისურად: cyclopes. რუსულად: циклопы.

ციკლოსერინი (Cycloserin) – *Streptomyces*-ის სხვადასხვა სახეობების მიერ პროდუცირებული ანტიბიოტიკი. მოქმედებს უჯრედის ბიოსინთეზურ ფერმენტებზე,

არღვევს ალანინის სინთეზს და პეპტიდოგლიკანის მოლეკულის პეპტიდფორის ხიდაკებში მისი (ალანინის) ჩართვის პროცესებს. ინგლისურად: cycloserine. რუსულად: циклосерин.

ციკლოსპორინი A (Cyclosporin A) – იმუნოდეპრესიული ანტიბიოტიკი, პეპტიდი, რომელიც გამოყოფილია ობის სოკო *Trichoderma polysporum*-ისაგან. თრეუნავს ინტერლეიკინ 2-ის სინთეზს, მთავარი პისტოშეთავსების კომპლექსის მოლეკულების ექსპრესიას, T-ლიმფოციტებზე ინტერლეიკინ 1-ის, ინტერლეიკინ 2-ის და ტრანსფერინისადმი რეცეპტორების ექსპრესიას. იყენებენ ორგანოებისა და ქსოვილების ტრანსპლანტაციის, აგრეთვე აუტოიმუნური პროცესების შემთხვევაში, იმუნური პასუხის დასათრეუნავად. აღნიშნული ანტიბიოტიკი თრეუნავს ტრანსპლანტაციურ, და არა ინფექციების საწინააღმდეგო იმუნიტეტს. ინგლისურად: cyclosporine A. რუსულად: циклоспорин А.

ცილა-რეპრესიონი (ლათ. repressio დათრეუნვა) – იხ. რეპრესორი.

ცილები (albumen) – მაღალ-მოლეკულური ორგანული ნივთიერებებია, რომელთა შემადგენლობაში შედის გარკვეული თანმიმდევრობით შეკავშირებული ამინომჟავები. განასხვავებენ პარტიკ (პროტეინები) და რთულ

(პროტეიდები) ცილებს. აღნიშნული მაკრომოლეკულები უმნიშვნელოვანეს როლს თამაშობენ ორგანიზმის სტრუქტურასა და ცხოველქმედებაში. ცილები ასრულებენ სამშენებლო, კატალიზურ, სატრანსპორტო, სასიგნალო, დამცველობით, კვებით, მამოძრავებელ, ენერგეტიკულ და პორმონულ ფუნქციებს. არჩევენ ცილის მოლეკულის ორგანიზაციის პირველად, მეორეულ, მესამეულ და მეოთხეულ სტრუქტურებს. ინგლისურად: proteins. რუსულად: белки.

ცილიარული მოქმედება (ინგლ. cilia წამწამი, ciliary წამწამოვანი) – წამწამების მოქმედების ინტენსივობის დაქვეითება ან გაძლიერება. ინგლისურად ciliar action. რუსულად: цилиарное действие.

ცილა-ნილსენის მეთოდი – მჟავაგამძლე ბაქტერიების (მაგ., მიკობაქტერიების) შეღებვის მეთოდი. ასეთი ბაქტერიები იღებებიან წითლად, ხოლო მჟავები-სადმი მგრძობიარე მიკრობები და უჯრედები – ცისფრად ან ლურჯად. ინგლისურად: Ziehl-Neelsen method. რუსულად: метод Циля-Нильсена.

ციროზი (ბერძ. kithos ყვითელი, ქარვისებრი, osis მდგომარეობა) – რომელიმე ორგანოს (მაგ., ღვიძლის) პარენქიმის ჩანაცვლება შემაერთებული ქსოვილით, რაც არღვევს ამ ორგანოს ფუნქციას და იწვევს მის

უკმარისობას. ციროზს განაპირობებს ანთებითი და დისტროფული პროცესები, აგრეთვე ტოქსიკური ზემოქმედებანი. ინგლისურად: cirrhosis. რუსულად: цирроз.

ცირცინოვირიდების ოჯახი (Circinoviridae) – ოჯახი შეიცავს დნმ-გენომიან ვირუსებს, რომლებიც გადაეცემიან ტრანსმისიულად და ფეკალურ-ორალურად. ვირუსი აღმოჩენილია 1997 წელს იაპონელი ნიშიზავას და სხვების მიერ. ვირუსის რეპროდუქცია ხდება ჰემოპოეზური უჯრედების ბირთვებში. ვირიონები გროვდებიან ციტოპლაზმაში და გამოთავისუფლდებიან უჯრედის ლიზისის შემთხვევაში. ვირუსის სავარაუდო რეზერვუარი ჰეპატიოციტებია. ინგლისურად: circinoviruses. რუსულად: цирциновирусы.

ცისტა (ლათ. cystis ბუშტი) – იგივე კისტა. 1. ზოგიერთი უმარტივესის არახელსაყრელ პირობებში არსებობის ფორმა. გააჩნია მკერივი და სქელი გარსი. 2. სხვადასხვა შიგთავის (სითხის ან ფაფისებრი მასის) შემცველი მკერივეკედლიანი სიმსივნის-მაგვარი წარმონაქმნი. ინგლისურად: cyst. რუსულად: киста.

ცისტისტერმა (ბერძნ. kystis ბუშტი, koikos კუდი) – ცესტოდების ანუ თასმისებრი ჭიების ფინა, რომელსაც გააჩნია ბუშტის ფორმა შიგნით ჩაბრუნებული სკოლექსით (იხ.). ინგლი-

სურად: cysticercus. რუსულად: цистицерк.

ცისტრონი – სტრუქტურული გენი, რომელიც ყოველ სპეციფიკურ ცილაში განსაზღვრავს ამინომჟავების თანმიმდევრობას. ინგლისურად: cystron. რუსულად: цистрон.

ციტოარქიტექტონიკა (ბერძნ. kytos უჯრედი, architekton მშენებელი) – უჯრედების ტოპოგრაფიული თავისებურებების და ურთიერთგანლაგების შესწავლა. ინგლისურად: cytoarchitectonics. რუსულად: цитоархитектоника.

ციტოგენეტიკა (ბერძნ. kytos უჯრედი, genetikos წარმოშობასთან დაკავშირებული) – გენეტიკის დარგი, რომელიც სწავლობს მემკვიდრეობის და ცვალებადობის კანონზომიერებებს უჯრედების და სუბუჯრედული სტრუქტურების (უმათერესად ქრომოსომების) დონეზე. ციტოგენეტიკა მჭიდროდაა დაკავშირებული გენეტიკისა და ციტოლოგიის დარგებთან: მოლეკულურ გენეტიკასთან, ციტოქიმიასთან, კარიოლოგიასთან, კარიოსისტემატიკასთან და სხვა. ინგლისურად: cytogenetics. რუსულად: цитогенетика.

ციტოდესტრუქცია (ბერძნ. kytos უჯრედი, ლათ. destructio დარღვევა, დაზიანება) – იგივე უჯრედის სიკვდილი. უჯრედების დაზიანება ბიოლოგიური, ქიმიური და ფიზიკური აგენტების...

მის სრულ დაშლამდე. ინგლისურად: cytodestruction. რუსულად: цитодеструкция.

ციტოეკოლოგია (ბერძნ. kytos უჯრედი, oikos ადგილსამყოფელი, logos მოძღვრება) – ციტოლოგიის დარგი, რომელიც სწავლობს გარემოს პირობებთან უჯრედების ადაპტაციის კანონ-სომიერებებს. ინგლისურად: cytoecology. რუსულად: цитоэкология.

ციტოკინეზი (ბერძნ. kytos უჯრედი, kineo ვმოძრაობ) – სასიგნალო მოლეკულები, რომლებიც ანთების პროცესის ყველა სტადიაზე უჯრედებს შორის კავშირების დამყარებაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ. ციტოკინები იმუნური უჯრედების მიერ გამოშვებული ცილებია. მათი გავლენით ხდება უჯრედების გააქტიურება, დიფერენციაცია, მომწიფება, პროლიფერაცია და სხვა. ინგლისურად: cytokines. რუსულად: цитокины.

ციტოკინეზი (ბერძნ. kytos უჯრედი, kinesis მოძრაობა) – იგივე ციტოტომია. მიტოზის ტელოფაზის ბოლოს უჯრედის გაყოფის (ციტოპლაზმის გატიხერის) პროცესი ორი შეიღვეული უჯრედის წარმოქმნით. ინგლისურად: cytokinesis. რუსულად: цитокинез.

ციტოლიზი (ბერძნ. kytos უჯრედი, lysis უჯრედი) – უჯრედის სტრუქტურის რღვევისა და

დაშლის პროცესი. ინგლისურად: cytolysis. რუსულად: цитолиз.

ციტოლიზინები (ბერძნ. kytos უჯრედი, lysis უჯრედი) – სისხლის შრატის ანტისხეულები, რომელთაც კომპლემენტის საშუალებით სამიზნე-უჯრედის დაშლის უნარი გააჩნიათ. უჯრედების დაშლელი შხამიანი ნივთიერებანი. ინგლისურად: cytolytics. რუსულად: цитолизины.

ციტოლოგია (ბერძნ. kytos უჯრედი, logos მოძღვრება) – მეცნიერება უჯრედების აგებულების, განვითარებისა და ფუნქციათა შესახებ. მთელ რიგ ბიოლოგიურ დისციპლინებში ცენტრალური ადგილი უჭირავს. ინგლისურად: cytology. რუსულად: цитология.

ციტომეგალოვირუსი (ბერძნ. kytos უჯრედი, megas დიდი, ლათ. virus შხამი) – დნმ-ს შემცველი, პერაქსვირუსების ოჯახის წარმომადგენელია. ადამიანსა და ცხოველებში იწვევს მრავალბირთვიანი გიგანტური უჯრედების (პოლიკარიოციტების) წარმოქმნას. ზოგიერთ შემთხვევაში შესაძლებელია გახდეს შექმნილი იმუნოდეფიციტის სინდრომის, ტერატოგენური ეფექტების და სხვ. განვითარების მიზეზი. ინგლისურად: cytomegalovirus. რუსულად: цитомегаловирус.

ციტოპათოგენური მოქმედი (ბერძნ. kytos უჯრედი, pathos ავადმყოფობა, ტანჯვა) – სხვადასხვა აგენტების (მათ შორის

ვირუსების) მირ გამოწვეული მორფოლოგიური ცვლილებები უჯრედში. სხვადასხვა ვირუსი განსხვავებული ციტოპათოგენური მოქმედებით ხასიათდებიან. ზოგი მათგანი უჯრედულ მიწოდებაში წარმოქმნის ბალთისმაგვარ სტრუქტურებს, ზოგი იწვევს დესტრუქციულ ცვლილებებს (ციტოპლაზმური მემბრანის დაზიანება, კარიორექსისი, კარიოპიკნოზი და სხვა), სხვები კი (მაგ., სენდაის ვირუსი, ადაშიანის იმუნოდეფიციტის ვირუსი, ციტომეგალოვირუსი და ა.შ.) ფუნქციონირებს ეფექტურად. ინგლისურად: cytopathogenic action. რუსულად: цитопатогенное действие.

ციტოპათოლოგია (ბერძნ. kytos უჯრედი, pathos ტანჯვა, ავადმყოფობა, logos მოძღვრება) – ზოგად პათოლოგიურ პროცესთა შესწავლა უჯრედულ დონეზე. ციტოლოგიის დარგი, რომელიც შეისწავლის ცალკეულ უჯრედთა პათოლოგიურ ცვლილებებს. ინგლისურად: cytopathology. რუსულად: цитопатология.

ციტოპლაზმა (ბერძნ. kytos უჯრედი, plasma გამონაძერწი, გაფორმებული) – უჯრედის პლაზმური მემბრანასა და ბირთვს შორის არსებული ყველა ორგანოიდი მატრიქსთან (იხ.) ერთად. წარმოადგენს მალა-მოქსერიგებულ, მრავალფაზიან კოლოიდურ სისტემას. ინგლისურად: cytoplasm. რუსულად:

цитоплазма.

ციტოპლაზმური მემბრანა (ბერძნ. kytos უჯრედი, ლათ. membrana თხელი კანი, გარსი) – სინონიმები: პლაზმალემა, პლაზმოლემა, პლაზმოთეკა, პლაზმური მემბრანა. თხელი გარსი, რომელითაც დაფარულია უჯრედის ციტოპლაზმა. შედგება ორ რიგად განლაგებული ლიპიდების მოლეკულებისაგან, რომლებიც ქმნიან ერთ შრეს. ცილოვანი მოლეკულები სხვადასხვა სიღრმეზე არიან „ჩაშენებულნი“ ლიპიდურ შრეში. ცხოველურ მემბრანას გარედან აკრავს თხელი გლიკოპროტეიდული შრე – გლიკოკალიქსი. მემბრანა დიდ როლს თამაშობს უჯრედული განვლადობის, აგრეთვე ფაგოციტოზის, პინოციტოზის და როცეოციტოზის პროცესებში. ინგლისურად: plasma membrane. რუსულად: плазматическая мембрана.

ციტოპროლიფერაცია (ბერძნ. kytos უჯრედი, ლათ. proles შთამომავლობა, fero მომაქვს) – სხვადასხვა ბუნების აგენტებით გამოწვეული უჯრედების ინტენსიური გამრავლება როგორც in vivo, ასევე in vitro. ციტოდესტრუქციის საწინააღმდეგო ცნებაა. ინგლისურად: cytoproliferation. რუსულად: цитопролиферация.

ციტოტომია – იხ. ციტოკინეზი.

ციტოტომიკურიობა (ბერძნ.

kytos უჯრედი, toxikon შხამი) – განსაზღვრული ტიპის უჯრედების, მაგალითად, კილელების ტოქსიკური მოქმედება სამიზნე უჯრედებზე. ინგლისურად: cytotoxicity. რუსულად: цитотоксичность.

ციტოტოქსინები (ბერძნ. kytos უჯრედი, toxikon შხამი) – ახორციელებენ ცილის სინთეზის ინჰიბიციას სუბუჯრედულ დონეზე. ინგლისურად: cytotoxins. რუსულად: цитотоксины.

ციტრობაქტერი (Citrobacter) – ჩხირისებრი, უკაფსულო, ასპოროგენური, გრამ-უარყოფითი, ქემოორგანოტროფული, ფაკულტატიურ-ანაერობული ბაქტერიების გვარი Enterobacteriaceae-ს ოჯახიდან. პერიტრიქებია, იზრდებიან მარტივ საკვებ ნიადაგებში, აგრეთვე საღმონელებისა და შიგელებისათვის განკუთვნილ სელექციურ ნიადაგებში. აფერმენტებენ გლუკოზას, მალტოზას და სხვა ნახშირწყლებს მჟავისა და აირის წარმოქმნით. ბინადრობენ ჩამდინარე წყლებში, ნიადაგში, აგრეთვე ჯანმრთელი და მწვავე ნაწლავური ინფექციებით დაავადებული ადამიანების ფეკალიებში. მიეკუთვნებიან პირობით-პათოგენური ბაქტერიების ჯგუფს. ინგლისურად: citrobacter. რუსულად: цитробактер.

ცოცხალი მატერიის ორბანიზაციის (rabies) – იგივე პიდროფობია. მწვავე ვირუსული დაავადებაა. მიეკუთვნება ანთროპოხორონოზებს. ადამიანს ვი-

რუსი გადაეცემა დაავადებული ცხოველების კბენისას ნერწყვის საშუალებით. ხასიათდება ცენტრალური ნერვული სისტემის დაზიანებით, აგზნებით, სასუნთქი და საყლაპავი მუსკულატურის კრუნჩხვებით და დამბლით. დაავადება უფრო ხშირად გადააქვთ ძაღლებს. ადამიანიდან ადამიანზე ინფექცია არ გადადის. ლ.პასტერმა შეიმუშავა ამ დაავადების სპეციფიკური პროფილაქტიკური აცრები (ვაქცინა და შრატი). ინგლისურად: rabies. რუსულად: бешенство.

ცოცხალი მატერიის ორბანიზაციის (rabies) – ცოცხალი მატერიის ორბანიზაციის მიეკუთვნება Rhabdoviridae-ს ოჯახის ლისავირუსების გვარს. რნმ-გენომიანი ვირუსია. ტყვიისმაგვარი ფორმა აქვს. ახასიათებს ტროპიზმი ცენტრალური ნერვული სისტემისადმი. ინგლისურად: rabies virus. რუსულად: вирус бешенства.

ცოცხალი მატერიის ორბანიზაციის (rabies) – განასხვავებენ სიცოცხლის სტრუქტურული ორგანიზაციის შემდეგ დონეებს: 1. მოლეკულური. 2. სუბუჯრედული. 3. უჯრედული. 4. ქსოვილურ-ორგანული. 5. ორგანიზმული. 6. სახეობრივ-პოპულაციური. 7. ბიოცენოზური. 8. ბიოგეოცენოზური და 9. ბიოსფერული. სიცოცხლის ორგანიზაციის ყველა განხილული დონე, მიუხედავად იმისა, რომ ხასიათდება თავისი სპეციფიკური პროცესებით და ნიშან-თვისე-

ბებით, ღრმადაა ერთმანეთთან დაკავშირებული და იძლევა სიცოცხლის ერთიან სურათს. ინგლისურად: levels of organization of living matter. რუსულად: уровни организации живой материи.

ცრუ პარაზიტიზმი (ბერძნ. parasitos მუქთახორა) – უხერხემლო ცხოველები, რომლებიც შემთხვევით ხედებიან ადამიანისა და ცხოველის ორგანიზმში. იქ ისინი დროის გარკვეული ინტერვალის განმავლობაში რჩებიან და მასპინძლის ორგანიზმისათვის მოაქვთ ზიანი. მაგალითად, ოთახის ბუხის მატლები შეიძლება მოხვდნენ ადამიანის სატმლის მომწელებელ სისტემაში და გამოიწვიონ დაზიანებები. ინგლისურად: pseudoparasitism. რუსულად: псевдопаразитизм.

ცუსუგამუსის ცხელება (Tsu-tsugamushi fever) – ადამიანის მწვავე ინფექციური დაავადებაა, რომელიც ხასიათდება ბუნებრივ-კეროვანი გავრცელებით. მიეკუთვნება რიკეტსიოზების ჯგუფს. რიკეტსიის გადამტანია ინფიცირებული ტკიპა. დაავადების ამოცნობა ხდება სეროლიაგნოსტიკის საშუალებით. პროფილაქტიკის ღონისძიებებია: დერატიზაცია, დეზინსექცია – ინფექციის გავრცელების ბუნებრივ კერებში. ინგლისურად: tsutsugamushi's fever. რუსულად: лихорадка цуцугамуши.

ცხელება (febris) – მდგომარეობა, როდესაც სხეულის

ტემპერატურა ნორმალურზე მაღალია. ცნობილია ხუნინის, მანუქოს, გუანარიტოს ცხელებები, ქუ-ცხელება და სხეა. ზოგჯერ თან ერთვის ქემორაგიული სინდრომი. ინგლისურად: fever. რუსულად: лихорадка.

ცხენების აღმოსავლეთის ენცეფალომიელიტის ვირუსი (ბერძნ. encephalos თავის ტვინი, myelos ზურგის ტვინი, itis ანთება, ლათ. virus შხამი) – მიეკუთვნება ტოგავირუსების ალფავირუსის გვარს. პირველად გამოყოფილი იქნა 1933 წელს აშშ-ის აღმოსავლეთ შტატებში. ბუნებაში ვირუსის ძირითადი რეზერვუარი და წყაროა გარეული ფრინველები. დადგენილია დამურების მგრძობებლობა ამ ვირუსისადმი. ბუნებრივი კერები ჩვეულებრივ ჭაობიან ადგილებშია. ვირუსის გადამტანებია კოლოები (Aedes sollicitans). ცხენების ეპიზოოტიები და ადამიანების დაავადებები გვხვდება ჩრდილოეთ და სამხრეთ ამერიკაში, კუბაზე და კუნძულ ტრინიდადზე. ადამიანის დაავადება ჩვეულებრივ მიმდინარეობს ძალზე მძიმედ, ენცეფალიტის სიმპტომებით. ახასიათებს მაღალი ლეტალობა (70-75%). სპეციფიკური მკურნალობა და პროფილაქტიკა არაა შემუშავებული. ინგლისურად: Eastern equine encephalitis virus. რუსულად: вирус восточного энцефаломиелита лошадей.

ცხენების დასავლეთის ენცეფალომიელიტის ვირუსი

შალომიელიტის ვირუსი (ბერძნ. encephalos თავის ტვინი, myelos ზურგის ტვინი, itis ანთება, ლათ. virus შხამი) – მიეკუთვნება ტოგავირუსების ალფავირუსის გვარს. პირველად გამოყოფილი იქნა 1930 წელს. ვირუსის ძირითადი ბუნებრივი რეზერვუარია გარეული ფრინველები, რომლებშიც ხშირად ვითარდება ქრონიკული ინფექცია. ფრინველებიდან ვირუსი ადამიანს გადაეცემა კოლოების საშუალებით (*Culex tarsalis*). დაავადება ვლინდება ცხელებით, თავის და კუთების ტკივილებით და ცენტრალური ნერვული სისტემის დაზიანებით (ენცეფალიტი). ლეტალობა 8-15%-ს აღწევს. გადატანილი დაავადების შემდეგ ვითარდება მყარი იმუნიტეტი. ინგლისურად: Western equine encephalitis virus. რუსულად: вирус западного энцефаломиелита лошадей

ცხენების (ვენუსულის) ენცეფალომიელიტის ვირუსი (ბერძნ. encephalos თავის ტვინი, myelos ზურგის ტვინი, itis ანთება, ლათ. virus შხამი) – მიეკუთვნება ტოგავირუსების ალფავირუსის გვარს. პირველად გამოყოფილი იქნა 1938 წელს. ადამიანებისათვის განსაკუთრებით სახიფათოა ამ ვირუსის LAB ქვეტიპი. ვირუსი დაავადებებს იწვევს სამხრეთ ამერიკის ჩრდილოეთში, ცენტრალურ ამერიკაში, ფლორიდასა და მექსიკაში. ბუნებაში ვირუსის რეზერვუარია ფრინველები,

მღრღნელები, ჯორები, ვირები, ძროხები და ცხვრები, აგრეთვე ადამიანი. გადაცემის მექანიზმი ტრანსმისიულია: გამტანებია *Aedes*-ის, *Culex*-ის, *Haemagogus*-ის, *Anopheles*-ის, *Mansonia*-ს და სხვა გვარის კოლოები. ადამიანში ავადმყოფობა უფრო ხშირად მიმდინარეობს როგორც მწვავე რესპირატორული ვირუსული ინფექცია, ცხელებით და თავის და კუნთების ტკივილებით. სპეციალური მკურანალობისა და ექსტრენული პროფილაქტიკისათვის იყენებენ ვირუსის საწინააღმდეგო იმუნოგლობულინს და ცოცხალ ან ინაქტივირებულ ვაქცინებს. ინგლისურად: Venezuelan equine encephalitis. რუსულად: вирус венесуэльского энцефаломиелита лошадей

ცხიმბი (ბერძნ. lipos ცხიმი) – იგივე ლიპიდები. ცხიმისმაგვარი ნივთიერებების ჯგუფი, რომლებიც შედიან ცოცხალი უჯრედების შემადგენლობაში და მონაწილეობენ ყველა სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვან პროცესში. ლიპიდები წარმოადგენენ უმაღლესი ცხიმოვანი მთავების, სპირტების ან ალდეჰიდების წარმოებულებს. ყველა ლიპიდი იხსნება ორგანულ გამხსნელებში და როგორც წესი, არ იხსნება წყალში. ლიპიდები შედის ბიოლოგიური მემბრანების შემადგენლობაში, გავლენას ახდენს უჯრედების განვლადობაზე, ფერმენტების აქტივობაზე,

იმუნოქიმიურ პროცესებზე და სხვა. ინგლისურად: fats (lipids). რუსულად: жиры (липиды).

C-რეაქტიული ცილა (ლათ. re კვლავ, actio მოქმედება) – ცილა, რომელიც ვლინდება სისხლის შრატში ინფექციური და არაინფექციური ანთებების მწვავე ფაზაში, აგრეთვე ქსოვილების დაშლით მიმდინარე პროცესების შემთხვევაში. ჯანმრთელ ადამიანებში ეს ცილა არ ვლინდება. ინგლისურად: C-reactive protein. რუსულად: C-реактивный белок.

C ჰეპატიტის ვირუსი – აღნიშნული ვირუსი (HCV) მიეკუთვნება Flaviviridae-ს ოჯახს. შეიცავს ერთჯაჭვიან რნმ-ს. ვირიონის დიამეტრი 55-65 ნმ-ია. გააჩნია სუპერკაფსიდი. C ჰეპატიტს ახასიათებს სუბელინიკური მიმდინარეობა, თუმცა საკმაოდ ხშირია ღვიძლის ციროზები და ჰეპატომები. ისევე როგორც B ტიპის ვირუსი, HCV-ც გადაეცემა პარენტერულად და სქესობრივი გზით. ინგლისურად: hepatitis C virus. რუსულად: вирус С гепатита.

ძ

ქაშისებრი ფორმის ბაქტერიები – განასხვავებენ ასეთი ფორმის ბაქტერიების 2 ტიპს: 1.ბაქტერიებს, რომლებიც წარმოქმნიან დროებით ძაფებს და 2.ბაქტერიებს, რომლებიც

წარმოქმნიან მუდმივ ძაფებს. ინგლისურად: hairy-form bacteria. რუსულად: бактерии нитевидной формы.

ძვლის ტვინი (medulla osium) – ხერხემლიანი ცხოველების ძელოვანი სიდრუების ამომესები ქსოვილი. განასხვავებენ წითელ და ყვითელ ძვლის ტვინს. ძვლის წითელი ტვინი შენარჩუნებულია მთელი სიცოცხლის მანძილზე ნეკნებში, მკერდის ძვალში, თავის ქალას ძვლებში, მალეებში, მენჯში, ლულოვანი ძვლების ეპიფიზებში. ძვლის წითელი ტვინი სისხლწარმოქმნის და იმუნიტეტის მთავარი ორგანოა. ინგლისურად: bone marrow. რუსულად: костный мозг.

ძროხის ყვავილის ვირუსი – აღნიშნულმა ვირუსმა იშვიათ შემთხვევებში შეიძლება გამოიწვიოს მწვავე ინფექციური დაავადება, რასაც თან ახლავს ცხელება, ინტოქსიკაცია და გამონაყარი. უფრო ხშირად დაავადებას მსუბუქი მიმდინარეობა ახასიათებს. ადამიანი ინფიცირდება ძროხებისაგან კონტაქტური გზით. ინგლისურად: cowpox virus. რუსულად: вирус коровьей оспы.

ძუძუმწოვრები (Mammalia) – ხერხემლიანი ცხოველების ერთ-ერთი კლასია. ზოგიერთ მათგანს გააჩნია სამედიცინო მნიშვნელობა (კაშალოტის სპერმაკეტი, ირმების დოყი, შინაური ცხოველების ენდოკრინული ორ-

განოები და სხვა). ძუძუმწოვრების სოციურთი წარმომადგენელი სხედასხვა ინფექციური და ინვაზიური დაავადებების, მაგ. ცოფის, ბრუცელოზის, ტოქსოპლაზმოზის, ტრიქინელოზის, ჯილეხის, თურქულის და სხვ. გამავრცელებელია. ინგლისურად: mammals. რუსულად: млекопитающие.

წ

წითილა (morbilli) – ბავშვთა ასაკის მწვავე ინფექციური დაავადებაა, რომლის გამომწვევია ვირუსი. ახასიათებს სპეციფიკური გამოჩაყარი, რომელიც მე-3-4 დღეს იწყება სახიდან და ვრცელდება მთელ სხეულზე. საინკუბაციო პერიოდი 7-10 დღეს შეადგენს. ვრცელდება პაერ-წვეთოვანი გზით. საინკუბაციო პერიოდის ბოლო დღეებში და ავადმყოფობის პირველ 2-3 დღეს ადამიანი ინფექციის გადამდებია. იძლევა მყარ იმუნიტეტს. ინგლისურად: measles. რუსულად: корь.

წითილას შირუსი (ლათ. virus შხამი) – მიეკუთვნება პარამიქსოვირუსების ოჯახის Morbillivirus-ის გვარს. დაავადების ვირუსული ბუნება დადგინდა 1911 წელს ჯ.ანდერსონის და ჯ.გოლდბერგის მიერ. ვირუსს ახასიათებს პარამიქსოვირუსის ოჯახის სხვა წარმომადგენლებისათვის დამახასიათებელი მრავალი ნიშან-

თვისება. მათგან განსხვავებით, წითელას ვირუსი იწვევს მაიმუნების (*Macaca rhesus*) ერთროციტების აგლუტინაციას. გარდა ამისა, ამ ვირუსს არ გააჩნია ნეირამინიდაზა და ძნელად ადაპტირდება ქათმის ემბრიონებში. ძირითადი დაავადების (წითელას) გარდა, ვირუსმა შეიძლება გამოიწვიოს მეორადი იმუნოდეფიციტის განვითარება, აგრეთვე ენცეფალომიელიტი. ვირუსი წარმოქმნის წითელასათვის პათოგომურ უორტინფინკელდის გიგანტურ უჯრედებს. ინგლისურად: measles virus. რუსულად: вирус кори.

წითილი ქარი – იგივე ერიზიპელასი. მწვავე ინფექციური დაავადებაა, რომლის გამომწვევია სტრეპტოკოკი. ახასიათებს კანის თავისებური ანთება. პროგნოზი კეთილსაიმედოა. ინგლისურად: erysipelas. რუსულად: рожа.

წითურა (rubeola) – გადამდები ინფექციური დაავადებაა. გამომწვევია დერმატროპული ვირუსი. დაავადებისათვის დამახასიათებელია პერიფერიული ლიმფური კვანძების გადიდება და გამოჩაყარი. იძლევა მყარ იმუნიტეტს. ინგლისურად: rubella. რუსულად: краснуха.

წითურას შირუსი – რნმ-ს შემცველი, ტოგავირუსების ოჯახის, რუბივირუსების გვარის წარმომადგენელია. გააჩნია ტროპიზმი ემბრიონული ქსოვილისადმი, ადვილად გა-

დის პლაცენტურ ბარიერს და ნაყოფის ინფიცირებას იწვევს. ფეხმძიმობის სხედასხვა პერიოდში (ტრიმესტრში) აღნიშნული ვირუსი ნანასახსა და ნაყოფზე მოქმედებს ტერატოგენურად, კანცეროგენურად და სხვა. ინგლისურად: rubella virus. რუსულად: вирус краснухи.

წყლული (ulcus) – კანის ან ლორწოვანი გარსის და მათ ქვეშ ლოკალიზებული ქსოვილების დეფექტი, რომლის შეხორცება, როგორც წესი, დარღვეულია ან მნიშვნელოვნად შენელებული. წყლული შეიძლება განვითარდეს ამა თუ იმ ინფექციით ნაწოლებით, ინერვაციისა და სისხლის მიმოქცევის მოშლით, დამწვრობით, დასხივებით და სხვა. ინგლისურად: ulcer. რუსულად: язва.

ჭ

ჭიანჭველამჟავა დულილი – დამახასიათებელია ენტერობაქტერიების ოჯახის წარმომადგენლებისათვის. ასეთი ტიპის დულილის საბოლოო პროდუქტია ჭიანჭველამჟავა, თუმცა მასთან ერთად წარმოიქმნება რძემჟავა, ძმარმჟავა და სხვა პროდუქტებიც. ინგლისურად: formic-acid fermentation. რუსულად: муравьинокислое брожение.

ჭინჭრის ციება (febris urticaria)

– იხ. ურტიკარია.

ჭრელი რიბი – სადიფერენციაციო-სადიაგნოზო საკვები ნიადაგების კრებული. გამოიყენება ბაქტერიების ბიოქიმიური აქტივობის განსასაზღვრელად. ინგლისურად: variagated (gay) row. რუსულად: пестрый ряд.

ჭრილობა (vulnus) – ქსოვილის ნორმალური ანატომიური მთლიანობის დარღვევა, რაც გამოწვეულია სხედასხვა მექანიკური ზემოქმედებით (მჭრელი იარაღი, ტყვია და სხვა). ინგლისურად: wound. რუსულად: рана.

ჭშერი (chrysalid) – სრული მეტამორფოზის მქონე მწერების განვითარების ერთ-ერთი ფაზა, რომელიც ჩვეულებრივ უმოსრაოა და არ იკვებება. შეესაბამება არასრული მეტამორფოზის მქონე მწერების ნიმუხს. ინგლისურად: chrysalis. რუსულად: куколка.

ხ

ხაზოვანი ცხოველები – წმინდა, სუფთა ხაზის ცხოველები (თაგვები, ვირთაგვები), რომლებიც მიღებულნი არიან ინბრიდინგის (იხ.) საშუალებით და გამოირჩევიან მკვეთრად გამოხატული ერთგვაროვანი მემკვიდრეობით (იხ. ინბრედული ცხოველები). ინგლისურად: inbred animals. რუსულად: чистолинейные животные.

ხარის სოლიტერი (Taenia)

rhynchos saginata) – დიდი ზომის (4-10 მეტრი სიგრძის) ცესტოდა. პროგლოტიდების რიცხვი 1000-მდეა. სკოლექსს 4 მძლავრი მისამაგრებელი ბორცვი აქვს. არ გააჩნია კაუჭები, რის გამოც, ღორის სოლიტერისაგან განსხვავებით, შეუიარაღებელს უწოდებენ. განვითარებისათვის კვერცხი ხარის (ძროხის) სხეულში უნდა მოხვდეს ბალახთან ერთად. ადამიანის დაინვაზირება ხდება იმ შემთხვევაში, თუკი მან უმი ან ნაკლებად მოხარშული ხორცი შეჭამა. ინგლისურად: beef tapeworm. რუსულად: бычий цепень.

სქოფოტიანები (Chiroptera) – ძუძუმწოვრების ერთ-ერთი რიგია. წარმომადგენლები: ღამურები, ვამპირები და სხვა. პატარა ზომის მყრინავი ცხოველები არიან. მათი წინა კიდურები ფრთებად არიან გარდაქმნილი. დიდი რაოდენობით სობენ ხოჭოებს, კოლოებს, პეპლებს და სხვ. გამოსცემენ ულტრაბერებს, რომელთა საშუალებითაც შესანიშნავად ერკვევიან სივრცეში. სოციერთი ხელფრთიანი ცოფის ეირუსის რეზერვუარია. განსაკუთრებით საშიში ამ მხრივ არიან ვამპირები, რომლებიც სისხლისმწოველი ცხოველებია. საქართველოში მცხოვრები ღამურები მწერიჭამიები და ფიტოფაგებია, ამდენად ისინი ცოფის ინფექციის გავრცელების ხსრივ, ნაკლებად საშიში არიან.

ინგლისურად: bats. რუსულად: рукокрылые.

ხორც-პეპტონიანი აბარი – ძირითადი მყარი საკვები ნივთიანება, რომელსაც იყენებენ ქემოორგანოტროფული ბაქტერიების კულტივირებისათვის. ამზადებენ 0,5-1%-იანი ხორციანი ექსტრაქტის წყალხსნარს, უმატებენ 0,5-1%-იან პეპტონს, 0,5%-იან NaCl-ს და 1,5-3%-იან აგარს. ინგლისურად: meat-peptone agar. რუსულად: мясо-пептонный агар.

ხუნინის ვირუსი (ლათ. virus შხამი) – არენავირუსების ოჯახის წარმომადგენელია. იწვევს არგენტინულ ქემორაგიულ ცხელებას. ინგლისურად: Junin virus. რუსულად: вирус Хунина.

ჰ

ჰასპოდინი (Dasypodidae) – ჩრდილო ამერიკაში მცხოვრები ცხოველი – არმადილი. ინტრავენოზური დასენიანებისას, ამ ცხოველში ვითარდება კეთრისთვის დამახასიათებელი სპეციფიკური გენერალიზებული პროცესი, ხოლო ბაქტერიის ინოკულაციის ადგილას – ტიპური გრანულომები (ლეპრომები). ინგლისურად: armadillo. რუსულად: броненосец.

ჰანმრთელობის დაცვის მსოფლიო ორგანიზაცია (ჯანმო) – გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სპეციალიზე-

ბული დაწესებულება, რომლის ძირითადი მიზანია ყველა ქვეყანაში ჯანმრთელობის უმაღლესი დონის მიღწევა. ორგანიზაცია კონტროლს უწევს დაავადებებთან ბრძოლას, მათ ლიკვიდაციას, ეხმარება სხვადასხვა ქვეყნებს ინფექციური და სხვა დაავადებების წინააღმდეგ ბრძოლაში, აწყობს სამეცნიერო კონფერენციებს, ამზადებს ეროვნულ კადრებს და სხვა. ინგლისურად: World Health Organization (WHO). რუსულად: Всемирная Организация Здравоохранения (ВОЗ).

ჯილქსი (anthrax) – იგივე ხუზარა, ანთრაქსი (იხ.). მწვავე ინფექციური დაავადებაა, ანთროპოზოონოზი. გამომწვევია *Bacillus anthracis*, რომელიც წარმოქმნის ცენტრალურად ლოკალიზებულ, ძალზე გამძლე სპორებს. დასენიანების წყაროა ავადმყოფი ცხოველები. განასხვავებენ ჯილეხის კანის, ნაწლავისა და ფილტვის ფორმებს. ინგლისურად: anthrax. რუსულად: сибирская язва.

ჯილქსის ჩხირი (*Bacillus anthracis*) – მიეკუთვნება გვარ *Bacillus*-ს. აღმოჩენილ იქნა 1949 წელს გერმანელი ა.პოლენდერის მიერ, ხოლო 1876 წელს რ.კოხმა მიიღო მისი სუფთა კულტურა და საბოლოოდ დაადგინა ჯილეხის ეტიოლოგიური აგენტი. აერობული, გრამ-დადებითი ბაქტერიაა. მსხვილი ჩხირია სწორი დაბოლოებებით (სიგრძე 5-10

მკმ-ია, ხოლო სიგანე – 1-2 მკმ). უმოძრაოა, გრამით და ანილინის საღებავებით ადვილად იღებება. გააჩნია სპორების წარმოქმნის უნარი. მათი წარმოქმნისათვის აუცილებელია ჟანგბადი და გარკვეული ტემპერატურა. სპორები ხასიათდება მაღალი მდგრადობით და სიცოცხლისუნარიანობას ინარჩუნებენ წლობით და ათეულ წლობითაც კი. ინგლისურად: anthrax bacillus. რუსულად: палочка сибирской язвы.

ჯუჯა სოლიტერი (*Hymenolepis nana*) – ბრტყელი ჭიების ტიპის, ცესტოდების კლასის წარმომადგენელია. პარაზიტობს ადამიანის ორგანიზმში, განსაკუთრებით ბავშვებში. მისი სტრობილის სიგრძე მხოლოდ 1-4 მმ-ია. დეფინიტიური მასპინძელია ადამიანი და თაგვები. ადამიანი ამავე დროს წარმოადგენს მთავარ შუალედურ მასპინძელს. სხვა ცესტოდებისაგან განსხვავებით, ჯუჯა სოლიტერის განვითარება მიმდინარეობს მასპინძლის გამოუცვლელად. პარაზიტის კვერცხები წყალსა და გაურეცხავ მწვანილთან ერთად ხედება ადამიანის ორგანიზმში. ადგილი აქვს აგრეთვე ავტონიზაზიასაც (იხ.). იწვევს ნერვული სისტემის მოშლილობას, სოფჯერ შეკრულობას ან ფადარათს, სიგამხდრეს და სხვა. ინგლისურად: dwarf tapeworm. რუსულად: карликовый

ენი.

ჰ

ჰალოფილები (ბერძნ. *hals* მარილი, *philia* სიყვარული) – ბაქტერიები, რომლებიც ოპტიმალური სრდისათვის საჭიროებენ ნატრიუმის მაღალ კონცენტრაციებს. ინგლისურად: *halophils*. რუსულად: *галофилы*.

ჰანტავირუსები (*Hantavirus*) – ბუნებრივრუსების ოჯახის ერთერთი გვარია. მიეკუთვნებიან რობოვირუსების (იხ.) ეკოლოგიურჯგუფს. ძირითადი მასპინძლები და გადაიტანებია მღრღნელები. ამ გვარის ვირუსები იწვევენ თირკმლის სინდრომით მიმდინარე კემორაგიულ ცხელებას და პანტაეირუსულ პნემონიას. ინგლისურად: *hantaviruses*. რუსულად: *хантавирусы*.

ჰანტავირუსული პნემონიის პირუსი (ბერძნ. *pneumon* ფილტვი, *ლათ.* *virus* შხამი) – შედის *Hantavirus*-ის გვარის შემადგენლობაში. პანტაეირუსები ბუნებაში ფართოდ არიან გავრცელებული. პანტაეირუსული სინდრომის რეზერვუარია ველის კომპლექსის თაგვისებური მღრღნელები. ადამიანის დაინფიცირების ძირითადი მექანიზმია აეროგენური. დაინფიცირებული ადამიანი ეპიდემიოლოგიურ საფრთხეს არ წარმოადგენს. ყველაზე უფრო კარგად გამოხატული ცვლილებები აღინიშნება ფილტვებში. საინკუბაციო პერიოდი 6

კვირას შეადგენს. ლეტალობა 50-60%-ს აღწევს. ინგლისურად: *hantavirus pneumonia virus*. რუსულად: *вирус хантавирусной пневмонии*.

ჰაპტენები (ბერძნ. *hapto* ვამაგრებ) – არასრული ანტიგენები. უმთავრესად დაბალმოლეკულური ნივთიერებებია, რომელთაც არ გააჩნიათ იმუნოგენური თვისებები, სამაგიეროდ შესწევთ ანტისხეულებთან და იმუნოკომპლექტურ უჯრედებთან სპეციფიკური ურთიერთმოქმედების უნარი. ინგლისურად: *haptens*. რუსულად: *гаптены*.

ჰელიკობაქტერიები (*Helicobacter*) – ჰელიკობაქტერიების 8 სახეობიდან ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანია *Helicobacter pylori*. წარმოადგენს S-ის ფორმის, გრამ-უარყოფით უჯრედს. მისი ზომებია – 2,4 X 0,5 მკმ. მიკროაეროფილია, აწარმოებს კატალაზას და ოქსიდაზას, აგრეთვე ფოსფოლიპიდების დამშლელ ფოსფოლიპაზებს. ლოფოტრიქებია ან მონოტროქები. მათი სრდისათვის აუცილებელია მიკროაეროფილური პირობები ანდა ჟანგბადით გამდიდრებული ატმოსფერო. ინგლისურად: *helicobacters*. რუსულად: *хеликобактеры*.

ჰელპერები (ინგლ. *helper* დამხმარე) – T-ლიმფოციტების ერთერთი პოპულაცია. უმნიშვნელოვანეს როლს თამაშობენ იმუნურ რეაქციებში. მათ მიერ

გამოყოფილი მედიატორები (ლიმფოკინები) გაელენას ახდენენ სხვა ტიპის იმუნოკომპეტენტურ უჯრედებზე (მაკროფაგებზე, B-ლიმფოციტებზე და სხვა), ააქტიურებენ რა მათ ფუნქციურ მდგომარეობას. ინგლისურად: *helpers*. რუსულად: *хелперы (помощники)*.

ჰემაგლუტინინი (ბერძნ. *haima* სისხლი, ლათ. *agglutino* მივაწებებ, მივაკრავ) – ანტისხეულების (ჰემაგლუტინინების) მიერ სითხეში შეწონილი ერთ-რიციტების შეწებება და დალექვა. ინგლისურად: *hemagglutination*. რუსულად: *гемагглютинация*.

ჰემაგლუტინინი (ბერძნ. *haima* სისხლი, ლათ. *agglutino* მივაწებებ, მივაკრავ) – გრიპის ვირუსის ერთ-ერთი ანტიგენია. აღნიშნული ცილის ფუნქცია მდგომარეობს სამიზნე-უჯრედის ზედაპირის რეცეპტორთან (ნეირამინის მუაეა, სიალის მუაეა) შეკავშირებაში, რითაც იწყება ინფექციური პროცესი. ჰემაგლუტინინი ფუნქციონირებს ინფექციური პროცესის დასაწყისში. ინგლისურად: *hemagglutinin*. რუსულად: *гемагглютинин*.

ჰემატონენცეფალური ბარიერი (ბერძნ. *haima* სისხლი, *enkephalon* თავის ტვინი) – იხ. ნეიროგლია. ფიზიოლოგიური მექანიზმი, რომელიც არეგულირებს ნივთიერებათა ცვლას სისხლსა, ზურგის ტვინის არხის

სითხეს (ლიკვორს) და თავის ტვინს შორის, აგრეთვე ახორციელებს დაცვით ფუნქციებს, აბრკოლებს რა ცენტრალურ ნერვულ სისტემაში სისხლში შეყვანილი სხვადასხვა უცხო ნივთიერებების, აგრეთვე თვით ორგანიზმში წარმოქმნილ ნივთიერებათა ცვლის დარღვევის შედეგად სინთეზირებული პროდუქტების შეჭრას. ტერმინი მოწოდებულია 1921 წელს შვედი რ.გოტიეს მიერ. ინგლისურად: *hematoencephalic barrier*. რუსულად: *гематоэнцефалический барьер*.

ჰემოგლობინოფილური ბაქტერიები (ბერძნ. *haima* სისხლი, *globus* ბურთულა, *philia* სიყვარული, მიდრეკილება, *bakterion* ნიბირი) – ბაქტერიები, რომელთა ცხოველქმედებისათვის აუცილებელია ჰემოგლობინის მსგავსი ნივთიერების არსებობა. ამ ტიპის ბაქტერიებს მიეკუთვნება *Haemophilus*-ის გვარის ბაქტერიები. ინგლისურად: *hemoglobophilic bacteria*. რუსულად: *гемоглобулинофильные бактерии*.

ჰემოკულტურა (ბერძნ. *haima* სისხლი, ლათ. *cultura* დამუშავება) – სისხლიდან გამოყოფილია მიკრობთა კულტურა. ინგლისურად: *hemoculture*. რუსულად: *гемокультура*.

ჰემოლიზი (ბერძნ. *haima* სისხლი, *lysis* დაშლა, გახსნა) – ერთროციტების დაშლის პროცესი, რის შედეგადაც გამოი-

ყოფა ჰემოგლობინი. ფიზიოლოგიური ჰემოლიზი ადამიანსა და ცხოველებში განუწყვეტლივ მიმდინარეობს. ერთროციტების საბოლოო დაშლას ადგილი აქვს ელენთაში. გამოთავისუფლებული ჰემოგლობინისაგან სინთეზდება ნაღვლის ერთ-ერთი პიგმენტი – ბილირუბინი. პათოლოგიური ჰემოლიზი ვითარდება ჰემოლიზური ანემიების, ჰემოგლობინოპათიების შემთხვევაში. ინგლისურად: hemolysis. რუსულად: гемолиз.

ჰემოლიზინები (ბერძნ. haima სისხლი, lysis დაშლა, გახსნა) – ნიუთიერებები, რომლებიც იწვევენ ჰემოლიზს. ინგლისურად: hemolysins. რუსულად: гемолизины.

ჰემოლიზური ანემია (ბერძნ. haima სისხლი, lysis დაშლა, გახსნა, an უარყოფითი თავსართი, haima) – 1. ახალშობილთა ჰემოლიზური ანემია, რომელიც დაკავშირებულია რეზუს-ფაქტორის მიხედვით დედისა და ნაყოფის სისხლის შეუთავსებლობასთან., 2. აკროიმუნური ჰემოლიზური ანემია, რომლის დროსაც ანტისხეულები გამოშუშავდება თავისი ორგანიზმის ანტიგენების მიმართ. 3. ეგზოგენური ფაქტორებით განპირობებული ჰემოლიზური ანემია. ინგლისურად: hemolytic anemia. რუსულად: гемолитическая анемия.

ჰემოლიმფა (ბერძნ. haima სისხლი, lymphა ანკარა წყალი)

– სითხე, რომელიც ცირკულირებს ფესხახსრიანების და მოლუსკების ღია სისხლძარღვოვან სისტემაში. ფუნქციურად ჰემოლიმფა შეესაბამება დახშული სისხლძარღვოვანი სისტემის მქონე ცხოველების სისხლს და ლიმფას. ინგლისურად: hemolymph. რუსულად: гемолимфа.

ჰემორაგია (ბერძნ. haima სისხლი, rhagia ძლიერი გამოყოფა) – სისხლძარღვის მთლიანობის დარღვევის შედეგად სისხლის დენა ან სისხლის ჩაქცევა სხეულის რომელიმე სიღრუესა და ორგანოში. ინგლისურად: hemorrhage. რუსულად: геморрагия.

ჰემორაგიული ცხელება (ლათ. haemorrhagia) – ვირუსული ეტიოლოგიის ტრანსმისიული, ბუნებრივ-კეროვანი დაავადებებია. მიმდინარეობს ჰემორაგიული სინდრომით. მძიმე კლინიკურ ფორმებს თან ახლავს ფართო სისხლჩაქცევები სხვადასხვა ორგანოებში, არტერიული ჰიპოტენზია და შოკური მდგომარეობა. თირკმლების დაზიანება მძიმე ფორმებშია გამოხატული. ჰემორაგიებით მიმდინარე დაავადებებია: ყვითელი ცხელება, დენგეს ცხელება, ლასას, ებოლას და მარბურგის ცხელებები და სხვა. ინგლისურად: hemorrhagic fever. რუსულად: геморрагическая лихорадка.

ჰემოტოქსინები (ბერძნ. haima სისხლი, toxikon შხამი) – მიკრობული, ცხოველური და

მცენარეული წარმოშობის ნიუ-თიერებები, რომლებიც სისხლში მოცირკულირე ერთროციტების და სხვა უჯრედების დაზიანებასა და ჰემოლიზს იწვევენ. ინგლისურად: hemotoxins. რუსულად: гемотоксины.

ჰემოტრანსფუზია (ბერძნ. haima სისხლი, ლათ. transfusio გადასხმა) – სისხლის გადასხმა ერთი ადამიანის ვენიდან მეორე ადამიანის ვენაში. განასხვავებენ სისხლის პირდაპირ და არაპირდაპირ გადასხმას. ინგლისურად: hemotransfusion. რუსულად: гемотрансфузия.

ჰემოფილური ბაქტერიები (ბერძნ. haima სისხლი, philia სიყვარული, მიდრეკილება, bakterion ჩხირი) – აღნიშნული ბაქტერიები მიეკუთვნება გვარ Haemophilus-ს. ამ გვარში გაერთიანებულნი არიან გრამ-უარყოფითი ბაქტერიები. გვარი შეიცავს დაახლოებით 20 სახეობას. ნორმალური ზრდისათვის აუცილებელია ზრდის ფაქტორები (X და V). ადამიანისათვის ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანი პათოგენია Haemophilus influenzae, აგრეთვე ე.წ. რბილი შანკრის გამომწვევი – Haemophilus ducreyi. ჰემოფილურ ბაქტერიებს ახასიათებთ პლემორფიზმი: ზოგჯერ განლაგებულნი არიან წყვილებად ანდა მოკლე ძეწყეების სახით. გააჩნიათ პილუბი. ქემორგანოტროფებია, ახდენენ გლუკოზის უტილიზაციას

მეაეებამდე, აღადგენენ ნიტრატს ნიტრიტამდე. ვირულენტობის წამყვანი ფაქტორია კაფსულა. ინგლისურად: hemophil bacteria. რუსულად: гемофильные бактерии.

ჰენლე-კოხის პოსტულატები – მიკრობთა ეტიოლოგიური როლის დამადასტურებელი კრიტერიუმებია: 1) მიკრობის გამოყოფა ყოველთვის უნდა იყოს შესაძლებელი ამა თუ იმ კონკრეტული დაავადების შემთხვევაში და არ უნდა გამოიყოფოდეს ჯანმრთელი პირებიდან; 2) მიკრობი სტაბილურად უნდა გამოიყოფოდეს პათოლოგიური მასალიდან სუფთა კულტურის სახით; 3) მიკრობის სუფთა კულტურა ექსპერიმენტში (ლაბორატორულ ცხოველებში) უნდა იწვევდეს ისეთივე დაავადებას, როგორც ადამიანში. ინგლისურად: Henle-Koch's postulates. რუსულად: постулаты Генле-Кох.

ჰეპატიტების ვირუსები (ბერძნ. hepar ღვიძლი, itis ანთება, ლათ. virus შხამი) – ადამიანში ჰეპატიტების გამომწვევ ჰეპატოციტოტროპულ ვირუსებს მიეკუთვნება დნმ- და რნმ-შემცველი ვირუსები. ესენია დნმ-გენომიანი B ჰეპატიტის ვირუსი და რნმ-ს შემცველი ვირუსების ჯგუფი: A, C, D, E და G ჰეპატიტების ვირუსები. აღნიშნული ვირუსები მიეკუთვნებიან ვირუსების სხვადასხვა ოჯახებს. ინგლისურად: hepatitis viruses. რუსულად:

вирусы гепатитов.

ჰეპატიტი (ბერძნ. hepar ღვიძლი, itis ანთეზა) – ღვიძლის ანთებითი ხასიათის დაავადებათა საერთო სახელწოდება. ინგლისურად: hepatitis. რუსულად: гепатит.

ჰეპატიტოზი (ბერძნ. hepar ღვიძლი, oma სიმსივნე) – ღვიძლის უჯრედებისაგან (ჰეპატოციტებისაგან) განვითარებული პირველადი კიბო. ინგლისურად: hepatoma. რუსულად: гепатома.

ჰეპატოტროპიზმი (ბერძნ. hepar ღვიძლი, tropos მობრუნება. მიმართულება) – სხვადასხვა ბუნების აგენტების და ზემოქმედებების უნარი გამოიწვიონ პათოლოგიური ცვლილებები ღვიძლში. მაგალითად, ინფექციური ჰეპატიტის გამომწვევ ვირუსებს ან აფლატოქსინს (იხ.) გააჩნიათ უნარი დააზიანონ ღვიძლის ქსოვილი, კერძოდ, ჰეპატოციტები. ინგლისურად: hepatotropism. რუსულად: гепатотропизм.

ჰეპატოცელულური კარცინომა (ბერძნ. hepar ღვიძლი, ლათ. cellula უჯრედი, ბერძნ. karkinos კიბო, oma სიმსივნე) – ღვიძლის უჯრედული ქსოვილის ავთვისებიანი სიმსივნე. ინგლისურად: hepatocellular carcinoma. რუსულად: гепатоцеллюлярная карцинома.

ჰერედიტარული (ლათ. hereditarius მემკვიდრეობითი) – მემკვიდრული, მემკვიდრეობით

მიღებული. ინგლისურად: hereditary. რუსულად: наследственный.

ჰერპესვირუსების ოჯახი (Herpesviridae) – დნმ-ს შემცველი ვირუსების ოჯახია. ვირიონებს გააჩნიათ გარეთა მემბრანა და კაფსიდის იკოსაედრული ანუ ოცწახნაგოვანი ფორმა. ოჯახში შედის ალფა-, ბეტა- და გამა-ჰერპესვირუსების ქვეოჯახები. ინგლისურად: herpesviruses. რუსულად: герпесвирусы.

ჰერპეს-ზოსტერის ვირუსი (ბერძნ. herpo ეხოხავ, zoster ქამარი) – ერთი და იგივე ვირუსი – Varicella Zoster Virus (VZV) იწვევს კლინიკით და ეპიდემიოლოგიით განსხვავებულ დაავადებებს: ჩუტყვავილას (Varicella) და სარტყლისებურ ლიქენს (Zoster). ვარიცელა პირველადი დაავადებაა, ხოლო ზოსტერი – მეორადი ფორმა. თავისი სტრუქტურითა და მორფოლოგიით ეს ვირუსი ძალზე ახლოსაა ანდა იდენტურიც კი Herpesviridae-ს ოჯახის სხვა წარმომადგენლებთან, ანტიგენურად კი განსხვავებულია. ინგლისურად: herpes-zoster virus. რუსულად: вирус герпес-зоостера.

ჰერპესი (ბერძნ. herpo ეხოხავ) – მწვავე, ციკლური მიმდინარეობის ვირუსული დერმატოზი ბუშტუკოვანი გამონაყართ. ვითარდება უმეტესად ტუჩებზე, სასქესო ორგანოებზე და სხვა. ინგლისურად: herpes. რუსულად:

герпес.

ჰეტეროგენური (ბერძნ. heteros სხვა, genaო წარმოეშობ) – შემადგენლობით, წარმოშობით, თვისებებით სხვადასხვაგვარი, განსხვავებული. ინგლისურად: heterogeneous. რუსულად: гетерогенный.

ჰეტეროკარიონი (ბერძნ. heteros სხვა, karyon ბირთვი) – უჯრედი, რომელიც შეიცავს განსხვავებული გენოტიპის ორ ან მეტ ბირთვს. ორი სხვადასხვა გენოტიპის სომატური უჯრედის შერწყმის შედეგად წარმოქმნილი ორ-, სამ- ან მრავალბირთვიანი უჯრედული წარმონაქმნი (მაგ., სხვადასხვა სახეობის ორგანიზმების ან ერთი და იმავე ორგანიზმის სხვადასხვა ტიპის უჯრედები). ინგლისურად: heterokaryon. რუსულად: гетерокарион.

ჰეტეროპლოიდი (ბერძნ. heteros სხვა, ploos შეჯამება) – მოვლენა, რომელიც განაპირობებს გენური ბალანსის დარღვევას კომპლექტში ცალკეული ქრომოსომების არაჯერადი მომატებით ან შემცირებით. ინგლისურად: heteroploidy. რუსულად: гетероплоидия.

ჰეტეროტროფი (ბერძნ. heteros სხვა, trophe საკვები) – ორგანიზმები, რომლებიც თავისი კვებისათვის იყენებენ სხვა ორგანიზმების მიერ დამზადებულ ორგანულ ნივთიერებებს. ინგლისურად: heterotrophs. რუსულად:

гетеротрофы.

ჰეტეროტროფული ბაქტერიები (ბერძნ. heteros სხვა, trophe საკვები, bakterion ჩხირი) – ბაქტერიები, რომლებიც ენერჯის წყაროდ იყენებენ ორგანულ ნივთიერებებს, კერძოდ, ორგანულ ნახშირბადს. ორგანული ნახშირბადის ადვილად ასათვისებელი წყაროა პექსოზები (გლუკოზა), მრავალატომიანი სპირტები და ამინომჟავები. ინგლისურად: heterotrophic bacteria. რუსულად: гетеротрофные бактерии.

ჰიალურონიდაზა – სპერმატოზოიდებში არსებული ფერმენტია, რომელიც იწვევს ადამიანის კეერცხუჯრედის გარემომცველი სხივური გვირგვინის (Corona radiata) შემადგენელი უჯრედების დამაკავშირებელი რთული ორგანული ნივთიერების – ჰიალურონის მჟავის დაშლას, რაც აუცილებელია განაყოფიერების პროცესისათვის. ინგლისურად: hyaluronidase. რუსულად: гиалуронидаза.

ჰიბრიდი (ლათ. hybrida ორმაგი წარმოშობის) – ჰეტეროზიგოტური ორგანიზმი, რომელიც წარმოიქმნება სხვადასხვა გენოტიპის მქონე მშობლიური ფორმების შეჯვარების გზით. ჰიბრიდს უწოდებენ აგრეთვე ორი სხვადასხვა გენოტიპის ან ფენოტიპის უჯრედის შერწყმის შედეგად წარმოქმნილ სინკარიონს (იხ.). ინგლისურად: hybrid. რუსულად:

ლად: **гибрид.**

ჰიბრიდომა (ლათ. hybrida ორ-მაგი წარმოშობის, ბერძნ. ὅμα სიმისიენე) – რომელიმე ცხოველის სპლენოციტის (ელენთის B-ლიმფოციტის) და ამავე ცხოველის მიელომური (სიმისიენური) უჯრედის შერწყმის შედეგად წარმოქმნილი ერთუჯრედიანი ჰიბრიდული უჯრედი-სინკარიონი, რომელიც ასინთეზებს და გამოყოფს ე.წ. მონოკლონურ ანტისხეულებს (იხ.). ინგლისურად: hybridoma. რუსულად: **гибридома.**

ჰიბრიდული ვირუსები (ლათ. hybrida ორმაგი წარმოშობისა, virus შხამი) – შერეული გენომის მქონე ვირუსები, რომლებიც წარმოიქმნენ მოლეკულური ჰიბრიდიზაციის შედეგად. ინგლისურად: hybrid viruses. რუსულად: **гибридные вирусы.**

ჰიგიენა (ბერძნ. hygieinos ჯანსაღი, ჯანმრთელი. ცნობილი ბერძენი ექიმის, ასკლეპიოსის ერთ-ერთი ქალიშვილის, ჰიგიას სახელის მიხედვით) – მედიცინის ერთ-ერთი დარგია, რომელიც სწავლობს გარემოს ზემოქმედებას ადამიანის ორგანიზმზე, მის შრომისუნარიანობაზე და სხვა. მჭიდროდაა დაკავშირებული ბიოლოგიასთან, ფიზიოლოგიასთან, ქიმიასთან, მიკრობიოლოგიასთან, ინფექტოლოგიასთან და სხვა მეცნიერებებთან. ჰიგიენის განსაკუთრებული დარგია სანიტარია. ინგლისურად: hygiene.

რუსულად: **гигиена.**

ჰიდროლაზები (ბერძნ. hydor წყალი) – ფერმენტების კლასი, რომლის წარმომადგენლები აკალიზებენ ჰიდროლიზის რეაქციებს. ჰიდროლაზებს მიეკუთვნება საჭმლის მომწელებელი მრავალი ფერმენტი: ამილაზა, ცელულაზა, პროტეაზა და ა.შ. ინგლისურად: hydrolases. რუსულად: **гидролазы.**

ჰიდროლიზი (ბერძნ. hydor წყალი, lysis დაშლა, გახსნა) – რთულ ნივთიერებათა დაშლა მონომერებად წყლის და ფერმენტების (ჰიდროლაზების) ზემოქმედების შედეგად. ინგლისურად: hydrolysis. რუსულად: **гидролиз.**

ჰიდროტაქსისი (ბერძნ. hydor წყალი, taxis განლაგება რიგში) – უმდაბლესი ორგანიზმების მოძრაობა მეტი ან ნაკლები სინესტიისაკენ (დადებითი და უარყოფითი ჰიდროტაქსისი). ინგლისურად: hydrotaxis. რუსულად: **гидротаксис.**

ჰიდროფობია (ბერძნ. hydor წყალი, phobia შიში) – იგივე ცოფი (იხ.).

ჰიპერბარიული ოქსიგენაცია (ბერძ. hyperbaros დიდი სიმძიმე, oxygenium ჟანგბადი) – იგივე ოქსიბაროთერაპია. ტარდება ბაროკამერაში ჟანგბადის მაღალი შემცველობის ჰაერის დაჭირხენით. აღნიშნული მეთოდი გამოიყენება მედიცინის სხვადასხვა სფეროებში. ინგლისურად: hyper-

baric oxigenation. რუსულად: гипербарическая оксигенация.

ჰიპერდიაგნოსტიკა (ბერძნ. hyper ზედმეტი, ჭარბი, diagnosis ამოცნობა, განსაზღვრა) – ექიმის მიერ ავადმყოფის მდგომარეობის გაზვიადება; არარსებული დაავადების დაფიქსირება. ინგლისურად: hyperdiagnostics. რუსულად: гипердиагностика.

ჰიპერემია (ბერძნ. hyper ზედმეტი, ჭარბი, haima სისხლი) – სისხლის ღიდი რაოდენობის დაგროვება ამა თუ იმ ორგანოში (მაგ., სახის ჰიპერემია). განასხვავებენ არტერიულ (აქტიურ) და ვენურ (პასიურ) ჰიპერემიას. ინგლისურად: hyperemia. რუსულად: гиперемия.

ჰიპერერგია (ბერძნ. hyper ზედმეტი, ჭარბი, ergon მუშაობა) – ორგანიზმის მომატებული რეაქტიულობა. ინგლისურად: hyperergy. რუსულად: гиперэргия.

ჰიპერიმუნისაცია (ბერძნ. hyper ზედმეტი, ჭარბი, ლათ. immunitas რაიმესაგან გათავისუფლება) – ცხოველების იმუნისაციის ინტენსიური კურსი, რომელიც განკუთვნილია ჰიპერიმუნური (ანტისხეულების მაღალი ტიტრის მქონე) შრატების მისაღებად. იმუნისაცია შედგება რამდენიმე ციკლისაგან (3-10). ბოლო ციკლის დასრულებიდან 2-3 კვირის შემდეგ საზღვრავენ ტიტრს და შრატის ავიდურობას. ინგლისურად: hyperimmunization. რუსულად: гипериммунизация.

ჰიპერმობილობა – იხ. ალერგია.

ჰიპერპლაზია (ბერძნ. hyper ზედმეტი, ჭარბი, plasis წარმოქმნა) – უჯრედთა რაოდენობის მომატება მათი ინტენსიური გამრავლების შედეგად. ინგლისურად: hyperplasia. რუსულად: гиперплазия.

ჰიპერტენზია (ბერძნ. hyper ზედმეტი, ჭარბი, ლათ. tensio დაძაბვა) – სისხლძარღვებში, ღრუ ორგანოებსა ან ორგანიზმის სიღრუეებში ჰიდროსტატიკური წნევის მომატება (მაგ., პორტალური ჰიპერტენზია, არტერიული ჰიპერტენზია). ინგლისურად: hypertension. რუსულად: гипертензия.

ჰიპერტონური ხსნარი (ბერძნ. hyper ზედმეტი, ჭარბი, tonos დაძაბვა) – ხსნარი, რომლის ოსმოსური წნევა უფრო მაღალია სისხლის ოსმოსურ წნევაზე. ინგლისურად: hypertonic solution. რუსულად: гипертонический раствор.

ჰიპერფუნქცია (ბერძნ. hyper ზედმეტი, ჭარბი, ლათ. functio შესრულება, მუშაობა) – გაძლიერებული ფუნქციონირება, გაძლიერებული მოქმედება (მაგ., რომელიმე ჯირკვლის, კუნთის და ა.შ.). ინგლისურად: hyperfunction. რუსულად: гиперфункция.

ჰიპოთალამუსი (ბერძნ. hypo ქვევით, დაბლა, thalamos ოთახი, დასასვენებელი ადგილი) – შუამდებარე ტვინის ერთ-ერთი

განყოფილებაა, წარმოადგენს ორგანიზმის ეგზეტაციური ფუნქციების და გამრავლების უმაღლეს ნერვულ ცენტრს. გარდა ამისა, აქ ხდება ნერვული და ენდოკრინული სისტემების ურთიერთმოქმედება. ინგლისურად: hypothalamus. რუსულად: гипоталамус.

ჰიპოთეზა (ბერძნ. hypothesis ვარაუდი) – მეცნიერულად დასაბუთებული ვარაუდი რაიმე მოვლენის ან პროცესის ასახსნელად, რომელიც მოითხოვს შემოწმებას ცდის საშუალებით და ფაქტებით დამტკიცებას. ინგლისურად: hypothesis. რუსულად: гипотеза.

ჰიპოკრატის სახე (ლათ. facies Hippocratica) – აგონიის დროს სახის განსაკუთრებული გამოხატულება. დამახასიათებელია წაწყვეტებული ცხვირი და ნიკაპი, ნავარდნილი თვალები, გაციებული ყურები, ფერმკრთალი სახე მოლურჯო ფერით, ზოგჯერ კი ცივი ოფლი. ინგლისურად: Hippocrates face. რუსულად: лицо Гипократа.

ჰიპოკრატის ფიცი – ძველი საბერძნეთის ექიმმა და ანტიკური მედიცინის რეფორმატორმა, „მედიცინის მამად“ წოდებულმა ჰიპოკრატემ (ძვ. წ.ა. 460-377) შემოიღო ექიმის ქცევის ნორმები, რაც ჩამოაყალიბა ფიცის სახით. მასში ხაზი აქვს გასმული ზნეობრივ ნორმებს, პროფესიულ ეთიკას,

ქცევის პრინციპებს, საექიმო საიდუმლოების დაცვას და სხვა. ინგლისურად: Hippocrates oath. რუსულად: клятва Гипократа.

ჰიპოსტაზი (ბერძნ. hypo ქვევით, დაბლა, stasis დგომა, განერება) – გენების ურთიერთმოქმედების ერთ-ერთი ტიპი, როდესაც ერთი გენის ალელების აქტიურობა დათრგუნულია სხვა გენების ალელების მოქმედებით. ჰიპოსტაზის შემთხვევაში დათრგუნულ ალელებს, ჰიპოსტაზურს უწოდებენ. ინგლისურად: hypostasis. რუსულად: гипостаз.

ჰიპოტონური ხსნარი (ბერძნ. hypo ქვევით, დაბლა, tonos დაძაბვა) – ხსნარი, რომლის ოსმოსური წნევა უფრო დაბალია სისხლის ოსმოსურ წნევაზე. ინგლისურად: hypotonic solution. რუსულად: гипотонический раствор.

ჰიპოფუნქცია (ბერძნ. hypo ქვევით, დაბლა, ლათ. functio შესრულება, მუშაობა) – ორგანოს, კუნთის, ჯირკელის ფუნქციის დაქვეითება. ინგლისურად: hypofunction. რუსულად: гипофункция.

ჰიპოქსია (ბერძნ. hypo ქვევით, დაბლა, oxygenium ჟანგბადი) – ქსოვილებში ჟანგბადის რაოდენობის შემცირება. ინგლისურად: hypoxia. რუსულად: гипоксия.

ჰისის ნიადაგი – შეიცავს ნახშირწყლებს და ინდიკატორს, გამოიყენება მიკრობების საქა-

როლიზური აქტიურობის გამო-
საყენად. ინგლისურად: Hiss
media. რუსულად: среда Гисса.

ჰისტოლიზი (ბერძნ. histos
ქსოვილი, lysis დაშლა) – ორგა-
ნიზმის ქსოვილების თვითდაშ-
ლის პროცესი ფერმენტების და
ფაგოციტების ზემოქმედების შე-
დეგად. ინგლისურად: histolysis.
რუსულად: гистолиз.

ჰისტოლოგია (ბერძნ. histos
ქსოვილი, logos მოძღვრება) –
მეცნიერება ადამიანისა და
ცხოველების ქსოვილთა გან-
ვითარების, აგებულებისა და
ცხოველქმედების შესახებ. ინგ-
ლისურად: histology. რუსულად:
гистология.

ჰისტოპათოლოგია (ბერძნ.
histos ქსოვილი, pathos ავადმყო-
ფობა, ტანჯვა, logos მოძღვრება)
– მეცნიერების დარგი, რომელიც
შეისწავლის ქსოვილებში მიმდო-
ნარე პათოლოგიურ პროცესებს.
ინგლისურად: histopathology. რუ-
სულად: гистопатология.

ჰისტოპლაზმოზი (ბერძნ.
histos ქსოვილი, plasma გამოძ-
ერწილი, გაფორმებული, osis
მდგომარეობა) – Histoplasma cap-
sulatum-ით გამოწვეული მიკოზი.
დაავადება იწყება პნევმონით,
რითაც ემსგავსება ტუბერკუ-
ლოზის საწყის სტადიას. ახა-
სიათებს ცხელებს, გამოფიტვა,
სპლენომეგალია, ლეიკოპენია.
ინგლისურად: histoplasmosis. რუ-
სულად: гистоплазмоз.

ჰისტოპლაზმოზის ბაქტერია-

ფუზიკოზი – დაავადება მიეკო-
ენება ღრმა მიკოზების ჯგუფს.
ბუნებრივ-ეკოლოგიური ღრმა მიკო-
ზია, რომელიც უმთავრესად
აზიანებს სასუნთქ სისტემას.
განასხვავებენ ამერიკულ (გა-
მომწვევი Histoplasma capsulatum)
და აფრიკულ (გამომწვევი His-
toplasma duboisii) ჰისტოპლაზმო-
ზებს. ამ უკანასკნელებისათვის
დამახასიათებელია კანის, კან-
ქვეშა ქსოვილის და ძვლების
დაზიანება. ჰისტოპლაზმოზის
სამკურნალოდ იყენებენ კე-
ტოკონაზოლს, სწრაფად პრო-
გრესირებადი ფორმების შემ-
თხვევაში კი ამფოტერიცინ
B-ს. ინგლისურად: histoplasmosis
agents. რუსულად: возбудители
гистоплазмоза.

ჰისტოტოქსინები (ბერძნ. his-
tos ქსოვილი, toxikon შხამი) – ეგ-
ზოტოქსინების ერთ-ერთი ტიპია,
რომელიც აზიანებს შესაბამის
ქსოვილებს. ამ ტიპის ტოქსინს
წარმოქმნიან სტაფილოკოკები,
დიფთერიის კორინებაქტერიები
და სხვა. ინგლისურად: histotox-
ins. რუსულად: гистотоксины.

ჰისტოტროპიზმი (ბერძნ. his-
tos ქსოვილი, tropos მიზნულება,
მიმართულება) – სხვადასხვა
ფაქტორების (ქიმიური, ფიზი-
კური თუ ბიოლოგიური) მოქ-
მედება განსაზღვრულ ქსოვილ-
ებზე. ინგლისურად: histotropism.
რუსულად: гистотропизм.

**ჰისტოშეთავსების მთავარი
კომპლემსი** (MHC – major hic-

to compatibility complex) – გენების ჯგუფი, რომელიც აკოდირებს 3 კლასის მოლეკულებს. ადამიანში ეს არის მე-6 ქრომოსომაში ლოკალიზებული HLA კომპლექსი, რომელიც უზრუნველყოფს სომატურ ინდივიდუალობას და ინდივიდის იმუნორეაქტიუობას. პისტოშეთავსების მთავარი კომპლექსის ანტიგენების ტიპირება აუცილებელი პირობაა დონორისა და რეციპიენტის წყვილის შერჩევისას ორგანოების ალოტრანსპლანტაციების შემთხვევაში. ინგლისურად: major histocompatibility complex. რუსულად: главный комплекс гистосовместимости.

ჰიფა (ბერძნ. hypha ქსოვილი, ბადე) – სოკოებში ერთ-ან მრავალუჯრედიანი ძაფი, რომელიც ქმნის სოკოს ვეგეტაციურ სხეულს (მიცელიუმს ან თალომს). ინგლისურად: hypha. რუსულად: грифа.

ჰომოპათია (ბერძნ. homos მსგავსი, pathos ავადმყოფობა, ტანჯვა) – გერმანელი მეცნიერის სპანემანის მიერ მე-18 საუკუნეში შემოღებული ფარმაკოლოგიური სისტემა, რაც მდგომარეობს ისეთი წამლების მინიმალური დოზების გამოყენებაში, რომელთა დიდი დოზები ჯანმრთელ ორგანიზმში იწვევს აღნიშნული დაავადების მსგავს სიმპტომებს. ინგლისურად: homeopathy. რუსულად: гомеопатия.

ჰომოსტაზი (ბერძნ. homos

მსგავსი, stasis დგომა, განერება) – ადამიანისა და ცხოველის ორგანიზმის შინაგანი გარემოსა და ზოგიერთი ფიზიოლოგიური ფუნქციის დინამიკური მუდმივობა. ინგლისურად: homeostasis. რუსულად: гомеостаз.

ჰომოგენატი (ბერძნ. homogenes ერთგვარი) – რომელიმე ქსოვილის, სითხის ერთგვაროვანი მასა. ინგლისურად: homogenate. რუსულად: гомогенат.

ჰომოგენური (ბერძნ. homogenes ერთგვარი) – შემაღვენლობით, წარმოშობით, თვისებებით ერთნაირი, ერთგვარი. ინგლისურად: homogeneous. რუსულად: гомогенный.

ჰომოკარიონი (ბერძნ. homos ერთნაირი, karyon ბირთვი) – უჯრედი, რომელიც შეიცავს ორ-, სამ- ან მრავალ ერთნაირი გენოტიპის მქონე ბირთვს. მაგალითად, უჯრედი, რომელიც წარმოქმნილია ორი ან მეტი ლიმფოციტის შერწყმის შედეგად. ინგლისურად: homokaryon. რუსულად: гомокарион.

ჰომოლოგიური ქრომოსომა (ბერძნ. homos ერთნაირი, chroma ფერი, soma სხეული) – ქრომოსომების წყვილი, რომლებიც იდენტურნი არიან სიდიდით, ფორმითა და სტრუქტურით და წარმოქმნილი არიან მამრობითი და მდედრობითი სასქესო უჯრედებისაგან. კეერცხუჯრედში არსებულ ყოველ ქრომოსომას ემატება მისი მსგავსი (ჰომოლო-

გიური) ქრომოსომა სპერმატოზოიდისაგან. ინგლისურად: homologous chromosomes. რუსულად: гомологичные хромосомы.

ჰორიზონტალური ტრანსმისია (ბერძნ. horizon დედამიწის ზედაპირისადმი პარალელური, ლათ. transmissio გადაცემა) – ინფექციური ან სხვა ტიპის დაავადების გადაცემა ადამიანიდან ადამიანზე (მაგ., გრიპით დაინფიცირება ავადმყოფისაგან). ჰორიზონტალური ტრანსმისიის გარდა არსებობს აგრეთვე ვერტიკალური ტრანსმისიაც (იხ.). ინგლისურად: horizontal transmission. რუსულად: горизонтальная трансмиссия.

ჰორმონები (ბერძნ. hormao ვამოძრავებ, ავაგზნებ) – შინაგანი სეკრეციის ჯირკვლების ან ორგანიზმის სპეციალიზებული უჯრედების მიერ გამოშვებული ბიოლოგიურად აქტიური ნივთიერებები, რომლებიც მიზანმიმართულად მოქმედებენ ორგანოებსა და ქსოვილებზე და მონაწილეობას ღებულობენ მათი ცხოველქმედების რეგულაციაში. ინგლისურად: hormones. რუსულად: гормоны.

ჰორმონული დისბალანსი (ბერძნ. hormao ვამოძრავებ, ავაგზნებ, dys მოშლა, გადახრა, ფრანგ. balance სასწორი) – ჰორმონების სინთეზის, მათი პროპორციების დარღვევა ორგანიზმში. ინგლისურად: hormonal dysbalance. რუსულად: гормональный дисба-

ланс.

ჰოსპიტალური შტამი (ლათ. hospes სტუმარი, გერმ. Stamm ღერო, საფუძველი) – სტაციონარში (ან ამბულატორიაში) ავადმყოფისაგან ან მომსახურე პერსონალისაგან გამოყოფილი მიკროორგანიზმის შტამი. მისთვის დამახასიათებელია კარგად გამოხატული რეზისტენტობა ანტიბიოტიკებისა და დეზინფექტანტებისადმი. ინგლისურად: hospital strain. რუსულად: госпитальный штамм.

ჰუმორული (ლათ. humor სითხე) – ის, რაც დაკავშირებულია ორგანიზმის სითხეებთან (მაგ., ჰუმორული იმუნიტეტი, ჰუმორული რეგულაცია, ჰუმორული ფაქტორები და ა.შ.). ინგლისურად: humoral. რუსულად: гуморальный.

მეცნიერები. რომელთაც განსაკუთრებული ფვლილი მიუძღვისთ სამედიცინო მიკრობიოლოგიისა და იმუნოლოგიის, განვითარებაში:

ავიცენა (იბნ სინა აბუ ალი ჰუსეინ აბდლაზიზი) (980-1037) – არაბულენოვანი ტაჯიკი ბუნებისმეტყველი, ექიმი, ფილოსოფოსი, პოეტი. წამოაყენა ჰიპოთეზა 'სოციურთი დაავადების თვალთუხილავი გამომწვევი აგენტების შესახებ. ამის შემდეგ მთელი 5 საუკუნის განმავლობაში ინფექციური აგენტების ანუ მესამე სამყაროს წარმომადგენლების შესახებ მეცნიერებს არაერთად ცნობები არ მოუწოდებიათ. ავიცენას შრომებში განხილულია ანატომიის, ფიზიოლოგიისა და ბიოლოგიის მთელი რიგი საკითხები. მის მიერაა შექმნილი ხუთტომიანი წიგნი „საექიმო ხელოვნების კანონები“, რომელშიც მოცემულია ცნობები ანატომიის, ფიზიოლოგიის, ფარმაკოლოგიის, პათოლოგიის, ქირურგიის, ინფექციური დაავადებებისა და სხვა დარგების შესახებ.

აიზემსი ალქს (1927-1967) – ინგლისელი ვირუსოლოგი, რომელმაც შეეცადარეულ ჯონ ლინდემანთან ერთად 1957 წელს აღმოაჩინა ინტერფერონი.

ბაბუში ვიქტორ (1854-1926) – რუმინელი ბაქტერიოლოგი. პ. ერნსტთან ერთად დიფთერიის გამომწვევი კორინებაქტერიის ციტოპლასმაში აღმოაჩინა მეტაქრომატული გრანულები, იგი-

ვე ვოლუტინის მარცვლები (ბაბეშ-ერნსტის მარცვლები), ცოფით შეპყრობილი ცხოველის ნერულ უჯრედებში კი ე.წ. ბაბეშ-ნეგრის სხეულაკები.

ბალტიმორი დევიდ (1938) – ამერიკელი ვირუსოლოგი. რნმ-ს შემცველ ვირუსებში აღმოაჩინა ფერმენტი რევერტაზა (იგივე შებრუნებითი ტრანსკრიპტაზა ანუ რნმ-ზე დამოკიდებული დნმ-პოლიმერაზა), რომლის საშუალებითაც ხდება უჯრედის რიბონუკლეინის მეჯვის ინკორპორირება უჯრედის გენომში. 1975 წელს პ.ტემინთან ერთად მიენიჭა ნობელის პრემია.

ბანზი ბერნჰარდ (1848-1932) – დანიელი ვეტერინარი, დიდი როლი მიუძღვის შინაური ცხოველების ტუბერკულოზის პროფილაქტიკის შესწავლაში. 1903 წელს ფრანგ აბორელთან ერთად გამოთქვა ჰიპოთეზა ინფექციური ვირუსებით კიბოს შესაძლო განვითარების შესახებ.

ბეიპრინკი მარტინ ვილემ (1851-1931) – ჰოლანდიელი ბოტანიკოსი და მიკრობიოლოგი. მისი ძირითადი გამოკვლევები ეძღვნება ნიადაგის ბაქტერიებს და ბაქტერიების გენეტიკას. ბეიერინკი ვირუსოლოგიის ერთ-ერთი აღმომჩენია. მან პირველმა უწოდა ამ მიკროგანიზმს „ვირუსი“.

ვირუსის შესახებ ყველაზე უფრო სწორი და მართებული აზრი და განმარტება სწორედ მან გამოთქვა.

ბერიინგი ემილ ადოლფ (1854-1917) – გერმანელი მიკრობიოლოგი, იმუნოლოგი. დიფთერიის და ტეტანუსის საწინააღმდეგო შრატების შემქმნელი. მან დაამტკიცა, რომ ბაქტერიული ტოქსინების სულ უფრო მზარდი დოზების შეყვანა ცხოველებში, ამ უკანასკნელთა სისხლის შრატში იწვევს შესაბამისი ანტისხეულების, კერძოდ, ანტიტოქსინების წარმოქმნას. იყო იმუნიტეტის ჰუმორული თეორიის მხარდამჭერი. 1901 წელს გახდა ნობელის პრემიის ლაურეატი. ეს იყო ნობელის სახელობის პირველი პრემია ბიოლოგიისა (ფიზიოლოგიის) და მედიცინის სფეროში.

ბერკოტი დენის პარსონს (1911-1993) – ირლანდიელი ექიმი. 1957 წელს უგანდაში აღმოაჩინა ბავშვების ყბის სიმსიენე – ლიმფომა, რომელიც უზარმაზარ ზომებს აღწევს. აღნიშნული სიმსიენე მკვლევარების აზრით ვირუსული ეტიოლოგიისაა (ე.წ. ეპშტეინ-ბარის ვირუსი) და მისი გადაცემა პორიზონტალურად ხდება. ავადმყოფების ერთი ნაწილი (20%) ადრეულ სტადიაში ქიმიოთერაპიისადმი, კერძოდ, მეტოტრექსატის ერთჯერადი ინექციისადმი, მგრძობიარეა.

ბერნარი ვილჰელმ (1923-1979)

– ფრანგი ინკოვირუსოლოგი. ინკოგენური ვირუსების სტრუქტურის შესწავლის ერთ-ერთი პიონერი. პირველმა მოახდინა რნმ-ს შემცველი ინკოვირუსების მორფოლოგიური დიფერენციაცია A, B, C და D ნაწილაკებად. პირველმა მიიღო ულტრათხელი ანათლები მის მიერვე კონსტრუირებულ ულტრატომში და პირველმა მიიღო ზოგიერთი ინკოგენური ვირუსის (ყრინველების ერთობლასტოზის და მიელობლასტოზის, თაგვების სარძევე ჯირკვლის კიბოს ვირუსების) ელექტრონულ-მიკროსკოპული გამოსახულება

ბერნეტი შრენკ მაკფარლან (1899-1985) – ავსტრალიელი იმუნოლოგი. იმუნოლოგიური ტოლერანტობის და იმუნოლოგიური ზედამხედველობის თეორიების ფუძემდებელი. 1949 წელს ბერნეტმა თავის თანამშრომელ ფენერთან ერთად გამოაქვეყნა იმუნიტეტის თეორია, რომელშიც ჩამოაყალიბა ასეთი სახის ზოგადი დებულება: თუ ორგანიზმს რომელიმე უცხო ანტიგენთან ექნება კონტაქტი ემბრიონულ პერიოდში, იგი ამ ანტიგენისადმი სამუდამოდ ინერტული გახდება. 1953 წელს პ. მედავარმა და მკაშეკმა ექსპერიმენტულად დაამტკიცეს ეს გენიალური წინასწარმეტყველება. 1960 წელს ფ.ბერნეტს პ.მედავართან ერთად მიანიჭეს ნობელის პრემიის ლაურეატობა.

ბილროტი თეოდორ (1829-1894) – უდიდესი ავსტრიელი ქირურგი და ანატომი. აღმოაჩინა სტრუქტოკოკები ადამიანის ჭრილობებში და ანთების კერებში (1874).

ბიტნარი ჯონ (1904-1961) – 1936 წელს აღმოაჩინა თავგების სარქვევ ჯირკვლის კიბოს გამომწვევი ვირუსი, იგივე „რძის ფაქტორი“. აღნიშნული ვირუსი შემდგომ თაობებს გადაეცემა დაავადებული დედის რძის საშუალებით.

ბლოკლი აპელე (1867-1936) – ფრანგი მიკრობიოლოგი და ვირუსოლოგი, რომელმაც კალმეტთან ერთად შეიმუშავა ბუბონური შავი ჭირის საწინააღმდეგო ვაქცინა (1895). 1903 წელს პირველმა (ბანგთან ერთად) გამოთქვა ჰიპოთეზა ვირუსების როლზე კიბოს განვითარებაში. მისი სახელი ეწოდა შებრუნებითი ტიფის გამომწვევ სპიროქტას.

ბაიდუშეკი დ. კარლ ტონ (1923) – ამერიკელი ვირუსოლოგი და იმუნოლოგი. ცნობილია ე.წ. ნელი ინფექციების (კურუ, სკრები, კროინცფელდტ-იაკობის ავადმყოფობა) გამომწვევეების (პროინების) კვლევა-ძიებით. 1976 წელს მიენიჭა ნობელის პრემია.

ბვარნერი ჯუსეპე (1856-1918) – იტალიელი პათოლოგი, რომელმაც ნატურალური და ძროხის ყვავილით დაავადებ-

ულების ეპითელურ უჯრედებში აღმოაჩინა პათოგენომური სხეულაკები, რომელთაც მისი სახელი ეწოდათ.

ბიმზა ბუსტავ (1867-1948) – გერმანელი ბაქტერიოლოგი და ქიმიკოსი. შეიმუშავა მაღარიის პლაზმოდუმი, სპიროქტების, ცოცხალი ქსოვილების ფიქსაციის და შეღებვის მეთოდები.

ბოლჯი კამილო (1843-1926) – იტალიელი პისტოლოგი. 1873 წელს შექმნა თავისი განთქმული მივერცხელის მეთოდი, რომლის მეშვეობითაც მან გადატრიალება მოახდინა პისტოლოგიაში. 1882-1885 წლებში მან გამოსცა 8 ტომისაგან შემდგარი კაპიტალური შრომა პისტოლოგიაში, რომელიც ითარგმნა ფრანგულ და გერმანულ ენებზე. ძალზე მნიშვნელოვანია მაღარიისადმი მიძღვნილი შრომების ციკლი. 1898 წელს გოლჯიმ აღწერა განსაკუთრებული ციტოპლაზმური სტრუქტურა, რომელსაც შინაგანი ბადისებრი აპარატი უწოდა. მოგვიანებით ამ სტრუქტურას გოლჯის სახელი უწოდეს. 1906 წელს მიენიჭა ნობელის პრემია.

ბრაში პანს მრისტიან (1853-1938) – დანიელი ბაქტერიოლოგი, ფარმაკოლოგი და ექიმი. 1884 წელს შეიმუშავა მიკროორგანიზმების დიფერენციული შეღებვის მეთოდი, რომელსაც ამჟამადაც დიდი მნიშვნელობა ენიჭება.

ლა როსა-ლიმა პერიკე (1879-1956) – პორტუგალიელი ბაქტერიოლოგი და პარაზიტოლოგი, რიკეტსიოზებზე თანამედროვე სწავლების ფუძემდებელი. აღმოაჩინა პარტახტიანი ტიფის გამომწვევი რიკეტსია. 1916 წელს შემოიტანა ტერმინი „რიკეტსია“ ჰ.რიკეტსის ხსოვნის უკვდავსაყოფად.

დ'ერკელი ფელიქს (1873-1949) – კანადელი მიკრობიოლოგი. მოღვაწეობდა პარიზში, პასტერის ინსტიტუტში. დიზენტერიის შესწავლის პროცესში აღმოაჩინა ბაქტერიების დამშლელი აგენტები, რომელსაც ბაქტერიოფაგი უწოდა. გარდა ამისა, შეიმუშავა ბაქტერიოფაგის აღმოჩენისა და გამრავლების მეთოდოლოგია. ბაქტერიოფაგებს ფართოდ იყენებდა კლინიკაში. ფ.დ. ერელი 3-ჯერ იყო თბილისში, სადაც თავის ახალგაზრდა მეგობარს, გიორგი ელიაევს ეხმარებოდა ბაქტერიოფაგის ინსტიტუტის მშენებლობაში.

დე შრიზი ჰუმბო (1848-1935) – პოლანდიელი ბოტანიკოსი და გენეტიკოსი. კ.კორენსთან და ფ.ე.ჩერმაკთან ერთად 1900 წელს ახლად აღმოაჩინა გ.მენდელის კანონები. პირველად აღმოაჩინა მუტაციის მოვლენა მცენარე ელოთერას მაგალითზე და ამ მოვლენას „მუტაცია“ უწოდა.

დოღერლინი ალბერტ (1860-1941) – გერმანელი მეანი-გიენეოლოგი. უმნიშვნელოვანესი

კვლევები ჩაატარა საშოს ფლორის შესწავლის მხრივ. საშოში ბინადარმა ლაქტობაქტერიებმა მიიღეს დოდერლეინის სახელწოდება.

დომბაძი ბერჰარდ (1895-1964) – გერმანელი ქიმიკოსი, მედიცინის დოქტორი, ნობელის პრემიის ლაურეატი (1939). დომაგკმა მთელი თავისი ენერგია მიუძღვნა სინთეზური ნივთიერებების გამოყენებას სხვადასხვა ინფექციური დაავადებების წინააღმდეგ. 1932 წელს დაადგინა წითელი სტრეპტოციდის (პრონტოზილის) სამკურნალო მოქმედება. აღმოჩნდა, რომ ადამიანის ორგანიზმში სტრეპტოციდი იხლინება ორ კომპონენტად, ერთ მათგანს (სულფანილამიდს) კი გააჩნია ბაქტერიციდული მოქმედება როგორც *in vitro*, ასევე *in vivo*. გ.დომაგკი ქიმიური თერაპიის და სულფანილამიდების ფუძემდებელია.

დოსე შან (1916) – ფრანგი იმუნოლოგი. პირველმა, 1954 წელს აღმოაჩინა ქსოვილური შეუთავსებლობის ანტიგენი. ამჟამად კი 80-ზე მეტი ასეთი ანტიგენია ცნობილი. ყოველ ადამიანს ასეთი 4-8 ანტიგენი გააჩნია. ამდენად, შესაძლო კომბინაციათა რიცხვი რამდენიმე ათეული ათასია. 1980 წელს ჟ.დოსეს მიენიჭა ნობელის პრემია.

ემპერტი ძარლ შოხეფ (1835-1926) – ცნობილი გერმანელი პათოლოგი და ბაქტერიოლოგი.

მუცლის ტიფის გამომწვევი ბაქტერიის აღმოჩენი (1880 წ.).

ელნიკა ბიორბი (1892-1937)

- ქართველი მიკრობიოლოგი. წლების მანძილზე მოღვაწობდა პარიზის პასტერის ინსტიტუტში. ბაქტერიოფაგის ერთ-ერთი აღმოჩენია (ტუორტთან და დ'ერელთან ერთად). მისი თაოსნობით აშენდა თბილისის ბაქტერიოფაგის ინსტიტუტი.

ეშტეინი მაიკლ მენტონ (1921)

- ინგლისელი ვირუსოლოგი. 1964 წელს კანადელ ივონა ბართან ერთად გამოყო ბერკიტის ლიმფომის გამომწვევი Herpesviridae-ს ოჯახის ვირუსი, ე.წ. ეშტეინ-ბარის ვირუსი. უფრო მოგვიანებით დადგინდა ამ ვირუსის ეტიოლოგიური როლი ინფექციური მონონუკლეოზის განვითარებაშიც.

ერლინი პაულ (1854-1915)

- გერმანელი ბიოქიმიკოსი და იმუნოლოგი. პუმორული იმუნიტეტის და თანამედროვე ექსპერიმენტული ონკოლოგიის ფუძემდებელი. აღმოაჩინა სტანდარტული ექსპერიმენტული სიმსივნე (ე.წ. ერლიხის ასციტური სიმსივნე). იგი გახდა ავრეთვე ქიმიოთერაპიის და სერთოთერაპიის ფუძემდებელიც. აღმოაჩინა ათაშანგის საწინააღმდეგო დარიშხანის პრეპარატი - სალვარსანი, იგივე „პრეპარატი 606“. 1908 წელს მიენიჭა ნობელის პრემია.

ეშპრინი თიეოლორ (1857-1911)

- ცნობილი გერმანელი ექიმი. სწავლობდა ადამიანის ნორმალურ მიკროფლორას. 1885 წელს აღმოაჩინა და აღწერა ნაწლავის ჩხირი, რომელსაც სხვა გრამ-უარყოფით, მოძრავ ბაქტერიებთან (ჩხირებთან) ერთად, დაარქვეს ეშერიხიები, ხოლო მათ მიერ გამოწვეულ დაავადებას - ეშერიხიოზი.

ვან ერმენბეიმი ემილ (1851-1932) - ბელგიელი ბაქტერიოლოგი; აღმოაჩინა ბოტულიზმის გამომწვევი (1896). შეიმუშავა ბაქტერიების შოლტების შეღების ორიგინალური მეთოდი.

ვასპრმანი ავგუსტ პაულ შონ (1866-1925) - გერმანელი იმუნოლოგი, რ.კოხის და პერლიხის მოწაფე. სიფილისის სეროდიაგნოსტიკის ფუძემდებელი.

ვაქსმანი ზემლმან აბრაჰამ (1888-1973) - ამერიკელი მიკრობიოლოგი, სტრეპტომიცინის აღმოჩენი (1943). 1952 წელს მიენიჭა ნობელის პრემია. სტრეპტომიცინის აღმოჩენისათვის მიღებული უდიდესი თანხა მთლიანად გადასცა სამეცნიერო კვლევების დაფინანსებას.

ვილემენი შ.ა. (1827-1892) - ფრანგი პისტოლოგი, პროფესიული სამხედრო ექიმი. იკვლევდა სურაევანდს. რ.კოხამდე 17 წლით ადრე დაადგინა ტუბერკულოზის ინფექციური ბუნება. საექიმო სამყარო სრულიად მოუზნადებელი აღმოჩნდა ამ იდეისადმი. ვილემენი მიიჩნევს საექიმო

საფუძვლებს და კანონების შემრყენელად.

ვირხოვი რულოფ (1821-1902) – გერმანელი პათოლოგი, მედიცინის რეფორმატორი („პათოლოგიის მამა“). კანცეროგენეზის ირიტაციული (გალიზიანების) თეორიის ფუძემდებელი. ჩამოაყალიბა ცელულური (უჯრედული) პათოლოგიის თეორია. დაადგინა, რომ უჯრედები წარმოიქმნებიან მხოლოდ დაყოფის გზით. სწორედ ვირხოვმა შეიმუშავა მეტად მნიშვნელოვანი კანონი, რომელსაც ემორჩილება როგორც ნორმალური, ასევე სიმსივნური უჯრედები: „ყოველი უჯრედი უჯრედისაგან“ (*Omnis cellula ex cellula*). პირველმა უწოდა თეთრის ხლიანობას (*Weisses Blut*) „ლეიკემია“, დაადგინა ტრიქინელოზის და ალვეოკოკოზის პარაზიტული ბუნება და მრავალი სხვა. მოუწოდებდა მედიკოსებს ეაზროვნათ ბიოლოგიურად.

ზაბოლოტნი დანილ კირილივიჩი (1866-1929) – უკრაინელი მიკრობიოლოგი და ეპიდემიოლოგი. ჯერ კიდევ სტუდენტობისას, 1893 წელს, ზაბოლოტნიმ თავის მეგობარ ი.გ.საენეკოსთან ერთად წაატარა ავტოექსპერიმენტი ქოლერით დასენიანებაზე. ხოლო შემდეგ პირველად დასენიანდა ქოლერის საწინააღმდეგო ცოცხალი ვაქცინით, რამაც მსოფლიო აღიარება მოუპოვა. 1894 წელს ზაბოლოტნიმ

წაატარა ექსპერიმენტი დიფთერიის საწინააღმდეგო შრატის ეუექტურობის გამოსაცდელად. ზაბოლოტნი ცნობილია, როგორც შავი ჭირის მიკრობიოლოგიის და ეპიდემიოლოგიის უდიდესი ავტორიტეტი.

ზამელჰეისი იზნას ფილიპ (1818-1865) – უნგრელი ექიმი (მეანი) და ბაქტერიოლოგი. მან გადაწყვიტა, ყოველი მშობიარობის მიღების წინ ხელები გულდასმით დაეხანა, რის გამოც სიკედილიანობა 70%-დან 10%-მდე შემცირდა. მან მკვლევლები უწოდა იმ მეანებს, რომლებიც უგულვებელყოფდნენ ხელების დეზინფექციის მის მიერ შემუშავებულ მეთოდს. მას ყველანაირად დევნიდნენ და ავიწროებდნენ. გარდაიცვალა უკიდურეს სიდუხჭირეში.

ზილბერი ლეო ალექსანდროვიჩი (1894-1966) – რუსულენოვანი ებრაელი ვირუსოლოგი და იმუნოლოგი. კანცეროგენეზის ვირუსულ-გენეტიკური თეორიის ფუძემდებელი. ზილბერის მიერ წარმოდგენილმა ვირუსულ-გენეტიკურმა თეორიამ ხელი შეუწყო ვირუსული კანცეროგენეზის ახალი თეორიებისა და ჰიპოთეზების ჩამოყალიბებას. ლ.ა.ზილბერს დიდი ღვაწლი მიუძღვის ტაივის ანუ შორეული აღმოსავლეთის ენცეფალიტის ეტიოლოგიური ფაქტორის აღმოჩენაში.

თარხნიშვილი ივანე (1846-

1908) – ქართველი ფიზიოლოგი, რომელიც რუსეთში თარხანოვის (Тарханов) ან თარხან-მოურავოვის სახელითაა ცნობილი. რადიობიოლოგიის, სისხლის შემცველებზე სწავლების და მანებლების საწინააღმდეგოდ ბიოლოგიური მეთოდის (ბიომეთოდის) გამოყენების ფუძემდებელი. აღმოაჩინა ფიზიოლოგიური ხსნარი. სწავლობდა სიცოცხლის გახანგრძლივების პრობლემებს. წარმოადგინა პირველი დამცველი ეკრანი რადიაციის წინააღმდეგ. მას ეკუთვნის ცნობილი გამოთქმა: „ადამიანებს თავისი არტერიების ასაკი აქვთ“. სწავლობდა ტუბერკულოზის, ცოფის პრობლემებს, აგრეთვე მაფლუორესცირებელი ბაქტერიების ნათების მექანიზმებს.

კალმეტი ალბერ შარლ (1863-1933) – ფრანგი მიკრობიოლოგი და პიგიენისტი, პასტერის მოწაფე. ე.წ. BCG-ს ანუ ტუბერკულოზის საწინააღმდეგო ვაქცინის შემქმნელი (1921). თავის კოლეგა კ.გერენთან ერთად 13-წლიანი ექსპერიმენტების შემდეგ შეძლო დაექვეითებინა ტუბერკულოზური ბაქტერიის ვირულენტობა და მიიღო ტუბერკულოზის საწინააღმდეგო ფუფქტური ვაქცინა.

პარპლი ალექსის (1873-1944) – ფრანგი ექიმი (ქირურგი) და პათოფიზიოლოგი. პირველმა შემოიღო სისხლძარღვთა გადაკერების მეთოდი, რომელიც

ანასტომოზის სახელწოდებითაა ცნობილი. შექმნა ქსოვილთა კულტივირების მეთოდი. მეცნიერულად პირველმა ჩამოაყალიბა და დაასაბუთა ტრანსპლანტაციებისას ქსოვილთა შეუთავსებლობის ბუნება. 1912 წელს მიენიჭა ნობელის პრემია.

პარიონი დანიელ ალკიდეს (1850-1885) – პერუელი ექიმი. ჩაატარა ავტოექსპერიმენტი, როდესაც 1885 წლის 27 აგვისტოს აიცრა მეტად მიძიე დაავადებით (პერუს მეჭვჭვებით ანუ ორიოის ცხელებით) შეპყრობილი ადამიანის მასალა. იგი დაავადდა და გარდაიცვალა 5 ოქტომბერს. სიცოცხლის ბოლომდე აღწერდა ამ საშინელი დაავადების სიმპტომებს.

პირხმარი ათანასე (1602-1680) – გერმანელი ალქიმიკოსი და რომის კოლეჯის მედიცინის პედაგოგი, რომელმაც ალექსანდრე ადრე შეძლო საკმაოდ მძლავრი ლუპის (X32) მეშვეობით დამპალ ხორცში, რძეში, ძმარში და ა.შ. დაენახა უმცირესი „ჭიები“. იგი ვარაუდობდა მიკროორგანიზმების როლს ადამიანის გადამდები დაავადებების, განსაკუთრებით კი შავი ჭირის განვითარებაში.

პიტაზატო შიბასაბურო (1856-1931) – იაპონელი ბაქტერიოლოგი. იერსენისაგან დამოუკიდებლად აღმოაჩინა შავი ჭირის გამომწვევი ბაქტერია.

კლებსი ელვინ თეოდორ (1834-1913) – სწავლობდა სხვადასხვა ინფექციური დაავადებების ბაქტერიოლოგიურ ეტიოლოგიას. მიუძღვის მნიშვნელოვანი წვლილი ტუბერკულოზის შესწავლის საქმეში: კერძოდ, პირველად შეძლო ექსპერიმენტულად მიეღო მსხვილი რქოსანი საქონლის ტუბერკულოზი (1873). 1883 წელს გამოყო დიფთერიის გამომწვევი კორინებაქტერია. პირველმა შეისწავლა კლებსიელები.

კოლმერი ბეორბ (1946) – მედიცინის დოქტორი, იმუნოლოგი. მონოკლონური ანტისხეულების აღმოჩენი ც.მილშტეინთან ერთად. მათ მიიღეს უჯრედული ჰიბრიდები – ჰიბრიდომები, რომელთაც ჰქონდათ უნარი გამოემუშაებინათ ანტისხეულები ნებისმიერი ანტიგენის წინააღმდეგ. 1984 წელს ორივე მეცნიერს მიენიჭა ნობელის პრემია.

კოხი რობერტ (1843-1910) – გერმანელი ბაქტერიოლოგი. „ბაქტერიოლოგიის მამა“. ტუბერკულოზის და ქოლერის ინფექციური ბუნების დამდგენი და ამ დაავადებათა გამომწვევი ბაქტერიების სუფთა სახით გამოიყოფი. პირველმა აღმოაჩინა ჯიღების გამომწვევი ბაქტერიის სპორები, რითაც შუქი მოჰყინა მანამდე აუხსნელ თითქმის ყველა საკითხს. ამა თუ იმ მიკროორგანიზმის ეტიოლოგიურ ფაქტორად აღიარებისათვის, რ.კოხმა შეიმუშავა მტკიცებ-

ულებები, რომელთაც კოხის პოსტულატები ანუ კოხის ტრიადა ეწოდათ.

პრიპი შრენსის (1916-2004) – ინგლისელი ფიზიკოსი და გენეტიკოსი. ჯ.უოტსონთან ერთად პირველად გაშიფრა დნმ-ის სტრუქტურა და დაადგინა გენეტიკური კოდი. 1956-1957 წლებში ისევ და ისევ ჯ.უოტსონთან ერთად წამოაყენა ე.წ. „მარტივი ვირუსების“ ორგანიზაციის ზოგადი პრინციპები, რომელთა თანახმად ვირუსის ცილოვანი გარსი უნდა შეიცავდეს იდენტურ სუბერთეულებს. 1962 წელს მიენიჭა ნობელის პრემია.

ლაპერანი შარლ ლუი ალფონს (1845-1922) – ფრანგი სამხედრო ექიმი, რომელმაც აღვირში აღმოაჩინა მალარიის გამომწვევი. 1907 წელს, სხვადასხვა დაავადებების განვითარებაში უმარტივესების როლის შესწავლის გამო, მიენიჭა ნობელის პრემია. მიღებული თანხით მან პარიზში არსებულ პასტერის ინსტიტუტში დააარსა ტროპიკული დაავადებების ლაბორატორია.

ლანდშტაინერი კარლ (1868-1943) – ავსტრიელი პათოლოგი და იმუნოლოგი. 1901 წელს მან დაადგინა, რომ სხვადასხვა ადამიანების სისხლი შეიძლება განსხვავდებოდეს ქიმიური შემადგენლობით. ლანდშტაინერი გახდა ბიოლოგიისა და მედიცინის ახალი მიმართულების – იმუნოპეიატოლოგიის ფუძემდ-

დებელი. ამ აღმოჩენისათვის კლანდშტეინერს ნობელის პრემია მიენიჭა 1930 წელს. 1909 წელს ლანდშტეინერმა აღმოაჩინა პოლიომიელიტის ვირუსი.

ლიპენაჰსკი ანტონი მან (1632-1723) – პოლანდიელი ნატურალისტი, სამეცნიერო მიკროსკოპიის ერთ-ერთი ფუძემდებელი. თავის მიერ დამზადებულ მიკროსკოპში, რომელიც 150-ჯერ აღიდებდა ობიექტს, პირველად ნახა მესამე სამყაროს წარმომადგენლები – ინფუზორიები, ბაქტერიები და სხვა. გარდა ამისა, მან აღმოაჩინა კაპილარული სისხლის მიმოქცევა და აღწერა სისხლის, როგორც მიმრგვალო სხეულაკების სუსპენზია, აგრეთვე ის ფაქტი, რომ სპერმა შედგება კუდიანი, სწრაფად მოძრავი უჯრედებისაგან ანუ სპერმატოზოიდებისაგან (1677) და ა.შ. წიგნი, რომელშიც მან თავი მოუყარა ყველა თავის დაკვირვებას, გამოიცა 1695-1719 წლებში 4 დიდ ტომად და დართული ჰქონდა მრავალი ნახატი.

ლეფლერი შრიდრიხ ავგუსტ იოჰან (1852-1915) – გერმანელი ბაქტერიოლოგი, რ.კოხის მოწაფე. 1882 წელს გამოყო ქოთაოს გამომწვევი. 1884 წელს მიიღო კლემსის მიერ აღმოჩენილი დიფთერიის გამომწვევი აგენტის სუფთა კულტურა. ლეფლერი ვირუსოლოგიის ერთ-ერთი დამფუძნებელია. მან 1898 წელს კროუსან ერთად დაადგინა ანო-

როპოზიონოზული დაავადების, თურქულის გამომწვევი აგენტის ფილტრაბილობა.

ლინე მარსე (1707-1778) – შვედი ბუნებისმეტყველი, ბოტანიკოსი და ზოოლოგი, სამეცნიერო სისტემატიკის ფუძემდებელი, ექიმი. 1773 წელს გამოქვეყნებულ თავის ნაშრომში „ბუნების სისტემა“ („Systema Naturae“) სახეობას განიხილავდა როგორც სისტემატიკის ძირითად სტრუქტურულ ერთეულს. მოახდინა ორგანიზმების კლასიფიცირება სახეობებად, გვარებად და კლასებად. მის სისტემაში შევიდა მცენარეების 10000 სახეობა და ცხოველების 4000 სახეობა. საბოლოოდ დააფუძნა სახეობისა და გვარის აღმნიშვნელი ბინარული ანუ ორმაგი დასახელება. კლასიფიკაციაში ადგილი დაუთმო მესამე სამყაროს წარმომადგენლებსაც და უწოდა მათ „Chaos infusorium“.

ლისტერი ჯონათან (1827-1912) – ლორდი, ინგლისელი ქირურგი და სწავლული, რომელმაც ლ.პასტერის შრომების გაეღებით 1965 წელს პირველად შეიმუშავა ჭრილობების და საოპერაციო იარაღის გაუვნებლობის მეთოდი, ასეპტიკა. ქირურგიულ ინსტრუმენტებს ათავსებდა კარბოლის მუჟავში, ხოლო საოპერაციო არეს ამავე ბაქტერიციდური ნივთიერებით ასუფთავებდა. დეზინფექციის მეშვეობით იგი მანამდე მიუწე-

დომელ ურთულეს ოპერაციებს აკეთებდა (მაგ., ლეიძლზე. თირკმლებზე, თავის ტეინზე და ა.შ.). ამასთან, ოპერაციის შემდგომი პერიოდი ხასიათდებოდა კარგი მიმდინარეობით და სწრაფი გამოჯანმრთელებით.

მანსერენკო ნიკოლაი პეტროვიჩი (1919-1984) – ვირუსოლოგი, კანცეროგენეზის ონკოგენების თეორიის ფუძემდებელი (1962). იგი თვლიდა, რომ ვირუსები კანცეროგენეზის მხოლოდ ერთ-ერთი გამომწვევეი აგენტია. ლატენტური ვირუსების გააქტიურების ფაქტის დადგენისათვის მიენიჭა საბჭოთა კავშირის პატენტი აღმოსენაზე. დაადგინა, რომ თავებში ლეიკემიების ინდუცირება, სხვა ფაქტორებთან და აგენტებთან ერთად, ძალუთ ინფექციურ ვირუსებსაც. მაგალითად, ვაქცინის ანუ ძროხის ყვაეილის ვირუსი CC57Br-ის ხაზის თავებში იწვევდა ლეიკემიების განვითარებას. თავების ლეიკემიის ამ ვირუსს დაერქვა ექსპერიმენტატორის ანუ მასუერენკოს სახელი.

მელაპარი პიტერ ბრაიან (1915-1987) – ინგლისელი ზოოლოგი და იმუნოლოგი. იმუნოლოგიური ტოლერანტობის ერთ-ერთი ფუძემდებელი. 1944 წელს პირველად დაამტკიცა, რომ უცხო ქსოვილის მოცილების რეაქცია იმუნოლოგიური რეაქციების კატეგორიას განეკუთვნება. 1960 წელს მიენიჭა ნობელის პრე-

მია.

მენდელი ბრემორ იოჰან (1822-1884) – მორავიელი (ჩეხი) ნატურალისტი (ბოტანიკოსი), ავგუსტინელი ბერი, მემკვიდრეობითობაზე მოძღვრების ფუძემდებელი. მემკვიდრეობის კანონ'სომიერებათა ანალიზი მენდელმა მონოჰიბრიდული შეჯვარებით დაიწყო. ჩამოაყალიბა გენეტიკის 3 ძირითადი კანონი.

მენსონი პატრიკ (1844-1922) – უდიდესი ინგლისელი პარაზიტოლოგი: „ტროპიკული მედიცინის მამა“. პირველმა დაადგინა მრავალი ტროპიკული დაავადების კავშირი გადამიტანმწერებთან. კაპიტალური შრომის „ტროპიკული დაავადებების კურსის“ ავტორი.

მეჩნიკოვი ილია ილიჩ (1845-1916) – რუსი ბიოლოგი (ზოოლოგი), პათოლოგი და იმუნოლოგი. თავის თავს „მედიცინაში მოხეტიალე ზოოლოგს“, აგრეთვე „პროგრესულ ევოლუციონისტს“ უწოდებდა. წლების მანძილზე მუშაობდა ლ.პასტერის ინსტიტუტში. უჯრედული იმუნიტეტის ფუძემდებელია. 1908 წელს მიენიჭა ნობელის პრემია. მის სამეცნიერო მოღვაწეობაში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია მოხუცებულობის ეტიოლოგიასა და მასთან ბრძოლის ღონისძიებებს.

მიორიდატე VI ეპატორი. იბივი პონტოელი (ძვ.წ.ა.-მდე 132-64) – პონტოს მეფე, წარ-

მოშობით ქართველი. გაანდა შექნილი იმუნიტეტი სხვადასხვა შხამებისაღმი. იმუნიტეტს იგი გამოიმუშავებდა ე.წ. ანტიდოტების (შხამების ჯერ სუსტი, შემდეგ კი სულ უფრო მზარდი დოზების) საშუალებით, ტახტის მადიებლების მუხანათური მოქმედებისაგან (მოწამვლის მკვლელობისაგან) თავის დასაცავად. შემდგომში ამ ანტიდოტებს „მითრიდატუმი“ უწოდეს.

მიშპარი იოჰან შრიდრიხ (1844-1895) – შვეიცარიელი ბიოქიმიკოსი. 1870 წელს ჩირქში მყოფი უჯრედების ბირთვებიდან პირველმა გამოყო ნუკლეინის მუავეები.

იბარმიშარი ოტო (1843-1873) – გერმანელი ბაქტერიოლოგი. 1868 წელს აღმოაჩინა და 1873 წელს აღწერა შებრუნებითი ტიფის გამომწვევი სპიროქეტა, რომელსაც ობერმეიერის სპიროქეტა დაერქვა. მან ჩაატარა რისკიანი ექსპერიმენტი თავის თავზე, გადაყლაპა რა ქოლერის ეიბრიონიანი ფეკალიები. 30 წლის ასაკში იგი მსხვერპლად შეეწირა მის მიერვე ჩატარებულ ავტოექსპერიმენტს.

პარატაქსი ფონ პოპენჰაიმი (1493-1541) – გერმანელი ალქიმიკოსი და ექიმი, რომელსაც „მედიცინის ლიტერს“ უწოდებდნენ. გამოდიოდა კვალენის ავტორიტეტის ბრმა აღიარების წინააღმდეგ. კოცონზე სიმბოლურად დაწვა კალენისა და

აეიცენას შრომები. მიანდა, რომ ორგანიზმში მიმდინარე ყველა პროცესი ქიმიური ხასიათისაა. ქიმიკა დაუახლოვა მედიცინას და ამრიგად, გახდა იატროქიმიის ერთ-ერთი ფუძემდებელი. სიფილისის წინააღმდეგ იყენებდა ვერცხლისწყლის პრეპარატებს. გარდა ამისა, სამედიცინო პრაქტიკაში შემოიტანა, რკინა, გოგირდი, სპილენძის სულფატი. მისი სიტყვებია: „ყველაფერი ამ ქვეყნად წარმოადგენს შხამს და მხოლოდ დოზის გამო ხდება იგი (შხამი) შეუმჩნეველი“!

პარკ აბრჰამ (1510-1590) – ფრანგი ქირურგი. საფრანგეთში პირველმა გამოსცა სამედიცინო თხზულება ფრანგულ ენაზე. მონაწილეობდა რა ომებში, საფუძველი ჩაუყარა სამხედრო-საველე ქირურგიას. პირველმა აღწერა ქოსპიტალური (აიროვანი) განგრენა. მისი კრედიო იყო: „ავადმყოფი ზოგჯერ უნდა განეკურნოს, ხშირად – შეეუმსუბუქოს მდგომარეობა, ყოველთვის კი უნდა დაეამშვიდოს“.

პასტერი ლუი (1822-1895) – ფრანგი ქიმიკოსი და მიკრობიოლოგი. პქონდა უდიდესი აღმოსენები როგორც ბიოლოგიაში (დუდილი, პებრინის ინფექციური ბუნების დადგენა და საწინააღმდეგო ღონისძიებების შემუშაება, პასტერიზაცია, სიცოცხლის თვითჩასახვის შეუქლებლობა და სხვა), ასევე სამედიცინო სფერ-

ოშიც (ვაქცინაციის შემუშავება ქათმის ქოლერის, ჯილეხის, ცოფის და სხვა დაავადებათა საწინააღმდეგოდ). გახდა მიკრობიოლოგიის და იმუნოლოგიის ფუძემდებელი. ლ. პასტერმა აღმოაჩინა ვაქცინების შექმნის ზოგადი პრინციპი.

პაშტინკოვსკი მამა (1818-1901) – უდიდესი გერმანელი პიგიენისტი და მიკრობიოლოგი. ცნობილია კვების პიგიენის და ნიადაგის თვითგაწმენდის საკითხებისადმი მიძღვნილი შრომებით. ჩაიტარა ავტოექსპერიმენტი ქოლერის ებრიონით. ვერ შეეგუა რა თავის გონებრივ და ფიზიკურ დაძაბუნებას, სიცოცხლე თვითმკვლელობით დაასრულა.

პოლინგმი ლანეს კარლ (1901-1994) – ამერიკელი ქიმიკოსი, ბიოქიმიკოსი, მოლეკულური ბიოლოგი. გაშიფრა ცილების სტრუქტურა და შეისწავლა მათი ფუნქციები. 1951 წელს დაადგინა ცილების ე.წ. მეორადი სტრუქტურა. ორჯერ – 1954 და 1962 წლებში დაჯილდოვდა ნობელის პრემიით.

პროვანსკი სტანისლავ (1875-1915) – ჩეხი მეცნიერი. 1907 წელს აღმოაჩინა ტრაქომის გამომწვევი, ხოლო 1913 წელს პარტახტიანი ტიფის რიკეტსია და დაადგინა ტანსაცმლის ტილების როლი დაავადების გადატანაში. მეცნიერული კვლევის პროცესში დაიღუპა ჰამბურგში. და როხა-ლიმამ პარტახტიანი

ტიფის გამომწვევ აგენტს პროვანსკის სახელი უწოდა – *Rickettsia Prowazeki*.

რაუსი შრანსის პიტონ (1879-1970) – ამერიკელი პათოლოგი, ვირუსოლოგი, ონკოლოგი. 1911 წელს გამოყო ონკოვირუსი ფრინველის სარკომატოზური ქსოვილებიდან. გამოყოფილ ვირუსს მისი სახელი ეწოდა. რაუსის ვირუსი ადვილად ლახავს კლასობრივ ბარიერებს, იწვევს რა ავთვისებიან სიმსივნეებს (სარკომებს) არა მარტო ფრინველებში, არამედ რეპტილიებსა და ძუძუმწოვრებშიც. 1941 წელს რაუსმა კიდთან ერთად გამოთქვა ვარაუდი, რომ სიმსივნეები წარმოიქმნებიან ერთი უჯრედიდან, რომელიც მალიგნიზაციის პროცესში გადის მთელ რიგ სტადიებს (კანცეროგენეზის მრავალსტადიურობა). 1944 წელს მანვე ფრიდველდთან ერთად პირველად გამოიყენა კანცეროგენეზის სტადიების აღმნიშვნელი ტერმინები – ინიციაცია და პრომოცია. 1965 წელს პ. რაუსს, 86 წლის ასაკში მიენიჭა ნობელის პრემია. პრემიიდან მიღებული მთელი თანხა მან ონკოლოგიურ დაწესებულებებს უძღვნა.

რემი შრანსკო (1626-1697) – იტალიელი ბუნებისმეტყველი და ექიმი. პირველმა ივარაუდა სოვიერთი დაავადების გავრცელება გადამტანი მწერების საშუალებით. 1688 წელს რემი ექვს ექვს

დააყენა სსონტანური ჩასახვის თეორია. მან დაადგინა, რომ დამკალ ხორცზე განენილი ჭიები წარმოადგენენ ბუზების მატლებს. მან გააკეთა დასკვნა, რომ სიცოცხლე შეიძლება წარმოიშვეს მხოლოდ წინამდებარე სიცოცხლისაგან (ბიოგენეზის თეორია).

რიკატსი ჰაუსარდ ტაილორ (1871-1910) – ამერიკელი მიკრობიოლოგი და პათოლოგი. დაიღუპა მექსიკაში პარტახტიანი ტიფის გამომწვევი აგენტის (რიკეტსიის) შესწავლის დროს. ამ ორგანიზმებს დაღუპული მეცნიერის სახელი უწოდეს.

სპეინი ალბერტ (1906-1993) – პოლონური წარმოშობის ამერიკელი ვირუსოლოგი. პოლიომიელიტის საწინააღმდეგო ცოცხალი (ატენუირებული) ვაქცინის ავტორი. ატენუირებული ვირუსის თვისებების შესასწავლად მეცნიერმა ცდები ჩაატარა ჯერ თავის თავზე, შემდეგ კი თავის ორ გოგონაზე, რომელთაც პირველად შეუყვანეს დასუსტებული, მაგრამ ცოცხალი პოლიომიელიტის ვირუსი.

სილკი ჯონას (1914-1995) – ამერიკელი ვირუსოლოგი. შექმნა პოლიომიელიტის საწინააღმდეგო პირველი ვაქცინა. მისი ინაქტივირებული ვაქცინა მომზადებული იყო მაიმუნის თირკმლების ქსოვილზე კულტივირებული ვირუსისაგან. ვაქცინა შედგებოდა დახოცილი ვირუსე-

ბისაგან, მაგრამ მას შენარჩუნებული ჰქონდა იმუნოგენური თვისებები. აღნიშნული ვაქცინის მოქმედება სოლკმა გამოცადა თავის თავზე და მოხალისეებზე. მაგრამ ვაქცინაციის მთავარი ამოცანა მაინც ბავშვების იმუნიზაცია იყო და ჯ.სოლკმა გადაწყვიტა აცრა ჩაეტარებინა თავისი სამი ბიჭისათვის, რაც შეასრულა კიდევაც. გამოირკვა, რომ ვაქცინამ შექმნა იმუნიტეტი ბავშვებში.

ტამინი ჰაუსარდ მარტინ (1934-1994) – ამერიკელი ვირუსოლოგი, მოლეკულური ბიოლოგი. რნმ-ის შემცველ ვირუსებში ფერმენტ რევერტაზას (შებრუნებითი ტრანსკრიპტაზას, რნმ-ზე დამოკიდებული დნმ-პოლიმერაზას) ერთ-ერთი აღმოჩენი. მიზუტანისთან ერთად შეიმუშავა კანცეროგენეზის პროტოვირუსის თეორია. 1975 წელს მიენიჭა ნობელის პრემია.

ტინდალი ჯონ (1820-1893) – ცნობილი ინგლისელი ფიზიკოსი. შემოგეთავაზა მიკროორგანიზმების და მათი სპორების განადგურების მეთოდი განმეორებითი ზემოქმედებების საშუალებით (ჩვეულებრივ, 100° C ტემპერატურაზე. აღნიშნული პროცესი მიმდინარეობს დროის გარკვეული ინტერვალებით.

ტიტუს ლსპრაციუსი კარი (ძვ. წ.ა.-მდე 96-55) – ძველრომაელი ფილოსოფოსი და პოეტი. თავისი შეხედულება დაავადებების

გავრცელებაზე უხილავი „ჩანასახების“ მეშვეობით, გადმოსცა თავის ერთ-ერთ პოემაში („საგნების ბუნების შესახებ“).

ტუმორტი შრაპფერიკ (1877-1950) – ინგლისელი ვირუსოლოგი, ბაქტერიოლოგი. ფ.დ ერელთან და გელიავასთან ერთად ითვლება ბაქტერიოფაგის აღმომჩინად.

შოტლანდიელი მიკრობიოლოგი (1928) – ამერიკელი მოლეკულური ბიოლოგი. ფ.კრიკთან ერთად გაშიფრა დნმ-ს სტრუქტურა. 1962 წელს მიენიჭა ნობელის პრემია.

ფლემინგი ალექსანდრ (1881-1955) – შოტლანდიელი მიკრობიოლოგი. 1922 წელს აღმოაჩინა ფერმენტი ლიზოციმი, რომელიც ადამიანის ორგანიზმში თამაშობს არასპეციფიკური ანტიბაქტერიული ბარიერის როლს. 1929 წელს მანვე ობის სოკოს ზოგიერთი სახეობისაგან (*Penicillium notatum*) გამოყო ანტიბიოტიკი პენიცილინი, რომელიც გამოიყენება უმთავრესად ჩირქოვანსეფსისური დაავადებების სამკურნალოდ. 1945 წელს მიენიჭა ნობელის პრემია.

შრაპასტიროლი ჯიროლამო (1478-1553) – იტალიელი ასტრონომი, ექიმი, ფილოსოფოსი, პოეტი. მისი აზრით, ზოგიერთი დაავადება (ნატურალური ყვავილი, შავი ჭირი, წითელა, ცოფი, კეთრი და სხვა) გადაეცემა უხილავი ცოცხალი ორგანიზმების

საშუალებით, რომელთაც გააჩნიათ გამრავლების უნარი და რომლებიც ვრცელდებიან უშუალო კონტაქტით, ჰაერით, წყლით, საკვებით და ა.შ. ვენერულ დაავადება სიფილისს სახელი ეწოდა მისი პოემის გამირის, სიფილუსის მიხედვით. თითქოსდა სიფილუსმა თავისი დაკრინვებით განარისხა მზის ღმერთი და ამ უკანასკნელმა დასაჯა იგი უკურნებელი სენით.

შრაპფელი კარლ (1848-1916) – გერმანელი ექიმი და ბაქტერიოლოგი. დაამტკიცა პნევმოკოკების როლი პნევმონიების განვითარებაში (1884). გამოყო პნევმოკოკების სუფთა კულტურა (1885). ბერინგზე და კიტასატოზე 24 სთ-ით ადრე გამოაქვეყნა შედეგები დიფთერიული ანატოქსინის გამოყენების შესახებ (*Berliner Klinische Wochenschrift* (1892 წლის 4 დეკემბერი).

ჩარბაში მრვინ (1905-2002) – ამერიკელი ბიოქიმიკოსი. დაადგინა ურთიერთშესაბამისობა ნუკლეინის მჟავების მოლეკულების ქიმიურ აგებულებაში, რაც უზრუნველყოფს მათ შორის მეორეული კავშირების წარმოქმნას. მაგ., აღენიჩინა ნუკლეოტიდი ყოველთვის შეესაბამება თიმინიანს, ხოლო გუანიჩინიანი – ციტოზინიანს.

ჯანერი პლპარდი (1749-1823) – ინგლისელი ექიმი, რომელმაც 1796 წელს შეიმუშავა ნატურალ-

ური ყვაილის საწინააღმდეგო პრევენციული აცრა. ამ მეთოდის არსი მდგომარეობდა ჯანმრთელ ადამიანებში ე.წ. ძროხის ყვაილით დაავადებულების პუსტულების შიგთავსის ინოკულაციაში. ჯენერის ვაქცინა არსებითად წარმოადგენდა ცოცხალ ვირუსს მკვეთრად შესუსტებული პათოგენური უნარით.

ჰანსენი ბერჰარდ ჰენრიკ (1841-1912) – ნორვეგიელი ექიმი, რომელიც სწავლობდა კეთრის ეტიოლოგიის, ეპიდემიოლოგიის და პროფილაქტიკის საკითხებს. 1873 წელს აღმოაჩინა ამ დაავადების გამომწვევი ბაქტერია, რაც 1874 წელს გაიმეორა გერმანელმა ა.ნეისერმა. ამიტომ ამ ბაცილას ხშირად ჰანსენ-ნეისერის ჩხირსაც უწოდებენ.

ჰაშეკი მილან (1925-1984) – ჩეხი მეცნიერი. პირველმა აღმოაჩინა იმუნოლოგიური ტოლერანტობის ფენომენი. ამისათვის ქათმის 2 ემბრიონს ემბრიონული განვითარების პერიოდში სისხლის მიმოქცევის სისტემები გაუერთიანა ანუ ისინი ერთმანეთს ქორიონ-ალანტოისური მემბრანებით შეუერთა. 3-თვიანი წიწილების ურთიერთიმუნისაციის ჩატარების შემდგომ აღმოჩნდა, რომ წიწილები ერთმანეთის ერთროციტური ანტიგენებისადმი სრულიად ინერტულები იყვნენ.

ჰანლე შრიდრიხ იაკობ (1809-1885) – გერმანელი ანატომი,

ჰისტოლოგი და პათოლოგი. იყო ინფექციური დაავადებების მიკრობული ეტიოლოგიის მხურვალე აღეპტი. ამ თეორიის ძირითადი დებულებები გამოაქვეყნა 1840 და 1846-1853 წელს გამოქვეყნებულ შრომებში. კოხის ტრიადას ხშირად ჰენლე-კოხის ტრიადას უწოდებენ.

ლიტერატურა

1. საბაშიძე, ლ.აბაშიძე. რუსულ-ლათინურ-ქართული სამედიცინო განმარტებითი ლექსიკონი. 1973.
2. რ.დგებუაძე, ა.აბესაძე. ქართულ-რუსულ-ლათინური მოკლე სამედიცინო განმარტებითი ლექსიკონი. 1988.
3. Реймерс Н.Ф. Популярный биологический словарь. 1991.
4. Покровский В.И. Медицинская микробиология. 1998.
5. Красильников А.П., Романовская Т.Р. Микробиологический словарь-справочник. 1999.
6. გ.გოგიჩაძე და სხვები. ბიოლოგიურ და სამედიცინო ტერმინთა და ცნებათა მოკლე განმარტებითი ლექსიკონი. 2000.
7. გ.გოგიჩაძე და სხვები. ბიოლოგიურ და სამედიცინო ტერმინთა და ცნებათა განმარტებითი ლექსიკონი. 2005.
8. Поздеев О.К. Медицинская микробиология. 2005.
9. ლ.ბურდილაძე, თ.გამყრელიძე. ბიოლოგიურ ტერმინთა მოკლე განმარტებითი ლექსიკონი. 2006.
10. Воробьев А.А. Медицинская микробиология, вирусология и иммунология. 2006.
11. გ.გოგიჩაძე. სამედიცინო მიკრობიოლოგია (სახელმძღვანელო). 2007.
12. ა.მეიფარიანი. მიკრობიოლოგიური ტერმინოლოგიის განმარტებითი ლექსიკონი (მეორე გამოცემა). 2007.
13. თ.ჩიქოვანი. იმუნოლოგია. მოკლე კურსი. 2007.